
NAZIONALE
13
25 E
34
VITT. EMANUELE

RESPONSA
DE
IVRE
CANONICO
PRÆSERTIM
NOVISSIMO.

AVCTORE
FRANCISCO ZYPÆO
I. C. PROTONOT. APOST.
ARCHIDIACONO ET VICARIO GENERALI
Antuerpiensi.

ANTVERPIÆ,
Apud HIERONYMVM VERDVSSIVM.
M. DC. XLV.
Cum gratia & Priuilegio.

ADMODVM REVERENDIS,

NOBILIBVS, ET CLARISSIMIS DOMINIS

DECANO

ET

CAPITVLO

CATHEDRALIS ECCLESIÆ

ANTVERPIENSIS,

ET SINGVLATIM

R. D. FRANCISCO DINGHENS I.V.D. Protonotario Apoſtolico, Domino de Weſtdorp, Decano,
R. D. MATTHÆO LEERMANS I.V.L. Cantori,
R. D. CHRISTIANO VOOCHTS S.T.L. Archipresbytero,
R. D. THEODORO VOOCHTS S.T.L. Pœnitentiario,
R. D. IOANNI HEMELARIO,
R. D. IOANNI CRANENDONCK I.V.L. Proton. Apoſt.
R. D. IOANNI ANTONI S.T.B. Theſaurario,
R. D. PETRO COENS S.T.L. Librorum Cenſori,
R. D. GREGOR. MAX. HAPPAERT I.V.L. Prot. Apoſt. de Oratorio Regio, Officiali,
R. D. AVBERTO VANDEN EEDE I.V.L. Proton. Apoſt. Scholaſtico, Sigillifero,
R. D. HENRICO VVALRAVENS S.T.L. Protonotario Apoſtolico Decano Chriſtianitatis,
R. D. ANTONIO TASSIS I.V.L.
R. D. BALDVINO NIEVBORCH S.T.L.
R. D. SALOMONI HAECX S.T.L.
R. D. GVILIELMO VAN HAMME I.V.L. Proton. Apoſtolico,
R. D. ANTONIO VAN BERCHEM I.V.L. Actuario,
R. D. GVILIELMO BREVGHEL S.T.B. Plebano,
R. D. ROBERTO SVVERTIO S.T.L. Plebano,
R. D. ZEGHERO ZEGHERS I.V.L.
R. D. GVILIELMO BOLOGNINO S.T.L. Librorum Cenſori,
R. D. MELCHIORI VANDEN BOSSCHE S.T.L.
R. D. HENRICO VAN HALMALE I.V.L.

Ntuerpienſem Eccleſiam labore B. Eligij ſub ann. ɪↄcʟ. plantatam, ſudore B. Amandi poſt paulò, & B. Willebrordi ann. ɪↄccxxv. rigatam, Perſonâ dumtaxat & Preſbytero iam olim inſtructam, Godefridus Antuerpię Marchio,

Bullo-

ADMODVM REVERENDIS,

NOBILIBVS, ET CLARISSIMIS DOMINIS

DECANO

ET

CAPITVLO

CATHEDRALIS ECCLESIÆ

ANTVERPIENSIS,

ET SINGVLATIM

R. D. FRANCISCO DINGHENS I.V.D. Protonotario Apostolico, Domino de Westdorp, Decano,
R. D. MATTHÆO LEERMANS I.V.L. Cantori,
R. D. CHRISTIANO VOOCHTS S.T.L. Archipresbytero,
R. D. THEODORO VOOCHTS S.T.L. Pœnitentiario,
R. D. IOANNI HEMELARIO,
R. D. IOANNI CRANENDONCK I.V.L. Proton. Apost.
R. D. IOANNI ANTONI S.T.B. Thesaurario,
R. D. PETRO COENS S.T.L. Librorum Censori,
R. D. GREGOR. MAX. HAPPAERT I.V.L. Prot. Apost. de Oratorio Regio, Officiali,
R. D. AVBERTO VANDEN EEDE I.V.L. Proton. Apost. Scholastico, Sigillifero,
R. D. HENRICO VVALRAVENS S.T.L. Protonotario Apostolico Decano Christianitatis,
R. D. ANTONIO TASSIS I.V.L.
R. D. BALDVINO NIEVBORCH S.T.L.
R. D. SALOMONI HAECX S.T.L.
R. D. GVILIELMO VAN HAMME I.V.L. Proton. Apostolico,
R. D. ANTONIO VAN BERCHEM I.V.L. Actuario,
R. D. GVILIELMO BREVGHEL S.T.B. Plebano,
R. D. ROBERTO SVVERTIO S.T.L. Plebano,
R. D. ZEGHERO ZEGHERS I.V.L.
R. D. GVILIELMO BOLOGNINO S.T.L. Librorum Censori,
R. D. MELCHIORI VANDEN BOSSCHE S.T.L.
R. D. HENRICO VAN HALMALE I.V.L.

ANtuerpiensem Ecclesiam labore B. Eligij sub ann. ІↃCL. plantatam, sudore B. Amandi post paulò, & B. Willebrordi ann. ІↃCCXXV. rigatam, Personâ dumtaxat & Presbytero iam olim instructam, Godefridus Antuerpię Marchio, Bullo-

Bullonij Dux, & postea Hierosolymorum Rex; bellum sacrum auspicaturus anno CIↃXCVI. auxit Collegio Præpositi, & Canonicorum duodecim: in dotemque dedit duos manipulos decimarum, quos eo loci, & per vicinos aliquot pagos obtinebat: residuo manipulo, personatu per Ordinarium extincto, presbyteratu coniuncto, in Collegium cum omni iure parochiali transeunte. Decorata etiam fuit Ecclesia sanctissimo Domini Præputio, per Henricum Noese, presbyterum, ortu Antuerpiensem, sacellanum antè eiusdem Regis Godefridi; ac tunc Episcopum Ierosolimytanum: sub Balduino Godefridi fratre ac in regnum successore, labētibus illic ac iam desperatis penè rebus, huc misso. quod ad nostra vsque tempora seruatum, ab hæreticis, Dei hostibus, deperijt. etsi nihilominus spectabilis Confraternitas ad honorem sanctissimæ Circumcisionis iam olim instituta, & priuilegijs etiam Pontificijs, Indulgentijsque donata etiam-num deuotè hîc perpetuatur. Emersit paucis post Godefridum annis quidam Tanchelinus, Adamiticam sacramentariamque sectam tam verbis prædicans, quàm armis stabiliens. trahebat enim secum exercitum aliquot millium. in idemque tempus, cùm excitasset Deus spiritum Sancti Norberti, opere & sermone potentem; hunc Præpositus & Capitulum in auxilium debellandi hęresiarchæ aduocarunt: & adfuit ille promptè, & auxilia præstitit: quibus illa tum hæresis profligata, ac tandem extincta est. eam in rem Præpositus & Capitulum Norberto, & auxiliaribus socijs ecclesiam Sancti Michaelis cum aliquot capellis, fundum omnem adiacentem, quatuor præbendas, seu bonorum trientem, cesserunt: parochialium tunc ministeriorum, obuentionumque consortes fecerunt; in perpetuamque quasi fraternitatem adsciuerunt. migrarunt porro ipsi ad Ecclesiam Beatæ Mariæ, quæ iam votis, præsertim nauigantium, miraculisque Virginis clarescere ceperat. Vbi postea ann. CIↃ.CCXX. Henricus, *Dux Lotharingiæ, & Marchio Romani Imperij ad constructionem claustri & vsum canonicorum* dedit, quicquid inter vtrumque fossatum cum ecclesia interiacet. vbi nunc cœmiterium vndique, & canonicorum ædes sunt, vel olim areæ in censum fuere datæ, seu aliàs alienatæ. Hîc ergo vt diuinus cultus solemniùs iterum perageretur, præbendas suas mox à transitu suo secuerunt; & ad pristinum numerum duodenarium reduxerunt: ac sæculo dein altero an. CIↃCCXL. dissectis iterum præbendis, canonicorum numerum ad XXIV. produxerunt. vt

eis meritò quadrare possit, quod Tiberius de Curtio Rufo aliquando pronuntiabat; *videtur mihi ex se natus esse*. Omitto intra ambitum parochiæ suæ matricis, liberaliter ad populi accrescentis commoditatem, cõcessisse erectionem nouarum parochialium Ecclesiarũ S. Georgij xv. Maij cIↃcccccLxxvII. S. Iacobi III. Iulij cIↃcccccLxxII. ac S. Walburgis I. Martij cIↃcccccLxxvIII. (pleniorem hîc quam ante ceperat) S. Andreæ xxIx. Maij cIↃIↃxxIx. Vocarunt etiam in subsidium, admiseruntque in partem sepulchralium obuentionum, quibusdam sub pactis conuentis, S. Dominici, reliquorumque Ordinum religiosos. Præter hæc singuli legata ac pias donationes fecerunt non exiguas. sed ex quibus Collegium honestè nunc (demersis scilicet per vim hostilem agris, pagisque penè omnibus, vbi decimæ Fundatoris colligebantur) se exhibet; præter iura parochialia; eaque bona, quæ Archiduces Albertus & Isabella, Principes incomparabiles, largiti sunt ad Sassum Gandauense, & paludem in Morinis exsiccatam, probante exinde Rege Catholico. quæ tamen ipsa magnis suis sumptibus Collegium à mari vindicauit, aut meliorauit. Sed quorsum hęc tam latè? vt secundùm monitum Ecclesiastici *laudemus viros gloriosos, & parentes nostros* c.44. *in generatione sua.* maiores, inquam, nostros: quorum generatio est insignis nunc illa Abbatia S. Michaelis; triens deinde nouus præbendarum; atque alter assis primitiuo præbendarum numero insuper duplicato: varia denique beneficiorum, piarumque fundationum accessio. quippe vnde prodiere multi, laudatique hactenus in Dei ecclesia ministri. Dedit siquidem hoc Collegium iam olim Adrianum VI. Pontificem maximum: & sub eo Guilielmum Enkeuortium Cardinalem. vt & habuit paulò antè Cardinalem de S. Seuerino anno cIↃIↃv. S. Georgij ad velum anno cIↃIↃvIII. S. Petri ad Vincula anno cIↃIↃvIII. Anconitanum an. cIↃIↃxxI. & Episcopum Feltriensem an. cIↃIↃL. Dedit eadem Ecclesia Franciscum Busleydium Archiepiscopum Bisuntinum, Franciscum Sonnium primum Episcopum Buscoducensem, ac deinde Antuerpiensem; Petrum Damantium Episcopum Gandauensem, Carolum Masium Episcopum Iprensem, mox etiam Gandauensem. Sed & cùm populi multitudo, & temporum iniquitas exigeret nouorum in Belgio Episcopatuum erectionem, etiam Episcopalis cathedra in hac Ecclesia est collocata: & quidem primo post Archiepiscopatus loco, in bullatis literis à Pontifice nominata. vti & iam pridem in

 literis

literis Ioannis XXIII. datis ad postulationem Antonij Ducis Brabantiæ, pro vnione quorundam beneficiorum ad officia vicariorum huius ecclesiæ, narrat idem Dux, annuit Pontifex, quod illa sub Cathedrali tunc Cameracensi *inter alias honorabilior reputatur in partibus illis.* Ad hanc ergo Cathedram assumpti fuere Philippus Nigri, prænominatusque Franciscus Sonnius, Liuinus Torrentius, Guilielmus à Bergis, Ioannes Mirçus, Ioannes Malderus, omnes doctrina, pietate, scriptis, rebusue gestis quam eximij! Habuit idem Collegium viros etiam alios pridem, atque nuper doctrina, atque scriptis claros: Henricum Somerenum, Guilelmum Hedam, Conradum Goclenium, Tilmannum Bredenbacium, Petrum Vorstium Rotæ Romanæ Auditorem, Ioannem Liuinæum, Laurentium Beyerlinck, Aubertum Miræum, Cornelium Motmannum Rotæ etiam Romanæ Auditorem, aliosque. ad quorum consortium vocandus etiam est Petrus van Dale Berlariæ, Gestelæ, Berselæ toparcha: quippe qui famosum in Louaniensi studiorum Vniuersitate collegium construxerit. quod ab eo Dalense nuncupant. Principum etiam nostrorum, si quando Louanium venerint, diuersorium. De Per[illust.] & R[mo] D[no] Gaspare Nemio, qui ex Duacena cathedra Doctorali ad hanc Episcopalem assumptus, Antecessorum vestigijs ita insistit, vt laudes omnium sibi communes fecerit, nihil dicam. Parcam etiam modestiæ vestrę, & meæ verecundiæ ad[um]. RR. Nobiles, & Clar[mi.] D[ni.] neque, quod adulantium est, in os hîc laudabo. quòs vel nominasse solùm; laudasse est: frontispicio nomina inscripsisse; totidem obscuritati nostrorum laborum lumina prætulisse. sed audiatur dumtaxat Ecclesiasticus; *qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:* &, *mortui sunt patres, & quasi non mortui: reliquerunt etenim similes sibi post se. fortes creantur fortibus, est* & *in equis patrum virtus.* Iure igitur, meritoque Ecclesia hæc iam pridem *insignis* audijt: atque olim violaceo hàbitu Collegas induit: quem colorem etiamnum in biretis retinet. estque illa, seu Collegium multis, magnisque à S. Pontificibus, Imperatoribus, Principibus ornatum priuilegijs, atque exemtione imprimis, & amplissima iurisdictione. quæ etsi instituti hîc Episcopatus authoritatem nunc non excludat; suorum tamen, tertiorumque respectu, prærogatiuam non amisit. Quam etiam insigniter ornat ipsa cathedralis ecclesiæ fabrica, turris, aliaque intus, & extus vestibulorum, altarium, picturarumque decora, orbis miracula. in qua

Sic honoretur, quem Rex voluerit honorare. Ester. c. 6.

d. c. 44. c. 30.

Æde

Æde habita sunt penultima, quæ Philippus II. Ordinis Aurei velleris comitia in Belgio solemniter celebrauit. Accedit magnæ Vrbis huius splendor, atque amplitudo: dignitas Senatus, Populique virtus; in Deum pietas; cleri obseruantia. quæ illi congenita iam olim in posteros successit. nepotes enim sunt eorum, quos Godefridus Bullonius in societatem belli sacri adlegit. Vt enim ille Præpositum hîc & Collegium duodecim canonicorum instituit; qui pro sacro successu perennes ad Deum preces funderent: ita simul ex nobilitate duodecim militum tribunos delegit: & primos manipulos Cruce signatos ex hoc Populo conscripsit; qui secum arma ferrent in Terram Sanctam. vnde tam qui postliminio sunt reuersi, quàm qui ad sarcinas cum clero manere sunt iussi, hanc vrbem multa exinde prole beauerunt. quorum ergo maiores ex ijsdem incunabilis cum Canonicorum collegio surrexerunt, mirrum non est, *attendentes ad petram vnde excisi sunt*, successisse in illorum virtutes; ac more maiorum cleri amantes esse, atque reuerentes. Sed excedit præconia omnia patrocinium Magnæ Virginis, huius Ecclesiæ, vrbisque Diuæ tutelaris. quæ, vt meritorum suorum verticem super omnes Sanctos erexit, *vt multæ filiæ congregauerunt diuitias, illa supergressa est vniuersas*; ita ipsa *quasi terebinthus extendit ramos suos, & rami eius honoris & gratiæ:* Ecclesiam hanc, clerum, ciuesque sibi deuotos protexit semper; sub chlamyde sua conclusit; honorabiliter & gratiosè fouit: & cum adoptato filio suo ita contestatur; *Maiorem horum non habeo gratiam, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare.* Suppari etiam hic deuotione colitur Archangelus Michael. cuius ecclesiam etsi Collegæ Mariani cesserint S. Norberto, eiusque religiosis; non tamen dimisere cultum. Princeps ipse militiæ cælestis pugnauit cum Dracone, eiectusque ille cœlo insidiatur calcaneo Virginis; & *facit prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei:* Michael autem, vt canit Ecclesia, *constitutus Princeps super omnes animas suscipiendas venit in adiutorium populo Dei.* ita singulatim anno CIↃIↃXXIX. cùm hîc Sudor Anglicus, quem vocabant, ita grassaretur, vt triduo vno quingentos homines absumeret; subitò malum desijt cùm Clerus, Senatus, Populusque supplicationem sollemnem ipso D. Michaelis die placando Numini instituisset. eoque in memoriam beneficij quotannis eodem die processionem obit. Iure is ergo chlamyde Virginis protectus, & illius Armigeri gladio defensus,

Isaiæ c. 51.

Prou. 31.

Ioan. ep. 3.

Apoc. c. 12.

ſus, in auitæ fidei ab Eligio, Amando, Willibrordo acceptæ, à Norberto defenſæ ſanitate, hæreſum anathemate, & cultu diuino iugiter perſeuerat. Hæc ſanctiſſima decora; Fundatoris gloria ſingularis; magna glorioſorum virorum nomina; tam inuſitata, quàm laudatiſſima Parentum noſtrorum in generatione ſua liberalitas, perpetua anteceſſorum in Eccleſiam & rem publicam merita, atque laudes; quem ad eandem virtutis, honoriſque viam ineundam non accendant? quem non delectet meminiſſe *operum patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis?* (1. Machab. c. 2.) quem non

———————— repetentem exempla ſuorum;
Et pater Æneas, & auunculus excitet Hector?

His itaque virtutum honorumque veſtigijs inſiſtentibus adum. Rdis. Nob. & Clar. Dominationibus veſtris dicatum dedicatumque venio librum hunc Reſponſorũ: quæ occurrentes aliquando à me occaſiones exegerunt. Cui enim magis debeam? clericus eccleſiæ ſuæ operas debet; ſocij opera ſocietati, collegioue iure communicatur. Rogo igitur vt illi comitas veſtra beneuolum det acceſſum; benignitas, placido lumine videat. Ita Deus Opt. Max. Virgo Deipara, Michael Draconis debellator, eandem hanc vrbem, Eccleſiam, & Collegium adum. RR. Nobilium & Clariſſimarum DD. VV. aduerſus omnia Draconis molimina perenniter tueantur. Antuerpiæ die ipſo D. Michaelis. CIƆIƆCXLV.

Admod. Reuer. Nobil. & Clar. Dom. Veſtr.

Obſeruantiſsimus collega, & cliens

FRANCISCVS VANDEN ZYPE.

INDEX

INDEX TITVLORVM RESPONSORVMQVE

LIBRI PRIMI.

Resp.

De

De vſuris. 259.

De priuilegijs. 264.

De exceſsibus prelatorum. 285.

De purgatione canonica. 293.

De penis. 296.

De pœnitentijs & remiſsionibus. 298.

De ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti. 311.

FINIS.

RESPONSA DE IVRE CANONICO PRÆSERTIM NOVISSIMO.

LIBER PRIMVS.

De summa Trinitate, & Fide Catholica.

RESPONSVM I.

De certa fidei profitendæ formula.

TRADITIO Ecclesiastica est, Apostolos antequàm per orbem vniuersum dispergerentur, vt docerent omnes gentes, & euangelium prædicarent omni creaturæ, contexuisse fidei, quam docerent, formulam: quod symbolum Apostolorum dicimus. quo catholica Ecclesia vsa est, etiam in missa ad plura sæcula. Cùm autem Arius alijque hæreses in Ecclesiam inuexissent, Concilium Nicænum coäctum est, in quo aliud symbolum editum est, quo explicatiùs aduersus illos articuli quidam fidei exponuntur, quo nunc Ecclesia vtitur in missa. quod etiam Concilium Tridentinum Patrum exempla secutum tanquam scutum contra omnes hæreses proposuit in principio suarum actionum *sessione 3.* & secundùm temporum necessitatem, si quæ nouæ hydræ emerserant, diuersæ confessiones, hæresum nascentium reprobatoriæ in diuersis Conciliis fuerunt propositæ. quinimò multi singularem suam formam vel pietate catholicâ, vt Athanasius in suo Symbolo, quo etiam vtitur Ecclesia Romana in officio diuino; alij peruersitate hæreticâ, *vt abducerent discipulos post se*, vt loquitur Paulus *Act. 20.* alij sub impia calliditate verborum conceptam, vt ne viderentur discedere à Concilio Nicæno, alijsve œcumenicis, dum incautos deciperent, ediderunt. *vt videre est in Annal. Eccl. Baronij, Spondani aliorumq́.* Ipse etiam Iustinianus de assensu Episcoporum quorundam singularem professionem edidit *in l. reddentes. C. de sum. Trinitat.* quam *ibidem* confirmat Ioannes

 Papa

Papa *l. inter claras. & l. liquet. cui confessioni, ac fidei,* inquit, *quisquis contradictor extiterit, alienum seipse à sancta communione, alienum ab Ecclesia iudicabit esse catholica.* Sic & Innocentius III. in Concilio Lateranensi professionem fidei proposuit *relatam in c. 1. & 2. X. hoc tit.* Gregorius X. in Concilio Lugdunensi *relatam h. t. in 6.* Clemens V. in Concilio Viennensi. *eod. in clem.* Eugenius III. in Concilio Florentino, super Græcis, Armenis, & Iacobitis vnientibus se S. Romanæ Ecclesiæ. denique Concilium Trid. *s. 25. c. 2. s. 24. c. 12.* à promotis ad Episcopatum, dignitates, Cathedrales præbendas, beneficia curata exigit, vt faciant fidei orthodoxæ professionem, & in Romanæ Ecclesiæ obedientia se permansuros spondeant, ac iurent: & ob hæreses rursus enatas, omnia & singula quæ ab hac sancta Synodo definita & statuta sunt palam recipiant: certa tamen alia forma non præscripta. quare & Bulla cœnæ, nostro sæculo accommodata, pro catholicę fidei vnitate, atque integritate retinenda, & ne fideles Christi circumferantur omni vento doctrinæ, excommunicat primo loco quoscumque Hussitas, Wiclefistas, Lutheranos, Swinglianos, Caluinistas, Hugonotos, Anabaptistas, aliosque hæreticos, quorum peruersa dogmata à d. Synodo Tridentina damnata sunt. denique Pius IV. obligationem faciendæ professionis fidei extendens ad regulares præfectos, *bulla incip. iniunctum Id. Nouemb. 1564.* decreuit, vt vnius & eiusdem fidei professio vniformiter ab omnibus exhibeatur; vnica & certa illius forma innotescat, publicetur, & vbique gentium per eos, ad quos ex decretis ipsius Concilij, & prædicta constitutione spectat, obseruetur; sub pœnis per Concilium ipsum in contrauenientes latis: quam formam ibidem præscribit, complectentem initio symbolum Nycenum ac deinde plures alios fidei articulos, aduersus præsentium temporum hæreses plenius declaratos, cum illarum anathematizatione. Igitur illi qui à Concilio, aut d. constitutione expressi non sunt, ad formam illam non tenentur. quare & breuior pro aliis proposita à Synodo prouinciali Mechlinensi anni *1607. tit. 1. ar. 3. & 4.* fuit à Sede Apostolica approbata, vt in calce apparet.

Quæsitum est igitur an professio fidei facta à canonico cathedrali, non secundum formulam Pij IV. sed sub generalibus tantùm clausulis *d. c. 12. s. 24. d. c. 25. Concilij Trident.* propositis, ad hoc sufficiat, vt fructus faciat suos, & illi possessio suffragetur? & videri non potest sufficere; vbi d. constitutio Pij IV. iuxta Concilium publicata, & recepta est. dum secundum illam professionem fieri iubet, sub pœnis per Concilium ipsum in contrauenientes latis. neque frustra ex dictis apparet certam formam fuisse præscriptam. Nihilominus, si bona fide, & ex vsu iam post Concilium antiquo, præstita est fidei professio; cessare posse videtur rigor ille pœnalis. si non improbabiliter Diana *& ab eo citati p. 3. & t. 2. res. 8.* dixerint eandem Pij IV. constitutionem, vel vsu non esse receptam, vel contrario vsu abolitam, quoad regulares. præsertim cùm intentioni Concilij Trid. satisfactum videatur, & generales clausulæ omnes fidei articulos, omnesque sectarum species complectantur: specialis autem expressio, quamuis in modo perfectior sit, in substantia tamen non differat. & d. Cõcilij decretum ipsaque Pij IV. constitutio positiui iuris sit, ac multo magis modus illius, & formula: cui contraria consuetudo possit derogare: non quoad fidem; sed factum ipsum dum-

dumtaxat professionis, ac formulæ. ita tamen vt si formula Pij IV. exigatur, nulla sit in præstandâ tergiuersatio: quippe quæ hodie pro tessera agnoscitur orthodoxorum.

De Rescriptis.

RESPONSVM I.

De triennali possessore, & concordatis Germaniæ, omissa mentio, an vitiet rescriptum.

MVlta rescripto obijciuntur: sed enimverò in rescriptis iustitiæ subreptio & obreptio non ita curatur, quin si rescriptum datum fuisset in forma communi, & delegatus procedat secundùm formam iuris, omissa forma rescripti. *c. super. X. de rescript. l. 1. & 2. C. si contraius vel vtil. pub.* Itaque si orator nihil aliud dixisset, quàm sibi collatum esse à sua Sanctitate personatum, & aduersarium illum detinere; mandasset Pontifex delegato, vt partibus auditis ius diceret. ideoque erit illud hic faciendũ, cum & illud solum màndatum sit; etsi narrata non vera essent: nec exceptionum obiectio remoratur litis contestationem. *c. 1. de lit. contest. in 6.*

1. In rescriptis iustitiæ cum reducuntur ad formam cũmunem vt subreptio non obsit.

Duo tantùm sunt ex obiectis quæ remorari possint. 1. quod de pacifica possessione triennali dicitur, vt molestari possessor nequeat, *ex regula 36. Cancellariæ.* contra quàm obtentæ impetrationes, & rescripta nulla sunt, nec molestari per eadem possessor potest. vt in eadem regula dicitur, & vsus seruat, etiam in Francia ex Concilio Basiliensi, & pragmatica sanctione. *Rebuff. ad const. reg. de caus. benef. possess. ar. 7. gloss. 1. n. 10. & seqq. & in tract. de pacif. possess. n. 41. & 73.* adeo vt huiusmodi exceptio impediat litis ingressum, perimatque rescriptum. *d. c. [illegible]. in fin. de lit. contest. in 6.*

2. Pacifica triennalis possessio an non obstet rescripto?

Quod autem Concilium Triden. *s. 24. c. 20.* nolit causas beneficiales etiam aliis committi, quam Ordinariis locorum; per exceptionem duorum casuum quam fecit, non exclusit alios casus, in quibus ius vetat Ordinarium esse Iudicem. contra ius autem est, vt in sua causa quispiam, qui superiorem recognoscit, Iudex sit. atque ea propter cessat eo casu dispositio Concilij Tridentini vetante iure ne quis in sua causa ius dicat, id quod his verbis exprimitur in rescripto; *quia Ordinarius loci habet interesse*, eoque insinuatur quod Concilij dispositio obtinere hîc nequeat.

3. Primæ instantiæ cognitio adimitur ordinario suspecto aut si sua intersit: non obstante Trid. s. 24. c. 20.

Quare *in c. statutum §. 1. de rescript. in 6.* decretum est, vt cui actio dirigenda est aduersus suum Ordinarium, petere is Iudicem possit, extra ciuitatem, & diœcesim illius. ita tamen vt intra vnam dietam: quod iterum extensum ad duas. & ferè Concilium Trident. tum viciniores comlat in aliis casibus, eòque respicit & hæc clausula; *Ordinarius loci, & alij viciniores ad instar interesse habent.* 4.

Ideoque quia Ordinarius in hac causa beneficij à se collati pars est; seu interesse habet; Iudex esse non potest. sicut iis, quos causa primariò tangit, seu ab aliis causam habent, sententia nocet. *c. 25. X. de sentent. l. sæpè D. de re iudic.*

Manet ergo resolutum, quod vbi Episcopus pars est, seu illius interest; nec ille Iudex esse possit; nec vetetur à Concilio pars extra ciuitatem & diœcesim Iudicem petere, etiam in prima instantia.

Neque obstat, quod huic casui

5. Quamuis & ordinarius suspectus suspectus prouidere possit.

à iure prouisum sit, vt cum Iudex Ordinarius suspectus est, alium dare possit. *c. 1. c. si quis contra. X. de for. compet. c. cum speciali. X. de appell. c. secundò requiris. §. 3. X. de appell.* ideoque ratio recusationis allegari, & probari debuisset coram Ordinario, & arbitris: *d. c. cum speciali, Rebuff. ad const. reg. tract. de recus. ar. 1. gl. 5. n. 2. 3.* 4. 5. quia hic, vt mox dictum est, Ordinarius non tantum est suspectus; sed pars; ex facto suo; quo concessit idem beneficium reo; quod Papa contulit actori. idem ius, eadem causa est donantis, & donatarij; cedentis, & cessionarij; beneficiarij, & collatoris; ex ijs quæ mox citauimus. deinde loca quæ citantur, vt Ordinarius recusatus Judicem dare possit; non simul vetant, ne tali in casu adiri Papa possit: qui totius orbis

6. Non vetitur adiri Papa.

est Ordinarius: vel ne ille delegare possit: & quicquid nō est prohibitum, censetur permissum: præsertim Pontifici; cui in beneficijs competit plenitudo potestatis. ac demum quidem successit Concilium Trid. quod *s. 24. d. c. 20.* generaliter vetuit, ne alius in prima in-

7. Generalis locutio qualiter temperanda.

stantia Iudex sit, quàm Ordinarius: sed ea generalitas per alia iura temperatur: vt tit. C. *vt nemo in sua causa ius dicat.* & in generali locutione non censentur comprehensa, quæ quis in specie non esset concessurus. *c. in generali. de reg. iur. in 6.* vt non respondissent Patres Tridentini se per *d. c. 20.* decretum generale etiam velle, vt Ordinarius, quamuis pars esset, in prima instantia Iudex esset. Quin imo in casu suspicionis tantum, permittit *d. c. statutum* in prima instantia alium Iudicem, etiam extra diœcesim, impetrare. vt cùm, non ipse tantum Episcopus, sed vel Capitulum ipsius est conueniendum. *§. cùm verò ibid.* qui casus à Concilio Trid. non sunt exclusi.

8. Neque obstent edicta Belgica.

quomodo etiam accipiendum est *c. 10. s. 25. Conc. Trid.*

Neque vero edicta Principum turbare nos debent, præsertim post sententiam Concilij Brabantiæ, quæ cassationem, ob illorum quasi neglectum petitam, reiecit. quippe ea sunt exaudienda secundùm iuris dictamen, vt nemo Iudex & pars sit. eoque minus obstant, quia, quod quis iubet; permittit: atqui in placito à Rege Actori concesso super diplomate suo beneficiario fuit eidem iniunctum, vt in petitorio Iudicem peteret delegandum in partibus, post primam instantiam coram Ordinario peractam; atque adeo, cùm Ordinarius Iudex esse non potest: vt hîc cum pars est, seu interesse habet.

De concordatis Germaniæ queri posse videtur, an obiecta aduersus rescriptum, subreptitium illud reddere possint, ita vt, litis ingressum impediant? & sanè si liquidum esset ea hoc in casu, & tractu obtinere; adeoque si expressa fuisent, Pontificem neque prouisionis bullas, neque rescriptum delegationis concessurum fuisse; dicendum esset litis ingressui hîc obstare, *iuxta d. c. super in verbis, quâ tacitâ vel expressâ nos nullas literas dedissemus, à Delegato non est aliquatenus procedendum*: at verò vbi concordata Germaniæ liquido obtinent, Pontifex nullas literas contrarias daret: tum quia id promittitur in cōcordatis, quod mensibus Ordinario per illa concessis nullatenus se immiscebit, neque illum impediet, quo minus illis liberè vtatur: tum etiam quia regula 8. Cancellariæ, mensium Apostolicorum reseruatiua, disertè excipit beneficia concordatis subiecta: & in fine decretum contraria irritans subiungit. Enimuerò si Papæ expositum fuisset, liquidum nō esse, an in loco personatus de W. concordata obtineant; vtique & prouisionis bullas, & rescriptum Delegationis concessisset, vt Delegatus ea in re faceret, prout de iure eset faciendum, id est, de causa cognosceret,

9. An concordata Germaniæ obstent rescripto?

10. Liquida.

11. Non illiquida.

ſceret, partium allegationes audiret, probationes reciperet, & pro iuris dictamine ſentẽtiam diceret, adeoque hęc concordatorum Germanię obiectio, quæ illiquida ſunt an hic obtineant, non retardabit proceſsum delegati; ſed de illis in cauſa principali permittet illum cognoſcere, ſicut de cæteris pro ſub & obreptione ſupra allegatis. *d.c.1. de lit. conteſt. in 6. in verb. licet dicat obiector quod reſcriptum non fuiſſet obtentum ſi, quæ ſunt impetranti oppoſita, fuiſſent expoſita deleganti.*

12. Acceptata & obſeruata.

Id quod eo magis dicendum eſt, quod d. regula 8. Cancellariæ excipit ab illa quidem concordata; ſed non ſimpliciter; at *per eos*, inquit, *qui illa acceptare, & obſeruare debuerant, acceptata, & obſeruata*: atqui nec ponit quidem reus, minus quippiam probat, Ordinarium, ſeu eius anteceſsores in illa ſede, ſeu olim Cameracenſi, quoad tractum perſonatus de W. acceptaſse concordata, & obſeruaſse; vel impræſentiarum in aliis beneficiis, aut caſibus illic obſeruare.

13. Hic illiquida.

Concordata quidem Germaniæ per Brabantiam paſsim non obtinere, ſed Niuellæ quidem obſeruari, diximus *latè in Conſult. can. de præb. conſ. 3. & 5.* ſed tamen non ponitur hîc à reo locum de W. eſſe de ipſo territorio Niuellenſi: imo Actor negat concordata obtinere extra muros Niuellenſes: per quam inficiationem iterum fit illiquida concordatorum ratio: *c.1. V. nec ad alia de off. deleg. in 6.* vt non obſtent delegato, quo minus ad cognoſcendam cauſam principalem procedere, & in ordine ad illam de concordatis & allegationes audire, & probationes recipere poſſit.

RESPONSVM II.

An Iudex reſcripto datus, cum cluſula de attentatis ante omnia reuocandis, prout iuris, cognoſcat de renuntiatione, quæ hinc ſponte facta dicitur, inde per carceres extorta, poſt appellationem?

MAndato delegati id comprehenſum, videtur negari poſſe; eò quod reſcriptum expeditum ſit ante huiuſmodi renuntiationem: ſed dicimus reſcriptum ſecundum ius intelligi, vt non tantùm tempore illius iam attentata, ſed & deinceps attentanda intelligantur. Quid enim abſurdius dicatur, quàm negare non reuocanda attentata poſt tempus reſcripti? nam ita omni caſu poſſet fraus legi fieri. ſed verbum illud *attentatum* præteriti ſignificatiuum, fertur etiam in tempus futurum, quo Judex ad quem, oblato recripto, fungetur officio, vt & iam tunc erunt attentata & c. non ſolum *de appell. in 6.* omnia indiſtinctè attentata poſt appellationem dicit reuocanda; neque addit, aut alij canones legeſue tempus, poſt quod attentata non ſint reuocanda. & in c. dilect. *X. de except.* reuocandum dicitur quidquid attentatum eſt: & obiectum fuerat vt hîc quod excommunicationis in reſcripto non fiebat mentio. ſed quia poſt appellationem acciderat; & ſi non expreſſa; dicitur illa tamen; & quidquid attentatum fuerat, eſſe reuocandum.

1. Omnia attentata reuocanda, etiam facta poſt expeditionem reſcripti.

Vt merito *c. 2. X. de reſtit. ſpoliat.* poſt ſpolium renũtiantem, ita pro ſpoliato habet, vt nolit de ſpontanea voluntate renũtiantis inquiri, antequam ſit reſtitutus. cum & iuris præſumptio ſit renunciationem

2. Adeoque de attẽtatis cognoſcens, & de reſignatione, & ſecuta electione cognoſcit.

tionem non esse voluntariam *l. super hoc. X. de renunciat.* vnde *in c. venerab. X. de off. deleg.* irritatur processus, Episcopo restitui iusso factus, illo non plenariè restituto. plura sunt apud Gratianum *c. nullus.& tot. q. 2. cauf. 2. q. 2. cauf. 3. q. 3. cauf. 3.* vt linceis hîc oculis Argi, quos aduersarij exigunt, opus non sit; sed sufficiat talpam non esse, vt quis perspiciat quomodo hæc attentata ad iudicem. appellationis pertineant.

3. Quoniam igitur de attentato, de spolio, de coactione debet cognoscere delegatus; de renuntiatione, an spontanea an extorta, inquirere debeat; an carcer non irritauerit illam, *iuxta clem. multorum. de pæn. & c. ad audientiam. X. de his quæ vi vel met.* vel etiam iuratam metus cadens in virum constantem: vt est carceris. *l. 7. D. quod metus cauf. Qui in carcerem*, inquit *l. 22. D. eod. quem detrusit, vt aliquid extorqueret; quidquid ob hanc causam factum est, nullius momenti est.* quamuis Iudex fuerit. *l. 3. D. eod.* vnde & Iudices regij taliter spoliatos mox redintegrant in beneficiorum possionem. *iuxta c. 2. & 3. X. de his quæ vi aut metu. Rebuff. de benef. l. 3. de resig. metu extort. n. 5.* quo in negotio & hoc tractandum venit, quod canonica renuntiatio facienda sit coram superiore. *c. admonet. X. de renunt.* coram alijs facta sit irrita. *c. quod in dubijs. c. dilecti. X. eod.* adeoque abbatis exemti resignatio, & alterius electio irrita & inanis censeatur, non facta ex Papæ licentia. *cum,* inquit, *cedere sine licentia nostra nequiuerit; nos tam electionem quàm cessionem prædictas decernentes irritas & inanes; mandamus quatenus abbatem ipsum loco suo restitui faciatis, quo integrè restituto, vice nostra recipiatis cessionem ipsius.* hæc forma est canonicæ cessionis: & nisi seruata sit; restitutionis. agimus autem hîc de exemptis, qui coram Ordinario renunciarunt.

RESPONSVM III.

De sub & obreptione in rescriptis.

ARguitur rescriptum subreptionis. 1. quod subticita sit cõfessorum amouibilitas ad beneplacitum Episcopi: 2. causa amotionis aduersus c. dilectus *26. X. de rescript.* 3. litis pendentia coram Internuntio: *c. inter. X. de re iudic. in verb. tum etiam quoniam de processu negotij coram primis iudicibus nihil in secundis literis dicatur; quod si fuisset expressum, obtineri minimè potuissent.* 4. res iudicata: *c. exposita X. de arbitr.* 6. submissio & concordia: *ex multiplici. X. c. de decun.* 5. expressio falsæ exemtionis: *c. super. X. de rescript.* 6 denique conquerentes de interdicto, subticent iam illud fuisse amotum. speciosa hæc sunt omnia. sed speciem tantum habent iuris, non vires. siquidem omnis virtus rescripti eo refertur, quod oratores sint exemti; Ordinarius tamen hæc vel illa fecerit aduersus exemtionem. ideoque nihil huc facit firmitas vel amouibilitas confessariorum; sed tota quæstio est, si sint amouibiles, per quem possint amoueri. præterquam quod beneplacitum ad cuius durationem admissi dicuntur, exigat arbitrium boni viri; neque extendi possit ad causam infamãtem, nisi cognitam, & probatam. *vt diximus alibi* neque hæc litis ingressum, progressumue impediunt. *c. 1. de lit. contest. in 6.*

1. Vitia rescripto opposita.

Solutio 1. obiectionis, de subticita amouibilitate confessariorum.

Quoad ad subticitam causam amotionis: nihil etiã pertinet ad non habentem amouendi potestatem. & volunt aduersarij hic ariolari oratores, & causam amotionis exprimere; quam amouens ipse non expressit, sed in mente retinuit: *ob causas,* inquit, *animum nostrum mouentes.* porro c. dilectus. *X. de rescript.* non ob quamcumque amotionis causam subticitam rescriptum irritat: sed, *si ita est*, inquit, seu *si preces*

2. De subticita causa amotionis.

preces veritate nitantur, & narrata sint vera: narratum autem ibi sic erat; amotionem factam in visitatione; per visitatorem apostolicum (ecce iudicem competentem) & *ob graues*, inquit, *excessus, & manifestos*: ecce causam sufficientem, & euidentia sua probatam) at hic nihil simile: Arguitur iudicis incompetentia, negatur iurisdictio, causa nõ profertur: si ergo visitator ille Apostolicus nõ ob illos graues, & manifestos excessus processisset aduersus amotos; sed vsus tantum fuisset hac præfatione, *ob causas animum nostrum mouentes*; non irritasset Pontifex rescriptum in forma communi concessum: sed imo iussisset spoliatos restitui: quæ est forma communis. *gloss. in d. c. cum dilectus in fin.* & communior adhuc nostri rescripti, vt super narratis & petitis delegatus *faciat, prout de iure fuerit faciendum.*

3. Litis pendentia. Quod attinet ad litis pendentiam coram Internuntio; non fuit ibi actum negotium vt loquitur d. c. inter, causa aut lis: solum hîc erat petita delegatio, seu iudicum deputatio, & Internuntio cunctante, petitio delegationis Romam translata; ibidemque disputata. vbi si super hac litis pendentia exceptum non fuit; renuntiasse censetur Ordinarius, aut sibi imputandum habere: sin autem exceptum fuit, nihilominus rescriptum concessum; damnata est exceptio, dum concessa delegatio. dum interim & ab Internuntio nihil est actum, & acerrime obstitit Ordinarius Romæ, ne rescriptum daretur.

4. Re iudicata. Quod spectat ad rem, vt volunt, iudicatam; vtique non cognita causa, sed ex simplici confessione, seu voluntaria condemnatione, cum ea solo consensu, seu confessione nitatur; non alias habet vires, quàm ipse consensus, aut confessio. *l. si conuenerit. D. De re iudic.* si ergo consensus cõactus metu carceris, aut censuræ, aut aliâs, irritus est; si confessio falsa, irrita est sententia. *l. 1. & 2. C. si ex falsi. instrum.* atqui non obstante professione subiectionis, promissione obedientiæ, & fide interposita, seu iuramento, eiusmodi promissio non tenet: *c. 13. de maior. & obed. in 6. d. c. cum tempore. X. de arbit.* ergo nec sentẽtia, aut res iudicata, quæ confessioni æquiparantur. Vt omittamus confessionem coram incompetẽte iudice, vt est ordinarius respectu exemti, nihil operari. *c. etsi clerici. X. de iudic.* presertim qua iura & libertates minuantur. *c. 2. in verb. recognoscendo seu profitendo. de reb. Eccl. non alien. in 6. Martha & multi quos citat de Iurisc. p. 4. c. 139. n. 19. & seqq.*

Eadem dicenda sunt de submissionibus. vt omittatur expressas eas esse per interdictum quo tot mensibus tenebantur: cuius metus, & iugum, morti æquiparatur: *c. nemo episc. 11. q. 3.* & vel constantissimum Herculem prosternit. 5. Submissione.

Quoad concordiam; vt detur subesse, quæ non subest; tamen rursus repugnabit d. c. cum dilectus. *d. c. cum tempore. d. c. 13.* adeoque etiam hac conuentione exposita, non rescriberet Pontifex eam seruandam esse: vt in *c. ex multiplici. X. de decim.* quia priuilegiatis quoad decimas licet componere cum parochis, super priuilegio: *c. super. X. de decim:* non autem exemtis super exemtione, seu libertate. *d. c. ex tempore in verb. cum etsi sponte volueris, de iure tamen nequiueris renuntiare priuilegiis, & indulgentiis libertatis.* 6. Concordia.

Quæ de falsitate expressa exemtionis dicuntur, solutione alia non egent, quam quod principium petant; & controuersiam spectent principalem; de qua contenditur. *si talis*, inquit d. c. super *literis. X. de rescript. expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamuis fuisset tacita, vel expressa, nos nihilominus in forma communi literas dedissemus; delegatus, non sequens formam in literis ipsis appositam, secundum ordinem iuris in causa procedat.* non ergo hic posset viri- 7. Exemtionis allegatione.

bus vacuari rescriptum, quamuis daretur aliqua esse subreptio; quin in vim illius delegatus secundùm iuris formam procederet. *c. super. X. h.t. l.1. & 2. l. si contra ius vel vtil. publ.* adeoque attentata ante omnia, vt forma iuris est, reuocaret.

8. De interdicto. Quod pertinet ad interdictum; non consistit illud in nuda verborum forma; sed in sua causa, origine, ac iure. causa huiusmodi magis attenditur quàm factum. *c. occidit. 23. q. 8. c. fin. X. de restitut. spoliat.*

9. Eiusque causa. Quamuis ergo amotum dicatur interdictum; vt executio est, & effectus; non tamen cum causa sua, seu præcepto de recipiendis, & obseruandis statutis; sub pœna interdicti: propter quorum recusatione ob exetionem illa indicta; inflictum hoc erat. quamdiu ergo non amouetur præceptum istiusmodi; non potest dici amotum esse interdictum: cuius causa non transiuerat in iudicium; nec finita erat, vt iustitia: *iuxta c. forùs. X. de verb. signif.* quæ vtique exigit restitui omnia in statum pristinum. *restituere autem is videtur, qui restituit, quod habiturus esset actor, si controuersia ei facta non fuisset. l. restituere. 75. D. de verb. signif.* quomodo spoliator damnaretur ab eodem Iudice ad rem cum omnibus accessoriis. *c. grauis. de rest. spol.* non igitur amotum hîc censetur interdictum, nisi illius decretum, & sententia, quæ causam complectitur, amoueatur.

Denique, quicquid sit, debuisset coram delegato allegari quæcumque prætenditur sub vel obreptio. *d. c. super. in verb. delegatus postquam sibi super hoc facta fuerit fides*, & partium altercatione audita, desuper decerni, quod iuris fuisset. non verò licuit vel ipsi Internuntio quicquam inaudita parte statuere. quod nec Imperatori licuisse vult clementina pastoralis *de sent. & re iudic.* & de se ipso Pontifex *in c. 1. X. de caus. possess. & propriet. nec nos*, inquit, *contra inauditam partem aliquid possumus definire*: quo ergo iure possit Internuntius; si non est discipulus supra magistrum?

RESPONSVM IV.

An Iudex cui commissum super reuocatione attentatorum iudicare, cognoscat etiam de electione, & in locum resignantis per attentatum subrogatione, aduersus electam.

QVæri potest an eligentes & electa censeantur attentare, & ab illis acta, nomine attentatorum, ex ea clausula sint reuocanda? 1. An eligentes & electa attentare censeantur? idem quidem vocabulum tertio, quod parti, & Iudici tribuit c. Romana. *§. in alium. de appell. in 6.* negat tamen Iudici ad quem in tertium ob id competere iurisdictionem. & 2. Et ob id competat in eas iurisdictio? pro regula iuris est, vt res inter alios actæ aliis non præiudicent. sed regula quidem hæc est; patitur vero illa suas exceptiones. vt *in l. sæpè D. de re iudic.* vt cum vna quæstio vnum primariò, alterum secundario tangit; cum vnus ab altero, seu per alterum causam habet; ex eodem iure actio seu defensio competit. 3. Cum ab attentato causam habent. & propterea *glos. in d. c. non solum in verb. reducendum. quod de tertio dicimus, de tali tertio*, inquit, *intelligas, qui cum parte vel Iudice nihil attentat illicitum, nec ab eis causam capit habere. c. ad hoc de except. rei Iud. &c.* & in terminis docet Ioan. Andreæ *in d. c. non solùm* si Iudex à quo priuat aliquē dignitate, vt v.g. abbatia, & alium eligit, confirmat, benedicit; nomine attentatorum omnia reuocari. quia communis est actio, & non iam tertij, sed initiata potiùs simul prosequentis, & causam habet à priori attentato. non enim potest eligi, confir-

confirmari, aut benedici, nisi in vim priuationis, spoliationisue iam factæ. non enim aliter vacat. vna igitur vtriusque est actio; vnum fit vtriusque, seu commune attentatum. nisi enim in d. renuntiatione se fundaret electa; iam incurreret excommunicationem, infamiam, aliasque pœnas, quas canones infligunt his, qui in beneficia viuentium instituuntur. *c. audimus. 3. q. 6. c. 1. & tot. tit. X. de conceß. præb. vel eccl. non vacant.* fures & latrones vocant. *c. non furem. 7. 41.* quemadmodum lite super aliqua dignitate aut beneficio pendente procedi prohibetur, sub pœna nullitatis, ad aliam electionem, collationem, seu prouisionem. *c. 1. & 2. vt lite pendent. in 6.* & secus factum vocat attentatum d. c. 1 *attentata*, inquit, *electio iure viribus non subsistit.* lis autem pendere incipit etiam per solam citationem. *c. gratum. X. de off. deleg.* sic & *in c. tanta. X. de exceß. prælat. c. cum vniuers. X. de rer. permut.* quæ ex principali causam trahunt simul eodem iudicio comprehenduntur. eadem nullitas attẽtatæ electionis liquet *ex c. considerauimus. c. cum nobis. c. quod sicut. X. de elect. c. 1. c. bona. c. 23. 45. 46. X. de appell.*

4. Ad idem rescriptum pertinent, & iudicem. Quin imo, quamuis annexa, connexa, incidens, dependens, vel emergens tantum esset huiusmodi. electæ causa; ad idem rescriptum spectaret. *d. c. 1. c. significauit. X. de off. deleg.* quare *in c. tanta. X de exceß. prælat.* amoto Episcopo, qui censuras Ecclesiæ contempserat, & sibi adhærere nolentes beneficijs spoliauerat, iubet Pontifex amoueri simul omnes in huiusmodi beneficia intrusos; irritam simul declarans omnem huiusmodi destitutionem simul & institutionem. quem admodum adeo & in omnibus rescriptis apostolicis, quibus mandatur alicui prouideri, inseri solet hęc clausula, *amoto exinde quolibet illicito detentore.* sicuti *in c. cum vniuersor. X. de rer. permut.* vbi querela erat vnius permutantis ab altero decepti: & tamen eadem operâ, eodemque rescripto mandatur consanguineo decipientis auferri præbendam, cui alter renuntiauerat; & quam cõpermutans in tertium illum consanguineum transtulerat. quod scilicet causam ille habebat ab eodem decipiente, & ex dicta permutatione. simile est *in c. 1. & 2. X. de alien. Iudic. mut. c. 1. X. de off. deleg. c. romana. de pœn. in 6. c. nuper c. si concubinæ. X. de sent. excomm. c. proposuit. de conceß. prabend.* vbi ad rescriptum, imo sententiam pertinent non nominati in illis. 5. Imo sententiam. quemadmodũ rectè à philosophis traditum est axioma; vt quidquid est causa causæ, sit etiam causa effectus. quin & in iure receptum est, vt à causa pendeat effectus. *l. sed etsi quis. §. interdum. D. de vsufruct. l. 1. & ibi DD. C. per quas person. nob. acq. l. rem nouam C. de iudic.* & inspicimus principium, quãdo finis pendet à principio. *l. damna. la 1. §. Sabin. D. de dam. infect.* vt pendet hic electio à iusta vel iniusta depositione; spontanea, vel cöacta resignatione prædecessoris. &, cum quid à lege prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo. *c. cum quid de reg. iur. in 6. l. non dubium. C. de leg. §. sed & si quid.* vt, inquiunt, infectâ causâ primitiuâ, infecta etiam censetur deriuatiua. *c. cum quid prohibetur. de reg. iur. in 6.* & *vt dicit Baldus in l. 1. D. de senat.* extincta radice, ramos exsiccari oportet: siue eadem infecta, inficiuntur & palmites: neque maiores vires habent, quàm ab illa receperunt. non tantùm ergo citari potuit electa; sed etsi nec citata quidem fuisset, sed causa tantùm processisset aduersus Ordinarium, à cuius actis gestisque illa causam habuit, cum sciret illum in lite consistere, sententia aduersus illum lata, huic etiam præiudicasset: quamuis in lite nòn fuisset. *quamuis regulariter*, inquit Gregor. X. *in c. 25. de sent. alijs non noceat res inter alios iudicata; attamen, qui cum sibi*

sibi primum de ea re actio vel defensio competebat, *sustinuit sequentem agere*, *ac illi etiam qui passus est eum*, *à quo causam habuit*, *experiri*; *est praiudicium generatum*. vt omittam quod correlatiuorum eadem sit ratio. *Euerard. in loc. leg. loc. à correlat.* eoque, dum citari ac inhiberi potest benedicturus, potest & benedicenda.

6. Delegatio spectat ad omnia ad causam pertinentiæ. His accedit quod Iudex *ex eo, quod sibi causa committitur*, inquit c. cum *præterea X. de off. deleg. super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem*: ad causam verò benedictionis pertinet quæstio, quomodo huc

7. Sorites huius quæstionis. intrasti? & responsio; per electionem & confirmationem: rursus; quomodo in beneficium viuentis? per cessionem: at qualiter, & vbi factam? in carcere; sed sponte; imo per vim & metum; qui in spoliato præsumitur. *c. super hoc. X. de renunc.* ideoque *de renuntiatione*, inquit *c. 2. X. de rest. spol. sponte facta, antequam spoliata restituta fuerit, testes non admittas*: viden' vt per soritem tota hæc benedictionis, superinductionis, & resignationis causa ad delegatum pertineat? neque causa principalis tantum, sed & quæcumque accessoria in reuocationem attentatorum cadant? *c. dilecti. 55. X. de appell.*

8. Soluuntur obiecta. Superest solutio obiectorum. 1. c. quia *nonnulli. X. de rescript.* quod cum rescripta sint strictè accipienda, perperam ad futuras trahantur controuersias, quæ nondum fuerunt tempore impetrationis: 2. c. *P. & G. X. de off. deleg.* quod non possint prorogari ad personas in illis non nominatas: 3. c. cum *dilect. X. de rescript.* quod processus contra formam rescripti factus declaretur irritus: 4 c. cum *olim* X. *de off. deleg.* quod ad delegatos non pertineat damnorum cognitio, quorum in rescripto nō erat mentio; eoque excommunicationem ab eis latam nullam esse: 5. clementina *literas. de rescript.* vbi mādatum de prouidendo non porrigitur ad beneficium pòst creatum: 6. decisio Rotæ 157. quod rescriptum super causis motis, & mouendis, non extendatur ad alias, etiam mox postea exortas: *Abbas in d. c. cum olim. n. 3. si Iudex*, ait, *procedit super aliis rebus in rescripto non comprehensis, cautelam esse, vt contradicatur, & appelletur*: & *n.* 7. extendi tantùm ad accessoria ex contractu ad interesse; ex possessione ad fructus; ex spoliatione ad restitutionem spoliationis, & damnorum; quippe accessoriorum ad interdictum: c. grauem *de restitut. spoliat.* aut nisi ex natura actionis principalis veniant: *ex Euerad. loc. legal. 35.* mandatum ad litem, & iurisdictionis æquiparari; & in neutro venire id, quod non exprimitur: sed hæc omnia facilè soluuntur. siquidem d. c. quia nonnulli tam inuehitur in eos, qui eosdem aduersarios ad diuersos Iudices trahunt, quam qui diuersas res aut personas ad eundem. multo magis iura illis indignantur, qui continentiam causarum cupiunt diuidere. *l. nulli. C. de Iud.* præsertim, vt hîc, cum ex iisdem causis, & principiis decisiones desumunt, vt hic ex subiectione, vel exemtione. & multo maximè si quid ex causa principali nascatur, vel dependeat; vt attentatum. adeoque decisûm est *in c. dilect. X. de except.* post appellationem rescriptum impetrantem non teneri mentionem facere de excommunicatione postmodum lata: sed illam, quandocumque post latam, per delegatum irritari. & *quidquid*, inquit, *post huiusmodi appellationem inuenerit attentatum.* qui dicit omnia, seu quidquid, nihil excludit. & rectè dicit Panormitanus ex eo capite posse colligi regulam, quod de innouato post appellationem non est necesse in rescripto facere mentionem. & Viuianus *in Rationali iuris pontif. ad d. c. dilecti.* rationem assignat; quod, quæ post appellationem fiunt, nullius sint effectus

9. Qualiter rescripta ad futura porrigantur.

fectus. *c. cum speciali X. de appell.* nec præstet impedimentum quod de iure non sortitur effectum. &, qui per appellationem à Judice recessit, non teneatur curare, quid ille postea faciat. *c. bona. de confirm. vtil. vel inutil.*

10. Et personas in illis non nominatas. Porrò quod secundo obiicitur, quod rescriptum non extendatur ad personas in eo non nominatas: pro regula quidem traditur; *vt diximus*: sed fallit in iis, quorum eadem est causa. *iuxta l. sæpè. D. de re iudic.* vt antecessoris & successoris: *l. 1. C. quando libell. princip.* & specialiter decisum est in iis, qui succedunt in eiusdem rei vitium. *c. quia. X. de iudic. vbi DD. & late Butrius.* Quâ

11. Et formam in aliis literis expressam. ratione etiam soluitur, quod tertiò obiectum fuit, quod processus contra formam rescripti, sit irritus: quippe *in d. c. quia,* expressè deciditur formam in prioribus literis præscriptam extendi, & seruandam esse etiam in illis, qui succedunt in vitium.

12. Damna. Quod 4. de damnis *ex d. c. cum olim. X. de off. deleg.* adfertur; nihil vrget. quia de rebus statuit omnino separatis, quam vel rescriptum Papæ, vel rei mandatum procuratorium exprimeret. videlicet de damnis in nemoribus & aliis rebus datis: cùm illa tantùm de stagno, molendino, & domo loquerentur. quod si autem damna in his accidissent; vtique ex causæ continentia, & vt accessoria ad eosdem Iudices spectasset cognitio. *d. c. gratis. arg. c. de prudentia. X. de donat. inter vir. & vxor. c. accessorium de reg. iur. in 6.*

13. Nondum existentia. Clementina literas 5. loco obiecta, nihil etiam ad rem facit. illius ratio est, quia non entis nullæ sunt qualitates. beneficium ergo, quod in rerum natura non est, non venit in reseruationem: sed effectus attentati, qui in sua causa continentur, commissa causa commissi eidem delegato censentur. *d. c. dilect. X. de except.*

Quod 6. obiicitur *ex decisione Rota 157. quæ in impressione Coloniensi 1581. est in nouis 18 de rescript.* fundatur tantum *in d. c. quia nonnulli.* vt rescriptum simpliciter conceptum non trahatur ad causas futuras. tamen, cùm causa iusta est, nihil est dubij, quin Pontifex rescripta ad præsentes & futuras causas possit extendere. vt euidens est in Iudicibus conseruatoribus, & attentatis. *d. c. dilecto. d. c. bona.* atqui rescriptum, de quo quæritur, præter appellationis, nullitatis, & attentatorum causas, committit omnes, quas Impetrantes habent non tantùm, & mouent; sed & omnes, quas habere & mouere volunt, & intendunt; adeoque futuras. atque ita potius censendum est hanc clausulam rescriptis interseri ad derogationem d. c. quia *nonnulli.* neque enim aliter velle pontifex, aliter scribere dici potest. *L. Labeo. §. Idem Tubero. D. de supell. leg.* 14. Causas futuras.

Cautela verò quæ ex Abbate refertur *obiectione 6.* vt appelletur tanquam à non habente iurisdictionem; & quæ vlterius de accessoriis dicuntur rem nostram, vt eam deduximus, confirmant. vt & auget æquiparatio mandati rem procurandi, & iudicandi. sæpe enim illud extenditur ad res, & personas diuersas, ac futuras. *Specul. tit. de procur. n. 8. & 9. Wesenbec. in paratit. eod. n. 9. arg. l. fin. C. quæ res pignor.* 15. Qualiter ab incompetenti Judice appellandum sit.

Aiunt denique citatum, qui citari non debuit, rectè appellare: *ex c. cum olim. c. significantibus c. cum causa. X. de off. deleg. canonist. in c. præterea. X. de dilat. Guido Papa decis. 436. Scccacia de appell. q. 17. lim. 47. n. 24. Abbas in d. c. cum olim n. 3.* vt si delegatus citet extra comprehēsa in rescripto; *cautela est,* inquit, *vt contradicatur, & appelletur.* sed contra dicere est comparentis, & in iudicio allegantis, seu exceptionem declinatoriam proponentis. & ita factum erat *in d. c. cum olim*; & reiecta exceptio; secuta appellatio; quæ ibidem probatur. idem accidit *in d. c. cum causa* 16. A citante non citandum.

causa & in d. c. significant. vbi iurisdictionem Iudices resumpserunt, cùm antè declarassent se non esse competentes. nec vspiam horum locorum dicitur vocatum comparere non debere, priuilegium suum allegaturum. cæterùm si euidens est vocatum nullatenus spectare ad iurisdictionem vocantis; tum, quia comparere non tenetur; quia extra territorium ius dicenti impunè non paretur; *l. fin. D. de iurisdict. om. Iud.* recipi potest, vt vocatus appellet. non si aliquatenus dubitari potest. *l. 1 §. & si dubitetur. D. de iudic. gloss. & DD. in d. l. si quis D. eod. diximus in Consult. can. de appellat. cons. vlt* qui notoriè ad Judicem non pertinet, legitimè (quo vocabulo vtitur d. c. præterea) vocari non potest. *d. l. fin.* & Abbas *vbi suprà* subiungit, quæ dixerat intelligenda esse iuxta ea, quæ docuerat in c. 1. *eod.* vbi *ad fin.* multam energiam tribuerat notorio. eodem modo citatus ad locum non tutum, comparere non tenetur: appellare potest. *clem. pastoral. § notorium. §. vt illud. de sent. & re iud.* at hic non dubitari tantùm debuit, ex libello postulatæ inhibitionis; sed euidenter ostensum est hanc causam inhibitionis spectare, & natam esse, & pendentem ex principali; attentatâ scilicet extractione, resignatione, & superinductione in dignitatem, non aliter vacantem.

17. Causæ continentia non diuidenda.

Quinimo electa ab ipso delegato petiit inhibitionis reuocationem: quo iure? nisi quia & ipsa ad illam spectare causam agnosceret? *Neque enim ab eo quæreret salutem, quem non crederet saluatorem*, inquit Gregor. *homil. 28. in Euang.* Causæ continentiam diuidi vetat d. lex *nulli C. de Iudic.* ad causam verò benedictionis pertinere quæstionem, quomodo huc intrasti? & quæ inde sequũtur, mox ostendemus. sed & in materia etiam iurisdictionis, forique competentis, non obstante etiam appellatione frustratoria, Iudex, à quo prouocatum est, procedere iubetur *in c. qualiter. X. de Iudic. c. licet. X. de for. compet.* & generalius friuolas appellationes non esse attendendas decernitur in c. *suggestum. c. pastoralis. X. de appell.* & hanc porrò friuolam esse liquet ex eo, quòd friuola habenda sit omnis, quæ fit aduersante iure, vt hîc, & sic Conc. Trid. *s. 13. c. 1.* vbi dum vetantur appellationes in causis visitationis, correctionis, & criminalibus, subiungitur vt consequens; *nec Episcopus seu vicarius appellationi tanquam friuolæ* (nota) *deferre teneatur.* &, quidquid demum eius rei sit, semper verum manet, proponi ab appellante coram Iudice debuisse: & tum porrò, si definitiuè super competentia pronuntiatum fuisset, appellari. *d. c. cum olim. de off. deleg.* si probabilis foret appellatio, non si friuola. *d c. qualiter. d. c. licet.*

18. Et friuola super incompetentia appellatio reiicienda ac contemnenda.

19. Coram delegato proponenda.

Præterquam quod iubeat Conc. Trid. *s. 22. c. 7.* vt in concedẽdis inhibitionibus Iudices teneantur seruare constitutionem Innoc. III. *in c. Romana. de appell. in 6.* quæ vetat eas concedi, nisi constiterit negotium esse ad concedentem deuolutum. *alioquin*, inquit Trid. *inhibitiones, & processus, & inde secuta quæcumque sint ipso iure nulla.* at hic ne quidem proposita fuit declinatoria coram delegato; sed tantùm coram notario allegata appellando incompetentia. quomodo ergo ab illo potuit ad Internuntium deuolui? quomodo inhiberi? nisi cùm finali clausula d. c. 7. *vt inhibitio & processus, & quæcumque inde secuta sint ipso iure nulla?*

20. Vt curandæ inhibitiones non ritè factæ, negocio deuoluto.

De

RESPONSVM II.

An concursui subsint parochiæ Melitensibus competentes.

AN commendatarij Melitenses ex priuilegio concursum excludant à suis parochialibus Ecclesiis, inspiciendum illud esset: *c. porrò X. de priuileg.* si quidem aliquod esset post Concilium Trid. impetratum. nam anterioribus priuilegiis, exemptionibus atque indultis qualibuscumque derogauit s. 24. c. 18. *vers. non obstantibus.* Priuilegia Melitensium, sed alio in genere, nonnihil attigimus *in Consul. can. de ædif. eccl. cons. 2.*

1\. Antiqua priuilegia abrogata, noua inspicienda sunt.

Deinde inspiciendi sunt tituli ex quibus d. commendatarius in d. Ecclesiis parochialibus aliquod ius habeat. si illud sit ius patronatus veri nominis, ei præsentatio veri nominis, & Episcopo institutio competit; sed examinatorum per concursum: quod si alteri competit institutio; tunc Episcopo competit dignioris electio; alioquin commendatario, tanquam patrono. *d. c. 18. §. si verò iuris patronatus eccl.*

2\. Et tituli.

3\. Si sint iuris patronatus locus vt sit concursui.

Quod si ex titulo apparet commendatarium plenum ius habere in d. Ecclesiis, tam quoad spiritualia, quàm temporalia: *iuxta c. 3. §. in eccles. X. de priuileg. c. visis. 16. q. 2.* admitti quidem debet concursus, examen, approbatio, & electio dignioris: *secundùm præscriptum c. 18.* sed ipsa institutio & destitutio secundùm d. *§. in Ecclesiis*, competens, manet in antiquis terminis: secundùm quos, si commendatario competat institutio, per decretum Concilij tribuitur Episcopo dignioris electio. sed vt hanc nanciscatur exactè debet obseruare, quæ Concilium præcipit. *Azor. Inst. mor. p. 2. lib. 6. c. 22. q. 15.* in quibus sunt omnino multa apud Barbosam, ex quibus ab eo citati, si non obseruentur, nullitates concursus inducunt: qui non præstarent impedimentum liberæ commendatarij prouisioni, si de iure non sortiantur effectum. quæ tamen moderanda existimauimus *in Consult. can. tit. de elect. cons. 1.*

4\. Si pleno iure competant.

Quod si commendatario speciatim vel ordini generatim competat etiam iurisdictio quasi Episcopalis; tunc nec omittendus foret concursus; sed videndum an Episcopus, an commendatarius illum deberet instituere. *per ea quæ tradunt authores citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 18. n. 46. & seqq.* quod nullibi factum vidi.

5\. Si iure quasi Episcopali:

Denique si olim d. Ecclesiæ parochiales simplicibus tantùm terminis fuerint vnitæ, vt commendatario ius competat primitiui parochi; tunc an ille deputare tantùm debeat vicarium, quamuis perpetuum; & examinare illum & idoneum admittere sine concursu debeat Episcopus, an verò instituere possit concursum; dixi *in Iur. Pont. nou. anal. præsertim edit. 1641. de elect. n. 15. §. animaduertendum.*

6\. Si iure primitiui parochi:

Edere autem debet commendatarius suos titulos, vt Episcopus vniones examinare possit; ex decreto Conc. *Trid. s. 7. c. 6.* & priuilegiũ *c. cum persona. de priuil. in 6.* quod si refragetur, interim videnda est formula secundùm quam consuetum est istis Ecclesiis prouideri; nominationis, deputationis vicarij, an præsentationis vocabulo; & secundùm illud concursus institui aut approbatio dumtaxat dari. quãquam multi, qui ius parochiale incorporatum habent, vt impropriè dicuntur patroni, ita impropriè vtuntur verbo *præsentationis*; eoque subiiciuntur decreto d. c. 18. qui, si tanquam primitiui vterentur vocabulo *deputationis vicarij*; examini quidem, non concursui, subiicerentur. quæ eadem vsu veniunt in Capitulis, monasteriis, colle-

7\. Edere titulos debet commendatarius.

8\. Eadem hæc in aliis obueniunt.

collegiis, quæ habent vnitas, aut aliter ſibi competentes parochiales Eccleſias: imò in Epiſcopis quibus in alienis diœceſibus prouiſio parochialium competit. vt dicuntur Interpp. reſpondiſſe. adeoque & idem dicendum in Epiſcopis antiquarum Sedium Belgij; qui ſub nouiter erectis retinuerunt in aliquibus parochiis decimas, & prouiſiones parochorum.

De electione.

RESPONSVM I.

De abbatiſſarum præſertim exemptarum confirmatione.

1. Illa neceſſaria eſt.

DEbere Abbatiſſam confirmari de iure non expreſſum ait Azor. *inſt. mor. p. 1. l. 13. c. 10. q. 3. & ſequitur Tamburin. de iur. Abbatiſſ. diſp. 29. q. 1.* at verò generatim ſufficit ſtatui in quibus beneficiis locum habet electio, confirmationem eſſe petendam. *c. 3. X. de elect.*

2. Niſi contrarium habeatur priuilegium.

quamuis conſuetudine induci poſſit vt confirmatione opus non ſit. *Abbas in d. c. 3. n. 5.* vt & quædam religiones habent priuilegium, vt eorum generales miniſtri, ſeu præpoſiti ritè electi confirmatione non egeant. *Rodrig. tom. 2. q. 53 ar. 3.* vt lex quidem & regula ſit in contrarium. adeò vt ſi quis ante confirmationem adminiſtret, priuationem incurrat. *c. qualiter. 17. X. de elect. c. auaritiæ. 5. eod. in 6.* vbi generaliter hæc leguntur verba;

3. Nec ante licita adminiſtratio, ſub quocumque nomine.

vt nullus de cætero adminiſtrationem dignitatis, ad quam electus eſt, priuſquam celebrata de ipſo electio confirmetur, ſub œconomatus &c. in ſpiritualibus &c. ſe immiſcere præſumat. vbi & vocabulum dignitatis indefinitè

4. In dignitatibus.

accipitur; & pronuntiatio ſermonis in maſculino ad vtrumque

5. Vtriuſque ſexus.

ſexum porrigitur. *l. pronuntiatio. l. iuſta. l. ſi quis D. de verb. ſignif.* adeoque *in clem. attendentes. de ſtat. reg.* vt certa præſupponitur Abbatiſſæ confimatio, in verbis, *in monaſteriis in quibus abbatiſſæ ſunt ſolitæ benedici, intra annum à ſua confirmationis nota tempore computandum, munus benedictionis ſuſcipiant.* vbi benedictio non vbique obtinere, ſicut confirmatio ſignificatur, exceptâ vt diximus contraria conſuetudine. quemadmodum & generaliter ſtatuitur, vt confirmatio per electum petatur intra tres menſes, ſeu aliàs idoneum tempus. *c. quam ſit. 6. de elect. n. 6.* idque ſub pœna etiam priuationis.

6. Et intra annum benedictio.

7. In ſolitis benedici.

8. Ab immediato ſuperiore.

Porrò electionis confirmatio petenda eſt ab immediato ſuperiore. *c. indemnitat. §. n. in verb. per ſuperiorem de elect. n. 6. Hoſtien. in ſum. de elect. in 6. Rodrig. tom. 2. q. 53. ar. 3. de regular.* adeoque à diœceſano per non exemptos; per exemptos ab ipſo Pontifice, ſeu legato. *c. ſi Abbatem. 3. de elect. in 6.* ſi quidem immediatè ſubſint, alioquin à ſuperiore immediato.

9. Quid in monialibus immediatè Rom. Pont. ſuoneclis?

Enimverò Concilium Trid. *de regular. c. 9.* monaſteria monialium immediatè ſubiecta Sedi Apoſtolicæ, ab Epiſcopis, vt delegatis, gubernari voluit: quæſitum eſt, an, cùm olim ſoleat Abbatiſſarum confirmatio peti à Sede Apoſtolica; per d. c. 9. ad Epiſcopos ſit delata vt delegatos? & refert Barboſa *in Collect. D D. ad Conc. Trid. d. c. 9. ex Armendar.* à S. Cong. Interpretum fuiſſe reſolutum d. c. 9. nullam tribuere Epiſcopo iuriſdictionem extra regimen ſpirituale: at verò cõfirmatio iuriſdictionem tribuit in ſpiritualibus, & temporalibus, *c. noſtr. 9. c. tranſmiſſam. 15. c. qualiter. 17. c. nihil 44. X. de electiõn.* nemo autem poteſt plus iuris in alium transferre, quàm ipſe habet: ſicut & omnis confirmatio præſupponit ſuperioritatem. *d. c. indemnitatib. d. c. ſi abbat. & tot. tit. X. de confirm. vtil. vel inut.* non ergo poterit Epiſcopus exemptas confirmare, aut plus tri-

tribuere, quàm ipsi per d. c. 9. sit concessum. quemadmodum etsi per constitutionem Gregorij XV. *incip. inscrutabili* concessum sit, vt possit præesse monialium electioni; declararunt tamen Interpretes nec per hoc ei esse tributum ius confirmationis. quę censura sic indistincta & indefinita vtique præsupponit nec ius cōfirmandi competere per anterius Concilium Trid. & in simili Conc. Trid. *de regular. c. 20.* ex facultate visitandi vetuit aliud inferri, quàm decreto sit concessum. in cæteris omnibus *priuilegia firma sint*, inquit, *&* *illæsa.* & generaliter veteris iuris correctio inducenda non est, nisi sit expressa in lege noua.

10. Strictè accipiendum c. 9. s. 25. de reg. Trid.

Quod eo magis erit dicendum, dum d. c. 9. nullam confirmationis mentionem facit, & vocabulum *gubernatio*, vt metaphoricum est in d. c. 9. ita propriè in naui vsurpatur de eo, qui gubernaculo præest, etsi alius eum præposuit. vt *in l. 1. & ibi DD. D. nautæ caup. stabul.* & propriè gubernator dumtaxat dicitur qui in puppi; proreta qui in prora præsidet. *Budæus in l. 1. D. De arbit.* vt imperium ei non sit absolutum. atque ita gubernatio per d. c. 9. delegata strictè est accipienda, non de omni superioritate; sed regimine, quale in antithesi in d. c. 9. proponitur de iis, qui à regularibus reguntur; vt sub eorum *cura*, inquit, *& custodia relinquantur*: atque aliò non possit flecti, quàm ad eam directionem, quâ nauis rectà nauiget ad eum portum, quem religionis statuta præscribunt; non vt gubernator aliquid aliud detrahat iuri institoris, seu exercitoris nauis, aut nauigantium: & sic neque Episcopi hîc delegati iuri delegantis, aut delegatorum, extra strictè acceptam gubernationem, curam, seu custodiam hîc dumtaxat delegatam.

Quare rectè censuit F. Nuntius Apostolicus Abbatissam B. immediatè Sedi Apostolicæ subiectam non rectè ab Episcopo A. confirmatam, & iuramenti formam Papæ præstandi non rectè ad Episcopum fuisse translatam: & inposterum à Sede Ap. confirmationem peti iussit.

11. Etiam benedictio ab immediato superiore accipienda.

Quæ de confirmatione diximus, de benedictione etiam sunt accipienda: vt ab immediato superiore accipiatur. allegat Azor. *d. c. 10. q. 4. sub medium* clement. *attendentes verb. per eos ad quos pertinet*: sed ea referuntur ad prouisionem faciendam per eos ad quos pertinet, ipso iure excidente abbatissa, quæ intra annum non benedicitur, vbi benedici solent: ita vt clementina nihil de eo decidat. oportet ergo à confirmante benedici. hæc enim ad ius Episcopale pertinent per veteres canones. *c. deuotis. 20. q. 1. in v. viduas autem velare nullus Pontificum attentet. & tot. illa. q. 1. c. consuluit. X. qui cler. vel vou.* in exemptis autem exinde per priuilegia reseruata sunt Papæ, vel translata ad alios superiores. *vide Tambur. d. disp. 29. q.*

De temporibus Ordinationum, & qualitate ordinandorum.

RESPONSVM I.

De priuilegiis regularium adeundi alienos Episcopos.

PRiuilegia omnia regularibus olim concessa, vt promoueri possint ab alieno Episcopo, sublata videntur per Concilium Trid. *s. 23. c. 8. in verb. vnusquisque à proprio Episcopo ordinetur. quod si quis ab alio promoueri petat, nullatenus id ei, etiam cuiusuis generalis, aut specialis rescripti, vel priuilegij prætextu, etiam statutis temporibus, permittatur.*

1. Vetera sublata sunt per Trid.

Inde Clemens VIII. *decreto quod refert Piaces. in praxi c. 1. n. 14. & L. Miranda in manual. Prælat. tom. 1. q. 38. ar. 3.* sanxit ne Prælati regulares
2. Nisi absit diœcesanus aut non ordinet: suos dimittant ad alienos Episcopos, nisi diœcesanus absit, aut ordines non sit daturus, eàque causa litteris inserta, sub graui pœna.

3. Sedes vacet. Sed quid si Sedes vacet? & hunc casum sub prioribus exceptionibus comprehensum esse videtur aliàs respondisse S. Congregatio, quasi speciem sub genere.

4. An & primo anno? Sed an etiam primo anno vacationis? in quo Concil. *s. 7. c. 10.* dimissorias vetat dari, & dantes ac sic ordinatos grauibus pœnis mulctat: *ibid & s. 23. c. 10.* verùm ea loca de Capitulis loquũtur, iisue, qui Sede vacante in iurisdictionem Episcopi succedunt, dimissorias dantibus: & videntur agere de clericis sæcularibus, *d. c. 10. s. 23 in verb. dimissorias aliquibus sæcularibus &c.* seu etiam iis regularibus, qui exempti non sunt, seu quoad ordines priuilegiati; vt quoad illos futuro diœcesano reuerentia quædam seruetur, cuius ratio tum in regularibus non priuilegiatis æqualis videtur: priuilegiati autem si sede vacante, quamuis primo anno, ordinentur, nihil decedit diœcesani successoris reuerentiæ, non magis quàm prædecessori viuo debuisset exhiberi: quippe, eo ordines non habituro, poterant priuilegiati alienum adire.

5. An his seruanda interstitia? An porrò hoc casu seruanda erunt interstitia, quæ Concilium Tridentinum præscripsit? s. 23. quoad minores c. 11. quoad subdiaconatum c. 13. quoad diaconatum & presbyteratum c. 14. & omnino dubitandum non est: nisi aliud
6. Nisi Ecclesiæ expediat. pro necessitate aut vtilitate Ecclesiæ expedire videatur. *dd. cc. Miranda vbi suprà ar. 5. & 6.*

7. Sed cuius arbitrio? Sed cuius arbitrio? Miranda *vbi sup. ar. 7.* negat huiusmodi interstitiorum remissionem Prælatis competere; citatque S. Congregationis declarationem: prædicta Concilij loca tribuunt diœcesano proprio ordinandorum, *& citati à Barbos. in Collect. DD. ad Concilium Trid. d. c. 13. n. 7.* vel Sede vacante post primum annum Capitulo, seu ei qui illius vice iurisdictionem episcopalem exercet. *n. 8.* & Miranda *vbi sup.* in sæcularibus: *d. ar. 7. concl. 2.* in regularibus autem non exprimit cui competat, nisi quod superiori regulari non competat. *concl. 1.*

Nec videtur ex priuilegio adeundi alienum Episcopum qui ordinare possit, sequi facultas remittendi interstitia: cùm Sixtus V. *in ea bulla quam moderatur Clemens VIII. constitut. Incip. Romanum apud Quarant. V. Ordo.* graues etiam pœnas inflixerit ordinantibus sæcularem, vel cuiusuis Ordinis regularem non seruatis interstitiis: quod in proprio non obtinet iudicante id Ecclesiæ expedire: & Clemens quidem pœnas Sixti sustulit; non tamen decreta Concilij: adeoque videri potest priuilegia ante Concilium obtenta regularibus quoad interstitia non suffragari; nec post Concilium data aut confirmata, nisi expressè ea facultas sit inserta. præsertim cùm confirmationes post Concilium soleant habere clausulam restrictiuam quatenus decretis Concilij Tridentini non obuietur. & ideo refert Barbosa *in Collect. ad s. 23. c. 8. n. 7.* Congregationi S. Ioannis Euangelistæ Portugalliæ concessum à Clemente VIII. vt ordinari possint sine interstitiis: idemque existimo permissum Societati IESV Indulto Gregorij XIII. *de quo ibid. n. 6.* & illis competere qui communicationem habent priuilegiorum, dum suberit æqualis causa. In aliis porrò non immeritò videri possit adeundũ Capitulum, quod in arctatis dimissorias dare potest. *d. c. 10. s. 7.* quod quamuis in rigore verborum loquatur in arctatis ratione beneficij, etiam regularis; vt si quis idoneus

8. Qui potest alium Episcopum adire non ideo dispensatus est super interstitiis.

9. Nisi disertè in priuilegiis post Trid. caueatur.

10. In arctatis Capitulum vt dispenset?

neus

neus constituatur rector Ecclesiæ regularis, remitti ei interstitia possunt & debent, vt intra annum recipiat ordines omnes necessarios; tamen ex identitate causæ, recipi posse videtur etiam in arctatis ratione portionis, aut præbendæ monachalis: cùm scilicet conuentus defectum patitur ministrorum. tunc enim regulares, quos superior delegerit, arctari videntur ratione beneficij, id est status, portionis, aut præbendæ monachalis: adeoque ei dimissorias dari posse à Capitulo, ex iudicio superioris regularis quoad arctationem seu necessitatem Ecclesiæ. cùm etiam ipsum diœcesanum huiusmodi superiorum iudicio deferre competeret. *Miranda d. ar. 7. in fin. 1. concl.*

11. An in arctatis ratione portionis monachalis?

Idem tamen *in fin. concl.* 2. sub dubio existimat, quoad minores, qui à Prælatis regularibus suis conferuntur, interstitiorũ remissionem competere iisdem, quasi cui competit quod est maius, cõcessum videatur quod est minus. eo denique argumento videtur quibusdã concessa facultate vt regulares possit ordinare Episcopus alienus, cõcessum videri, vt & is super interstitiis possit dispensare: sed sequela non est necessaria; ideoque dubius mansit Miranda; & à nemine resolutum ait: verius sanè videtur vt regulares, qui priuilegium super interstitiis non habent, nec viuo Episcopo, nec sede vacante aliter ad alienos Episcopos mitti possint ordinandi, quàm seruatis interstitiis. nec Clemens VIII. *in d. decreto* vlteriùs eorum priuilegia vltra dispositionem d. c. *8. s. 23.* extendit, vt supra diximus. etsi sciam ex epikeia quadam aliter aliquos esse vsos aliquando.

12. Qui potest ordinare in minoribus suos regulares interstitia potest remittere.

RESPONSVM II.

An minores ordines & subdiaconatus simul suscipi possint?

Assero, inquit Barbosa, *in Collect. DD. ad Conc. Trid. s. 23. c. 8. n. 9. citans seipsum p. 2. alleg. 11. n. 17. cum Henrique concedere etiam consuetudinem receptam, vt feria sexta vespere præcedente sabbatum in quo de iure ordines sacri conferuntur, Episcopis fas sit ordines minores dare, quasi in hoc officio censeatur incipere dies Sabbati pridie vesperi.* quod quidem minùs decere existimaui, quàm si feria sexta quatuor temporum minores; Sabbatho maiores dentur. *In consult. canon. de temporib. ordinat. consult.* 1. nihilominus Barbosa tamen consuetudinem exigit; quæ in his valet. *c. cum H. X. de eo qui ord. furt. susc. in verb. iuxta consuetudinem patriæ. gloss. in c. de eo. in verb. ad minores. X. de temp. ord.* alioquin de iure non admittitur huiusmodi computatio. *c. literas. vers. si enim. X. de temp. ord.* neque extra tempora sacri ordines conferendi consuetudinem admittit c. 2. *X. de temp. ordin.* vbi tamen & multitudo, & antiquitas à pœna excusat.

1. Vt ordinum dies computandi?

Duo ordines sacri eodem die ne conferantur vetat Concil. Trid. *s. 23. c. 13.* vnde videtur *arg. à contrario sensu,* non sacros posse: quod detur vt verùm sit *ex c. de eo. vbi gloss. de temp. ord.* quamuis verius sit nõ licere. *c. 1. 2. 3. 8. d. 77.* nisi ex consuetudine. *d. c. 2. de eo qui ord. furt.* aut aliud Episcopo expedire videatur *Concil. Trid. s. 23. c. 11.* sed non sequitur vnum vel plures ordines minores simul cum sacro eodẽ die suscipere licere *d. c. 11. in fin. præter Bonacin. citatũ à Barbos. in d. Collect. ad c. 13. n. 15. s. 23.* id negat Cucchus *in Inst. maior. lib 4 tit. 13. n. 17. citatque Innocentium & Hostiensem in c. dilectus. d. tit. Siluest. in sum.*

2. Eodem die duo sacri non possunt suscipi: an ergo vnus pluresve nõ sacri cum sacro?

*in sum.verb.ordo.2.q.7.*qui cōtrariam tantùm videtur admittere dispensationem Papæ. & arguit pœnam depositionis.*ex c.qui in aliquo.dist.51.* quod tamen id disertè non dicit; sed tantùm punit ordinatores; & ordinatos,qui gradus Ecclesiasticos non obseruarunt. gradus autem sunt, quos dicitur *in Breuario Rom.* instituisse Caius Papa, ab ostiario vsque ad presbyteratum;& D. Ambrosius *in eodem Breuiario* seruatis omnibus ex instituto Ecclesiæ ordinum gradibus 8. die, qui fuit 7. Id. Decem. Episcopale onus suscepisse. vtique omnes gradatim suscepit ordines: sed extra ea tempora, quæ hodie vsurpantur: non tamen nisi vnicum in dies. nam interstitia maiores seruasse docetur *dist.77.*

In proprioribus terminis loqui videtur c. cùm h. *lator x. de eo qui furtiuè ordin. suscepit in verb. iuxta consuetudinem patriæ sibi quatuor minores ordines contulisti: quibus non contentus, subdiaconatum temerario ausu recepit: quia verò idem clericus in hoc facto multum excessit; mandamus &c.* vbi glossa, *nota*,inquit,*quod omnes minores ordines vna die possint conferri: item eodem die non debet quis accipere minores ordines, cum ordine sacro; ita glossa.* tametsi textus disertè non dicat eodem die clericum illum ordines minores, & subdiaconatum suscepisse.quamuis & id,quasi ad furtiuā subreptionem idoneum, accidisse sit verosimile, & insinuat illa coniunctio, *quibus non contentus.* sed vt, quod dici solet,nigrum cum rubro conueniat, arguit omnino clericum quod furtiuè subrepserit. sed & meminisse oportet argumentum à contrario sensu non procedere, vbi est contrarium in iure dispositum; vt dicendum est *d.c.2. aliisque* suprà citatis reperiri. ideoque argumentum suprà propositum non concludere. si tamen dicamus disertè non reperiri in iure prohibitum, ne quis minores & subdiaconatū eodem die recipiat, vbi Episcopus super interstitiis dispensat; conformiter dicetur permissum ex iusta causa. quia quod non reperitur prohibitum censetur permissum.anni tamen seruari interstitium inter vltimū minorē ordinem & subdiaconatum voluit Trid.*d.c.11.in fin. nisi*, inquit, *necessitas aut Ecclesiæ vtilitas iudicio Episcopi aliud exposcat.* vbi non libera tribuitur dispensatio, sed valdè restricta: & licet neque hoc exactè seruetur; non tamen frequentatur, vt vno die & minores simul, & subdiaconatus conferatur.

De ætate & qualitate præficiendorum.

RESPONSVM I.

An religiosus,qui ob excessus incarceratus,& secundùm statuta Ordinis inhabilis ad dignitates factus erat, tamen Prouincialatum alibi gessit, ad suos reuersus prærogatiuis Ordinis frui debeat, quæ defunctis Prouincialibus deferuntur?

SI talis ad officium electus,à Generali Ordinis, qui potest abolere huiusmodi facti infamiam, & pœnam inhabilitatis tollere, scienter confirmatus est, sustulisse censebitur confirmans.*l.57.in fin. D.de re iudic.* & eligentes etiam, & consentientes de eo queri non possunt.*ead.leg.vers etsi fortè.* si autem per ignorantiam excessuum electus confirmatusque est, acta quidem ab eo valent.*d.l.57.l.3. D.de off prætor.l.1.C.de testam.* ipse tamen statum non mutat *l.11.l.35. C.de liber.caus.l.10.D.de decurion.l.2.C.si seruus*

1. Qui consecij promouent: quatenus possunt habilitant.

seruus aut libertus ad decurionatum aspirauerit. l. 10. vbi seruus ædilis factus conditionis suæ conscius grauiter punitur; errore lapsus domino suo subiugatur.

2. Per subreptionem statum non mutat.

Itaque per subreptionem prouincialis creatus conditionem suam non mutauit: imò grauiter puniri potest. nec per huiusmodi subreptitiam promotionem adeptus est priuilegia, & prærogatiuas rectè constitutis prouincialibus ab Ordine concessas: sed imò in pristinum ordinem redigi potest. neque eius culpæ pœnæque sublatæ sunt. Et suffragatur ratio; ne fraus sua, dolus, atque subreptio cuipiam opituletur, ob quam potiùs carere debeat impetratis. *c. super. X. de rescript.*

3. Si in officio præclarè se gessit, aliquatenus æquum est retinere dignitatem.

Quod si tamen in officio præclarè se gessit, vt non tantùm culpas emendarit, sed. & virtutibus præluxerit; huiusmodi emendatio mereri videbitur, vt quasi culpis obliteratis, obitæ dignitatis gradum aliquatenus retineat. vti nouit ipse Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum. *c. nouit de pœn. d. 1. DD. in c. peccati venia. de reg. iur. in 6.*

Præsertim si superiores prouinciæ ipsius promotionis conscij, superioribus alterius prouinciæ, seu iis ad quos spectat, vbi ita subrepsit, defectus illius non indicauerint. argumento eorum, quæ statuta sunt *c. 2. 6. & tot. tit. X. de seruis non ordinand.* vt si scientibus & conniuentibus dominis ad sacros ordines fuerint promoti, statum mutet, & libertatem cõsequantur. itidemque quoad ciuiles honores cautum est *l. vlt. & pen. C. qui militare poss. l. 12.* vbi nisi intra triginta dies Iudicem domini adierint, dominium amittunt, serui liberi fiunt, nec vllus, honor, aut ius patronatus dominis seruatur: libertate autem concessa deliberat Princeps, *si oportet eos habere dignitatem, vel ea quasi indignos spoliari,* inquit *d. l. 2 lt.* vtique, vt inquit d. l. pen. *siquidem vtiles ad militiam eis datam fuerint; in ea durare: sin verò minimè idonei, priuari.* Adeoque idem statuendum videtur de nostro religioso, vt emendato & virtutibus prælucenti dignitatis obitæ prærogatiuæ seruentur: sin minùs claruerit, denegentur.

RESPONSVM II.

De ordine præbendæ annexo non mox, sed intra annum residentiæ, suscipiendo ex statuto.

Statutum Ecclesiæ collegiatæ A. editum an. 1249. exigit, vt prouisus de canonicatu iuret se ordinem suscepturum præbendæ annexum intra annum à die primæ suæ residentiæ. adeoque immemorabili vsu minores ætate prouisi quidem sunt; sed post residentiam ad ordinem incipiebant astringi. Quæsitum est an illud hodie per Conc. Trid. sit mutatum? videri potest in defectum pœnarum Clementinæ, *vt §. de ætat. & qualit. præfic.* tunc nondum latæ, exactum fuisse illud iuramentum. nam priuatio ipso iure ad parochiales Ecclesias restringitur. *c. licet canon. de elect. in 6. Boerius decis. 223. Weyms. ad constitut. 24. Conc. Trid. innouat. ad const. 3. n. 15.* priuatio autem infligenda multas remoras pati potest; & causas speciales, contumaciam &c. requirit. *c. quaris* (quod etiam in non annexis ordinibus loquitur) *c. 1. & 2. X. de ætat. & qualitat. præficiendor. Weyms. vbi sup. n. 17.* 1. An ea dilatio per Cõcil. Trid. sit restricta?

Enimverò quamuis *Conc. Trid. s. 24. c. 12. §. neminem* admitti velit ad canonicatum, qui ordinem annexum habet, nisi is ordinem habeat, aut ætatem, vt intra tempus iuris eo initiari possit: & *s. 25. c. 5.* vt huiusmodi qualitatibus, vel ordi- 2. Vbi de annexis ordinibus dispo nit.

ordinibus in prouisione nihil detrahatur, aliàs ea subreptitia censeatur: & *s. 22. c. 4.* vt iusto impedimento cessante, intra annum ordines prouisus suscipiat, sub pœnis Concilij Viennensis; atque etiam irritæ prouisionis: tamen Conc.
3. Nihil mutatum est in collegiatis. Trid. loquitur de præbendis simpliciter affectis; non autem in collegiatis derogat affectionibus conditionatis, modum aliquem, aut moram temporis admittentibus. vt est hic annexio ordinum, non simpliciter suscipiendorum intra tempus iuris; sed demum intra annum cessurum post ceptam primam residentiam. & quamquam d. c. 4. s. 22. loquatur etiam in Ecclesiis collegiatis: & d. c. 5. s. 25. generaliter de affectis iam ante: tamen d. c. 12. *§. in omnibus s. 24.* affectos quidem deinceps esse voluit canonicatus aliquo sacro ordine; sed exinde designando: sed & disertè loquitur tantùm in Cathedralibus; adeoque in collegiatis antea non affectis canonicatibus obtinet c. 6. s. 23. vt ab anno ætatis 14. possint obtineri, nec ad vllos ordines prouisi teneantur de iure; aut in vim Concilij Trident. obligari possint: affectionum etiam conditiones aut admittentium instituta, in collegiatis Concilium non abstulit, aut in absolutos, aut simplices mutauit. quia vnius expressio est alterius exclusio: *c. nonne. X. de præsumpt. c. qualis. d. 25.* nec priùs ius corrigitur, nisi posterius disertè exprimat. *c. Statut. de elect. in 6. l. sancimus C. de testam.*

Dicendum est igitur à Concilio Trid. statutum huiusmodi in Ecclesia collegiata non esse mutatum, & prouisum ad ordinem annexum non magis hodie, quam olim, teneri ante residentiam. sed per indirectum aliquid mutatum
4. Nisi per indirectum ex consequentia imperatæ residentiæ. dici potest per idem Conc. Trid. *s. 24 c. 12. §. praeterea.* quo hodie sublata sunt statuta & consuetudines residentiam laxantes: vt sic residentiam incipientes incipiant annum in quo ad ordines debeant promoueri. quid de Cathedralibus Ecclesiis huiusmodi statuta habentibus æstimandum sit, *diximus resp. 1. de Institut.*

De maioritate & obedientia.

RESPONSVM I.

De exemtione ordinis S. Saluatoris, & in quibusdam subiectione.

ORdinarius Regularibus his præcipit, vt ordinationes suas recipiant, & obseruent: illi exemtos se esse ab illius legibus respondent: & *in Additionibus Regulæ. ar. 50.* disertè declaratum esse, à diœcesanis non posse eis præscribi statuta, & ordinationes: eoque se religione prohiberi, ne eas recipiant, & à regula recedant: cui consonet c. luminoso *in V. nec aliquam ordinationem. 18. q. 2.* mandat ille vt recipiant, obseruentque, sine exceptione super regula; nî pareant, minatur interdictum; & non parentibus infligit.

§. I.

Quæsitum est I.

AN sint exemti? an obedire teneātur? Magnum est Apostoli Petri præceptum, *obedite præpositis*: sed tamen non ait, quibuscumque; sed *vestris. Vid. Innoc. III. in c. solit. X. de maiorit D. Tho. 2. 2. q. 105.* 1. Obedientia præstanda, sed cui debita. vnde & ei, qui vel superior non est simpliciter, vel quâ in re superior non est, sine crimine negatur obedientia. & è contrario graue peccatum est vsurpare iurisdictionem sibi non competentem, & iudicia peregrina. *c. peregrina. 3. q. 6.* 2. Nec aliena iurisdictio vsurpanda. *nullus*, inquit Calixtus, *c. nullus 9. q. 2. alterius terminos vsurpet, nec alterius paro-*

parochianum iudicare, vel excommunicare audeat per alienam, inquit Gregorius *c. 1. cauſ. 6. q. 3. meſſem tranſiens falcem mittere non debet. falcem ergo iudicij non poteſt mittere in eam segetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa.*

3. Monaſteria ſubiecta niſi doceantur exempta. Monaſteria quidem omnia Epiſcopo ſubſunt: *c. monaſteria 2. q. 3.* niſi doceantur exempta. *c. cum dilectus. X. de relig. dom.* vbi cenſuræ Epiſcopi declarantur irritæ, ſi aut regulares doceantur eſſe exempti, aut ad Sedem Apoſtolicam appellaſſe.

4. Vt hic. at hîc tabulæ erectionis tribuunt libertates, immunitates, & exemptionem Ordini S. Saluatoris competentes; adeoque illæ tanquam relatæ omnimodo inſunt referenti. *l. aſſe toto. D. de hæred. inſtit.* Ordini autem conceſſæ ſunt tam amplis, multis, ac claris verbis, iiſque ferè omnibus, quorum ſingulis illam energiam tribuit c. ſi papa. *de priuileg. in 6.* vt nullus cauillus ſufficiat illis negandis.

5. Integrè expendenda priuilegia. quibus ſanè nõ integrè lectis, iudicio Celſi *in l. 24. D. de legib.* inciuilis fuerit, qui quippiam reſponderit. & id ſi hîc faceret pars vtraque, neque totum, neque nihil Ordinario deberi facilè intelligeret; modò & cæcutiens affectus abeſſet. eoque Epiſcopo Ambianenſi priuilegium controuertenti reſpondit Pontifex *in c. porrò. X. de priuileg. inſpice, & ſecundùm quod inueneris, ita obſerues.*

6. Et obſeruanda. *Priuilegia*, inquit Leo Papa, *Martiano Auguſto. Eccleſiarum & monaſteriorum, Sanctorum patrum authoritate inſtituta, nulla debent improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. c. priuilegia 25. q. 2.*

7. Quale hîc. Priuilegium ergo Ordini conceſſæ exemptionis liquidum eſt: ſed habet exceptionem hanc; *per prædicta autem, aut aliquod eorundem*, inquit, *non intelligatur aut poſſit in aliquo derogari Capitulo d. regulæ, & ordinis S. Saluatoris præfati, per quod diſponitur, quod diœceſanus ſit pater, & Iudex in omnibus caſibus & cauſis, ſorores & fratres d. ordinis tangentibus; & viſitator monaſteriorum, & locorum præfatorum; & procurator ad hoc, vt huiuſmodi regula in omnibus ſeruetur: ſaluis tamen declarationibus, modificationibus, & limitationibus, & ordinationibus infraſcriptis*, de modo viſitationis diœceſanorum tractantibus atque diſponentibus.

Illud autem capitulum Regulæ eſt vigeſimum ſextum, & ita habet; *Epiſcopus in cuius diœceſi monaſterium eſt, erit tam ſororum quàm fratrum pater, & viſitator, nec non & Iudex in omnibus cauſis, ſeu caſibus, fratres aut ſorores tangentibus. ipſum denique oportet continuè ſollicitum & diligentem ſpeculatorem eſſe, ſi regula in omnibus punctis obſeruetur, ne contingat ipſius ſalubria ſtatuta ab aliquibus ſororum aut fratrum parui pendi. Princeps regni ſeu terræ, in quo eſt monaſterium erit eis reſponſalis, & defenſor in omnibus neceſſitatibus: Papa verò ſuper vtrumque ſcilicet Principem terræ, & Epiſcopum, erit eorum tutor charitatiuus, ſi eius adiutorium poſtulauerint, neceſſitate aliquâ compellente.* 8.

Modificationes autem, declarationes & limitationes d. c. 26. multimodæ ibidem proponuntur; ſed quæ ad rem præſentem faciat inprimis hæc; *Cæterùm prohibemus, ne qui diœceſani aut alij antiſtites, qui ex forma regulæ S. Saluatoris, aut præſentium conſtitutionum huiuſmodi monaſteria viſitarint, poſſint & valeant vigore officij huiuſmodi viſitationis, vel quacumque alia cauſa correctiones facere de perſonis vtriuſque ſexus, quos viſitarint, aut eis pœnitentias aut pœnas aliquas iniungere, niſi ſolùm & duntaxat in monaſteriis & locis huiuſmodi quæ viſitauerunt, & eas correctiones, pœnitentias, vel pœnas exequendas committere teneantur, & debeant Abbatiſſis, Confeſſoribus, aut vtriſque conuentibus, ſi commodè per Abbatiſſas & confeſſores fieri nequirent, & per nullos alios poſſint tales correctiones, & pœnitentiæ, ſiue pœnæ, executioni mandari. qui diœceſani nullam habeant aut exercere poſſint iuriſdictionem, aut poteſtatem in monaſteriis & locis, atque perſonis ordinis præfati, niſi circa correctiones & emen-* 9.

emendationes excessuum & transgressiones regulares, quæ per huiusmodi personas fierent.

10. Vt illud examinandum? Hanc cluasulam exemptionis huius domus examinauimus *in Consult.can.de priuil.cons.3.* De illa ergo exceptione, & capite 26. Regulæ ab exemptione reseruato qui respõdet, primò meminisse debet,

11. Secundùm variationem temporum, & constitutionum. vt posteriores leges abrogare, derogaréue prioribus; *l.102.D.de verb. sign.* ita & de his quæ primò constituuntur, aut interpretatione, aut constitutione Principis certius statuit: *l.11.D. de leg.* adeoque sicuti qui falsas constitutiones allegat, obligatur pœna falsi; *l. vlt. D. ad leg. Cornel. de fals.* sic in eandemque incidit qui citat leges abrogatas. *l.vn. §. tunc igitur. C. de Codic. Iustinian.confirmand.l.maiorem.C.ad legem Corn de fals.& vbique DD.*

12. Secundò; vt lex posterior non crudè obiiciatur, sed secundùm totum tenorẽ: *d.l.24.d.c.porrò.* adeoq; & hæc exceptio secundùm omnes modificationes; & regula prioresque constitutiones iuxta posteriores priuilegiarias accipiantur, & allegentur oportet.

13. Quod eò magis hìc dicendum est, quod in eo ipso c. 26. iubeantur inquiri *aliqui*, inquit, *deuoti fratres de regulis Benedicti vel Bernardi, qui huic regulæ inscribant* (addant) *quomodo excessus emendandi sunt, & qualiter visitabit Episcopus, & omnia alia necessaria, quæ in his verbis non narrantur, ad huius regulæ roborationem assumantur de regulis suprà dictis.* Inquisitionem huiusmodi, fratrum inscriptiones, seu additiones factas esse dubitandum non est; & ex illis natas constitutiones, & bullas Ordini concessas; (vt singulatim ad id assumptus dicitur Petrus de Aluastro Cisterciensis) & has, vndecumque sint natæ, earumque interpretationes, concessiones, restrictiones, modificationes, seu declarationes Apostolicas esse seruandas: & d. c. 26. regulæ non aliter, quàm sub illarum præscripto.

Adeoque heteroclita quidem admodùm est hæc exemptio; nec scio an in alio ordine similem reperias. non minùs quàm heteroclita iurisdictio à d. c. 26. reseruata, & modificata. sed sicuti generatim multi sunt casus cessantis cuiuscumque exemptionis, vel per veteres canones, vel per Concilium Trident. Gregorij XV. const. *incip. inscrutabili*, vel alias extrauagantes; *vt illos indicauimus in Iur. Pont. an. tit. de priuileg.* nec tamen illi impediunt, quo minùs alij ordines dicantur exempti: sic neque nominationem hanc per d. c.26. impediri dicendum est, dum ita nominant Pontifices, exemptionemque re ipsâ concedunt, d. cap.26. restringunt, & modificant, *vt suprà retulimus*, vt denominatio sumatur à maiori parte, seu regula; non à minori, aut exceptione. manet tamen, *vt diximus*, præter cæteras heteroclita valde hæc exemptio, tam quoad d. c.26. quàm etiam c. 14. Regulæ: quo electus Confessor generalis à diœcesano accipit ligandi & soluendi potestatem, & corrigendi: quam vt iure det, quasi præsupponitur ipse habere. *c.nemo. de reg. iur. in 6.* & ab eodem confirmatur: & confirmatio non nisi à superiore solet fieri. *c. nihil. c.cùm monasterium. c.cùm dilectus X. de elect. c.2. X. de transl. Episc. c.fin. d.64. & ibi DD.* 14. Heteroclita hæc exemptio. 15. Vt & iurisdictio.

§. II.

QVis igitur erit *d. c. 26.* (quod suprà retulimus) & horum verborum *pater, visitator, & Iudex* sensus?

Improprium esse sensum meritò dixeris, si conferas cum aliis d. c. 26. verbis, quibus Princeps patriæ illorum dicitur *responsalis*; & Papa *tutor charitatiuus*. Responsalis in decretalibus sæpè legitur pro procuratore, syndico, agente: tutor charitatiuus in iure non ita notus est: metaphoricus ergo horum verbo- 1. Improprius.

verborum sensus est. illa ergo etiam verba, quæ Episcopo tribuuntur, citra iuridicas acceptiones intelligi possunt. vt non malè illa substantiua appellatiuè miscenda quidam censeant. quà tropica locutione dictum sit *pateris libamus, & auro*; pro pateris aureis: sic Iudex paternus hic accipiendus sit. sicut *c. 8. sess. 21. Trident.* Episcopus paternis admonitionibus agere iubetur cum monasteriis commendatis: & visitatio paterna committitur *in c. visitandi. 18. q. 2.* vt *sic*, inquit, *charitatis officium impleat Episcopus, ne grauamen aliquod monasterium incurrat.* Pater naturalis intel-

2. Pater.

ligitur is, quem nuptiæ demonstrant. *l. quia. D. de in ius vocando.* sed accipimus hîc spirituales nuptias, & spirituales patres. nec hos oppugnat exemptio; nec illos emancipatio: quamuis per hanc patris

3. Visitator.

potestas soluatur. Visitatores etiam non necessariò comitem habent iurisdictionem, vel executionem: vt patet in iis, qui deputari iubentur *in c. in singulis. & seq. X. de stat. monach.* quod innouat *Trid. s. 25. de Reg. c. 8.* vbi quæ corrigenda inuenerint denuntiare iubetur Episcopis respectiuè, & Abbatibus, seu superioribus. vt in huius ordinis priuilegio Episcopi *ex d. c. 26.* visitantes ipsi Abbatissæ, seu confessori, & conuentibus respectiuè reformanda denuntiare iubentur; vt illi exequantur, ipsi exequi prohibentur. de his non iterum absimile Conc. Trid. *s. 21. c 8. s. 25. de reg. c. 20. & 14.* teneantur qui monasteriis præsunt *visitatores*, inquit d. c. 20. *recipere, & illorum ordinationes exequi*, cuiusmodi executionis denegatio œconomicam magis facultatem, quàm veram iurisdictionem inferre videtur. *c. pastoralis. 28. X. de off. deleg.* vt facultas visitandi non ex iurisdictione, sed Regulæ concessione nasci videatur. eoque nec committi alteri posse, vt in iis quæ iure ordinario competunt, delegatio permissa est; loci autem Episcopus hîc non nisi personaliter visitare potest. At dices illusoriam remissionem fore, colludentibus hisce inter se regularibus, nec quidquam exequentibus: at ego idem obiectabo incommodum d. c. in singulis, & Concilio Trid. illud innouanti: & contentus ero responsione Concilij œcumenici, cui præsedit Innocentius III. *author. d. c. in singulis. in verbis, quod si non fecerit; ipsi visitatores hoc referant ad Apostolicæ Sedis examen.*

Sed & vocabulum, Iudex, sæpè impropriè sumitur. *vt in l. antepenult. & tot. tit. D. de arbit.* vbi & iudicare arbiter, & sententiam dicere sæpè refertur. qui pater est, Iudex non est. *l. si filius. l. congruentius. C. de patr. potest. l. qui iuris. D. de iurisd. om. Iud.* at hic idem pater & iudex. 4. Iudex.

Si enim iuridicè hæc vocabula accipi velis, cõsequenter ex verbis adiunctis etiam propriè tunc accipiendis interpretationem capient. inquit ergo *d. c. 26. in omnibus casibus, & causis fratres & sorores tangentibus*: casus est, determinata facti assertio, seu hypothesis: *Spigel. in Lex. in V. casus.* causa autem à casu, est negocium; quod dum proponitur, causa est; dum discutitur, iudicium; dum finitur, iustitia. *c. forus X. de verb. signif.* erit ergo sensus iuridicus; vt in quacumque facti specie fratres aut sorores forense iudicium habent, Episcopus sit Iudex: id quod iterum iure verum non erit; sed demum, si vel inter se litigent, vel ipsi ad iudicium vocentur. non enim vt quoscumque coram Episcopo in ius trahere possint; sed sequi debeant forum reorum: nisi iterum pro manifestis iniuriis Episcopus Iudex conseruator dari intelligatur. vt olim solent omnia ferè collegia & monasteria aliquem habere. sed conseruator propriè Iudex non est; sed eius officium cessat, vbi iniuria negatur esse manifesta.

c. 1.

c. 1. de off. deleg. in 6. Iudicis autem proprium est cognoſcere de iure & iuſtitia partium controuerſa.

5. Quod ſi dicas, quia coniunctiuè ponuntur caſus & cauſæ; in omni facti ſpecie ſeu caſu diœceſanum hîc iudicem eſſe; & ſic non tantùm in cauſa iudiciali, ſed etiam voluntaria iuriſdictione, adeoque etiam pœnitentiali; Reſpondebo iſtiuſmodi acceptionē nunc impediri à priuilegiorum repugnantia. impoſſibile enim eſt exemptum quem eſſe, & omni tamen caſu ſubeſſe Ordinario. & ſic omnia illa, & tam operoſa exemptionum priuilegia, Ordini & monaſteriis ad Regum & Principum poſtulationes conceſſa, nihil niſi fallacia verba continerent: quod à ratione, more, & intentione Romani Pontificis eſſet quam maximè alienum. *Non arbitror*, inquit l. Labeo. *§. idem Tubero. D. de ſupell. leg. quemquam dicere quod non ſentit.* minùs Summum Pontificem à Regibus & Principibus rogatum bullatis diplomatibus ſcribere quod non ſentit. argumentum autem ab abſurdo, vt in actionibus humanis, ita in iure validiſſimum eſt. *Euerard. in loc. leg. ab abſurdo.*

6. Quidam ergo iudicem ibi conſeruatorem volunt intelligere; vtique extraordinarium, & quaſi defenſorem: vti patrem ac œconomicum; cùm eiuſmodi paterna & œconomica poteſtas nihil commune habeat cum gladio Magiſtratus, aut pedo Epiſcopi. Sed quia Regula loquitur de omnibus cauſis fratres & ſorores tangentibus; adeoque videri poſſit & de cauſis illorum paſſiuis intelligi; vt coram Epiſcopo conueniri poſſint; & ipſe in illos ſtatuere; per me licet, vt etiam propriè Iudex dicatur, ad finem quem d. c. 26. deſcribit: atque etiam competens, ſeu Ordinarius: quaſi ab origine Regula S. Saluatoris ſuos ſectatores exemptos non fecerit; nec primi Pontifices illam confirmantes, exemptionem adiecerint: ſed demum qui ſubſecuti fuerunt. horum ergo nunc priuilegium inſpiciendum ſeruandumque eſt. *c. porrò. X. de priuileg.* adeoque reſtrictiones & modificationes per illud expreſſæ. neque porrò nominalibus nūc argumentis, etymologicíſque coniecturis locus eſt, vbi verba priuilegiorum clara ſunt, & liquida.

§. III.

Quęritur igitur, an Ordinarius regularibus his leges ferre, ſeu ſtatuta pręſcribere poſſit?

EVm quidem qui iuriſdictionem habet, poſſe regulariter placuit. *l. eum qui. D. de iuriſ. om. Iud. l. 1. eod. l. neceſſarium. & ibi gloſſ. v. ſtatuent. D. de orig. iur.* ſed hîc iuriſdictio Ordinarij valde, vt diximus, heteroclita eſt, tributa per d. c. 26. Regulæ, ab exemptione reſeruata, ſed reſtricta per poſteriora priuilegia ad correctiones, & pœnitentias: vt ſuprà eſt relatum, & ſine executione viſitanti competente, at regularibus ipſis ſeruata. poteſtas autem condendæ legis abſolutam videtur requirere iuriſdictionem, & poteſtatem: vt proconſulis, prætoris, & prouincias regentium. vt illa exempla proponit d. l. *eum qui. & ſtrictius exigit Malder. de legib. q. 90. ar. 3. d. 1.*

1. Legumlatio exigit iuriſdictionem, quæ vt hîc non ſufficiens?

Sed & illud caput Regulæ emendationes & viſitationes Ordinarijs non pro libitu facere permittit; ſed ſecundùm fratrum ordinis S. Bernardi aut Benedicti additiones, & præſcripta: ſecundùm quæ viſitabit, officiumque exercebit Epiſcopus; aliaque, quæ de regulis Bernardi aut Benedicti aſſumentur: aut à Pontificibus interpretatione aut conſtitutione decernentur. quæ adeoque, vt appendices Regulæ, erunt obſeruanda:

uanda: & secũdùm illa emendationes decernẽdæ ab Episcopis visitãtibus, & ab Abbatissa, cõfessore, vel cõuentibus respectiuè exequẽdæ.

Quæ agendi ratio admodum alludit ad c. *in singulis & c. ea quæ X. de stat monach.* à Conc. Trid. *de reg. c. 8.* innouata. vbi ex Ordine S. Bernardi seu alio capitula generalia celebrare assueto, aliqui ad illa assumi; & visitatores designari iubentur; qui visitationes quidem obeant, correctiones faciendas decernant, sed exequendas per Abbatem loci, secundùm regulam; & cum ea solemni clausula, atque hîc valde notanda, vt ex visitatoribus *nullus*, inquit *d. c. in singul. ex hoc sibi authoritatem prælationis assumat.*

Ad eum ergo modum d. c. 26. Regulæ peritiores ex aliis Ordinibus eligi voluit, qui præscriberent quomodo diœcesani emendare; quomodo visitare deberent: & d. bulla emendationis & correctionis executionem, non diœcesanis; sed superioribus, vel conuentibus committit: & nullam illis iurisdictionem aut prælationis authoritatem assumere, aut exercere permittit. quemadmodum in monasteriis ordinationem facere non permittit *c. luminoso.* 18. *q. 2.* vt & figura iurisdictionis, & apparẽs magis est, quam vera iuris-

3. Vt cui negatur executio.

dictio illa; cui negatur executio *c. past. 28. X. de off. iud. del. in verb. eo quod iurisdictio illa nullius videretur momẽti, si coërctionem aliquam non haberet.* Sed & illud notandũ est quod Saluator Regulam dictãs si quid deesse videretur iussit vt sumerẽtur ex aliis ordinibus qui supplerent. Porrò cùm quid fieri per aliquem iubetur, alius prohiberi censetur. *L. eum prætor D. De iudic. glos. ibid. in V. videtur.* adeoq; quod per religiosos fieri iussit, Ordinariis prohibuit.

4. Et libera potestas, sed admodum restringitur, vt hic.

De modo autem eadem bulla statuit, vt suprà retulimus; vt fiat visitatio 1. de triennio in triennium; non ante, cum annuam & frequentiorem admittat c. non semel. 18. q. 2. & ante omnia vocat *visitationis officium* ad Episcopum spectans. vtique iuxta *d. c. in singulis. c. ea quæ.* non iurisdictionem, aut authoritatem prælationis. 2. permittit intrare cõuentum fratrum, non sororum; quod deinde per aliam mitigatum est; sed rursus per Conc. *Trid. de reg. c. 25.* reuocatum; nisi ad effectum fortè visitandæ clausuræ. 3. ante crates, & in conspectu sororum; vt videri, non audiri debeat, cum cæteris circumstantiis. quas si monitus non seruauerit, præter pœnam excommunicationis, officio visitatoris vt perpetuò sit priuatus, & ipsi regulares alium Antistitem eligant, qui visitationis officium faciat. ecce quàm heteroclita authoritas. 4. vt pœnitentias aut pœnas aliquas iniungere non possit; *nisi solùm*, inquit, *in monasteriis, & locis huiusmodi, quæ visitauerit.* vt extra visitationem nulla sit authoritas. *l. cum prætor. D. de iud. & ibi not.* rursus ad prototypon visitationum *de quibus in d. c. in singulis & c. ea quæ.* quibus nulla ob visitationis officium conceditur prælationis authoritas. *ibid.* consequitur ergo per d. priuilegia non esse tributam diecœsanis veram iurisdictionem; quæ liberam habet decernendi & exequendi potestatem: sed neque Diœcesanum quomodo & quando lubet huiusmodi regularibus posse sua mittere mandata; statuta condere; leges ferre: sed intra cancellos priuilegiorum, restrictionesque quoad materiam, formam, tempus, locum, modumque manere debere: supra iurisdictionem sic commissam aut extra restrictiones ius dicenti parendum non esse. *d. l. fin.* & sanè qui considerat tam verba regulæ d. c. 26. quomodo excessus emendandi sunt, & qualiter visitabit Episcopus; quod in vim d. priuilegij modificatorij, *nullam habeant iurisdictionem, nisi circa correctiones, & emendationes excessuum, & transgressiones regulares; item & eas correctiones, pænitentias, & pœnas*

nas exequendas committere teneantur Abbatißis, &c. satis animaduertit officiũ visitationis, & correctionis Episcopi non versari circa condendas leges; sed excessus vel defectus in particulari; seu in indiuiduo corrigendos, & emendandos. correctionis enim pœnæ, & pœnitentiæ, quæ habeant executionem, quæ committenda ibi dicitur Abbatissis &c. iam decretæ esse debent aduersus hanc vel illam personam: sic enim correctio visitantis in promptu fit in notoriis, & liquidis; & quasi ex facto, & in arena. *vt diximus in Iur. Pont. nou. anal. de accus. n. 9.* pœnę & pœnitẽtię impositæ executio mox præsto est, censorio, & ædilitio quodam iure: ita hic tamen; vt negetur ipsa visitanti, sed regularibus reseruetur; multo magis negetur legum latio. *d. c. luminoso.* 18. *q.* 2.

§. IV.

De Confessoris confirmatione, & aliis ob Ordinario postulandis.

1. Heteroclitã exemptio quoad Cõfessarios.

HEteroclita iterum est hæc exemptio ex confirmatione Confessoris generalis, facultatis concessione ad soluendum & litigandum; & si qua sint alia. Sed hæc aut per subsecutum priuilegium exemptionis sublata sunt: *d. §. per præmissa.* vbi ab exemptione tantùm excipitur d. c. 26. *arg. l. cum prætor. D. de Iud. c. nonne. X. de præsumpt.* aut pertinent ad illas Martini V. literas, quibus iterum ab exemptione hæc fit exceptio; *exceptis illis*, inquiunt, *dumtaxat*, *in quibus eadem B. ipsius Ordinis fundatrix in suis regularibus institutis, & constitutionibus expreßè subiecit, subiecimus, volumusque subesse; & ab omni iurisdictione, superioritate, & potestate, & dominio cuiusque alterius quauis etiam authoritate Apostolica, eximimus, & totaliter liberauimus*: an non sufficiunt ad claram exemptionem, & totalem, illis exceptis, liberationem verba hæc Apostolica; an sunt vani sine mẽte soni? *d. l. Labeo.*

§. V.

De vsu, aut abusu contrario.

1. Ob multas exceptiones magis heteroclita est, sed magis firmatur exemptio, & contrarij actus liquidius probari debent.

QVo autem plures sunt exceptiones, magis quidem heteroclita est exemptio; sed magis firmatur in non exceptis regula. *Auth. de non alien. §. vt autem.* quæ sæpe in aliquo vitiata perdit officiũ. *l. 1. D. de reg. iur.* vnde omnis definitio & vniuersalitas in iure periculosa dicitur. *l. omnis. D. eod.* quamuis tamen eius causa dicatur potior, pro quo est regula. *gloss. vtrobique.* eoque grauior incumbit probatio iis, qui per actus cõtrarios oppugnant exemptionis possessionem. quia in nullis plurium exceptionum comprehensos fuisse illos docere debent; sed directè per priuilegium non permissos: eosque authoritate ordinariâ, & nullos delegatâ exercitos. nam eo modo alioquin capiunt interpretationem, quo priuilegio aut iuri communi non derogetur, *c. cum dilectus. §. ceterum. X. de consuet.* & quo sunt liciti: *l. merito. D. pro socio.* & quo feminæ simplices non sint deceptæ; dum excipiunt diœcesanum sub qualitate patris, qua eis regula illum dedit: & argumentantur, vt illi, *l. 1. Regum c. 7. homo sacerdos, de semine Aaron venit, non decipiet nos:* sed scientes prudentesque passæ sint illum pręscribere per eos actus, quos per priuilegium sciant non licere: qui hic non designantur in specie aliqui: & multo minus vllæ vnquam latæ leges, statuta, aut ordinationes per prædecessores diœcesanos imperatæ proferuntur. quas quidem nec amicabiliter ad monitum & normam c. cum personæ *de priuil. in 6.* proponere fuit visum; nec iudicialiter coram delegatis de his hiscere; sed nunc demum vulgantur quædam testimonia: quæ

2. Nam præsumuntur modo licito facti.

3. Vt illi examinandi.

quæ tamen nihil in ſpecie de non permiſſis per dicta priuilegia aſſerunt. vel ſunt eorum, qui ſimilem cauſam cum ſuis exſpectare poſſunt. quibus aduerſatur c. cauſam. *18. X de Iud.* vbi gloſſa id exemplificat in materia exemptionis. qui & interrogari deberent an iuxta decretum *d. c. porrò* fundationem & priuilegia inſpexiſſent; & iuxta c. 1. ſ. *25. de regul. Conc. Trid.* omnem curam & diligentiam adhibuiſſent, vt *ab illis*, vt inquit, *non recederetur*? quod primùm mandatum eſt in lege de regularibus viſitandis, aut quomodocumque regendis. Quæ omnia, aliaque *de quibus in d. c. cum perſona verb. poſſeſſione non violenta, non clandeſtina, & c ſi ſacerdotes. 16. q. 3.* vt ſi qua aliqui contra patrum regulas definierint non à die definitionis, ſed mortis illorum demum incipere præſcriptionem, pluraque alia quæ de illa tradit Gratian. tot. q. 3. *quæque alia tetigimus in Conſult. can. de priuil. conſ.*
4. Et per quos? *3.* in diſquiſitionem venire oportet, ſi quando coram Iudice hæc proponentur. quamuis enim Iudex quilibet cognoſcit an ſua ſit iuriſdictio: *l. ſi quis. D. de iudic.* tamen cùm iam per appellationem ob defectum iuriſdictionis in partem deuocatur, non ampliùs ſibi ius dicere, neque in exemptos poteſt: *tot. tit. C. Ne quis in ſua cauſ.* ſed ſeruanda eſt forma d. c. *cum perſona*: vel cùm dubium aliquod occurrit, ad ſolam Sedem Apoſtolicam interpretatio pertinet. *c. cum veniſſent. X. de iudic. l. ſi imperialis. C. de leg.* eaq; diſertè illi in priuilegiis huius ordinis reſeruatur. ſed & cùm non friuolè appellatur ab eo, qui negatur eſſe Iudex, non poteſt is in cauſa progredi, ac minimè ad cenſuras. *c. cum olim. de off. deleg. c. cum dilectus. X. de relig. dom.* multò minus Ordinarius potuit præfari monaſterium ei tamquam Ordinario eſſe ſubiectum; & pro ſumma cauſa interdicti aſſumere, quod regulares declararint ſe nec poſſe, nec velle ſtatuta illius obſeruare; imò & ordinariam ipſius iuriſdictionem, & ſuperioritatem negarint. vbi tāquam læſæ maieſtatis crimen, ac ſummum malorum recitatur id, quod crimine vacat. allegare, inquam exemptionem, ſaluâ reuerentiâ, & Apoſtolicum priuilegium. quod ne quidem negligere, ſaluo iuramento de conſeruandis monaſterij iuribus, exempti poſſunt. Et porrò ſi præſcriptum erat aduerſus huiuſmodi priuilegium, & fundationem; replicare id oportuit; non ordinariam iuriſdictionis & ſuperioritatis negationem, quæ competere non poterat obſtante priuilegio, in cauſam interdicti aſſumere: præſertim tam crudis verbis. cùm in materia præſcriptionis quoad exemptionem aliam formam exigat d. c. cum *perſona*: neque mox præſcriptio ius ipſum, priuilegiúmue perimat, ſed exceptionem tantùm tribuat.

§. VI.

De Regularium confeſſione, promiſſione, renunciatione contraria.

1. Si de exemptione conſtat, nihil hæc proficiunt. QVod porrò obiicitur regularium confeſſio ſubiectionis, & obedientiæ promiſſio; parum momenti adfert. quippe nec expreſſa abbatiſſæ obedientię repromiſſio valet, ſi modo de exemptione conſtare poſſit. *c. cum dilectus. X. de relig. dom.* cùm etiam huic fides data non noceat. *c. cum in tempore. X. de arbit.* quin nec iuramentum. *c. 13. X. de maioritat. & obedien.* nullas enim confeſſio vires habet, quæ veritati repugnat, aut legi. vt à confeſſis pro condemnatis haben-

dis versiculus antiquus ita excipit; *nisi lex, fauor, aut natura repugnet.* adeoque nec contrariari potest priuilegio *c. 2. in verb. recognoscendo vel profitendo. de reb. Eccl. non alien. in 6.* neque confessio mutat statum: *l. liberos. C. de confess.* neq; professione serui constituuntur: *l. parentes. ibi.* neque *factum huiusmodi defensionem libertatis excludit. l. interrogatam. ibid.* debetque semper confessio sociam habere veritatem. *c. fin. X. de confess.* quæ si per diplomata liqueat, nihil confessio obest. sed neque iuri publico ordinis potest priuatus renunciare. *c. si diligenti. X. de for. comp.* sed & in carcere, aut tormentorum metu *l. qui in carcerem. D. Quod metu. l. 1. §. quæstioni. D. de quæstion. Mynsing. 5. obs. 23.* facta nullius sunt momenti. grauissimi autem tormenti, & mortis vicem habent censuræ. *c. cum nemo Episcop. 11. q. 3. Sanches de matr. l. 4. d. 5. n. 17.* Quare & Clmētina *multorum de pœnis* actis in carcere, & nominatim resignationibus disertè resistit. & aliàs spoliatus, metu præsumitur renunciare. *c. super hoc de renunc.* & non cognoscitur super spontanea voluntate nisi post restitutionem. *c. 2. X. de rest. spol.* & post confessionem sic extortam omnia sunt redintegranda. *c. causam matr. X. de of. del. d. c. super.* Neque verò carcerationis etiam iustitia omnia carceratorum acta iustificat. *DD. in l. 3. D. Quod metu, d. l. qui in carcerem ibid. Tuscus V. carceratus concl. 89.* & hîc fuisse iustam quod aiunt, petitio principij est. Sanè Tridentinum ad carcerem atrocia ferè delicta exigit. *f. 25. c. 6. § in crimin.* hîc autem summa reatuum est, pro exemptione dixisse. eoque vbi carcerati superioritatem verbis confessi sunt; mox absoluti, dimissi, atque dealbati sunt. praxes eliciendarum huiusmodi per artes confessionum ac scripturarum pulchrè damnantur in c. si *quandoque. 15. q. 6.*

2. An saltem iurantes ipsi obligentur?

Videri quidem possent ipsi iurantes saltem obligari; & renunciatio in eorum saltem præiudicium valere: *gl. fin in. c. cum tempore X. de arbit.* sed expresè contrà decisum est *in c. cum dilect. X. de relig. dom. in fin.* vbi non tantùm monachi; sed ipse Abbas suo promisso contrauenire potest contrarianti exemptioni. Interest enim Papæ ne subditi sui ab aliis iudicentur. quod interesse ita est correlatum, vt non possit commodè fieri exempti, & superioris separatio. *vt latius in decisione Rotæ 26. Augusti 1641. sub Panzirolo in hac causa data, & Vlissiponensi quam refert Tamburin. de iur. Abbat. t. 3. & idem docet de iure abbatiss. d. 17. quæst. 4* sed indiuisibilis est Papæ superioritas, & subiectio exemptorum. itaque hi illius iuri præiudicare non possunt. vt neque clericus in iudicem laicum consentire: *c. si diligenti. X. de for. compet.* nec Ecclesiasticum, nisi de proprij Episcopi assensu. *c. significasti. eod. alia item citat Tamburin.*

§. VII.

De Nouitiarum receptione.

1. An diœcesani authoritas & consensus requiratur?

Obiicitur 2. virginum nouitiarum admissionem ab authoritate ordinaria pendere: sed iterum, si hæc per bullam priuilegiariam excepta sunt, in aliis firmant exemptionis regulam. & sicuti oportet iura iuribus concordare; sic & has priuilegiarias constitutiones. *c. cum expediat. de elect. in 6.* vt hæc pro exceptione; pro regula autem exemptionem recipere. & ferè talis forma regulæ & exceptionis, seu generis & speciei *ex c. quia propter. & c. cum dilect. eod.* inter se pugnare videbatur: & etiam Hostiensis, *vt gloss. in d. c. cum expediat* contrarietatem esse censebat: Respondit tamen Bonifacius VIII. rescripta illa inuicem esse sic concordanda.

Sed

2. Sed neque receptio virginum ad arbitrium pertinet Episcopi; sed superiorum ordinis, & conuentus: Episcopus autem illo præuio, *iuxta verba c. 11. regulæ* consentit tantùm in recipiendam. *iuxta Concilium Nicenum c. 14.* & in omnibus Concilium Trident. illarum examen exigit *f. 25. de regul. c. 17.* sed quoad exemptas non de vniuersis ad ordinem spectantibus, sed libertate ingressuræ, vestiendæ, seu professuræ. formulæ autem & professarum & inauguratarum relatæ, si veteres sunt, accipiendæ sunt secundùm regulam per bullas declaratam, modificatam, restrictam: si nouitiæ, euertuntur à d. c. cùm dilectus *d. c. cùm tempore. d. c. 13. X. de maiorat.* nouitias esse conuincit mentio matris Ecclesiæ sancti B. quippe mater illa centum annis nata esset post filiam. præterquam quod formulam veterem adeo vetuit mutari Greg. IX. vt si præter formam canonicam (atque adeo contra exemptionem) exactum fuerit obedientiæ iuramentum, nec obligare illud, nec vllas vires habere rescripserit. *d. c. 13. X. de maior. & obed.* vt exclamare tanquam in periuros non tam altùm oporteat; ne simul iudicium Pontificis Romani *in d. c. 13.* in damnationem vocetur.

3. Ad regulares hic pertinet. Sed & longè differunt consensus & authoritas. neutrum exigunt bullæ Ordinis. *Liceat*, inquiunt, *abbatissis, aut vicem gerentibus earumq; Confessoribus generalibus monasteriorum & locorum præfatorum clericos & laicos & absolutos, & alias personas vtriusque sexus, etiam virgines & mulieres à sæculo fugientes, ad conuersionem in monasterijs & locis ipsis recipere, & ad professionem admittere: post annum tamen probationis, pro ipsorum beneplacito voluntatis. ipsorum*, inquit bulla, non diœcesanorum. qui ea propter quod per Pontificem licet, non possunt impedire: neque priuilegio à superiori concesso derogare. *c. dilect. de temp. ordin. clemen. 2. de elect.* per huiusmodi ergo facultatem cessat d. decretum Concilij Niceni. *cap. 14.* vt ad monachatum nemo recipiatur, nisi de licentia Episcopi: vt cellas nouas aut congregatiunculas monachorum absque notitia Episcopi nemo instituat: *c. cellulas. 18. q. 2.* (præterquam quod hæc congregatio, & monasterium duplex post institutum sit à Paulo II.) denique Concil. *Paris. 6. c. 48.* quo docetur contra religionem christianam esse, & à diuina abhorrere authoritate, quod Abbatissæ quædam inconsultis Pontificibus virgines viduasque velarent: hæc enim Abbatissis & confessoribus, & patribus monasteriorum hîc à S. Pontifice conceduntur: vt ritu congruo fiant. in quo peccasse Abbatissæ Parisienses videntur, suo marte, atque per se velando: quod ceremonia exigit fieri manu sacerdotis: si non & Episcopi; si de velo consecrationis accipiatur. nam & hæc regula *c. 9.* tam fratres eremitas, quàm sorores consecrandas, ab Episcopo iubet consecrari. quidam enim consecrantur & clauduntur; quidam nec clausi sunt, nec consecrati; sed religiosi, & professi tantùm. quæ consecratio aliquando simul cum professione contingit; aliàs professio & receptio per Confessorem generalem fieri solet. de quibus bulla Pij II. *6. Kal. Oct. 1461. anno*, inquit, *probationis integrè elapso, tibi Priori monasterij, fratres & sorores nouitios probatos atque profiteri sponte cupientes ad professionem Ordinis admittendi authoritate Apostolica tenore præsentium licentiam concedimus, ac etiam facultatem.* & quamuis vni loco illud rescriptum dirigatur; Martinus tamen V. omnia quorumcumque priuilegia locorum concessa & concedenda communia facit. & singulatim bulla Pauli II. eandem communionem tribuit monasterio T. Sed & iterum d. bullæ, *liceat*, inquiunt, *Confessoribus generalibus & patribus supradictis*

4. De velatione virginũ.

5. Professione.

ctis, & eorum cuilibet, personas vtriusque sexus volentes religionem ipsam suscipere, quæ ordinem alium intrare vouissent, à tali voto absoluere, ac etiam liberare authoritate præfata; illasque ad professionem tali voto non obstante recipere: dummodo in tali religione, de qua vouissent, professione non emiserint; seu intrare religionem Carthusiensem non vouissent. hæc ergo sine diœcesanis possunt hi regulares. sed nec ipsis quidem diœcesanis concessa sunt: multo minùs, vt vsu suorum priuilegiorum priuare illos possint, aut Apostolicæ concessioni aliquatenus derogare, aut per censuras impedire.

6. De consensu conditionali in receptionem. Sed & consensit Ordinarius in quendam, etsi sub conditione, *si remanerent patres*: quam non admittit Regula iuris; *actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. c. actus. de reg. iur. in 6.* & in electionibus & similibus actibus pro non adiectis habentur conditionalia suffragia. *voce*, inquit c. 2. *de elect. in 6. eorum, qui non purè consenserunt, ea vice, in alios recidente.* vt admissio Abbatissæ, & aliorum purè consentientium, traxerit vocem diœcesani conditionalem, & pro legitimè, & purè professo sit talis habendus. in quo vel vno, istius virilis monasterij ius omne subsistere, & conseruari potuit: vt vllatenus dimitti nequiuerit. *l. si ut. D. Quod cuiusque vniuersitat.* omitto dicis causa diœcesani consensum postulari, vbi priuilegia liberam tribuunt recipiendi nouitios facultatem.

§. VIII.

De modo probandæ exemptionis.

1. Non verbis narratiuis. Aiunt denique exemptionem non probari verbis narratiuis: *c. si papa. de priuileg. in 6.* vt nec illius nominatione aliquod honoris, dignitatisve priuilegium: *c. si summus. de sent. excommun. in clement.* delegatumque ideo huiusmodi narratiua non magis moueri debuisse, quàm delegantem: *c. super. X. de rescript.* attamen d. c. si papa *in fin.* tollere se negat alios probandi modos: & clem. *liter. deprobat.* ait, quando papa narratiuam facit rei à se gestæ; *super qua*, inquit, *gratia vel intentio nostra fundatur; censemus super sic narratis fidem plenariam adhibendam.* fundatur autem hîc rescriptum, præter appellationem, super exemptione vt illius causa, quam à se & prædecessoribus concessam narrat. & quamuis plenam fidem non faciant sic narrata; non negat tamen vllam facere: nec d. c. si *summus* aliud ait, quàm per huiusmodi nominationem nihil noui iuris tribui: præsumptionem fieri non negat. ideoque & Delegatus responderi iusserat ad huiusmodi exemptionis allegationes, & diplomata; & deinde per sententiam designari excepta, seu quæ non obstante allegata appellatione, vel exemptione, licuisset exequi: & tamen tacuit d. Intimatus. vt contumacia ipsius debuerit pro confessione accipi. *l. 11. §. qui tacuit. D. de interrog. act. c. 2. de confess. in 6. c. 1. & 2. caus. 15. q. 6. c. suam. c. vlt. X. de cohabit. cleric. c. nullus. c. nonne. X. de præsumpt. c. ex eodem. 15. q. 3. c. sanè. 24. q. 2.* ex eaque confessione, fictione iuris poterat exemptio tanquam simpliciter agnita haberi; & contumax tanquam simpliciter confessus condemnari. quia in confessum nullæ dicuntur aliæ Iudicis partes, quàm vt condemnet. *c. præterea. X. de transf. c. statuimus de confess. in 6.* imò confessus in iure pro iudicato habetur. *l. vn. C. de confess.* vt & ob hanc contumaciam benificium appellationis denegetur. *l. 1. C. quorum appell. non recip. l. 23. §. fin. de appellat. Sanctio Clementis VIII. an. 1600. ar. vlt.* & quæ in contrarium dicuntur ad contumacias in principiis iudiciorum commissas, pertinent.

[Right margin notes: 2. Nisi super illis gratia fundetur. — 3. Narratiuis verbis tamen præsumptio aliqua inducitur. — 4. Quam firmat contumacia respondere iussi.]

Denique oblata fuit inspectio diplo-

5. Oblata inspectio diplomatum. diplomatum ex professo exemptionem concedentium: iuxta d. c. cùm *persona. de priuil. in 6. d. c. porrò. X. eod.* vt superfluum sit circa ambigua vagari.

§. IX.

An ex approbatione Confessariorum resultet subiectio?

RESumendo etiam, quæ de confessariorum approbatione, confirmatione, & facultate audiendi confessiones obiiciuntur; quæritur. an ratione officij subiiciantur? *iuxta c. cùm capella. X. de priuil. & c. 11. s. 24. Conc. Trid.* at verò d. c. cùm *capella* loquitur de cura parochiali, vel alia causa, quæ iurisdictionem Episcopi respiciat: vt non est cura regularium exemptorum. sicuti videmus in omnibus Mendicantibus vtriusque sexus Ordinibus obseruari: & Conc. Trid. *d. c. 11.* loquitur de sæcularibus non regularibus; vt patet *in verb. nec non alios cuicumque monasterio oblatos &c. & vers. exceptis tamen iis qui prædictis locis, aut militiis actu seruiunt; & intra eorum septa, ac domos resident; subque eorum obedientia viuunt; siue iis qui legitimè, & secundùm regulam earundem militiarum professionem fecerunt.* regulares ergo curam monasterio annexam exercentes, quoad sæcularium personarum curam, & administrationem sacramentorum dumtaxat subiicit *d. c. 11.* visitationi, & correctioni Episcopi.

1. An officium excipiendarum confessionum Ordinario exemptum subijciat?

2. Seu cura animarum?

Neque obstat quod d. Regula præscribat; vt confessor generalis ab Abbatissa & regularibus electus accipiat à Diœcesano potestatem absoluendi (nam alios ipse sub se constituit) quoniam is ritus antiquus est Ecclesiæ, etiam in exemptis. vt patet in clem. *dudum, de sepult. § statuimus etiam in verb. vt de Episcoporum licentia, gratia & beneplacito, confessiones confiteri sibi volentium audiant, pœnitentias imponant salutares, & beneficium absolutionis impendant.* & pergit inferius; vt non simpliciter, sed si *Episcopi huiusmodi,* inquit, *exhibere licentiam recusarint; nos ex nunc ipsis, vt confessiones sibi confiteri volentium liberè licitéq; audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impertiri; gratiosè concedimus, de plenitudine Apostolicæ potestatis.* neque tamen ex huiusmodi concessione Ordinariorum, Mendicantes, quoad illius exercitium, Ordinariis vlterius subiiciuntur. nisi quod ex nupera Gregorij XV. *const. incip. inscrutab.* confessores monialium qualitercumque exempti ab Episcopo approbari debeant; & amplius subiaceãt. sed & in priuilegiis ordinis S. Saluatoris facultas audiendarum confessionum Mendicantibus concessa, ei communicatur.

3. Concessio huiusmodi facultatis?

§. X.

De priuilegiis huiusmodi quid Concilium Trid. decreuerit, aut posteriores Constitutiones?

COncilium quidem Tridentinum multis in casibus per viam delegationis apostolicæ exemptiones regularibus concessas viribus vacuauit; nullibi tamen generatim abrogauit. adeoque firmauit regulam in casibus non exceptis. & ita habet omnium Mendicantium, aliorumque exemptorum praxis vniuersalis. An autem abrogata saltem sint omnia regularium priuilegia Concilij Tridentini decretis contraria, *iuxta c. 22. s. 25 de Regul. Trid.* an illa tantùm vbi additur, *non obstantibus quibuscumque priuilegiis?* Vide Rodrig. *tom. 1 q. 8 art. 6. Mirand. tom. 2. q. 42. art. 3.* nuncupatim hic quæri possit, an abro-

1. Multis casibus regularium exemptio restricta, non ex integro sublata.

2. Priuilegia regul. Concilio Trid. contraria an sublata?

abrogata sit ea restrictio, qua diœcesanis non nisi singulis trienniis visitare monasteria huius Ordinis permittitur? cùm Trid. *s. 21. c. 8.* singulis annis demandet: an d. c 22. tantùm agat de decretis *in sessione eadem 25. de regular. habita* editis, ex eo magis controuerti potest. statuit autem Concilium *Trid. speciatim s. 25. de regul. c. 9.* vt monasteria sanctimonialium sanctę Sedi immediatè subiecta, ab Episcopis tanquam illius delegatis gubernentur: quæ verò *ab aliis regularibus,* inquit, *reguntur* (vt hîc) *sub eorum curâ, & custodiâ relinquantur.* consonat illud Innocentij III. *in c. 5. X. de relig. dom. quàm diu monasteria per regulares manere potuerint ordinata; non sunt ad seculares clericos transferenda: sed si regulares defecerint.* &c. *c. decima.* 18. *q.* 2. *Trid. s.* 14. *c.* 10.

3. An in hoc Ordine sine restrictione priuilegiaria iam visitatio sit libera ex Conc. Trid.

4. Regularibus subiectæ moniales nō commissæ Episcopo vt aliæ immediatè Sedi Apost. subiectæ.

Insuper *s. 25. de regul. c. 8.* iubetur Innocentij III. constitutio, *quæ incip. in singulis, & habetur c. 7. X. de stat. monach.* obseruari, & iuxta illam monasteria in congregationes redigi: ad visitationes *in d. c. in singulis & seqq.* præscriptas faciendas, & statuta: & certas regulares personas deputari, *quæ,* inquit, *de modo & ordine de prædictis congregationibus erigendis, & statutis in eis exequendis deliberent & statuant.* per causam tamen visitationum *in d. c. in singulis* nullam nanciscuntur iurisdictionem visitatores. *nullus,* inquit, *ex hoc, sibi authoritatem prælationis assumat.* quod innouat Trid. *d. c. 8.* Ad hæc clausuram monialium Concilium Trid. strictissimè etiam appellatione postposita curandam præcipit Episcopis, etiam quoad quomodolibet exemptas: sed tum vt delegatis. *Trid. ibid. c. 5.*

5. An exemptio cesset ob omissas congregationes, quas Canones & Conc. Trid. exigit?

6. Exemptæ quoad clausuram subiectæ.

Denique Gregorius XV. *const. incipit inscrutabili* etiam in exemptas Episcopis tribuit authoritatem, circa administrantes curam animarum, aut sacramenta, approbationem confessorum, interuentionem in electionibus præfectarum, rationes audiendas administrantium bona temporalia, & prædicationes: circa in omnibus istis delinquentes, & præsertim circa clausuram; *etiam extra visitationem,* inquit Gregorius, *per censuras Ecclesiasticas, aliasq; pœnas, vti eiusdem sedis delegati procedere, omnemq; iurisdictionem exercere liberè, & licitè valeant.*

7. Quatenus nunc moniales subiectæ.

Igitur Episcopi in clausura seruanda *in vim d. c. 5 Conc. Trid.* & puniendis circa illam delinquentibus, *in vim d. Gregorianæ,* non obstante exemptione, aut appellatione cognoscunt, & exequuntur: de aliis etiam in Gregoriana hac expressis cognoscunt, & iurisdictionem exercent; adeoque exequuntur. nam illa concessa, id accedit. *c. significauit. X. de off. & potest. Iudicis deleg. c. præterea. eod.* quamuis *in vim c. 26. Regulæ S. Saluatoris* cognoscere; non exequi possint: iuxta priuilegij bullas, *de quibus sup.* priuilegia inspici, & tenorem seruari iubet *c. porrò. X. de priuileg.* & grauari vetat regulares aduersus priuilegia *c. minùs iniqua. X. de excess. prælat.* & singulatim illud damnat, quòd *eos de locis,* inquit, *in quibus domino famulantur, satagunt amouere, nisi eis obediant.*

8. An in Ordine S. Saluatoris Confessor generalis censeatur superior à quo moniales gubernentur, nec immediatè subsint Sedi Apost. ad sensum c. 9. s. 25. de regul. Trid.

Sed obijci hic potest *ex d. c. 9. s. 25. de regul. Concil. Trid.* quod monasterium, de quo quæritur, non subsit alicui Capitulo generali; ideoque dicendum videatur subesse immediatè Sedi Apostolicæ, & redigendum sub gubernatione Episcopi *per d. c. 9. in princ.* eoque magis quod nullam habeat congregationem aut visitatores ordinarios: quorum defectu etiam Trid. *s. 25. c. 8. de regul.* Episcopis tanquam Sedis Apostolicæ delegatis huiusmodi monasteria vult subiici: sed respondēdum anno quidem 1552. Coloniæ fuisse indictum capitulum generale; sed iniquitatem temporum vsum illius interrupisse quidem, ius tamen non mutasse *c. prima act. 16. q. 6.* ac d. c. 8. decretum illud tum demum obtinere,

vt

vt ibi dicitur, cùm Metropolitanus institerit, vt in congregationes redigantur, & regulares neglexerint. de ea autem instantia nihil hîc adfertur. d. autem *c. 9. in fin.* excipit monasteria à regularibus, etiam aliis, quàm à Capitulis deputatis, regi solita: & monasterium hoc à regularibus regi est solitum: neque immediatè subest sanctæ Sedi, vt exigit prior pars d. c. 9. sed Cōfessario generali: qui in spiritualibus est caput; cui etiam subsit Abbatissa. & quid ni tales designent illa d. c. 9. verba *vel aliis?*

Quod si vrgeas, hoc verbum *reguntur* in d. c. 9. non accipiendum tantùm de immediato regimine patris, & Confessoris; sed alicuius superioris: ob connexionem c. 8. & 9. d. s. 25. de reg. cùm & illa quæ immediatè subsunt Sedi Apostolicæ, regantur tamen etiam à patre aliquo, seu Confessore, & tamen in his Cōcilium deferat Episcopo gubernationem: Respondendum est confessarios non vbique regimen habere: quod externam sacram politiam maximè respicit: sed tantùm ligandi, & absoluendi internam facultatem. at Confessores generales in hoc ordine esse prælatos, veros superiores, & qui etiam externum spirituale regimen habeant. quod d. c. 9. sufficit. *vide quæ diximus, de Regul. de duplic. mon. § vlt. & penult.* præsertim si addas remedium, quod in commendatis tribuit Trid. *s. 21. c. 8.* denique si Confessor habeat vtrumque regimen, tum Confessarij ad sacramentum pœnitentiæ qualificati, tum superioris ad regimen externum; vtroque munere rectè fungetur. sicut Interp. Concilij responderunt quando dicitur *s. 25. de reg. c. 19.* vt qui professionem suam irritā dicere vult, deducat causam coram Episcopo, & superiori; si idem sit Episcopus & superior; eum vtramque personam posse sustinere. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 19.*

præterquam quod & hic Ordo olim congregationes habuerit, quas, *vt diximus* iniquitas temporum interrupit. præsertim monasterio Capite Ordinis, & pluribus aliis sub iugum hæreticorum lapsis. cui rei quantum tempora patiuntur per Metropolitanum *iuxta d. c. 8. s. 25. de regul. Conc. Trid.* prouideri, per monitiones ibidem demandatas, optandum esset.

De Officio Archipresbyteri.

RESPONSVM I.

Quis clerico aduenæ ægro sacra ministret?

QVæritur quis Clerico peregrino, seu aliundè aduenienti ægro ac mortuo sacramenta pœnitentiæ, ac viatici administrare; exequias, ac iusta facere debeat; decanus Capituli, an Christianitatis, seu Archipresbyter districtus?

Pœnitentiæ ac paschalis communionis sacramenta à proprio sacerdote, seu parocho, vel altero de ipsius licentia accipienda sunt. *c. omnis X. de pœnit. cùm alter,* inquit, *illum non possit absoluere vel ligare:* & sepulturæ in parochia. *c. ex parte cum seqq. & tot. tit. X. de sepult.* saluis priuilegiis mendicantium, & electione morientium. *tot. tit. ibid. & in 6. & Clement. eod.*

1. Sacramenta vt à proprio sacerdote administranda.

Porrò Decanus chori iurisdictionem internam & externam, seu curam animarum tantùm habet in eos, qui sunt de choro, seu collegio, & suppositos, seu ministros chori: Archipresbyter autem vniuersalem habet iurisdictionem in omnes, qui sunt de suo districtu: cathedralis quidem, ciuitatis; ruralis autem ruris, seu agri sibi assignati. vt sicut Episcopi parochia dicitur tota diœcesis: *c. bonæ 12. q. 3. c. Apostolicæ X. de donat. c. fin.*

2. Decanus cleri suæ Ecclesiæ tantùm, Archipresbyter totius districtus curam habet.

fin. X. de paroc. ſic Archipresbyteri ſuo modo & ſub illo, totus diſtrictus per Epiſcopum ei aſſignatus. vt hanc comparationem inſtituit cap. finale *X. de officio Archipres. in verbis. Et ſicut ipſe matrici Eccleſiæ præeſt, ita Archipresbyteri præſint plebibus*. & vt rectè dicimus parochiam rectoris, & parochiam vicarij eandem eſſe; ſic & parochiam Epiſcopi eandem eſſe, quam vicarij ipſius, qua parte vicarius eſt. adeoque Epiſcopi parochiam, & diſtrictum Archipresbytero cuilibet aſſignatum, qua parte illius vicarius eſt, eandem eſſe: ſicut & in foro externo Epiſcopi, & officialis illius idem dicitur auditorium. *c. romana. de app. in 6.*

3. Et in eo Epiſcopi eſt vicarius.

4. Officium exercens in ſpiritualibus.

Quamuis idem c. fin. loqui videatur de inſpectione externa, non de foro pœnitẽtiæ: tamen etiam in hoc miniſterium Archipresbyteri dicitur cõſiſtere *in c. 2. X. de off. archipreſ. Prouidere cuncta*, inquit, *quæ in ſacerdotum miniſterio perfici debent, infirmum oleo perungere, pœnitentiam cunctis aliis ſacerdotibus iniungere*. & *in c. 3. ibidem confeſſiones peccatorum qui à foris veniunt recipere*.

5. Etiã quoad aduenas.

Licet etiam hoc c. 3. arguatur procedere in Archipresbytero cathedrali; eadem eſt tamen ratio in rurali, quoad hunc caſum, vt aliunde venientes infirmi & morientes ei ſubdantur, qui eo in rure ſeu diſtrictu vniuerſalem habet iuriſdictionem. *Silueſt. in ſum. V. Archipresbyter. q. 4.* præſertim vbi Archipresbyteri cathedralis iuriſdictio reſtricta eſt ad ciuitatem; reliquis ſua in ſuo diſtrictu eadem conceſſa. vt in Bulla erectionis Epiſcopatus Antuerpienſis, *§. ac in eadem Eccleſia, § cætera. quam refert Aub. Miræus in Cod. Donat. Belgic. c. 146.* & licet dictũ c. finale, quod loquitur tam de ſacerdotibus quàm laicis, & animarum curam, adminiſtrationemque ſacramentorum tribuit, *Azor. inſt. mor. p. 2. l. 3. c. 15. q. 5.* & iuriſdictionem quadantenus ordinariam, *ibid. q. 6.* non vniuerſaliter hodie obtineat in foro pœnitentiali quoad laicos; viget tamen quoad ſacerdotes.

Vnde in ſynodo prouinciali prima Mechlinienſi *tit. de decanis Chriſtianitatis* dicuntur decani paſtores eſſe paſtorum, & ex horum regula obligari ad reſidentiam, & officium præſtandum. & alibi ſacerdotum ſui diſtrictus cura, ſacramentorum adminiſtratio, & funerale officium expreſsè committitur. 6.

6. Parochi ſunt hic ſacerdotum ſui diſtrictus.

Agitur quidem disertè de ſubditis, non peregrinis; ſed vt ſui etiam fiunt externi per acceptum ibi domicilium, moram ſemeſtrem, aut ægritudinem ac neceſſitatem, ob defectum proprij, reſpectu parochi quoad laicos; *c. 1 X. de celeb. miſſ.* ſic etiam ſacerdotes exteri per eaſdem cauſas ſubiiciuntur Archipresbytero, qui Eccleſiaſticorum in ſuo diſtrictu ſunt paſtores, ſicut parochi ſecularium. præſertim cùm etiam ex mentis interpretatione mandatum ad certos actus, extendatur ad æquiualentia. *L. fin. § fin. D man. late Tuſch. V. mandat. concl. 42.* in ratione autem mandati officij Archipresbyteri; eadem eſt ratio in ſacerdote incola ab Archipresbytero adminiſtrando, quæ eſt in aduena; qui ex aliqua cauſa forum ſpirituale loci, vbi verſatur, ſortitur. 7.

7. Sicut aduena laicus loci parochum ſortitur æger, ſic clericus Archipresbyterum.

Quinimò propter vniuerſalem iuriſdictionem Archipresbyterorum, quæ quoad ſuos præualet ſpeciali parochorum, etiam in ſua Eccleſia; inferendum eſt authoritatem in clericos peregrinos vniuerſali iuriſdictioni accreſcere, non ſingulari parochorum. vt *in d. c. 3. de off. Archipresbyt.* propterea in ſacerdotes aliunde venientes ei tribuitur iuriſdictio pœnitentialis; ſicut dum inſtituitur quis hæres ſimpliciter, & alius in re certa, pars vacans accreſcit illi, nõ huic. *l. quoties C. de hæred. inſtit.* eique iuriſdictio ſpecialis cui vniuerſalior in loco competit, ſeu per modum 8.

8. Et vniuerſalis horum iuriſdictio præualet ſpeciali parochorum.

vni-

vniuersi. *Tuschus, V. iurisdictio. concl. 547. & quos ibi cit.* & expressus est textus *in c. cum cōtingat. X. de for. comp. in ver. ad te, vtpote ordinariū*, cui per modum scilicet vniuersi cōpetit iurisdictio. vt ne quidē Decano aut Capitulo in suos cōpetat, nisi ex priuilegio, aut cōsuetudine. *d. c. cum cōtingat.* vt capitularis iurisdictio sit odiosa, adeoq; restringenda tāquam cōtra ius; ordinarij autem, seu eius vicarij, fauorabilis, atq; amplianda.

9. Hos imitatur decanus.

Decanus autem chori respectu sui collegij & accessoriorum ministrorum sui chori, curam habet animarum tantùm, sicut quilibet singularis parochus respectu suæ Ecclesiæ, & parochiæ: cuius etiam respectu tantùm, nec vlterius, à Rota *decis. 451. 443. 442 in nouis* cōparatur Archipresbytero, seu ei surrogatus esse dicitur. sicut ergo parochus singularis Ecclesiæ nō est impedimento, quo minus Archipresbyter pastor sit sacerdotis in eius parochia commorantis, eique pastoralia ministret; sic nec erit Decanus chori.

Consequenter sicut si rure contingeret aduenam sacerdotem infirmari; officium esset Archipresbyteri, non parochi pagi istius ei extrema ministrare; sic dicendum hic de Decano chori: siue respicias curam ei ex officio Decani competentem, siue ius parochiale in populum olim fortè incorporatū. quia parochi successorem eodem iure vti oporteat. *c. 16. de Reg. iur. in 6.* Igitur videamus quæ hac in re difficultatem facere videantur.

10. An hic prævaleat consuetudo?

In primis aduersus Archipresbyterum in casu præsenti pro decano chori obiicitur consuetudo immemorialis cōtraria, cuius vis sit maxima. *L. omnes. C. de præscript. 30.* specialiter etiā cōmuni calculo in materia sepulturæ. *arg. c. de vxore. §. vtrum. & ibi Panorm. & alij X. de sepult. Siluest. in sum. v. sepultura.* sed præterquam quod huiusmodi consuetudo non minor quàm centum annorum ad tribuendam authoritatem parochialem recipiatur; defendique tantùm possit ex præsumpto Episcopi consensu curam animarum sic tribuentis: *Cucch. in inst. maior. l. 2. c. 15. n. 5.* & is in huiusmodi dubio dissentire possit, & voluntatem aliam declarare: non creditur quod sufficienter ea hic poterit probari: adeoque manendum erit in terminis iuris communis. vt est casus *in c. 9. X. de off. Archid. non fuit sufficienter*, inquit, *probatum, quod Cancellarius ex officio suo exerceat spiritualia memorata; cùm ea potiùs de iure ad Archidiaconi spectent officium.* &c.

Supposita ergo insufficientia probationis propriæ cōsuetudinis, præsertim post Bullam erectionis noui Episcopatus; quæ cōtinet decretum irritans omnium illorum, quæ fierent aduersus ea, quæ in illa disponuntur: adeoq; ea quæ ibidem de Archipresbyteris traduntur: non esset deflectendum ad consuetudines aliarū vrbium, nec solicitè inquirēdum vnde originem duxerint; sed potiùs commune ius sequendum. *d. c. 9. Mynsing. centur. 6. obs. 42.* vel saltē Metropolitanæ aut cathedralis. *c. de ijs. distin. 12.* vt sit concordia morum & disciplinæ Ecclesiasticæ, quam decet esse inter caput & membra. *c. nolite. c. non decet à capite mēbra discedere. ibid.* vt consuetudo tā metropolitana, quā cathedralis hic Archipresbytero fauet. 11. Bullæ decretum irritans.

Quod autem iterum obiicitur, ratione parochiæ, huiusmodi iura parocho competere: *Panor. in c. cum contingit. X. de for. comp. Azor. inst. mor. p. 2 l. 3. c. 12. q. 4.* Archipresbyterum porrò nihil habere eorum, per quæ ius sepulturæ acquiritur: *de quibus apud Siluest. vbi sup. n. 3.* & tam clericos quàm laicos foraneos in loco, vbi notabilem aliquam morā traxerint, quam aliqui semestrem esse volunt, *Cucchus vbi sup. n. 39. post Abbat. & Siluest. Azor. inst. mor. p. 2. c. 3. c. 13. q. 9.* parochiali istic iuri subijci: *Panor. in d. c. omnes. X. de pœnit. gl. in clem. 1. de priuileg.* peregrinos autem atque aduenas à sua parochia præsertim longè absentes receptius esse, vt sepeliantur in parochia, in qua moriuntur: *multis Gemin. in c. 1.* 12. Archipresbyter an habeat ius parochiale?

§.

§. *statuentes.n.4.de sepul.in 6.per c.16. qui eod.c.presbyter.dist.91.c.1. X. de celeb.miss.* denique quod ius funerandi sit de iure parochiali, rectori infra suam parochiam competens: *Gemin.& citati ibid.* rectè hęc omnia quidem respectu aliorum parochorum, vt sicut parochiæ sunt distinctæ, sic exerceantur parochorū functiones in distinctos subditos, neque iurisdictionem spiritualem alter in alterius parochianos vsurpet. *vt Cucchus in instit.maior l.2.c.15. n.2.18.20.21.23. Azor.inst.mor.p.2. l.3.c.13.q.10.* Tametsi in aliena etiam parochia suis subditis parochialia possit de iure ministrare: *Cucch. ibid. n.17. post Hostien. Card. Siluest. & sequitur Azor. inst. mor.p 2. l.3.c.13. q.11.* vtpote quæ vel propriè iurisdictionis non sint, vel saltem voluntariam iurisdictionem spectent, quæ in territorio etiam alieno exerceri possunt. *Azor.ibid.*

13. Parochiarū distinctio non excludit Episcopos eorumue vices gerentes.

At verò huiusmodi parochiarum distinctio nō est facta ad exclusionem superiorū: & propterea sicut Papa dicitur concurrere per vniuersum orbē cum ordinario, quoad iurisdictionem & functiones spirituales; sic etiā Episcopus in orbe suæ diœcesis, concurrit cum omni parocho; vt diximus totā diœcesim illius parochiam vocari: ita vt parochialia ministrare possit (si visū fortè illi fuerit Principi vel magnati v.g. alicui ęgro, aut mortuo) ita vt parochus excludere illum non possit.

Vnde & cùm in Conc. *Trid.s.24.de refor.mat. c.1.* statutū esset rigidissimè, etiam sub pœna nullitatis, ne quis matrimoniū contraheret, nisi corā proprio parocho, vel ab eo deputato; coniunxit tamen & loci ordinarium, vel ab eo deputatum, vt contrahi matrimonium etiam coram illo possit. Adeoque delegare Episcopus poterit ad vices suas supplendas in huiusmodi parochialibus ministeriis.

14. Vt est Archipresbyter.

Enimuerò Archipresbyter in spiritualibus dicitur vicarius Episcopi. *per c.23.fin.X.de off.Arch. Tuscus in V. Archi.ex Oldrad.cons.230.Bald.cons. 161.Fred.de Sen.cōs.92.* vt videri possit in his cōmissus, vt eius vices suppleat in spiritualibus, vt *in d.c.3.* Episcopi vices ei in his demādantur.

Porrò quamuis facultas, quæ tribuitur *d.c.3.* restringatur ad Archiprebyterū Cathedralem; & ad ius sepulturæ non pertinere dicat *ex Gemin.& aliis in d.c.1.* tamen ratio quam suprà allegauimus *ex d. c. fin.* facit, vt etiam in foraneis obtineat, vbi eadem facultas eis quoad sacerdotum curam est concessa. 15. Etiā quoad aduenas.

Pendet ergo hæc quæstio à concedentis intentione. neque hic de illa incongruè argumentatus est Archipresbyter, ex amplitudine decretorum synodalium, qua ei inspectio competat in clericos, etiam aliunde aduenientes, vt etiam in leuibus quibusdam culpis correctio; nihil autem huiusmodi Decano chori. quamuis enim forū pœnitētiale & externum valde sint separata; *Panor.in d. c. cum contingit X. de for.competent. Siluest.V.confessor. 1.n.2.* & ex separatis dicatur nihil rectè inferri; eodem tamen modo argumentatur Adrianus Papa *in c.nullus. X.de paroch.* nullus, inquit, *Episcopus alterius parochianum iudicare præsumat, nam qui eum ordinare non potest, iudicare non potest.* Decano autem chori permissum nō est aduenam sacerdotem vllatenus iudicare, nō ergo etiam sacra ministrare, sed Archipresbytero. & porrò iam in diœcesi Antuerpiensi id liquidū est: facta per Episcopum a. 1639. statuti diœcesani interpretatione, seu mentis declaratione pro Archipresbytero. 16. Argumentum à iurisdictione externa.

Sepulturæ porrò cōsideratio duplex est, respectu parochi & parochianorum, & respectu parochiæ. quod apertiùs liquet in illis locis vbi ad vnū tēplum parochiale conueniunt diuersarum parochiarum incolæ, siue parochias per fines & regiones habeāt distinctas, siue populum per familias, aut aliter: nam nec huiusmodi distinctionem excludi à *c.13.s.24.de reform.Trid.* censuerunt Interpretes *apud Garciam de beneficiis.p.12. c.2.n.243. Gonsal.ad reg.* 17. Quid de sepultura?

reg.8.Cancell.glos.6.n.96.Barbosa ad d. c.13.in collect. DD. ad Concil.Trid.n.7. omnes enim in eodem templo aut cœmeterio sepeliuntur, & pro sepultura iura aut eleemsyonam persoluunt eidē fabricę; singuli tamen à suis distinctè parochis sacranmeta accipiūt, & sepulturæ mandantur; singulis sua iura, & eleemosynę soluuntur. in omnibus ergo parochialibus templis, aliisque sub singulis parochis existentibus, quæ comprehendūtur sub districtu Archipresbyteri, poterit is sacerdotibus suæ curæ commissis iusta persoluere, singulis tamen fabricis sepulturæ iura persolui debent; & sua Archipresbytero, seu parocho etiam iusta facienti.

De officio Iudicis Delegati.

RESPONSVM I.

De Delegato exercitus Belgici.

1. An duret Breue tributiuum iurisdictionis in omnes Copias in Germaniã & Galliam missas?

BReuis Apostolici pro Delegato exercitus fecimus mentionem *in tur. Pont. nou. anal. t. de off. Ordinar. n. 4.* & retulimus *n. 5.* pacta, conuenta illius cum Ordinariis prouinciæ Mechliniensis. Extensum est etiam Breue per Vrbanū VIII. an. 1626. ad exercitum in Palatinatū profectum, vbi par rebellio, & religionis causa. cui fœderata Gallica auxilia illud deinde in ipsam Galliam protraxerunt. adeoq; & intra illius terminos causam: ideoque eo durante etiam effectū eiusdem Breuis: tametsi nec alij prętextus desierint vulgari. Durat ergo Breue quadiu hoc bellum, atq; Sedis Apostolicæ beneplacitum. Sedis, inquā: nam personale Pontificis beneplacitū illius morte extinguitur. sedis durat donec disertè reuocetur. *c. 6. & 7. de off. delegat. in 6.*

Tribuitur Delegato facultas in sacerdotes subdelegandos, præuio examine approbatos, omnem iurisdictionem Ecclesiasticam exercendi: iisdemque sic approbātis, & subdelegatis facultas audiēdi confessiones castrensium, & absoluendi, etiam à casibus Papæ reseruatis, paucis ibi exceptis.

Facultas; *perinde ac si sæcularium sacerdotum præsul, regularium superior generalis esset. perinde,* inquam; id est pari potestatis energia. non enim re ipsa præsul, aut Generalis est: quia nec monachus curam præsulis habet; & pro hac necessariam potestatem; nec tamen superioris verè religiosi: quippe quæ magis ex voto nascitur. sed ad exemplum illius, effectu parem. 2. Qualis?

In hos, inquam, sacerdotes tribuitur omnis, & quæcumque iurisdictio Ecclesiastica Delegato. non voluntaria tantùm, sed & contentiosa, vt mox subnectitur, iudicandi facultas inter eos; & contra eos: si vel inter se disceptent; vel ab aliis vt rei pulsentur: qui illorum sequi forum debeant. vt domum, & ad Ordinarios suos reuocare non possint; sed coram Delegato respondere teneantur. 3. Omnis & qualiscumque in sacerdotes castrenses.

Hac sacra inter clericos militares politia cōstituta, transit Breue ad illorum functionem correlatiuam ad laicos; tribuitque potestatem castrēses, vt diximus, absoluendi: sed idoneis & à Delegato *approbandis* inquit breuiter ibi quidem, sed, vt paulò superius dixerat, præuio diligenti examine approbandis: atque insuper à Delegato subdelegandis. non enim sola approbatio sufficit, qua quoad mores & doctrinam satisfiat examinanti, & vt idoneum probāti; sed &, sicut quoad Ordinarium, iurisdictionis cōcessio; ita & quoad hîc delegatū, subdelegatio requiritur. cur enim subdelegationis mentio, nisi in ordine ad functionē? nam vt Delegato in ipsos sacerdotes tantum tribuatur, non opus est examine, approbatione, nec subdelegatione; sed sufficit in castris versari, in exercitu commorari: necessarium porrò est ad illorum actiones examen, approbatio, & subdelegatio. quæ tamen non impedit, quo mi- 4. Qualis in laicos per se & sacerdotes approbandos nō tantùm sed & subdelegandos.

nus censeantur sacerdotes castrenses immediatè à Sede Apostolica habere facultatem absoluẽdi: quia dicit Pontifex se illam Delegato,& presbyteris ab eo approbatis tribuere. vt ea forma à Sede Apostolica procedat quidem; sed non imprimatur nisi materiæ examinatæ, probatæ, & substitutæ;& quatenus approbatur,& substituitur. negandum enim non est quin Delegatus probare quosdã possit & substituere dumtaxat,si videatur, ad quædã munia; quibus ad illius arbitrium sufficiant: ad maiora autem quædam approbare, vel admittere non item; & illa sibi aliisue reseruare.

5. Et quatenus approbantur & sub.delegantur.

6. Dum sacerdotes non sunt in propria diœcesi.

Omnimodam hanc delegati potestatem in sacerdotes castrenses restringit Breue ad eos,qui in propria diœcesi, sub qua illorum Ordinarij iurisdictionem suam ordinariam exercere possent, non sint: tunc enim cessat in eos Delegati iurisdictio. Propriam clerico diœcesim facit natiuitas, beneficium, vel domicilium ad effectum suscipiendorum ordinum: *c. cum nullus. de tempor. ordinationum in 6.* ad effectum fori; delictum, contractus, vel quasi, vel situs rei, de qua sit quęstio.*c.volentes.de priuileg in 6.l.heres absens.D.de iudic.*dum autẽ Breue propriam diœcesim,& Ordinarios *suos* allegat; magis videtur spectare rationem d.c.nullus,vt in taliter propria cesset iurisdictio Delegati: non cesset autem in ea,cuius Ordinarius non est simpliciter suus; sed ex accidenti delicto,aut contractu dumtaxat iurisdictionem nanciscitur in alienos. igitur huiusmodi in casu & loco, vt Ordinarius in exterum quemlibet in sua diœcesi delinquentem iurisdictionem ordinariam exercebit, ita in castrensem sacerdotem (neque enim Breue vllo verbo castrensem ab illa eximit) exercebit & Delegatus sibi tributam:prout quisq;præuenerit.

7. Exterum castrensem sacerdotem punit etiam loci Ordinarius,

8. Vt delegato & Ordinario castrenses subsint in functionibus suis.

Sed quod attinet exercitium functionis sacerdotum castrensium erga milites; vt Breue facultatem fac it absoluendi; Apostolicam facultatem impedire non potest Ordinarius:quæ autem in Breui expressa non sunt, nec per necessariam consequentiam inferuntur; subiacent iurisdictioni Ordinarij,& Delegat i. vt vtriusq; decreta castrenses seruare teneantur,quoad actionum suarum præscripta, ceremonias, & ritum. *c. 1. & quæ ibi traduntur. X. de sponsal.* vt tam diœcesanis statutis, quam Ordinationibus castrensibus conformare se debeant. dum simul poterunt obseruari. quamuis enim peregrinũ innoxiè transeuntem dicamus non obligari legibus loci; quoad actiones tamen suas, debet illas loci legibus conformes facere.*d.c.1.*

Sed quid si pugnent decreta synodalia, & castrensia? si in ipso exercitu agitur, illius dignitas,ipsiusque expeditionis priuilegium, totiusque exercitus conformitas superabit considerationem difformitatis localis: cùm autem numeri sunt diuisi; iustius, æquius est, vt diœcesana statuta præualeant: vt vnumquodque elementum in suo loco præualet: & quisq; domi suæ Rex dicitur. semper autem id ita intelligo, vt non impediatur quidquid Breue concedit.sed circa functionum modum, & præscripta, & materiam vtrique relictam versetur quęstio:cuius magnam partem concordata,quæ diximus, elucidarunt. 9. Quid si contrarientur?

Sed quid si miles sit in diœcesi sui Ordinarij? id est vbi extra militiam suum habet Ordinarium, ad quem adeoque iam nõ sit difficilis recursus: quin si & parochum? eadem cõcordata *art. 1.2.3.* subiiciunt Ordinario. sed ferè agunt de habentibus fixum domicilium:non tantùm quod quisque,vt priuatus,sibi constituit; sed etiam tanquam miles antiqui præsidij, quod fuerit ante bellum. nam si castelli defensioni quasi perpetuò affixus est, domicilium sortitur. *l.23.§.1. D.ad municipal.*quare & quoad alia pręsidia,quę plura 10. Vt milites Delegato & Ordinario subiiciantur diuersimodè.

plura hoc bellum necessaria fecit, rectores & milites illis quasi perpetuo affixi domicilium pariter sortiuntur: & non minus extra causam finalem d. Breuis esse videtur, cùm iam in domicilio suos habeant Ordinarios, ad illosque & parochum facilem recursum. Concordata tamen permittunt Delegato: art. 3. retenta tamen præuentione quoad delinquentes.

11. Iterum exteros, qui ante hoc bellum domicilium hic non habuerunt, nec suos Ordinarios, quamdiu exercitus consistit concordata *art. 2.* subiiciũt Delegato: *& art. 4.* personas castra sectãtes, & ad exercitũ spectantes aliò negociorum causa se recipiẽtes: vtique ad breue tempus: nam si non quidem domicilium, sed quasi diuturum incolatũ alibi habeant, & morosam mansionem; ferè æquiparatur illa domicilio. *l. hæres absens. §. 2. D. de iudic.* vt si vxorem, familiam, impedimenta ibi relinquant, dum ipsi in expeditionem proficiscuntur; illâ finita eodem reuersuri; proxima est domicilio huiusmodi commoratio; & quasi incolatus. eoque d. art. 2. non simpliciter videtur tales relinquere Delegato; sed *quamdiu*, inquit, *exercitus consistit*: eos autem qui sine huiusmodi laribus, extra exercitum ex causa temporali diuertunt, simpliciter. *art. 4.*

12. Etiã quoad matrimonium. Sed cùm eadem concordata *art. 5.* omnia illa conuenta ita declarassent intelligenda, *vt parochis liberum foret administrare sacramenta, & sepulturas omnibus diuertẽtibus ad suas parochias, & in eis morientibus*; anno 1624. declaratum est *non licere parochis assistere militibus, seu personis de exercitu matrimonium contrahere volentibus, nisi tanquam præsidiarij in eorundem parochiis resideant.* rectè & cõformiter ad ius commune, Concil. Trid. *c. 1. s. 24. de reform. mat.* Sed matrimonij celebratio cui tribuatur non additur. & quidem initio Breuis non fuit eadem matrimonij mentio, nec fortè intentio, nec omnibus castrensibus sacerdotibus promiscuè tunc commissa facultas vt fere hodie. *qua de re egimus in Consult. can. de off. ordinar. cons. 2.*

Rectè Declaratio excipit *nisi tanquam præsidiarij resideant.* quo significetur non tantùm veritas, vt Ioannis *c. 1.* sed & quod instar veri sit; ad illudque proximè accedat. nam communiter ea verba *perinde, tanquam, quasi* magis similitudinis sunt: quamquam & aliquando proprietatis. *Spigel. in Lexico v. perinde, v. tanquam, v. quasi. diximus in Hiatu l. 3. c. 5. & c. vlt. in Iud. l. 4. c. 21.* sicut *in l. 3. §. 7. D. de re militar.* si quis ad diem commeatus non veniat, perinde in eum statuendum est ac si emansisset, vel deseruisset; adeoque in eadem causa censetur, qui cum commeatu abiit, sed tempus excessit: & qui sine commeatu deseruit, vel emansit: ideoque dicemus & illos, qui non sunt in firmo præsidio, & quasi perpetuo; sed tamen durare nato, vt hiberno vel æstiuo; nec per modum transitus, & cum mora arbitraria, nec lare fixiore alibi retento, quo post expeditionem exercitus redeundum sit; corã huiusmodi parochis militem cõtrahere posse. cuius circumstantiæ omnes expendendæ sunt, cum causa, & fine moræ, vt diximus de milite stationario ad flumen, vnde ad tempus alio in expeditionem ductus sit, reuersuro. *infrà de mat. resp. 2.* de commorante in regione fœderata, quæ mora, inuito præsertim fœderato Principe, magis ad rationem transitus, quàm præsidij pertinet, *in Consult. can. de mat. cons. 13. & 14.* & causa moræ facit etiam, vt peregrinus quis censeatur, vel incola, vt non tam duratio, quam finis attendatur. vt in eo qui nomen militiæ dedit statim atque in numeros relatus est citra fraudem, & libris regiis inscriptus, eodem iure censetur, quo reliqua centuria. *eodem tit. consult. 14.*

13. De præsidiarijs.

Diximus omnimodam iurisdictionem voluntariam & contentiosam

14. Quoad sacerdotes tribuit Breue iurisdictionem omnimodam voluntariam & contentiosam: an & quoad milites?

tiosam Delegato datam quoad sacerdotes castrēses in eos, inter eos, & contra eos: causas etiam cognoscendi & decidēdi. non eadem repetuntur quoad laicos: sed facultas tribuitur à quibusuis excessibus & delictis, paucis vt diximus exceptis, sed *in foro conscientia*, inquit Breue, *tantùm*: non in foro externo iudiciali. quomodo ergo (arguunt aliqui) condemnandi? neque enim de reseruatis tantùm agit, sed de communibus, & insuper per voculam *etiam* de reseruatis. concordata tamen *art. 3.* in delictis iudicium externum admittunt, & præuentionem: & *art. 5. iudicialia*, inquiunt, *exercebuntur per superiores respectiuè eorum, de quibus præscriptum est in præcedentibus articulis.* Porrò articuli illi omnes egerunt non de sacerdotibus, sed de militibus, aliisque laicis castra sectantibus: in laicos ergo etiam Delegato competit fori externi iudicium disertè ex concordatis, secundùm eosdem articulos: vt in his Delegatus solus, in illis soli Ordinarij, in aliis vtriq; per præuentionem officio fungantur: Breue autem dispositiuè forum contentiosum in laicos expressè non tribuit: in proëmio tamen generaliter non quoad sacerdotes tantùm, sed eos qui in castris degunt, & versantur, *pro cognoscendis*, inquit, *& decidendis inter eos causis, & controuersiis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus* opera personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ opus esse præfatur: ad finem tamen facultatem tribuit dispositiuè, *cætera*, inquit, *faciendi in præmissis necessaria, & quomolibet opportuna.* quæ clausula generalis est, relata ad omnia in Breui præmissa: cùm ergo præmissum fuerit de causis ad forū Ecclesiasticum pertinentibus decidendis; conformis debet esse dispositio propositioni, quæ cùm laicos etiam comprehendat; debet & illa. nec illud probat sola locutio Breuis indistincta; sed imprimis hæc verba; *causis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus.* quibus opus non erat, si soli sacerdotes comprehenderentur. quippe illi non ob causam, sed ob personam ad forum Ecclesiasticum pertinent: adeoque sufficiebat facultatē dare exercendi iurisdictionem in eos, inter eos & cōtra eos; & sic illa verba essent superflua: quod in dispositionibus huiusmodi dicitur esse non debere, sed vnaquæque aliquid operari.

Hæc, quam diximus, clausula generalis quidem est; sed & restringitur ad præmissa. adeoque cum expressè & specialiter de matrimonio nihil sit præmissum, aut ad illud non extenditur, aut indefinita illa verba *pro sacramentis ministrandis* ad matrimonium etiam extenduntur, aut Delegato tributa est etiam in laicos omnimoda, & quasi Episcopalis iurisdictio, quæ ad illud se extendit. *quibus de rebus egimus locis suprà citatis.*

RESPONSVM II.

An in causa appellationis super amotione confessorum, interdicto, & similibus delegatus Episcopus possit subdelegare: canonicum Cathedralem, Iudicem synodalem?

1. Subdelegatus quando debeat habere qualitates in delegato requisitas?

INprimis generatim Iudex Apostolicus potest subdelegare: *c. super quæst. de off. deleg.* etiam ille, qui datus est cum pluribus aliis, & in solidum singulis: *c. cum plures de off. deleg. in 6.* sed receptum est, vt subdelegādus habeat easdem qualitates, quæ in delegato requiruntur: *c. statutum. §. in nullo. de rescript. in 6.* si tota ei causa, non vnus tantùm articulus aliquis subdelegetur. *Riccius decis. 622. in prax. deleg. Weymſ. ad 24. const. à Concil. Trid. innouat. c. 1. n. 20. 21. 22.* igitur hodie præter qualitatem à d. c. *statutum* requisitā exigitur vt delegatus sit tanquam aptus à synodo; aut, si ea non celebretur

2. Hodie vt sit synodalis.

bretur ab Episcopo, de consilio Capituli, designatus. *c. 10. s. 25. Conc. Trid.*

3. An hæc qualitas sufficiat in criminalibus.

An Iudex synodalis huiusmodi in causis criminalibus subdelegari possit, quæsiuimus *in Iur. Pont. nou. anal. de off. deleg. edit. an. 1641.* ex Trid. s. 13. c. 2. & temperatum illud esse per c. 10. *s. 25. Trid.* satis probabile esse diximus. quemadmodum in simili quæ s. 5. c. 1. statuerat Concilium, s. 24. c. 4. extendit, illa aptius præsentium temporum vsui accommodando. ad eundemque modum quod Concilium *d. c. 2. s. 13.* statuerat, propter grauitatem causarum criminalium; s. 25. c. 10. generaliùs prouidit; quoad omnes causas ad forum Ecclesiasticum pertinentes: vt eæ deinceps committi non possint, nisi, præter Ordinarios, personis ad id aptis, & in synodo designatis. indefinita enim hæc verba, *causæ Ecclesiasticæ ac spirituales & ad forum Ecclesiasticum* pertinentes, æquipollent vniuersalibus, & sic sunt accipienda. *l. si pluribus in princ. de leg. 2 c. vnam sanctam. de maioritat. & obedien. in extrauag. commun. in §. Igitur.* V. pasce oues meas, inquit, generaliter, cùm sit tantùm verbis indefinita. *c. quia. 22. X. de priuil. in verb. indefinitè decimas remittendo, cum nihil exceperit, & potuerit excepisse* &c. ita vt omnes illę causę eam
4. Iudicum qualitatem requirāt non tantùm; sed & omnes taliter aptis & designatis cōmitti iam posse videantur. *causæ*, inquit Concilium, *Ecclesiasticæ in partibus delegandæ iis committantur*, vt ad effectum delegationis & commissionis, indefinita locutio vniuersaliter sit accipienda. quemadmodum *Tuscus pract. conc. verb. indefinita nominis collectiui* semper æquipollet vniuersali *conc. 87.* adeoque ex d. c. 10. etiam criminales causæ committi nunc posse videantur Iudicibus synodalibus: nec reseruandæ sint metropolitano, viciniori Episcopo, vel eorum Officialibus. id quod iuuant etiam verba d. c. 10. *præter Ordinarios locorum iis etiam posthac committantur*: vbi illud *præter* atque *etiam* Ordinarios & synodales Iudices videtur facere eiusdem considerationis. vt *in l. nullum. D. de diuort.* vt sicut indefinitè & vniuersaliter causæ ad forum Ecclesiasticum spectantes committi possint Ordinariis locorum; ita etiam posthac Iudicibus ita designatis; neque eorundem verborum alia sit acceptio respectu Ordinariorum, alia respectu synodalium Iudicum. Iuuat etiam non minùs ratio, quod causæ, quas præfatur Conc. *Trid. c. 1. s. 13.* pro iis omnibus, quæ tota illa sessione statuuntur, explentur per obseruationem d. c. 10. quod nunc habeantur Iudices vndequaque idonei, per designationem synodalem: quod ait d. c. 10. antè non obtinuisse. & propterea verisimiliter processit inde dispositio d. c. 2. s. 13. cuius ratione per d. c. 10. cessante, meritò cessare & temperari dicatur illius dispositio. *Euerard. in loc. leg. à ratione legis cessante.*

5. Pro Synodalibus militat ratio Concilij.

Quin imò si rationem decreti spectemus, causarum vtique grauitatem, & necessariam personarum habilitatem; luculētius remedium allatum est per d. c. 10. s. 25. quippe Officiales in d. c. 2. s. 13. requisiti, tantùm habent pro se iudicium sui Episcopi; at Iudices synodales præter illud, totius etiam synodi prouincialis, seu diœcesanæ, aut saltem Capituli. vt verisimile non sit luculentiorem hanc prouisionē tantùm à Concilio inuentam esse pro causis ciuilibus; non etiam criminalibus; contra c. vbi *periculum. de elect. in 6.*

6. Vsus.

Sed & indies videmus aduersus etiam d. *c. 2. s. 13.* cùm neq; metropolitanus pronuntiauit, neq; pro suspecto recusatus est, delegationes fieri aliis Episcopis, eorumue Officialibus: quin & Iudicibus synodalibus. vt cùm de mente d. c. 2. disputatur, ille frequens vsus non sit con-

contemnendus. *l. si de interpret. D. de legib.* aliud foret, si vna fortè vice id dumtaxat accidisset, aut paucis: tunc enim importunis artibus id adscribitur. *c. fin. de rescript. in 6. c. vnic. de relig. dom. in 6.*

7. Qualiter lex generalis posterior priori speciali possit derogare?

Præsertim cùm etiam speciales aliquando leges per generales subsecutas censeantur mutari. *Tuscus. V. statuto. concl. 494. n. 63. 64.* maximè quando ratio legis generalis secutæ causis specialibus sufficienter prouidet. *l. si hominem. D. mandat. Tuscus V. generi per speciem. conc. 36. n. 110. 111. post Sign.* quod hic eo magis dicendum est, quod Conc. Trid. *d. c. 10.* innouat c. statutum *de rescript. in 6.* quod generaliter editum est pro causis non tantùm ciuilibus, sed & criminalibus: pariformiter ergo exaudienda est lex innouans, & innouata. Similiter à Conc. *Trid. c. 1. s. 13. c. 1. s. 22. c. 10. s. 24.* in causis visitationis & correctionis morum decretum est, vt nulla appellatio, aut inhibitio admittatur; & tamen ex c. 20. s. 24. etsi quasi legem tantùm continet generalem, d. autem c. 1. s. 22. c. 10. s. 24. specialem; declarauit Sanctio *pragmatica Clementis VIII. 1600. ar. 9.* non tantùm eas admitti ad effectum deuolutiuum; sed etiam suspensiuum; si de grauamine per definitiuam irreparabili agatur, vel cùm visitator citatâ parte, & adhibitâ causæ cognitione iudicialiter procedit. Sic & Concil. Trid. *s. 25. de regul. c. 15.* derogat c. ad *apostolic. X. de regul.* ne hodie liceat renunciare anno probationis. idque generaliùs admittitur Cùm de mente posterioris legis apparet. *Sanches in decal. l. 5. c. 4. n. 19.*

Insuper cùm Episcopus aliquem delegat non habentem qualitatem quam ei potest dare, censetur dedisse. *l. 57. D. de re iud.* vt non obstet c. si eo. *de rescript. in 6.* quod non habitudine tantùm, sed actu qualitatem requisitam oporteat habere tempore prouisionis. nec vetat eiusdem Episcopi plures esse Officiales.

8. Vt subdelegatio facta ab habente potestatem qualitatem dandi pro concessione sit.

Denique A. Canonicus Cathed. & Iudex Synodalis subdelegatus semper hic tãquam sigillifer munus subit Officialis absentis, aut impediti: quid ni possit & recusati? comparatur enim impedimentum & recusatio, atque hæc pro illo habetur. *c. 23. X. de off. deleg.* Quin etsi qualificatus non foret; tamen dum partes semel in eum expresè consenserunt, reprobare non possunt. *d. l. 57. D. de re iudic. c. induciæ. §. offeratur. 3. q. 3. c. insinuant. X. de off. deleg. c. statutum. §. in nullo. de rescript. in 6. vbi gloss. in verb. committat.* vbi illa clausula, *nisi partium accedat consensu*, ad vtramque periodi partem referenda est. quin & consentire in Iudicem censetur, qui non excipit de incompetentia. *l. non videtur. l. sed etsi suscepit. D. de Iud.* at in hunc non tantùm consensit hæc pars; sed nominatim dari eum Iudicem petiit. & possunt clerici de consensu sui Episcopi in Iudicem incompetentem consentire; dummodo sit persona Ecclesiastica: *c. significasti. X. de for. compet.* saltem in dignitate: *d. c. statutum*: aut hodie Iudex Synodalis. *d. c. 10.* Nec obstat quod subdelegare non potest is, cuius electa est industria: *c. fin. X. de off. deleg.* electaque esse videtur, cùm causæ graues commissæ sunt. *c. is cui eod. in 6.* vt inquisitiones, seu criminales. *d. c. fin.* quod insequi videtur d. c. 2. *s. 13. Trid.* quoniam reuera non videtur electa specialis personæ industria, quando personæ incognitæ, præsenti, & futuræ committitur. *Sanches de mat. l. 3. d. 7. n. 20. post plures quos citat.* Nunc quod ad rationem electionis attinet, iam synodales Iudices electæ sunt industriæ; non à solo suo Ordinario; sed plena synodo. vt confidentia quæ est de Officiali, se offerat & in Iudice synodali; & pleniori plurium iudicio. neque verò ea verba; *quatenus vos, vel vnus vestrum authoritate nostra faciatis pro-*

9. Petitio partis non qualificatum postulantis incompetentiam quoad illum tollit.

10. An hic censeatur electa personæ industria, vt locus negetur subdelegationi?

vt de

vt de iure fuerit faciendum, personæ industriam significant: reperitur enim eiusmodi compellatio in omnibus rescriptis. neque tamen subdelegationem impedit. *c. si contra. c. cum plures. de off. deleg. in 6. c. prouidentia. X. eod.*

Denique d. c. 2. non continet
11. Nullitas in c. 2. s. 13. Trid. non apponitur.
pœnam nullitatis. vt quamuis per d. c. 10. mutatum illud non esset; tamen quod secus factum esset, subsisteret. quia multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent.

Neque literæ nuper allatæ irritant subdelegationes factas iis, quibus ex stylo fieri non soleant; etsi improbent, & ne fiant, moneant.

12. Et in strictè criminalibus non, correctoriis tantùm est accipiendum.
De criminalibus etiam causis dumtaxat agit d. c. *2. s. 13. Trid.* illudque strictè accipiendum est de iis, quæ verè sunt tales; non correctoriæ tantùm, & visitationum. in quibus solis regulares illi, de quibus quæritur, Ordinario subsunt; & ad pœnitentias dumtaxat imponendas, non autem exequendas. quin nec sententia interdicti, à qua maximè appellatum est, super vllo crimine lata est; sed super contumacia dumtaxat: quod noluerint Ordinarij statuta recipere, aut eius iurisdictionem, & superioritatem agnoscere. nec vllum iota in sententia de alio crimine mentionem facit. sed omnis controuersiæ scaturigo, ac fundamentum est allegatio exemptionis. in qua materia nec canon aliquis est; nec ratio; nec stylus, qui obsit subdelegationi faciendæ canonico cathedrali, Iudici synodali designato.

De his quæ vi aut metus causa.

RESPONSVM I.

De subdiaconorum cælibatu, vi & metu in ordine susceptionis reuerentiali patrui. protestatione & probatione. sufficientia ex addictione solida atque opima hæreditatis, si nepos sacris se vouerit, comminatione priuationis si deflexerit. pronunciatione super nullitate, transitu in rem iudicatam. matrimonio. appellatione tanquam à die notitiæ. causæ deuolutione. viribus citationis ad domum. retractatione primæ sententiæ in secunda instantia. huius examine in tertia.

ORdo subdiaconorum serò inter sacros relatus est. *c. cum à multis X. de ætat. & qual. ord.* & annexus cælibatus: *c. ante triennium & tot. dist. 31. 32.* anterius sacerdotio, & diaconatui. *ibid.* prisca quidem pœna, vt, si vxores ducerent, officio abstinerent; non tamen communione priuarentur. *Concil. Aurel. 5. c. 4.* etsi hodie quilibet sacer ordo matrimoniis dirimens impedimentum præstet. tametsi cum subdiaconis etiam faciliùs dispensetur. sed nunquam votis solemnibus obligato facultas fuit ad sæcularia transire, aut validè matrimonium contrahere, & in contracto permanenti communionem dari. magno argumento distinctionis vinculi, quod ex voto, & quod ex lege Ecclesiastica pendet. tametsi Greg. I. *in d. c. anterior.* non ordinari iusserit subdiaconos, nisi continere promiserint. sed formula Pontificalis id modò non habet: sed ordinaturus Pontifex ordinandos monet hactenus eos liberos esse, & licere ad sæcularia vota transire; quod si hunc susceperint, non licere à proposito resilire: & concludit

1. De subdiaconatus obligatione ad cælibatum.

cludit; *si in sancto proposito perseuerare placet, in nomine Domini huc accedite*, propositum vocat & illicitum ad secularia regressum: nec aliud disertè promittitur. de cleri cœlibatu satis in Concilio Tridentino *s. 24. de sacr. mat. can 9. & 10. & d. 31. 32. & DD. passim, & nuper Lantmeterus de veter. cler. vict. & discip. l. 2. c. 80.*

2. De vi in ordinatione facta, vt eam impediat? Inuitum ordinari quem non debere, ordinantem grauiter puniendum traditur tota d. 74. vis præcisa, qua quis citra vllam voluntatem constringatur in adulto ordinis & characteris impressionem impedit. infanti imprimi potest; sed non obligatio imponi ad obseruantiam cœlibatus, nisi doli capax ratificauerit. *Sanchez de matrim. l. 7. d. 29.* vis huiusmodi præcisa nec allegatur hîc quidem. Itaque de vi hîc cessat quæstio. sed & de metu tali, qui adimeret rationis vsum, & discretionem. *de quo Sanchez de mat. l. 4. c. 1. n. 13. Layman. Theol. mor. l. 4. t. 4. c. 1. n. 3.* qualis nec hic ponitur.

3. De metu an impediat? Metus ergo hic allegatur talis, qui in constantem virum cadere possit: qua in re considerandus est orator, ex familia pluribus sæculis armata nobilitate splendida, prognatus; cui præ vulgo generosus animus qui non facile consternari possit, inesse præsumitur si: *nec imbellem feroces progenerent aquilæ columbam.* ideóq; & maior metus causa, & maior probatio requiri hîc videtur. cui accedit quòd Ordinis susceptio ab Episcopo, qui iudex ordinarius dicitur, inducit libertatis præsumptionem, cùm propulsare vim ille possit: *huiusmodi præsumptioni debet apertissimas probationes violentiæ opponere,* inquit Lex *non est verisimile. D. Quod metus.* Interim tali metu ordinatus characterem procul dubio suscipit: *si metu,* inquit l. *si mulier. D. quod met. caus. coactus adij hæreditatem, puto me hæredem effici: quia quamuis, si liberum esset, noluissem; tamen coactus volui.* ergo

4. Aut eius effectum? voluit, etsi coactus metu ordinem suscipere, & subdiaconus effectus est. de obligatione autem annexi cœlibatus videbimus postea.

Quoad probationem; non apparet nisi vnicus testis; isque pauper; olim famulus domesticus; reus etiam domestici cum ancilla concubinatus, sed quam postea vxorem duxerit; cuius etiam dictorum fides aliquantulum eneruatur ex dictis testium ab aduersariis productorum. ex huius tamen testimonio Iudex primæ instantiæ suppletorium Oratori iuramentum detulit, super asserto metu. sed in rebus occultis, testes sufficere creduntur aliàs non omnimodo idonei: iisque præsertim quæ in alterius preiudicium non tendunt, nisi per indirectam quandam consequentiam: vbi plena probatione opus non esse receptum est. Solo quidem iuramento non probatur, quamuis in animo consistat: *l. 1. in V. mentis trepidatio, D. Quod metu.* sed requiritur facti atrocitas. *L. metum. C. eod. Mascard. de prob. con. 1055. n. 8.* quamuis casus singularis sit *in c. statutum. §. cum verò eiusdem. de rescript. in 6.* 5. De probatione.

Protestatio quidem præuia actui non exiguæ considerationis est; sed eam probare non sufficit, nec per eam metus probatur. *Mainer. ad reg. Iur. l. in omnibus Panorm. & DD. in c. 1. X. de his quæ vi vel met.* nec releuat protestatio, *nisi vestita sit iusto timore*, inquit Panorm. *in professione tamen tacita sufficit*, inquit, *qualiscumq; metus ad tollendam illius præsumptionem*: & ordo subdiaconatus quidem tacito quodamodo voto comparatur. sed tamen ordinis susceptio solemnis est: tacitum an votum sit, alia dissertatio est: Ecclesiæ lex, & conditio proposita est manifestè, sub illius tacita acceptatione susceptus ordo voto aliquatenus æquiualet; saltem & sub metu susceptus validus est, vt diximus: sed obligatio cœlibatus an efficax sit in metum passo, est videndum 6. Protestatione.

dendum: & non esse, si metus fuerit iustus, seu cadens in virum constantem, insinuant litterę Pontificiæ, dum eo allegato iubent declarari quod iuris erit; an orator teneatur ordini, an liberè ad matrimonium transire possit.

7. Diligenter metus qualis fuerit inquirendus.

Igitur *de illato metu*, inquit *c. consultationi X. de spons. est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in virum constantem, erit non immeritò audiendus. neque* enim *sufficit*, inquit *l. 3. D. quib. ex caus. maior. quolibet errore adductum timuisse, sed huius rei disquisitio Iudicis est.* adeoque arbitrium Iudicis est an iustus metus fuerit. præsertim vbi Iure expressum non est. *Bald. in c. 2. de met. ad fin.* & sanè grauis admodum mali metus esse debet, vt pro iusto habeatur. vt in *c. cum dilect. eod. violentia*, inquit, *quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, non debuit cadere in constantes.* consonat *l. metum. C. de his quæ vi aut metu. l. interpositas. C. de transact.* vbi videtur alium metum excludere, qui his non æquiparetur. nam dubium non est de metu mortis, armorum, seruitutis, captiuitatis, exilij, carceris, stupri: & addunt amissionis status, honoris, excommunicationis. *vt singulatim deducit Sanchez de de mat. l. 4. d. 5.*

8. Metus amissionis bonorum hic sufficiat? & eiectionis? exheredationis?

Quoad metum amissionis bonorum, atque infamiæ, qui vterque hic considerari potest ob hæreditatem patrui amittendam, & eiectionem è domo, in qua multis annis ei cohabitauerit, *Sanchez ibid. n. 13. & seqq. & n. 20. & seqq.* & infamiæ quidem iuris est iustus metus: *l. 7. & 8. §. fin. D. Quod met.* etiam facti: *l. Iusta D. de manumis. vind.* quia *melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. Prouerb. c. 22.* harum porrò amittendarum iustus etiam metus est: *c. 2. X. de vi in v. qui eam à domo, & vniuersa possessione expellerent.* vbi casus erat de vniuersa possessione expulsi. alioquin sufficit & maioris partis. *c. 1. de rest. spol. in 6. l. propter D. de excus. tut.* aut saltem magnæ, & notabilis respectu metum passi. *Sanchez n. 25.* nec tantùm rei ipsius propriæ, sed etiam talis ad quam ius aliquod habebat, vt successionis ab intestato. etsi non æquè sufficeret spes data alienæ. *n. 27. & seqq.* quia hæc inuitat tantùm, illius quasi naturâ debitæ iactura timorem incutit. quare prudenter considerata tam amittendæ hæreditatis opulentæ patrui, quàm è domo eiectionis non exigua infamia Iudicem non parum mouere potuit, vt causam metus non omnino iniustam existimauerit: nec meticulosam apprehensionem: cùm rei successus docuerit non vanum fuisse timorem. quippe Orator postquam ad libertatem proclamauit à patruo exhæredatus est, institutis aliis ex asse illius fratribus.

Auxitque hæc reuerentia patrui, cui tanto tempore cohabitauerat, & à quo antè minoris ætatis illius directio, totaque ratio magis quàm à parente pependerat. vt quamuis de metu reuerentiali multa dici possint, *vt apud Sanchez d. l. d. 6. & quos citat Pontius de matr. lib. 4. c. 5.* & ille non inferatur ex potentia ac authoritate; *l. ad inuidiam C. de his quæ vi,* & *l. si per impressionem D. eod.* non tantùm consideratur in magistratu, marito, patre, socero, auo, tutore; sed & patruo: *Sanchez n. 24. 33.* aliisque: tamen cum & simul minæ exhæredationis, similesque causæ graues cum reuerentia copulantur; metus energia admodũ augetur: & vt illæ in ciuilibus restitutioni in integrum causam præbent; ita in matrimonio carnali & spirituali ipso iure irritum actum faciunt. *de qua re idem Sanchez d. 8. 12. 13. Layman. & quos citat Theol. mor. l. 3. t. 4. c. 6. n. 3.* 9. Reuerentia patrui.

Sed Sanchez *ibid. n. 16. Alia*, inquit, *sacramenta, vt baptismus, confirmatio, ordo, extrema vnctio* suscepta metu valida sunt: *& n. 25. alia*, inquit, *sacramenta ibi enumerata non possunt*

possunt irritari ab Ecclesiastica: at matrimonium, cùm sit contractus, potest: & ita irritauit quando metu contrahitur. & consequenter *d.14.* docet iure naturæ etiam valere, sed solo Ecclesiastico irritari: & cùm Ecclesiasticum tantùm irritarit in matrimonio, & vbi metus est viri constantis; dicendum fore matrimonium valere vbi tantùm est leuis. *idem d.17.* ideoque prudenter Iudex debet omnes rei circumstantias circumspicere, & staterâ leuis momenti, & grauis metus expendendę sunt, & quis grauis sit respectu metum passi: *Idem l.4.d.3.* Ordinem autem metu susceptum valere quoad sacramentum, sed non quoad annexas v.g. subdiaconatui obligationes, horas recitandi, cœlibatum seruandi. *Sanchez de matr. l.7.d.29.n.5.& authores 30. quos citat Coninck tom. 2. de sacr. d.20. d.14. Bonacina de matr. q.3.p.8.n.* 12. *Villalobos &* 12. *Authores quos adfert & sequitur Barbosa in Collect. L.1.l.3. l.42.c.3.n.18. Diana p.3. t.4.r.193. Henric. de sacr. ord. c.14. n.3. Azor. l.13.c.14.q.8. Sa V. ordo n.14. Angel. V. ordo 3.n. 26. Rosel. V. ordo 3. n.6 Mercer. in quæst.37. suppl. ar. 3. n. 8. Ioan. de Friburgo in sum. S. Raymund. l.3 de ætat. ordinand. ad §. 16. & Diana fatetur esse communem.*

10. Metus iustus tollit obligationes ordinis.

Ex quibus deducitur, quod etsi metus incussi hic causæ non sint censendæ vanæ, aut omnino leues; tamen forma pronuntiandi, qua vsus est primus Iudex, non satis congruè concepta videatur. siquidem narrauerat Orator, quod ipse per vim & metum, qui caderet in constantem, promotus fuerat ad subdiaconatus Ordinem; quod crederet se ordini nullo modo teneri; quod id iudicialiter declarari desideraret: recripserat Pontifex, vt deligatus vocatis vocandis, dummodo Orator ordinem tacitè vel expressè non ratificasset, & vltra tres vices in illo non ministrasset, authoritate apostolica declararet, prout de iure foret declarandum: atque ex iis quæ diximus liquet essentiam Ordinis metum passo esse collatam, characteremque impressum, subdiaconum effectum: non congrua ergo sententiæ verba sunt *ordinem nullum, irritumque esse, perinde atque si numquam euenisset.* metu satis probato eoque sufficienter graui, declarari potuisset ordinem quidem validè esse susceptum, cæterum obligationem continentię inuito, seu per metum coacto non imposuisse. *vt in l. in aliena. §. celsus. D. de acquir. hæred.* fallens, simulans, ac præsciens se cogendum in contrarium protestans, *vt ibi gloss.* qui metu verberum vel aliquo timore coactus fallens adiit hæreditatem, hæres non fit. Et quoniam litteræ nullam sonant dispensandi facultatem, votumue tacitum, seu legem Ecclesiasticam cœlibatus relaxandi; sed tantùm declarandi prout de iure; iustitiæque adeo sunt non gratiæ, cautè versandum est in hac formula.

11. Pronunciari nõ potest ordo irritus ac nullus.

12. Sed autem obligationes non impositæ debent declarari.

Animaduertendum est tamen ex Sanchez quosdam scribentes eo modo loquendi vti, vt dicant ordinem nullum: sed sanè impropriè. nullitas enim tãtùm considerari potest circa obligationẽ continentię &c. & propterea satius restrictio sententiæ addita fuisset, quoad nexũ cœlibatus, aut vinculũ continentiæ, vel potiùs, iuxta verba, literarum *ordini Oratorem non teneri*, quin matrimonium contrahere possit dimissa prebenda.

13. Seu ordini oratorẽ nõ teneri, quin matrimonium contrahere possit.

Sed quoniam huius scrupuli plena excussione opus hic non habemus; videamus de transitu sententiæ in rem iudicatam. Per lapsum decendij citra appellationem ritè lata sententia fit res iudicata, iure ordinario: ab ea tamen regula excipitur causa matrimonialis: *c. lator c. consanguinei c. tenor. X. de sentent. & re iudicat. c. fraternitatis. de frig. & malef.* sed idem in causis votorum & Ordinum non est expressum: æquâ tamẽ interpretatione recipi potest, argumẽto eorum quæ habet Euerard. *in loc. legal. à matri-*

14. De transitu sententiæ in rem iudicatam.

matrimonio carnali.ad spirituale & contra. tametsi in materia beneficiaria, quæ & spirituale matrimonium inter prouisum & Ecclesiam continet, id non recipiat Couuar. *in 4. de.mat.p.2.c.8.§.12.n.28.* rectè, quia peccati huiusmodi perpetuandi causam non inuoluit votum, & ordo sed specialiter in hac causa ideo recipiendum est, quòd tam litteræ apostolicæ, quàm sententia connectant relaxationi Ordinis, facultatem matrimonij contrahendi. qui

15. In hac causa tanquam matrimoniali. respectus implicat priuilegium causæ matrimonialis, vt in ea nunquam sententia pro re iudicata habeatur, quin matrimonium de impedimento dirimenti in controuersiam reuocari possit, etiam respectu tertij, qui illo denunciato se opposuit. *Sanchez de matr.l.7.d.100. n.12.& seqq.* quamdiu tamen nemo à sententia appellauit ad superiorem vel apud eundem iudicem questus est, sententia pro veritate habetur, eaque vti, saltem post decendium, licuit. *Sanchez & quos allegat vbi sup.n.7. Gail cent.1.obs.112.n.12.* & propterea *in c.2.X.de his quæ vi vel met.* cui ob metum fuit impositum velum, & cessante metu nupserat, non præcipitur mox à coniugio abstinere, aut ad monasteriũ redire; sed demum, postquam probatum foret eã non timore mortis velum suscepisse, aut ratificasse: & mandatur reuocari excommunicatio, quam dioecesanus metum passæ nimis festinanter ideo intulerat. *Vid. Panormitan. in d. c.1.*

16. Cum possessione bonæ fidei. De matrimonio igitur cùm in vim rei iudicatæ coram proprio parocho cum dispensatione Ordinarij super denunciationibus contracto rectè sentiendum est, in iis qui bonæ fidei sunt, & coniugij authore iudice facti possessores, donec contrarium liqueat. *c. fraternitatis X. de frig. & malef. V. in conspectu Ecclesiæ nupsit; quam diu articulus ille dubitabilis erat præsumi non debet, quod fornicaretur.* &c. secus foret, si sententia non rite sit lata, contrahens aduersus iudicem contumax, & malæ fidei possessor coniugij. *d. c. tenor. 10. X. de sentent.* cui interdicitur ne ad superinductam accedat priusquam fuerit causa decisa. quibus ex causis etiam liberi ex tali matrimonio ante sententiam concepti censentur legitimi. *c. cum inter. 2. X. qui fil. sint legitimi.*

Sententiæ quasi minùs ritè latæ obiicitur, quod lata sit non citato aduersario ad audiendum ius dici, quodque ideo saltem competat facultas appellandi intra decendium à die notitiæ: & in omnẽ euentum cùm in causa matrimoniali fatalia non habeant locum, cùm sententiæ non transeant in rem iudicatam, possint post dies decem, imò semper oppugnari, & error Ecclesiæ impositus doceri, si non per vim appellationis; saltem querelæ; & quamuis via querelæ adiri non possit Archiepiscopus: *c. 1. X. de off. leg.* possit tamen legatus: *ibid.* cùm sit in tota sua prouincia etiam Ordinarius: *c. 2. de off. leg. in 6.* & quamuis is aditus sit per viam appellationis ex rescripto apostolico, declarabant tamen appellantes se omnia illa, quæ hactenus acta sunt, vertere in viam querelæ, eoque modo proposita omnia esse velle, quatenus opus ita sit, ac non aliàs. 17. Sententia hic an via querelæ an appellationis oppugnanda?

Hic causæ præsentis nodus est. Is vt expediatur, separemus membra argumenti. Citatio ad audiendam sententiam necessaria est etiam in iudicio summario: *Clem. sæpè sub fin. de verb. signif.* 18. Citatio in summario iudicio etiã necessaria.

Citationem hic factam probat relatio iurati nuncij, cui iure statur: *glos. in c. cum parati V. nuncius X. de appell.* nec satis est dicere, & offerre iurare, quod ad eum non peruenerit citatio; cùm *vt in c. bona. 23. X. de elect. singuli tales quamuis plures essent in testimonio suo singulares, & pro his quæ à iudice sunt acta, præsumitur quod omnia ritè fuerint celebrata, quamuis & quod citati non fuerint non possit de facili comprobari.* &c. *& versic. nos igitur.* decisionem Pontifex elicit ex hac 19. Vt probetur facta?

præ-

præsumptione, etsi & aliam causam assumat. Igitur assumpta est contentio super viribus citationis, quæ non ad personam fit, sed ad domicilium, domesticos, ex consuetudine &c. & producti sunt vtrimque testes inuicem contrarij: vnde conficitur vniformem ibi non esse vsum, sensumue consuetudinis, si qua sit: adeoque non sufficere ad Iuri derogandum, inducendamque contrariam Iuri consuetudinem, in qua omnino actuum vniformitas requiritur, & vnanimis populi consensus, qui cum difformitate non cõstat. *Mynsig. 6. cent. obs.* 42. ergo redigenda res est ad rationem Iuris communis: *citati ibidem*, adeoque casum legis *ab eo C. Quomod. & quando Iud.* vbi formatur casus sententiæ post litem contestatam &c. latæ contra absentem, citatur tamen, & dicitur ab eo iudicato recedi non *posse, si vbi primum cognouit, non ilico de statutis querelam detulit*, seu intra decendium. *Auth. hodie C. de appell. & ibi glossa, verb. à sententia. c. quoad consult. X. de re iud. appellauit.* facit *& c. concertationi V. intra decem dies postquã sciuerit de appell. in 6.* quãquam propriè loquatur in extraiudicialibus: vtraque tamen comparat Clem. *sicut de appell.* dicendumque intimatum, qui per se litigauit (nam in litigante per procuratorem si hic non appellauit difficile est vt ille audiatur. *l. 1. in fin. D. quando appell. sit.* scilicet si soluendo sit, aliàs restitui potest. *l. proper. §. fin. C. de iud. Gail cent. 2. obs. 45.*) potuisse intra decem dies, postquam sciuerit sententiam latam, appellare: sciuisse autem procul dubio ob relationem nuncij præsumitur, adeo vt vix iuramentum in contrarium oblatum considerabile sit. *d. c. bonæ.* præsumitur enim is, cui tradita à nuncio relatio, hero domus tradidisse, & notitia eorum, quæ domi sunt gesta ad herum peruenisse. *Menoch. præs. l. 6. præs. 23. n. 43. 71. 73.* argumento eorum quæ habet Mascard. *de probat. V. notitia n. 1. 4. 8. 15. 16. 19.* & si vicinus præsumitur scire, quæ fiunt in vicinia; multò magis herus ea, quæ in domo; & domestici mandata referre. supposità ergo scientia, decendio ante appellationem lapso, deserta causa est. *d. c. quoad consult.* & quamuis postea etiam in principali causa appellans vel appellatus egissent quippiam, non desiisset sententia transire in rem iudicatam. *Clem. si appell. de appell.* eo saltem sensu, quo in causis matrimonialibus transire mox dicemus.

10. An ad personam requiratur, an sufficiat ad domum?

21. Executio, & scientia an præsumatur?

Fatalia ergo in causis matrimonialibus labuntur, vt in aliis. neque enim aliud Iure decisum est, aut stylus per leges & canones stabilitus, in his vlteriùs incisus; quam vt Ecclesiæ iudicium retractari possit, errore detecto; sub quo peccatum foueretur: & solum eo sensu in illis sententiæ dicuntur non transire in rem iudicatam, quin semper possit inquiri veritas, doceri error, & peccatum, quod foueretur; irritum sustinendo, vel ratum soluendo, impediri. ideoque cùm intra decendium appellatum non est, appellari exinde non potest, cùm fatalia introducendæ, vel prosequendæ appellationis præterierunt, aut appellatio quoquo modo deserta est, restaurari hæc non possunt magis, quàm in aliis causis; sed sola superest via querelæ. eademque ratione extincta est prior instantia, & noua opus est quasi ex integro. nec ea porrò quasi illotis manibus formari de nouo permittitur; sed si indici apparens videatur erroris argumentum. adeo vt nec per viam nullitatis adiri possit Archiepiscopus, sed prioris tantùm instantię iudex, seu alius qui cum Ordinariis concurrat: vt Papa vel legatus. transeatque etiam in rem iudicatam sententia respectu vtilitatis priuatæ, atque expensarum, hæreditatis, atque ciuilis interesse tertij, vt sola supersit ratio peccati imposterum vitandi. atque

22. Fatalia in causis matrimonialibus labuntur.

23. Et postea super sola via querelæ.

24. Nec hæc quidem quoad vtilitates priuatas.

atque adeo cùm matrimonialis quæstio priuatam nullitatis causam solùm continet. v. g. ignotam ante coniugis seruitutem, errorem personæ, alioquin non prohibitæ, fatalia negligendo facere possunt coniuges; vt sententiæ, res fiant iudicatæ. *vt hæc omnia latè deducit Sanchez & ab eo citati de matrimonio l. 7. disp. 100. n. 4. & seqq. præsertim Couuar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 25. & seqq. Surdus cons. 223. n. 31.*

Itaque supposito quod maturè hic appellatum non fuerit; & causa non deuoluta: agitari ex rescripto appellatorio non potuit coram Nuntio, seu Legato.

25. Sed nec legatus per viam querelæ hodie aditur.

Sed neque conuerti appellatio in querelam, acta appellatoria impendi in vicem libelli queruli, aut implorationis officij Legati. quamuis enim, vt diximus, iure veteri *d. c. 1. X. de off. leg.* adiri legatus potuerit per viam querelæ; hodie tamen dicendum est abrogatum esse per Concilium Tridentinum *s. 24. c. 20.* quo decernitur vt causæ omnes in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, neue ab illis vllatenus auocentur, inhibeturque Nuntiis, & Legatis ne Episcoporum iurisdictionem vllatenus præripiant. porrò huiusmodi querela ad audientiam prioris instantiæ pertinere videtur *ex c. ex litteris. X. de in integ. rest. in verb. ad audientiam restituimus, & in verb. de causa prioris appellationis ordine iudiciario cognoscentes:* vt quadantenus regestio & repetita ruminatio tantùm videatur, iterata in matrimoniis cognitio. *c. consanguinei. X de sent. & re iudicat.* vbi Pontifex eidem Episcopo rescribit, qui sententiam antè tulerat. & idem videtur *in c. lator ibid.* etiam in delegato. *c. causam mat. in fin. X. de off. deleg.* ad eum modum, quo iudex Ordinarius nulliter pronuntians, ipse iterum cognoscit & decidit. *l. si prater. C. Quomodo & quando iud. l. si accusator. & ibi glos. V. eund. C. de accus.* quia ergo olim iure legationis, *d. c. 1. X. de off. leg.* & ordinariæ iurisdictionis ei competentis, *c. 2. eod. in 6.* etiam in prima instantia adiri poterant, consequens erat vt & possent per viam querelæ in causis matrimonialibus semel decisis, ad audientiam reuocandis. cùm verò quidquid rationem habet primæ instantiç per Tridentinum nunc *d. c. 20. s. 24.* reseruatum sit Ordinariis, vt causas omnes ipsi cognoscant, non alij; sine distinctione modi, & viæ cognoscendi: idemque. *Trid. d. c. 20. § legati* Nuntiis & legatis alios quoscumque annumeret; consequens erit vt hodie immiscere se non possint per viam querelæ; seu quamcumque aliam iis iudiciis, quæ primam instantiam redolent. vbi tamen Ordinarij iterum pronuntiauerint; appellationi rursus locum fieri, & per viam appellationis alios adiri posse non immeritò dicendum est.

Igitur in 2. instantia appellatus ibidem, in 3. appellans semper sustinuit causam non esse deuolutam: super ea re priùs pronuntiandum fuit: vt super præiudiciali quæstione. *tot. tit. X. de ord. cognit.* alioquin datur materia appellationis. *l. 1. C. de appellat.* aut saltem iubẽdum vt ad omnes fines appellatus responderet. ergo causâ non aliter conclusa cùm super principali in 2. instantia appellati nihil aliud dixissent, cum non allegata allegare, non probata probare vtrique parti æquè à iure facultas fiat, *l. eos §. 1. C. de appellat. l. fin. §. his V. refutatorios libellos. C. de temp. appellat. Clem. fin. de test.* & reo seu appellato semper vltimò dicendi calculus præbendus sit: cui etiam hic dicere competebat vel ad illa, quæ in ipsa appellatione, seu literarum narratiuis verbis continerentur; nec tamen id factum foret: cùm etiam iubeat l. iudices *auth. iubemus C. de*

de iudic. vt iudex partes interroget, an adhuc aliquid velint actis suis addere, non, dicere volentibus, locum non dare, aut in causa super eo puncto nō instructa ius dicere: & tamen Nuntius tam in causa principali retractauerit sententiam, quàm in causa deuolutionis, seu desertionis ad se causam deuolutam &c. declarauerit:

In hac 3. instantia dicendum est in principali appellationis causa, lite non contestata, nec ex prioribus actis vtrimque conclusa perperam pronuntiasse definitiuè: priorem sententiam reuocando: & quoad desertionem seu deuolutionem, quamuis ex iis, quæ suprà diximus, de iuris præsumptione determinari causa potuisset: tamen quoniam in hac materia ordinis & matrimonij etiam exuberat officium iudicis; vt sicut in parochis statutum est *in c. 3. X. de clandest. desp.* vt in contrahendis matrimoniis ipsi etiam inuestigent an nulla subsint impedimenta; sic & in contractis, dum in controuersiam præsertim vocantur, iudici ex officio conuenit si quid rimetur, plenius excutere. *c. porrò X. d. diuort.* etiam parte inuita sententiam detecto errore retractando. *Sanchez de mat. lib. 7. d. 100. n. 2.* ideo rectè testimonia etiam iudex excussit, quæ super scientia plus quàm per dies decem ante appellationem in tertia instātia sunt audita: quamuis iis à producentibus renunciatum erat: & cum ex iis constet intimatum scientiam habuisse sententiæ plus quàm decem diebus ante appellationem; id ex actis coram se deprehendens causam desertam, & sententiam rem iam iudicatam esse factam inueniens, rei iudicatæ authoritatem sequi potest. *iuxta d. c. si appellat.* ea publicare, & parti siquid contra producere voluerit præscribere; & declarare ad Nuntium 2. instantiæ iudicem causam non fuisse deuolutam; consequenter si ex priuilegio causæ matrimonialis post rem iudicatam intimatus audiri nihilominus velit, id proponat, sub modo eiusdem priuilegij, scilicet coram primo iudice, sub forma primæ aut nouæ coram eodem instantiæ, & querelæ, non appellationis; vt suprà latiùs explicatum est. qui porrò dispiciat argumentum querelæ an apparens sit, nec ne; & ad audientiam sit ille restituendus, & vlterius decernat, quod causæ ratio dictabit.

LIBER SECVNDVS.

De Iudiciis.

RESPONSVM I.

De indicta comparitione ipsorum litigantium.

Væritur vtrùm in causa matrimoniali iubere iudex possit partem ipsam, etiam mulierem, coram se comparere, & respondere etiam sub iuramento calumniæ, an omnino per procuratorem satisfacere illa possit? Non parum dissentire videntur c. pastoralis *X. de iudic.* & c. 1. *de iudic. in 6. statuimus*, inquit illud, *vt principales personæ non per aduocatos, sed per seipsas factum proponant, nisi fortè sint adeò indiscretæ, vt earum defectus de iudicis licentia per alios suppleatur*: hoc autem, *iuris* in- 1. Principales cogi possunt vt factum per se proponant.

inquit, *esse ambigui non videtur iudicem delegatum iubere non posse alterutram partium coram se personaliter in iudicio comparere, nisi causa fuerit criminalis, vel nisi pro veritate dicenda vel aliâs pro iuramento calumnia faciendo, vel alia iuris necessitas partes coram se exegerit comperere.* ecce prior decretalis regulam facit, vt partes principales de facto suo dicant; & excipit indiscretas dumtaxat: altera regulam negatiuam facit; vt iubere iudex non possit partes principales comparere; & excipit casus tantùm quos mox illius verbis recitauimus. nam quod d. c. 1. delegati iudicis meminerit, rectè Glossa *ad V. delegat.* etiam de Ordinario dicendum asserit: & ratio suffragatur: & d. c. pastoralis indistinctè loquitur.

2. In criminalibus.

Et quidem d. c. pastor. aduocatos excludit à facto proponendo, in iure autem allegando non excludi, rectè Panormitanus alijque censent. sed quod ille procuratores admittat ad factum proponendum, quod & ipsi sint principales, vtpote litis & instantiæ domini, *c. 2. de procur. in 6.* non æquè rectè. non tantùm quoniam procurator per litis demum contestationem dominus litis efficitur; propositio autem facti omnino antecedit litis contestationem: & exceptio, *nisi persona fuerint indiscreta*, in procuratoribus locum non habebit, cùm tales procuratores esse non possint. quin & in hac ipsa materia iuramenti calumniæ in d. c. 1. excepta lex generaliter *§. his de præsentib. C. de iureiur.* procuratorem & principalem personam inuicem opponit; vt quamuis per procuratorem lis ventiletur, necesse etiam sit vel ipsam principalem personam ad iudicem venire. ideoque rectiùs Immola quod de aduocato est dictum, in procuratore recipit. ex identitate rationis.

3. Et pecuniariis.

Porrò lex vlt. *C. de procurator.* permittit in pecuniariis causis ei, qui in ius vocatur, per procuratorem respondere: & plura iuris loca quæ citat Glossa *in d. c. 1. v. iudicem.* additque rectè iuris beneficium nemini esse auferendum.

Excipit autẽ d. lex vltima si partes fortè iustiores sint quàm procuratores, eos iudicis vocabit authoritas. vnde constat etiam alias caussas admitti, quàm in d. c. 1. sint exceptæ: secus quàm aliqui putauerint. *apud Ioan. Andrea in d. c. 1.* vt & illa verba d. c. 1. *vel alia iuris necessitas partes exegerit personaliter præsentari.* vt sub necessitate causæ opportunitas, & quæcumq; iusta causa accipienda sit. quemadmodum Clementina *sæpè de verb. significat. interrogabit etiam partes, inquit, siue ad earum instantiam, siue ex officio, vbicumque hoc æquitas suadebit.* sufficiet ergo quæcumque æquitas ad partes ipsas vocandas.

4. Præsertim si magis legales sint quam procuratores.

5. Aut alia iusta ex causa:

Si sententia Panormitani de non excluso per d. c. pastoral. procuratore recipiatur, facilis est solutio dissonantiæ d. c. pastor. & d. c. 1. quod si quid procurator aget, dicetur agere principalis, siue factum proponendo, siue respondendo: & rectè Panormit. docuerit omnes ferè impropias esse exceptiones, quas glossa *& DD. ad d. c. pastoral.* proponunt. quæ tamen communi intellectu seruato non sunt impertinentes.

Ex d. c. 1. *de Iud. in 6.* constat ad Iudicem vocari partem posse, pro veritate dicenda, seu ad positionibus respondendum *c. præsentium de testib. in 6. sufficienter facias à partibus ad inuicem responderi.* vel calumniæ iuramento. & consonat d. *§.* his *d. auth. principales. C. de iur. cal.* ita tamen, vt nisi iusta causa suadeat contrarium, per specialem etiam procuratorem possit admittere Judex calumniæ iura-

6. Pro veritate dicenda, respondẽdum positionibus.

7. Iurandum de calumnia:

8.

iuramentum præstari. *c. fin. de procur. in 6.* etsi ad egregias personas domum mitti iuramentum debeat. *l. ad personas. D. de iureiur.* quæ quales sint, & vt eis mulier æquiparetur, vide Menoch. *de arbit. cas. 70.* & verò de honestis, ne in publicum protrahantur, capitaliter sanxit *l. 1. C. de offic. diuer. iud. & d. l. generaliter. §. sin autem* coniungit personas, quas dignitas, vel sexus non concedit ad Iudicem peruenire. & c. periculoso *de stat. regul. in 6.* iuri contrarium dicit, vt mulieres per se litigare cogantur, & omnino in regularibus vetat.

8. Egregiis personis & nobilibus mulieribus domũ mittitur iuramentum.

Porrò & *d. §. sin autem* cùm domum litigatoris iuramentum mittitur, illud ait procedere parte vel procuratore eius præsente: sed d. Auth. *principales Mulier*, inquit, *honestæ vitæ absente aduersario iuret coram officialibus, alij coram officialibus cum aduersa parte.* & consonat d. *§. de præsentib. in verb. licentia danda etiam parti alteri, vel per se vel per procuratorem adesse his, quæ iuramento aguntur.*

9. Sed quid hic vsus habet?

Sed vsus harum prouinciarum habet vt honestate salua virgines, viduæ, matres-familias in publicum prodeant, ad templa, rerum venialium fora, officinas, & iudicia: adeoque si examinandæ sunt in causa sua vel aliena, si iuramentum calumniæ ab eis præstandum est, ad Iudicem veniant: præsertim si is sit maioris iurisdictionis; causa criminalis, aut aliàs ardua, in qua vel testium, vel partium examen vix subdelegari possit. solent ideoq; iudices etiam ipsi ad ipsarum mulierum ædes venire, si præsertim illorum respectu sint egregiæ: quamquam summorum iudicum intuitu egregiæ non diceretur. vt hæc qualitas respectiua sit inter iudicem & litigantem. quamuis aliàs Menoch. *vbi sup. in fin.* personam quamuis nobilem pro egregia accipiat, æquiparetque mulierem.

Rectè igitur ad mores patrios hic Officialis diœcesanus in causa matrimoniali mulierem communi gradu nobilem, non illustrem, suæ diœcesis, ac deinde metropoliticus, denique delegatus Apostolicus coram se comparere, & sub iuramento calumniæ ad positiones partium, ac puncta officij præsente aduersario respondere iussit. & consonant statuta Prouincialia Mechlin. *De modo procedendi. art. 14.* in causis officij, deflorationis, oppositionis bannorum &c. vbi duæ quæstiones matrimoniales, vt frequentiores, omniũ vice ponuntur. Quinimo *in c. accedentes. X. de procur.* mulierem nobilem quæ in aliquo loco sub potestate erat, iubetur iudex mandare aliò transferri vbi plena gaudeat libertate ad effectum dandi procuratorium in causa matrimoniali: quanto magis ad iudicem venire, vt ei de libertate constet, & an ex eius voluntate lis agatur, aliàsque respondeat prout rei opportunitas exigit?

Quoniam verò ex metu reuerentiali tutoris, atque aliàs non liberè dicere, geréue allegabatur, Iudex eandem loco libero & tuto sequestrari iussit. cùm etiam ex altera parte, qui eius nuptias prætendebat, insidiari ei allegaretur. nota, inquit Panormitanus *in c. cum locum. X. de sponsal. quod vbi est indagandus animus puellæ, super contractu matrimonij, debet Iudex ex officio prouidere, vt collocetur in domo in qua nullum metum nullamque violentiam habeat timere. ex quo*, inquit, *vlterius infero, quod si timetur de violentia, & metu parentum, puta quia puella contraxit clam, parentibus inscijs* (is casus noster est) *quod ad petitionem sponsi Iudex debet puellam surripere de potestate parentum, & collocare eam in aliqua honesta domo; puta in monasterio monialium. vt in c. penult. X. de probat. vel apud honestos consanguineos puellæ. tametsi* c. cùm locum indistinctè loquatur; *in domo in qua nihil*

10. Vbi de libertate est quæstio dubia, debet fieri sequestratio.

11. Vbi secura sit & libera.

nihil ipsam timere oporteat. d.c penult. monasterium in quo securè valeat commorari.c. ex transmissa. X. de restitut. spoliat.alicui, inquit, *proba & honestæ mulieri custodiendæ studiosius committatur, in loco*, inquit, *vbi vir vel parentes eius mulieri nullam possunt violentiam inferre*. In casu autem indagandi animi rationem assignat d. c. cùm *locum*, quòd cùm matrimonium cõsensu constet, plena debeat securitate gaudere: & is, cuius super illo est animus indagandus, *ne per timorem*, inquit, *dicat sibi placere; quod odit*.

12. Quanto tempore? Tempus autem sequestrationis dicit huiusmodi d. c. cum locum *donec causa terminata fuerit, & sententia sine contradictione cuiuspiam valeat executioni mandari*: & d. c. penult. *donec*, inquit, *iudiciali sententia quid agi debeat decernatur*: d. c. ex transmissa *vsq; ad causæ decisionẽ*, vt quamuis Intimata in priori instantia, vel ex officio vel aliàs fuerit in monasterio sequestrata, & deinde dimissa; à iudice appellationis iterum sequestrari possit reuiuiscente causa metus: præsertim in virgine; si pendente lite procos ad colloquium admittit: aut ad diuertendos affectus parentes eos conciliant. ne quid accidat quo minus postmodum in eadem causa sisti possit. *iuxta l. 11. D. si quis cautioni Ioan. Andr. post Hostiens. in d. c. cum locum.* & vt vitentur pericula armorum inter sponsum & alios procos. vt nuper ad illa ventum inter sponsum & tutorem virginis. Qui armorũ timor in quocumque possessorio iustissima semper habita fuit sequestrationum causa. *l. Imperatores in fin. D. De appell.*

13. Vt in eadem causa sisti possit.

14. An accessus sponso ad se quæstratam dandus? Sed an liber haberi locus ita debeat, vt & sponso pateat ad colloquium accessus, sublato violentiæ periculo? & cum possessio sua nemini debeat interuerti, cessante causa, seu huiusmodi periculo; dicendum est ex edicto prætorio omnino sponsum de futuro, & magis de præsenti, si qua in possessione fuit, non temerè esse turbandum, sed ad colloquium admittendum cum moderamine: ne affectus sponsæ auertatur omnino; & vt coniux, qui fuit in plena possessione, ad plenam restituitur, *d. c. ex transmissa*; ita qui non peruenit ad copulam, sed colloquia dumtaxat, & tractatum quasi coniugalem, ad eundem restituitur, cessante vt suprà periculo. vt quæ de toto statuta sunt, de parte recipienda sunt. *l. quæ de tot. D. de rei vendicat.* ex æquitate edicti prætorij *vti possidetis, ita possideatis*: plenè possidetis; plenè possideatis: si semi plenè, ad eandem proportionem. &, cum eadem est ratio, quę in nuptiis statuta sunt, recipiuntur in sponsalibus. *L. Oratio. D. de sponsal.*

RESPONSVM II.

Summariè decidendas esse causas monachorum, & clericorum.

ID præcipiunt in monachis nouella 79. in clericis Nouell. 8. causarum summariarum omnes articuli sunt summarij. *Marant. in spec. part. 4. d. 9. n. 40. post Barth. in extrau. ad reprim. verb. summariè.* & porrò regularium causas summarias esse liquet d. nouel. *79. & c. olim 26. X. de accus. c. qualiter 24. in fin. eod. c. ea quæ. in verb. absque iudiciorum strepitu. X. de stat. monach. Card & DD. in c. dispendiosam de iudic. in Clemen.* sed & D. Augustinus in Regula, sub qua & hic de quo agitur ordo est, & secũdùm quem prælati regere debent, *lites*, inquit, *aut nullas habeatis, aut quam celerrimè finiatis, ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca, & animam faciat homicidam.* & quamuis non omnino de iudiciis ibi agat; obligat tamẽ Regula & in his, quatenus seruari potest, & causæ influunt. 15. Ex iure. 2. Ex regula S. Augustini.

In summariis autem Clemen-

 tina

tina *sæpè de verb signif.* vt Iudex *litis*, inquit, *contestationem non postulet, amputet dilationum materiam, litem, quantum poterit, faciat breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo, sententiam quoque proferat, etiam, si ei videbitur, conclusione non facta.* summarius autem processus in summariis causis adeo est fauorabilis, vt quamuis cōmunis in illis ordo seruatus non irritet acta; *d. clem. sæpè*: tamen, qui in omnibus causis iurauit seruare ordinem iudiciorum, in illis non seruare debeat. quia ille est summariarum causarum ordo, non seruare ordinem iudiciarium. ita decidit Innoc. III. *in c. ad nostram. 21 de iureiurand.* in eoque maximè propterea obtinere debet c. pastoralis *X. de except.* vt omnes exceptiones simul proponantur. non illæ tamen, quæ impediunt litis ingressum cum aliis combinandæ sunt; sed seorsum *c. 1. de lit. contest. in 6.* nec tantùm ante litem contestatam: *l. nemo C. de iuri. dict.* sed huiusmodi fori præscriptiones in principio litis esse opponendas legum decreuit authoritas. *l. vlt. C. de except.* atque ante omnes alias petitiones, aut exceptiones. vt si quis aliis vsus defensionibus hāc omisit, reuerti postea ad hanc non possit. *l. sed etsi suscepit. D. de iudic.* adeo quidem vt dubitatum fuerit an eo solo, quod quis libelli copiam petiisset, censeretur declinatoria excidisse, & in Iudicem consensisse. *l. non videtur. D. de iudic.*

3. Vbi contestatio non requiritur aliaque.

4. Omnes exceptiones proponendæ.

5. Non tamen litis ingressum impedientes.

6. Et maximè recusatio.

Nihilominus in censuris infligendis non obtinet Ordinis iudiciarij neglectus. *c. 1. X. de excess. prælat. in verb. nec aliquem excommunicare sine ordine iudiciario præsumatis:* quæ autem de excommunicatione canones statuunt, *v. g. c. 3. s. 25. Conc. Trid.* intelliguntur etiam esse statuta in interdicto. *c. 1. de excommun. in 6.* vbi & immaturitas censuras infligentium pœnis subiicitur. ac denique, quo securior sit progressus, prælatus antequam ad interdictum prosiliat, adhibere consilium sui Capituli debet. *c. 2. X. de his quæ fiunt à maior. part. Cap.* quod hic esse adhibitum non apparet. siquidem excommunicationis gladius sobriè & magna circumspectione exercendus est. *d. c. 3.* aut si illud, in vsu non esse dicitur, saltem præuia sit talis consultatio, qualem consuetudo in rebus omnino grauibus adhibet. nam veteres canones ad damnationem vel solius presbyteri synodum exigebant. *c. sexta ait. 15. q. 7.* in excommunicatione ferenda præsentiam duodecim sacerdotum. *c. debent. 11. q. 3. sub pœna nullitatis. c. Episcop. 15. q. 7.*

7. In censuris tamen non poterit omitti iuris ordo.

De foro competenti.

RESPONSVM II.

Fori priuilegium laicis concessum communicatur clericis.

CLericos in fauorabilibus, & priuilegiis haberi pro ciuibus & incolis ab omnibus receptum est *c. constitutus X. de in integ. restit. c. dilecti. X. de for. compt. Martha de Iuris dict. p. 4 c. 1. n 27. & quos citat & nominatim Marc. decis. delph. 456.* quamuis enim immunes sint ab oneribus, & quoad actiones onerosas ad corpus curiæ dicūtur non spectare. *l. placet. C. de Episc. & cler.* huiusmodi tamen priuilegium in fauorē illorum inductum, non potest in illorum odium retorqueri, quominus gaudeant priuilegio incolis concesso. V. G. non potest Brabantus extra Brabantiam ciuili vel criminali ex causa in iudicium aut carcerem trahi; non poterit ergo etiam clericus in Brabantia degens. & huius rei plura & præclara sunt exempla. pariformiter cùm concessum sit tum ciuibus tum incolis Antuerpiensibus, ne extra ciuitatem, seu marchionatum trahantur, idem pri-

1. Clericis in fauorabilibus ciuis censetur.

priuilegium & clericis ibi degentibus competet. Originem autem
2. Et vbi exci- uitate trahi non potest laicus neque poterit clericus.
videtur priuilegium habuisse inde quod marchionatus S. Imperij tam sit supremi iuris prouincia, quàm ipsa Brabantia: & quamuis sit iuncta nunc Brabantiæ, id tamen sit factum sine præiudicio iuris sui, aut priuilegiorũ. *vt diximus in Consult.canon. de constit. c. 1.* porrò iam pridem desierunt in vsu esse remissiones reorum, iure Romano admissæ cùm terminus idem erat vrbis & orbis; & sub eodem supremo capite omnes censerentur. neque priuilegio isti in præiudicium commune incolarum priuatus iuri suo renuntiare potest. *l. si conuene-*
3. Nec potest priuilegio renunciare.
rit. D. De Iurisd.omn.Iud. nec in gratiam alicuius iudicis diœcesanus clericum extrahi permittere. dum versatur ciuitatis. & totius ordinis clericalis præiudicium, & consequentia. & hoc maximè casu dicendum est debere locum esse d. leg. si conuenerit.

Decisum etiam est *in Concil.Trid.*
4. Præsertim in prima instantia.
s.24.c.20. vt nulli qualiumcumque facultatum vigore in prima instantia vllis causis Ecclesiasticis se possint immiscere, & citati à *Barbos. in Collect.DD.ad Concil.Trid.d.c.20.n. 2.* asserunt non licere partibus sua conuentione publico isti iuri derogare, & in prima instantia alieno iudici se subiicere. quin & ipsi ordinarij causas in prima instantia cognoscere debent, neque possunt alijs extra terminos suos comittere, aut partes inuitas dimittere, multo minus ipsi *iuxta d.c.20.* iustitiæ ministerium denegare.

Et clericus non tantùm in iudi-
5. Nec in alienum iudicem consentire.
cem sæcularem, sed nequidem in alium Ecclesiasticum sine proprij Episcopi licentia consentire potest. canones id prohibentes abundè citantur *in Glossa in verb. pacto priuat. ad c. si dilig. X. de for.comp.*

6. Soluuntur contraria.
Possunt quidem priuilegiati & exempti ratione contractus, delicti seu rei sitæ coram non suo iudice conueniri. *c. volentes. de priuil. in 6.* & *in d. cap. dilecti. X. de for. compet.* dicitur Anglos non obstante priuilegio Apostolico cùm certo loco respondere, vel soluere aduersariis promiserunt, illic & vbi domiciliũ habent valere conueniri. & Glos. 2. *in l. 1. D. si quis in ius voc. non ier.* quia ibi contraxisse intelliguntur. *l. contraxisse. D. de act. & obl.* sed quod attinet ad d. c. volentes aliaque iura, quæ quem subiiciunt iudici contractus, delicti, seu quasi, intelligẽda sunt sub clausula quam habet lex *hæres absens in princ. D. de iudiciis* siquidem ibi inueniantur: & disertè statuit c. Romana *§. contrahentes de for. compet. in 6. c. postulasti X. eod. authentica quia in prouincia. C. vbi de crimine agit.* vnde quod statuitur de iis qui reipsa contraxerunt, est intelligendum de iis, qui eo loco soluere promiserunt, ibidemque tantùm contraxisse videntur: quare dum ibi non reperiuntur, conueniri ibi non possunt, *nec ordinarij domiciliorum prætextu priuilegiatos remittendi eos illuc*, inquit c. volentes, *vel ipsis vt illic respondeant iniungendi habent aliquam potestatem.* sed duntaxat facultatem faciendi missionem in bona, quæ in suo territorio inueniunt. *d. § contrahentes.* vt & Episcopi prehendendi prouentus beneficij in sua diœcesi siti, dum de contractu aut delicto non hic, sed iudex contractus, aut delicti cognoscere potest, si ibi inueniantur, nec in loco beneficij domicilium habeat. *d. c. postulasti.* vt hic captiuus extra locum capturæ domicilium non habet, nec in beneficio residentiam.

Sola ergo conuentio, qua aliis iudicibus se subiecit, quæri potest, an iuxta cap. dilecti deroget priuilegio Brabantiæ, & Marchionatus? & quidem d. c. dilecti loquitur non de citatione iudicis ordinarij, vt quem extra diœcesim suam agentem ad suum tribunal verbaliter aut realiter citare possit: cùm extra territorium ius dicenti impune non pareatur: sed in delegato Aposto-

postolico: nondũ edito canone *20. ſ. 24. Trid.* vt in prima instantia coram ordinario omnes cauſæ agitari debeant. & in caſu d. c. dilecti præſupponit inueniri citandum in loco conuentionis, & adeſſe iuris communis clauſulam, *ſi ibidem inueniatur*: priuilegium autem bullæ Brabantinæ aureæ, ne quidem ſi alibi inueniatur, permittit ibidem conueniri, detineri, aut arreſtari: & priuilegium marchionatus ſeu immemorialis obſeruantia pariformiter generalius extractionem ad aliud tribunal prohibet fieri, quale non exhibebatur *in d. c. dilecti*. ſimplex illius conceſſio præſumebatur admittere clauſulas iuris, *ſi in loco contractus inueniretur*, & ſimiles, quæ adaptari non poſſunt huic negotio.

7. An Internuncij hîc authoritas ex conuentione ſeu alias ſtabiliri poſſit?

Sed neque conuentionalis renunciatio capacem facit Internuntium ad cognoſcẽdum, vel delegandum, obſtante *d. c. 20. ſ. 24. Trid.* quod nuncios, & alios quacumque facultate munitos excludit à prima inſtantia, & contrauenientes ad damni ſatisfactionem obligat, præter actorum nullitatem.

Præterquam quod edicto *20 maij 1497. quod refertur in volum. 1. edict. l. 1. rub. 8.* nemo ſe poſſit obligare in forma, ſeu ſub pœnis Cameræ. & notarij vetantur ſub pœna inobedientiæ ſcribere huiuſmodi contractus, quibus ſubditi à ſuo iudice abſtrahantur in prima inſtantia, adeoque nec contractus, vt ſubiiciantur Nunciis, eorumque ſubdelegatis.

Æquè abſurda eſt combinatio, cum iuriſdictione conuentionali, aſſumpta prætensè authoritas ex qualitate Internuntij ad ſupplendum defectum iudicis delegati, quod is non ſecundùm formam reſcripti, cuius fines diligenter ſint ſeruandi, proceſſerit: quia etiam prærequiſitis omnibus ſuppoſitis, & nominatim, vt conſtet de negligentia, vocatis vocandis, ſupplere tantùm poſſet id, in quo negligentia eſt facta, non extendere ſupplementum ad alia, non ipſe cauſam principalem auocare, cognoſcere, aut delegare. *tot. tit. de ſupplenda neglig. prælat.*

8. Clauſula manente Oratore in eodem carcere nõ habet locum in dimiſſo.

Quin & negligentia hîc non reperitur. quippe clauſula, *manente oratore in eodẽ carcere* ſupponit in eodem exiſtere: nullus Calepinus, ſub ſignificatione verbi, manentis, ex conuentione dimiſſum explicuit redintegrandum.

Ratio autem clauſulæ ſumenda eſt ex iure, & ſanctione Clementis VIII. 16. Octob. 1600. quæ cauſas criminales, appellatione pendente, tractari iubet *articulo 11. appellante manente in eodem, quo reperitur, carcere, donec iudex ad quem viſis actis, & cauſa cognita, aliter decreuerit*: ſed hic appellans nec reperiebatur in carcere, neque cauſa cognita eſt, vocatis partibus, & per conuentionalem abolitionem, & dimiſſionem facta erat quadantenus ciuilis, reſpectu intimati, qui cum appellante conuenerat ſuper eius dimiſſione, ſi modò abſtineret à defenſione aliorum contra intimatum litigantium: qui ibi nigris vocabulis decolorantur, &, rebus ſic ſtãtibus, accipienda clauſula erat: nam mutatio de nouo emergens nouo indiget auxilio: & criminalis appellantis non eadem cauſa eſt, & illius, qui ob præſtitum miſerabilibus auxilium, repetitur ad carcerem, alioquin quoad omne crimen negandi patrocinij promiſſo dealbatus.

9. Nuncij an ſit facultas in cauſa alij delegata?

Sed neque Internuntius facultatem habet intromittendi ſe in cauſas, quæ alteri ſpecialiter ſunt delegatæ, niſi confirmando, non irritando. *c. ſtuduiſti. de off. legat.* delegatus etiam quoſcumque ſibi reſiſtentes per cenſuras poteſt coërcere, ſeu iuriſdictionem ſuam defendere. *c. 7. de off. delegat.*

Verum quidem eſt quod Nuntij Belgici facultatẽ aliàs habuerint cognoſcendi appellationes à delegatis

10. Cum appellatur ritè delegat.

gatis Apostolicis: sed hæc facultas an Internuncio etiam sit data non docetur: quin & alioquin si competeret in strictis terminis accipienda est, vt non deroget iuri plus quàm expressum sit: & sic citra appellationem intromittere se non possit: appellationes etiam recipi, aut delegationes fieri non possint illæ, quas prohibet Trid. *d. c. 20.* vel regula 37. Cancellariæ.

11. Non potest iudex facta supplere, eoque nec d. clausulam nemine petente.

Vt vt sit, non debuit delegatus parte non petente appellantem, ante ex conuentione dimissum, iubere ad carcerem redire: quia Iudex ius, non facta supplet. *tot. tit. C. vt quæ desunt aduocat.* si autem requisitus Iudex ab intimato, declarasset sub verbo *remanente* non significari dimissi nouam incarcerationem; nec appellantis sic dimissi parem esse causam; in remanente considerari causam ne quid appellatione pendente nouetur; per dimissi ex conuentione redintegrationem imò nouari, & sic mittendũ non esse in carcerem; tunc colorem saltem appellans habuisset querẽdi de formula rescripti non seruata: non verò quod illã clausulam conuentionalis dimissionis iudex ante non suppleuerit, & nemine petente dimissum redire non iusserit. poterat etiam dubitare an intimatus ad iustas pauperis captiui expensas teneri vellet; aut quid aliud subnatũm esset.

De feriis.

RESPONSVM I.

Quæ Festa hodie obligent ex præcepto? & quid circa illa, aliaque obseruandum?

1. Quid super a re statute Vrban. VIII.

FRequenti Episcoporum interpellatione, quæ festa ex præcepto sint seruanda, sciscitantium, & clamore pauperum de numero querentium, excitatus Vrbanus VIII. volens certum deinceps firmare præceptum, *Idib. Feb. 1642.* decreuit, & declarauit descriptos diplomate suo dies dumtaxat ex præcepto colendos esse; *quos nempè vel ab initio veneranda sacrauit antiquitas, vel vniuersalis Ecclesiæ probauit consuetudo, vel omnium gentium vnanimus pietas veneratur.* scilicet dominicos dies totius anni; iuxta *c. 1. de consec. dist. 3. c. 1. X. de fer.* festos autem 1. Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, Resurrectionis, cum duabus sequentibus feriis, Ascensionis, Pentecostes cum duabus seqq. feriis, S. Trinitatis, S. Corporis Christi, & Inuentionis Sanctæ Crucis. *iuxta d. c. 1. dist. 3. de consecrat. c. fin. X de fer.* 2. Festa Domini præcepta quæ?

Vbi est notandum; festum S. Trinitatis non ab omni antiquitate obtinuisse specialem diem, cùm quotidie ad illius laudem Ecclesia cantet *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*: vt rationem assignat Alexander III. *in c. 2. X. de fer.* Crucis etiam inuentæ festum præcepit Eusebius. *c. crucis. dist. 3. de consecrat.* Sanctissimi Corporis Domini demum Clemens V. *c. si dominium. de reliq. & ven. sanct. in clem.* quod Indulgentiis auxit Mart. V. *Bull. incip. Ineffab. Eugen. IV. Bul. inc. excellent.*

2. Deiparæ Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Natiuitatis festiuitates. Annunciationem omittit d. c. 1. *dist. 3. de consecrat.* festiuitates ait d. c. 1. Virginis gloriosæ. Visitationis festum præcepit celebrari Bonif. IX. Bull. 1. Conceptionis ab Ecclesia toto orbe colebatur iam pridem. 3. Quæ Virginis?

3. Dedicationis sancti Michaëlis, Natalis S. Joannis Baptistæ, SS. Petri & Pauli, reliquorumque duodecim Apostolorum, S. Stephani protomartyris, SS. Innocentium, S. Laurentij (quæ omnia dictis etiam locis referuntur) S. Siluestri quod itidem. 4. Quæ Sanctorum?

4. S. Iosephi, & S. Annæ: Deiparæ respectiuè sponsi, & genitricis, sed horum in d. locis non est mentio.

mentio. diploma Vrbani inducit.

5. Omnium Sanctorum: iuxta d. canones, & vnius ex principalioribus patronis in quocumque regno, seu prouincia; & alterius principalioris in quacumque ciuitate, oppido, vel pago, vbi hos patronos haberi, & venerari contigerit. quod itidem non habetur in d. locis; nisi sub ea generalitate festiuitatum, *quas singuli*, inquit d. c. 1. *dist. 3. de consecrat. Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudauerint*: seu, vt d. c. fin. *Episcopi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solemniter venerandas*: quarum vtiq; prima causa congruum est vt sit patronorum. Quæ clausula, *vbi hos venerari contigerit*, à contrario sensu infert, vbi iam ante venerari non contigit, non indici præceptum.

5. Alia non sunt ex præcepto seruanda.

6. Ad reliquorum verò dierum *obseruantiam nequaquam*, inquit Vrbanus, *ex præcepto teneri decernimus, & declaramus*: quos hactenus siue in vniuersa Ecclesia, seu in quauis natione, prouincia, diœcesi, aut loco quomocumque siue ex præcepto, siue ex consuetudine, siue ex deuotione Christi fideles tanquam festiuos celebrarint. derogatque contrariis quibuscumque.

6. Ne Ordinarij noua festa indicant.

7. Ordinarios monet, vt, ad Ecclesiasticam vbique æqualitatem, de cætero perpetuis futuris temporibus, ab indictione nouorum festorum studeant abstinere. eoque moderatur, quod in dictis supra locis canones antiqui permiserant Episcopo, & retulerat Concilium Trid. *s. 25. de regul. c. 12. in verbis; dies etiam festi, quos in diœcesi sua seruandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus etiam regularibus seruentur.*

7. Relaxatio non concedenda, nisi in forma canonum.

8. Monet etiam Ordinarios, vt formam canonum seruent, in concedendis licentiis laborandi diebus festis: eæque non nisi gratis, liberè, & sine vllo prorsus pretio, aut pacto, directè vel indirectè concedantur. vt per hoc ferè cesset quod in Synodo *prima prouinciali Mechliniensi de festis.c.2.* decretum fuit, vt Episcopis in illis festis, quæ minùs celebria sunt, ad populi commoditatem liceret aliquid pro sua discretione relaxare: vtpote cùm minùs celebria ferè iam per Vrbanum sint sublata.

8. Quæ illa?

Forma canonum *in c. licet. X. de fer.* necessitatem exigit. seu, *vt glossa & DD. ibidem.* pietatem: & maiores anni solemnitates excipit: & porrò vt de lucro Ecclesiis circumpositis, & Christi pauperibus congrua fiat portio.

Quoad vlteriorem monitionem Ordinariorum, rectius incommoda, quæ vitari voluit, declinantur, cùm per ordinationes Episcopales, quod pro cuiusque loci necessitate permittendum est, edicitur; quàm cùm ad preces, & casus singulares licentiæ conceduntur. quamquam & interdum necessariæ sint, cùm non omnia lege comprehendi possint. Sed & Zerola *in prax. p. 1. v. festa. Quar. in sum. v. dies festi* referunt constitutiones Pontificum, & Cardinalium Conc. Trid. Interp. quæ super festorum celebratione editæ fuerunt. *tetigimus in Iur. Pont. nou. anal. de feriis.*

9. Circa iudicialia nihil mutatum.

9. Non intendere se declarat Vrbanus dies feriatos circa iudicialia in aliquo immutare: sed in eodem statu relinquere. scilicet vt nec processus, nec sententia etiam partibus consentientibus talibus diebus lata valeat. *iuxta d. c. fin.*

10. Publicatio iniungitur.

10. Mandat omnibus Ordinariis, vt in diœcesibus suis hæc publicent, & ad vnguem obseruari faciant: vt, quantum per *motum* Pontificis sunt subleuati, numero festorum imminuto, tanto diligentiùs quæ supersunt venerentur; ad diuina officia attendentes, non ad otia, vanitates, & vitia abutantur. *iuxta c. irreligiosa. dist. 3 de consec.*

11. Quid dicendum vbi publicatio non fit?

Quid de his dicendum ante publicationem prouincialem? vt dies, quorum obligatio ex præcepto est abro-

abrogata, post publicationem Romæ factam desierint obligare *secundum ea quæ diximus in consult. can. de cognat. spirit. cons. 1.* quoad alios nouiter inductos, vt non obligent ante publicationem in prouincia faciendam, præsertim vel ignorantes, vel Episcopis nondum publicantibus seu receptionem vrgentibus, etiam scientes. *secundùm ea quæ diximus ibid.* dum interim credi possunt iustam habere differendi causam, seu quod difficultates motas retulerint, supplicauerintque *iuxta c. si quando X. de rescript.* seu aliàs, vt referre visum est quibusdam Episcopis de festo S. Silueſtri, quod hic nunquam à populo receptum fuit.

De ordine cognitionum.

RESPONSVM I.

De exemptione antè cognoscendum quàm de crimine inobedientiæ, & infractæ clausuræ.

1. Præiudiciales quæstiones priùs cognoscendæ sunt.

Ex vago rumore qui certò quid statuunt apud se, temere iudicant. etsi multorum illud sit vitium. *Antequam scruteris, ne reprehendas. eccli. 11.* eiusmodi à multis præiudicium patiuntur regulares monasterij T. examinandæ sunt igitur quęstiones pręiudiciales antè, quas mouent. *l. si crimen. 3. l. si res tuas. 6. C de ord. cognit.* vbi si crimen infertur ei, qui se ingenuum dicit, antè liberalis causa suo ordine agi debet. quoniam necesse est antè sciri vtrùm in liberam, an in ancillam constitui oporteat iudicium. *ita d. l. 3.* ita & de statu procedit quæstio, ante crimen rerum amotarum. vt si pronuntiatio fiat pro libertate; tum demum damni dati, & rerum amotarum procedere possit, adhibita probatione, condemnatio: si verò secus; quæstio rerum amotarum euanescit. itaque antequam de inobediētia statuatur, cognitio status, seu exemptionis præmittenda est. quod si pro illa pronuntietur in totum vel in partem; quæstio inobedientiæ euanescit ex toto, vel ex parte. idem dicendum de quæstione introitæ clausuræ; quantum ad licentiam superioris attinet. si quidem, si Confessor generalis prælatus est, adeoq; ad eum, vt alios superiores, spectat concessio facultatis ingrediendi; quoad licentiam euanescit quęstio. cum exemptis sufficiat superioris regularis licentia; nec requiratur recursus ad Papam; nec sufficiat ad Ordinariū. quoad causam ingressus verò, quæstio facti est: probatione ergo opus est. rursus quoad absolutiones, & sacramentorum administrationes; si exempti sint; si interdici non possint; si forma iuris, & ordo iudicij seruatus non est; si cōcidit interdictum; euanescunt illius effectus. non enim præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. *c. non præstat. de reg. iur. in 6.* vides quot incurrant præiudiciales quæstiones, quas excuti oporteat, antequā decidi queat, an crimina hæc, quæ insinuantur tacitè, an acta sint iure permittente? quamdiu autem hæc in pendenti sunt, *neminem ex arbitrio suspicionis iudicare licet; sed ex lege Dei,* inquit Augustinus. *c. multi. 2. q. 1. secundùm ordinem Ecclesiæ, siue vltro confessum, siue accusatum & conuictum.* inobedientiæ ergo, sacrilegia, claustrorum violationes hæc vocitentur: *si nominatio,* inquit, *sola sufficiat; multi dānandi sunt innocentes: quia sæpè falso in quoquā crimina nominantur.* Rectè Greg. *c. si quid. 15. q. 7. si quid de quocumq. clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iustè possit offendere, facile non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita: sed præsentibus senioribus Ecclesiæ tuæ diligenter est veritas perscrutanda: & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat*

2. Eoque priùs de exemptione quā inobedientia.

3. Aut infractæ clausuræ.

4. Aliisue id genus.

feriat delinquentis. simile est c. Deus. 2.q.1. Vide quæ diximus suprà de maior. & obed. Resp. 1.§. 1.

RESPONSVM II.

Quæstionem professionis terminandam ante petitionem hæreditatis.

1. Cur hanc illa præcedat? RECtè Honorius III. *in c. tuam. X. de ord. cognit.* Ludouico Regi Francorum scripsit, antequam natalium causa terminata esset, dependētem ex illa successionis causam incipere, nihil aliud esse; quàm diuersis processibus intricare negotium, & confusione quadam iudicij ordinem perturbare. idem satis traditur *in l. 1. 2. 3. 4. 5. C. de ord. cognit l. 2. C. de ord. iudic.* & vt quæstio status præcedere debeat quæstionem hæreditatis: quippe quæ dependeat ex illa. vt hîc. & quamuis *ex l. 1. C de ord. Iudic.* Iudex quæstionis hæreditatis, incidenter possit cognoscere de quæstione status, de qua non posset principaliter; non idem tamen est in causis spiritualibus, vt est matrimonij, & voti, seu diuortij carnalis, & spiritualis. (quorum æquiparationem multis iuris textibus probat, argumentumque ab vno ad aliud iure procedere Euerard. *in loc. legal. à matrimonio carnali ad spirituale. & in loc. à matrimonio spirituali ad carnale*) sed harum decisio ad iudicium Ecclesiæ pertinet. *can. 12. s. 24. de sacr. matr. Concil. Trid.* Ideoque ea à Iudice sæculari est exspectanda. *d. c. tuam. c. lator. X. qui fil. sint legit.* & in Concordatis Brabantiæ cum Episcopo Leodiensi *1541. §. quoad fædus matrimonij* cōuentum est; si quęstio fœderis matrimonialis (carnalis vtique vel spiritualis) inciderit coram Iudice sæculari; is debebit *superſedere*, inquiunt, *& hunc articulum tanquam spiritualem ad Iudicem Ecclesiasticum, per eum ante anni spatium determinandum remittere.* eius rei neglectus graues expēsas sæpè litigatoribus parit. adeoque huiusmodi intricationum iniustarumque expensarum rationem haberi vult *c. fin. X. de rescript.*

2. A Iudice Ecclesiastico etiam incidentalis quæstio spiritualis cognoscenda, nō à laico.

Sicut autem de principali causa spirituali Iudex sæcularis cognoscere non potest; ita neque de accessoria. cum accessorium sequatur naturam sui principalis. *c. accessorium. de reg. iur. in 6.* & specialiter in iudiciariis. *c. si super. 9. X. de off. deleg. c. 5. ibid.* ideoque hîc ad Iudicem sæcularem trahi non potest illa cognitio an vllatenus appellatum, an intra decendium, aut aliàs ritè appellatum sit. *c. Romana. §. 1. de appell. in 6.* an, qui id omisit, restitui possit aduersus fatalia; an sententia transierit in rem iudicatam; an nullitati subiecta sententia sit; an in causa matrimoniali sententia transeat in rem iudicatam; an perpetuo veritas demōstrari possit. *ex c. lator. de sent. & re iudic. c. consanguinei. c. tenor. eod c fraternitatis. X. de frig. & malefic.* an sine appellatione per officium iudicis, viam querelæ, nouæ actionis, seu receptionis nouarum probationum, seu aliàs post tres etiam conformes sententias; seu rem quæ in alio causarum genere habetur pro iudicata; seu aliàs redintegrari causa possit. *de quibus Sanchez. de matr. l. 7. d. 100. tetigimus suprà de his qu. VI. n. 1.* 3. Nec principalis tantùm sed & accessoria, quales hic plures.

Et propterea optimè Concilium Brabantiæ pridem decidit non subiici hîc rescriptum cassationi, quatenus tantùm concernit causam appellationis; validitatis, vel inualiditatis professionū; sed eam remisit coram suis iudicibus agitandam.

Neque attendit allegationem litis pendentiæ, & quod quædam allegarentur in Concilio, quæ eadem & coram iudice Ecclesiastico: quia non satis est quod inter easdem personas quædam proponantur, aut allegentur; sed etiam ad eosdem fines dici debent; & vt media

dia ad eandem petitionem, siue conclusionem. *l. 11. 12. 13. D. de except. rei iud.* quæ verò identitas requiritur, vt competat exceptio rei iudicatæ; eadem requiritur, vt competat exceptio litispendentiæ. *Iason. in l nulli. n. 3. vers. sed adde aliam. C. de Iudic.*

4. Vt minimè ob accessoriorum tractationem huiusmodi cassationi locus esse possit.

Et quamuis hæc quæstio, an appellatum sit; facti sit; & sic tractari posse videatur in Concilio; tamen quod tractari ante ceperit coram Ecclesiastico; non tribuit materiam cassationis. quia cùm tributum est illi iudicium de re spirituali, etiam concessa est cognitio omnium ad illud necessariorum, per quæ veniendum est ad illud. *l. 2. D. de iurisdict. omn. Iud. c. quo iure. d. 8. l. oratio D. de sponsal. c. tua. de procur. c. translato. X. de constitut. c. accessorium de reg. iur. in 6. & quæ ibi tradunt DD. etiam in iudiciariis.*

Idque speciatim decisum est in materia appellationis *in c. romana. §. 1. & 2. de appellat. in 6. c. præterea de off. deleg. c. prudentiam in fin. eod. in verb. eandem iurisdictionem quam in principali, in accessorio exercebunt; c. 1. eod. l. cum principalis. D. de reg. iur. in 6. c. dilectis X. de appellat. verb. non solùm principale negotium, sed accessorium etiam ad nostrum referebatur examen. c. solicitudinem. §. nos. X. eod.*

5. Neque causæ continentia diuidi possit.

Nec tantùm ea obtinent ob communem causæ continentiam; quæ diuidi non debeat: *per l. nulli. C. de iudic.* connexitatis, & coniunctionis: *de qua amplè Menoch. in arbitr. q. 45. & cas. 95.* vt quæ conueniunt principali, conueniant etiam connexo; *per Scribentes quos copiosè citat, & præsertim ad clem. dispendiosam. de iudic. & nuncupatim Sabarell. ibid. q. 36.* vt qui Judex est in principali, sit etiam in connexo, coniuncto, & dependenti.

Neq; quæstio sub vel obreptionis alium iudicē trahi.

Similiter quæstio sub vel obreptionis etiam iure claro decisa est spectare ad Iudicem, cui directum est rescriptum, quod illius vitij arguitur. *c. super. X. de rescript. in verb. delegatus postquam sibi super hoc facta fuerit fides: & 7. partibus ad suam præsentiam conuocatis de precum qualitate cognoscat. c. 1. Vt lit. non contest. in 6.*

6. Nec cassationi causam dare, quæ hic nō eo fine olim inuenta.

Vt frustra rescriptum in Concilio, & in ordine ad obtinendam cassationem, de subreptione oppugnetur. cùm & clausulam habeat cognoscendi, restituendi &c. *prout fuerit iuris*; nec quidquam prætenditur aduersus iurisdictionem Principis mediatam vel immediatam, illiusque iura regia, aut patriæ priuilegia: quibus dumtaxat tuendis vsus immemorialis hîc cassationes inuenit: & quæstio subreptionis coram Ecclesiastico tantùm excutitur, vt videat an sua sit iurisdictio. quod omni Iudici æstimandum defert lex si quis. *5. D. de iudic.* sed maximè quando huiusmodi connexa sunt talia, vt vnum necessariò sit antecedens, alterum consequens; vnum ex altero descendat, atque dependeat; vnum sit alterius finis atque perfectio; aut sine alio stare non possit. *Menoch. d. q. 45. & cas. 95. n. 5. 6. 7. 8. 15. 16.*

7. Nec quæstio dietarum. nec quomodo computandæ illæ.

Qua in re etiam decisum est *in c. statutum de rescript. in 6. §. cum autem actor.* quod vbi partes sunt diuersarum diœcesium, Iudex non sit impetrandus in diœcesi rei; item quod computatio dietarum facienda sit non à loco domicilij sed à fine diœcesis. prout item stylus est hodie notorius, quod in omnibus rescriptis ponatur clausula derogatoria constitutionis Bonifacij VIII. de vna; & Concilij generalis de duabus dietis; dummodo non vltra tres quis in ius trahatur. derogandi potestatem Pontifici competere, nemo dubitare potest: & priuilegia hîc nulla aduersantur.

8. Nec dum priuilegiis patriis aduersatur.

causæ etiam matrimoniales per immemorialem curiæ ſtylum exemptæ ſunt à d. c. ſtatutum : vt

9. Nec in matrimonialibus cauſis.

teſtatur *Ioannes Andreæ ibid.* ideo quia non ſolent committi niſi Epiſcopis ; adeoque extra diœceſim cum Ordinarius ſemel pronuntiauit. & ſuper eadem conſuetudine multa iura citat. & porrò Concilium Trident. *ſ. 24. c. 20. §. ad hæc* cauſas matrimoniales Ordinariorum iudiciis terminandas decernit. etſi propriè loquatur de prima inſtantia.

10. Nec migratio.

Nec migratio Appellatæ turbare potuit iudicia benè inchöata. *c. gratum, c. relatum. X. de off. Deleg. Clemen. 2. vt lite pend.*

Nec coram Ordinario redintegrari cauſa debet, tanquam ſit noua inſtantia; cum ſemel coram illo præceſſit prima cognitio, quia Concil. Trident. *ſ. 24. c. 20.* primam tantùm inſtantiam, non quamcumque nouam coram illo inſtitui iubet, & quoties appellatur nouaturque Iudex, noua inſtantia eſt.

11. Nec interiectæ appellationis negatio.

An autem appellatum ſit, cognoſcere debet Iudex cui directum eſt reſcriptum: hic inſtructiue ſufficit confeſſio appellatæ in inſtrumento tranſactionis facta. neque ſimplicitas, quæ allegatur, poteſt contrariam præſumptionem facere, quia veritatis eſt amica ſimplicitas. *c. 14. X. de iureiur.* dum illam iuuat, quod dicitur *in d. c. Romana. in fin. princip.* vt Iudices ſuperiores non

12. Quæ delegationes præcedere debet:

tantùm citare, ſed nec aliis committere cauſam appellationis poſſint, niſi conſtet ad eos prouocatum eſſe: & quidem cauſam etiam probabilem eſſe expreſſam, ſi ante definitiuam appellatum ſit.

Idemque decretum per reg. 37. cancell. Romanæ; vt non aliter admittantur appellationes; & per Sanctionem Clementis VIII. 16. Oct. 1600. quam refert Quarant. in ſum. Bullar. in verb. Archiepiſcopi authoritas.

13. Eoque præceſſiſſe præſumitur.

Cùm ergo ſit iuris præſumptio generalis, quod actus ille præſumatur præceſſiſſe, qui de iure præcedere debet : *vt pulchrè Menoch. præſumpt. lib. 6. præſ. 7. vbi n. 8. huc etiam pertinet*, inquit, *quod reſpondit Pariſ. in conſil. 106. n. 17. lib. 4. cùm dixit in iudicio præſumi præceſſiſſe appellationem à ſententia, deinde ſecutam eſſe cauſæ commiſſionem. idemque reſpondit Ripa in d. c. 5. n. 2. præſ. 95. n. 6.* ſequitur hîc præſumendum Romæ conſtitiſſe de appellatione, antequam datum ſit reſcriptum.

14. Neque deciſoria eſt quæſtionis principalis.

Sed neque hæc quæſtio facti, an appellatum ſit, deciſoria hîc eſt quæſtionis ſpiritualis, vt illa ex integro ceſſet. manet enim quæ-

15. Manente quæſtione reſtitutionis:

ſtio commiſſæ reſtitutionis in integrum, quatenus iuris, aduerſus fatalia, etiam interponendæ appellationis, ſeu probandi interpoſitam fuiſſe, & quæcumque præiudicialia.

16. Imploratione officij:

Manet imploratio officij Iudicis: *iuxta c. oblatæ. X. de appellat. verſ. ſuperior quoque Iudex poteſt, & debet ipſe neutro proſequente appellationem, occurrere, vt periculum euitetur. &c. c. 3 X. de clandeſt. deſponſ.*

17. Via ſimplicis querelæ

Manet via ſimplicis querelæ & nullitatis, cùm Ordinarius ſolus pronunciauit ſuper nullitate profeſſionis in ordine exempto. cùm Concilium *Trident. ſ. 25. c. 19. de regul.* in huiuſmodi nullitatibus decidendis exigat etiam interuentum ſuperioris regularis *coram ſuperiore ſuo*, inquit Trident. *& ordinario.* adeoque ſubſit hic nullitas inſanabilis. defectus vtique iuriſdictionis. quam nec tollit conſt. Clement. VIII. in-

18. Vnius ex [illegible]ibus reſeruatis.

cip. litium, & duobus coniunctim delegatis vnus ſeparatim procedens nihil agit. *c. prudentiam. X. de off. deleg.*

Adeoque *vt Barboſa in Collect. DD.*

ad

ad d. c. n. 23. referat *ex Riccio* decisum, si solus superior pronunciauerit, sententiam irritam esse; absolutumque ad monasterium reuocandum; & à pari argumentantur, cum Concilium vtrumque æquè expostulet, eandem nullitatem æquè subfuturam, si solus pronunciauerit Ordinarius; saltem in ordine exempto. quamquam enim in non exemptis Ordinarius pleniorem habere iurisdictionem videatur; tum ex iure communi; tum Tridentino; *arg. s.24.c.20.§.adhac.* vbi causæ matrimoniales (spirituales, vt carnales) reseruantur Ordinariis; tamen Trid. *d.c.19.* vtrumque coniungit, ordinarium & superiorem suum, inquit; id est regularem: & fortè exempti Ordinis significat. nam non exempti suus est superior etiam Ordinarius; nisi superior intelligendus sit ipsius monasterij, non religionis: vt post Sell. decisum ait Barbos. *in coll. DD. ad Conc. Trid. ad d.c. 10. n. 23.* tum enim diuersus semper erit siue Ordo sit exemptus siue non. sed exemptorum, præsertim monialium, prouinciales ferè solent hic interuenire. & verò in exemptis Ordinarius non itidem potest solus procedere, tanquam in quos non habeat iurisdictionem: nisi d.c.9. delegatam. nam quemadmodum per nouitiatum quis eximitur à iurisdictione sæculari, censetur de familia religiosa, gaudet ordinis priuilegiis; *Diana & quos citat p. 1. tr. 2. r. 38. p. 3. c. 1, r. 33. 34.* sic consequenter etiam per nouitiatum, ac maximè professionem, quamuis aliquo ex capite irritam, in religione exempta factam eximitur quis à iurisdictione ordinaria Ecclesiastica. etsi iustè tamen Tridentinum etiam Ordinarium interuenire voluit. quod in ea quæstione status disputetur de libertate, aut vinculo matrimonij spiritualis. vetus libertas respicit Ordinarium: vinculum voti superiorem Ordinis: competenter ergo vtrumque coniunxit Concilium, & in re tam seria vtriusque simul iuncti industriam, circumspectionem, & prudentiam requisiuit in eo decreto. quod vbi, vt sonat, obseruandum fuit. si quis antea habitum sponte deposuerit, nullatenus ad allegandam quamcumque causam admittitur, sed ad monasterium redire cogitur. *d.c.19.* quæ an in hac exempti monasterij quæstione non obtineant, definiri non potest per hanc quæstionem facti, an appellatum sit.

19. Cum in decisione nullitatis defectus hîc fuerit iurisdictionis.

20. Pronunciare solo ordinario in exempto.

Sed hæc omnia discutienda erunt coram Iudice Ecclesiastico. eoque magis quod rescriptum, de quo controuertitur, impetratum fuerit, causaque instituta dum appellata adhuc esset in viuis; obtineretque imprimis adhuc ratio periculi de quo d. c. oblatæ. *d.c. 3. X. de clandest. despons.* atque in decisione negotiorum, causarum & litium semper spectanda sint rerum primordia. *l. si donata. §. sponsus. D. de donat. inter vir. & vxor. l. si filius. D. de lib. & posth. Tuscus V. principium attendi debet. conc. 703.*

21. Primordũ institutæ actionis considerãdum.

Vt non tantùm ratio non sit cassationis hîc alicuius, aut causam coram Iudice sæculari trahendi; sed & inutiliter coram eo tractaretur quæstio facti, an appellatum sit; cùm ea decisionem causæ spirituali principali non adferat.

22. Vt non tantum absit omnis causa cassionis, sed neque laicæ cognitionis causa esse possit.

De exceptionibus.

RESPONSVM I.

De recusatione Iudicis.

NOn ideo potest quis recusari, quod formam rescripti seruauerit. *c. nouit. 43. §. de suspicionis. X. de appellat.* quia & fines mandati ei

1. Recusationis causa non est reiicere appellationes vbi ius ita decreuit, aut aliàs rescripti formam seruare.

ei seruandi sunt: nec subterfugere potest illud, nisi grauissimè arguendus *c.21.§.adÿci.de off de leg.c. sciscitatus.X.de rescript.* eoque nec recusari quis potest, quod in causa, in qua ius vetat appellationes, aut inhibitiones curari illas neglexerit; canonibus obediuerit magis; vt maiorum mandatis *c. dilect. X. de temp. Ordin. c. qui resistit. 11. q. 3.* alioquin frustra condantur canones, si obseruare illos iusta fuerit causa recusationis: si mandati rescriptiue fines diligenter obseruare; si Concilij Trid. à merè interlocutoria vetantis appellationem admitti, decreta sequi in culpam trahi possit; aut ad probationem affectatæ causæ. æquius omnio censuit Innocentius III. *in d.c.nouit.43.X.de appell.* Iudicem etiam meritò suspectum, tamen recusari non potuisse, dum formulã literarum seruat. *de suspicionis autem obiectis*, inquit, *licet meritò eum tibi suspectum credamus, non tamen, etsi fuisset., propter appellationem interpositam ab eo, desistere debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potius præcepto processit.*

2. An qui in vna causa quem condemnauit, ideo in alia recusari possit

Quod verò allegatur c. ad hæc. 6. *& c proposuit.X.de appellat.* quod qui in vna causa appellauit, in alia possit eundem Iudicem vitare, tanquam suspectum: valde rigidè est exaudiendum: ob legem *vnic. D. apud eum à quo appellatur*, *alia in causa agere compellendum. nec vtetur*, inquit Vlpianus, *hoc prætextu, quasi apud offensum Iudicem non debeat experiri; cum denuò possit prouocare.* vt grauia debeant elucere indicia animi inimici, antequam à regula d.l. vnic. recedatur. dicitur quidem naturale esse inimicorum Iudicium velle refugere. *c.quod suspecti. 3.q.5.* at Viuianus *in Rational.ad d.c.6.* suspicionem ait fundari, non super grauamine; sed inimico Iudicis animo: *per c.cum super.de off.deleg.* appellationem autem super grauamine. *c. suggestum. eod.* vt quamuis grauamen aliàs illatum non tollat in alia causa iurisdictionem; *d. c.6. d. l. vn.* etsi ingerat aliquam præsumptionem: *c. scribam. de præsump.* non tamen vt mox qui grauauit in vnâ, in alia censeatur grauasse. *c.pastor. X de appell. l. Papin. D. de minorib.* vt cum sale intelligendus sit Francus, & Imola *in d. c. 6. & alÿ*; quod sola appellatio in alia lite sufficiat pro causa recusationis: & satius dixerit Ioan. Andreæ causam grauaminis coram arbitris probandam, ad effectum remotionis: sed indicia animi inimici alia insuper, & grauia apparere oportere. tunc enim ratio d. l. vnic. quod possit denuo prouocare, non ita est efficax: cum vehemens tum sit imposterum grauandi præsumptio. & satius sit imminentem ictum auertere; quàm post vulnus medelam adferre. *l fin.C.in quib. caus. in integ. rest.*

Et verò hæc ita omnia; cùm in diuersis causis illatum grauamen allegatur: cæterùm cùm in eâdem causâ, id est ex interlocutoriis sententiis grauamen obtenditur, non idem nunc obtinet. obstante c. *20.§.24.Conc.Trid.* at hîc grauamen non aliud allegatum fuit; quàm circa gesta aut decreta in hac causa attentatorum: quæ summariissima est; & sententia attentatorum reuocatoria merè interlocutoria. *vt demonstrabimus j. de appell.r.2.3.* 3. In eadem causa qui interlocutoriam aduersus aliquem tulit, non ideo recusari hodie potest.

Detulit nihilominus delegatas recusationi, ne vel vmbram inordinati processus præberet ea exceptione, quamuis friuola, neglecta. *iuxta c.de petit.X.de accusat. honor est homini, qui separat se à contentionibus. prouerb. 20.* quamuis & in litis principio id proponi debuisset. *c. inter. X. de re Iud.* & remisit non ad arbitros; sed, vt oportuit *c. si contra de off.deleg. in 6.* ad coniudices. dimissamque semel iurisdictionem noluit resumere. *iuxta c. signif. de off. deleg.* vt, quamuis locus foret; opus non fuerit arbitris, super cognitione causæ. *Molina de Iust. & Iur.* 4. Deferens tamen recusationi iurisdictionem abdicat. 5. Ad coniudices, non arbitros causam remittit.

tom.

tom.5.trac.5.de iurisd.disput.23.n.8.facit gl.in c.1.de except.verb.fine confess. ad exẽplum illius qui appellationi defert,etiam iniustæ. *c.cum appellat. de appell.in 6.* quæ omnia magis arguunt delegatum causam non affectasse retinere; quam iure obstrictus fuerit suscipere: *d.§.adiici.* & formam sequi rescripti: *ibidem in fin.* & attentata imprimis & ante omnia reuocare, & non obstante appellatione, aut inhibitione in integrum restituere.*c.non solùm.de appell.in 6.*

De Iureiurando.

RESPONSVM I.

Rectè reo impositum iuramentum aduersus quem non probatum satis, sed aliqua præsumptio est.

1. Actore non probante quando reus non simpliciter absolui, sed iureiurando onerari possit?

APpellatum est à Iudice, qui reo iusiurandum imposuit, negat actricem semiplenè,aut satis probasse; vt ille huiusmodi onere grauari posset:quin potius censendum sit illa non probante, se fuisse absoluendum. *l.qui accusare. C. de eden.c.vlt.§.sanè. x.de iureiurand.*sicut ex aduerso, dum actor plenè probauit, si iurare insuper cogatur, grauari censetur. adeò vt consuetudo contraria sit reprobata *c. 2.X. de probat.* eamque ob causam non immeritò disputari à DD. an, quando actor nihil probauit, deferre reo iuramentum possit,& ille iurare teneatur, aut referre?'& quamquam commũniùs id obtinuit, ob legem *tutor.D.de iureiurand.omnibus*,inquit, *probationibus aliis deficientibus iusiurandum deferens audiendus est.l. vlt.C. de fideicommiss. l. generaliter.C.de reb.credit.* vbi in litis principio,cum nihil probatum esse potest, deferri potest iuramentum. quoniam *manifestæ turpitudinis sit, nolle iurare, vel iuramentum referre;* nihilominus iudicem eodem loco non esse,qui reum cùm probatum nihil est, debeat absoluere: cùm plenè;condemnare: cùm semiplenè actori deferre; si persona sit legalis, & aliàs requisita concurrant.

Enimuero *maximum*, inquit Caius, *in l.1.D.de iureiurand. remedium expediendarum litium in vsum venit iurisiurãdi religio.*idemque *in l.31.solent*,inquit, *sapè Iudices in dubiis causis exacto iuramento iudicare.* & lex *3.C. eod. existente inopia*, inquit, *probationum, per iudicem iureiurando causâ cognita res decidi oportet.* & d.lex generaliter *C.eod.* tam in Iudice, quam in parte loquitur. & d. c. 2. *X. de probat.* illud suffragium admittit, *cùm aliæ*, inquit, *legitimæ probationes desunt.* Sed illud in quæstionem vocatum est, cui, & quando, deferẽdum sit iuramentum? quàm tractant gloss.*in d.l.3. & DD. in d.locis,& Busius in Commentar.ad Pandect. ad d.l.31.* vbi etiam refutat Donelli & Duareni opinionem: qui causas tum demum dubias intelligunt, cùm pares vtrimque sunt probationes: & ob imperfectam probationem iuramentum negant deferri. sed claro iure decisum est ob inopiam probationum deferri iuramentum: idque citatæ leges euincunt: atque non in parte tantùm; sed & in Iudice exprimunt: quem etiam cognita causa id facere dicit d.l.3. exacto iuramento solere; d.l.31. remedium expediendarum litium; d.l.1. (expedit autem Iudex) & clarissimis terminis d.l.generaliter.

Sed super omnia èminet d.§.sanè. vbi postquam dictum, si actor omnino nihil præstiterit, reum absoluendum esse; *præsumptione verò*, inquit, *faciente pro illo, reo deferri potest ad ostendendam suam innocentiam iuramentum.* eamque præsum-

2. Cum aliqua præsumptione grauatur.

ſumptionem arbitrariam facit Menoch. *l.* 1. *præſumpt. q.* 77. *n.* 15. & manifeſtè idem §. ſanè. *in verb. niſi Iudex*, inquit, *inſpectis perſonarum*, *& cauſæ circumſtantiis*, *illud actori videat deferendum.*

Cæterùm ex iis, quæ latè in actis deducta ſunt, ſatis patet nos eſſe in caſu d. verſiculi *præſumptione verò.* atque ita rectè Iudicem reo iuramentum impoſuiſſe. eoq; eius ſententiam, cum iuramenti delatio iuſta ſit, eſſe confirmandam. *d. l. generaliter.* §. *ſed iuramento. verſ. ipſe autem.*

3. An ſi nolit tunc præſtare, actori deferri poſſit? Rectè etiam, ſi Reus iuramentum non præſtiterit, actrici detulit. quippe manifeſta ea turpitudo auget actricis probationem. cùm enim fortis accedit præſumptio ſemiplenæ probationi, deferri poteſt iuramentum in hac materia. *Panorm. in c. mulier. X. de iureiur.* quin etſi, quemadmodum qui parte aut Iudice non deferente iurat, ſibi dumtaxat iurat; *l.* 3. *D de Iureiur.* ita ſuſpectus videri ſolet, qui ſponte iurare offert: eo argumento quo teſtis ſuſpectus eſt, qui non coactus, ſed ſponte ad teſtimonium proſilit: *Auth. rogati. C. de teſtib.* tamen ad effectum probationum imploratio tantùm iudicis illa oblatio iuriſiurandi videtur: qui deſpiciat *iuxta d.* §. *ſanè.* perſonarum & cauſarum circumſtantias.

4. An offerens iuramẽtum ideo reiiciendus ſit? Quæ adeo Bartholo, aliiſque quibuſdam neceſſaria eſt viſa, vt negarint parti non petenti à Iudice deferendum eſſe iuramentum. *vid. Buſ. vbi ſup n.* 14. quod inter litigantes mercenarium ſit illius officium: quod impendere non debeat non requiſitus. ſed verius eſt, & Panormitano & Butrio probatum, etiam non requiſitum deferre poſſe, ac debere. *per ea quæ ſupra diximus ex d. l.* 1. *d l.* 31. *D. de iureiur. l.* 3. *l generaL. C. eod. c vlt. X. eod.*

Idque eo magis dicendum eſt, quod ſępè partes prę fiducia nimia ſuarum probationum, dum eas credunt in altiori gradu eſſe, quàm ſint; delationem iuramenti petere negligant; nec ob id tamen ęquum ſit, ſuo illas iure fruſtrari.

Ideoque Iudex, à quo hîc eſt prouocatum iuramentum, etiam nemine petente rectè reo detulit, cùm actrix promiſſiones nec plenè, nec ſemiplenè ſatis probauerat: ſed ita tamen, vt pro illa ſurgeret præſumptio aliqua, iuxta illa quæ diximus, quæ tamen non aſcenderet ad gradum ſemiplenæ probationis, vt ipſi actrici non poſſet deferri; ſed reum in ſuſpicionem vocaret: ad quam eluendam rectè Iudex à quo *iuxta d.* §. *ſane.* reo iniunxit iuramentum. 5. Etiam nemine petente Iudex rectè deferi iuramentum.

Cùm porro in 2. inſtantia actrix propugnet ſententiam illus Iudicis, eo ipſo ſatis etiam nunc cenſenda eſt ad huiuſmodi delationem faciendam, confirmandamue officium Iudicis imploraſſe. vt nihil obſtare poſſit, quo minus ea ſententia à Iudice appellationis approbetur præſertim cùm Iudex molliùs reum tractauerit, grauando actricem, in caſum recuſationis rei iuramenti iniunctione. poterat enim ſimpliciter recuſantem habere pro conuicto, & damnare definitiuè.

De Teſtibus.

RESPONSVM I.

Singulares an fidem faciant?

IN ore duorum aut trium teſtium lex ſacra iuſſit ſtare omne verbum. *c. in omni. de teſtib* & licet quædam *ſint cauſæ, quæ plures quàm duos exigant teſtes, nulla eſt tamen cauſa quæ vnius teſtimonio, quamuis legitimo, terminetur.* ita Alexander III. *in c. licet vniuerſis. X. de teſt ſancimus*, inquit Conſtantinus *in l.* 8. *C. de teſtib. vt vnius teſtimonium nemo iudicum in quacumque cauſa facile patiatur admitti.* & nunc, inquit; *manifeſtè ſancimus vt vnius omnino teſtis reſponſio non audiatur* 1. Nulla cauſa ex vnius teſtimonio deciditur.

tur, etiamsi praeclara curia honore praefulgeat. & notandum quod testem etiam praeclarum nec audiri quidem lex velit. sicut & Concilium *Trid. s. 13. c. 7.* aduersus Episcopum testes nisi contestes in causa criminali recipi non permittit. proindeque vulgò dicitur testes singulares non probare. quia *ut Bald. ad d. l. 8. vox vnius, vox nullius.*

Sed illud in varias ampliationes & limitationes distractum est. vastum pelagus vocat Farinacius *in opposit. contra testes quaestione 64.* quam extendit ad numeros 323.

2. Plures singulares ad eundem finem tendentes an valeant? Js ergo *ibid. n. 146. & seqq.* à regula excipit, si testes ad eũdem finem tendunt. *per. l. qui sententiam. C. de poen.* quae neminem capitali aut seuera poena condemnari permittit; nisi sua confessione, aut certè *omnium*, inquit, *qui tormentis vel interrogationibus fuerint dediti in vnum conspirante concordanteq́ rei finem conuictus sit, & sic in obiecto flagitio deprehensus, vt vix etiam ipse ea quae commiserit negare sufficiat.* sed magis ea lex agit de seruis per tormenta examinatis; vt nulli discordent. agit etiam disertè de adulteriis, & homicidiis, & maleficiis: vt illud prius, quod multis visum est, non obscuris testimoniis censeatur probatum, praesertim ad effectum criminalem.

3. Saltem in genere. Idem *n. 150.* admittit testes singulares, cùm agitur de probanda re aliqua in genere. quamquam & enumeret interpretes, qui non admittant. & *n. 156.* non admittit ipse in criminalibus. ac rursum *n. 225.* vt quidem probent adulterium, aut stuprum in genere; non tamen aliquod certum. quamuis & alios rigidiores citet; verius quidem asserit probari quidem adulterium certum, si duo testes idem asserant; si autem de diuersis hic de hesterno, ille de hodierno testentur, non probari. & *n. 229.* probari si agatur ciuiliter ad priuationem dotis; non autem criminaliter ad punitionem adulterij. vbi ex Simanca *n. 232.* subiungit somnium & chimeram esse dicere, quod ad effectum puniendi, testes singulares probent adulterium vel stuprum in genere.

Ideoque non admitteret ille quod tradit Faber *in Codice suo. l. 6. t. 2. de furt. def. 5.* vt singularibus testibus furtum in genere probatum habeatur, ad effectum, vt Sempronius tanquam fur condemnari debeat ad poenam: non tamen ad rerum restitutionem: quòd haec probationem in specie exigat; illi in genere sufficiant. sed verò cum poena furti de iure sit nec manifesti dupli, manifesti quadrupli; quid duplabitur aut quadruplabitur, si simplum hac in specie probatum negetur? vt omittamus grauiorem esse causam in genere criminaliter puniri; quàm in specie condemnari ad huius vel illius rei restitutionem. 4. Ad condemnationem in genere an faciant?

Video tamen communiter, à practicis praesertim, recipi, vt, quando probationes imperfectae tendunt ad eundem finem, coniungantur; si vtraque media in suo genere sint plena; id est fama v.g. probata per plures testes; aut in materia carnis oscula, amplexus, tactus, quaesita solitudo &c. non autem si diuersi actus singuli per vnicum dumtaxat. *Mynsingerus cent. 2. obs. 100. & obs 20. cent. 3. obs. 76.* quia vt hic dicit ex Baldo Mynsingerus tantum probant mille testes singulares, quàm vnus. tametsi rectiùs Couar. *var. l. 3. c. 3. n. 4.* testium singularium multitudinem pluris aestimet. vt cum aliis coniecturis ad probationem proficiat. 5. Ad coniungendas imperfectas probationes:

Et *n. 5.* testes singulares ait sufficere ad declarandum aliquem manifestum vsurarium; quamuis non ad iudicium, & sententiam de singulari actu ferendam. ibidemque legem Regiam in vsurarũ materia fidem singularibus testibus tribuẽtem ita explicat; vt ex ea non permittat, nisi concurrant alia argumenta, 6. Ad poenam non singulorum actuum sed generaliter moderatam pro aequitate iudicantis;

menta, & adminicula, quem damnari: &, si plures actus interuenisse sic probentur, plenam singulorum pœnam, v.g. pecuniam fisco addicendam infligi non admittat; sed pro moderatione æqua iudicantis.

Denique Farinacius *vbi sup. n. 314.* quamuis non plenam fidem singularibus testibus tribuat; tamen mutuam adminiculationem, magnum indicium, vehementemque præsumptionem tribuit. Mynsingerus etiam *locis vbi supra, & Menoch. de arbitrar. l. 2. casu 99. in fin.* ad arbitrium Iudicis refert, quantum ex qualitate personæ sit fidei tribuendum: dummodo non temerè contra regulam *d. legis. 8. C. de testib.* quid fiat.

7. Ad adminiculationem probationum:

Sed id nuncupatim ex Farinacio *vbi sup. n. 315 post Ruinum* expendendum est, quod ex ista præsumptione atque indicio suppleatur inhabilitas testium aliorum.

8. Ad habilitandum testes inhabiles:

Quæ omnia si applicentur causæ nostræ ciuiliter institutæ, ad diuortium & priuationem dotis; ponderandum est, quod 1. sunt duo testes hospes, & vxor, pagi de V. quod B. & rea in eodem cubiculo simul pernoctauerint, vbi vnicus lectus erat pro rea & B. stratus, & duo puluinaria tanquam pro coniugibus, ostium sub noctem clausum, manè ad pulsum reæ reclusum: quando B. adhuc nudus iacuit in lecto; rea semiuestita stetit; & tertia testis, quæ B. adhuc decumbentem inuenit: satis censeri debet ex hospitum testimoniis ad effectum ciuilem probatum esse adulterium. sed quia sunt illi viles, nec in hospitando satis probè, & prouidè sunt versati; dicendum est eorum habilitatem suppleri ex plurium aliorum testium assertione: præsertim illius tertiæ, quam mox diximus, & ex multitudine testium singularium, qui aiunt se ream & B. in eodem lecto aliâs vidisse pernoctantes, quin & cum K. cui accedit N. testis masculus, qui ream ait cum K. in ipso actu deprehendisse, sibique mox postea K. adulterium tunc peractum fassum fuisse. neq; singulares sunt qui vnum actum inchoatũ, & alij consequentiam viderunt. *Nellus à S. Geminian. tit. de testib. n. 187. Salicet. in L. testium C. de testib. Immol. in L. si pater de Vulgar.*

9. Ad effectum ciuilis causæ diuortij, dotis:

Accedunt confessio etiam alterius, qui iudicialiter citatus, copulam suam cum rea testatus est. quamuis enim de se confesso aduersus alterum non creditur omnino; tamen indicium cum aliis facit. *Menoch. de arbitr. c. 474. n 25. 26. 40.* alius denique testatur sui inuiti attactum illius impudicum: quod corrupti animi, & adulterandi intentionis indicium facit. *Menoch. præs. l. 6. p. 3. n. 9. ibid. n. 11. l. 5. p. 41.* denique quod ipse B. diurno & nocturno tempore clauem domesticam habuerit, qua sibi portam aperiret ædium reæ, plurium omnino testium, etiam integrorum, dictis est affirmatum. clauium traditio rerum illis clausarum traditionem significat. *§ item si quis merces. inst. de rer. diuis.* accedunt & nocturnæ etiam ædium reæ frequentationes. vt Baldus scholarium frequentationem meretricis probationem facit *in l. neque natales. C. de probat.* & deambulationes cum illis suspectis ad loca suspecta: *Menoch. præs. l. 6. p. 3. n. 8. Crauetta cons. 205. n. 24.* vnde hîc secutum arrestum, & inquisitio Iudicis loci, & cum eo compositio. *intelligitur confiteri crimen, qui paciscitur,* inquit L. 5. D. *De his qui not. infam. l. transigere. & quæ ibi not. C. de transact. Menoch. de præs. l. 5. p. 41. n. 17.* sed cùm hîc intituletur ad redimendam vexam, id quidem confessionem tollit: sed indicium non penitus aufert. his enim aliisq; concurrentibus adulteria probantur. *Menoch. de præsumpt. l. 5. p. 41.*

10. Præsertim cum aliis indiciis, præsumptionibus &c.

11. Sic possunt adulteria probari.

Faciunt, inquam hæc 1. vt diuortium decerni possit, & infligi dotis priuatio, eaque marito adiuci. *Menoch. ibid. n. 31. 14.*

12. Ad decernendum diuortium & dotem amittendam

2. Vt

13. Et in foro Ecclesiastico ad poenitentiam salutarem.

2. Vt in causa, non quidem capitali, sed quæ in curia Ecclesiastica instituta est, cuius finis est emendatio magis; quam ipsa dilicti vindicatio; condemnari possit: non ad ordinariam adulterij pœnam; sed salutarem; quamuis pecuniariam, similemue. *Vide Menoch. & citatos d.p.41.n.15.*

14. An & ad grauiores?

3. An ad talem quæ grauiorem irroget infamiam? & quidem ex testibus, quamuis aliàs idoneis, de diuersis actibus singulatim testantibus existimaui aliàs non posse religiosum incarcerari dum de actibus singuli diuersis deponerent, in eo ordine, vbi ob materiam carnis quamuis impudicorum dumtaxat tactuum incarcerari iubentur ad 80. dies, fiuntque eo ipso incapaces omnium postea dignitatum Ordinis: quod hæc pœna infamiam secum adferat non tantùm; sed & illam incapacitatem, & ærumnas carceris; quæ ferè morti comparantur. Sed cùm in hac causa vnus adulterij actus duobus contestibus probetur, credendum est etiam pœnas pecuniá grauiores in curiis Ecclesiasticis solitas posse infligi.

De sententia, & re iudicata.

RESPONSVM I.

Regula & priuilegia ordinis S. Saluatoris in quibusdam Regulares subiiciunt Ordinario; in quibusdam eximunt: quod si ergo Ordinarius pleno iure velit visitare, ordinare, exequi; & Regulares quasi plena exemptione illum excludere:

1. Cuiq; suum tribuatur.

Responsum Christi quadrarit vtrisque: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* & illud Apostoli: *cui tributū, tributum; cui honorem honorem*: vt neque debitum negetur; neque plus debito petatur. odiosa est pluris petitio, & diuersis pœnis à iure cöercita. vt *tot.tit.C.& X.de plus petit*: odiosa, inquam, adeo, vt etiam officium fisci complectatur: vt si indebito tempore ab illo actiones sunt propositæ, quamuis iustæ, concrementur. *l.iustus C.de iur.fisci.l.10.* odiosa non minus vsurpatio est iurisdictionis, vsurpanti non competentis; & iure prohibita. adeo vt quidquid à non competenti Iudice decretum fuerit, nullius sit momenti. *tot. tit. C. si à non compet. Iud.* & extra territorium, seu supra iurisdictionem ius dicenti impunè non pareatur. *l.fin. D. de iurisdict. om. Iud.* & sic in iure optimè coniunguntur prælatio, & subiectio respectiua. *tit. de maior. & obed.* vt subditi sint subiecti præpositis, sed quique suis: quique suis dumtaxat imperent. cæterum quoniam *vtile per inutile non vitiatur*; vbi plura capitula combinantur, quæ diuidi possint, in quorum altero Ordinarius iurisdictionem potest exercere, in altero non æquè, iustius, æquius est; vt regulares visitationem, ordinationemque admittant, quæ illi competat: de cætero super exemptione reuerenter excipiant. quia tot videntur esse sententiæ quot capitula. *Felin. in c. cum Ioan. X. de fid. instrum: sic in c. cum tempore. X. de arbit.* vbi plura erant laudi capitula, *arbitrium*, inquit Pontifex; *decernimus obseruandum: illis dumtaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipsius monasterij sunt expressa.* & *in c. inter cetera. 22.q.4.* diuiditur iuramentum concubinæ factum, de illa in vxorem ducenda; & matre, aut fratre non alendo: pars prior seruari iubetur; altera non: *in c. dilect. X. de maior. & obed.* iuramentum ab Episcopo factum Metropolitano diuiditur: vt seruandum sit quoad debitam iure obedientiam; quoad vlterius promissam

2. Neque plus petatur.

3. Diuidenda capitula.

4. Vt nec abbatissæ promissio obstet.

sam, reiiciatur. etiam propter interesse Ecclesię, & Capituli. vt non satis etiam sit, si prælatus, aut prælata in consecratione aliquid iuret; sed exigitur, vt id iustum sit; neque contineat Ecclesiæ, seu conuentus sui, seu tertij præiudicium. idque iterum deciditur in iuramẽto ab Abbate Episcopo pręstito *in c. cum dilect. de relig. dom. in 6. Vide etiam c. dilectus x. de prabend. c. Rainut. de testam. c. nisi de prab. & in d. c. cũ tempore.* ratio subiungitur hæc; cùm *& si sponte volueris, de iure tamen nequiueris, sine licentia Romani Pontificis renuntiare priuilegiis, vel indultis.*

5. Plus exequens & minus debito offerens expensis mulctandi.

& propterea rectè pragmatici aiunt; si is à quo plus debito petitur, & quantum saltem debet, non offerat; ex vsu forensi condemnandum in quantum debet non tantùm; sed & in expensas litis. cum alioquin c. vnic. *X. de plus petit.* in expensas plus petentem semper condemnet: & vt ante illarum solutionem quibusdam casibus exinde conuenire debitorem non possit.

6. An executio iusta in capitulis diuiduis?

Enimuerò si Ordinarius plura capitula complexus, tam quæ suæ sint iurisdictionis, quàm quæ non sint; tam quæ rectè & ritè ordinarit; quàm quę perperam; si diuidua sit executio; non obedire tantùm quoad partes debitas tenentur regulares: sed & quoad illa capitula executio iusta videri potest. quamquam negent iterum pragmatici plus debito exequentem excusari à nullitate, & expẽsis; sicut plus petentem dumtaxat: quod iniuria illa verbalis multo sit minor reali executione. vbi porrò indiuidua sit executio, omnino nulla erit. *l. 1. §. item quæritur. verb. ego Ofilio assentior non posse diuidi; quia non potest ita in parte vis fieri, vt non in tota aqua fiat.* sic sententia delegati assumpto non delegato tota vitiatur: *c. super Abbatia. x. de off. deleg.* electio clericorum admixto laico: *c. Messana 56. x. de elect.* actus legitimi adiectione diei, vel conditionis: *c. act us de reg. iur. in 6. & quæ multa citat gloss. in c. vtile per inutile de reg iur. 6.* & de executione vide Marant. *in specul. p. 6. ar. 3. post omnia aduerte circa executi. n. 20. & seqq. & alios passim.*

7. An censuræ pro pluribus simul capitulis inflictæ, quorum quædam iusta, quædam minùs?

An autem indiuidua sit executio, & sic ex toto nulla; cum Judex per censuras procedit, excommunicat, suspendit, interdicit regulares; nisi in omnibus punctis ordinationes suas recipiant; iusta simul & iniusta capitula complectentes; suæ simul iurisdictionis, & alienæ; & quædam decernere & exequi; quædam decernere ipse, non exequi nisi per ipsos regulares, potest; an, inquam, indiuidua sit hæc executio, & ex toto nulla? vt indiuiduam volunt esse emptionem plures simul res, sed sub vno pretio comprehendentem citati *apud Tuscum pract. conc. v. Indiuiduum. conc. 101. 102.* an diuidua, & ex parte; subtilioris est indaginis. *vide Tuscum & citatos vbi suprà. & v. sententia quando pro parte valere potest. conc. 165.* & in terminis sententiæ latissimè *Salgado de protect. reg. p. 2. c. 7. vbi n. 44.* dicit, quod hæc quæstio ex difficilioribus est, quæ in iure potest reperiri. idque probat tractatus subtilissimus de diuiduis & indiuiduis Moderni Parisiens. certum quidem est nullam esse executionem qua parte Judex suæ potestatis limites egreditur. & Clemens VIII. quidem *const. inc. litium* omnes nullitates sustulit, illis exceptis, quæ ex defectu iurisdictionis, citationis, aut mandati oriantur. vnde videri potest in quibus casibus hic competit iurisdictio, non esse nullitatem attendendam: sed vbi deest dumtaxat. Igitur irritum est interdictum qua parte ea puncta complectitur, quæ suæ non sunt iurisdictionis. & quia vno complexu omnia puncta iubet recipi; vnum in factum mandatum & pœna coaluit; facta autem indiuidua censentur; *Panorm. in d. c. Rainut.* vix erit vt interdictum in totum non dicatur irri-

irritum in rigore. quamuis timoratæ conſcientiæ fuerit obedire in punctis, in quibus iuriſdictione non carebat Ordinarius. cùm & piarum mẽtium ſit timere culpam, vbi culpa non eſt: & ſemper tribuere honorem, cui quomodocumque debeatur honor.

De Appellationibus.

RESPONSVM I.

Ordinarius quædam in regulares ſtatuit, & executus eſt, quæ à iure permittuntur non obſtante appellatione, & exemptione; quædam non ſic permittuntur: quodnam erit officium ſuperioris in huiuſmodi contentione?

1. Cuiq; ſuum tribuẽdum. SVpponamus executionem diuiduam decreti diuerſa capitula continentis: iuriſdictionem in regulares hinc in ſolidum aſſeri, inde ex parte negari: officium erit etiam Iudicis, ad quem cauſa ex prouocatione delata ſit, diſtinguere, & cuique ſuum tribuere, vt leges & canones pręſcripſerunt. *c. Rainutius. c. Rainaldus. X. de teſtam.* regula eſt, *vt lite pendente nihil innouetur*: atque adeo, dum diſceptatur ſuper exemptione, par regula eſt; vt eadem lite ſeu *appellatione pendente nihil innouetur.* ſecundũ diſtinctiones tamen *c. cum perſonæ de priu. in 6. in fin.* atq; adeo dum litigatur de decretis, ordinationibus, & ſtatutis, à quibus appellatum eſt, ſic enim *in c. dilectus. X. de rel. dom.* vbi Epiſcopi Abbatem ſuſpendẽtis, ſeu monaſterium interdicentis, ſententiæ nullæ declarantur: ſi vel ante appellatũ fuerat, vel monaſteriũ probaretur exemptum; etiamſi Abbas obedientiam repromiſiſſet: deſuper non tantùm monaſterium, ſed & abbatem promittentem abſoluendo. multi ſunt tamẽ caſus vbi nec exemptio, nec appellatio executionẽ remoretur. iure ergo diſtinxerit Iudex in quibus attentatorum reuocandorum regula; in quibus exceptio erit admittenda. multa ſunt in hanc rem iuris loca. *c. ad præſentiam. c. conſtitutus. c. ſignificauit cum pluribus aliis de appell. c. ſignific. de noui oper. nunciat. c. venientes. de iureiur. c. 1. vt lite pendente in 6. c. exhibita de Iudic.* & omnium inſtar ſit c. non ſolùm *de appell in 6.* 2. Capitula diſtinguendo.

Igitur attentata poſt appellationem irritat, ſeu irrita declarat ante omnia Iudex appellationis, ex cõmuni regula. vbi porrò leges aut canones appellari vetant, ſed executionem indulgẽt, non obſtante appellatione, non ante omnia irritat; ſed demũ per definitiuam; per exceptionẽ à regula. ſub exceptione ſunt, quæ ad diſciplinam regularẽ, vtiq; ex viſitatione, atque ad clauſuram pertinent: atq; alia paſſim ex veteribus canonibus, Conc. Trid. & Gregorij XV. conſtitutione *inſcrutabili.* vbi ille Pontifex non obſtãte exemptione Ordinariis tribuit iuriſdictionem in caſibus ibi expreſſis, etiam antè non conceſſis. 3. Quæ appellationem, quæ executionem permittant.

Non addit autem Gregorius XV. an remota appellatione de aliis ibi expreſſis ſtatuere, & exequi poſſint: relinquit ergo id iuri cõmuni: ex materia igitur id ſumendum, & procedẽdi forma, materia: vt quoad cõfeſſorum approbationes, & prædicationes decreta non obſtãte appellatione procedant. *Trid. ſ. 5. c. 2. ſ. 24. c. 4.* correctiones exceſſuum aduerſus regulam. *c. 3. X. de app. c. irrefragabili. X. de off. ord.* ex forma; vt ſi viſitando notarint delicta, circa alia in d. Gregoriana expreſſa, non obſtante appellatione exequantur. illud enim eſt priuilegium viſitationis, & correctionis morum. *Conc. Trid. ſ. 13. c. 13. c. 1. ſ. 22. c. 1. ſ. 24. c. 10. ſ. 14. c. 4.* ſi compilato proceſſu ſeu extra viſitationem, & de non notoriis cognoſcatur; nõ idem obtinet. *Sanctio pragmatica Clementis VIII. an. 1600 art. 9. relata apud Quarantam in ſumma verb. Archiepiſcopi. authoritas,*

RES-

RESPONSVM II.

An sententia reuocatoria attentatorum appellatione, aut inhibitione suspendatur?

1. Non suspenditur. NOn dari ab ea appellationem latè docet citatis numerosè authoribus Salgado *de reg.protect.p. 2.c.12.* vbi *mox in princip.* affirmat à sententia lata pro reuocatione attentatorum *appellationi minimè*, inquit, *deferendum fore, nec vim facere, si appellationi emissæ à sentētia lata pro reuocatione attentatorum non detulerit.* cùm à iure non cogatur deferre. imò sententiam suam *absque metu*, inquit, *& reatu attentati possit ad effectiuam & actualem executionem trahere.* & sanè tum leges in attentatorum reuocatione iis verbis vtuntur, quæ non tantùm pronuntiandi; sed magis exequendi sensum præse ferunt. *c. non solum. in verb. nullatenus inquietes, in eum statum reducas*: & c. *significauit. X. eod. verb. reuocato in irritum. c. significant. X. de nou. oper. nunciat. c. venientes X. de iur. iurand. in verb. restituatis. c. 1. vt lite pend. in 6. verb. attentata ipso iure non subsistant. c. exhibita. X. de iudic.*

2. Ratio antiqui iuris: Et ratio legum canonumque suffragatur. quòd is qui illis contemptis lite & appellatione pendente vetātibus quidpiam innouari; innouat tamen; & si Iudex sit, tamen contra præscripta iuris quid exequens, vim facere, ac spolium committere intelligatur. *c. conquerent. X. de restitut. spoliat.* spolians autem audiri non debeat, quamdiu spoliatus re ipsa non est restitutus. *c. fin. X. de ord. cognit. c. 2. de restitu. spol.* comparant etiam passim Doctores eū, cui audientia denegatur, cum eo, cui appellare non liceat: quos citat Salgado *vbi sup. n. 6.* vt cui illa denegatur, appellatio non sit permissa. & propter hanc rationem d.c. non solum à regula reuocatoria attentatorum ante omnia excipit causas, in quibus iura permittunt fieri executionem, non obstante appellatione. quia is Iudicem ad quem contemnere non censetur, aut injuriam facere, qui iure suo vtitur: neq; attentare, aut attentatorum pœnam mereri, quia quod iure permittente fit, culpa & pœna caret.

Excipit secundò d.c. non solùm, vt non *ante omnia*, sed sub certo modo. & forma reuocari debeant attentata post appellationem ab interlocutoria tātùm. quod non vbique satis obseruarunt, qui appellationem à reuocatoria attentatorum concedunt. quos non satis pedem figere dicit Salgado, sed trepidos, & timidos fluctuare.

Porrò post Concilium Trid. hæc minùs controuerti possunt: cùm illud iam appellari vetet, nisi à definitiua, seu illius vim habente, aut per illam irreparabili. *ſ. 24. c. 20.* reuocatoria autem attentatorum, non definit negotium aut causam principalem; nec illius vim habet, vel per definitiuam irreparabilis est: sed momentanea tantùm est, ad cōpescendum Iudicis, ad quem, cōtemptum interim, dum de causa principali cognoscetur; cuius definitio redintegrationem, aut stabilimentum eius, quod iuri congruet, factura est. sicut spoliatus ante omnia restituitur; quamuis postea aduersus illum pronuntietur pro iure aut dominio spoliātis: cui res denuò per definitiuam restituitur. & propterea dari à reuocatoria attentatorum non debet appellatio. cùm prohibita sit illa ab interlocutoria. quod argumentum etiam Salgado *n. 16.* vrget, & consequenter quod in iuris locis nullibi mentio fit appellationis, cùm de attentatis reuocandis agitur. quibus plura consequenter ad sex vsque causas connectit. inter quales primam hanc *n. 6.* quod expressè decisum sit, quod à sententia demolitionis noui operis attentati 3. Et nunc Tridentini.

non

non admittitur appellatio. *l. 1. §. sed. D. de nou. oper. nuntiat.* quod & iure canonico decisum est in ecclesia etiam demolienda, ob odium attentati. *c. 1. 2. 3. 4. X. de nou. oper. nuntiat.* quia melior est obedientia quàm victima: adeoque vel ecclesiæ ad victimam ædificatio. addit denique Salgado *n. 25.* probari etiam prohibitam appellationem à reuocatoria attentatorum ex specialissimis priuilegijs aduersus attentata, & pœnis attentantium. eaque in re etiam Couuar. *pract. quæst. c. 23. n. 4. hac reuocatio*, inquit, *attentatorum fieri debet, etiamsi appellanti obijciatur notorius defectus iuris in principali causa. etiam in causa quæ super ecclesiastico beneficio tractatur. textus optimus in c. si constiterit. de accus. vbi plura citat.* & facit etiam d. c non solũ *in verb. licet causa non fuerit vera.*

4. Huius etiam causa ex iure talionis.

Litigatur hîc de reuocandis attentatis, eoque magis impediendis in futurum. queruntur qui attentarunt, eorum appellationem & Iudicis ad quem inhibitionem, suas vires non hîc inuenire: meminisse debebant edicti, quod quisque iuris in alterum statuit, vt ipse eodem iure vtatur. *quod summam habet, siue iusta cuiuscumque indignatione, æquitatem. quis enim aspernabitur idem ius sibi dici, quod ipse alijs dixit, vel dici effecit? aut quis iustissimam illam, & à natura profectam talionis legem deprecari iustè potest? ita Cicero in ep. 1. ad Q. fratrem. c. 1. d. 1. c. dilect. X. de maiorit. & obedien. in verb. cum non deceat alij te fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles.* adeoque *in c constitutus. 23. X. de appel.* non auditur, qui queritur appellationi suæ non esse delatum, *si ipse*, inquit, *appellationi prius factæ non detulit.* vt quamuis permissum hîc esset appellare; tamen, quia ipsi attentantes iam appellationi non detulerunt, queri iure vel audiri non possent.

Porro omisso illius edicti iure (quod quam maximè conceptum est in eos, qui magistratum gesserunt, & nouo iure sunt vsi; adeoq; prælatos ius dicentes imprimis complectitur) quoniam hic agitur de attentatis, ex iuris & rescripti formula *imprimis & ante omnia* reuocandis, eaque sub distinctione d. c. non solum reuocata sunt; iura hîc locum negant appellationi, præsertim cum d. sententiæ adiecta sit clausula *sine præiudicio causæ principalis.* vt tam ex formula verborum, quam naturâ sui interlocutoria sit; vim definitiuæ non habens; sed semper reparabilis. obtineatque adeo hic decretum Concilij *Trid. s. 24. c. 20.* vetantis ne appellationes per superiores quoscumque recipiantur; neue eorum *concessio* inquit, *aut inhibitio fiat, nisi à definitiua, vel à definitiuæ vim habente, & cuius grauamen à definitiva reparari nequeat.* ita oncilium. & Sanctio pragmatica Clementis VIII. *relata à Quaranta in summa v. Archiep. author. A. Riccio prax. appell. d c. 504.* vetat appellationes vnquam recipi, nisi per publica documenta, quæ realiter exhibeantur, prius constet talem esse sententiam, à qua Concilium permittat appellari. & *ar. 6.* in casibus permissis, *inhibitiones*, inquit, *post appellationem, sic vt præmittitur receptam, non concedantur, nisi cum inscriptione tenoris sententiæ, aut decreti definitivi; aut vim definitiuæ habentis, vel damnum per diffinitiuam irreparabile continentis. alias inhibitiones aut processus, & inde secuta quæcumque sint ipso iure nulla, eisque impune non parere liceat.*

5. Clausula non præiudicij decretum expressius reparabile facit. ut app. nõ suspendatur. secundùm Concil. Trid.

6. Et sanctionem Clem. VIII.

Rectè ergo hîc, & ex permissu apostolico, & œcumenici Concilij appellationi non est delatum; inhibitioni non paritũ. resistente etiã regula 37. Cancellariæ; cũ clausula irritante delegationes secus factas. 7. Reg. 37. Canc.

Eòque magis, quod delegatio inhibentis processit à Sede Apostolica: Legati autem, magisq; Inter-Nuntij, officio generali per rescriptum speciale derogatum censetur. *c studuisti. X. de off. legat.* & delegatus, alijs maior, vices Apostolicas gerens, *c. super. X. de off. deleg.*

8. Quam Nuntij & Inter-Nuntij obseruate & Trid. tenentur.

vt aliter delegandi facultatẽ prætendens exhibere debeat diploma. *c. cum in iure. X. de off. deleg. l. vnic. C. de mand. princip.* & licet aliqui Nuntij habuerint facultatẽ delegandi; etiam cùm appellatum esset à delegato Apostolico (quod quidam Romæ consulti huic negant fuisse concessum Jnternun-
9. neque Concil. Trid. possent derogare. tio) nunquam tamen aduersus d. regulam 37. Cancellariæ, aut Concilij Trid. decreta. sed imò semper mandatis inserta fuit prohibitio derogandi vllatenus Concilio Trid. eoque, sine mandato speciali, nihil hic Inter-Nuntius secus potuit facere. *d. c. studuisti.* &, si mandata non seruet, supra iurisdictionem ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iurisdic. om. Iud.* atque posset delegatus à Sede Apostolica, etiam per censuras iurisdictionem suam, aduersus resistentes tueri. *c. significasti. X. de off. deleg.* etiam potestates, quæ minis, ac terroribus conquerentes silere compellunt. *c. 1. X. eod.*

RESPONSVM III.

An Iudex non obstante appellatione & inhibitione progredi possit, qui pronunciauit super reuocatione attentatorum: an superior causam principalem penes se retinere; saltem allegata nullitate?

1. Hodie vt causa ad superiores non deuoluatur per appellationem ab interlocutoria, vt est reuocatoria attentatorum.

NOn deuoluitur hodie negotium principale, si ab aliquo articulo per definitiuam reparabili appelletur. quia ea hodie recipi appellatio vetatur. *Trid. f. 24. c. 20.* non ergo obstat c. dilectus. 55. *X. de appell.* eatenus correctum, iudici ad vlteriora procedenti, cum pronunciauit super reuocatione attentatorum. præterquam quod ibi totius causæ iurisdictio controuertebatur, eamque secum trahebat appellatio; vt negotium principale cum accessorijs ad Pontificẽ omnino fuerit deuolutum.

Imò *in c. vt debitus. 59. X. de appel.* remanere debet causa principalis apud Iudicem, qui tulit interlocutoriam, nisi hæc reuocetur. atqui hodie per Conc.-Trid. *f. 24. c. 20.* à mera interlocutoria appellare non licet. igitur non ante definitiuam ab eo potest principalis cognitio auferri. vt hodie perperam allegetur c. non solum. *de appell. in. 6.* quod appellationibus & inhibitionibus deferendum sit; *c. si à iudice. de app. in 6.* quod per appellationem ab aliqua Iudicis interlocutoria sit eius suspensa iurisdictio; aliaque id genus iuris loca, vtpote correcta: nisi interlocutoria vim habeat definitiuæ, aut grauamen contineat per definitiuam irreparabile. *d. c. 20. f. 24. Trid.* Neque in contrarium facit, quod ab interlocutoria appellari possit, quando deprehenditur nullitas, & excessus Iudicis à quo; etiam post Concilium *Trid. Barbos. in remiss. ad Conc. Trid. f. 24. c. 10.* etiam in causis aliàs priuilegiatis, & natura sua inappellabilibus. vt quando, iustificata coram superiore appellatione ex actis authenticis, inhibitio fuerit concessa; vt eo casu sit obtemperandum: sed Barbosa nec his verbis vtitur, nec ea generalitate: sed tantùm in casu c. 10. f. 24. vbi de visitatione, & correctione morum agitur; & visa sunt acta, & processus legitimè ad superius tribunal delatus; adeoque ibi compilato processu iudiciali, non per modum ordinarium visitationis actu fuerat in casu Barbosæ. quem sepius est responsum non gaudere priuilegio visitationis. verba sunt hęc; *Doctores statim citandi dicunt quod procedit* (vers. nec in his vbi de visitatione &c. d. c. 10.) *quando Iudex superior non iustificata appellatione, nec visis actis processus, inferiori inhibere contendit: sed si*

2. An in nullitatis & excessus Iudicis allegatione.

sed si postquam appellatio iustificata fuerat ex processu iam ad tribunal appellationis delato inhibitio concessa fuerit, erit obtemperanda: nec poterit inferior Iudex ad executionem suæ sententiæ procedere. aliter siquidem superiorum Iudicum authoritas & potestas non vulgarem iacturam pateretur, dareturq; causa inferioribus Iudicibus, vt pro libitu iudicarent, & auxilium appellationis multis causis nihil proficeret, aliaque incommoda multa sequerentur, quæ à mente S. Concilij aliena sunt.

3. Concilium Trid. generaliter loquitur.

Sed neque sic loquitur Concilium *d.c.* 10. sed imò excludit expressè, vniuersaliterque appellationem: in verbis *nec vlla inhibitio.* & quod secus augurantur aliqui de mente Concilij; non ad illos, sed ad S. Sedem, seu S Congregationem Conc. Trid. Interp. Pius IV. per bullam confirmatoriam d. Concilij voluit pertinere. Clemens ergo VIII. *in pragmat. sanctione relata apud Quarant. in sum. v. Archiep. aucthor. & A. Ricc. in prax. appell. dec.* 504. mentem Concilij ita explicat; *In causis visitationis aut correctionis morum, quoad effectum deuolutiuum tantum, admittantur appellationes: nisi de grauamine per definitiuam irreparabili agatur: vel cum visitator citata parte, & adhibita causæ cognitione iudicialiter procedit, tunc enim appellationi locus erit; etiam quoad effectum suspensiuum.* vide quàm longè hæc absint ab illa doctrina, quam genuinæ aliqui supponere conantur. & causa nimis generaliter assumpta, si foret admittenda; omnino euerteret verba, rationem, ac mentem Concilij. *in d.c.* 10. *&* 20. *f.* 24. quam rursus explicat alius articulus eiusdem sanctionis his verbis, *inhibitiones post appellationem, sicut præmittitur receptam, non concedantur, nisi cum inscriptione tenoris sententiæ, aut decreti definitiui, aut vim definitiui habentis, vel damnum per definitiuam irreparabile continentis*: aliàs (nota) *inhibitiones & processus, & inde secuta quæcumque sint ipso iure nulla; eisque* (iterum nota) *impune non parere liceat.* hæc mens Concilij est; hæc sanctionis: hęc permittit quidquid fecit delegatus, non deferendo appellationi à merè interlocutoria sententia, nec inhibitioni parendo, quamuis geminatæ. neque enim iteratio rei iure prohibitæ vires subministrat. quod si Internuntio delegare non licuit, nec inhibere; vtique nec ab eo delegatus delegatione vti; vel inhibere potuit. *c. dilectus. ver. tum quia. de temp. ord.* adeoque irrita sunt omnia tam ab eo delegato, quam delegante acta: vt ne appellandi quidem necessitas victis aduersus eas sententias imponatur. *ita l. vnic. C. qui pro iurisdictione Iudices dare, darive possint.* & consonat l. 1. & 2. *C. de apparit præfect. ann. lib.* 12. quia à potestate delegantis regulari debet potestas delegati, & executoris. *gloss. in c. Iudex de off. delegati in 6. verb. proponatur. c. nemo plus iuris. de reg. iur. in 6.*

4. Explicatius Sanctio Clem. VIII. & inhibitiones & processus irritat, & impune nō parere permittit.

5. Vt ne appellare quidem oporteat.

His conformis est altera ratio, quod sententia reuocatoria attentatorum insertam habeat expressam hanc clausulam; *sine præiudicio causæ principalis attentata reuocamus* &c. Nec verò ea est facto suo contraria, quod nimium sit grauamen, & nulla sit maior iniustitia, quàm nullitas; & mandati excessus præstet iustissimam causam appellandi; sed iniquissimum est hoc argumentum. quia ex eo damnare oporteret summæ iniustitiæ Clementis VIII. constitutionem *incip. lītium*, quæ tollit omnes nullitates, quantumuis maximè ex actis elucentes: excepto dumtaxat citationis, mandati, & iurisdictionis defectu. Contrarietas autem clausulæ seu protestatio facto suo contraria dici nequit, aut grauamen continere; nisi eodem crimine obstringamus ius ipsum, quod passim de attentatis ante omnia reuocandis disponit: & singulatim c.

6. Reuocatoria attentatorum magis hic fit merè interlocutoria per insertam clausulam non præiudicij.

cum *causa X. de off. deleg. in verb. restitui faciatis*; *audientes postmodum quidquid fuerit quaestionis*. explicat ergo hæc protestatio intactum ius partium permanere; quamuis attentata in statum pristinum esse reponenda declaret. vbinam hîc irreparabile quippiam per definitiuam; stante illa clausula sententiæ interprete, concipere quispiam potest? vt decreto Concilij Trid. *s. 24. c. 20.* & sanctioni pragmaticæ Clementis VIII. locus queat denegari? alioquin abrogamus omnes leges, & canones de restitutione spoliatorum, & interdictis latos; ac omnia denique iudicia possessoria.

Conformiter rursus iis, quæ *proximo Resp.* dicta sunt, negatur Internuntios habere potestatem derogandi decretis Concilij Trid. delegandi, atque inhibendi contra *c. 20. s. 24. d. pragmaticam sanctionem Clementis VIII. aut reg. 37. Cancel. Roman.* Quod enim quidam d. Regulam aiunt extra Curiam Romanam non seruari; quasi testibus Alphonso glossatore, & Chokier ad d. reg. Id faciunt perperam. Chokier enim contrarium dicit: Alphonsus autem scripsit ante Concilium Trid. quamquam & Legati & Nuntij iure Curiæ Romanæ vti debeant; non æquè curiæ aliæ archiepiscopales, metropolitanæ, aut patriarchales. vbi Tridentinum eorum stylo non aduersaretur. Chokier autem *ad verba Alphonsi extra Curiam* ita habet; *hodie ex dispositione Concilij Trid. s. 24. c. 20. in recipienda appellatione ab interlocutoria ius ciuile nunc, vt diximus, sequendum est.*

7. An Sanctio & Reg. 37. Cancell. Rom. super delegationibus extra Rom. Curiam obtineat?

Aiunt rursus Concilium Trid. locum non habere in decretis ipso iure nullis; sed iniustis dumtaxat. nouum sanè glossema. sed vbi admissum à S. Congregatione Concilij Interpretum? vbi illud indistinctè loquitur, & nulla lex aut ratio permittit distinguere. in iniustitia concilium, inquiunt, & clementina vetant quidem appellationes admitti, delegationes aut inhibitiones fieri, nisi à definitiua, decreto vim definitiuæ habente, aut à grauamine per definitiuam irreparabili; iubentque non obstantibus quibuscumque ad vlteriora procedere; sed agunt de decretis, vt dictum est, iniustis; non de nullis. Verùm id cùm admittent S. Concilij Interpretes, nos ponè sequemur. interim inhærebimus verbis indistinctis Concilij; & illius rationi, quàm præmittit; vt quàm primum lites terminentur. quæ tam obtinet in excludendis nullitatibus in reparabilibus, quàm iniustis decretis. quinimò d. Sanctio Clem. VIII. 1600. *ad tollendas. § censura. § absolutio* etiam in casibus nullitatum disponit, in iisque Concilium obtinere reipsa ostendit. sed & Clemens VIII. omnes sustulit, præter tres, vt sæpius est dictum. & Statuta prouinciæ Mechliniensis nullitates sine causæ iniquitate à iudiciis volunt excludi. *Tit. de app. ar. 6.* quę per anticipationē iusserat seruari Concilium Prouinciale Mechlin. à Sede Apostol. probatum. *t. 25. c. 3. Iniqua*, inquit D. Bernardus, *de Consid. l. 3. c. 4. omnis appellatio, ad quam* (non nullitas) *sed iustitiæ inopia non coëgit.*

8. An in decretis nullis, an tantùm iniquis?

9. Non distinguendum.

Quare nec hic quadrat, quod aiunt; quod inhibitio, siue iusta siue iniusta timenda sit, & inducat attentatum. *l. 1. § 1. D. de nov. oper. nunciat. c. significant. X. de appell. Rota decis. 306. in antiquis. Vestrius in sua prax l. 8. c. 4. n. 10. d. c. non solum. & plures alij canones, scribentesque*: sitque obseruanda ob reuerentiam iudici superiori debitam: & probet Lancellotus *de attentatis p. 2. c. 10. ampliat. 11. quasi per totam*, & ita de stylo seruetur: ne aliàs iudices sub prætextu iniustæ inhibitionis eas contemnant; & pars grauata (interim dum de iustitia inhibitionis, vel iniustitia disputatur) multis laboribus & expensis fatigetur: quandoquidem omnia hæc generalia in

10. An qualibet inhibitio inducat attentatum?

in antiquis canonibus fundentur: Concilium autem Tridentinum *dc.20.& Reg.3; c. nell.& d.Sanctio.* tam appellationes recipi, & inhibitiones fieri vetant, quàm impunè non parere permittunt, cùm desit iurisdictio in delegante, quæ excedere nō potest terminos mandati Concilio non derogandi; iisdemque circumscribitur, & in delegato facultas inhibendi. *Lancell. p.2.c.2.n.7.& 201. & ibi citati.*

RESPONSVM II.

De Apostolis.

SAnctio pragmatica Clementis VIII super controuersiis Jurisdictionalibus vetat appellationes recipi, nisi per publicum instrumentum constet eas esse interpositas, & prosecutas. prosecutionis prima pars est apostolorum petitio. eamque adeò exigunt statuta *prouinc. Mechl de appell. art.1.* & Iudicis responsionem. & ait Boër *decis. 256.n.1.* abhorrere à stylo Romano rescriptum dari, vbi illi non sunt petiti. & meritò. Iudex enim, à quo prouocatum est indicare potest quod genus causæ agatur; an in ea sit locus appellationi, an non; quo fine apostolorum necessitas est inuenta *l.vnic.D.de libell dimissoriis.l 6. §.super his.§.Apostolos.l.Iudicibus C.eod.* Sic *in actis Apostolorum c.25.* Festus de Paulo, appellantem ad Cęsarem, se mittere dicit: & quærit quid sibi scribendum sit? additque: *sine ratione enim mihi videtur mittere vinctū & causas eius non significare.* & sic insinuat *l.1.C.de exhib. & trāsmitt.reis.* nam Appellantes, vt ait D.Bernardus *l.3.de Consid.c.4.sapè appellant, non quia grauantur, sed vt grauent,* ideoque odiosæ sunt appellationes: & circa eas decreta à superioribus rigidè obseruanda. quia, vt idem D. Bernardus, *ipsum appellasse iniquum est; iniquè appellantem impunè transire*

1\. Petendi, probandi per instrumentum, & concedi aliter rescriptū non debet.

(non tantùm fauorabiliter recipi) *iniquarum appellationum fomes. iniqua autem omnis appellatio, ad quam* (non tricarum gratia sed) *iustitia* (hæc causam spectat, non formulas) *inopia non coëgit.* dispelleret ille omnia illa nullitatum aucupia. eoque statutum est vt apostolos petere negligens, censeatur appellationi renuntiare, ac eam deserere. *c.ab eo. de appell.in 6.clem.quamuis.eod.* vt interim valeat processus iudicis à quo. *gl.in d.c.ab eo v.constant & in c. cord. v.exhib. eod.in 6.* & vt tamen sufficiat apostolos petere intra triginta dies. *d.c.ab eo. d.clem. quamuis.*

2\. Apostolos negligens appellationi renunciare præsumitur.

Neque hæc præsumptio cedit veritati *præsumitur*, inquit, *appellationi suæ renuntiasse appellans, etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem huiusmodi prosequendam.* vt præsumptio hæc sit in pœnam; ac iuris & de iure; non admittens probationem contrariam. Non iuuat hic refugium ad Francos, vbi scriptores negant seruari apostolorum petitionem de cōsuetudine regni: quin & Imperij, imò & Belgij in tribunalibus sęcularibus; sed Celestini III. in curiis Ecclesiasticis non sæculares cōsuetudines, sed canones iubet seruari *c.quod clerici. X. de for. comp.* canones autem, vt & leges Romanæ apostolos exigunt; vt & praxis Ecclesiastica: Statuta cur. Eccles.Mechlin.tit.de appell.art.1. quin & d. sanctio si quid in curias Ecclesiasticas irrepsisset, decreto suo extinxisset, pridem recepta per d. statuta. sed & appellantes si coram Iudice priori comparent, eo ipso renuntiant appellationi. *c.gratum. de off.deleg.c.sollicitudinem. X. de appell.* & quamuis hic id fecerit tantùm procurator; & mandatum illius eò extensum negetur, vt iurisdictionem prorogare posset: *c. tum olim. X. de off. deleg.* tamen ibi procurator ad alia non erat constitutus, tam de facto, vt narratur in supplemento, quàm de iure: cum mandatum non extendatur

3\. Vt neque probatio contraria admittatur.

4\. Neque obstet praxis ciuilium tribunalium.

5\. Renunciat etiam qui post appellationem comparet coram iudice à quo.

6\. quamuis per procuratorem tantùm sine speciali mandato.

extra causam, in qua datum est: & quæ procurator ibi egerat, omnino erant diuersa à causa: at hîc nulla de re fuit actum, nisi quæ rescripto contineatur. eoque procurator post appellationem comparens renunciasse, & principali, tanquam dominus litis, præiudicasse censendus est.

RESPONSVM IV.

An appellanti quasi pro sua defensione apologeticum vulgare liceat?

1. Appellatio licita non facit licitum conuicium Iudici dictum.

QVamquam appellationis beneficium naturæ æquitas, atque causarum necessitas introduxerit; ideoque nec oporteat Judicem existimare per illam sibi irrogari iniuriam; *l. 20. C. de appell. neque appellantem debeat afflictio vlla, aut detentionis iniuriæ custodia. c. appellantem. 2. q. 6.* Judici tamen ab Appellantibus conuicium fieri non oportet: alioquin notantur infamia. *l. 24. D. de iniur. l. 8. C. de appellat.* quoniam etsi naturali lege permissum sit, vt vim atque iniuriam propulsemus: *l. 3. D. de iust. & iur.* non tamen sine moderamine inculpatæ tutelæ. *l. 1. C. vnde vi.* atque adeo, quamuis, qui propter violentiam Iudicis appellare coram illo non audet; de eo possit publicè contestari: *l. 2. C. de his qui per metum Iudicis. l. 7. D. de appell.* id est coram testibus: *vt ibidem gloßa & quæ citat.* non tamen mox licitum est libellos vulgare. & vix est, quin in famosorum vitium cadant. *l. 5. §. si quis libellum. D. de iniur. l. 15. §. ait prætor. verſ. hæc autem. D. eod. in verb. conscribat, proponat, vel cantet aliquid, quod pudorem alicuius lædat.* præsertim carminibus quasi monstra herculea inuadentibus. *L. lex. Cornel. §. si quis librum. D de iniur. & fam.* citra necessitatē moderaminis inculpatæ tutelæ. *d. l. 1. C. vnde vi.* vt etiamsi nō condemnetur iniuriarum, qui nocentem infamauit; quia peccata nocentium nota esse expediat. *l. 18. D. de iniur.* non tamen aliter fides veri eum excuset, quam si nō conuicij cōsilio id fecisse se probet. *l. 5. C. de iniur.* adeoque id fecerit apud Iudicem, seu aliâs legitimè: nullatenus autem per libellum quomodocumque famosum. *gloß. in d. l. 18. verb. infamauit, per leg. vnic. C. de famosis libell.* vt nec excusetur quidem, qui libello vel Principi dato famam alienam insectatus fuerit. *d. l. 15. §. si quis libello D. de iniur.* sanè *si quis salutis,* inquit d. lex vnic. *publicæ custodiam gerit; nomen suum profiteatur, & quæ per famosum libellum persequenda putauerit, ore proprio edicat: ita vt absque vlla trepidatione accedat: sciens quidem, quod si adsertionibus suis veri fides fuerit opitulata, laudem maximam, & præmium à nostra clementia consequetur: si verò minimè hæc vera ostenderit; capitali pœna plectetur. huiusmodi autem libellus alterius opinionem non lædat.* vbi inculcantur requisita, & salus publica, & accessio ad Principem, non vulgum: & probatio; & ab alienæ existimationis læsione abstinentia. nec Magistratibus quidem licet aliquid iniuriosè facere, quin si vel vt priuati, vel fiducia Magistratus fecerint, teneantur. *l. 32. D. de iniur.*

2. Defensio licita exigit moderamē.

3. Appellans an possit vulgo edere suas causas?

4. Libellos imprimere

5. Nullatenus famosum.

Sed & prætor requirit, ne quis, etiam iniuriā passus, vagetur cum discrimine alienæ existimationis: sed designet, & certum specialiter dicat, quid iniuriæ factum sit. *l. prætor. D. de iniur.* — 6. Nec vago sermone.

Quin, etsi aduersus patronum iniuriarum actio non detur liberto, notabiliter tamen excipitur, si libertæ conuicium dictum sit impudicum. *l. non solum. §. 1. verſ. ego autem. D. de iniur.* — 7. Impudico conuicio.

Quod eo magis aggrauatur si palam & vulgò dictum sit. cùm etiam si in theatro, vel foro quis cædit, & vu lnerat, quamquam non atro-

atrociter, atrocem tamen iniuriam faciat. *l. sed est. vers. sed etsi. de iniur.*

8. Aduersus bonos mores. Denique Prætor omne id vindicaturum se addicit; quod conuicium aduersus bonos mores factum erit. *l. item apud Labeonem. §. 1. D. de iniur.* vbi id Vlpianus latè examinat, quid aduersus bonos mores dictum factumque sit: & sic accipiendum ait, non eius qui fecit, sed generaliter aduersus bonos mores huius ciuitatis: atque adeò aduersus bonos mores harum regionum.

Quæ omnia si conferantur cum apologeticis quibusdam nuperis, facile liquet eos in canones legesque impingere: & in huiusmodi scriptorum arena malum per reciprocam contentionem nimiùm excrescere in maledicentiam euidentem.

LIBER TERTIVS.

De vita & honestate Clericorum.

RESPONSVM I.

De delatione rocheti.

Quæsitum est an Decanus Collegiatæ Ecclesiæ L. posset gestare rochetum? interdixit Nuntius; permisit Ordinarius: rectiùs ille. Est siquidem rochetum vestis Episcopalis, iam antiquitus in Ecclesia ab Episcopis deferri solita. *Gauantus ex Baronio & aliis in Comment. in Rub. Missal. de præparat. sacerdot. celebraturi in verb. rochetum.* vnde c. clerici. *15. X. de vit. & honest. cler.* postquam disposuerat de habitu aliorum clericorum; *Pontifices*, inquit, *in publico & in Ecclesia superindumentis lineis omnes vtantur: nisi monachi fuerint: quos oportet ferre habitum monachalem.* Ad illud cap. Panor. *vltimò nota*, inquit, *quod religiosi, etiã Episcopi, non debent vti rocheto. sed Episcopi sæculares debẽt portare in publico & in Ecclesia super alia vestimẽta.* quod autem Innoc. III. *in d. c. 15.* non vtatur verbo, *rocheti*, causa est; quod loco paraphrasis superindumentorum lineorum demum assumpta est vox *rocheti*, cùm Sedes diu post Innocentium Auenionem est translata: idque ex gallico *roquet*: vt rectè Gauantus. *vbi sup.*

(Margin: 1. Est vestis Episcopalis.)

Igitur non aliis de clero competit vsus rocheti, quam Episcopis. qui dum illud ferre iubentur, cæteri censentur prohiberi. *l. cum prætor. D. de iud. l. ex eo. D. de testib. c. nonne. X. de præsumpt.* 2. Aliis non permissa.

Sed vt alia insignia Episcopalia; mitra, pedum, sandalia, annuli, aliaque Abbatibus; & quædam ex illis per priuilegium communicata sunt etiam aliis prælatis; ita & rochetum. & dum multa exempla alia prouocant; cepit illud insigne ita frequenter concedi petentibus prælatis, præsertim in Italia, vt ferè communiter censeretur concessum. 3. Nisi ex priuilegio.

vnde Rubrica *Missal. d. tit. induat se*, inquit, *si sit prælatus sæcularis supra rochetum, si sit prælatus regularis, vel alius sacerdos, supra superpellicium.* quasi præsupponẽdo, *argumento communiter accidentium in Italia*, illud competere. 4. Ita solita prælatis cõcedi, vt cõmuniter eis permissa reputetur in Rubr. Miss.

Sed decretum S. Congregationis Rituum, vt nuper ad Moretum

tum est transmissum, & Rubricis Missalis insertum, rectiùs sic habet: *prohibetur vsus rocheti; exceptis tamen quibus de iure competit.*

5. A S Cong. negatiuè desuper statutum.

Quæ locutio conformis est modo loquendi d. c. clerici *in verb. sed nec annulos* (clerici ferant) *nisi quibus competit ex officio dignitatis.* quærit ergo Panorm. *ibid. qui sint isti? dicit hic*, inquit, *Ioan. And. quod cessante priuilegio soli Episcopi, & superiores possunt*: & addit infra, quod eo modo loquendi vtantur canones: & Pontificale, quia sic communiter accidit, vt prælatis ea insignia sint communicata. qui ergo huiusmodi priuilegium non habent, ius deferendi rocheti non habent. regula ergo est, ne cui præter Episcopos competat: qui in exceptione contrariam suam intentionem fundat, illam vtique probare debet.

6. Vt qui sibi contendit permissum debeat probare.

Neque verò sola dignitas, quamuis primaria Collegij, ad id sufficit. vt ne quidem ad ius annuli; clero alioquin prohibiti. quoniam d. c. 15. etsi non super priuilegio, *se fundat*, inquit Panorm. *super officio dignitatis*: officium autem *Ecclesiasticum*, inquit *ibid. est administratio rerum Ecclesiasticarum, vt notat Archidiaconus in c. 1. de consuet. in 6. dicam in c. de multa de præb.* at illa non competit Decano soli; sed suffragium is tantùm habet, vt cæteri canonici. sed neque per se solum iurisdictionem: *Barbos. lib. 1. de iur. Eccl. c. 26. n. 1.* cùm illa de iure sit penes prælatum, etsi exercitium in grauioribus restringatur aliquando ad consensum, aliquando ad consilium Capituli. *tot. tit. X. de his quæ fiunt à prælat. sine cons. Cap.* vt propterea Decanus non videatur esse veri nominis prælatus, ad sensum Cerimonialis, aut Rubricarum Missalis.

7. Sola dignitas non sufficit, sed officium, administratio, iurisdictio etiam ad minora insignia requiritur.

8. Quæ non sunt in Decano vt in prælatis strictè acceptis.

Vt rectè interdicto suo causam adiecerit Nuncius, quod *vti Decanus rochetum ferre non possit.* Interdictum etsi vim sententiæ definitiuæ non habeat; tanquam lite non agitata datum: *Rub. & tot. tit. C. comminationes, epistolas, programmata vim sententiæ non habere*: tamen enuntiatio iuris est, neque in materia morum est insolitum, iure quasi censorio & ædilitio sic quippiam decerni. quod non impediat tamen cognitionem iudicialem; si quam sic monitus aut correctus intentare deinde voluerit. quod hic hactenus non fecerat Decanus.

9. Prohibitio Nuntij vt sententia non fuerit.

Sed & praxis, atque immemorialis Ecclesiæ L. consuetudo Decano aduersatur non tantùm; sed vt ius, ita & consuetudo Belgicarum Ecclesiarum magis frequens; vt Decani rochetum non gestent. cui Decanus magis conformare se deberet; quamuis dubia esset consuetudo in sua Ecclesia. *c. de iis. c. non decet. c. nolite dist. 12. c. super eo. X. de cens. c. 6. c. 31. X. de consuet.* nunc autem in d. Ecclesia L. immemorialis ita vsus habere non negatur, (extra immediatum prædecessorem, qui erat protonotarius ad instar eorum qui sunt de numero participantium) cui vel competiit speciali gratia, vel vsurpauit; cùm illis dumtaxat competat, qui sunt de numero) vt Decanus rocheto non vtatur, sed superpellitio communi cum canonicis. vsus autem immemorialis vim legis habet. *tot. tit. X. de consuet.* quin etiam solitum est præstari iuramentum in Capitulis, quo promittantur seruari consuetudines.

10. Praxis Belgica generalis Decanis rochetum non tribuit.

Porrò notat vlterius Panorm. *in d. c. 15. sub fin. ad gloss. 2. in verb. decorat.* quod in huiusmodi insignibus omnino sit attendenda consuetudo locorum. & de vestibus choralibus disertè præcepit Conc. Basilien. *sess. 21. c. 3. in verb. iuxta regionum diuersitates.*

11. Consuetudo in rebus huiusmodi seruanda.

Adeoque d. Rubrica de prælatis agens, intelligenda venit secùdùm diuersitatem regionum & consuetudinum: vt non intelligantur nisi quibus priuilegium concessum est; vel vsus antiquus locorum attribuit: nullatenus autem vbi praxis aduersatur.

Et verò vestis laneæ & lineæ for-

formam Præpositis, Decanis & canonicis semper fuisse eandem,
12. Et primæua Regula canonicorum indistinctam veste omnibus tribuit.
communis ecclesiarum vsus probat. & fluxit ex regula quam clericis in communi viuentibus, quales olim fuerunt canonici, & nomine clericorum veniunt, *c. cum tibi. X. de verb. signif.* præscripsit S. Augustinus *in sermone de communi vita clericorum. Nemo,* inquit, *det lineam aut byrrhum, nisi in communi: de communi recipiam mihi ipsi.* & licet illa communis vita desierit quoad œconomiam in clero; non tamen forma communis vestium choralium in Collegiis canonicorum sæcularium. vnde & in Concilio *Aquisgranensi an. 816.* edita Regula canonicorum *quam nuper cum aliis typis vulgauit Aubert. Miræus c. 124.* ita legimus: *non specialiter præsumi debet ab aliquo, quod non generaliter teneatur ab omnibus: id est nec plus iusto cultior vestis; nec insolita atque deformis: quia in vtroque illorum elationis, aut certè simulationis noxa patescet. Inter vtrumque enim virtus discretionis moderatissimè tenenda est. quæ plenissime in vita S. Augustini &c.*

13. Concilio Basileense superpellitia indistinctè.
Accessit, quod exinde in Concilio Basileensi fuit præceptum. *s. 21. c. 3. de diuino officio.* pro omnibus cathdralibus & collegiatis ecclesiis indistinctè, vt vtatur, *superpellitiis mundis vltra medias tibias longis, vel cappis iuxta temporum ac regionum diuersitates,* non personarum, Conciliũ porrò Trid. *s. 25. de regular. c. 1.* omnia vult reduci ad primæuum
14. Fauet Tridentinum.
institutum. & porrò *s. 14. c. 26. etsi habitus,* inquit, *non facit monachum, oportet tamen vestes, proprio congruentes ordini semper deferre:* & *sess. 24. c. 13. vestitu,* inquit, *quoque decenti tam in ecclesia quàm extra assiduè vtantur:* congruere autem aut decere magis nihil potest; quam d. decreta seruari, & in vno eodemque choro secundùm primæuum institutum vestium esse paritatem, antiquitate comprobatam; non odiosam induci nouitatem.

Et quamuis aliquis scrupulus superesse videretur, & rubricæ Missalis priores non simpliciter correctæ; quin prælatis competere posse videretur vsus rochetti; & dignitas Decanatus esse instar prælaturæ; tamen non omnes hîc Rubricæ Cæremonialis receptæ sunt ex asse: sed ad intentionem Concilij *Trid. sess. 25. de Indic. lib. cathechis. Missal. & Breuiar.* quidem pro officij vniformitate; nõ autem alicubi vt præiudicare, prærogatiuas aliquorum inducere, aliorum depressionẽ possint, vt plerisq; locis receptioni permissa est expressa aliqua protestatio, & cuiusmodi receptio multas habet difficultates, si vrgeatur aliquibus inuitis. per ea quæ tradunt Charond. *Respons. lib. 13. Respon. 5. Choppin. Monasticon. lib. 2. tit. fin. n. 25.* & sic, etsi in Synodo *prouinc. Mechlin. an. 1607. tit. 12. c. 18. 19. 20.* ritus ipsi, ac vniformitas commendetur; nihil tamen attactum est, quod vestem choralem ad formam Italicam reduceret, aut alicuius iura imminueret.

15. Nec obstãt Rubric. Missal.

Videamus igitur an d. gratia ab Ordinario facta suffragari debeat. ait Decanus cõsultos theologos & iurisperitos respondisse, in potestate illius esse illam facere, cùm possit Episcopus in sua diœcesi, quicquid potest Põtifex per totum orbem, nisi prohibitio aut reseruatio obstet: subsumitque rochetti concessionem non esse de reseruatis. at omisit dicere, neque obstare aliquam prohibitionem. est autem iure prohibitum, ne inferior deroget legi superioris, aut super ea dispenset. *c. cmm inferior. X. de maior. & ob. d. Clem. 2. de elect. c. dilectus. X. de tempor. ordin.* nisi quatenus in constitutione permittitur. quæ exceptio in aliis firmat regulam. vnde neque potest Episcopus derogare, dispensare, aut gratiam facere super lege conciliari: qualem hîc esse diximus, Aquisgrauensem, Lateranensem sub Innoc. III. & Basileensem,

16. Nec Ordinarius potest in contrarium permittere aduersus legem superioris.

&

& primæuam clericorum sæcularium Regulam, secundùm quam Augustinus, præter vestes episcopales, gessit lineam communem cum toto suo clero. eoque Ordinarium aliam vestem Capitulo non communem, seu extra formam superpellitij à d. Concilio Basilëensi specialiter præscripti concedere nemini posse est dicendum. præterquam quod Nuntij decretum strinxerat manus inferioris. *c. 1. & 2. X. de confirm. vtil. vel inutil.* & lite pendente nemini liceat supplicare. *C. Vt lite pendente nemini liceat.*

Vt omittamus, quod de causa dicendum est, quod in rebus nouis constituendis euidens esse vtilitas debeat, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est. *l. 2. D. de const. princip.* quæ vtilitas hic non apparet; sed potius diminutio charitatis fraternæ; quæ ad scandalum vergit; nihil autem faciendum est cum scandalo. *c. nihil 2. X. de præscript. c. ad aures* X. *de temp. ordinat.* nequidem Papæ mandato parendum, si suboriatur scandalum, *c. cum teneamur. X. de preb.* scandalum hîc pars vtraque agnoscit; sed causam altera in alteram reijcit. & optandum fuisset vt Decanus (qui multa bona opera se dicit operatum, & testatur Ordinarius) quamuis res sibi fuisset ritè permissa, imitatus fuisset D. Paulum 1. *Cor.* 8. *si esca*, inquit, *scandalizat fratrem meum non manducabo carnem in æternum.* solent ex huiusmodi causis maiora nasci incommoda, & litigia. neque enim nouum est ratione formæ, coloris, materię vestium inter ecclesiasticos graues excitari controuersias. *vt patet ex c. 1. de verb. signif. in extrauag. Ioan. XXII. Clement. V. & Nicol. IV. quæ ibidem citantur. clement.* 1. *& c. exijt in 6. eod. vt & latius diximus in Consult. can. de regular. cons.* 20. & seriam esse materiam in ecclesiasticis, formam, & colorem vestium patet ex d.c. clerici. *& tot. tit. de vita & honest. cler. c. præcipimus.* 21. *q.* 3. *c. vt periculosa. ne cler. vel mon. in* 6. non tantum vt ex vestium forma distinguantur aduersus personas laicas; sed & ecclesiasticas alterius instituti. *d. c. vt pericul. Rodrig. t. 2. qq. reg. q. 77. ar.* 6. neque aliquis ex veste sibi prohibita quippiam vsurpet, vt de compagis & mappulis valde serio agitur *in c. peruenit. c. illud. d.* 93. de vsu pallij *X. tot. tit.* pontificalium. *Trid. s. 6 c. vlt. clem. fin. de priuileg. &c.* De exemtione Capituli tanquam præiudiciali quæstione esset etiam dicendum, nisi in possessione jurisdictionis esse Ordinarius, & lite pendente ea vti posse diceretur; secundum distinctiones c. cum *personæ de priuil. in 6.* & quamuis non subdito etiam gratia potest concedi: sed tamen non talis quæ illum soluat aliqua lege, qua alioquin teneatur. cum non subditum nemo possit soluere vel ligare. *c. omnis. de pænit. & remiss.*

17. Minus sine euidenti vtilitate.

18. Minimè cũ scandalo.

19. Litibus, alijsque incommodis, ab talem causam nasci solitis.

DE PRÆBENDIS

An ad præbendas graduatis affectas dignior sit assumendus?

OMisso digno promouendum esse in curatis, similibusque beneficijs digniorem, sed neque in cathedralibus præbendis omnibus id obtinere, vt scientia digniores eligendi sint, *ex c. venerab. X. de præb.* diximus *in Iur. pont. non. anal. de elec. n.* 18. quamuis in dignitatibus & parte maiori id desiderare videatur Concilium *Trid. s. 24. c. 12. in princ.* & de alijs diligenter disputet Gutier. *can. quæst. lib. c. 11.* exigit saltem d. c. 12. vt eligendi tales sint, qui suo muneri respondere possint. quamuis dignitates præsertim in cathedralibus, dicit esse iustitutas, vt qui eas obtinerent,

1. Est sed digno facta collatio non mox est irrita.

2. Quales graduati eligendi? & quare?

rent, *pietate praecellerent, alijsque exemplo essent*. enimuero in erectione nouarum sedium Belgicarum, vt Episcopi ecclesiam suam personis eruditis, & ad iurisdictionem exercendam, ceteraque munia ecclesiastica obeunda idoneis debitè instructam, iugiterque decoratam haberent, erectæ sunt nouem præbendæ personis in famosa Vniuersitate graduatis affectæ, quæ consilium & operam in negotio ecclesiæ, & religionis, ceterisque difficultatibus Episcopo præstare teneantur. vt hîc eruditio nec competens tantùm; sed & quæ decorem ecclesiæ adferre possit, requiri videatur. adeòque obtinere, quod rescriptum est in officio seu beneficio cancellariæ *in c. vn. X. vt ecclesf. benef. sine dim. confer.* non *ex affectu carnali*, inquit, *sed discreto iudicio, debuisti ecclesiasticum officium, & beneficium in persona magis idonea dispensare.* cancellariæ officium subsidium fert episcopali iurisdictioni exercendæ. ad cuius suppetias cùm itidem sint erectæ præbendæ graduatis affectæ, sequi videtur in personis magis idoneis esse dispensandas: &, vt loquitur c. constitutis 46. *X. de appell. qui ecclesiæ magis vtiles, & idonei reperirentur.* ceterùm ea verba *magis idoneâ* ad quæstionem nostram non videntur spectare; sed ad comparationem illius, qui cum collatore pactum de fructibus beneficij inierat, cùm à beneficijs huiusmodi conuentiones abesse debeant; liberèque, plenè, & sine diminutione illa conferri. ideoque *in d. c. vn. §. cum enim.* non aliud exegit Innocentius III. quam vt episcopus Mediolanensis ostenderet, quod cancellariam persone idoneæ, modo canonico, & tempore competenti donasset. ita vt collatio affectarum præbendarum digno facta; omisso quamuis digniori, sit rata, nec facilè irritari possit. attamen verba, quæ suprà citauimus, aliquid non vulgare exigere videntur: si non tam eminentem scientiam, de qua d. c. *venerabilis, quod vix ad culmina dignitatum*, inquit, *nedum ad præbendas viri eminentis scientiæ valeant reperiri*: tamen vt exigat discretum iudicium, vt loquitur d. c. vn. electorum; seu arbitrium boni viri; ita vt à conscientia absit carnalis affectus; adsit zelus debitè instruendæ, & ornandæ ecclesiæ; per personas eligendas: atque illæ sint tales, quæ eiusmodi ornamenta adferre possint. quæ qualitas ex eo intenditur, quod ex ijsdem nouem graduatis dumtaxat assumi possint promouendi, in plerisque ijsdem nouis episcopatibus, ad dignitates archidiaconatus, archipresbyteratus, & pœnitentiariatus: eòque ad graduatis affectas præbendas eligendi, tanquam destinati ad huiusmodi dignitates aliquando obeundas, considerandi nonnihil sunt iuxta d. c. 12. vt si impræsentiarum ijs qualitatibus præditi non sint; spem faciant certam maturitate temporis tales euasuros. & quidem Archidiaconus & Archipresbyter curam, seu internam seu iurisdictionalem exercent: pœnitentiarius etiam diœcesanus & doctrinâ & prudentia præditus vt sit, & res exigit, & Concilium *Trid. sess. 24. c. 8.* maturamque ætatem 40. annorum. Et ab initio ecclesiæ officium huiusmodi fuit eximium. vt videre est apud Spondanum *in Annal. eccl. ad ann. domini 56. & alibi.* adiecit tamen idem Concilium clausulam, *seu aliàs pro loci qualitate aptior.* vt si vel ætate, vel laureis theologiæ seu iuris careat; ea tamen sit prudentia, & doctrina, alijsque virtutibus instructus, vt hæ illis præponderent; tanquam alijs aptior assumi possit, iudicio Ordinarij. vt in simili idem *Trid. sess. 25. de regular. c. 7.* in præfecta monialium eandem ætatem requirit. discretioni tamen Ordinarij, quid è re monasterij magis sit, permittit. idem

3. Tanquam destinata ad dignitates digniori conferendas.

4. Pœnitentiarius dignior aptiorue assumendus quamuis annis quadraginta minor.

idem ergò hîc Concilium momenta aptitudinis ponderanda committit Ordinario. vt quamuis inter graduatos aliquis sit 40. annorum; si tamen alius minor sit aptior; præferri possit. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. s. 24. d.c. 8.* & id liquidum facit vox *seu*: quæ regulariter & naturâ suâ est alternatiua. *Tusc. in verb. dictio seu. conc. 372. n. 1. 2. 29.* præsertim dum ponitur inter diuersa. *n. 21.* vt palam hîc diuersa facit per adiunctionem vocis *aliâs. seu aliâs,* inquit, *qui aptior reperiatur.* Adde d. sessionem. 24. Conc. Trid. celebratam esse an. 1463. & sic posteriorem esse Bulla erectionis nouorum episcopatuum Belgij: loqui autem d.c.8. in futurum: *pœnitentiarius*, inquit, *instituatur.* non autem decernere de præterito, aut legem dare pœnitentiarijs iam antè institutis, sed eos suis legibus relinquere. Bulla autem gradum dumtaxat requirit, non eam ætatem. vt decretum quidem ex rigore non obtineat, tametsi ratiocinando conueniat. sed omnino illud, vt aptior sit: vt loquitur Trid. seu magis idoneus, vt exigunt canones ante citati. quod si autem ex graduatis aliquis se aptiorem esse, & iniuriâ præteritum existimet; electio non est nulla; sed per Superioris examen videbitur an erit annullanda. *diximus* in *Iur. pont. nou. anal. de elect. n. 15. vers. electio.* in alijs nulla foret, si extra graduatos affectarum præbendarum possessores, quis ad dictas dignitates contra dispositionem d. bullæ assumeretur: aut ad has præbendas non habens gradum. *Trid. s. 25. c. 5.* in nouis sedibus: quamuis ad pœnitentiariatũ sine gradu *ex vi d. c. 8. s. 24. Trid.* aptior graduatus assumi possit. Porro examẽ an quis sit aptior omnes vtriusque qualitates expendet: vt in c. 18. s. 24. in concursu parochiali, ætatem, mores, doctrinam, prudentiam, aliasque res ad huiusmodi officium opportunas.

RESPONS[VM] XII.

De Commen[dat]is.

DVm quæritur [qu]æ sit authoritas, aut Iurisdictio commendatarij; quid [f]acere, quid præstare possit; atter[n]denda sunt verba commendantis; qualitas, atque conditio bene[f]icij commendati, & finis comm[e]ndationis. Verba; quoniam, vt di[li]genter obseruandi sunt fines ma[n]dati; *l. 3. 4. 5. D. Mandati*; ita & co[mm]endati. Conditio beneficij; quoniam vt illa varia est; ita ex rat[i]one subiecti, quod circa illud [p]ræstandum est, variatur. finis autem; quoniam vt de lege dicitur, quod finis sit anima legis; ita & in beneficio commendato finis, ob quem commendatur, tanquam scopus actionum est suspiciendus. vti post alios Euerardus *in locis legal. loc. à fin.* rectè dixit potissimam causarum omnium esse finem. 1. Vt iudica[n]dæ sint?

Inuentæ ergo sunt commendæ; ne beneficia interim dum vacant damnum caperent. vt dum sponsum non habent; sponsi vices & officia suppleat commendatarius. si ergo simplicia sunt; missæ, & sacra munia illis incumbentia expleantur: si curata; cura animarum nullatenus negligatur: si maiora, atque dignitates; vt onera omnia congrue supportentur. 2. Cur inu[en]tæ?

Quapropter in curatis *Con. Trid. s 24. c. 18.* dum vacant, atque donec eis de rectore prouideatur idoneum in ea vicarium, cum congrua fructuum portione constitui iubet: *qui onera*, inquit, *ipsius ecclesiæ sustineat.* propterea Gregor. X. *in Conc. Lugdinensi* commendari ecclesiam parochialem vetat alicui, non constituto in ætate legitima, & sacerdotio; eamque permittit vnicam, & in tempus dumtaxat semestre. *c. nemo. de elect. in. 6.* 3. Quales curatoru[m] beneficiorum.

Qualitatem sacerdotij exigit; propter

propter necessariam Sacramentorum administrationem, quæ illud exigit; exercitumque curæ. vnicam admittit; sicut & Concilium Tridentiuum *s. 7. c. 4.* beneficiorum pluralitatem ne titulo quidem commendæ perpetuæ admittit. semestre tantum tempus recipit; quoniam rarò fit, vt commendæ vergant in ecclesiæ vtilitatem (etsi sine illa eas irritas habet d. c. nemo) quæ sunt diuturnioris moræ, aut perpetuæ. adeòque & semestres nunc sublatę sunt in parochialibus ecclesijs. per Conc. *Trid s. 24. c. 18.* vbi mox quidem in vacantibus poni vicarius, sed quamprimum de rectore prouideri mandat. & commendæ quidem perpetuæ olim ignotæ fuerunt; dum magis cura gregis, quàm lana quæreretur. & propterea iam inualescentes eas damnauerunt Innocentius VI. *per extrauagant. suam incip. Pastoris*, & Clemens V. *per extrauagant. incip. ex superna, quæ ponitur, in extrauagant: com. tit. de præben.* vbi etiam ad Regum & magnatum instantiam, narratis incommodis, quæ ex eis nascuntur, reuocantur commendæ, etiam Cardinalibus factæ. eisque consonat Conc. Lateranense *sub Leone X. sess. 9. in bulla de reformat. Curiæ*, & demum Con. Trid. *s. 25. de regular. c. 21. & s. 14. c. 10. & s. 21. c. 8.* & quidem d. c. 10. regularia beneficia non nisi religiosis illius ordinis, vel ijs, qui habitum omnino suscipere, & professionem emittere teneantur, conferri permittit. d. verò c. 21. ipsa monasteria, abbatias, prioratus aut præposituras, quæ suos conuentus habent, non nisi regularibus personis eiusdem ordinis, atque iam expresse professis, quæ gregi præire atque præesse possint; quinimo spectatæ sint virtutis atque sanctitatis. voluitque etiam sic prouidere ijs non tantum, quæ imposterum vacarent, sed etiam quæ iam tunc erant commendata. & quidem si Capita essent Ordinum; vt qui ea in commendam tunc obtinebant: infra sex menses illorum religionē profiterentur; vel illis cederent; aut aliàs ipso iure vacare censerentur. quanto magis nolit nunc monasteria Ordinum Capita commendari? ne vero vnquam fraus fieret; subreptitias declarauit prouisiones, si monasteriorum qualitas expressa non fuerit. d. autem c. 8. sess. 21. commendata monasteria visitari, & corrigi per superiores; & vbi non viget regularis obseruantia, etiam per Episcopos, tanquam sedis apostolicæ delegatos. & speciatim cura animarum, si qua illis, vel eorum annexis immineat, aliaque debita obsequia rectè exerceantur. & propterea, vt ad commendam parochialem redeamus, notatur *in d. c. nemo. ac alibi passim* ab Interpretibus commendatarium parochū posse ac debere in populo diuinum verbum exponere, confessiones audire, aliaque ad curam animarum pertinentia Sacramenta ministrare. *Cuchus in Institut. maior. l. 3. tit. 6. n. 43.* quo titulo tam parochum quam reliquos commendatarios perpetuos assimilari veris prælatis docet. & quæ alioquin pręstare possint, quæque eis competant specificè multa. *et & alij moderni infra in fin. citandi.*

Nunc ad monasteria quod attinet; si commendata fuerint, intelligitur cura commissa, vt religio & disciplina regularis conseruetur; vt vices præfecti itidem regularis suppleantur. sic *in c. obitum. dist. 61.* vacante ecclesia Panormitana Gregorius Barbaro Episcopo illius visitationem committit, & *in fin. monasteria autem*, inquit, *si qua sint in ipsius constituta parochia sub tua cura, dispositioneq; quousq; illic proprius fuerit ordinatus Episcopus, esse concedimus. sub cura*, inquit, *dispositioneque.* cura accipitur pro onere, siue prouincia alicui delegata. *ita Spigel. in lexico.* jurisconsultus *in. l. 1. de officio*

4. [...]on diu[...]rnæ.

5. [...]rpetuæ [...]im igno[...].

6. [...]ost ite[...]m vetitæ.

7. [...]nales re[...]ilarium?

8. Capitum Ordinum?

9. Quid commissum commendatario parocho?

10. Quid regulari?

cio praef. vrbi. curam carnis ad illum spectare dicit. Salomonius interpretans hanc legem *vers. & ideo forū suarium sub ipsius cura est*; *verbum*, inquit, *curae hic pro sollicitudine, imperio, & iurisdictione intelligo: quia in magistratibus sic accipi solet*. dispositio, etiā vocabulum admodum generale est; & quamcumque ordinationem comprehendit. vt si quid in monasterijs fuerit inordinatum, ordinare commendatarius possit: & quod agendum, faciendumue fuerit; dirigere atque mandare, prout ex Iuris ratione, vel statutorum, constitutionumue Ordinis dictamine gerendum fuerit.

11. Quid cathedrali? Ad cathedrales autem Ecclesias quod attinet; ad earum proportionem dicendum est commendatarios in illis forte necessarios *iuxta c. 18 §. 24.* idoneos cum congrua fructuum portionis assignatione constitui debere, qui onera ipsius ecclesiae sustineant, donec eis de rectore prouideatur. de huiusmodi commendatario agit c. relatio. *cum seq. 21. q. 1. quidquid*, inquit, *de praedictae rebus ecclesiae, vel eius patrimonio, seu cleri ordinatione, promotioneue, & omnibus generaliter ad eam* (nota) *pertinentibus, solerter atque canonicè ordinare, facereque prouideris; liberam habebis* (*quippe vt sacerdos proprius*) *modis omnibus facultatem.* Cathedralis ergo commendatario libera competit de omnibus generaliter ad clerum pertinentibus canonicè disponendi facultas: id est secundùm permissa canonum. *quippe*, inquit, *vt sacerdos proprius*: comparatiuam voculam, *vt*, adiungit, quâ significat quemadmodum sacerdotem proprium, ita commendatarium ecclesiae munera obire. vnde Interp. communiter iuerunt in hanc sententiā, vt quod ad officiū pertinet, explere illud commendatarius possit, perinde atque titularis: id est, quae ad ipsam administrationem pertinent. quod verò ipsos honores, aliaque quae inde fluunt attinet, ad alias decisiones pertinet. vt iam supra monuimus à modernis infra citandis tradi multa vbique specificando, quae hic longum nimis foret recitare. ad eandem rationem *in c. cum nobis. X. de elect.* constituitur procurator seu oeconomus vacantis ecclesiae Capuanae, in *procuratorem*, inquit, *concedimus liberam administrationem ei, tam in temporalibus quàm in spiritualibus committentes. & in c. is cui. 42. de elect. in 6.* ea clausula explicatur. *is cui*, inquit, *procuratio seu administratio cathedralis ecclesiae, plena & libera in spiritualibus & temporalibus, à sede apostolica (cui hoc soli competit) est commissa, potest (alienatione bonorum immobilium dumtaxat excepta) omnia quae Iurisdictionis Episcopalis existunt, & quae potest electus exequi confirmatus, liberè exercere; illa quippe quae ministerium consecrationis exposcunt (nisi fuerit Episcopus) per alios faciat Episcopos expediri.*

Porro hodie commendarum diplomata, quamuis olim restrictioribus terminis expedirentur; stylo laxissimo scribuntur. vt *post Gomesium ad reg. cancel. de trienna. q. 5.* moderni passim notarunt. vt in aliam prorsus naturam à vetere migrauerint. adeòque Duarenus *De sacris ecclesiae minist. l. 5. c. 8. plenior*, inquit, *conceptio diplomatis pontificij, & mores vbique recepti faciunt, vt commendatarius non simplex custos, depositarius, procuratorue; sed dominus quodammodo habeatur. nam & procuratores in rem suam appellantur à iureconsultis, qui nihil minus quam procuratores sunt, & suum, non alienum negotium gerunt. & certum est huiusmodi procuratoribus fiduciarios istos dispensatores, de quibus loquimur, perquam similes esse, cum ipsis non ecclesiae gratia, sed sua potius (vt rectè quidam aiunt) administratio concedatur.* 12. Sed hodierna diplomata ampliora.

Et speciatim Chassanaeus *ad consuet. Burgon. tit. de mains mortes rubric. 9. §. 9. in Consilio ibidem inserto* docet ex amplitudine verborum styli hodierni huiusmodi commendatarios 13. Per quae libera etiā prouentuum dispositio.

tarios assimilari veris prælatis. agit autem de commendatario Abbate, vbi ex stylo diplomati inserta fuerat hæc clausula, *de reditibus illius monasterij, fructibus & prouentibus, iuribus, & obuentionibus vniuersis liberè disponere & ordinare, prout veri ipsius monasterij abbates disponere potuerunt: curam & administrationem monasterij ipsi in spirituali bus & temporalibus committendo, ac faciendo sibi à conuentu obedientiam & reuerentiam debitas & deuotas, & seruitia & iura ab ijs debita exhiberi.*

14. Iura omnia veris prælatorum. concluditque Chassanæus iura omnia loquentia de veris Abbatibus, habere locum in huiusmodi commendatarijs. *adeoque citat Bartholum, Andream Siconium & Geminianum, sequiturque Gomesius. d. q. 5. & passim moderni.*

Ex his sequitur non esse facile respondendum ex veteris iuris ratione aduersus hodiernos commendatarios; qui cum tanta verborum amplitudine, canonum, & priuilegiorum derogatione constituuntur: nisi ipsarum commendarum literis penitus perspectis, vt de libertate & priuilegijs responsum est *in c. porro X. de priuil.* Quærere ergo an Abbas commendatarius habeat Iurisdictionem spiritualem; an, si abbatia sit matrix, habeat in filias non tantum vniuersim, sed & filiarum alumnos singulos; mediatam, an immediatam, non physicè aut philosophicè, sed moraliter, œconomicè, ac politicè: vt jure ciuili filium pater non tantùm habet in potestate, sed & ex eo nepotem, pronepotemque *Inst. de patria potestat.* immediata potestate, quæ non competit patri, qui est in potestate: quamuis physicè nepos per patrem nectatur auo. vel quod si abbatia sit Caput Ordinis, an commendatarius, quamuis hodie per Trid. vt diximus vetitus, ex plenitudine tamen pontificiæ potestatis constitutus, iurisdictionem habeat generalem in Ordinem; in omnes, an singulas abbatias; vniuersos an singulos alumnos; mediatam an immediatam; cæteraque huiusmodi quærere, inquam, non proposito commendationis diplomate, frustraneum est. Sed obseruandum est quod Alexander III. Ambianensi Episcopo rescripsit in *d. c. porro. ex inspectione priuilegiorum plenius aduertere potes, & secundum quod inueneris, ita obserues.*

Nihilominus supposita, quam diximus, commendatariorũ hodiernorum ex styli amplitudine, generatim est dicendum eandem authoritatem, iurisdictionemque, quam haberet verus Abbas abbatiæ matricis & Capitis Ordinis, habere commendatarium, cui ea in procurationem & commendam est data cum clausula plenæ & liberæ in spiritualibus & temporalibus administrationis (vt hodie solet) idque disertè decisum est *in d. c. is cui. quod suprà extensè recitauimus.* Et consequenter obedientiam & reuerentiam commendatario deberi, iuraque & seruitia consueta Prælato. nec tantùm expensas in administrationem necessarias, & congrua alimenta, & quanta Prælatus ex antiqua cum conuentu fortè partitione, Ordinis statuto, Pontificis determinatione: sed &, vbi hæc non sunt, fructus deductis arbitiro boni viri oneribus suos facit in vsus vertit. adeo vt etiamsi in malos verterit, non teneatur ad restitutionẽ. *Gomez. d. q. 5.* fructus, inquã. nam ipsius rei immobilis est interdicta alienatio. *d. c. is cui.* cui stylus adiunxit & mobilis pretiosę. *Rebuff. de benef. l. 1. de commend. n. 13. Chassan. vbi sup.* Bauuius *in prax. cã. l. 3. c. 3.* addit ex cõst. Pij V. & Greg. XIII. peculiũ morientis monachi; vt id à commendatario arripi nequeat, sed in rem monasterij verti debeat. Quibus omnibus de rebus, alijsq; id genus; nuncupatim in quibus commẽdatari veris titulatis ęquiparentur, videri possunt moder-

15. Iurisdictio & authoritas.

16. Fructus.

moderniores. (*Gomesius ad Reg. Canc. de triennal. q. 5. Cuchus Instit. maior. l. 3. t. 6. Azor. inst. mor. p. 2. l. 6. c. 31. Rebuff. de benef. l. 1. de commend. eod. lib. t. de deuol. Garcias de benef. p. 4. c. 4. & quos ille citat præsertim in fin. gloss. ad sanct. pragmat. de elect. c. licet ad V. causa. & paulo post. n. 9. Choppin. monastic. l. 1. c. 2. n. 3. de sacr. eccl. polit. l. 1. c. fin. n. 17. l. 2. t. 8. n. 12. monastic. l. 1. t. 1. n. 14. t. 2. n. 2. 3. l. 2. t. fin. n. 17. in fin. & eod. l. 2. t. 1. n. 9. recitat diploma Sixti V. in margine Innoc. VIII.* per *quod* priuilegio vetatur, ne in ordine Cistercienſi commendatarij vllam habeant iurisdictionem, ſed ea redeat ad Patrem Abbatem: nec competat monachorum muneri taxatio, nouitiorum receptio, nec benedictio in monaſterijs; ſed ſuperioribus ordinis: caſſentur gratiæ expectatiuæ, reſeruationes, mandata, commendæ, nominationes, oblationes, vniones &c. alibi etiam alijs concessa memorat priuilegia, ne eorum monaſteria imposterum commendentur. ſed priuilegia omnia ſuo pondere ſuperat decretum ſanctiſ-

17. Commendæ monasticæ à Concilio Trid. vetitæ. ſimi Concilij Trid. *d. c. 21. ſ. 25. de regul.* quod ſecũ vehit dictamen Spiritus ſancti. ſed importunitates, & obrepentium artes etiã hodie huiuſmodi commendas extorquent, cum ampliſſimis omnium iurium ac priuilegiorum derogationibus: & ob plenitudinem poteſtatis pontificiæ his parendum eſt, niſi per obreptionem obtentæ declarentur; & admittenda ſunt quæ ſuprà diximus.

RESPONSVM II.

De Regula Cancellariæ de triennali poſſeſſore.

PLures ſimul incurrunt difficultates in hanc cauſam. nam quamuis dicatur litem ſuper poſſeſſorio motam non reddere beneficium litigioſum; *Rebuff. in prax. ben. l. 2. de ſubrogat. n. 31. ex Rota & Caſſador. deciſ. 4. vt lite pendente.* quaſi poſſeſſio nihil commune habeat cum petitorio: & vt quis non dicatur pacificus, litem moueri exigatur ſuper ipſo titulo; *Innoc. in c. cum M. Ferrarien. X. de conſt. alij in. c. 1. & 2. vt lite pend. in 6.* adeoque ſuper proprietate, ac petitorio iudicio: tamen regula noſtra exigit pacificam poſſeſſionem; atque ex titulo; adeoque vtrumque coniungit, & titulum & poſſeſſionem. ſi cui ergo lis moueatur in poſſeſſorio, vtique non pacificè poſſidet. eòque magis quod iudicia beneficialia poſſeſſoria tractari non poſſint ſine conſideratione petitorij. quia in ſpiritualibus poſſeſſio eſſe non poteſt ſine titulo, ſaltem colorato, & apparenti. *c. 1. de reg. iur. in 6.* & ſic poſſeſſio litigioſa facit poſſeſſorem beneficij non pacificum. *Molin. tract. de annal. poſſ. n. 132.* ideoque ſi labitur trienniũ durante lite poſſeſſoria, etiam ei cui poſſeſſio adiudicatur, non prodeſt tempus antè lapſum. 1. Lis in [...]ſſorio mota [...] dit neq. hic d[...] pacific[...]

Sed an proſit quod exinde labitur, an verò dicendum ſit exſtitiſſe ſemel conditionem, ac litem fuiſſe motam? eoque quamuis exinde ſine alia lite labatur triennium, ſine lite non poſſediſſe? 2. Poſt ſe[...]tum po[...]ſſorium [...]ceſt i[...]re trien[...]nium. arg. *l. ſiquis, C. de Inſtit. & ſubſtit.* & dicendum eſt prodeſſe: *Papon. ar. lib. 8. t. 9. ar. 2. & 3.* (& ad hoc applicant plures illa verba regulæ *de poſſ. trien. antiquas lites ſuper illis motas penitus exſtinguendo.* quorum alioquin quàm obſcurus ſit ſenſus, videri poteſt ex ijs, quæ habet Alphonſ. *ad d. regul.*) & d. l. ſiquis procedere in ijs, quæ ſemel accidere: quia non exigit numquam litem motam fuiſſe; ſed non à triennio. & ſic Concilium Baſilienſe litem non tantum fuiſſe aliquando; ſed pendentem exigit. 3. Lis pendens & promot[...] & quoniam iure canonico numquam perit inſtantia; *c. pen. X. de iudic.*

iudic. & sic pendere lis semper intelligitur, exigit vlterius litis prosecutionem. *lis autem*, inquit, *hoc casu intelligatur, si ad executionem citationis, iurisque sui in iudicio exhibitionem, ac terminorum omnium obseruationem processum fuerit.* vbi glossa *pragm. sanct.* dura esse ea verba dicit; & egere declaratione. quia ea verba *omnium* nihil excludunt: & sic ex eorum rigore processum esse oporteret vsque ad conclusionē causæ: postquam partes non amplius audiuntur: *c. dilectus de fid. instru. c. pastoral. de caus. poss. & prop.* cùm alioquin nulla præscriptio non interrumpatu per contestationem: *l. more. C. de rer. vend. l. gen. ne de stat. def. c. illud X. de præscript. & ibi DD.* ideoque Charondas *respons. l. 1. r. 37.* saltem litis contestationem *iuxta l. vnic. C. de lit. contest.* requiri ait, nec sufficere citationem. eiusque defectu triennalem possessorem molestari deinceps vetitum pluribus arrestis, quæ refert. sed & hoc durum in eo, qui diligentiam quam potuit, exhibuit. v. c. malitiosi multi de competentia iudicum, de suspicione, de alijs tricis altercantur improbè: & quamuis damnentur in expensas; magnum tamen lucrum fecerint, si beneficium obtinuerint: quasi lite in causa principali non contestata. & ideo Concilium Basilien. neque de contestatione mentionem facit; sed terminis: & quidem *lis*, inquit, *in hoc casu intelligatur*: ideoque significat se aliquid noui, seu speciale statuere. nam regulariter lis induci, & pendere dicitur ex sola citatione. *clem. 2. vt lite pendent, & d. l. vni. C. de litis contest.* res in iudicium deducta dicitur per litis contestationem: quia non ante iudicium videtur induci. sed lis à iudicio etiam differt. *c. forus. X. de verb. signif. l. litis nomen. 36. & ibi Alciat. & quæ ibid. citat. D. de verb. signif.* & quia dicimus litem contestari; etiam iam ante litem esse significatur. vt non quidem hoc casu sufficiat citatio; sed prosecutio per omnes, vt fieri potest, terminos; non tantùm exceptiones dilatorias: *vt quidam in d. gloss. pragm. sanct.* sed etiam contestationem, aut aliam diligentiam, quæ fieri potuerit ex circumstantijs, & Iudicis arbitrio. Vt in hac causa finito etiam possessorio, post plurium annorum diligentiam, vix decisum est super Iudicis competentia, per recursum ad Cancellariam pro cassatione; & rescripti controuersia, ob omissum Ordinarium; tanquam partem aut suspectum, seu aliâs.

4. Quousque?

Sed & quæri potest an perpetuata hîc non sit causa per libellum Pontifici oblatum? *ex l. 1. C. Quando libellus Principi oblatus litis contestationem faciat*: adeoque cùm Iudex Ordinarius hic Iudex esse non potest: Papa aditus vt alium delegaret, negotio explicito, censenda sit lis inducta, imò contestatio; ad effectum perpetuationis, aduersus triennium huius regulæ? præsertim dum citatus incertum haberet domicilium. sed d. l. vnic. nec libellum Principi oblatum, nec parti notificatum ad contestationem sufficere aît: & l. 2. *C. quando libell. Princip.* decidit d. l. 1. locum solùm habere, vt per libellum perpetuetur actio anno peritura, non quæ diuturniorem præscriptionem exigit, adeoque non hæc triennalis. & verò orator qui aduersario absenti, aut incertas sedes habenti diem dicere non potuit, de eo protestari debet. *l. 2. D. de naut. fænor. l. 2. C de an. except.* & Concilium Basiliense de impeditis disertè sic statuit; *excepto hostilitatis casu, vel alterius legitimi impedimenti; de quo protestari, & illud iuxta Concil. Viennen. intimare teneatur.* refertur illud *in Clement. causam de elect.* vbi in §. *quod si forsan* præscribitur forma appellandi tali casu; intimandi, & protestandi: qualis diligentiæ hic nulla forma

5. An hic non sit lis perpetuata per libellum Papæ oblatum?

6. Impedito quid agendum ne aduersarius fiat pacificus?

seruata est. At verò obligat quidem Concilium Basil. ad formam illam; sed non addit omissionem vitiare exceptionem impedimenti. sed quia relata d. clementina inest referenti Concilij decreto; sequitur idem effectus, qui clementinæ: quæ ait §. *pen. & fin. intimatio aliter facta omni careat effectu.* idemque iubet seruari casu, quo intimatio aliqua facienda aduersus absentem, aut qui sit difficilis conuentionis. *& ita gloss. ad d. pragmat.* atque adeo Clementina hic obtineret, quamuis Conc. Basiliense non vigeret.

An ergo rescripti omnis effectus euanuerit quod non habuerit executionem citationis, nec delegato illud præsentetur, aut citationis decretum petitum sit intra triennium à sententia in possesorio lata? & dicendum est euanuisse, quantum est ex defectu litis ab actore motæ, & debitè prosecutæ, nisi aliud doceretur.

7. An lis ab alio mota tertio prosit? An autem quod Actor neglexit ipse prosequi, iuuari possit ex prosecutione per tertium facta, qui collationem hic habuit à patrono, seu collatore Ordinario? qui adhuc in lite est possessoria aduersus citatum? Gomes. *ad reg. de triennal. q. 22.* prodesse ait, tertij prosecutionem: idque semper tenuisse Rotam: contrarium censet gloss. *ad pragmat. sanc. verb. terminorum. §. quæritur an motio litis.* eam propugnauit Rebuff. *de pacific. poss. n.* & apud Papon. *arest. l. 8. tit. 9. arest. 7. & 8.* pluries refertur pro hac sententia iudicatum. & sic sentit Chokier *ad d. reg. de trien. n. 85.* & *ad regulam de surrog. n. 35.* quando saltem vnus ab altero causam non habet. quia talis possessor molestari non debet per agentē ex iure tertij: quoad agentem liberas ædes habet; atque præscripsit: vitium litigij personale esse, beneficium non afficere contenditur: decretum Concilij Basiliensis, atque adeo hanc regulam cuiusque negligentiam punire. Et vero in controuersijs omnibus summum punctum ferre debet finalis ratio legis. atque adeo cùm ea hîc sit, vt è medio tollantur, quantum fieri potest, lites beneficiales, per quas cultus diuinus, & ecclesiarum cura negligitur; is finis magis obtinetur, si pacificus quis esse intelligatur respectiuè ad actorem, iuxta legem *loci §. competit. D. si seruitus vendicetur.* adducitur etiam lex *7. §. 7. D. quibus ex causis in possession. eat. lex qui precario. D. de precar. lex 1. §. 1. D. de litigios.* & ipsa Concilij verba, atque etiam d. regulæ in personam concepta sunt: *quicumque pacificè & sine lite possederit*, & iterum; *lis intelligatur si ad executionem citationis, iurisque sui* (nota) *exhibitionem, ac terminorum omnium obseruationem processum fuerit*: ita Concilium. exigit ergo citantem & exhibentem iura sua, & omnes consecutiuè terminos obseruantem, vtique suæ quemque litis. in quo si actor defecerit, pacificè & sine lite intelligitur esse possessor: quamuis alia ab alijs patiatur. Neque verò regula fauet possessori propter illum: sed minuendas lites, & ecclesiarum damna: odit tergiuersantes, & triennio excludit; quamuis potiori iure nixos. vnde & quandocumque aduersarijs exclusis inquiri in possessorem ab Ordinario iubet Concilium. adeoque interpretatio ea regulæ accipienda est, quæ cum fonte suo conuenit: fauet ecclesiæ, & cultui diuino; summa ratio est, quæ pro religione facit. *l. sunt personæ. D. de religios.* ac in dubio pro illa est iudicandum. *c. fin. & ibi DD. X. de sentent. & re iud.*

Sed restat videre an in nostro possessore triennali sit aliquis defectus tituli, aut coloris? & imprimis prouisus est ab Ordinario aduersus prohibitionem c. fin. *vt lit. penden. in 6.* ne lite inter aliquos pendente, altero moriente, noua prouisio fieri possit, quam diu aduersus 8. Nullitas tituli impetrati ab Ordinario lite pendente, dum alter colligantium superest causa non decisa.

aduersus superstitem lis finita non sit: *ne propter nouos*, inquit, *aduersarios, qui malitiosè interdum petitoribus surrogantur, litigia in ecclesiarum dispendium prorogari contingat.* aduersus quam iuris prohibitionem nihil potest Ordinarius, præsertim obstante decreto irritante d.c.fin. *quod, si*, inquit, *secus factum fuerit eo ipso irritum habeatur.* eademque ex causa nata est regula Cancellariæ, *de subrogandis collitigantibus*: vt, si intrusus non fuerit, à Papa superstes mortuo subrogetur: nec valeat alijs facta surrogatio: nisi fortè post mensem: quando tertius subrogari in illo potest.

6. ...n ta... n potest ...ogare.

Surrogari, inquam; nam regula Cancellariæ non vlterius recedit à prohibitione d. c. fin. at hic Ordinarius non surrogauit; sed simpliciter collationem, seu prouisionem fecit personatus; tanquam vacantis per obitum d. G. amplius iuris prohibitioni contraueniens, quàm vel soleant ipsi Pontifices.

10. ...tio ...iuf- ...odi pro- ...itionis-

Quorum ratio est, vt vitetur vel malum ipsum, vel illa species mali, quo aliquis instituitur in beneficium viuentis; si fortè superstes iustum habeat titulum. cui malo, præter nullitatem, adiecta est excommunicatio *in c. 1. X. de concess. præb. non vacant.* vt ne quidem hanc speciem admittat Pontifex *in c. 4. X. eod. quamuis secundum*, inquit, *plenitudinem potestatis de iure possimus supra ius* quod non potest Ordinarius. *clement. 2. de elect. c. cum inferior. de maior. & obedien.*

Cùm ergo hæc citati collatio non tantùm nullitatem, sed & speciem mali secum ferat; vt pro titulo videri non possit esse collatio; quæ si non crimen, seu malum ipsum; speciem saltem mali inuoluit: sequi videtur hunc possessorem triennali regula non iuuandum. *& ita tenent citati à Mandos. ad reg. 21. q. 12. & ad regulam de triennal.* vt citat *Chokier ad eandem reg. de trien. n. 82. in fin.*

11. Quæ ma...am aut ... ciē ma... i conside-

Alter defectus argui posse videtur ex eo, quod regula Cancellariæ, dum titulum exigit, *ex apostolica*, inquit, *vel ordinaria collatione, seu præsentatione, & institutione illorum ad quos beneficiorum huiusmodi dispositio pertinet*: & propterea Legati extra fines suæ legationis, Episcopi extra fines suæ diœcesis siti beneficij collatio non tribuit colorem. adeoque & quando notorium est ad Episcopum beneficij dispositionem non spectare, colorem non videtur tribuere Episcopi collatio, secundùm mentem regulæ, quæ exigit concessionem illorum, *ad quos ea pertinet.* ideoque illa verba *Apostolica, vel ordinaria collatione* significant non Episcopi; sed ordinarij collatoris prouisionem. quemadmodum & illa verba, *præsentatione, & institutione illorum ad quos pertinet*, exigere videntur vt in beneficijs patronatui subiectis præsentatio & institutio adsit. quoniam Episcopi prouisio neglecto patrono fit irrita. *c. 14. X. de iur. patronat.* tamen, nisi patronus infra sex menses reclamauerit, valida manet Episcopi ordinatio. *tot. tit. eod.* ideo magis per triennium pacificè sic possidens & colorem habere, & non molestandus esse censendus est. *Chokier ad d. reg. post Wames.* neque, par esse videtur causa, vbi ad aliū quam Episcopum collatio, & dispositio omnis notoriè pertinet; quippe, qui ius nullum habet, in alium transferre nullū potest: qui colorem iuris non habet, in alium transferre non potest. ideoque violentus ille censendus est, qui sine vllo titulo occupat, aut colore; quem reijcit Concilium Basiliense. & sine titulo: quem exigit regula. aliud dici potest in eo, qui ius quidem habet prouidendi: sed impedimento aliquo illud sistitur. nam vel cessare illud potest, vel ignorare prouisus: & propterea bona fide triennio præscribere. adeò vt per regulam post trien-

rat. quæ regulæ beneficium excludit.

12. Vt & facit defectus iuris conferentis, si nullatenus ad eum pertinet.

13. Non si impedimentum tantum aliquod ius alias habenti obsit.

triennium ius acquirat. *vt Alphons. ad d. reg apud Chokier n. 18. & seqq. quod Azor. t. 2. l. 7. c. 25. q. 8. post Rebuff. Nau. & alios sequitur*, etsi Chokier n. 76. *dissentit.* cui autem notorius tituli defectus obstat, non eundem videtur mereri fauorem. *Chokier ad reg. de trien. n. 89. & seqq.* & si in possessorio ab aduersario ne malæ quidem fidei possessorem molestari velit. *n. 76. & seqq.* quamuis in petitorio. quia mala fides à regula non tam consideratur, quàm pacifica possessio. *Gomes. ad d reg. q. 22.* & expressè à Concilio Basiliensi. vbi proptereà distinguit inter aduersarium, & Ordinarium. sed quia regula illam distinctionem non expressit, videri possunt argumenta Alphonsi in non notoriè nimis inualido, aut criminoso titulo non male procedere.

14. An sic prouiso ius in beneficio per lapsum triennii acquiratur?

15. An post ius ad sedem apost. deuolutum collatio ab Ordinario facta titulum aut colorem tribuat?

Insuper arguitur; quod à vacatione personatus lapsi sint annus & menses nouem; & propterea non tantum fuerit ius ad Sedem Apostolicam deuolutum *c. 2. X. de concess. preb.* sed etiam ipse Ordinarius post lapsum semestre conferendi iure priuatus. *c. ne pro defectu. X. de elect. in verb. eligendi potestate careant illa vice c. literas in verb. quod secundum tenorem Concilij Lateranensis essent iure instituendi priuati. X. de supplend. negligen. prælat. c. dilecto eod.* vbi prouisus post semestre alteri damnatus est. *c. licet. eod.* vbi duo reiecti sunt, tam ab Ordinario, quam superiore post lapsum cuiusque tempus prouisi. & Innocentius III. sibi ius prouidendi vindicauit. tametsi idē *in d. c. literas* beneficia idoneis assignata, Legato suo ea *de patie ntia*, inquit, *permittatis ab ipsis pacificè possideri.* sed toleratum id fuit *de patientia.* sed quia tam prælati quam Capitula, vt ibi refertur, id fecerant; & cùm est multitudo peccantium tolerari patienter soleat; ideo eo in casu Pontifex Legato patientiam indixit, quam ipse *in d. c. dilecto. & in c. licet.* non habuit. & quamuis non vocetur ibi reseruatio hæc deuolutio; tamē effectu coïncidit, quia nō licet alteri præter Sedem Apostolicam disponere. & verba non tam sunt consideranda, quam mens legislatoris. Sed an mens hic sit in patientia tolerare, *iuxta d. c. literas* accedente triennio; an ius Sedis Apostolicæ non negligere; *iuxta d. c. licet.* magna est ratio dubitandi. & vt regula non suffragetur, facit; quod indulgentia in non puniendo præterita facilior esse debeat; quàm in lege ferenda de futuris: ne illa sit incentina malorum. cui accedit quod d. regula excipiens reseruationem generalem in corpore iuris clausam, non videatur sensisse dumtaxat de illa vnica, quæ refertur *in c. 2. & 34. de preb. in 6.* de vacantibus in Curia, vel apud Sedem Apostolicam: quam interpretatur d. c. 34. alioquin enim claro & vnico verbo potuisset explicari, *dummodo in Curia vel apud Sedem non vacauerint.* & hęc regula Cancellariæ nata est pro ea parte ex decreto Concilij Basiliensis, quod tollens generales & particulares reseruationes, excepit reseruationes in corpore iuris expressè clausas; vt pluralitatem intelligat. neque alia tam illi potuit esse probata, quàm illa deuolutionum, quam Concilium Lateranense induxit: sicut alteram expressè probauit Clemens *III. d. c. 2. §. nos itaque laudabilem.* adeoque videri potest Concilium Basiliense pluraliter loquendo, inhærere voluisse d. Conc. Lateranensi. vt illa verba regulæ pluraliter prolata, non sint referenda ad aliquem errorem; vt facit glossator Alphonsus; sed ad fontem regulæ, d. Concilium Basiliense.

16. An huiusmodi deuolutio sub reseruationem in Corpore iuris clausam ponatur?

17. Quid hic Corpus iuris?

Corpus quidem iuris in regula intelligitur, vt comprehendat Decretum, Decretales, Sextum, & Clementinas, tanquam Pontificum authoritate probatas pridem, vel compilatas. Extrauagantes autem,

tem, quamquam ab impressoribus volumini adiungantur; id nominis creduntur adeptæ, quod extra corpus iuris vagentur; saltem corporis illius nomine non comprehenduntur. vt etiã fere loquuntur
18. Concordata Germaniæ, in verbis *placet iti iuris scripti reseruationibus, & Execrabilis & Ad regimen constitutionum modificatis vt sequitur &c.* & d. Conc. Basiliense tam generales, quam speciales reseruationes, siue per *Extrauagantes*, inquit, *Ad regimen & Execrabilis, siue per regulas Cancellariæ, aut per alias Apostolicas constitutiones introductas, hac S. Synodus abolet, statuens vt de cet ro nequaquam fiant, reseruationibus in Corpore iuris expressè clausis dumtaxat exceptis.* vt cùm Concilium Basiliense deuolutorum beneficiorum reseruationem admiserit; verisimile nõ videatur Pontificem per regulã Cancellariæ voluisse excludere. cùm ob d. decretum Concilij Basiliensis magno studio vbique acceptatum, & defensum, tantæ mox motæ fuerint difficultates, & tanta contentione Sanctio pragmatica Galliæ, quæ illud acceptauerat, abrogata; & Concordata tam Galliæ, quam Germaniæ tanto labore confecta, vt sanè d. regula Cancellariæ, quatenus dubia sit, interpretationem capere debeat ex ratione d. Concilij Lateranensis, & Basiliensis. adeoque dicendum videatur, sub exceptionem reseruatorum in d. regula venire beneficia ad Sedem, seu Curiam Romanam deuoluta, & cùm de ijs aliter prouideri non possit, quam ab eadem Sede, nec præstet impedimentum quod de iure non sortitur effectum, vacare adhuc intelligenda sint, & ad eam deuoluta, ibidem vacare: & sic incidere etiam quadantenus in ipsam reseruationem *d. c. 2. de prab. in 6.*

[Extrauagantes non comprehenduntur.]

In contrarium autem facere videtur quod Concilij Lateranensis decretum sit punitorium negligentiæ collatorum: vnde in locis citatis *carere & priuari* dicuntur, & non sub nomen & regulam reseruationum curialium vocandum. vt propriè reseruata non sunt sic deuoluta. *Chokier ad d. reg. de trien. n. 71.* 19.

[Iterum deuolutio an sit reseruatio hic?]

Deinde etiam illa reseruatio vacantium in Curia, quamuis à Clemente *III. in d. c. 2.* laudetur; tamen Concilium Lugd. generale sub Greg. X. *in c. 3. ibid.* restringit, vt nisi intra mensem à vacatione in curia de ijs dispositum fuerit, Ordinarij collatores ea conferre possint: ideoque & hic post annum & menses nouem Ordinarius possit conferre, quasi post suum semestre etiam altero in curia lapso, & amplius. sicut Concordata Germaniæ in beneficijs in mense Apostolico reseruatis vacantibus extra curiam, habent; vt post lapsum trimestre ab Ordinario conferri possint. quæ quidem æquitas est Concordatorum. sed præter parochiales ecclesias vacantes in Curia, vacante papatu ad Ordinarijs possunt conferri. *c. si ad Apostol. de præbend. in 6.* iuris rigor est, ne in alijs reseruationibus id locum habeat. *Franc. ad d. c. 3.* nec vmquam Ordinarius potest se ingerere: *Ioan. And. ibid.* cùm Papæ nemo tempus præfigere possit, nec sibi præfixerit. sed an non præfixerit per d. Reg. de triennali? & ob eandem causam quæ mouit Lateranense Concilium ad inueniendas deuolutiones ad Sedem Ap. Pontifex motus in regula non sit ad admittendas ab ea reuolutiones, accedente triennio?

Denique decreta Concilij Basiliensis separata sunt, & vnum quidem admittit reseruationes in corpore iuris clausas; alterum, quod de triennali pacifico agit, non excipit à beneficio possessionis triennalis prouisum ab Ordinario, in casu huiusmodi reseruationis; sed quoniam hic vtimur nunc regula, in qua illa exceptio est

est expressa; non possumus in exceptione ab illa recedere: sed tantùm quærere, vtrùm sub illa lateat deuolutorum ad Sedem Apostolicam reseruatio?

Porro Concilium Basiliense permisit Ordinarijs quandocumque inquirere in possessores beneficiorum. quod si æquum sit post triennium; tunc videbitur maximè recipiendum; quando non se tantùm offeret aliqua tituli nullitas; sed etiam in titulo ipso malum, aut species mali; & expressa iuris repugnantia. quare, vt suprà diximus de collatione lite pendente, dum alter litigantium mortuus est, tertio facta id obtinere potest: vt Iudex ex officio de eo inquirat; & cùm ita est, id quod proponit d. Concilium Basil. faciat.

20. Regula non videtur debere obtinere vbi præter tituli nullitatem est species mali.

Cæterùm sicut initio diximus litem in possessorio motam impedire ne quis fiat in petitorio pacificus; ita super regula de triennali si in possessorio est iudicatum, tollere causam petitoriā ait Baunius *in Prax. can. lib. 3. c. 34.* vtique si super ea disertè iudicatum sit possessorem fuisse triennalem, pacificum, cum titulo colorato. nam regula nec in possessione, nec in proprietate vult talem molestari. parere autem exceptionem rei iudicatæ sententiam in vim regulæ latam, quamuis diuersa sit proprietas & possessio, ideo dicendum est; quod de causa exceptionis tam possessioni quàm proprietati communi iudicatum sit. adeoque idem dicendum sit, si sententia in petitorio lata transiuit in rem iudicatam, iam non posse possessorium institui; obstante similiter exceptione rei iudicatæ. alioquin si super regula iudicatum non sit; non nascitur exceptio rei iudicatæ. quia de illa nondum est quæsitum. *l. 1. C. si ex fals. inst.*

21. An super regula res iudicata in possessorio, pariat exceptionē in petitorio?

RESPONSVM III.

A quo tempore computandi sint 20. dies in Reg. Canc. de infirmis?

QVæstionem non parum controuersam faciunt ea, quæ tradunt Ludovicus Gomes, *ad. reg. de infirm. resignant. q. 29.* & quæ in contrarium Modernus Paris. *ad eandem regulam in princ.* Rebuff. etiam *in prax. benefic. lib. 3. ad eandem regulam gloss. 10 n. 2. gloss. 12. n. 1.* admissionem exigit: sed tamen. *n. 4. 5. 6.* tempus resignationis considerat; secus quàm Modernus, qui admissionis dumtaxat. quasi ante nihil actum censeatur. Cæterùm Azor. *Inst. mor. p. 2. lib. 7. c. 28. q. 7. quæritur*, inquit, *à quo die computandi sint viginti illi dies, à regula præscripti? non est dubium computandos esse à die quo resignans præstitit consensum: hoc enim in regula ipsa exprimitur.* quod quidem est verum; sed an consensus ille cum effectu sit intelligendus, vt sit admissus & acceptatus à collatore, non exprimitur; nec quando ritè sit præstandus. cùm Rebuffus. *d. gloss. 10. n. 6.* secundùm stylum Romanum tradat resignationem prius esse faciendam, & postea consensum præstandum.

1. A die præstiti consensus.

2. An consensus perfectus seu admissus sit

Enimvero secundùm ea, quæ hîc proponuntur, resignatio & consensus præstatio satis perfectæ videntur, per ea quæ gesta sunt coram notario, & testibus, atque Capitulo, collatore *die 26. Sept. 1639.* & verò si resignatio facta sit, & supplicatio Papæ exhibita sine mandato, aut saltem solemni; seu non nisi per literas familiares dato; vt Romæ à festinantibus sæpe fieri solet; & postea in forma solemniter præstari consensus; tum videntur illa verba, *à die præstiti consensus*, etiam rem dubiam facere.

facere. cæterùm ea verba fortè, ex inductione prædicti ſtyli, per poſteriores Pōtifices adiecta ſunt: Innocentius autem VIII. edidit regulam ſimpliciter ſub his verbis; *vt refertur in Comment. Chokier ad reg. Cancell. cum gloſſemate Alphonſi; Item voluit quod ſi quis in infirmitate conſtitutus reſignauerit aliquod beneficium ſiue ſimpliciter, ſiue ex cauſa permutationis, & poſtea infra viginti dies de infirmitate deceſſit &c.* vbi diſertè ab actu reſignationis viginti dies computandi decernuntur; ſed actu illo quidem, qui fit coram ſuperiore, ſeu collatore; non autem notario. vt rectè Modernus *n.* 5. cùm ille nullam recipiendæ reſignationis à iure facultatem habeat. adeoque in themate veniunt computandi dies viginti à tempore actus primò geſti in Capitulo, die videlicet 26. Sept.

Rectè quidem Modernus, alijque contendunt reſignationem, niſi à ſuperiori admittatur, non exuere poſſeſſorem ipſo beneficio; adeòque eo ſine admiſſione mortuo, beneficium non poſſe non cenſeri vacare per obitum: quia, vt id verum ſit, ex eo inferri non poteſt in caſu ſubſecutæ admiſſionis dies non eſſe computandos ab actu reſignationis, vt ſtatuit regula; ſed ab actu admiſſionis. quia hæc ſeparata ſunt. in qualibus iure non procedit argumentatio. adeoque cùm in caſu propoſito ſubſecuta ſit Capituli admiſſio; ſumus in caſu regulæ, de reſignatione & collatione loquentis; & dies à reſignatione, non collatione, computantis.

Vt omittamus contingere poſſe, vt reſignatio rite ſit facta, eique debeatur admiſſio, vt *in c. vn. de rer. permutat. in 6.* deciſum eſt de permutationibus (vt hic à ſecundis commiſſarijs relatum eſt debitam fuiſſe) etſi collator fraudandi cauſa cunctetur. quando æquum erit admitti regulā. ne ſit in poteſtate collatoris cunctando eludere reſignationes & permutationes legitimas. *contrà d. c. vn. de rer. perm. in 6.* ſed mora ſua cuique ſit nociua: *nec imputetur ei; per quem non* ſtetit admiſſio, *qui fecit quod per eum fuerat faciendum*: adeoque & permutatio explenda ſit, etiam per ſuperiores via appellationis, ſeu alia: quando irrationabiliter collator fuit moroſus. & ſuperſtiti conferendum eſt beneficium, ex permutatione debitum, ex facta reſignatione à defuncto poſt 20. ab illa dies, prout Modernus *vbi ſup. n.* 7. regulam admittit, etſi collatio non ſit ſecuta: quod ampliando illa de collatione loquatur. quod & de admiſſione dicendum foret: ſi & de ea fieret in regula mentio. non tamen ideo peruerteret computum ab actu reſignantis ineundum, vt decernit regula. præſertim dum ratio regulæ, atque anima illius, magis militat in actu reſignantis, quàm admittentis: ſcilicet ſuſpicio fraudis, & ſucceſſionis quaſi hæreditariæ: quam meditetur moribundus. quæ tamen ſuſpicio tolli cenſeatur ſi mors non tam ſit vicina: ſed vltra 20. dies abſit ab actu moribundi reſignantis. cuius fraudes coercere, & præiudicium Papæ, aliorumque collatorum auertere, eſt intentio regulæ. adeoque illa dimenſionem recipit ab actu reſignantis, moribundi: non alio.

Ex quibus dicendum eſt ad alteram quæſtionem, an admiſſio ſuperioris retrotrahi poſſit ad tempus reſignationis? hic opus non eſſe aliqua retrotractione. 3. An retrotrahatur admiſſio? quam etiam Modernus, *vbi ſupra n. 4. in fin.* non admittit. *admiſſio* inquit, *ſuperioris non poteſt retrotrahi: nec valere vt ex tunc; ſed tantum vt ex nunc.* idque meritò dicendum eſt. quoniam retrotractio eſt quædam iuris fictio: neque hanc inuenimus in hac quæſtione à iure expreſſam. imo in iure ſatis dicitur *c. admonet. c. quod in dubijs. c. vlt. in verb. cum cedere ſine licentia noſtra nequi-*

quiuerit. X. de renunc. in beneficialibus omnem dispositionem dependere à superiori : & propterea etiam hoc tempus potissimum esset considerandum, quod complectitur actus substantiam : *Tusc. in verb. retrotrahi quando dicatur actus conc.* 399. & sic tempus admissionis; nisi in regula aliter esset expressum, quoad computum dierum : vt ex primordiali Innocentij VIII. regula mox ostendimus, cuius intentionem non mutasse dicenda est aliqua interpolatio obscurior secutorum Pontificum. neque verò est nouum posteriorum constitutionum sensum ex prioribus elici aut firmari: neque super solo resignantium actu, sine superiorum interuentu, aliquid decerni; *vt in d. c. admonet. & in d. c. quod in dubijs.* adeoque hic à solo resignantium actu in manu superiorum facto dies 20. computari ex odio talis actus.

De Institutionibus.

RESPONSVM I.

Dispensatus super ætate quoad ordinem, an eo nondum accepto promoueri possit ad præbendam, cui ille est annexus?

QVæsitum est an conferri possit vacans in ecclesia Cathedralis A. canonicatus, & præbenda, cui annexus est ordo diaconalis H. dispensato à Pontifice, vt quando ei tantùm deerunt tredecim menses promoueri possit ad diaconatum; & nunc ea ætate est, vt intra annum in vim huiusmodi dispensationis diaconatum suscipere possit?

1. Pro negatiua. Non posse suaderi videtur *ex c. 4. s. 22. Concilij Trid. in verb. nec alijs in posterum fiat prouisio, nisi ijs, qui iam ætatem, & cæteras habilitates integrè habere dignoscantur: aliter irrita sit prouisio.* & Clem. *vt ij de ætat. & qualitat. ibid. innouata. c.* 12. *vers. neminem eod. Conc. Trid.* adeò vt & dispensatio, per quam huiusmodi qualitati derogatur, subreptitia videatur haberi à *c. 5. s. 25. eiusdem Concilij.* quodque dispensatio quæ contra ius est strictè sit interpretanda. *c. 1. §. fin. de fil. presb; t. in 6.* adeòque concessa ad vnum ordinem, non ad alium. *DD. in c. fin. ibid. & Sanches de mat. lib. 8. disp. 1.* & sic concessa pro diaconatu non ad subdiaconatum; & ad ordines suscipiendos concessa ad canonicatus & præbendas non sit extendenda. sed omnis extensio sit prohibita. *vt latè Sanches d. disp. 1.*

Posse autem videtur probari *ex d. c. 4 in verb. teneantur infra annum ordines recipere requisitos. & d. c. 12. s. 24. d. Conc. in verb. in Cathedralibus neminem ad canonicatum recipiant, nisi qui eo ordine sacro aut sit initiatus, quem illa præbenda requirit; aut in tali ætate, vt infra tempus à iure, & ab hac sancta Synodo statutum. (scilicet d. c. 4. & c. 12. s. 24.) initiari valeat.* vt Concilio sufficiat habere ætatem, qua intra annum promoueri possit ad ordinem requisitum: eamque ætatem requirere videatur non propter se; sed propter ordinem, eiusque functiones: quas enixè requirit d. c. 4. & propter quas ordo exigitur. si igitur ordo & functiones haberi possint per dispensationem; non videtur in considerationem venire ætas tanquam medium ordinarium relata d. c. 4. & 12. cùm extraordinario medio haberi possit idem finis. 2. Pro affirmatiua.

Neque verò dicendum erit dispensationem extendi à facultate recipiendi ordines ad præbendam: sed legem communem conciliarem d. c. 4. & 12. eam interpretationem admittere, vt in quo finis Concilij obtinet, verba non attendantur, sed præ his valeat anima, & voluntas legis.

Quoad verò ordines; omissa illa

la disputatione, quam tractat Sanches *vbi sup. n. 26.* tanquam huc non pertinente, dicendum est dispensationem concessam in maiori Ordine; inclusam habere dispensationem in minori. *Sanches ibid. n. 35.* vt partem numerumue minorem in maiori. vt qui promoueri potest ad diaconatum quando ei tantùm deerunt tredecim menses; iam tunc promoueri possit ad Subdiaconatum. quia qui concedit subsequens, permittit antecedens. & quidem illud iuris Ordine seruato: adeoque, ne aduersus titulum *de clerico per saltum promoto*, ordinetur. cùm vel sola notitia minoris ætatis cum promotione ad magistratum inuoluat legis relaxationem, *l. 57. vers. fin. D. de re iud.*

7. An statutum in Cathedrali olim factū dum collegiata esset vt tantùm teneretur ad ordinem promoueri a cepta residentia illum capacem faciat?

Quæsitum insuper est, cum d. ecclesia A. iam ante erectionem in cathedralem statutum habuerit, vt quilibet intra annum, à die primæ residentiæ computandum dumtaxat, debeat promoueri ad ordinem præbendæ suæ annexum; & aliud statutum; vt prædecessori cedat annus gratiæ post eius mortem: an ideo sic dispensatus capax collationis sit? quod ad primam residentiam non teneatur in anno gratiæ; quia fructus non sit habiturus: an verò statutum cesset, per d. c. 4. & *c.* 12. *§. neminem*, tam qua parte derogat priuilegijs, quàm qua ætatem requirit, vt mox aut intra annum à collatione ordinem annexum recipere debeat? & quidem quod attinet ad priuilegium, cui d. c. 4. derogatur, personale illud esse videtur, de quo ibi agitur; non ecclesiæ concessum: vt patet ex verb. *quocumque ij* (nota) *priuilegio, exemptione, prærogatiua, generis nobilitate sint insigniti*: & pleniùs ex d. clem. *vt ij. quam refert & innouat ibidem*: *in d. vero §. neminem.* qui propriè huc spectat, non derogatur quidem priuilegijs & statutis ecclesiarum; sed decernitur vt habeant cononicatus cathedrales ordinem sacrum annexum, quamuis antè non haberent: vt non tam quid corrigat; quàm de nouo id statuat: quod adeoque in d. ecclesia A. obtineat. Verùm stante d. secundo statuto (qua de re hîc non est quæstio) cùm ex facto seruetur, & prouiso obsit, datur sic prouiso impedimentum, quo minus promoueatur, scilicet ad residentiam non veniat; cùm fructibus gaudere non possit, ac interim non censeatur pacificus: & ante possessionem pacificam non teneatur ad onera: atqui d. c. 4. & clem. vt ij, excipiunt iustum impedimentum.

Quoad verò ætatem d. c. 4. & c. 12. vers. *neminem* se mutuo explicant: vt ætas sufficiat; non vt de præsenti; sed intra annum ad ordinem promoueri possit (vt dicuntur declarasse Cardinales *apud Garciam. de benef. p. 7. c. 4. n. 25.*) illum vtique vtilem annum, qui functiones ordinis iuxta d. c. 4. requirit. nam cui fini exigamus intra annum quo functiones exercere non debeat?

Quoniam verò d. §. neminem, de cathedralibus ecclesijs loquens, collegiatas non tangit; vt neque d. c. 4. in illis fundationibus, quæ ante collationem requirunt ordinem actu susceptum, tempus in annum prolongat, aut vllatenus derogat; quin & c. 5. *s. 25. Conc. Trid.* illas firmat. alia est inquisitio de ecclesijs collegiatis: *de qua vid. resp. 2. 5. de ætat. & qual. præfic.*

Ne Sede vacante.

Constitutus Vicarius an habeat iurisdictionem contentiosam?

Constitutus est à Capitulo sede vacante Officialis pro contentiosis negocijs: postea tres Vicarij sine potestatis declaratione; nisi quod triduo antè declaratum fuerit eos constituendos. cum facultate qualis de iure competit: quæritur an potuerint quendam beneficio priuare; an ille rectè appellarit tanquam pronunciatum sit à non habentibus iurisdictionem contentiosam? Et quidem vbi duo sunt vicarij, alter in contentiosis, alter in voluntarijs; non posse hunc ad alterius terminos progredi proponitur ex ijs quæ tradunt Rebuf. *in prax. in form. Vic. n.* 24. alijque.

1. Vbi duo sunt, vterque intra suos terminos se debet continere.

Constituentis mentem, & loci consuetudinem in discriminanda Officialium & Vicariorū, vbi duo sunt, potestate attendendam existimaui *in Consult. can. de appel. cons. 1.* quoniam autem vtraque hoc in casu obscura esse dicitur, iamque ante creationem vicariorum declaratum, dandam illis omnem potestatem, quæ de iure competat; videtur commissam illis esse omnem illam, quæ ipsi Capitulo competat Sede vacante. (adeo vt quidam disputent, an aliqua penes Capitulum remaneat? *Quaranta in sum. in v. Capitulum sede vac. n. 4.*) atqui Capitulū succedit in omnem iurisdictionem Episcopi: *c. vlt. & penult. de supplend. negligent. prælat. in 6.* Episcopus autem constituendo Officialem, similem aut maiorem potestatem ipse retinet: vt generaliter traditur, quantam quis dat, ipsum retinere. *Felinus in c. nouit. n. 8. vers. quod tamen X. de iudic. ex Baldo in l. qui se patris C. vnde liberi. n. 24. Grammat. decis. 30. n. 7. Scaccia de iudic. l. 1. c. 66. n. 5.* adeòque Capitulum, cùm Officialem constituit in contentiosis, eandem & maiorem retinet: ideoque hi Vicarij pòst creati cum facultatibus quales iure competunt, generaliter constituti videntur, non specialiter tantùm in spiritualibus; sicut Officialis in contentiosis: & consequenter possunt hi vti etiam iurisdictione contentiosa; sicut posset Episcopus, seu Capitulum, quorum vices generaliter in eos transierint. Sed neque videtur obscura omnino esse Capituli intentio. quippe declarando eam velle potestatem collatam quæ de iure competit; cùm illa sit vniuersalis; & intentio etiā Capituli fuit satisfacere Concilii Trid. decreto *s. 24. c. 16.* quod loquitur de vicario generali non in spiritualibus seu voluntarijs tantùm: est censendum ad mentem decreti eos constituere voluisse. *c. causam. X. de rescript.* & verò quoniam credo, non obstante Officialis & Vicariorum creatione, à Capitulo non esse abdicatam iurisdictionem, & solicitudinem Episcopalem, in quam illud successit; puto spectare ad Capitulum interpretationem suæ commissionis: præsertim in futurum: sicut spectasset ad Episcopum. Clarè porro mihi videtur agnosci Capituli retenta iurisdictio in Epistola Clementis VIII. *apud Quarantam vbi sup. scripta ad Capitulum Neapolitanum, in verbis; date operam, vt cultus Dei & ecclesiastica disciplina accuratè obseruetur, & ius ecclesia, eiusque iurisdictio & libertas vbique sarta & tecta sit. neque vlla ex parte imminuatur. denique quicquid ad Dei honorem & animarum vtilitatem pertinet, summa inter vos concordia procurate quam diligentissime.* Eodē facit, quod Concilium *Trid. s. 24. c. 16.* iubet quidē vicarium à Capitulo Sede vacante constitui; non tamen omnem potestatem tribui, nihil Capitulo reseruari: imò dum *ibid.* liberatos à Capitulo iterum successori rationē dare iubet: non tamen declarat libera-

2. Mens spectanda & consuetudo.

3. Aliàs omnis illa Vicario competit quæ Capitulo Sede vacante.

4. Et quæ Episcopo.

5. Eaq; mens Côc. Trid. s. 24. c. 16.

6. Interpretari potest Capitulum penes quod & mansit iurisdictio etiam ex mente d. c. 16. & s. 7. c. 10.

liberationem nulliter factam esse: item chartas Episcopales non vetat ad Capitulum peruenire; sed mandat successori restitui: & , *f.* 7. *c.* 10. intra annum vetat; post annum permittit dari dimissorias à Capitulo. ac proinde satis liquere videtur agnosci in Capitulo iurisdictionem, & si vicarium crearit; vnum, vel plures, & œconomum pro fructibus. Id enim ea ex causa potissimùm videtur fieri iussum, quia pœne esset impossibile, vt, si Capitulum per se totum administraret, singulis ecclesiæ necessitatibus, præsertim repentinis, & moram non ferentibus, pro debito posset satisfieri.

De feudis.

RESPONSVM I.

De diuersis dominis vnius feudi, & iure venandi.

[1.] [...]us va[...] an [...]sus [...]num [...]ibat?

OFficium villici feudi nomine possidetur; præscribere ergo aduersus fidelitatem non potest. *Papon. arrest. l.* 12. *t.* 12. *ar.* 20. 21. Villicus officiarius est, procurator, seu mandatarius. *l. vrbana familia & ibi Alciat. D. de verb. signif.* vnde illud euangelicum; *redde rationem villicationis tuæ.* siue ergo officium sit perpetuum, siue temporale; fines mandati domini sui diligenter debet obseruare. *l.* 5. *D. Mand.* & non obsistere domini vtilitati, aut committere feloniam. ex qua etiam hodie vasalli priuantur. *Gudelin. de feud. p.* 5. *c.* 1. *post Chassan. Boer. Molin. Papon. d. l.* 13. *tit.* 13. *ar.* 9. *& seqq.* aut debet sponte refutare feudum. *l.* 2. *feud. t.* 28. *Gudelin. vbi supra c.* 2. nec potest vasallos aut emphyteutas Domini sui, suos vasallos aut emphyteutas, aut censuarios facere; aut

[...]ens [...]i vti[...]lo[...]com[...] & [...]po[...]uari.

censualibus suis libris inscribere. quamquam enim secundus census sine præiudicio primi imponi posse dicatur; *Papon. arr. l.* 13. *t.* 2. *n.* 9. ita vt prior tempore maneat præcipuus: *arg. c. constitutus. X. de relig. dom. Papon. vbi supra citans Felin. in c. causam de probat. Ioan. Fabr. in §. adeo Inst. de loc. & cond.* tamen quoad iura dominicalia ab alio, quam primo domino recognoscenda, id non est permissum. *idem Faber in l. cùm dubitatur in princ. n.* 8. *C. de Iur. emphyt.* & de fidelitatis iuramento disertè decisum est. *in c.* 22. *X. de. Iureiur.* 3. An vnius feudi plures domini esse possint?

Dux Brabantiæ omne allodium in villa W. contulit monasterio S. B. retinuit tamen in eadem *dominium altæ iustitiæ, & in sylua H. venationes ferarum: quod teuthonicè vvilsvanck dicitur: & quod monasterium non poterit exstirpare syluam, nisi de Ducis voluntate*: quæsitum est an ad monasterium spectet venatio perdicum; an ad illum cui postea Dux dominium altæ iustitiæ concessit? Iure quidem naturali, & ciuili Romano venatio cuique permissa est; ita vt feræ capientium fiant. *l.* 1. *D. de acquir. rer. dom.* nec interfit quoad bestias, feras, & volucres vtrùm in suo quisque fundo capiat, an in alieno. *l.* 3. *D. eod. § feræ Inst. de rer. diuis. c. ius naturale. dist.* 1. *l. vn. C. de venat. fer. lib.* 11. vt iniuriarum teneatur, qui piscari aut aucupari quem prohibuerit. *l. iniuriarum* 13. *§. vlt. D. de iniur.* Quamquam in Germania venatio Principibus reseruata ex historijs pridem videatur. vnde *ex Crant. hist. eccl. l.* 1. *c.* 2. refert Baronius *ad an.* 804. Carolum Magnum Osnaburgensi ecclesiæ nemus certis finibus definitum dedisse, *cum omni*, inquit diploma, *integritate in porcis siluestribus, ceruis, auibus, & piscibus, omnique venatione, quæ sub banno vsuali ad forestum deputatur, ad similitudinem foresti nostri Aquisgrani in silua,* 4. Venatio ad quem pertineat?

 Osiningi

Osiningi in perpetuum pietatis vsum donauimus: ea videlicet ratione, quod si quispiam hoc idem nemus nostro banno munitum sine prædicta Sedis Episcopi licentia studio venandi, vel aliud agendi vnquam introierit, sciat se tam diuinæ quàm regiæ vltionis vindictam incursurum; necnon pro delicto sexaginta solidos nostri ponderis, quos nobis pro banno violato debere statuimus, redditurum. Insuper verò eidem Episcopo, eiusque successoribus perpetuam concedimus licentiam, libertatem, & ab omni regali imperio absolutionem: nisi fortè contingat &c.

6. Superuenit tandem constitutio Frederici *de pace tenenda, & eius violat. in vsibus feudorum. nemo,* inquit, *retia sua, aut laqueos, aut alia qualibet instrumenta, ad capiendas venationes tendat, nisi ad vrsos, apros, vel lupos capiendos.* quod & si non male intelligatur ne cum armis huiusmodi venatio fiat; aut defendatur armis; propter paragraphum antecedentem, & consequentem, rusticis, viatoribus, nec non militibus non idoneo loco arma vetantem; tamen multis locis generaliter recepta est huiusmodi prohibitio. vnde nata est nobilis illa quæstio, an Principibus liceat venationem subditis interdicere? de qua citati à Fachin. *lib. 1. controuers. c. 1.* & in Hollandia quidem Grotius *in Introduct. ad Batauicam iurisprudentiam l. 2. p.* 4. animaduertendum esse dicit, quod aucupium nobilium volucrum spectet ad supremitatem Principis; eorumue quibus huiusmodi ius concesserit. piscatio etiam in fluminibus, & venatio quadrupedum. nisi quod magnates liberi domini, vnum ceruum quotannis, & minores feras, vt cuniculos & lepores, omnes nobiles venari possint. in Brabantia autem *per latum Introitum ar. 33. 34. 35.* liberior est venatio. vt quilibet venari possit lepores, & vulpes per totam Brabantiam, & cuniculos extra loca immunia (*vrije waranden*), & vndique cum volucribus aucupari. denique omnibus militibus, scutiferis, alijsque bonis viris incolis Brabantiæ; per totam item Brabantiam, exceptis certis locis liberis, seu syluis regis, grandes feras venari.

Vtrobique autem animaduerti potest venationem nobiliter esse exercendam, & ferè per nobiles maiorum ferarum. etsi vnicam quotanms magnatibus tantum permittant Bataui, vt diximus. vnde & alibi quæsitum est, quibus dynastis, aut toparchis, ius venandi competat? & in additionibus ad arresta Paponis *l. 13. tit. 2. arrest.* 2. iudicatũ dicitur in purpura 1573. Domino quidem per totum suum territorium; vasallo autem in fundo suo dumtaxat venationem licere. & 1561. in Arrestis general. etiam domino habenti mediam, & infimam iurisdictionem. ijsque arrestis conformiter sæpius hîc iudicatum fuisse refert Christinæus *vol. 5. de venat. ferar. decis. 84. n. 32.* 7.

Et verò cum iure quisque prohibere possit, ne alius agrum suum ingrediatur; *d. §. vlt.* venandi ius, aliumque prohibendi, magis ei qui habet infimam iustitiam quam qui altam, competere dicendum foret: quippe is fundi directus dominus est, alius tantùm terrendi potestatem habet. *l. pupillus. §. territorium. D. de Verb. sign.* quo non spectat prohibitio ingrediendi fundum, & venandi. nisi & hoc à Principe supremo concessum sit. nam qui de prohibenda venatione tractant, & speciatim Couuar. *in relect. c. peccatum. de reg. iur. p. 2. §. 8.* ijs ferè vtuntur argumentis dumtaxat, quæ supremo Priucipi competant: vt is possit prohibere, vt quæ natura fecit cōmunia, vni Principi seruentur; aut ei, cui ille ius istiusmodi dederit. *Fachin. & citati vbi sup. §. sec. est causa.* 8.

quam-

quamquam Borell. *l.4.c.3. de edict. magist.* huiusmodi venationes vel ab ipsis supremis Principibus prohiberi, multo minùs ab inferioribus posse neget, pluresque secum sentientes citat. & n. quidem 7. dominum territorij asserat posse quidem prohibere territorij (seu potius fundi) ingressum; non tamen aucupium, aut venationem.

9. Sed in casu nostro in silua H. tantùm Dux reseruat venationes ferarum: quam *ex d. ar. 34. lati introitus, & Grotio* dignissimam esse venationem ferarum grandium mox diximus: eoque Dux H. eandem sibi reseruat dictis verbis; *& in sylua venationes ferarum*, vtique ceruorum, aprorum & similium: quæ ferè alibi inter regalia habentur. adeo vt in Anglia ex constitutione Guilielmi II. capitale fuerit prehendere ceruum. *vt de eo Malmesbur.* loquitur autem Dux in singulari, de sylua; scilicet de qua paulò antè inquit, sylua quæ vocatur H. in istiusmodi enim magnis syluis grandiores illæ bestiæ solent hospitari, minores etiam alibi; adeoque harum respectu *retinuimus*, inquit, *in sylua venationes ferarum.* vbi feras eo sensu accipere congruit, quo in d. tit. de venat. *ferar. tit. 48. C. lib. 11.* vbi tota lex vnica loquitur de feris grandioribus. quo fine idem Dux stipulatur, quod d. syluam *Domus prædicta*, inquit, *non exstirpabit, neque, exstirpare poterit, nisi de nostra voluntate.* ne ea exstirpata desint feræ, & venationis voluptas ibi Principi auferatur (quale aliquid reperimus in c. cum dilecti. *X. de donat.*) In alijs autem syluis, pascuis &c. Dux omne allodium concessit, & ius omne retento tantùm altæ iustitiæ dominio.

10. Cùm ergo, quod prætor vetat in vno, censeatur in altero concedere; *l. cum prætor. D. de iudic.* & & quod de vno negatur, in altero censeatur admitti; *c. nonne. X. de præsumpt. qui res certas excipit,* inquit lex *quæsitum. §. idem respondit. D. de instru. le. non potest non videri de cæteris rebus sensisse.* dicendum est ergo tam extra d. syluam venationem non esse reseruatam; quàm in ipsa sylua venationem ferarum dumtaxat grandiorum, non minorum. idque significari ea voce *wiltvanck.* quæ in principali significatu de grandiorum ferarum captura solet intelligi à venatoribus. & in vnaquaque arte vocabula artis accipienda sunt sicut solent accipi à peritis artis. vt dicitur de modo loquendi patris-familias, regionis, *& c. l. nummis. 75. D. de legat. 3.*

Nec obstare potest, si dicatur Ducem conferre allodium *in decimis, pratis, syluis, & piscarijs*; non autem ibi addere, *venationibus*: adeoque iure piscandi expresso venationem videri reseruatam: *d. c. cum prætor. d. l. nonne*: quia argumentum istiusmodi plausibile esset, si alia verba antecedentia & consequentia non obsisterent. pręterquam enim quod exempla expressa non restringant regulam; insuper subiungitur; *cum omnibus appendicijs suis*: qui autē omnia dicit, nihil excludit. deinde vt generi per speciem derogatur; ita specialis præsumptio preualet generali. *Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 29. n. 7.* adde argumentum d. c. cùm dilecti. vt interpretatio fiat plenissimè in beneficijs, cum id admittit sanus intellectus. 11.

Id quod iuuat summopere quod monasterium S. B. iam olim fuerit in possessione aucupandi, & elocandi aucupationem perdicum: vt ex munimentis constat; & probatum fuit Ostiario, qui manu-tenuit Abbatem & conuentum in d. possessione, cum pœnali interdicto secundum literas, *non obstante appellatione.* nec huiusmodi interdictum Ostiarij à Curia hactenus est mutatum: in dubio autem sermone, & iure melior est conditio possidentis. *c. in pari. de* 12.

 reg.

reg. iur. in 6. & quando actor non potest probare rem suam esse, remanet in suo loco possessio. *§. retinend. inst. de interdict.* & hîc præsumptionem facit donationem Ducis ius ancupandi ex antiqua interpretatione comprehendisse, secundum quod & verborum donationis generalitas probat, & exceptio in non exceptis firmat regulam: & quia decet concessum à Principe beneficium esse mansurum. *c. decet. de reg. iur. in 6.* & id quod nostrum est sine facto nostro ad alium non potest transferri. *l. id quod. D. eod.* nec à quopiam plus iuris in alterum, quàm ipsi competat; *c. 79. eod. in 6.* sed is qui in ius succedit alterius eodem, quo ille, vti debet: *c. 46. eod.* sequitur aucupandi facultatem monasterio semel concessam, non potuisse auferri; nec in alium plus iuris potuisse Ducem amplius transferre, quàm ipsi iam competeret. sed eum qui oppignoratum nunc possidet dominium altæ iustitiæ, eodem tantùm iure nunc posse vti, quo Dux potuit post d. donationem monasterio factam. adeoque oppignorationem ex communi formula factam, seu venditionem, præiudicare non potuisse d. monasterio, aut emptori ius tribuere in re antè monasterio donata: sed tantùm actionem ex emto ad præstandam euictionem: debereque monasterium relinqui in iure, & possessione aucupandi. cæterùm quod spectat ad dominium altæ iustitiæ Duci reseruatum, ex d. formula translatum est in C. quondam villicum Ducis, præter illa quæ eadem formula excipit, inter quæ disertè non excipitur venatio ferarum, in d. sylua Duci reseruata.

13. Enimuero quamquam per Brabantiam nobiliter cuiuis venari liceat; tamen aliàs retia tendere, aut ignobiliter venari, nec in fundo quidem suo licet. *Grotius vbi supra.* multis tamen locis pagorum Domini quilibet in suo districtu ius venandi elocant, retia & laqueos tendi permittunt in rem suam; alijs prohibent: & in huiusmodi elocatione, seu vtilitate partem dominici iuris consistere putant. sicut responsum est aucupium venationemque in fructu esse. *l. 26. D. de vsufruct.* adeoque & hîc dicendum erit hanc dominici iuris partem d. donatione Ducis comprehensam fuisse, atque ideo etiamnum d. monasterio competere.

Quæ de perdicum aucupio diximus; ex ijsdem causis tribuenda sunt monasterio, quoad aliarum volucrum nobilium, & quadrupedum venationem; excepta grandiorum ferarum venatione in d. sylua de H. Duci reseruata.

Mandati.

RESPONSVM I.

Commissio apostolica nullatenus est excedenda.

Breue, de cuius terminis & intellectu quæsitum fuit, ita habet; *Cum ven. frater Archiepiscopus C. qui nostri & huius sanctæ Sedis Apostolicæ in Belgicis ditionibus Nuncij munere functus fuit, ad almam Vrbem nostram, iussu nostro redierit, Nos ne propterea negotia contentiosa iurisdictionis earundem ditionum, aliqua detrimenta patiantur, prouidere volentes, ac de tua fide, prudentia, integritate, doctrina & religionis zelo plurimum in Domino confisi: Tibi vt ad beneplacitum nostrum quamcumque iurisdictionem contentiosam infra limites istius legationis, eidem Nuncio pro tempore existenti, de iure, vsu, consuetudine, aut in vim quarumcumque facultatum, & indultorum apostolicorum quomodolibet competentem, & alias eisdem modo, & forma, quibus Nuncius huiusmodi in dicta legatione existens potest,* exer-

exercere, liberè & licitè possis, & valeas apostolica authoritate, tenore præsentium plenam & amplam facultatem concedimus, & impartimur. non obstantibus apostolicis, ac in vniuersalibus, prouincialibusque & Synodalibus Concilijs editis generalibus vel specialibus constitutionibus & ordinationibus ceterisque contrarijs quibuscumque.

1. ...dictio ...itur ...ex of... com... ,non ...ex ...ali ...cessio. ...quan... lata

Tribuit hoc Breue exercitium contentiosæ iurisdictionis qualiscumque competijt Nuncio Belgij pro tempore existenti: non qualis speciatim his vel illis fuit tributa. nam si qua his vel illis Nunciorum personis facultas fuit concessa specialiter; significat generalem commissionem eo non extendi. sed regulam esse contrariam. *c. præsenti. §. loca. de præbend. in 6.*

Dixi; *Nuncio Belgij pro tempore existenti*: ijs enim verbis vtitur Breue in dispositiuo: vt in narratiuo his; *Archiepiscopus C. Nuncij munere functus fuit*: iterum in dispositiuo: *modo & forma quibus Nuncius huiusmodi* (nota) *in d. legatione existens potest* (iterum nota) *exercere possis.* significat ergo facultatem, quæ officio, muneri, seu nunciaturæ competat: non quæ personæ alicui specialiter tributa fuerit. alioquin diceret, *potuit.* quippe tum Nuncius aliquis non erat, sed ad Vrbem redierat. facultatem ergo muneri, officio, administrationi Nuncij, vt talis, concessam tribuit: non verò singulariter personis indultam. quæ non abit in consequentiam. *c. 7. & 28. de regul. iur. in 6.*

Non obstant ea verba; *aut in vim quarumcumque facultatum & indultorum apostolicorum quomodolibet competentem*; quia rursus præcedunt illa verba; *eidem Nuncio pro tempore existenti*, id est, quæ nunciaturæ, officio, muneri concessam denotant; non personis indultam.

Minùs obstant illa verba; *de iure, vsu, consuetudine.* & quod Nuncij Belgij vti ita consueuerint: quia quæ fecerunt in vim specialium mandatorum, seu concessionum; non transeunt in vsus, & consuetudines. quarum omnis authoritas est à sola longæuitate temporis: non verò à mandatis, placitisque Principum. ius enim est non scriptum consuetudo, vsus, mores. *c. mos est. c. consuetudo. dist. 1. in v. de moribus tantum tracta,* & *vbi deficit lex. c. veritate. d. 8. in v. consuetudinem ratio, & veritas semper excludit. c. in his rebus. dist. 11.* vt si qui de vsu, aut consuetudine testentur, præmittere debeant sibi constare Nuncios in facultatibus hoc illudue non habuisse expressum; sic tamen, vel sic vti consueuisse.

Quare etiamsi quibusdam Belgij Nuncijs specialiter fuerit concessum, vt rescripta ipsi dare possent, & delegare causas appellationum à Iudicibus ab ipsa Sede apostolica delegatis interpositarum; tamen id est contra ius commune, *c. Audiuisti. X. de off. legat.* sicut *aduersus eius sententiam, qui vice Principis cognouit, solus Princeps restituit. l. aduersus C. si aduersus rem in d. l. 1. C. vbi & apud quem. l. illi à quo. §. tempestiuum. D. ad Trebell. l. 3. §. tractemus. D. de arbit. c. innotuit. X. de elect.* vt par in parem non exerceat imperium: *sed in his omnibus casibus,* inquit d. §. tempestiuum, *atque similibus principale auxilium implorandum est.* quare & pro regula habetur, vt commissiones semel in Curia Romana signatæ, semper maneant curiales: & postquam S. Pontifex semel manum apposuit, vt nemo se possit intromittere. *c. 1. & 2. X. de confirm. vtil. vel inutil.* Dicitur etiam vltimus Nuncius asseruisse huiusmodi facultatem sibi non fuisse tributam, & si quid secus fuerit expeditum, per sub & obreptionem fuisse obtentum. &, si quid huiusmodi foret ex vsu recipiendum, tamen vsus vltimus esset sequendus: *c. cum de benef. de preb. in 6.* & vbi is varius est, neuter seruandus; sed ius commune. 2.

2. Internuncius non potest recipere appellationes interpositas à delegatis ab ipsa S. Sede.

Mynsing. cent. 6. obs. 42.

3. Specialis concessio excipitur: sed illa exhibenda est.

Excipit d. c. studuisti; *nisi super hoc mandatum speciale receperit.* Id porro docere debet *l. 1. C. de mandat. princ. l. obseruare §. hoc etiam D. de off. proconsul. glossa in c. nobilissimus dist. 97. Gambarus, tract. de off. legat. l. 1. §. qualiter legatus se gerere debeat cum prouinciam est ingressus. n. 3. c. cum in iure X. de off. delegat. c. 2. X. de dilat.* sic & *in Authent. de collator. §. eos.* missi à Principe pro fiscalibus exactionibus inchoare non possunt officium; *nisi prius*, inquit, *prouinciali Iudicio insinuauerint impositas sibi de hoc iussiones. alias posset eis resisti*, inquit Tuscus *in verb. delegato: & alijs non creditur, nisi constet de delegatione. concl. 154. n. 19. si non præsentent literas suæ facultatis Præsidi prouinciæ.* vt hodie dari solent à Papa Legatis seu Nuncijs literæ credentiæ: ijsque ita exhibitis, eis credi quoad ea, quæ iure legationis, seu nunciaturæ competunt, neque tendunt in præiudicium tertij, in ijs autem, quæ legatis sunt prohibita, nec veniunt iure legationis, sed requirunt mandatum speciale, non creditur: nisi doceant de mandato. *idem Tusc. v. legato. concl. 160. post plures quos citat.* quod eo magis dicendũ est, quod & reg. 13. Cancell. reuocauerit etiam facultates Nuncijs concessas, officia ipsorum directè non concernentes.

Cùm igitur sine speciali mandato Inter-Nuncius non possit se immiscere causæ ab ipsa Sede Apostolica semel delegatæ; nec ei per hoc Breue aliquid sit datum, quod non iure muneris competat; nec aliud apud regium Concilium, vel Episcopos exhibitum, in Acta & Archiua relatum inueniatur; atque mandati fines diligenter sint obseruandi; eorumdemque

4. Excessus commissionis inducit nullitatem.

excessus nullitatem inducat; *c. venerabili sub fin. X. de off. deleg. c. cum dilecta. X. de rescript. c. cui de non fac. de præb. in 6.* dicendum est vtique, quæ secus acta, commissa, delegataue sunt, nullius esse momenti. impune non pareri, *si quis supra iurisdictionem suam velit ius dicere*, inquit lex *vlt. D. de iurisdict. om. Iud.* eòque in casu præsenti magis, quod, etsi controuertatur an aliqua Nuncijs iure sui muneris sit in exemptos iurisdictio; tamen disertè ab omni authoritate legatorum per priuilegia exempti sint illi, de quibus hic quæritur. Ac multo magis à recto abscessum est, quando Inter-Nuncius ipse censuram inflixerat, ab eoque ad Sedem Apostolicam appellatũ erat, & illa causam alteri delegauerat; isque cùm de nullitate acta Inter-Nuncij damnasset, ab hoc rursus prouocaretur; ipse appellationem huiusmodi recepit; & alteri delegauit. non tantum ex supra d. causa quod appellatio definiatur ab inferiori Iudice ad superiorem prouocatio; & hi fuerint pares: *d. c. studuisti.* imò cùm, *vt ibidem dicitur* generi per speciem derogetur, in ea speciali causa superior: *c. sanè quia. X. de off. delegati*: sed etiam quod ad illum ipsum trahitur causa, à quo ante prouocatum fuit; cuius officium finitum fuerat mox atque semel pronunciarat siue bene, siue malè; ac sententiam suam executus fuerat. *c. in literis. X. de off. deleg.*

5. Minimè delegare potest Internuncius cùm ab ipso appellatum fuit.

De rerum permutatione.

RESPONSVM I.

An vicariæ perpetuæ permutatio fieri possit sine assensu parochi primitiui?

1. Regulariter beneficia licitè permutantur.

Regulariter beneficia inuicem sine fraude permutare est permissum. *c. vn. de rer. permut. in 6 in verb. sua beneficia permutare volentes liberè & sine fraude ipsa resignent, & nolumus vllatenus impediri.* quia tamen resignari, & inuicem con-

conferri debent; *clem. vn. eod.* in ijs, quæ iuris patronatus sunt, seu ad nominationem, electionem, deputationem alterius quàm Ordinarij, spectant; eorum vtique quorum collatione, nominatione, electione, deputatione opus est; con-
2. Ex eorum consensu quorum est prouidere.
sequenter consensu opus est. *Rebuff. tract. de benef. lib. 3. de permut. n. 21. Azor. Inst. mor. p. 2. ib. 7. c. 29. q. 6. Garcias de benef. p. 11. c. 3. n. 21. & seqq. & ab his citati.* vbi quidam vt permutationes aliter admissas nullas esse, aut annullandas contendunt; alij firmas, vt nec annullari possint.

3. Si dissentiant, & expediat ecclesiæ permutatio, prouidet Ordinarius.
Alij exigunt in patrono iustam causam dissentiendi; aut saltem, si dissenserit, & tamen permutatio ecclesiæ vtilis sit, Ordinarius iustè patroni ecclesiastici (nam laicorum fauorabilior vbique causa est) officium supplere, seu emendare possit, & permutationem admittere, & permutantibus prouidere. & *hodie*, inquit Rebuff. *vbi sup. vsus communis obtinuit, quod post requisitionem patroni maximè etiam eo non consentiente, permutatio approbetur ab Episcopo, & valeat. & sic iudicauit totus Senatus Parisiensis, vt retulit d. Quadrigarius. & Zerola in Prax. v. ius patronatus. §. 6.* vbi *& plures citat, &* se ita obtinuisse ait. & refert Garcias declarationem Cardinalium pro hac sententia. *vbi sup. n.* 127. quos sequutus Lessius *de iust. lib. 2. c. 34. dub. 36. n. 198. posse,* inquit, *Episcopum, si iudicat permutationem expedientem ecclesiæ suæ approbatione supplere consensum, & valere permutationem.*

4. Ad episcopum hæc potissimû spectant, etiam in vicarijs.
Vtique ad Ordinarium spectat potissimùm ne quis ad beneficium admoueatur, aut remoueatur, seu renunciet. *c. admonet. X. de renunc.* etiam per viam permutationis. *c. quæsitum. §. si autem Episcopus. X. de rer. permut.* etiam in vicarijs perpetuis. *c. ad hæc. X. de off. vic.* patroni autem parum videtur interesse, cùm hodie regulariter ita permissa censeatur permutatio. *d. clem. vn.* promptius quàm olim: cùm videretur requiri aliqua necessitas, *d. c. quæsitum.* ideoque nunc vix videatur in permutatione vera dari vacatio; secus quàm in simplici resignatione, vel in fauorem (vbi nihil extra arbitrium patroni potest fieri. *Zerola d. § 6.*) adeo vt quidam nô nisi Ordinarij authoritate opus esse crediderint in permutatione. *vide Azor. d. c. 29. q. 20.*

Enimuero quæ de patronis ecclesiasticis dicta sunt, eadem locum videntur habere in parochis primitiuis: qui passim in iure & praxi patroni ecclesiastici nominantur: præsertim vbi ratio non est difformis. *d. c. ad hæc.* nam & vicariæ perpetuæ, beneficia censentur. *DD. in c. 1. X. de off. vic. latè Azor. Inst. mor. p. 2. lib. 2. c. 6.* adeoque permutari possunt. *d. c. vn. de permut. in 6. d. clem. vn. eod.* & vicariæ perpetuæ regulis sui principalis beneficij gubernantur quatenus in vtrisque eadem est ratio. *clem. vn. de off. vic. Zabarell. ibid. in 2. notab. & q.* 25. quibus conformiter Azor. *d. c. 29. q. 32.* quæ de patronis inuitis dicta sunt, eadem respondet in alijs quomodolibet in permutatione interesse habentibus. identitas enim rationis etiam pœnalia iura in beneficijs ad non expressa extendit. *c. si postquam. de elect. in 6.* 5. Quæ & beneficia sunt & permutari permissa.

Eodemque *capite q.* 16. quamuis Pius V. *const. incip. quanta*, valde restrinxisset resignationes simplices, permutationes tamen admisisset quas canonicæ sanctiones admitterent; idem Azor. enumerat, quas non admitterent: neque tamen inter illas vicariarum perpetuarum permutationes recenset. illis ergo iure permissis parochus primitiuus sine iusta causa dissentire nô debet; alioquin Ordinarius supplere illius officium & authoritatem permutationi tribuere poterit.

6. Ad prouidendum citra patroni assensum an opus sit necessitate ecclesiæ?
Sed exigunt quidam ad hæc vel necessitatem, vel vtilitatem magnam: *citati à Garcia. d. c. 3. n. 23. & seqq.* facit quidem d. c. quæsitum, neces-

necessitatis mentionem, sed & vtilitatis; nec addit magnæ: ideoque rectè Lessio sufficit, si Episcopus iudicat permutationem ecclesiæ expedientem; *vbi sup.* saltem vbi nihil fraudis aduersus patronum apparet. *c. 2. de renunc. in 6.*

Et verò fatendum est cùm strictior olim esset ecclesiæ disciplina, scrupulosius in beneficijs versari solitum fuisse. vt apparet ex Concilio Turonensi, & d. c. quæsitum illud citante. cùm illud simpliciter dignitatum permutationes inhiberet; d. c. quæsitum ex necessitate & vtilitate temperaret: d. c. vn. *in 6. & clem. vn. de permut.* successiuè liberiorem permutandi facultatem faceret: & vsus hodiernus magis firmaret. de quo Rebuff. vt maior hodie quasi proprietas competere videtur in beneficijs: vt & liberior de fructibus disponendi facultas tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem vsurpatur.

7. Vbi ergo expedit potest episcopus inuito parocho primitiuo vicariæ perpetuæ permutationẽ admittere.

Ideoque ex his omnibus existimo vicariæ perpetuæ permutationem, quam Episcopus iudicat ecclesiæ expedire, fieri posse requisito, quamuis inuito, parocho primitiuo: [illegible]pplente Episcopo illius defectum, & authoritatem permutationi præstante.

De testamentis.

RESPONSVM I.

De translatione monasterij & bonorum.

CVm legatum ciuitati relictum esset, vt ex reditibus quotannis in ea ciuitate, memoriæ conseruandæ defuncti gratiâ, spectaculum celebraretur, quod ibi celebrari non licebat; Modestinus respondit, adhibitis heredibus, & primoribus ciuitatis, dispiciendum esse in quam rem conuerti deberet fideicommissum, vt memoria testatoris alio, & licito genere celebraretur. *l. legatum 16. D. de vsufruct. legat.* ad eum modum dicendum hic est cùm fundatio monastica, & officia diuina per edicta Ordinum suo in loco ritu Catholico effectum habere non possint; dispiciendum esse, quo alio modo fundatorum voluntas, vt executionem habeat, iuuanda sit.

1. Cùm voluntas modo præscripto impleri non potest, implenda est quo optimo potest.

Ad eandem rationem cùm monasterium eo loco quo testator insserat, exstrui non posset; respondit Pontifex *in 3. c. X. de testam.* vt loci episcopus cum hærede ageret, & alio loco ædificari curaret, ac omnia relicta loco ipsi sine diminutione qualibet assignari. In regularibus autem exemptis ipsi Generales Iurisdictionem quasi episcopalem habent, adeoque in negotijs religionis vices episcoporum supplent. L. Miranda *in Manual. pral. t. 2. q. 7. & seqq.* commutationem ergo hanc vltimæ voluntatis authoritate quasi Episcopali ipsi facere possunt. Causa autem faciendi insta ac rationabilis censetur à Panormitano, alijsque canonistis, *in d. c. 3. Gambarupt. de off. & potest. leg. de later. l. 6. n. 223. Aloysio Riccio in Collect. decis. p. 3. collect. 558. in fin. à Barbos. de off. episc. p. 3. alleg. 83. n. 10.* si monasterium in loco certo à testatore construi est iussum, vbi construi non potest, vt alibi construatur.

2. Sic monasterium alibi ædificandum, cum non potest loco præscripto.

3. Autoritas Episcopi in secularibus, Generalis in exemptis.

Quod etsi de primæua constructione decisum sit, eadem tamen ratio post ruinam ac destructionem eandem Iuris dispositionem facit. & propterea Concilium Tridentinum *s. 21. c. 7.* beneficia in ecclesijs vetustate ac aliàs collapsis, quæ instaurari nequeant, fundata arbitrio episcoporum ad alias transferri iubet: etiam parochiales ad matrices seu viciniores. quin & de regularibus, vbi eadem causa subsit, id accipiendum esse

4. Vt in prima structura, sic in ruina & destructione.

esse ratio quoque Iuris suadet, & connexio c. 8. cum præcedenti *d. ſ. 21.* & argumentum à pari locum habeat in beneficijs: *c. si postquam. de elect. in 6.*

Quin etiam per viam vnionis, cùm necessitas id aut euidens ecclesiæ vtilitas exegerit, coniungi

5. ic & mo-nachorum ranslatio t.

monasteria, & transferri monachos authoritate ordinaria rescriptum est. *in c. sicut vnire. X. de excess. Prælat.* & iusta vnionis causa est hostilis desolatio. *c. 2. X. de religios. dom.* quinimo Clem. 1. *§. ad hæc de stat. monach.* cum in priori loco numerus competens sustineri nequit, ad alium locum, prout erit commodius, arbitrio Ordinarij, de consilio & assensu Abbatum, transferri permittuntur. quæ in exemptis rursus à Generali cum interuentu Capituli fieri posse censendum est.

6. lius iusta ausa hæreticorum iolentia.

Igitur cùm in loco destructo nec conuentus formales restitui, nec diuinum officium celebrari per has turbas ciuiles licet; iustissima certè causa translationis esse dicenda est, vt ex huiusmodi vastato monasterio, monachi & bona aliò transferantur: quò consultius visum erit Generali, & Capitulo, seu Ordinis Primoribus; vt loquitur d. l. legatum. vocatis quidem & auditis ijs, quorum interest, vt loquitur d. c. 7. *ſ. 21. Trid.* in translationibus, & regula 21. *Cancellariæ* in vnionibus. ne piæ testatorum pereant voluntates: ne caduca fiant vllo modo relicta in piam causam. *Panorm. in d. c. 3.* Quemadmodum S. Congregatio Cardinalium an. 1608. commisit Nuntio apostolico, & Episcopo Antuerpien. vt collegia quædam sub hæreticis sita transferrent, ad loca vbi exercitium esset Catholicæ religionis. ex eademque causa Bredâ Lyram translatus est conuentus de Vredenborch. *vt diximus in iur. Pont. nou. anal. de cler. non resid. n. 36.* & quamquam non in omnibus alijs id executionem obtinuerit ob inducias, seu alias causas; satis tamen hîc est fuisse iudicium Sedis apostolicę, quod transferendi iusta causa sit religionis impedimentum, & vis hæretica. quinimo œcumenici Concilij Trid. censura *ſ. 25. de reg. c. 5. in fin.* vt ob malorum hominum facinora, & leuioris generis impedimenta Episcopi, & alij superiores, si ita videbitur, Sanctimoniales ex rure transferant intra vrbes.

Sed an opus sit transferendorum consensu? vocari & audiri vult d. c. 7. *& reg. 21. Cancellariæ* eos, quorum interest: consensu audiendorum, cùm causa subest, negat opus esse Rebuffus. *in praxi benef. l. 1. reg. de vnion. glos. 11. n. 3. per c. dilectus X. de his quæ vi vel met. & ibi. DD. Innoc. in c. in Lateranen. de præbend. Panorm. & alij in c. nullus. de iure patron.* & sic in d. c. 5. *de reg. Trid. in fin.* transferendarum monialium non exigitur consensus, sed & per censuras inuitæ compelluntur. 7. An opus sit transferendorũ consensus

Videtur tamen nonnihil obstare d. Clem. 1. *§. ad hæc. de stat. monach. in verb. cum consilio & assensu Abbatum*: sed gloss. *in verb. assensu; si hoc,* inquit, *non addidisset, sufficiebat consilium quærere. de arbitris. c. cum olim.* igitur in alijs vnionum translationumque casibus, quam qui ibi proponitur, scilicet ne soli habitent monachi, vbi clarior erit necessitas, aut euidentior vtilitas, communi iure sufficiet auditos esse eos, quorum interest, quamuis non assenserint.

Quod hoc in casu multò maximè obtinere debet; quod nullus hîc extet religiosus in domo destructa professus; in quo iura collegij conseruata possint censeri: sed deuoluta omnia sint ad ipsum Ordinem. *vt multis Scioppius in eo libro quem dedit de bonis monasteriorum per Germaniam pridem destructorum per hæreticos occupatis, & per tractatus Imperij, veteribus dominis resti-* 8. Cum hic nullus sit professus nullus refragari potest.

restituendis. Prior autem qui hic supereſt, adminiſtrationem tantùm habet ſibi commiſſam; & amouibilis ponitur. vt & Concilium Trid. *ſ. 25. de reg. c. 2.* omnes monaſticos adminiſtratores, & officiales ad nutum ſuperiorum facit amouibiles. d. porro Clem. *§. ad hac* agit de Abbatibus; qui dignitates ſuas in titulum beneficialem poſſident, quibus competit plenaria adminiſtratio in ſpiritualibus, & temporalibus, & irreuocabilis, niſi ex delicto: & propterea ſequitur inter vtroſque euidens iuris diuerſitas. vt in Abbatibus, non niſi quatenus de iure exprimitur, auferri aliqua authoritas inuitis poſſit; adminiſtrationem tantū amouibilem habentibus in totum vel in partem à committentibus poſſit. *l. Iudicium D. de Iud.* adeoque nec poſſit ſine offenſa voti obedientiæ, & paupertatis Prior, Vicarius, aut procurator Generali, & Capitulo adminiſtrationes commiſſas reuocanti, non obedire; & contra illius iuſſum bona monaſterij detinere: quin ſi contumaciter perſeuerent, in pœnas d. c. *2.* in fin. regulæ, & Ordinis incidant.

9. Adminiſtratores ſunt amobiles.

10. Atque hæc quidem ita ſe habent ex Iure communi. Cæterùm quoniam hic ordo ex conceſſione Gregorij XV. communicationem habet priuilegiorum aliorum Ordinum, & in alijs quibuſdam Ordinibus inuenitur conceſſum 1. vt ſuperiores monaſteria minùs commodè ſita transferre poſſint ad loca oportuniora; cum ſuis redditibus; etiam inuitis locorum ſpecialium ſuperioribus: 2. vel vbi Domini temporales bona ad monaſteria ſpectantia occupant, vel quæ ſterilia ſunt, & inaquoſa. *3.* ac denique cùm transferunt, bona omnia, exceptis eccleſijs, vendere, & ad alia loca transferre. quoad primum, vt conſtitutione Sixti V. *apud Em. Rodric. Eom. 2. q. 50. ar. 4.* data refertur facultas Congregationi S. Benedicti Portugalliæ, vt id poſſet Generalis d. Congregationis: ſecundum; conceſſione Pij. II. *bulla illius apud eundē Rodric. in collect. priuil. mendicant.* conuentui S. Benedicti Valleſolitano: tertium; *bulla 7. Alexandri IV. apud eundem Rodric.* Generali Minoritarum: inferendum eſt, has eaſdem gratias, & facultates Generali & Capitulo huius Ordinis competere, per d. communicationem à Gregorio XV. factam quoad omnia priuilegia, gratias, & indulta conceſſa alijs Ordinibus, ſuperioribus, monaſterijs, & locis, quibus de iure, vſu, conſuetudine, priuilegio, aut conceſſione apoſtolica in genere, vel in ſpecie ac tam coniunctim quàm diuiſim, ſeu aliàs quomodolibet vtuntur, fruuntur, & gaudent, vti, frui, & gaudere poſſint, & poterunt quomodolibet in futurum: dummodo tamen ſint in vſu, & non ſint reuocata, aut ſub aliquibus reuocationibus comprehenſa, ſacriſque canonibus, & Concilij Tridentini decretis, aut conſtitutionibus apoſtolicis non repugnent: pari modo non ſolùm ad eorum inſtar, ſed pariformiter, & æquè principaliter, perinde ac ſi illis nominatim, & in ſpecie conceſſa fuiſſent.

Suffragantur priuilegia hic ſpecialia per communicationem.

Neque verò hiſce obſtat conſtitutio Pauli II. ſuper alienatione bonorum eccleſiaſticorum: quippe Innocentius VIII. 1487. declarauit hunc Ordinem ab eadem conſtitutione eſſe exemptum. nec porro Paulina conſtitutio ad hos caſus, iure priuilegioue permiſſos, pertinet: (idemq; eſt ſenſus aliorum id genus canonum) ſed ad alios extra iuris priuilegiorumue permiſſum attentatos ex ambitioſa cupiditate bona Deo dicata profanis vſibus applicare, & cum diuini cultus detrimento ſibi vſurpare præſumentiū. huiuſmodi enim verbis vtitur Paulus: cuius extat conſtitutio in c. vnic. *de*

11. Reſpondetur Obiectis.

de reb. eccles. non alien. in extravag. commun. cùm hic finis translationis sit in contrarium, vt magis diuinus cultus augeatur per translationem, quàm si pauci in loco priori, sub hæreticis latitantes, sine religionis exercitio, aut alio ecclesiæ fructu prouentus à fundatoribus relictos absumant; cùm per translationem finis testatoris haberi possit: & debeat per d. l. legatum, & d.c.3. vt *memoria*, inquit d. lex *legatum* (is finis ibi propositus fuerat) *testatoris alio & licito genere celebretur*: & sic *defunctorũ pias voluntates*, inquit d.c. 3. *episcopali decens est studio adimpleri*. ergo sic erit decens in Ordine exempto studio Generalis, & Capituli pias fundatorum voluntates adimpleri.

His igitur consideratis existimo posse Generalem istius Ordinis cum Capitulo translationem, quã dixi, facere, vna cum omnibus bonis, siue in specie retinendis, siue si satius videbitur ritè distrahendis, & pretio in aliũ locum transferendo, & applicando: atque Priorem, vicarium, aut procuratorem illius & Capituli decreto opponere se non posse, aut mandato non obedire; sine grauis peccati, pœnarum, & censurarum periculo.

RESPONSVM II.

De institutione liberorum, & bonorum diuisione per testatorem facta.

PAter Petro & Danieli hæreditatem vniuersam reliquit; alijs liberis certas summas. ab illis rationes, aut inuentarium exigi vetuit; post summas adiecit hæc verba; *per quas de filiali portione illis erit satisfactum, & illi alÿs exæquati.*

Quæsitum est, cùm exæquatæ non credantur esse portiones; an supplementum debeatur?

1. *An parentibus facultates suas declarantibus standum sit?* In Nouell. 48. statutum est, vt ei, qui moriens iurauit quantum haberet in bonis, omnino hæredes credant: nec vlteriùs inquirant. sed iurato: sine iuramento autem facta declaratio veritati non officit. *l. 1. C. arb tut. l. scrip. C. comm. vtr. iud. l. si fund. §. si libert. D de leg. 1. l. cũ pater. §. pat. qui fil. D. de legat. 2. l. 15. §. vlt. D. ad leg. falc.* quasi tunc nõ fuerit exquisita declaratio: adeò vt velit eam hæredes suos sequi. enixiorem voluntatem indicat iuramentum. *d. l. cum pat. §. fil. l. cum quis. §. codicillis. D. de legat. 3.*

2. *An diuisio sequenda.* Sed & cùm pater vlteriùs progreditur, & bonorum diuisionem inter liberos facit; ea seruanda est per hæredes, & Iudicem. *l. parent. C. de inoffi. test. l. filij. l. si cogit. l. vlt. C. fam. erc. l si filia. §. si pat l. ex parte. §. intest. D. eod.* si modò vel pater, vel liberi omnes subscripserint. *Nouell. 18. in 4. part.*

3. *Nomina & unciæ vt scribendæ?* Adiecit Nouella 107. non notis & indicijs; sed claris literis dispositionem vltimam inter liberos perscribi debere: & propria quidem testatoris manu hæredum nomina, & vncias.

4. *Quid si sit imparitas?* Quod si imparitas appareat in rebus diuisis, seu relictis; si modò inofficiosum non sit testamentum, oppugnari non potest. *d. l. filij.* sed quod plus vni quàm alteri tributum videtur, per modum prælegati censetur relictum: & in diuisione ab intestato, per modum donationis causa mortis. *d. l. si cogit. Gudel. in Iur. nouiss. lib. 2. c. 4. in fin.*

5. *Quid si pater exequatas esse portiones narret: an disponere censeatur?* Enimuerò ait pater æqualitatem hîc esse: quæritur ergo an ea affirmatio dispositionem inducat, vt & inquiri possit inæqualitas; & ad æqualitatem reduci debeat: an verò ea narratio nihil disponat? & quidẽ falsa demonstratio, vel causa non mutat dispositionem. *l. falsa demon. l. demonst. §. 1. D. de cond. & dem. §. huic prox. Inst. de. legat. rectè Cuiac. in paratit. C. de fals. caus. adiect. leg. in fin.* sic vniuersaliter loquitur; *demonstratio rei vel quantitati adiecta, & ratio legandi superuacua est.* igitur nihil hæc vel illa nocet. dispositionẽ ergo sequi oportet, adeoque superuacuo nihil attento summã & quantitatem à testatore expres-

 sam

ſam. *l. ſi non de ſig. l. refert. in v. nihil nocente falſa demonſt. & tot. tit C. de falſ. cauſ. ad. leg.* quare etiam deciſum eſt dote iam reddita, tamen ſi quaſi reddendæ nomine 40. legentur, ea deberi. imò, quod propius ad noſtros terminos accedit, ſi pater putet vnum ex filijs decem accepiſſe, & ideo alteri prælegaret decem, æquationis cauſa; etſi frater decem non ſuſtulerat, alter tamen prælegata decẽ habebit: quãquam ſecus foret, ſi conditionaliter legatum fuiſſet, ſi alter decem ſuſtuliſſet. *l. ita legatum. 12. l. demonſtratio. 10. §. quod autem. D. de condit. & demonſt.*

Itaque enuntiatio illa, ſeu narratio æquationis, nihil diſponit. ſed ſignificat teſtatorem æſtimatione ſua æquaſſe hæreditatem Petro & Danieli vniuerſaliter relictã, cum portionibus relictis alijs liberis. adeoque quamuis in hæreditate maior maſſa videatur, tamen certa & incerta nomina tanti per auerſionem æſtimaſſe videtur; & ſignificare voluiſſe æqualitatis ſibi curam, & amorem fuiſſe.

Vetuit autem teſtator, inquiri, aut rationes exigi, vel inuentarium: ideoque & æſtimationem illam controuerti voluiſſe ſe ſignificat: ſed velle, vt iſti æſtimationi, ſeu declarationi ſtetur. quæ expreſſa diſpoſitio ſatis enixam eius voluntatem patefacere videtur: vt de iurata declaratione dictũ eſt: & per eam ceſſare in non iurata illa, quam ſupra diximus, præſumptio.

Tradi quidem ſolet quod verba enuntiatiua principaliter in vltima voluntate propter ſe emiſſa, videantur facere diſpoſitionem. *per l. 1. C. de falſ. cauſ. adiecta legat. l. ex hac ſcriptura D. de donat. l. & eo modo. l. etiam hoc modo. D. de legat. 1.* ſed enimuerò habent hæ leges eiuſmodi verba, vt de donatione, de legato facto diſertè, vel per conſequentiam neceſſariam loquantur. ſciant, inquit d. *l. ex hac hæredes mei me donaſſe*, clarè. non minùs aliæ per conſequentiam, *l. 1. C. ſi falſa cauſa adiect. leg.* alioquin regulariter narratio, vel enuntiatio non facit diſpoſitionem. *Vid. Tuſc. v. verba enunciatiua concl.* 82. *Menoch. de arbit. caſ. 461. n. 15. & ſeqq.* & cùm verba hîc non enuntient aliquid geſtum, ſed deſcribant, circumloquantur, aut circumſtantias memorent, ad rationem falſæ demonſtrationis, aut cauſæ pertinent. *de quibus ſupra, & tractat Azo. alijque ad d. tit. C. ſi falſa cauſa adiecta leg. & ad leges ſuprà citatas. ac alibi.*

Cæterùm offert ſe alia difficultas, quod vnciæ, ſeu ſummæ ſingulis præter vniuerſaliter inſtitutos relictę; non tantùm non ſunt ſcriptæ manu teſtatoris; ſed neque eâ quâ reliquus textus teſtamenti: imò fortè manu vnius ex duobus vniuerſaliter inſtitutis hæredibus: imò dubitatur an antequam Notario & teſtibus oſtenderetur à teſtatore teſtamentum, fuerint inſcriptæ, an poſt mortem. 4. Quid ſi vnciæ ſcriptæ ſint manu hæredis inſtituti.

Verùm cùm teſtator exhibuit teſtamentum Notario & teſtibus, non neceſſarium fuit illud legendum prębere; ſed cùm dixerit illud ſuum eſſe teſtamentũ; nec tamen teſtatio mentis eſſe poſſit non expreſſis vncijs; ſequitur credendum eſſe ante d. exhibitionem inſcriptas fuiſſe. *arg. legis non codicillum. C. de teſtam.* quodque ſolemnitates ſubſtantiales interueniſſe præſumantur. *l. ſciendum. D. de verb. oblig.*

Porro teſtamentum, de quo agitur, non eſt imperfectum inter liberos; ſed ſecundùm mores & edictum an. 1611. perfectum. quod adeoque non requirit manu teſtatoris ſcribi hæredum nomina, & vncias: ſufficit ſubſcriptum eſſe à teſtatore, teſtibus, & Notario. quæ enim inter extraneos hodie ſolemnitates ſufficiunt; multo magis ſufficere debent teſtamento patris inter liberos.

Quod ſi autem vnus ex hæredibus vniuerſaliter inſtitutis vncias inſcripſerit, quamuis iubente & dictante teſtatore, pro non ſcriptis habendæ ſunt. *l. filius. l. diuus l. Impuberem.*

Impuberem.D. de falsis. & C.tot.tit. de his qui sibi adscript. quippe censetur commodum illud sibi adscripsisse, quod minus est in summâ adscriptâ, quàm esset in vera filiali portione: & omne hîc commodum consideratur. *d.l. Impuberem. §. adimendo. §. si testamentarius. in verb. quoniam nullum ipsius commodum est*, ideoque filij tanquam præteriti, seu quibus nihil relictum est, dum summa sic scripta pro non scripta habetur, irritum faciunt testamentum. *Instit. de exhered.lib. in princip.* Neque hæc ad solemnia tantùm faciunt testamenti; quia & in milite obtinent scribente testamentum commilitonis. *l. quod adhibitus. C. de his qui sibi adscript.* vt etiam apud nos obtinere debeant, etsi per mores nobis, vt militibus, remissæ sint solemnitates. quod & in notario & parocho adhuc memorat edictum anni 1611. art. 12. Quin & S.C^tum. Libonianum seu Claudian. non tantùm nullitatem, sed & pœnam irrogat. *d.l. Diuus.* & ignorantem etiam tenet. *l. 2. 3. 4. 5. C. de his qui sibi ads.* imo & in causa, vbi de veritate non dubitatur. quia etsi causa impulsiua legis cessat, non mox cessat lex. etsi adhuc pater subscripserit. *d.l. Diuus. §. plane. cum seqq.*

Et verò an scribenti tantùm obsit sua culpa, an etiam cohæredi cum scribente vniuersaliter instituto? quæri potest: & deciditur *in d.l. filius. §. sequens. D. de fals.*

7. Quid si notario tantum quis sibi dictauerit adscribendum?

Eadem controuersia mouetur quando nõ quidem quis sibi scripsit, sed vel notario tantum dictauit. vt apud Pecquium de *testã. coniugum lib. 3. c. 10.* videre est ex contentione Molinæi *ibid.* cuius rigor rei gestæ primordium spectat; benignior sententia inchoat rem ab interuentu notarij. Ita tamen vt ille mentem ipsius testatoris diligenter excipiat. *Idem Pecq. eod. l. 1. c. 17. Charond. Resp. l. 5. v. 46. Busius. ad l. 21. D. Qui testam. fac.* adeo vt sicut nec sufficiat subscriptio testatoris generalis, cùm quis sibi quid adscripsit, sed requiritur vt dicat illa se iubente ita esse scripta, & à se recognita: *d. l. diuus. §. plane.* sic & necessarium contendatur specialiter scribere testatorem ita ex mente sua ab alio dictata esse Notario, & à se recognita.

RESPONSVM III.

De testamento à notario testatore & testibus signato quidem, sed in quo nec signationis, nec interrogationis, an scribere possent, est mentio.

IVbet edictum anni 1611. testamenta subscribi per testatorem & duos testes, si quidem scribere possint: super quo à Notario, parocho, seu vice-parocho interrogabuntur: qui tenebuntur in vno alteroue casu eius facere mentionem in suis instrumentis. ex quibus verbis ortum est dubium, an Notarius teneatur mentionem facere suæ interrogationis, an tantum scientiæ, potentiæue, aut ignorantiæ scriptionis testatoris, & testium: item an expresè in casum scientiæ & potentiæ huius mentionem facere; an dicere testatorem & testes secum subscripsisse?

Et sanior sensus videtur interrogationis mentionem non esse faciendam; quando dicit declarasse testatorem se nescire scribere; quippe ea declaratio præsupponit factam esse interrogationem. *argumento §. si scriptum. Inst. de stipul.* Iterũ satis esse videtur si scripserit testatorem & testes secum subscripsisse: quod actus ipse id satis inferat: & rationi, finique legis satisfaciat. & Concilium priuatum validum esse testamentum respondit ad relationem Senatus Audomarensis *28. Iulij. 1621.* & *Concilij Arthesien. 12. Nouemb. 1628.* 1. Quando ex actis infertur præcessisse interrogationem satis est.

Facit ad hæc quod edictum mentionem fieri velit in vno atque altero casu, scilicet quod scribere sciant aut nesciant; subscripserintue. nam interrogationi faciendæ non tribuit duos casus: sed precisè vult illam fieri. quamquam non certa forma verborum, dummodo effectus habeatur: ideoque non opus est præcisè interrogare expresse, sed si dixerit; *placetne subscribere?* & accepto calamo subscripserint; implicitè satis interrogatum: rationi, & fini, legis erit satisfactum. nec in testamento illo Audomarensi alia fuit interrogationis mentio. & in edicto quod pridem in Gallia latum est, interpellatio huiusmodi tantùm requiritur.

2. Dum finis edicti obtineatur.

Vt autem in vno atque altero casu scientiæ vel ignorantiæ, potentiæ, vel impotentiæ mentio fiat: vel expressa vel qualiter diximus implicita; finis edicti, dubij scilicet, aut falsi vitandi causa, admodum facit. quippe, quamuis testator & testes subscripserint re ipsa; notarius tamen aut parochus subscripsisse eos non adiunxerit; & testes forte postea corrupti subscriptiones aut subsignationes suas negauerint; notarius aut testes obiuerint: hæredes se non agnoscere testium signaturas bona vel mala fide dixerint; non erit obtentus finis vitandi dubij, aut falsi. ideoque omnino dicendum est expressam aut implicitam, vt diximus, mentionem esse faciendam tam quoad testes: quàm testatorem. nam edictum coniuncta, & plurali locutione omnes videtur comprehendere.

Cùm ergo in hac causa mortuo notario in protocollo non inueniatur facta mentio huiusmodi interrogationis, nisi quoad testatricem; quod ob impotentiam, & cæcitatem scribere nequiuerit: de testibus autem ne quidem additum sit à notario, quod secum subscripserint: quamuis eorum nomina subscripta inueniantur: neque supposititia habeantur: forma tamen seruata non est: neque finis per illam obtentus: sed accidit per casum ignorantiæ, & probitatis hæredum. adeoque id obtinet, quod ab eodem Concilio responsum retulimus super omissione notarij *in iur. Pont. Nou. anal. de testam. n. 20.*

3. Si nec mentio facta subscriptionis vel ignorantiæ, seu impotentiæ, erit nullitas.

Accedit quod codicilli, de quibus quæstio, conditi sint à testatrice cæca: in cæcis autem Iustinianus *in l. hac consultiss. C. qui testam. facere poss.* præter communes solemnitates exigit, tabularium: aut, si deest, octauum testem: vt quamuis moribus nostris aut in edicto id disertè non exprimatur: tamen videri possit huiusmodi casum nota speciali indigere. qualia si non sint expressa censentur omissa. *l. item. §. ait. D. De iniur.* casus autem omissus dispositioni iuris relictus. *l. si extran. D. de condict. ob caus. l. si cum dotem. D. sol. mat. l. commodissime. D. de lib. & posth.* adeoque Princeps intra iuris communis cancellos edictum suum voluisse continere. *DD. ad l. hæredes mei D. ad Trebel. Bald. ad l. fidei commissum D. de legat. 3. Iason. ad d. l. commod. Alciat. reg. 3. præsumpt. c. 12.* aut saltem accuratè admodum atque eximiè consuetudinarias & edictales sollemnitates seruari.

4. augetur circumstantia cæcitatis.

Sed obiecta est Actrici exceptio, quod codicillos ratificauerit, iuxta illorum tenorem hæreditatem diuidendo, quotam suam recipiendo, & ex illa partes, seu reditus vendendo, coram magistratu cum tutore extraneo, vt moris est, & aduocato suo.

Sed quoniã iuris ignorantia nemini, vt iuris sui iacturam faciat, obesse solet; & hęc, quam diximus, nullitas iam tunc ante in quæstionẽ non venerit; subintrat hæc controuersia; an per aliquos actus quis censeatur id ratificare, cuius nullitatem ignorat? quam latè tractat Sanches *& authores ab eo citati. de mat. l. 2. disp. 36.* & verius sanè est non

5. Qui diuidit hæreditatem ignarus nullitatis an censeatur testamentum probare.

non ratificari id, cuius nullitas ignoratur. *c.* 2. *& c. fin. X. de cong. seru.* quoniam nihil est tam consensui contrarium, quàm error. *l. si per errorem. D. de iurisdict. omni. Iud.* pro errante autem aut ignorante etiam ille habetur, qui titubat, dubitatue. *l. vlt. de condict. indeb.* vt quamuis leuis mentio iniecta fuisset huiusmodi difficultatis; per alios tamen actus non facilè etiam titubans tacitè censendus sit ratificasse. *per ea quæ Sanches vbi sup. latè tradit.*

Cæterùm quoniam fassus hic est hæres ab intestato sibi notam esse defuncti voluntatem; sed obiecit eam legalibus sollemnitatibus non esse conformem, obiectus est §. fin. *Inst. de fideicom. hæred.* sed is loquitur in eo qui priùs voluntatem negauit: non si ab initio fassus sit, & super defectu sollemnitatum exceperit. *Mynsing. Sneichduin. alijque ibid.*

RESPONSVM II.

Siquis aliquem testari prohibuerit an hodie pœnæ legales obtineant.

IVre Romano multi sunt casus, in quibus fisco applicantur, quæ indignis auferuntur. *D. & C. de his quæ indignis. & specialiter D. & C. si quis aliquem testari prohibuerit, vel coegerit*: quæsitum est, an huiusmodi leges per mores nostros receptæ sint?

1. Negatiua probatur. Et quidem Bugnion. *de lois abrogées. l. 2. sec. 27. moribus*, inquit, *Gallicis nullo fere casu quod aufertur vt indignis fisco defertur.* idem tradit *l. 4. lem.* 38. *& latè Christinaeus vol. 1. decis.* 200. *n. 17. & multis seqq. vbi citat authores omnino multos, & singulatim Molinaeum ad Consuet. Paris. tit. 1. §. 8. gloss. 3. n. 9. in hoc regno, inquit, nec ex illo titulo D. & C. de his quibus vt indignis, nec ex titulo, si quis aliquem testari prohibuerit quicquam ad fiscum deuoluitur*, ac denique *n. 26. certum est hanc opinionem vbique*, inquit, *vsu & praxi esse receptam, ac proinde ab ea in consulendo & iudicando non esse recedendum, passim enim omnes indigni pro incapacibus & pro non scriptis habentur.* quod in fratricida latè deducit An. Rob. *rer. iudicat. l. 3. c. 7.* asseritque Christinæus & in his ditionibus eam sententiam esse receptam iudicio antiquissimorum practicorum Consiliariorum, & aduocatorum, eandemque iterum sequitur vol. *4. tit. de his quibus vt indignis n. 5. & seqq. citatque rursum plures authores, quos etiam secuti sumus in not. Iur. Belg. tit. de iur. fisc. vers. pen.* quorum ea ratio dari potest, quod hæ ditiones Belgicæ sint consuetudinariæ. *vt deduximus in Iur. pont. nou. anal. de const. n. 11. & altius in Hiatu. l. 1. c. 3.* & singulatim Brabantia. vt patet ex legibus Ioannis Ducis an. 1312. vt mirum non sit apices illos iuris Romani, subtilemque distinctionem inter incapaces & indignos, vt illis tanquam non scriptis ad agnatos deuoluatur successio; ab his tanquam qui successerint id auferat Fiscus, quo digni non sunt; per consuetudines non esse receptam: sed benigna eas simplicitate indistinctè fauere agnatis, vt penes hæredes proximiores maneat, quod alteri auferendum est. quemadmodum eædem consuetudines omnes subtilitates iuris scripti in condendis testamentis reiecerunt; sola notarij & duorum testium præsentia contentæ. adeoque partim testatum, partim intestatum decedere permittunt. quod Romanæ leges soli militi permittebant. & bellicosus ille populus, in quo nemo olim non militabat, si necessitas ingrueret, vt liquet etiam ex dictis legibus Ioannis Ducis, ad omnes transtulit. & quidem aliquæ consuetudines adeò fauent consanguineis, vt vsum testamenti quædam non permittant omnino; quædam ad

2. In patria hac consuetudinaria.

3. Quæ in vltimis voluntatibus respuit veteres subtilitates.

4. Fauet cognatis, excluso fisco.

ad trientem tantùm patrimonij, & iam olim Tacitus *de moribus Germanorum* scripserit vsum testamentorum illis fuisse ignotum. vt facile creditu sit ex legibus Romanis voluisse fisco deferri, quod ab intestato ad illos pertineret, si indignus defuisset.

Quemadmodum antiquus etiã rigor fiscalis arripiebat qualiacumque etiam sine crimine caduca. cuius rei iniquitas caducorum abrogatoriam legem extorsit vel ipsis Romanis. *l. vn. C. de caduc. toll.*

5. Ad mores feudales. Quinimo vt consuetudines aliæ alias prouocant, & interpretantur secundùm casus similes, vt decernunt etiam dictæ leges Ioannis Ducis, coniecturare licet in his indignorum causis per proximiores agnatos exclusum Fiscum: ad imitationem consuetudinum feudalium; per quas qui fratrem occidit, vt totum feudum haberet, feudo quidem priuatur, vt indignus; sed non ad Fiscũ illud; sed ad proximum agnatum defertur. *c. 1. §. similiter. vbi gloss. in verb. fratrem. Quibus modis feudum amittatur.* iterum si vasallus in dominum deliquerit, & si ob odium patris etiam filio feudum auferatur, non tamen agnato proximo. *c. vnic. tit. si vasallus feudo priuetur. l. 2. feud.* quam coniecturam iterum iuuat, quod tota hæc olim gens fuerit militaris, & feudorum consuetudines leges sint militares.

Adeoque tum in genere recipiendum videtur Fiscum per mores nostros partem petere non posse, quæ indigno aufertur; tum in specie, si quis aliquem testari prohibuerit, minimè posse.

RESPONSVM III.

Siquis aliquem testari prohibuerit, qua pœna Fisco aut quæsitori criminali teneatur?

SI quis testari aliquem prohibuerit si per mores loci compendium fisco non deferatur; sed agnato proximo; quæsitum est, an Fiscus ad arbitrariam pœnam agere possit?

Semotâ vi, cuius correctio est ex lege Iulia, non videtur olim pœna alia fuisse, quàm vt prohibens ex vi aut dolo lucrum non faceret. *l. 1. D. si quis aliquem testari prohibuerit.* sed successit lex Alexandri Seueri *l. 1. C. eod.* quæ crimen adiunxit. *vbi gloss. in verb. crimen* illud vocat extraordinarium. adeoque Menoch. *de arbitrar. l. 2. cas. 395. n. 1.* dicit criminalem pœnam iure definitam non esse; sed arbitrio Iudicis relictam. quam cùm authores alij aliam exigant; ipse *hodie*, inquit, *non iniuria dicere possumus, omnibus in casibus pœnam hanc esse arbitrariam.* 1. Arbitraria hodie.

Porro in arbitrarijs statuendæ sunt pœnæ ex causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu; pro religione iudicantis. vt considerat hæc omnia lex aut facta. *D. de pœn.* ita tamen vt semper in mitiorem partem Iudex inclinet. *c. de causis. de off. deleg. c. in pœnis de reg. iur. in 6 l. si præses. l. si de interpretatione D. de pœnis.* 2. Quales statuendæ

Denique ex authentica *vt nulli Iudicum §. & hoc peruenit.* non tantùm simplum ex interesse læso; sed & duplum ex pœna præstandum contendunt authores *Menoch. ibid. n. 27.* sed id quidem læsis. criminaliter autem, *iubemus*, inquit, *huiusmodi extra cingulum factos in exilium destinari. præmiserat* autem hæc; *ita iniquè*, inquit, *agunt occasione lucrorum* 3. Qua[…] re Romano?

rum: vt neque testamenta concedant facere &c. sed inquit, *quidam prouincialium Iudices*: & propterea ad tales restringunt illum §. DD. *citati apud Menoch. n.* 29. & quamuis ille dissentiat, ob verba, *aut alij cuilibet*; tamen locus ille agit de Iudicibus, eorumque vicarijs: vt verba generalia videantur ad rubricam restringenda. vt solet dici rubrum cum nigro esse concordandum. præterquam quod illa verba generalia tantùm ponantur in prohibitione. post quam ita pergit ad pœnam; *si verò*, inquit, *quidam huiusmodi odibilem rem in quolibet loco nostræ reipublicæ præsumpserit agere, aut ministrare* (nota) *et, qui hoc præsumpserit facere, iubemus huiusmodi extra cingulum factos &c.* agit ergo de ijs, qui cingulum habent, id est Iudicibus; aut qui eis ministrant; id est officiarijs. vt priuatio dicitur supponere habitum, & valere argumentum ab illa ad hunc ductum.

4. Arbitrium vti moderandum?

Sequitur ergo, quamuis variè disputetur quousque se extendat arbitrium Iudici commissum, ad pœnam irrogandam; in hac tamen materia prohibentis testari infra pœnam amissionis cinguli, seu exilij retinendam esse; quando prohibens non est Judex, aut ex eius officio. & est ratio summa differentiæ: quod Iudex obtentu potestatis delinquens, eiusue officium, teneatur de vi publica, non autem priuatus.

Præterquam quod rectè Menoch. *vbi suprà* tradat *n.* 25. locum non esse pœnæ prohibentis testari, quando testator exinde moram habuit, & libertatem postea testandi; sed neque si leuis fuerit prohibitio; seu impedimentum; aut dolus malus abfuerit. *n.* 32. 33. multo minus si quod actum est ad amicam inductionem tantùm spectarit. vt *in L. vlt D. & C. si quis aliquem testari prohibuerit*, & n. 30 probationes exigi clarissimas, adeoque testes omni exceptione maiores.

De sepulturis.

Vbi sepeliendi sint coniuges?

1. Vxor apud maritum præmortuum.

Vxor eligere sibi potest sepulturam, quamuis marito non assentiente. *c. de vxore. X. de sepult.* si non elegerit, sepelienda est apud virum. *c. ebron. c. vnaquæque*, *13. q. 2.* si plures viros habuerit;

2. Eumque vltimum.

apud vltimum *c. is qui. §. fin. de sepult. in 6.* sed quid si viro præmoriatur?

3. Vbi si præmoriatur?

pulcherrimam vocat quæstionem Panormitanus. *in d. c. de vxor. n. 6.* videntur enim ea iuris loca ita de vxore loqui, vt præmortuo marito apponatur. rectè tamen ait Panormitanus rationem militare in illis locis assumptam; vt *quos Deus coniunxit, homo non separet*; nec in vita, nec in morte. ideoque si maritus non tantum sepulturam elegit, sed etiam sepulchrum, monimentumue ædificauit, quod electionem non facilè permittit variari: rectè dici in eo sepeliendam vxorem præmortuam. vt quos coniunxit coniugium, coniungat sepulchrum *d. c. ebron.* quod apud nos iuuari quidam rectè putant ex communione bonorum quæ per coniugium inducitur. vt si stante matrimonio sepulchrum ædificet maritus, commune vxori censeatur; & sepeliatur tanquam in suo: sin ante coniugium structum fuerit, vbi iure statutario, seu pacto domus & ædes etiam soluto matrimonio manent communes. idem dicendum est, vbi non manent: cessat cummunionis, & legis *ergo. 4. §. is autem. 21. D. de fidei commiss. libertat.* argumentum: non tamen ratio d. c. ebron.

Quid si ergo non proprium sepulcrum habeat maritus: sed maiorum, in quo intendat sepeliri? & existimat Panormitanus idem dicendum: si tamen resolutio certa sit. ne, si contingat variari, vxor sepulta maneat inter extraneos: quod

quod viua non præsumeretur voluisse. Quærit iterum, si maritus nec proprium, nec maiorum habeat sepulchrum; sed vxor habeat maiorum; an inferri debeat maritus in illud; quo illata, aut inferenda sit vxor? & magis est, vt debeat: ex eadem ratione *d. c ebron.* si tamen non sit sepulchrum familiare; sed hæreditarium: non enim censetur vir transire in familiam vxoris; sed contra: iura autem hæreditaria communicari marito per vxorem videntur. Pium tamen est argumentum, vt non excludatur maritus: quod per coniugium vna caro factus sit cum vxore; quæ excludi non potest.

4. An maritus in sepulchro maiorum vxoris?

De parochiis.

RESPONSVM I.

An rector aut decimarum possessor teneatur præter summum sacrum ad aliud pro populi commoditate.

PRæscribit Concilium *Trid. s. 21. cap. 4. de ref.* vt in omnibus ecclesijs parochialibus, & baptismalibus, in quibus populus ita numerosus est, vt vnus rector non possit sufficere ecclesiasticis sacramentis ministrandis, & cultui diuino peragendo; cogant Episcopi rectorem, vel alios, ad quos pertinet, sibi tot sacerdotes ad hoc munus adiungere, quot sufficiant ad sacramenta exhibenda, & cultum diuinum celebrandum.

Quæritur, vbi populus est numerosus; & rector sufficienter dotatus; teneatur ipse, aut qui maiores decimas percipiunt, populo curare sacrum matutinale suis expensis, vel plura præter summum, pro populi necessitate, qui conuenire omnes non possunt ad summum? nec antè obligetur populus quàm non sufficiant omnes decimæ portioni congruæ, & isti oneri. vt in secunda parte *d. c. 4.* tum demum ad onus vocatur populus cùm necesse est, siue in subsidium, non sufficientibus fructibus quomodocumque ad ecclesiam pertinentibus. voluit enim Concilium necessitati populi prouisum esse, & tot esse sacerdotes, quot sufficiant cultui diuino celebrando, populo necessario. vnde videtur & id consequens de pluribus sacris vtique necessarijs, vbi non omnes ad summum conuenire possunt.

Verùm neque timorati parochi; neque Episcopi, Abbates, & Capitula, qui incorporatas habent parochias, & primitiui pastores dicuntur, id præstant: neque antiqui canones parochum obligant, nisi ad summum sacrum, seu missam parochialem. ad quam parochiani conuenire debeant. *de qua fusè Theophilus parochialis. p. 2.* eoque & Concilium secundùm antiquos canones accipiendum est, dum disertè aliud non exprimit: vt nihil de missa matutinali: de qua nec antiqui canones.

1. Non tenetur.

Sanè, *si de interpretatione legis quæratur, imprimis inspiciendum est, quo iure ciuitas retro in eiusmodi casibus vsa fuit. optima est enim legum interpres consuetudo. ita lex 27. D. de leg.* cùm ergo huiusmodi onus antiqui canones parochis primitiuis, seu vicarijs non imposuerint, neque consuetudo, nec Concilium Trid. exprimat; non videtur *recedendum ab eo iure, quod diu æquum visum est. l. 2. D. de constitut.*

2. Optima etiam interpres consuetudine.

Nec verò necessitas audiendi sacri, quoad illos qui distracti cura familiæ, pecorum, aliâue ad parochialem missam conuenire non possunt, facit vt secundum tertiumue sacrum habeatur pro necessario cultu diuino, cui peragendo assumendi sint sacerdotes. quia vel simpliciter excusari possunt, ob

3. Nec obstat allegata necessitas.

ob impedimentum; ne teneantur ad audiendum sacrum: secundùm ea quæ habet Nauar. *in Manual. c. 21. & passim Summistæ*: vel iterum ex consuetudine, qua in pagis præsertim vbi plura sacra non celebrantur, impediti censentur hactenus non obligati. & in huiusmodi missæ audiendæ etiam relaxanda obligatione valere consuetudinem tradit idem Nauarrus. *ibid. n.* 4.

Imò audiendæ missæ parochialis tanta olim fuit obligatio *ex Concilio Constant. 6. general. can.* 80. vt si quis tribus Dominicis abesset, nisi impeditus, excommunicaretur: eaque ratio vt alicubi obseruaretur, vt missa vnica dici permitteretur. quod reprehenditur *in c. necesse. de consecrat. dist.* 1. & alicubi adhuc obtinet, vt sub summo sacro alia fieri vetentur. *Choppin. de sac. policia l. 2. tit. 7. n.* 31. vbi ille consuetudini etiam deferendum censet. & *in d. c. necesse.* non dicitur obligationem incumbere; sed omnium deuotioni satisfieri non posse, si vnius tantum missæ more seruato sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte (seu ad parochialem missam) conuenerint.

4. Cur verba Concilij eò non pertineant.

Et verò, si Concilij verba *cultus diuini peragendi* extendenda sint ad sacrum matutinale, aliudue, non opus est exigere numerosum populum. cùm quæuis vel maximè exigua parochia, etiam paucarum familiarum, huiusmodi necessitatem sacri matutinalis patiatur. cùm in omnibus ferè familijs, præsertim rure, aliquis ad sarcinas, custodiam domus, pecorumue relinquendus sit; & missæ parochiali adesse non possit. exigit autem Concilium Trid. valde singulariter populum numerosum. non igitur vbi non est numerosus obtinet. *arg. à contrario sensu. quod in iure dicitur esse validissimum. de quo latè Euerard. in loc. leg. loc.* 82. atqui generatim traditur legem obtinere, vbi ratio legis obtinet, aut vbi certum est illam non obtinere, quærendam esse aliam legis rationem. *vide Euerard. in loc. legal. in loco a ratione legis.* 78. *cum seqq.* vnde cùm in non numerosis populis obtineat tamen necessitas audiendi sacri; nec tamen obtineat decretũ d. c. 4. alia quærenda est d. c. 4. ratio. nec obligare dicenda est illa necessitas, vbi populus est numerosus, parochum primitiuum, vicarium seu rectorem ad plura sacra. sed cultui diuino satisfacere censebitur, sufficienter administrando omnia sacramenta; prædicando verbum Dei, catechisando, missam parochialem celebrando, vesperas, laudes, aliaque, quæ potest, officia subeundo, secundùm consuetudinem loci. *c. 1. 9. X. de celebrat. miss.*

4. Et si ad omnes qui parochorum iure & loco sunt.

Dixi parochum primitiuum, vicarium, seu rectorem: quia Concilium Trid. rectores vocat, seu alios ad quos pertinet. eo vtique modo, quo in secundo casu d. c. 4. loquitur, *in verb. ex fructibus ad ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus*. quales possident tam primitiui parochi, quàm vicarij, seu rectores. vt res illæ ad omnes transeunt cum suis oneribus. eademque æquitas est in vtroque casu, & ad omnes matricis ecclesiæ fruuctũ possessores spectat decretum d. c. 4. sed eo tamen ordine, vt priùs teneatur rector, seu vicarius, quàm primitiuus. quia constituta illorum portione congrua translata sunt in illos onera parochialia ex formula omniũ vnionum, & incorporationum: in subsidium autem tantùm tenentur primitiui; dum congrua portio non sufficit. seu potius illa augenda est ad rationem oneris, cui ferendo sit impar. quæ portio pendet ab arbitrio Ordinarij loci. ita vt certa taxa præscribi vix possit, ob locorum, temporum, & pretiorum varietatem.

RE-

RESPONSVM III.

De congrua parochorum & Vicariorum portione.

1. Postulari an debeat, & à quo possit? IVdicium hoc non dari, nisi postulatum fuerit, *ex l.* 4. *§. hoc autem iudicio. D. de damn. infec. & ibi DD.* ait Rebuffus.*tractat. de congrua n.* 14. sed rectius dicitur ex officio incumbere Ordinario.*ex clem. 1.de iur.patronat.* non tantùm initio, vt admittit Rebuffus; sed & postea; si vicarius non tantùm congruè non se sustentat; sed nec hospitalitatem, & alia parochi onera,vt decet, sustineat. parochianos denique, eosque quorumcumque interest, congruæ portionis assignationem postulare posse diximus *in consult. can. tit. de paroch. consult. 7,* quinimo rectè Rebuffus *vbi sup. n. 15. 16.* non posse ait vel expresse vicarium renuntiare portioni congruæ, in præiudicium successorum,vel iurium Episcopalium.adde, vel pauperum, & hospitum. quin &*n.* 31. simoniacam dicit esse conuentionem de non petenda congrua portione, si initio fiat. sed nec transactione,aut aliâs tolli posse. *n. 90. 91.*

2. Vicarius perpetuus esse an debeat? Portionem congruam restringit Rebuffus ad vicarium perpetuum *n. 18.* sed extendit secus Concilium *Trid.s.* 14.*c. 18.* vbi vacante pastoratu debet Episcopus statim idoneum vicarium *cum congrua*, inquit, *eius arbitrio fructuum assignationis portione constituere., qui onera ipsius ecclesiæ sustineat, donec ei de rectore prouideatur.* temporali ergo hic etiam vicario congruè pro-

3. Quæ congrua? uidetur. *ex qua ipsius,* inquit, *ecclesiæ onera sustineat.* hæc enim describitur congrua. sed & Tridentinum. s. 7. c. 7. congruam assignari vult vicario etsi non perpetuo. & sic in præsentatione à religiosis exemtis assignari iubetur. *in d. c. de monachis. X. de præb.c.2.de supplend.neg. Prælat.c.1.de præb.in 6.* vbi id extenditur ad qualescumque patronos: &, nisi id præstiterint, & vicarios præsentauerint, supplet Ordinarius. *clem.* 1. *de iur. patronat.* cuius clementinæ ordinem *n.* 25. *& seqq.* contendit Rebuffus esse sequendum; alijs contendentibus non esse necessarium. imò sepius vacantis adhuc vicariæ taxatur congrua portio; vt magis idonei prouocentur. 4. Quis ordo?

5. Quomodo vicarius ad reddendas rationes teneatur? Vicarium ad rationem reddendam obligant canones *in c. in Lateranens. de præb. c. ex literis in fin. de iur. patronat. c. cum & plantare. §. in eccles. de priuileg. c. sane. 16. q. 2.* Episcopo quidem de populi cura; Abbati verò pro rebus temporalibus, ad monasterium pertinentibus: id est, illis, quas nomine monasterij, seu patroni recipit. non verò de portione sua congrua, nisi sit regularis. quia rei suæ quisque moderator est, & arbiter. facultates suas alteri nudare, aut rationem dare non tenetur. sed earum tantùm, quas nomine alieno administrat. *clem. quia contingit. de religios. dom. latè Rebuff. ibid. n. 40. & seqq. vide quæ diximus in Consult. can. de regular. cons.* 6.

6. A quo congrua præstanda? A quo congrua peti possit? quærit Rebuffus *ibid. n.*47.& ait generaliter ab omnibus qui ecclesiæ prouentus recipiunt. *latiùs diximus de paroch. cons.* 4. *§. nam ad laicos. de repar. eccl. cons. 4. §. igitur. & in Iur. pont. noui anal. de paroch. n. 12. & seqq. de feud. n. 3. de ædificand. eccl. n.* 13. vbi de decimis feudalibus etiam diximus. quæ si cum dominijs, & sub feudis iam antè laicis concessis ad ecclesiam venerint; huiusmodi decimæ à laicis feudi nomine possessæ, non tam censentur ab ecclesia moueri, quàm ab illis dominijs; neque naturam ecclesiasticarum induisse. *Vide VVames. de decim.cons.439.n.4.9.* sed ob nexum feudalem qui reuersionem impedit ad primæuam naturam mero iure, cùm illa sit spiritualis; ille

ille secularis; magis ad iudicium seculare quàm ecclesiasticum pertineant. *c. ex transmissa. X. de foro. comp.* quamuis nostratia edicta decimas quocumque titulo ab ipsis ecclesijs possessas non eximant ab oneribus ecclesiasticis. quod iterum examinandum est cum patroni aut donatores decimas ecclesijs non simpliciter dederunt, sed sub oneribus, quæ annuè præstanda sunt. nam eatenus censendæ sunt adhuc penes laicos esse. quia bona non dicuntur nisi deducto ære alieno, onere atque impensis. *l. mulier. D. de iur. dot. L. fructus. D. sol. mat. l. 1. C. de fruct. & lit. exp. C. præsenti. §. fin. de off. ord. in 6.* denique dicendum est de omnibus decimis onus feudale retinentibus, releuatisque à laicis, penes quos adhuc est directum dominium suo modo, vt verè non recuperent naturam spiritualem, sed tantum quæ liberè sunt reuersæ. quamuis edicta non consonent.

7. Qua actione? Qua actione petenda sit congrua? etiam quærit Rebuffus. *n.* 52. & rectè ait condictione ex lege, & d. decretali de monachis &c. vindicari etiam potest, si in re certa semel fuerit constituta. sic vindicare dicuntur, qui indultum habent de percipiendis noualibus, vnam earum medietatem, alteram relinquunt pro congrua parochi. *c. 2. §. 1. & seqq. de decim. in 6.* & in Gallia praxim ait obtinere Rebuffus, vt vicarij & parochi petant sibi adiudicari decimas veteres, & nouales; & in subsidium congruam portionem: sed is modus apud nos non vsurpatur. nisi fortè non antiqua satis sit possessio aduersarij, & titulus non appareat. tunc enim parochus præsumptionem pro se habet, nisi titulus exhibeatur, aut immemorialis sit possessio. *c. 1. de præscript. in 6.* quod capitulum latè examinauimus *in Consult. can. de decim. cons. 5.*

Petitur ergo hîc regulariter assignatio congruæ portionis. nec opus est hodie expressione nominis ipsius actionis. sed contingit nonnumquam dubitari, quotam cum alijs decimarum partem habeat parochus? & nisi titulus possessione liquida sit, pro parocho standum est. *d. c.* 1. cui fauet ius commune, quatenus aliud non liqueat. sed cùm parochum diximus, primitiuum non excludimus: dummodo talem esse constet. quo casu potiora sunt illius iura, salua vicario congrua. *Rebuff. d. tract. n. 108. & seqq.*

Quærit exinde Rebuffus *n.* 55. coram quo Iudice peti debeat congrua portio? & ait coram Ordinario. idque conuincunt textus quos supra allegauimus etiam aduersus quomodolibet exemtos. negat *n.* 57. ad inferiores id spectare: tametsi alicubi obtinuerit, vt & Archidiaconi de illa statuant. Conseruatores Apostolicos permittit cognoscere, non Iudices sæculares. quod & tradit Ant. *Faber. in Cod. suo. tit. de Iurisd. omn. iud. d. 18.* sed apud nos quid obtineat diximus *in iur. Pont. nou. anal. de paroch. n. 12. & seqq.* 8. Coram quo iudice?

Negat etiam *n.* 60. summariam illius esse cognitionem: sed apud nos contra statutum est in Synodo prouinc. Mech. 1607. Romæ probata. *tit. 17. c. 4. diximus ibid. n. 11.* & probat edictum ad illam *ar.* 15. 9. Quo ordine litis.

Quanta debeat esse congrua? quærit Rebuffus *n.* 80. quartam quartæ assignari aliquando solitam liquet *ex c. exstirpandæ. de præbend.* sed apud nos ferè duæ tertiæ à nobilibus olim possidebantur, quæ multis locis fundandis monasterijs, aut collegijs datæ sunt; vna tertia parocho relicta. quæ vbi fortè videbatur exuberare aliquantulum, multis locis ipsæ parochiales incorporatæ sunt monasterijs, aut Capitulis; & sic ea tertia diuisa vt vicarius mediam tertiam obtineret. iudicio Curiæ quartam pro congrua instar Trebellianicæ adiudicatam refert Rebuffus. 10. Quanta?

buffus. Concilium Trid. autem *ſ. 7.c.7.* tertiam, maiorem vel minorẽ partem adiudicari permittit. d. autem c. exſtirpandæ exigit vt pars vicarij ſit ſufficiens. remittit quidem d. c. 7. illud arbitrio Ordinarij; ſed vtique ſecundùm canones re-regulato: id eſt, vt loquitur Clemens *in c. 1. de iur. patronat. in clem. vt ſecundùm conſcientiam moderationem portionis*, inquit, *ipſius debitè faciant; nec odio, vel fauore, vel alias in pluri, vel minori circa illam ſcienter excedant.* vnde queritur Pius V. quoſdam Ordinarios, ex facultate arbitrij per Concilium conceſſi, *ita modum*, inquit, *exceſſiſſe, vt parum aut nihil ex fructibus, reditibus, & prouentibus parochialium eccleſiarum ſic vnitarum eccleſijs, monaſterijs, beneficijs, collegijs, alijſue locis pijs remanſerit. cùm tamen ad diuina officia celebranda, hoſpitalitatem ſeruandam, & charitatis opera exercenda, & onera illis incumbentia ſupportanda vniones eſſent factæ.* quare impoſterum portionem congruam non minorem eſſe voluit ſcutis quinquaginta, nec maiorem centum. quod ferè imitatum eſt Concilium prouinc. Mechlin. 1607. *tit. 17. c. 3.* vt neque deſit vicario quod neceſſarium ſit: nec ſupra id patronis auferatur; quo minus & illi oneribus ſibi incumbentibus poſſint ſatisfacere.

Itaq;, vt Rebuffus ait *n. 16. & ſeqq.* expendenda ſunt in vicario illius victus, dignitas, gradus, ſcientia, nobilitas, familia neceſſaria, denique beneficij onera, cathedratici, ſynodatici, ſimiliumque iurium Epiſcopalium, hoſpitum pauperum, fabricæ, procurationum, ætatis, mos regionis, & beneficij facultates. vt dos conſtituitur ex dignitate, & facultatibus, ex numero liberorum. *l. ſi filia. 43. de legat. 3.* quæ omnia tamen à Pio V. intra centum ſcuta rediguntur: *cuiuſcumque*, inquit Pius, *valoris parochialis eccleſia vnita fuerit. &* habita etiam ratione redituũ & onerum loci cui parochialis ipſa vnita ſit. ita quod portiones vltra & infra dictas ſummas ſcutorum centum, & ſcutorum quinquaginta hactenus aſſignatæ, vel in poſterum forſan aſſignandæ, quoad exceſſum & defectum huiuſmodi nullius roboris & momenti exiſtant, & ad ſummas prædictas reductæ & auctę reſpectiuè cenſeantur. vnum tantum caſum excipit, quo eccleſia vnita non excedit ſcuta quinquaginta. tum porro ſufficit, quod *omnes fructus*, inquit, *eius dumtaxat attribuantur vicario perpetuo.* vt vicarij cauſa in defectu potior ſit, quàm eccleſiæ, cui facta eſt vnio. *Faber in Codice l. 1. t. 2. def. 5. 3: Rebuff. ibid. n. 101.*

Sed neque apud nos obtinet quod ait *n. 65.* Rebuffus, vt inter onera referatur clericus, quem debet habere parochus; & ſine quo miſſam celebrare non poteſt. *c. propoſuit. X. de fil. presbyt.* ſed populus illum alit per ſingulas domos, aratra, aut aliàs annonam aſſignando. & ferè ludi-magiſtri officium coniungitur *iuxta c. 3. X. de vita & hon. cler.* quo fit vt ex mineruali magis competenter alatur: & ordo eccleſiaſticus ſeruetur, qui in ſortem domini vocatos huiuſmodi muneribus addicit. eoque & periti literarum eſſe debent, non ſutores aut ſartores duntaxat. nam imperitos ad tonſuram promoueri eſt prohibitum ſub pœna ſuſpenſionis à collatione clericatus. *c. fin. de tempor. ord. in 6.* & deſiderat Concilium *Trid. ſ. 23. c. 17.* vt omnes functiones reipſa ſuis ordinibus reſtituantur. 11. Quid in eam imputetur?

Quærit iterum *n. 85.* quid in quartam imputari debeat? & ait Rebuffus non aliud, quàm quod iure eccleſiæ ſuæ habet: non extra eam cauſam, non obligationes incertas, non diſtributiones, non anniuerſaria, non alias fundationes, non legata pro miſſis, aut quodcumque lucrum aliunde habitum, quam iure parochiali.

At

At verò Pius V. congruam constituit *computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & alijs obuentionibus communiter percipi solitis.* & consonat d. c. 3. Concilij Mechliniensis: *computatis*, inquit, *certis fructibus, & emolumentis, ac incertis, seu accidentalibus, quæ ad certam summam communiter tribus aut quatuor annis vltimò præteritis, redigi possunt.* Et neque Pius V. neque Synodus certa illa vel incerta requirit haberi iure parochiali. quinimò Concilium Trid. *s. 24. c. 13.* parochorum tenuitatem suppleri vult per beneficiorũ simplicium vnionem: at illa semper eam clausulam habet, vt nihilominus illorum supportentur onera consueta: cum quibus res transire dicitur ad quemcumque possessorem. & d. Synodus à Sede apostolica probata etiam admittit vnionem vicinarum, & minorum ecclesiarum parochialium, vtique rursus cum suis oneribus: quibus vtrobique vicarius satisfaciat, nec stipendia ex fructibus deducat.

Sed vtique quasi iam propria, per vnionem ecclesiæ onera subit. vnde aliquando, dum citra vnionem huiusmodi prouentus percipiuntur, id solum, quod onerum honorario soluto superest, in congruam imputandum videtur. quamuis Synodus d. c. 3. vnionibus adiungit; & comparat deseruituras. vnde in hac prouincia idem de vtrisque non improbabiliter dicitur iudicium.

Nec vllibi statuitur, vt gratis debeat habere parochus congruam: & labor quilibet alius missæ, aut cuiuscumque officij diuini, anniuersarij, laudum, vesperarum, non possit proficere ad congruam inueniendam. non enim otio parochi fauent leges. sed & dominicis, festisque diebus, atque aliàs sæpe celebrare tenetur: cum qua obligatione generali sæpe compatibilis est fundatio specialis, etsi amplior fuerit labor, quàm ex obligatione generali debeatur, satisfit intentioni canonum, si quo modo sufficienter viuere, & onera ecclesiæ supportare valeat. & verò Constitutio Pij V. desiderat finem vnionum non interuerti, quantum fieri potest per substractionem fructuum: ita tamen *vt nihilominus*, inquit, *cura animarum d. parochialium laudabiliter exerceatur*: id obtineri potest quamuis parochus ad peculiarem insuper laborem aliquem obligetur. finis autem moderatur media. idque eò magis dicendum est, quod d. c. 13. Concilium Trid. post media ibidem proposita permittit Episcopo, vt *qua commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro rectoris aut parochiæ necessitate decenter sufficiat.* commodior autem erit ea ratio, quæ eiusmodi onera & fructus confundit, nec delicatè nimis vicario faueat: dummodo tantum redigatur, quod sufficiat.

12. *Pro rectoris*, inquit, *aut ecclesiæ necessitate*: in alternatiuis autem sufficit alterum adimpleri. *c. 70. de reg. iur. in 6.* adeo vt portio pro ecclesiæ necessitate congrua, augenda non sit pro necessitate personæ: sed semel rectè constituta, vt minui non debet; *c. auaritiæ. de præbend.* ita nec augeri. ex contrariorum disciplina. & imputare sibi debeat, qui beneficium sibi non sufficiens acceptauit. *Rebuff. ibid. n. 92.* nisi rebus fortè mutatis. *ibid. n. 93.* 100. Parochiæ autem magis quàm personæ rectoris respectum habet d. Synodus d. c. 3. *in verb. nisi fortè parochiæ amplitudo aliquid amplius vltra 50. libras requireret.* quæ verba examinauimus *d. cons. 3.* & Conc. Trid. *s. 21. c. 4.* vbi populum numerosum in vno casu, & in altero distantiam locorum considerat. vbi etiam est casus singularis, vt cùm pro numero populi plures assumendi sunt à rectore sacerdotes; etiam taxa Piana, & prouincialis debeat excedi.

Pro necessitate ecclesiæ & temporis.

13. Denique *n. 81.* quærit Rebuffus,

Quibus in rebus?

fus, quibus in rebus aſſignanda ſit portio? & ait in fructibus, & prouentibus beneficij *c. 1. de præb. in 6. clem. 1. de iur. patronat.* ad quem modum Concilium Trid. *d. c.* 7. *portione*, inquit, *etiam ſuper certa re aſsignanda.* vbi & res vna, quod non probat Rebuffus. *n.* 84. & ſtabilis, ſeu ex fructibus aſſignari poteſt. Obijcit ſibi Rebuffus *c. vobis. 12. q. 2. nec cuiquam clerico pro portione ſua aliquod ſolum eccleſiæ putetis eſſe deputandum, ne per incuriam & negligentiam minuatur*: ſed non agit de portione vicariorum, ſed adminiſtratione vetere bonorum eccleſiæ, tunc adhuc indiuiſorum; arbitrio Epiſcopi adminiſtrandorum & partiendorum. at verò d. Conſtitutio Pij V. & d. c. 3. ſynodi Mechlin. dum iubet illam congruam non ſupra centum ſcuta, nec infra quinquaginta taxari, penſionem nummariam videtur ſignificare. at verò exaudienda eſt illa ſecundùm Conc. Trid. *d. c. 7. ſ.* 7. quod & in rebus permittit aſſignari: & porro pergit Conſtitutio Pij V. *ſiue in quantitate*, inquit, *aut quota fructuum, pecuniaque numerata, fundo ſeu alia re ſtabili huiuſmodi portio conſtituatur.* & quia Concilium commodiorem rationem permittit Epiſcopo *d. c. 13. ſ. 24.* ſatius plerumque erit in rebus certis aſſignari portionem, cuius merces, quæ detrahetur patrono, ſæpe minor futura eſſet, quàm fructus ex ipſius induſtria vicarij eundem fundum colentis, ſeu adminiſtrantis colligendus. accedit quod rerum pretia ſequuntur caritatem annonæ; in pecunia autem illis mutatis ſæpius actum agere oportet, & parochos futuris ex mutatione controuerſijs exponere. quod vitandum quantum fieri poteſt.

14. Exequenda appellatiòne remota. Ad extremum quod ſuper congrua portione ſtatutum eſt appellatione ſuſpenditur. *Rebuff. n.* 79. d. Synodus *c.* 4. non obſtante appellatione iubet exequi. quod & delegati apoſtolici ſequi tenentur. cùm Synodus illa ſit Romæ probata. imò Trid. *d. c. 7. ſ. 5. & 7.* ab aſſignatione congruæ portionis remouet appellationes. vtiq; quoad effectum ſuſpenſiuum. vt *d. Synodus d. c. 4. & citati à Barboſ. in Collect. DD. ad d. c. 7. in verbo appellat.* & hîc datur auxilium brachij ſæcularis, ſiue per interlocutoriam, ſiue definitiuam quid ſit decretum. *vide vbi ſup. in Iur. pont. no. anal. n. 12.* etiam ad parochianos collectandos. *ibid.* quæ remedia quò magis ſunt promta, minùs licet ceſſare à diuinis, etſi populus in miniſtrandis neceſſarijs deficeret. *Rebuff. n. 94.*

RESPONSVM III.

De finibus parochiarum.

DVm quæritur de finibus parochiarum magnam præſumptionem faciunt fines pagorum, iuriſdictionumque ſæcularium. quippe Patriarchatus, Primatus, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, diœceſes, parochiȩ inſtitutæ ſunt ſecundùm loca, limiteſque prouinciarum, vrbium, pagorum. *c. vrbes. c. in illis & tot. diſt. 80. c. prouincia. cum ſeqq. diſt. 99. c. ſcitote. 6. q. 3. c. eccleſias. 3. q. 1. c. paſtoral. X. de his quæ fiunt à prælat. Concil. 1. Conſtantinop. c. 2.* adeo quidem, vt & ſemel conſtitutos fines confundere, mutaréue vllatenus, rigidè vetitum ſit. *c. licet. c. quicumque. c. inter. 16. q.* 3. neque præſcriptio admittatur. *ibid. & c. ſuper. X. de paroch.* tanquam irrationabilis. *c. cum ſint homin. s. X. de decim.* ita tamen ſi fines legitima probatione, vel alias indubitata fide appareant. *d. c. ſuper in fin.* alioquin præſcriptio etiã in his finibus valet. *c. per ſingulas. cum pluribus alijs. ibid. q. 3.* ita vt quadragenario poſſeſſori finium turbatio fieri non debeat. *c. volumus. 16. q. 4. c. quia. X. de præſcript.* vt tamen

1. Ad mod[...] territo[...] rum fu[...] olim [...] tis.

2. Non turbandis.

3. Non præſcribendis, ſi certi ſint

men territorium non facere diœcesim ait d. c. licet *in fin.* ita nec præscripta diœcesi territorij conuentum adimi statuit c. sicut. *ibid.* neque adeo firma certitudo ex finibus pagorum sumi potest; quin speciales circumstantiæ generalem præsumptionem vincant, aut eneruent. neque enim firmatæ semel parochiæ mutationẽ capiunt si qua accidat, vt fit sæpe, in finibus iurisdictionum sæcularium. *c. 1. §. nam quod sciscitaris. dist. 10.*

At hic de antiquis parochiarum finibus, distinctionéue nulla proferuntur munimenta: fines etiam iurisdictionum sæcularium non seruatos hic, vt fines parochiarum constat, dum immemoriali vsu probatum est, & spiritualem iurisdictionem exercitam, & decimas vltra illos fines esse perceptas, sepulturas vti parochiales, parochialia iura presbyteri, custodis vltra illos fines recepta, habitantes extra fines in rectores fabricæ parochialis, mensæque S. Spiritus, seu eleëmosynarum parochialium assumptos. vt ex finibus sæcularis territorij argumentum liquidò hîc fallat. & ratio distinctionis parochiarum. scilicet vt quisque sui gregis opportunè curam habere posset. *Conc. Trid. s.* 14. *c. 9. d. c. ecclesias* hîc non seruetur; cùm hic fluuiolus, iurisdictionum sæcularium terminus, quàm proximè alluat vnam ecclesiam parochialem, quam maximè in medio ferè populi cura animarum exigeret esse collocatam. *si contentio fuerit*, inquit c. plures. *ib. q.* 1. *de terminatione duarum matricum; plebes vtrarumque discernant: & si non conuenerint; Dei iudicio discernatur.* ergo vtriusque parochiæ seniores huiusmodi fines determinare deberent: si conuenire non possent, Dei iudicio discerni debet contentio. Dei iudicium vocat glossa iuramentum, sortem, iudicium Ecclesiæ. quod vltimum ita accipiamus; vt cùm neutrius ius liquet; Ecclesia, vt olim omnium parochiarum fines posuit, eadem in obscuratis ex arbitrio suo statuat.

Igitur cùm non esse, & non apparere eadem censeantur; nec demonstrari possint hîc olim distincti fines; nec præscriptione aliqua satis vniuersali quæsiti: nec plus præscriptum quàm possessum dici possit: vterque autem parochus permixtim hos, illosue agellos, prout quisque vigilauerit diligentius, proscissis ericetis nouales fructus decimando, & parochialia ministeria obeundo, possederit; neuter vniuersim vicum aliquem ex ijs, qui controuertuntur; & sic minimè obtineri possit intentio canonum, distinctionem parochiarum exigentium; meritò hoc casu recipietur decretum eiusdem Concilij *Trid. s. 24. c. 13. §. in ijs.* vt permixtæ huiusmodi parochiæ disterminentur; & cuique suus populus, aut grex proprius assignetur: quem exinde comitetur lac, & lana; quæ cuiusque pastori cedat. quemadmodum & *in c. 13. X. de decim.* Alexander III. Episcopo permittit assignationem decimarum noualium, quæ non fuerint natæ intra certam parochiam: alioquin propriæ vult relinqui. cùm ergo inter duas parochias hîc tantùm sit contentio; nec certi sint fines; poni vtique illi inter vtrasque possunt, & singulis suæ decimæ assignari. quod dubium nullum habet in terris adhuc incultis, in quibus nec possessio parochialis, nec præscriptio vlla est. sed & agelli illi, quorum decimæ pridem possessæ, & præscriptæ sunt; confusionis parochialis tollendæ causam nihilominus habent. vt & salus populi rationem exequendi decreti *d. §. in ijs*: vt terminentur indistinctæ parochię, vtiliori modo prout loci qualitas exegerit; vt loquitur Trid. vnde & quæ alter parochus intra alterius terminos nunc præfigendos olim

4. Quid statuendum in incertis?

olim possederit; iure quidem parochiali; terminis nunc illis sublatis, decimæ, aliæque vtilitates parochiales, tanquam accessoriæ, & in consequentiam iuris parochialis nunc distincti, atque inuicem sublati, & attributi: cedant oportet cuique parocho, intra suam nunc parochiam.

RESPONSVM IV.

De Mendicantium prædicationibus in parochijs.

IN *ecclesijs parochialibus*; inquit clem. *dudum de sepultur. fratres* (Prædicatores & Minores) *nullatenus audeant vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei; nisi fratres prædicti à parochialibus sacerdotibus inuitati fuerint, vel vocati; & de ipsorum beneplacito, & assensu, seu petita licentia fuerit, & obtenta: nisi Episcopus vel Prælatus superior per eosdem fratres prædicari mandaret.* consonat quoad Minoratas Regula S. Francisci *c. 9.* quæ disertè vetat suis prędicare inuitis parochis. & quoad Prædicatores, eorum etiam Regula statuit, quod fratres omnia facient in diœcesibus Episcoporum, cum eorum licentia. & sic Martinus Papa prædicationis officium illis commisit, *sine præiudicio prælatorum, & rectorum. Sabarel. ad d. clem. dudum. §. ab olim. quæst.* 25. & seqq.

1. Inuitati debent, non inuitis parochis concionari.

Eandem clementinam *dudum* obseruare promiserunt omnes Ordines Mendicantes ciuitatis A. in Concordatis cum Capitulo initis.

2. Cum Episcoporum licentia, cũ nulla contradictione.

Iterum Concilium *Trid. s. 5. c. 2. s. 24. c. 4.* statuit, ne in ecclesijs non suorum Ordinũ sine licentia Episcopi, aut illo contradicente vllatenus prædicent. & Greg. *XV. const. incip. inscrutabili* rigidius prohibuit; & ipsis Ordinarijs facultatem compescendi concessit. sed & hîc Capitulum ius ex antiquis priuilegijs Alexandri VI. & Leonis X. instar Ordinarij fuit, quæ etsi hodie per erectionem Episcopatus A. cessent respectu Episcopi, non tamen respectu cuiusuis tertij. vt propterea Ordines Mendicantes sine Capituli licentia, & obstante eorum contradictione, prædicare non possint.

3. In subsidium parochorum, non præiudicium.

Præterea officium prædicandi Ordinibus Mendicantibus commissum est in solatium & subleuamen oneris, non in præiudicium Episcoporum aut parochorum. *D. Bonauentura in Tractatu quare Minores prædicent. D. Thom. 2. 2. q. 188. ar. 4. ad 2. & in 3. p. q. 67. ar. 2. ad. 2.* & disertè exprimit d. clem. dudum. *sub fin. in verb. sic eos in prædicationis officio, & propositionibus verbi Dei, ac omnibus alijs suprà dictis tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes, prompta benignitate recipiant, ac affectuosè admittere non omittant, vt proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum salutis incrementa felicia procurentur.* coöperatores ergo ad auxilium assumpti, non debent supplantare parochos in suis ecclesijs, ad quas olim ad formam ex d. clem. recitatam sunt admissi. Sic Imago *primi seculi l. 6. c. 1.* de Societatis in Belgium admissione respondet; *sed neque nos adhuc vsos priuilegijs, neque porro vsuros cum pastorum offensione, quibus non æmuli veniamus, sed adiutores, & administri. Vide Zuares t* 4. *de Relig. l* 9. *c. 1.* vbi sic priuilegia docet intelligenda. cùm non derogent Ordinariorum & parochorum iuri. *l. 6. c.* 3. *statuta Societatis De Mission. ar. 7. priuilegium Greg. XIII. quod refert Compend. V. Confess. §.* 2. *in V. non repugnantibus tamen* curatis.

4. Quæ mutare possunt quamvis diu in aliqua parochiali Mendicantes prædicauerint.

Neque verò qui heri vocauit, hodie tenetur vocare; qui heri inuitauit, hodie inuitare; sed qui heri voluit, hodie potest nolle: nec quæ precariò, quod duntaxat durat, quamdiu visum est concedenti; *l. 1. D. de precar.* admissa sunt, parere possunt obligationem

in

in futurum: quantocumque temporis lapsu. *l. si certis annis. & ibi DD. C. de pact.* tùm quia tempus non est modus inducendæ obligationis: *l. obligationum ferè. §. placet. D. de act. & obl.* tum quia actus agentium vltra eorum intentionem non operantur. *l. non omnis. D. de reb. cred.* tùm denique quia actus voluntarij non extenduntur, nisi quatenus de necessitate inferunt. *l. 1. §. si quis hoc interdicto D. de itinere actuque priuat.* Ideoque Capituli admissio ad normam d. clementinæ, extendi non potest ad obligationem, vt inuiti in suis ecclesijs parochialibus Mendicantes prædicatores aliter, quàm illa præscribat, pati debeant.

5. Nec priuilegia sunt contraria, nisi Episcopus contra mandet in speciali. Et quamquam Ludouicus Miranda *in Manuali prelat. tom. 1. quæst. 50. ar. 4. conc. 2.* quædam his contraria priuilegia *Alexandri IV. Clementis IV. & Sixti V.* alleget; tamen subiungit ipse nec his vti debere Minoritas: obstante instituto S. Francisci. at verò dicendum est nec illa ipsa esse contraria: quippe quæ conditionem exigunt licentiæ vel Legati, vel Ordinarij, eamque exceptionem admittit d. clem. *dudum. in §. in ecclesijs vero parochial. in fin.* vbi mandatum contrarium superioris excipitur.

6. Sine præiudicio id fieri parochorum illa volunt. Adiuncta etiam est clausula, *vt fiat absque ecclesiarum parochialium praiudicio.* quod etsi intelligi Miranda velit de decimis, primitijs, &c. nihilominus materia subiecta, de qua sermo est, conuincit & de eadem esse accipiendum. *Euerard. latè in loc. legal. à subiecta mater.* & de tali præiudicio, ad quod negat D. Bonauentura Minores prædicare. vt non tantùm parocho cedere teneantur volenti ipsi prædicare: vt decisum refert Barbosa *de off. paroch. cap. 14. n. 5.* & satis innuit Triden. *d. c. 4. in verb. vel ipsis impeditis*, & expressè cauit Synodus Antuerp. *an. 1609. tit. 11. c. 7.* sed etiam ne contemnant parochum, & insultent tanquam ipso inuito prædicantes.

Denique conditionem habent d. priuilegia, vt diximus, mandati Episcopi, seu Legati: cui refragari non possunt parochi: & quasi in voluntate superioris inclusa sit voluntas inferioris: vt ait Miranda: sed non eo sensu loquitur d. clem. *dudum.* quæ parochorum vocationem, inuitationem, beneplacitum, assensum, licentiam petitam, & obtentam exigit. sed quia parochi indiscretè aliquando possent dissentire; adiecit clem. exceptionem contrarij mandati superioris: *nisi*, inquit, *Superior per eosdem fratres prædicari mandaret.* non sufficit ergo Superioris licentia generalis prædicandi, sed specialis cuiusque parochi, aut illo dissentiente mandatum (non licentia generalis tantùm) Superioris contrarium: adeoque & speciale. nam & illud causæ, cur parochus dissentiat, cognitionem exigit: & in generali concessione non censentur ea venire, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. *c. in general. de reg. iur. in 6.* non est autem verisimile Superiorem aliquem concessurum aduersùs canones, vt via regia Mendicantes inuitis rectoribus vbique possint suggestum ascendere parochialem, adeoque d. priuilegia, exigentia consensum Superioris, intelliguntur de eo, qui sit conformis iuri, in ædificationem, non destructionem. & vnde *animarum salutis incrementa felicia procurentur:* vt loquitur d. clem. *dudum, seu Bonifaciana illi inserta.* Sic etiam in admissione Societatis IESV in Belgio Rex literis suis datis 20. Aug. 1556. inseruit, ne se possent ingerere exercitio vllarum rerum ad officium pastorale pertinentium, sine scitu, consensu, ac beneplacito tam parochorum, quàm Ordinariorum ad quos pertineat. & in Sanctiori Concilio iudicatum est 18. Mart. 1644. pro Ordinario Gandauensi mutante, au-

7. Quod vt intelligatur?

 ferente,

ferente, transferente ad parochos quasdam cathechizationes alijs pridem antè commissas. Vide quid in Gallia declaratum sit an. 1633. apud R. Belley. *En la Reuision de l'aduis d'un docteur.*

Neque verò satis d. clementinæ congruit, aut rationi; quod quidam videantur dicere, si stationes illis auferantur, recursuros sese ad Concilia regia: vt in illarum possessione manu-teneantur: quia satis clarum est sine alio titulo non competere beneficium possessorium: nec est vllus hîc Ordo, qui proferet alium possessionis titulum. sed potiùs obstant Concordata in quibus promiserunt seruare d. clementinam *dudum*.

Quin & si Romæ tales minæ & recursus indicarentur, possent Generalibus Ordinum à Papâ ea indici, quæ huiusmodi proposita succiderent. vt nonnunquam accidit.

De Decimis.

RESPONSVM I.

An decimæ agnorum sequantur conditionem prædij?

IN pago N. soluuntur decimæ agnorum: & in eodem est prædium feudale, quod soluit solummodo manipulum trigesimum tertium ex fructibus prædialibus: parochus nascentibus in eo prædio agnis exigit vndecimum: colonus offert trigesimum tertium, ad ratam prædialis decimæ, contendit vlteriùs se non teneri.

1. An quota agnorum sequatur quotam frugum prædij.

Parochus procul dubio fundatam habet intentionem in iure communi quoad decimum; in consuetudinario hîc quoad vndecimum agnum.

Omnis ergo quæstio ex eo dependet, an rata consuetudinaria prædij affectet aut transeat ad agnos; seu ius ipsum reale prædij communicetur istis animalibus in prædio natis, an verò huiusmodi animalium species regulentur communi iure pagi consuetudinario?

Pagi inquam: quia edicta Caroli V. quæ agunt de nouis & insolitis frugibus decimandis, semper mentionem faciunt pagi: vt illius per annos quadraginta recepta consuetudo in decimandis frugibus sit seruanda: vt etiam pullorum decimas solui velit natorum in prædio nouali, si in pago pullorum decimæ soluantur.

2. An consuetudinem pagi?

Mobilia, sanè vt sunt animalia, dicuntur sequi conditionem personæ cuius sunt, non glebæ aut loci vbi sunt: imò censentur esse in loco domicilij eius, cuius sunt. *Burgund. ad consuet. Fland. tract. 1. n. 21.* ideoque loci illius statuto subijci. *idem ibid.*

Adeoque inferri rectè videtur agnos in eo loco natos, vbi vndecimus parocho soluitur, iure consuetudinario pagi debere decimari, non ad ratam prædij.

Et quamquam glossa *in c. ab Apostolica X. de decimis* animalium decimas magis annumeret prædialibus, quàm personalibus: tamen *ibidem* etiam asserit, vt & alij Doctores, quos etiã sequitur Wames. *de decim. cons. 445. n. 4. Moneta de decim. c. 4. n. 16. 17.* animalium decimas deberi non vbi stabulantur, sed vbi pascuntur, aut etiam diuidi inter vtramq; parochiam. *Vide Rebuff. de decim. q. 8. n. 11. q. 6. n. 2.*

3. Vbi stabulantur, an vbi pascuntur?

Vnde sequi videtur decimandi modum & ratam etiam redigendam esse ad consuetudinem loci vbi soluenda est decima. erit ergo videndum an iste grex ouium non soleat pasci in locis parochiæ, vbi integræ decimæ soluantur.

Sed objici posset *ex l. 2. de verb. sig.* gregem haberi per modum accessionis ad prędium, vt equos & boues ad arandum, vaccas, oues ad stercorandum. *l. cum quidam D. de fund. instruct.* instrumenta autem

fundi

fundi vt accessoria sequi conuenire conditionem fundi principalis, vt boues illius loci in quo laborant. *d. l. cum quidam.* sed præterquam quod dici possit hæc animalia non haberi omnino vt instrumenta prædij; sed pro œconomia, & arbitrio coloni; manifestum est in materia decimarum equos, boues, & vaccas non sequi conditionem prædij, aut vllatenus hîc decimari; adeoque nec hîc gregem ouium fundi naturam sequi debere, aut prædio quoad quotam decimarum pariari.

Nihilominus hoc argumento vsus est Wames. *de decim. cons.* 441. *n.* 11. sed non ad eum effectum, sed vt censeantur animalia illi parocho debere decimas, cui & prædium in quo stabulantur.

Verùm *ibid. n. 10.* ait consuetudinem ibi probatam esse, vt ibi debeant agni decimari, vbi stabulantur, non vbi pascuntur: sed videtur de consuetudine speciali locorum, non generali agere: quia in alijs consilijs sępius ingerit considerationem loci, vbi pastæ fuerint oues: *c. 450. n. 1. 3. de decim.*

Et singulatim alibi: *vbi pastoris intentio*, inquit, *sine vllo impedimento erit bene fundata contra colonos; ea potissimùm etiam consideratione, quod animalia publicis & communibus pascuis, non tantum quæ conducti titulo possidentur, sed etiam alijs plerumque alantur; & sic ratione prædij, vbi stabulantur, hanc immunitatem habere non debeant.*

Quibus verbis satis videtur decidere à prædio, vbi stabulantur animalia, his non imprimi immunitatem; vt ibi omnimodam (agit enim de Cisterciensibus) ita nec hic aliqualem: scilicet quoad minutiorem quotam.

RESPONSVM II.

Hodie decimas in laicos etiā via permutationis transferri non posse.

DEcimarum, spiritualiumque iurium laicos esse incapaces passim receptum est: *c. decimas. 16. q. 2. c. causam. de præscript. c. 2. de Iud.* vtilitatem tamen temporalem, conductionis titulo, aut simili, à laicis haberi nihil vetat: si non ad longum nimis tempus concedantur. & ante Concilium Lateranense solitas fuisse in feudum dari, seu ad tempus, seu perpetuò, constat de facto. Concilium autem celebratum sub Alexandro III. vt demonstrat Couuarruias, *variar. resol. l. 1. c. 17. n. 8.* magno conatu eam praxim sublatam voluit. adeo vt vetuerit ne laici decimam à se possessam in alium laicum possent transferre. *c. probibemus. X. de decim.* sed nec ab ijs nomine pignoris in alias ecclesiasticas personas, & nisi à proprijs ecclesijs recipi. *c. final. X. de decimis.* sed neque à religiosis quibusdam priuilegiatis quocumque modo sine diœcesanorum assensu. *c. 3. X. de priuileg.* quod generatim intelligendum est de decimis perpetuò in feudum laico concessis; non tantùm iniquo aliquo titulo detentis. *de quo Guttier. pract. l. 1. q. 15.* vt indistinctè Innocentius III. *in c. cum apostol. in fin. X. de his quæ fiunt à Prælat.* de decimis quę laicis in feudum sunt concessæ *monendus est*, inquit, *laicus, qui decimam detinet, vt eam restituat ecclesiæ, ad quam spectat. qui si fortè induci nequiuerit, sed eam cum diœcesani consensu alteri ecclesiæ assignauerit, præsertim religioso conuentui constabit ipsa donatio.* constare non posset, si omnino iniquus possessor esset laicus, quia talis v. g. qui post Concilium Lateranense

1. Vt olim in feudum dari solebant.

2. Post Conc. Lat. vetentur. (quod non æquè seruatum.)

3. Qualiter à laicis in monachos transferri possint.

se acquisiuit per excommunicationem ad restitutionem compellitur. *c. ad hac. X. de decim.* & aliàs *quod meum est sine facto meo non potest ad alium transferri.* saltem non sine iusta causa, etiam in decimis. *c. plures. c. statuimus. c. fin.* 16. *q.* 1. ideoque decimæ post Concilium Lateranense in feudum concessæ ne quidem de consensu diœcesani possunt religioso loco donari. *c.* 2. *§. sanè, de decim. in 6.* cùm antè infeudatæ posśint de consensu diœcesani. *ibid.* & quidem solius. *d. c. cum apostolica.* si enim post d. Concilium concessio facta fuerit, irrita est; & concedens puniendus. *d. c. ad hac. c. quamuis. X. de decim.* ante illud Concilium autem possidentes, cum periculo possederunt. *d. c. prohibemus.* quoniam pleræque à Martello, & sequacibus non satis liquido titulo à laicis arreptę fuisse creduntur. aliæ per concessiones apostolicas, vt in Hispanis asserit Guttieres *d. q.* 15. obtentæ. vt & in Flandria quædam à summis Pontificibus datæ ipsis Comitibus, in subsidium sumptuum ad pellendos barbaros necessariorum multę autē possessæ fuerunt à successoribus sine scientia tituli primæ acquisitionis. qui ob bonam fidem damnandi non erant. periculum tamen rei alienæ subesse poterat. & ideo multa omnino diplomata pontificia reperias, quibus in religiosos translatio decimarum à laicis facta probetur: narrantur autem illi eas possedisse *tanquam alios suos reditus,* nullo alio acquisitionis titulo expresso, quasi ignoto. diœcesanorum etiam diplomata huiusmodi diuersa videas, quę narrant emptas per monachos à laicis huiusmodi decimas; postquam tamen parochis oblatæ fuissent; illique negassent ad pretium soluendum sibi suppetere facultates; igitur in quadantenus dubijs possessoribus admittenda est translatio in monachos, ex consensu diœcesanorum; dummodo non constet post Concilium Lateranense infeudationes esse factas. nam & ante factas esse possessorem probare non oportet; sed præsumitur. *Guttieres vbi sup. q.* 16. *diximus in Iur. Pont. nou. anal. de repar. eccles. n.* 2. *&* 13. *de decim. n.* 2. 40.

4. Vt nec alio titulo alienationis in laicos possint decimæ transferri.

Cæterùm nec crediderim ante Concilium Lateranense passim licitum fuisse decimas infeudare. *de quo Couarruuias & Guttieres vbi supra.* vsum inualuisse diximus de facto. hodie à Concilio, & Alexandro III. locis *vbi suprà, præsertim d. c. ad hac. d. c. quamuis. X. de decim.* prælati & diœcesani vetantur decimarum concessionem laicis facere, aut confirmare. ne quidem eo loci, vbi Ordinarij retinuerunt facultatem alienationes ecclesiasticas permittendi. quoniam, etsi generatim de rebus ecclesiæ non alienandis statutum sit, admittitur tamen exceptio necessitatis, aut euidentis vtilitatis: prohibitio tamen illa exceptionem istam non admittit. & sic curia Romana decimarum alienationem in laicos reijcit, etiam quando prædiorum, aliorumque bonorum admittit.

Quod enim Moneta *de decim. c.* 5. *n.* 62. de fructibus ait laico ob merita concedendis; nihil continet spirituale; & vtilitas tantùm quædam in concessionem venit; non ius ipsum, aut titulus decimarum. quod autē addit non per viā iam priuilegij aut co ncessionis, sed alienationis, cùm causæ cognitione fieri posse: *per c.* 2. *de his qua fiunt à Prel.* nihil simile textus innuit. neque dicitur H. cui ibi decimæ concessio facta, an clericus an laicus fuerit. itaque clericum dicere *cum Glossa* oportet. vt iura concordent. itemque concessionem temporalem fuisse, *vt eadem Gloss.* vel ante Conc. Lateranense factam. vt ius ipsum iterum non fuerit translatum, sed commoditas, fructusue dumtaxat.

5. Ideoque permutationem nō subsistere.

Quibus expensis, quamuis per mores laicæ decimæ in commercium

veniant, nec seruetur antiqua, quã diximus prohibitio, tamen dicendum est permutationem quam fecit Capitulum S. G. cum laico de decimis I. & iure patronatus, seu personatus sui, cum decimis illius B. & confirmationem sui Episcopi non posse subsistere, obstante d. c. *ad hæc. d. c. quamuis. c. peruenit. 1. q. 4. c. bene quidem. c. venerab. de confir. vtili vel inutil.* quamuis enim in vicem videantur recuperari ab ecclesia aliæ decimæ, pridem laicales; non tamen ideo harum alienatio permissa est: nam & permutatio in hac materia ad alienationem pertinet. *c. 1. X. c. vnic. de reb. eccles. non alienand. in extravag. com.* idque multò magis hîc obtinet ideo, quod longè impar sit quæ recuperatur ei, quæ alienatur. ideoque laicus graue pretium superaddidit.

6. Præsertim quæ titulo spirituali omnino colliguntur.

Vt omittamus ius patronatus & personatus hic spirituale esse, & titulum quo possedit Capitulum istas decimas: scilicet per incorporationem d. personatus. non verò ius patronatus & personatus venire in consequentiam vniuersitatis bonorum: sed esse causam dominij, & possessionis: ideoque multò magis illius iuris spiritualis laicum incapacem esse: & simoniam videri in contractum obrepere. quare antiqua forma erit, vt decima laicalis emeretur per ecclesiasticos à laicis; ius patronatus illis donaretur: at ecclesiastici donare non possunt; quia nec alienare.

Accedit quod diœcesanus hic, de cuius assensu citati canones loquuntur, accipiendus sit de loco beneficij; non autem beneficiarij, quia quæuis dispositio beneficium spectans pertinet ad diœcesanum situs. *c. omnes basilicæ, 16. q. 7.* non autem Ordinarium loci, vbi degit beneficiarius. adeoque incorporationis solutio spectat ad eum, qui vnire potest. quia eius est soluere cuius est ligare. ideoque non satis est Episcopum Ordinarium Capituli consensisse; sed requiritur in quacumque dispositione consensus Ordinarij ipsius beneficij. & sic intelligendum venit Concilium Trid. circa vniones reuidendas s. 7. c. 6.

RESPONSVM III.

De Noualium immunitate à regularibus cultorum.

Ab annis plusquam 500. cepit monasterium de V. in eoque loco instituit, destituitque pastores, religiosos, pleno iure, sine Ordinarij interuentu: *iuxta c. 3. §. in eccl. X. de priuileg.* decimarum partem tertiam collegit, ac de terris, quas sumptu aut operis suis coluit, decimas non soluit. conuenitur à Capitulo B quod alias duas tertias ibidem ex donatione quondam Arnulphi magni an. 961. ibidem obtinet, pro immunitate sua probanda, *iuxta l. 1. & 2. D. de except.* objicit priuilegia, & possessionem.

Prius est Innocentij *III. an. eius tertio, id est Domini* 1200. 4. *Kalend. Augusti. decimas*, inquit, *laborum seu nutrimentorum suorum spretis priuilegijs Apostolicæ Sedis*, extorserint: alterum 4. *non. Augusti eiusdem anni: Sanè*, inquit, *noualium vestrorum quæ proprijs manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis animalium vestrorum nullus à vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat.* priores literæ formulam non continent priuilegij; sed epistolæ excitatoriæ Ordinariorum: vt hos religiosos aduersus malefactores tueantur. inter maleficia autem refertur, quod quidam ab illis extorquebant decimas laborum, seu nutrimentorum suorum, quæ vox *laborum* generalis quidem est: *c. ad audientiam. 12. X. de decim. in verb. nam si intelligeremus tantummodo de noualibus vbi ponimus de laboribus, de noualibus* 1. Laborum vox quid?

noualibus poneremus. verùm non sunt illa verba concessiua priuilegij; sed vel desumpta ex antiquo formulari, seu stylo Curiæ, qui tunc fuerit secundùm *c. ex parte.* 10. *X. d decim.* vbi Alexander III. qui paululum antecessit Jnnocentium III. *nolumus*, inquit, *latere, quod prædecessores nostri ferè omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserant*. vnde natus ille stylus vsque ad Innocentium III. potuit durasse non mutatus; aut, quod etiam innuunt literæ, ex querela religiosorum sumpta ea verba possunt censeri.

2. Omnibus ferè olim illorũ immunitas regularibus concessa.

Et verò, vtcumque illud fuerit, connectuntur hæc verba; *spretis priuilegijs Apostolicæ Sedis*: quæ relatio facit vtrique, vt illa inesse censeantur referenti, cum omnibus suis qualitatibus: *l. asse toto. D. de hæred. instituen.* ergo videndum est quænam hîc sint priuilegia: speciale est huius monasterij illud, cuius verba mox recitauimus; & paucis diebus post alias literas expeditum fuit. & generaliter Alexander III. *in d c. ex part. prædecessor noster*, inquit, *Hadrianus solis fratribus Cisterciensis Ordinis, & Templarijs, & Hospitalarijs, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus colunt, indulsit: cæteris verò, vt de noualibus suis, quæ proprijs manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persoluant: quem sumus super his imitati. Quare ij, quibus hoc indultum est, hac occasione decimas de alijs rebus ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid vlterius vindicare.*

3. Deinde restricta ad nouales.

Vt ergo Alexander III. generaliter, ita & vicinus illi Innocentius III. in hoc speciali priuilegio, à noualium dumtaxat decimis immunitatem concessit: præcipitque *in d. c. ex parte* Alexander ad res alias non extendi.

4. Arbitrorũ sententia Capitulo duas tertias qualiumcumque fructuum ex terris rei decimalibus vnde processerit,

At verò arbitrorum quadam sententiâ duæ partes decimarum adiudicatæ sunt Capitulo, *quorumlibet fructuum crescentium in terra, quæ ecclesiæ Capituli aliquando fuit decimalis*. etiam noualium præsentium, & futurorum; sicut Arnulpho narrantur concessæ à Papis, *de terris cultis & incultis*: & sic conformiter *d. c. 1. de decim. in 6.* vt noualium concessio ad ratam veterum redigatur. & videtur ratio d. sententiæ alludere ad causam *c. cum in tua.* 30. *X. de decim.* vbi deciditur fructuum decimas spectare ad monasterium cui terra fuerat decimalis; quamuis tales fructus antè non percepisset. & sic in d. sententia addicuntur duæ partes *quorumcumque fructuum*, præsentium & futurorum, crescentium in terra, quæ ecclesiæ B. aliquando fuerat decimalis: seu quæ vnquam ei soluerit decimas, quamuis superuenirent fructus insoliti. & fieri potest quod aliquæ terræ nullas soluerint decimas seu præscripsissent immunitatẽ, quas excluderet d. clausula, & fortè fuerint tales aliquæ nouales à religiosis de V. ad culturam redactæ, ad quas respexerint d. arbitri. nam etsi mero iure, aut ex tenore priuilegiorum suorum non sint liberi; potuerunt tamen siue ratione indultorum, quæ dabantur ante tempus d. c. *ex parte* 10. siue ex intellectu obscuro d. literarum *datar. 4. kal. Aug.* possedisse noualium immunitatem & præscripsisse secundùm rationem c. cum *personæ. de priuil. in 6. vers. & si priuilegium exhibitum non ad plenum per se sufficiat. &c.* quod eò magis procederet quo antiquius esse monasterium de V. doceri possit. vt ex historijs inuenitur antecedere datas omnium diplomatum pontificiorum, à d. Actoribus exhibitorum. quippe apud Sueiro *In Annalibus Flandriæ ad an.* 1123. inuenitur Abbatem tunc 23. tribus annis administrasse abbatiam seu præposituram de V. adeoque ab anno 1100. antiquissimum autem munimentorum pontificiorum exhibito-

exhibitorum à D. Actoribus non peruenit vſque ad illam ætatem, adeoque & antecedit fundatio tempus d. c. ex parte. 10. *X. de decim.* ſed illo tempore ſedit Paſchalis II. author c. decimas 16. *q.* 1. *&* *c. nouum.* 2. *X. de decim.* quando religioſi de laboribus ſuis decimas non ſoluebant. quo iure immunitatem cepiſſe, & continuaſſe poteſt monaſterium de V. de terris ſuo ſumtu cultis. quæ ætas etiam ſuperat omnes à d. Actoribus obiectas decretales reſtrictiuas. ſed diploma Arnulphi datum an. 961. & antiquius eſt, & complectitur ſuprà d. clauſulam *de terris cultis, & incultis.* ſed quia & illa contra ius eſt, *in c. tua. §. fin. X. de decim.* credi poſſet dediſſe contrariæ poſſeſſioni cauſam: præſertim in primæua incipientis monaſterij paupertate, & quoad noualia ab eo ad culturam redacta, cuius anteceſſores DD. Actorum miſerti fuerint, & quoad illa per ſuam patientiam d. clauſulæ priuilegiariæ renunciauerint. *c. accedentibus. X. de priuileg.*

5. Antiquitus religioſi vt nullas decimas ſoluebant.

Quibus conſiderationibus remotis, D. Reo valde obſtarent quæ ſuprà diximus, & quod etiam qui priuilegia ſumma habent, ea non poſſunt extendere ad poſſeſſiones poſt Concilium generale acquiſitas: *c. nuper. X. de decim.* quod priuilegium ſuper nouali bus conceſſum non extendatur ad noualia anteà ab alijs poſſeſſa: *c. dudum. X. de priuileg. c. 2. in princ. de decim. in 6. c. commiſſum. X. de decim.* quod generatim priuilegio priori non derogatur per poſterius, ſi de illo non fiat mentio: *c. veniens de præſcript. c. ex multipl. X. de decim.* quamuis prius ſit generale, poſterius ſpeciale. *gloſſ. & DD. in c. generi. de reg. iur. in 6. Abbas in d. c. veniens & in c. 1. X. de reſcript.* quod potentius debeat eſſe priuilegium quàm ſola poſſeſſio: & hæc tamen illud operetur: *d. c. dudum. & d. c. 2.* quod non facta mentione illius non creditur mutata voluntas: *c. cùm olim. de re iudic.* eoque minùs præſumatur voluntas Concedentis alteri ius tollendi: *c. paſtoralis. de donat.* & nominatim in materia decimarum. *d. c. dudum. d. c. 2. c. commiſſam. c. dilecti. c. quid nouale. X. de verb. ſignif.* adeoque cùm in d. priuilegio monaſterij non fiat mentio prioris conceſſionis, & priuilegij Capituli DD. Actorum, non videbitur huic per illud eſſe derogatum. vt ſic vtriſque expenſis rectè ſit lata olim arbitralis ſententia, & Ordinarij confirmatio in lite exhibita, his quæ diximus conformis.

6. Quomodo priuilegia immunitatum reſtringenda?

Videamus nunc an intentioni D. Rei ius commune ſit conforme, quod de laboribus ſuis decimas dare non teneatur, vt contendit: *ex c. 2. X. de decim.* vbi genus nouum eſſe exactionis dicitur, ſi clerici à clericis decimas exigunt: *ex c. decimas. 16. q. 1. quod à monachis ſiue clericis communiter viuentibus nulla ratio ſinit, vt milites* (ſeu nobiles, eorúmue donatarij) *aut Epiſcopi* (pro ſua quarta Epiſcopali, aut vbi eis reſeruatæ ſunt) *aut perſonæ qualibet* (ſeu parochi, ſeu clerici eccleſias, altaria, ſeu decimas obtinentes. c. quæſitum 1. q. 3.) *decimas de laboribus ſeu nutrimentis ſuis proprijs extorquere debeant.* ita vt vlli generi decimationum ſubijci illic vetentur. *ex c. quaſti. ibid. decreuit*, inquit, *ſacer iſte conuentus, vt Epiſcopi & Abbates de agris, & vineis, quæ ad ſuum vel fratrum ſtipendium habent, decimas ad eccleſias ſuas deferri faciant, familiæ verò eorum ibidem decimas ſuas vbi infantes eorum baptiſantur*, &c. denique quod multis locis videantur priuilegia ſuper decimis & immunitate conceſſa reſtringi à iure, id fieri in gratiam eccleſiarum parochialium: vt in multis locis exprimitur: adeoque Præpoſitum de V. eius loci parochum primitiuum fauorem & extenſionem promereri, non in odium illius limitationes eſſe retorquendas. ſed enim-

7. Obiecta pro immunitate regularium.

enimuero Rebuffus *tract. de decim.* nouo, vt ait, intellectu d. c. 2. X. *eod.* interpretatur de decimis personalibus, ne eas clerici à clericis exigant. idque probat per exceptionē ibi subiunctam, de clericis qui à clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, vt eis decimas debeant. Cæterùm quia idem c. 2. est eiusdem Pontificis Paschalis II. cuius est d. c. decimas. 16. *q.* 1. quod agit de laboribus etiam, & nutrimentis; & d. c. quæsti de agris & vineis loquitur; videtur etiam in illis accipiendū: & propterea rectius glossa *in d. c. ex parte.* 10. *X. de decim. in V. laborum.* distinguit tempora, canones, & decreta citat, secundùm quæ magis minusue immunes fuerint clerici, ac religiosi. vt clarum est eos textus, qui in gloss. citantur, non nisi ex temporum ratione conciliari posse. prout & in priuilegijs, seu indultis ex temporum diuersitate contrarietatem soluit d. c. ex parte 10. quod & satis innuit iure communi eos ad decimas obligatos alioquin esse, qui priuilegia, quæ iuris sunt relaxatio, & quasi priuata lex, petunt. quia frustra impetratur, quod iure communi conceditur. *l. vnic.* C. *de thesaur. lib.* 10. atque adeo omnes religiosi mero nunc iure ad decimas obligati forent; si non haberent priuilegia. Priuilegiorum causa fuisse credi potest, quod refrigescente charitate parochi, ad quos cum parochiarum & bonorum ecclesiæ distinctione decimæ tranferant, non tam ad dominium olim quàm administrationem pro omni suo clero; *vt diximus in Consult. canon. de decim. consf.* 5. *&* 7. religiosi in prima sua paupertate non satis, prout opus erat, compatiendo erogabant; aut decimas nimis rigidè exigebant; ideo largiora immunitatum indulta sunt concessa: posteà cœperunt religiosi ditescere, & parochi nimiùm per indulta alicubi depauperari, & egere; restrictaque sunt indulta. *c. suggestum. c. nuper. X. de decim. c.* 2. *eod. in* 6. vt latiùs referuntur restrictiones *in d. gloss.* adeoque priuilegia hodie diligenter inspicienda sunt, secundùm diuersitatem temporum diuersimodè concessa, eorumq; tenor exactè seruandus. *c. porro. X. de priuileg.*

8. Ex temporum successu soluenda.

Quod illa autem hinc inde restringantur à iure, fieri id in gratiam parochorum, verum quidem est sæpius: sed & illud aliquando in gratiam aliorū, vt antiquiorum possessorum. *d. c. dudum. d. c.* 2. vnde in plerisque indultis posterioribus solet inseri generalis clausula hæc; *sine præiudicio iuris alieni. quam excussimus in Consult. can. tit. de decim. consf.* 7. vt hac in causa non videatur prodesse quod monasterio de V. competat ius parochiale, quamdiu priuilegium ecclesiæ B. concessum non fuit nimis damnosum. *d. c. suggestum. X. de decim.* vt si ex priuilegio Arnulphus, aut actores eius donatarij totas decimas ad se traxissent: tunc enim dimidiam noualium relinquere debuissent parocho. *d. c.* 2. *§. statuimus.*

Restat igitur, vt videamus de possessione DD. Actorum, & D. Rei. & quidem cùm præscribitur ius decimandi aduersus eum, cui iure communi decimæ competunt, eò quòd præscribenti ius commune aduersetur, requiritur possessio centum annorum sine titulo; 40. annorum cum titulo. *c.* 1. *de præscript. in* 6. tamen cùm præscribitur aduersus priuilegiarium sufficit sola possessio continua 40. annorum. *c. accedentibus. X. de priuileg.* vbi aduersus Templarios, vtique maximè priuilegiatos *d. c. ex parte. c. nuper. X. de priuileg.* allegata tantùm fuit possessio 40. annorum, & quatenus *si Abbas,* inquit, *& monachi sufficienter ostenderint, quod à Templarijs decimis de terris prædictis per* 40. *annos continuò perceperint sine lite* (nota) *vos ad præstationem ipsarum Templarios compellatis.*

9. Vt immunitas præscribatur aduersus eos quibus decimę iure competunt, & quibus ex priuilegio.

latis. satis ergo erit & hîc ostendere possessionem 40. annorum sine lite sibi mota à DD. Actoribus, seu eorum antecessoribus. & ratio est, quia d. c. accedentibus dispositio non procedit in vim præscriptionis, ad quam multa sunt requisita; sed præsumptæ renunciationis priuilegij: quod amittitur faciliùs, etiam solo non vsu, quàm id quod iure defertur. *cùm enim*, inquit d. c. accedent. *tanto tempore contra indulta priuilegia decimas soluerint, eis renuntiasse tacitè præsumuntur.* idem deciditur *in c. si de terra x. eod.* quod tantùm 30. annos requirit ad præsumtionem, & decisionem huiusmodi.

Et quamquam hæc loca agant de priuilegio immunitatis amittendo, quodque non idem sit in immunitate acquirenda sine titulo per non solutionem, sed requiratur vt ostendatur ratio exemtionis à decimis, *c. 24. x. de decim. Rebuff. eod. tit. n.* 40. 41. 55. tamen cùm non tantùm nõ solutio, sed & priuilegium habetur, quod creditur sufficiens, etsi non sit; præstat tamen præscriptioni titulum, vt 40. annis procedat. *c. cum persona. de priuil. in 6.* atque ita hic eam immunitatem, quæ ex rigore verborum non competeret: vt quamuis decimæ non sint præscriptæ, cùm eæ terræ non fuerunt monasterij operis & sumptibus cultæ; sed solutæ à colonis: præscripta tamen sit immunitas culturæ monasticæ. *vt diximus.*

10. Examinatur possessio & illius probatio.

Ex ijs autem quæ testes deposuerunt, munimentisque exhibitis constat monasterium de V. de terris suis laboribus cultis fructus integros in horrea auexisse, immunes à decimis, & quidem sine lite. nec enim arguunt quidem DD. Actores litem vllam motam esse desuper aduersus monasterium.

Negant siquidem eiusmodi culturam & immunitatem, seu non prę̄stationem decimarum; eò quòd semper ipsi elocarint suas decimas sine talium exceptione: sed id non satis est. quia eiusmodi indefinitæ & generales elocationes intelliguntur commodè secundùm ius & priuilegia: vt vniuersalitas eorum sit tantùm, quæ eandem habent rationem. *latè Tuscus, & ab eo citati in verb. Indefinita æquipollet vniuersali, & quando secus. conc.* 86. Neque contraria DD. Actorum assertio tollit iuris præsumptionem, in qua fundatur dispositio d. c. si *de terra.* sicut in rebus incertis feudalibus v. g. & censualibus, territorijs, seu iuribus locatis vel venditis non singulorum descriptorum censuum, canonum, seu iurium territorij, catalogi, seu iuris debetur euictio; sed totius complexi iuris dumtaxat. vt in hæreditate vendita. *Papon. arrest. l.* 11. *tit.* 4. *arrest.* 17.

Rectiùs DD. Actores arguunt aduersus testimonia, & munimenta: quia d. c. accedent. requirit, vt possessio sufficienter ostendatur; & si allegans in probatione defecerit, aduersarium iubet absolui.

Sed perperàm aiunt in hac causa testes; qui olim monasterio famulati sunt, aut impræsentiarum famulantur, tanquam domesticos non censeri idoneos; quippe & ipsi clerici ac monachi in causa suæ ecclesiæ, aut monasterij testificari iure possunt. *c. cum nuntius. c. insuper, & quæ vtrobique à gloss. latè citantur. x. de testib.* præsertim cùm hodie famuli mercede conducti, quamuis in eadem domo habitent, ex contractu tantùm operas præstant; non gratis impensas accipiunt; nec eis vltra operas locatas imperari potest: & magis vtique extranei censendi sunt, quàm clerici, aut monachi in causa ecclesiæ suæ: cuius hi sunt partes & membra. cùm ergo maior sit ratio repellendi testimonium clerici & monachi, quàm famuli; & illud tamen admittatur; debebit & famuli, *arg. à maiori. de cuius*

11. De domesticis & olim famulis; an probent?

M *energia*

energia latè Eurard. in loc. legal. A maiori; præsertim dum famuli esse pridem desierunt. quippe qualitas adiecta verbo intelligitur secundùm tempus verbi. *l. in delictis. §. si extraneus. D. de noxal. clem. si benef. de prabend.* adeoque quod dici solet de testibus domesticis repellendis intelligitur de ijs, qui domestici sunt tempore quo testantur, seu repelluntur.

Sed & videndum est an testimonijs & munimentis possessio quadragenaria sit satis probata? & quidem ad illius probationem sufficit probare principium, & finem, & aliquid de medio. *gloss. in c. volumus. v. inconcussam.* 16. *q.* 4. *Bart. in l. Celsus. D. de vsucapion.* eo enim ipso continuitas mediorum præsumitur, quod extrema probentur. *Menoch. de præs. l.* 6. *n.* 1. *&* 13. sed si vterque possessionem inuicem contrariam prætendit, aut alter præscriptionem, alter interruptionem; ab vtraque parte testes recipiuntur; & si probata fuerit interruptio, præscriptio non tenebit. *c. illud. X. de præscript.* vt etiam immemorialis præscriptio cesset si qua de visu vel auditu sit in contrarium memoria. *l.* 2. *§. item labeo. D. de aqua pluuia arc. l.* 8. *arbiter.* 28. *D. de probat.* probanda fuisset ergo à DD. Actoribus interruptio; si ante 40. annos, & de præsenti D. Reus probarit proprijs operis aut sumptibus monasterij terras fuisse cultas, & fructus à decimis immunes auectos.

12. Probandū principium & finem.

13. Medium an præsumitur, an interruptio?

Et quamuis daremus DD. Actores habere intentionẽ fundatam in generalitate iuris decimandi, quoad duas tertias; tamen, quoniam & illud ex priuilegio natum est, & contra dispositionem iuris: *d. c. tua. §. fin. X. de decim.* imperfectæ probationes faciliùs recipiendæ sunt. tum propter fauorem antiquitatis d. monasterij; vt passim illum DD. admittunt; tum propter causam d. c. ex parte. 10. X. *eod.* quod olim omnibus ferè religiosis generaliter de laboribus fuerit concessa immunitas. vt ibidem dicitur. imò tum ea quasi iuris communis fuerit, *d. c. decimas.* cùm monasterium hoc construeretur. eoque in principio fundationis illa vsos nostros fuisse; aut has terras olim ad culturam redegisse; & sic ex nouali- bus (quales semper exinde manent *c. fin.* X. *de decim.*) decimas non soluisse; probari censeatur. *arg. à communiter accidentibus.* quia præsumitur pro eo, quod communiter accidit. adeò vt onus probationis contrariæ transferatur in aduersarium. *Eurard. vbi sup. loc. à communiter accidentib.* & quia mutatio non facilè præsumitur. *Menoch. de præs.* 37. 42. *& alijs pluribus seqq. eiusdem libri.* & ex præsenti possessione præsumptio infertur de præterita. *Moneta tract. de decim. c.* 5. *n.* 74. 103. *& seqq.*

14. Antiquitatis fauorabilis probatio.

15. Iuxta præsentem statum.

Si tamen imperfectior probatio videbitur, poterit redire D. Reus ad possessorium iudicium. quod semper licet. *l. naturaliter. §. nil commune. D. de acquir. poss.* vsque ad causam conclusam. *c. pastoralis.* X. *de caus. poss. & propr.* vt hæc causa per appellationem redacta est ad statum litis contestatæ, *l. furti.* 6. *D. de his qui not. infam.* In possessorio autem iudicio posteriorum aliquot annorum possessio satis sufficiet ad securiorem spem victoriæ. ac deinde, si repetatur causa petitoria, secundùm possessorem erit iudicandum, nisi de iure petitoris euidenter doctum erit. *§. retinendæ. inst. de interd.*

16. Seu possessionem.

17. Ideoque possessorio iudicio hic experiundum quo rediri potest, vsque ad causam conclusam.

De regularibus.

RESPONSVM I.

De Donatis, an sint veri religiosi?

VT quis verè sit religiosus requiritur professio expresse, vel

1. Ad hoc quid requiratur?

vel tacitè facta alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. *c. vn. de vot. in 6.* eiusmodi votum non faciunt Donati; sed solummodo obedientiæ & fidelitatis. quod, etsi fiat in manibus Prælati, simplex dumtaxat est, non solemne. vnde concludit Caramuel *in Coment. ad Reg. D. Benedicti. disp. 36. n* 409. monachos illos non esse, sed monasterij famulos; dimitti posse; quamuis non exire, sine licentia Superioris. imò virtute promissæ obedientiæ non posse imperari eis castitatem, aut paupertatem. quod illa tantùm se extendat ad fidele seruitium, non virtutes regulares imperandas.
2. Vt vota faciant secundùm regulam, non statuta tantùm.
quamuis verò ex simplici voto non possit irritari matrimonium; impediri tamen posse eo loci videbitur, vbi pridem non obedientia tantùm, sed & castitas, & paupertas à se offerentibus fuit exacta. vt decretum Ordinis Cisterciensis an. 1233. & aliud. 1213. de tonsura & peculiari habitu refert *ibid.* Caramuel. *n.* 411. & simili formula non obstante ait censendos tantùm promittere iuxta leges monasterij. eoque, si vel expressum sit Donatos per votum suum non fieri veros religiosos, cùm illud facerent; vel leges Ordinis aut loci ita habeant; statuendum est secundùm illas receptos per huiusmodi votum non aliud consequi, quàm quod verbis expressum, vel huiusmodi legibus cautum est.

3. Vbi Donati profitentur secundùm regulam sunt veri religiosi, non alibi.
Cæterùm sicuti Donati emittunt tria vota secundùm regulam; vt in Benedictinorum congregatione Vallis-soletana, erunt veri religiosi. *Em. Rod. tom. 2. quæst. reg. q. 78. ar. 2.* non illi qui sic non promittunt. *idem eod. tom. quæst. 21. ar. 1.* omnis enim professio solemnis debet fieri secundùm regulam aliquam approbatam. *d. c. vn. Em. Rod. tom. 1. q. 1. ar. 2. consonat Trid. s. 25. de reg. c. 1. in verb. vitam instituant ad regula quam professi sunt præscriptum*, vnde & religiosi regulares dicuntur, & per eiusmodi certæ regulæ professionem, statum perfectionis assumere. *D. Thomas. 2. 2. q. 88. ar. 7.*

Facit c. in præsentia *x. de probat.* per quod ait Panorm. non eò quẽ monachum effici, quod quis donet se & sua monasterio: sed requiritur professio regulæ approbatæ, seu emissio trium votorum in religione approbata. vt non sufficiat illorum emissio in modo aliquo viuendi approbato, quamuis per Sedem Apostolicam. vt glossa *in clem. cum ex eo. de sent. excommun.* habet modum viuendi tertiæ regulæ S. Francisci approbatum esse à Nicolao Papa; sed non pro regula: vt nec fiat religiosus qui illum profitetur. *& sequitur Nauarr. cons. 12. de reg. per rationem quam diximus. & iterum cons. 7. ibid. in fortioribus terminis, quin & generatim cons. 81. & 82. ibid.* respondit Donatos non esse monachos. & nuncupatim oblatos collegio turris nouæ speculorum ex eiusmodi defectu non esse monachos, promissâ quamuis obedientia, paupertate, & castitate. quòd promissa obedientia huiusmodi non esset monachalis. scilicet quæ secundùm regulam fiat. quare & Nauarrus *& gloss. in clem. 1. de decim.* ait constitutionem pœnalem aduersus monachos, non comprehendere Donatos. vnde & Lud. Miranda *in Man. prælat. quæst. 29. ar. 2.* illam sententiam, quod Donati non sint monachi, certissimam esse ait apud omnes. imò minùs esse Donatum, quàm Conuersum passim omnes tradunt *ex c. ex eo. §. 1. de elect. in 6. c. vt priuilegia. de priuil.* & verò cùm non eadem formula profiteantur monachi & Donati, & forma det esse rei; *c. in ciuitate. & ibi gloss. de vsur.* omnino est statuendum non hos, vt illos, esse monachos.

4. Non si tantùm donent se & sua monasterio.

5. Aut secundùm laudabilem modum viuere voueant.

6. Etiam promissa obedientia, castitate, & paupertate.

Neque his obstat, vt ait Nauarrus *d. cons. 7. ex Panormitano aliijsque in Rub. c. 1. de reg.* quod videatur

7. verè esse religiosus, qui vouit tria substantialia vota religionis, in manu eius, qui potest eum aggregare religioni approbatæ: *arg. c. cum ad monasterium. de stat. monach.* id enim accipiendum est ita, vt qui potest aggregare, etiam velit. nam actus agentiũ non operantur vltra eorum intentionem. *l. non omnis. D. de reb. cred. c. fin. X. de præb.* atqui nec emittens, nec recipiens vota Donatorum eos intendit fieri religiosos, vbi illa non emittunt secundùm certam regulam approbatam; sed secundùm quædam statuta non approbata, vt regulam, sed tantùm vt statuta, & laudabilem viuendi modum.

quamvis in manu potentis aggregare Conventui seu Corporis nisi id velit, & quo potest modo.

Iterum non obstat, *secundùm Nauarrum d. cons.* 81. *n.* 9. quod qui promittit obedientiã perpetuam, videatur promittere tria vota substantialia: *c. consuluit. X. qui cler. vel vouentes. vbi Innoc.* atque is sit religiosus: Donati porro illam promittant: quia non sufficit quælibet obedientia; sed requiritur monachalis: seu secundùm certam regulam: at hanc non promittunt Donati. Et quamquam nec Societas IESV, nec Carthusiani habeant regulam; sed tantùm statuta; ea tamen sunt approbata tanquam regula. qualis non fuit modus viuendi Congregationis, de qua Nauarr. *d. cons.* 82. in qua eapropter non obtinere præceptum clausuræ, monialibus præscriptum declarasse Greg. XIII. refert. vt de tertia regula S. Francisci diximus. quare & Pius V. Tertiarias iussit recipere regulam aliquam approbatam; & secundùm illam emittere tria vota substantialia religionis; & ijs factis, cogi ad clausuram. tales etiam sunt *Commissi* in Benedictinis Cassinensibus. *de quibus in illorum Declarationibus ad c. 58. Reg. S. Benedicti.*

Et vero in Ordine D. Benedicti Congregationis Bursfeldensis triplex est dumtaxat differentia personarum: primo earum quæ choro deputantur: secundò Conuersarũ, quas vocant: tertiò Donatarũ. itaque professionis actus ad illorum aliquam speciem referendus est. neque enim Abbati cuiuis alias formulas proponere iure permissum est, ita vt votum solemne possit inducere. *c. 1. de relig. dom. in 6.* de choristis vota emittentibus secundùm regulam, non est dubium: neque de fratribus laicis, quorum professio à choristis substantiã non differt; eoque veri religiosi sunt. *Caramuel in d. comment. disp. 36. n. 407. Vide Haftenium disqu. mon. l. 3. t. 1. d. 8.* Sed an in Belgio conuersi, quos vocamus, eodem modo voueant, religiosique fiant? idem Caram. latè quærit *disp. 37.* de Donatis dicendũ est, quamuis tria vota alicubi emittant, non tamen profiteri regulam; eoque solemnia illa non esse. vt diximus.

8. Quid de laicis conversis in Belgio?

Rectè ergo Caramuel *n.* 425. facti circumstantias, in quæstione de Donatis proposita, examinandas esse dixit. & porro, vt solemnis sit professio, *requiruntur*, inquit, *præter annum probationis & alias communes circumstantias, vouentis & acceptantis voluntas, & expressa promissio.*

9. Circumstantiæ omnes & Ordinis, & Domus leges sunt examinandæ.

In casu autem, de quo queritur, nec annus nouitiatus fuit, nec voluntas acceptantis alia, quàm Donatam recipere: nec vouentis, quàm Donatam esse: ideoque cùm in substantialibus conuenerint, & vouens & acceptans; & cætera in considerationem venire non possint ad mutandam rei substantiam; *Caramuel. ibid. n.* 428. 431. dicendum est Donatam, de qua quæstio, veram religiosam non esse; dimitti posse; matrimonium contractum valere; quamuis contrahendum à nondum dimissa, impediri possit: in dimissa, vide vt philosophetur Caramuel, & nihilominus Mirandam. *d. q. 29. ar. 1. 2. 3.*

RESPON-

RESPONSVM II.

De receptione valida, à qua inchoetur nouitiatus, & potestate recipientis.

1. Receptio inualida, an postea ratificari, & retrotrahendo cōputari ab ea tempus nouitiatus possit?

QVoniam ad validam professionē prærequiritur annus integer nouitiatus: *Conc. Trid. s. 25. de regular. c. 15.* & sicut ad professionem requiritur consensus illius, qui habet potestatem monasterio, sed Ordini incorporandi: *c. fin. de regul. in 6. Lessius de iust. lib. 2. c. 41. dub. 7.* ita & in receptione, habitusue concessione; à quo inchoari possit nouitiatus. *d. c. 15. in v. post susceptum habitum; Mirand. in Manual. tom. 1. quæst. 15. per varios articulos.* neque potest quis receptionem, non legitimè factam, retrotrahendo ratificare, nomine suo non factam; ex generali regula iuris, qua *ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum c. 9. de reg. iur. in 6.* si autem eius nomine esset facta receptio: probabile est ratificare posse. *Lessius d. dub. 7. n. 62.*

Quamuis enim actus initio nullus à lege possit confirmari: vt *in l. cum hic stat. x. de donat. inter vir. & vxor. l. 2. C. si quis alteri vel sibi.* regulare tamen est, vt quod ab initio non est validum, tractu temporis non conualescat. eoque nec Superior, qui legi est subditus, retrotrahendo validare possit actum nullum; vbi lex disertè id non permittit. non ergo receptionem inualidè, & non suo nomine factam, retrotrahendo validare. eoque sequitur annum nouitiatus computari non posse à tempore receptionis inualidæ, sed demum à tempore, quo Superior consensit.

2. Receptionis summa ratio.

Et huiusmodi initij receptionis summam esse habendam rationem etiam ex eo constat, quod Vrbanus VIII. dispensans super non receptis secundùm præscripta Clementis VIII. (*quæ habentur apud Quarant. in summa Bull. v. Monasteria. §. institutiones super receptione nouit.*) in locis ad nouitiatum designatis *bulla 2. April.* 1631. adiecit clausulam, *si modò ad habitum aliàs canonicè essent recepti.* canonica autem receptio requirit, vt diximus, in recipiente facultatem incorporandi monasterio, seu Ordini. nam prouincia, quasi pro vnica domo reputatur, vbi constitutiones eam communionem faciunt. *Suares tom. 3. de relig. lib. 5. c. 9.* vt in hoc Ordine, vbi recipi debent tanquam filij totius prouinciæ. quæ receptio instar adoptionis est, & quâ iura Ordinis receptis tanquam filijs communicantur. eoque facienda est ab eo, qui toti saltem prouinciæ potest incorporare. neque actus legitimi conditiones, aut partitiones recipiunt. *c. actus legitimi. de reg. iur. in 6. tot. tit. X. vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.*

Porro in casu, de quo quæritur, legitima fuisse receptio dici non potest, quia Vicarius super paucis conuentibus ab Inter-Nuntio constitutus; recipiendi facultatem non habuit: quia nec ipse Inter-Nuntius. qui non potuit plus iuris in alium transferre, quàm ipse haberet. datus enim fuit ille dumtaxat ad exercendam iurisdictionem contentiosam. *Breue retulimus supra Mandati. resp. 1.* fines autē mandati diligenter sunt seruandi. *l. 5. D. mandat.* neque iurisdictio contentiosa demandata ad aliam potuit extendi. *arg. c. dilect. X. de off. ordin.* nec aliud in illum transijt, quàm sine quo illa expediri non posset; seu quod inde dependeat. *c. præterea de off. deleg.*

3. Receptio nulla facta à non habente potestatem. quam Vicarius non habet constitutus ab Inter-Nūtio, cui iurisdictio contentiosa tantùm demandata.

Contentiosa porro iurisdictio exercetur in inuitos. *l. inter stipulantem. §. 1. D. de verb. obligat.* vbi contra reum actor contendit. at hîc non fuit contentio cum Prouinciali

ciali; quippe qui nec citatus fuit. nam omnium iudiciorum principium est citatio. *§. omnium. Inst. de pœna tem. lit.* sine qua, & litis contestatione non potest censeri, aut subsistere iudicium. *c. nunc. X. de litis contest.* & quamquam in iudicijs summarijs, vt sunt regulariũ, litis contestatio non sit omnino necessaria; tamen nunquam citatio, defensio, probatio, similiaque omitti possunt. *clem. sæpe. de verb. signif. vers. non sic tamen.* sed neque potuisset Inter-Nuntius inter illos aliud quàm ius dicere, & sententiam petitis conformem dare. *d. clem. sæpe de verb. significat.* eoque non aliquem constituere pro aliquot conuentibus vicarium. tum quia nemo id petere poterat: nemo sine authoritate Apostolica diuidere prouinciam. *tot. dist.* 101. quod & inhibuit Nicol. IV. quoad prouincias regulares. *Rodrigues quæst. regular. tom. 1. q. 23. ar.* 8.

4. Et vt potuerit, mã sit tamen ille ad nutum reuocabilis.

Denique esto constitui potuerit ab Inter-Nuntio Vicarius aliquot conuentuum; cum iurisdictione quasi Episcopali: quam exigit illa administratio: cùm nec legatus ex vi officij habeat collationem beneficiorum, quamuis simplicium; *c. officij de off. leg. in 6.* tamen mansisset illud officium, seu beneficium manuale ad nutum Superioris reuocabile. *c. monach. c. cum ad monasterium de stat. monach.* neque officij vel beneficij naturam mutat, quod alter sic contulerit. *clem. vn. verb. præmissa. de supplend. negl. prælat. vbi gloss in verb. reuocari.* quia eodem iure, quo primæuus collator, censetur conferre. *ibid. in verb. negligentiam super hoc suppleant eorundem. Sanches in præcepta lib. 7. c. 29. n.* 133.

Posse autem in hoc Ordine Generalem quoscumque in officijs constitutos reuocare, seu absoluere, præter Prouinciales; decisum est in illius constitutionibus, & consonat Trid. *de regular. s. 25. c. 2. vide Dianam tract. de dubijs regularium. res.* 117.

5. Reuocatus censetur iussus obedire Prouinciali, à quo fuerat exemtus.

Reuocasse autem, liquet eo ipso; quod etiam d. Vicarium iusserit obedire Prouinciali, propter repugnantiam, qua & subesse Vicarius non potest, & non debere obedire. *l. vbi repugnantia. D. de reg. iur.* vt liquet rubrica de maioritate & obedientia. à qua nec eximi potuit, vetante constitutione Vrbani VIII. *in c. pastoralis.* 1626.

6. Neque lis, aut friuola appellatio aufert iurisdictionem.

Neque obstat appellatum esse à Generali ad S. Congregationem Regularium: tum quòd appellatio friuola non excusat ab obedientia. *c. cum parati. 19. X. de appell.* & reiecta sit ab eo appellatio tanquam friuola, vtpote sine causa legitima ab ijs interposita, qui non grauantur iniustè. *Portel. v. appellare. post plures.* neque patet hactenus introductam, aut admissam esse à Congregatione appellationem post annum & amplius. neque sola lis aufert Superiori iurisdictionem. *c. nonne. 8. q. 4. c. olim. 26. X. de accus.* neque appellatio, quamuis legitima, in alia causa iurisdictionem. *c. 6. c. proposuit. X. de appell. l. vnic. D. Apud eum à quo prouocauit.*

7. Aut aliquid hic adfert momentum vbi opus est consensu Generalis aut Prouincialis.

Sed neque hæc lis, neque appellatio facit ad præsentem casum: vbi consensu opus est Generalis, seu Prouincialis. qui non solùm positiuè hîc non adest; sed in contrarium expressus dissensus; cum clausula, quod si qui reciperentur ad habitum, vel professionem; omnia gesta pro irritis haberet. prout eam clausulam adijcere potest is, cuius est monasterio, aut Ordini incorporare. *vide Sanches in Præcept. l. 5. c. 4. §. 71.*

RESPONSVM III.

De anno probationis.

Contendit Petrus professionem suam in Ordine Minimorum esse nullam, ex decreto c. 15. *s. 25. de regular. Concil. Trid. in verb.*

1. Annus probationis ad validam professionẽ, & reipsa probatio facta requiritur. *verb. nec qui minori tempore, quàm per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur: professio autem antea facta sit nulla, nullamque inducat obligationem. &c.* se autem ait non ita in probatione stetisse: sed nomine tenus tantùm probatum fuisse, cùm verba intelligenda sint cum effectu. *l. 4. §. condemnatum. D. de re iudic.* eoque qui duret. *l. si pro patre. §. versum. D. de in rem. verso. in verb. versum autem sic intelligimus, ut duret versum. c. nam & ego. X. de verb. sign. Tusc. Verba intelligenda cum effect. concl. 90. & effectus à causa regulatur, & attenditur potius quàm verba. concl. 49. & 50. & perseuerantia requiritur, vt effectum producat. concl. 315.* & *Venisse non videtur qui non stetit. concl. 75. c. postquam. c. cupientes. vbi gloss. in v. comparere. de elect. in 6. non solum vt quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod vsque ad finem negocium prosequatur.* Sed & perseuerantem huiusmodi probationem finis d. c. 15. exigit, cùm & probatio spatij annalis inducta sit tam in subsidium fragilitatis humanæ, quàm vt nouitius asperitates Ordinis, & monasterium mores illius valeat experiri. quod vtrumque diligenter est obseruandum. *ita c. ad apostolicam. X. de regular.* quare & D. Benedictus *in regula. c. 58.* iubet nouitijs prædici, & prædicari omnia dura, & aspera: & regulam pluries prælegi. qualia & habent Institutiones, quas Clemens VIII. pro nouitijs præscripsit. *§. prouideant. & §. curam adhibeant. apud Quarantam in sum. v. monasteria.* & Concilium *Trid. de regular. c. 1.* eximiè mandat, vt regulares dirigantur imprimis ad ea, quæ ad suæ professionis perfectionem pertinent, ac si quæ alia sunt alicuius regulæ, & Ordinis peculiaria vota, & præcepta obseruanda, vt est in Ordine Minimorum perpetua à carnibus ex voto abstinentia. Vide de necessaria nouitiorum probatione Haftenium *disquis. monast. lib. 4. tract. 3.*

Ait ergo Petrus non aspera & dura satis sibi fuisse prædicta, sed ita blandè se & molliter habitum, vt prædictum non fuerit peculiare votum de abstinentia ab omni cibo non quadragesimali, & per septem menses in nouitiatu ægrotantem, & carnibus vsum fuisse, adeo vt tempore professionis intenderit expresè ad huiusmodi abstinentiam non obligari ex voto, & sub peccato mortali, sed tantùm quasi ex regula & constitutionibus Ordinis, quæ nec sic ligent, & super quibus facilè dispensetur.

Ait insuper annum probationis debere esse continuum *c. 1. de regular. in 6. in v. per totum sequentem annum*: etiam ex decreto Concilij *d. c. 15. in verb. per annum in probatione steterit*: qui enim interrumpit, non censetur stare. *diximus in Consult. can. h. t. cons. 18.* idque satis est receptum: sed, quomodo annus interrumpi censeatur, paulò magis controuersum. Contendit Petrus interruptionem accidisse ex eo, quod, cùm monasterium peste contigerit esse infectum, educti fuerint in pagum vicinum, & domum sæcularem nouitij: vbi, etsi sub Superiore, erant tamen immixti sæcularibus, neque exactè exercitia monastica seruabant: & ipse ad monasterium reuersus, ex cibis quadragesimalibus, quos stomachus eius non ferat, inciderit in septimestrem morbum: ex quo ita decubuit, vt nec asperitatem habitus probaret: tametsi continua habitus delatio essentialiter requiratur ad probationem: *Mirand. in Man. prælat. q. 22. ar. 6. Sanches in decal. l. 5. c. 4. n. 29. Tamburin. de iur. abbatiss. d. 4. q. 7.* quamquam neque sæculari vteretur, nec abstinentiæ quadragesimalis probaret austeritatem. vt quamuis nec in Superiore, nec in ipso culpa fuerit, reuera tamen defuerit realis probatio duritiei Ordinis.

2. Continua etiam.

nis. præsertim deducta ex spatio annali tam mora vnius aut amplius mensis pestifugę mansionis; quàm morbi septimestris, qui solus maiorem partem anni abstulit. vt, si à maiori parte desumatur denominatio, dici non possit per annum *stetisse in probatione*: eaque imprimis continua. cùm & ipsa continuatio pars maxima sit austeritatis. *vt rectè Siluester in Sum. v. religio 50. vbi hæc habet; sicut patet quod is qui difficultatur ieiunare quadraginta dies, facile ieiunaret eos, si inter diem & diem interponeret aliam diem refectionis, vel plures: tum quia textus dicendo indefinitè austeritates, omnes vniuersaliter comprehendit. vt not. per Dyn. de reg. iur. in Rub. & facit de decimis c. ad audientiam.* accedit quod morbus mox à professione illum iterum inuaserit, iudicio medici ex cibis quadragesimalibus. vt morbus ei semper sit timendus, & vitæ periculum, vt ait. ex his infert Petrus se professum esse antequàm stetisset in probatione per annum; & quidem integrum, eoque nulliter.

Et quidem mansionem extra monasteriũ naturâ suâ non obesse nouitiatui constat *ex c. insinuante. X. qui clerici vel vouent.* sed c. 1. de *regular. in 6.* exigit intra monasterium: *in Ver. qui per totum annum in monasterio permanserit.* tamen ex iusta causa moram extra monasteriũ factam non interrumpere nouitiatum, si modò non longa sit, & facta ex Superioris assensu, satis receptum est. *L. Miranda in Man. prælat. q. 22. ar. 5. & 4. alijque passim.* vt morbum etiam exigui temporis non interrumpere, satis ratio probat, & praxis vniuersalis.

Verùm hæ circumstantiæ morbi septimestris, & mansionis pestifugæ extra monasterium simul in vnum annum concurrentes, tantam lacunam faciunt, vt vix tertia pars remaneat reipsa probandæ austeritati; & disciplinæ monasticæ. vt sanè non desit iustæ species querelæ. eaque ex causa in Ordine Minorum refert Miranda *d. q. 22. ar. 5.* statutum; vt, præter casum translationis, non computetur tempus, quo nouitij ante exitum in probatione steterint, sed post reditum annus probationis incipiat.

Iustæ ergo species querelæ hîc subest. sed an species tantùm? & Miranda quidem *d. ar. 5.* ex sententia, vt ait, omnium, religiosum qui in infirmaria monastica, vel hospitali, sub obedientia Superioris egerit, ægrotans ad menses quamuis decem, in fine eiusdem anni rectè, ac validè profiteri: & satis esse sub obedientia experiri vniuersaliter asperitates Ordinis, non singularum requiri experientiam. quæ eadem tradit Sanches *in Decalog. l. 5. c. 4. n. 28 & 52.* vbi in terminis docet in Ordine Minimorum *nouitium toto anno ægrum, eoque carnibus & lacticinijs vtentem validè tamen profiteri ad finem eiusdem anni.* quod verum fuisse ante Concilium Trid. non dubito; cùm liceret experientiæ renuntiare; & renuntiare censeretur ipso facto profitens. *d. c. ad apost. X. de regu.* sed id cùm hodie non liceat, *L. Miranda in Manual. prælat q. 22. ar. 7. Sanches in Decalog. l. 5. c. 4. n. 19. Tamburin. de Iur. Abbatiss. d. 4. c. 7.* vtique nec expressè nec tacitè lapsum anni præueniendo; *vt in d. c. ad apostol.* & Tridentinum nunc requirat, vt *in probatione steterit per annum* nouitius; & noster per septem menses ante professionem, & rursus pòst passus sit morbum recidiuum: vt sonticus dici, & impedimento esse videatur, *iuxta legem, morbus sonticus. D. de verb. signif. l. quæsitum. D. de re iud. l. fin. D. de ædilit. edict. Sanches in Decal. l. 4. c. 16. n. 36. 7. 38. l. 4. c. 45. n. 41.* deesse non parum probationi videri potest: & si Medicorum iudicio stomachus incurabilis iudicetur, impedimentum, quod in Ordine Minimorum, ob quartum

3. Longus morbus an probationis interruptionem faciat?

votum

votum ciborum quadragesimaliū, essentiale censeatur, videbitur, neque sufficisse probationem sub solo nomine obedientiæ, sine reali tam grauium aliisque Ordinibus ignotarum austeritatum experientia. Si dicas in gratiam Ordinis illud impedimentum censeri; sciuisse Superiorem, admisisse tamen ad professionem; eoque dispensasse: quærendum erit, an verè pro tali habuerit, verè ac positiuè intenderit dispensare; eamque facultatem habuerit: alioquin seriùs id nunc fieret: cùm interim vxorem duxerit, vt iam dispensari, aut validari actus ante gestus nequeat, aut ius vxori interim quæsitum auferri, seu matrimonium irritari. quod post consummationem non minùs indissolubile est, quàm religionis votum.

Cæterùm extra casum morbi sontici, seu impedimenti huiusmodi, ob solam non experientiam huiusmodi continuæ abstinentiæ, non ausim nullitatis damnare talem professionem. cùm in casu longioris absentiæ, & in curia mansionis, etiam post Concilium Trid. Sacra Cong. censuerit valere professionem. apud *Nauar. de regular. cons. 32. n. 5.* aitque is nullum Doctorem docere contrarium, *nec auderet*, inquit, *vt puto: ergo non est absque vlla lege dicendum quod teneatur experiri omnes austeritates in specie*: sed dici posset d. c. 15. legem esse nouam, quę nullitatem nouam inducat. ob considerationem multorum apostatarum, qui si debitè ante Trid. fuissent probati, fortè non apostatassent. sed etsi non omnino omnes austeritates nouitius teneatur experiri; at neque nullas potest: & præcipuè eam quæ tam singulari voto præscribitur. consideratis etiam ijs, quæ suprà deducta sunt. quæ vt puto esse non contemmenda, non tamē, vt dixi, ausim certò à Nauarro dissentire, donec S. Cong. etiam nostri casus facto examine aliter declararit.

Necessariam porro, quam diximus, instructionem, nouitio datam non esse, reijciendum est vti non verisimile *c. quod non. X. de præsumt.* vel ante propositam non fuisse votorum formulam, vel ignorasse illum cùm profiteretur conditionem Ordinis. *l. qui cum al'o. D. de reg. iur.* præsertim quod peculiariter author Ordinis suos quarto voto obstrinxerit abstinentiæ quadragesimalis. cuius vitam ei prælectam non fuisse credibile non est. & vel in ipso officio illius in Breuiario Rom. refertur. vt suspecta sit talis allegatio. *c. ubi. X. qui matr. accus.* quare neque ad iuramentum ignorantiæ recipiendus videtur. *c. Vidua. X. de regul.* quod fortè aliâs obtinet. *d. c. vlt. Nauarr. de regul. cons. 42.* eò quòd hic obstet ei iuris præsumptio. *c. vlt. §. fin. X de iureiur. c. per tuas. X. de probat. c. tua nos. X. de sponsal. Menoch. de præsumt. l.* 1. *q.* 77. & testimonia eorum, qui cum illo nouitij fuerunt. qui & de morbo, sed non sontico; & mansione extra monasteriū, sed de licentia & sub obedientia Superioris testantur. vt nec hîc collusio vlla reperiri, nec argumentum c. super eo. *X. de eo qui cognouit consang. vxor.* locum habere possit. & porro vel sola votorum formula consueta, iuxta quam edidit professionem, huiusmodi allegationem excludit.

Nam etsi certum sit ad votum requiri consensum, & Petrus neget se vouentem consensisse in obligationem sub mortali; tamen non defuit consensus in votum ipsum, & causam: etiamsi effectum totum non intenderit. an id sufficiat *vide Sanches in decalogum. l. 4. c. 1. n.* 18. *& multis seqq. c. 2. n.* 18. *& seqq. de mat. l. 1. d. 9.* & porro quæ allegatur intentio, in foro externo sine plena probatione, quæ non est possibilis, *d. c. tua nos.* recipi non potest. *d. c. vidua.* præsertum cùm nec vlla protestatio priuata, aut declaratio super intentione

tentione verbis professionis, & regulæ contraria, emissa ab eo fuerit.

RESPONSVM IV.

De corrupta professa, in abbatissam electâ.

1. Currupta quæ virgo putabatur, validè est professa, neque iam dimittenda.

QVod si me virginem emere putarim cùm esset mulier, emptio non valebit, inquit Vlpian. *in l. alioquin. D. de contrahend. empt.* si ei nuptias, quamuis iuratus, promisi, quam virginem putaui; si deprehenditur corrupta, non teneor ducere. *Less. de iust. lib. 2. c. 18. dub. 10. n. 72. c. 42. dub. 4. n. 22.* sic per ædilitium edictum in multis redhibitioni locus est; præsertim quoad conscium vitij, si deceptus voluerit. *Less. c. 17. d. 5. n. 33.* adeo vt & religionem fraudulenter professus, ob vitium suppressum eijci possit. *idem c. 41. de stat. rel. d. 7. n. 62.* nihilominus dicendum est, corruptam, quæ putabatur virgo, professam, quamuis vitio cognito non fuisset admissa, validè esse professam. sicut matrimonium cum corrupta initum, quæ putabatur virgo, validum est; nec dimitti potest. quia huiusmodi qualitatis ignorantia non tollit consensum circa substantiā actus. qui nec est solubilis ex voluntate partium: nec factus conditionalis ex eo, quod quis ita sit affectus, quod si vitium sciret, coniugium carnale, aut spirituale non admitteret. neque enim influit ea affectio in actum admissionis, sed concomitanter tantùm se habet. non poterit ergo sic professa eijci. quia iam non præstat impedimentum religioni.

2. An in abbatissam eligi possit?

Sed an corrupta eligi in Abbatissam, seu illa electioni consentire possit? agimus autem de illa, cuius vitium occultum est, eaque corruptione, quæ carnis integritatem tollit. nam & voluntariam pollutionem passa, manente carnis integritate, consecrari potest consecratione virginum. *Less. de iust. lib. 4. c. 2. d. 16. n. 120.* Quæstionem nostram tractant Paulinus Berti. *in prax. crim. reg. tit. 4. de vis. t. c. 13. n. 3. Em. Rod. quæst. reg. t. 1. q. 64. ar. 4. t. 2. q. 55. ar. 3. L. Miranda in Man. prat. de mon. q. 7. ar. 6. Bonacina de mat. q. 4. punct. 17. n. 4. 5. 6. Sanches lib. 5. in decal. c. 5. n. 21. 22. Diana tract. 2. de dub. reg. res. 99. Barbos. de potest. episc. p. 3. alleg. 100. n. 14. & de iure eccles. lib. 1. c. 45. n. 24. Portel. v. Abbatissa.* vbi quærit de vidua, & ait se habere scriptum Suares, dicentis neque esse de iure diuino, neque naturali, neque ecclesiastico, quod Abbatissa sit virgo. citanturque apud illos alij.

Nihilominus communiter credi solet Abbatissam debere esse virginem. *ex c. iuuenculas. 20. q. 1.* vbi iuuenculæ fieri Abbatissę prohibentur: *nullam nisi sexagenariam,* inquit, *virginem velari permittat.* cuius ratio à glossa traditur. *ibid.* quòd aliàs ad virginitatem adhortari non possit. *c. vna. dist. 26.* iterum gloss. in c. *quomodo virginibus ad verbum eligatur.* 31. q. 2. Insuper, *in c. si quis omnem. 1. quæst. 7.* Maria quæ peccatrix fuerat, dicitur inter diaconissas non esse relata. denique *c. si Paulus 32. q. 5.* vbi Hieronymus virginibus, quæ membra Christi prostituerunt, applicat illud Isaiæ 47. *descende, sede in terra virgo filia Babylonis.* vnde & corruptas descendere potiùs, & in puluere sedere, quàm inter Abbatissas assumi debere, vt nec inter diaconissas, videtur dicendum. denique & ipsa virginum velatio, seu consecratio virginitatem exigit. vt Leo I. statuit *ne monacha benedictum capitis velamen reciperet, nisi quadraginta annorum virginitatem probasset. ita Breuiarium Rom.* super eâque interrogatur consecranda: adeoque & eandem merito exiget dignitas

dignitas Abbatialis. Ad extremum facit Concilium *Trid. s. 25. de reg. c. 7. in verb. laudabiliter vixerit.*

Porro verba d. c. iuuenculas *sexagenariam virginem* accipiunt aliqui, vt ea ætas dumtaxat ibidem exigatur: ad antithesin iuuencularum: nomen autem virginis illapsum sit, sicut dicuntur monasteria virginum, & loquitur Trid. *vbi sup. c. 17. in verb. libertati professionis virginum &c.* tametsi nonnunquam vel viduæ, vel occultè corruptæ etiam in monasterijs habeantur. Rectè tamen & de vtraque qualitate d. c. *iuuenculas* accipi potest. cùm Gregorius *in Regist. lib. 3. ep. 11. vnde sumptum est d. c. iuuenculas,* vtramque consideret: *in verb. cuius ætas hoc, atque mores exegerint.*

3. Valida est electio. Cæterùm, quoniam de vitio occulto agimus, si contingat putatam virginem eligi in Abbatissam, validam esse electionem, confirmationemque dicendum est. vt matrimonium corruptæ quæ putabatur virgo. quamuis enim eligi confirmarique non debeat corrupta, etsi occultè; nec electa assentiri, si citra infamiam possit repugnare electioni; nihilominus si eligatur, assentiatur, confirmetur; actus erunt validi. quia d. canones non induxerunt incapacitatem simpliciter corruptæ. vt & in matrimonio carnali quædam impediunt, quæ non dirimant contractum matrimoniũ. sicut & aliàs multa fieri prohibentur, quæ facta tenent. Neque porro benedictio Abbatissæ per se absolutè est necessaria. vt multæ non benedicuntur. *clem. attendentes. §. statuimus. de stat. monach.* minùs priorissæ, similesque præfectæ. de quibus etiam tamen agit Trid. & accipi etiam potest d. c. *iuuenculas.* eoque per benedictionem, non simpliciter necessariam, non videtur inferri necessitas virginitatis.

Quod si obieceris d. c. *si quis omnem.* quod ibidem, vt à sacerdotio repellitur, qui fornicatus est post baptismum; ita & promotus per vitij ignorantiam degradatur, dum id postea venit in notitiam: eoque inferas occultè corruptam, cùm vitium innotescit, deponendam: dici potest in neutro casu d. c. *si quis* vsu, praxique receptum esse. deinde leges pœnales non extendi extra casum suum; neque in illis masculinum comprehendere fœmininum. denique purissimam functionem esse sacerdotis, à qua procul distat prælatura monialiũ. cùm monachi Abbatesque veteres in sorte fere laicorum reputarentur dumtaxat: illorumque Abbatum gradum transcendere fœminæ, nec hodie possint. vt iste rigor; quamuis non esset obsoletus, trahi nullatenus posset ad fœminas. Vt omittamus, quod ait glossa, durum esse, si verbum fornicatio accipiatur de simplici; & non potius de adulterio, alijsque grauioribus carnis vitijs. quale esset si virgo, post votum iam in religione emissum, esset corrupta. cuius nulla paritas est cum illa, quæ adhuc libera peccauit occultè.

Enimuerò vt apud nos Rex denominat personas sibi gratas, quæ eligantur, & confirmentur; eaque nominatio mox omnibus innotescit; si assentiri noluerit nominata, Rex putabit magis dignam, magisque cogendam: & accedere possunt aliæ circumstantiæ graues, ob quas aut difficile nimis, aut impossibile sit subterfugere, si casu contingeret occultè corruptam nominari, de qua non esset *qui loqueretur verbum malum,* vt dicitur de Iudith. *c. 8. Iudith.* dicendum foret non teneri sic nominatam occultum suum vitium manifestare: infamiamque sibi, ac monasterio suo inferre: adeoque minus malum posse ab illa eligi. quia ergo *melius est nomen bonum, quàm* 4. Electa si citra infamiam nequit dissentire, potest electioni assentiri.

quàm diuitæ multæ; posset ad conseruandam famam nominationi assentiri: quod infra famæ iacturam sit. crudelis esse dicitur, qui famam negligit. & cùm ex suprà citatis authoribus pateat, etiam sententiam illorum, qui aiunt corruptam occultè iure non prohiberi Abbatissam fieri, etiam esse probabilem; poterit sic electa eam amplecti. *argumento eorum quæ citat Diana de Opinione probabili.*

RESPONSVM V.

Ex clausura an Abbatissa extrahi possit, ex causa inobedientiæ, & incorrigibilitatis?

1. An ex constitutione Pij V. id admissum?

PIus V. cuius constitutio seruari iussa est in Concilio prouinciali Mechliniensi 1608. *tit.* 24. *c.* 3. clausuram monialium per egressum vel ingressum infringi vetat, nisi ex iustis arbitrio Ordinarij causis quoad ingressum: quoad verò egressum monialiū, adeoque extractionem; ex causis non arbitrio Ordinarij permissis, sed tribus dumtaxat in Piana expressis: alijs exclusis. admittunt tamen aliqui, vt causa correctionis, quæ obtineri non in loco, sed alibi speratur; transferri possint moniales. *vide citatos à Tamburino de iur. Abbatiss. d.* 21. *q.* 3. quasi commune bonum monasterij præualens priuato id mereatur. & ob crimen simoniæ recipiens, & recepta iubetur de suo monasterio expelli. *c. quoniam. X. de simon.* quem textum Bonacina negat reuocatum. tamen S. Cong. censuit, monialium nullam sibi subiectarum ex vno monasterio ad aliud transmittere posse locorum Ordinarios, vel superiores regulares; etiam ex causa seditionis, vel incorrigibilitatis, aut criminis perpetrati. *Tamburin. ibidem.* sed & formant quæstionem in monialibus corrigendis, non in Abbatissis. in his enim, dum fit inquisitio, aliud canones decernunt. *in c. olim.* 26. *X. de accusat. prouiso*, inquit, *vt negotio ipso pendente monachi abbati obediant, & intendant.* quod idem in Episcopis statutum est. *in c. nonne.* 8. *q.* 4. sed neque color quærendus est incorrigibilitatis. ad hanc non tantùm exigitur aliqua ex ijs causis, quæ à scribentibus solent; sed S. Congregatio decreuit, ne incorrigibiles censeantur, nisi quæ annali carcere in pane & aqua emendari non potuerint. aliaque requirit antequam eijci aut transferri possint. iterum declarat incorrigibiles moniales eijci non posse Sede Apostolicâ inconsultâ. *Tamburin. ibid. q.* 4. vbi & *ex Sanches* nullam praxim esse contrariam ait. quod & congruit rationi c. fin. *X. de regul. & c. periculoso. de stat. monach. in* 6. sed neque color ille probari potest quoad extrahendam Abbatissam extra clausuram; qui proponitur, vt veniat visitatum nouum opus. *Tamburin.* qui dicit communem. *de iure abbatissæ d.* 19. *q.* 4. *§.* 14.

2. Non vtique ex sententia Interpp. Concil.

3. Sed neque de iure in abbatissa.

4. Qui demum censendi incorrigibiles hodie?

RESPONSVM VI.

An asyli causa ingredi clausuram liceat?

1. Ex metu instanti, & cadente in virum constantem.

QVæsitus ad carcerem iam decretum satellitibus insequentibus, & septa obsidentibus, intra illa fugit M.: præsentaneum hunc metum, cadentem in virum constantem *l. metum autem. D. quod metus*, iure profugum hunc excusare censet Sanches. *in decal. l.* 6. *cap.* 16. *n.* 59. *Tamburin. de iur. abbatiss. d.* 22. *q.* 3. *§.* 6. eoque & latebræ pertinent, quamuis aliquot dierum, si durat metus; neque est egressus liber. Neque ab asylo excludit, quod sibi ipsi causam metus intulisse delinquendo dicatur; eoque

eoque non excusandus: *ex l. si mulier. 21. D. quod metus.* quia ab asylo iure hæc causa non excludit. vt patet in reis grauissimorum criminum, non exceptorum per constitutionem Greg. XIV. *super immunitate ecclesiarum latam.* ius asyli est, tam vt profugere eò liceat, etiam ex literis sacris, quàm ne confuga extrahatur. *vide Couar. var. t. 2. c. 20.* sed neque moniales admittentes; quamuis immeritum, incurrunt excommunicationem. cùm ius illam eis non infligat. *Sanches in decal. lib. 6. c. 16. n. 18. Bonacina de clausura. q. 4. p. 6. prop. 2. n. 23.* sed pœnam Iudicis arbitrio permittat.

2. Neque prauia culpa eo iure priuat.

3. Nec moniales admittentes sunt ex communicatæ.

RESPONSVM VII.

Licentiam ingrediendi monasterium monialium quis dare possit?

1. Episcopus & Superior regularis.

Dare, inquit Conc. *Trid. de regul. s. 25. c. 5. tantum: Episcopus, vel superior licentiam debet, in casibus necessarijs, neque alius vllo modo possit: etiam vigore cuiuscumque facultatis, vel indulti.* Superior in exemtis regularibus quasi Episcopalem iurisdictionem habens à multis intelligitur: ne abbatissæ, quamuis superior sit, *c. dilect. X. de excess. prælat.* prudentiæ muliebri id commissum censeatur. *Zuar. t. 4. de relig. l. 1. c. 10. n. 14. Azor. t. 1. l. 13. c. 8. q. 7. Rodrig. q. regul. t. 1. q. 46. art. 2. Sanches in decal. t. 1. l. 6. c. 16. n. 21. 22. Tamburin. de iur. Abbatiss. d. 23. q. 3.* alij eum omnem intelligunt, cuius sit clausuram imponere. *Tamburin. de iur. Abbatiss. d. 23. q. 3. & citati à Barbos. in Collect. DD. ad c. 5. s. 25. de regul. Conc. Trid. n. 68.* quibus fauet c. periculoso *de stat. regul. in 6.* vbi quoniam in materia curandæ clausuræ Episcopis opponit Abbates, & alios tam exemtos, quàm non exemtos prælatos: quod non corrigit Trid. *de reg. c. 5.* sed Episcopo æquiparat Superiorem; alium excludit, indultis fortè nixum. at monasterium de quo agimus, præter excepta, exemtum est: & hæc ingressus permittendi licentia in bullis exemtionis non est excepta. imò Conc. *Trid. s. 25. de regul. c. 9.* vult exemtas à regularibus regi solitas, sub eorum cura relinqui. igitur spectat ad regularem superiorem licentiæ concessio; imò multi negant in exemtis, qui regulares superiores habent, Episcopis vllam esse potestatem quoad clausuram. *Tamburin. de iur. abbatiss. d. 24. q. 9. n. 5.* quos iuuat d. *s.* & quoniam. etsi & d. c. 5. contra facit, in verbis *in monasterijs sibi subiectis ordinariâ, in alijs &c.* si ergo hic confessor generalis est prælatus, & superior, iuxta declarationem Martini V. vt *ex Regula cap. 14.* ipse alios confessarios ordinat; aliaque iuxta constitutiones spiritualis prælaturæ negotia disponit, si referendus vtique non videatur absolutè inter superiores authoritatem quasi Episcopalem habentes; saltem clausuræ cura inprimis ad eum pertinet: vt generatim in spiritualibus caput est, & regimen ei competit, ex regula & fundatione huius monasterij. adeoque ad eum facultas ea spectat. quemadmodum & tradunt citati *à Barbos. ibid. n. 71.* si prælato particulari authoritate apostolica monasterium subiectum sit, ad hunc, non ad Generalem, aut Prouincialem, spectare huiusmodi licentiæ concessionem. vnde & sicuti alij Superiores regulares, & Episcopi, vt alijs, ita & sibi ipsis, cùm causa exigit, nec aliter sine pœnarum periculo, *Tamburin. d. q. 9.* eam dare possunt, ita & hic confessor generalis.

sed qualis?

2. An hic Confessor generalis?

N RE-

RESPONSVM VIII.

De duplicibus monasterijs Ordinis S. Saluatoris.

1. Vt generatim vetita.

VEtita sunt per veteres canones duplicia monasteria, id est vtriusque sexus. *c. definimus. & seqq.* 18. *q.* 2. nec tantùm permixta virorum, fœminarumque habitatio: *d. c. definimus. c. in nullo ibid.* sed etiam coniuncta tantùm, & habitaculis distincta. quemadmodùm vetita cohabitatio clericorum, & mulierum. *tot. tit. X. de cohab. cler. & mulier.* quod nullibi in Belgio receptum est. quin & lex. 3. *C. de cust. reor. sexu*, inquit, *dispares diuersa claustrorum tutamina habere iubeantur.* quod nec in Episcopalibus carceribus vbique obseruatur. quemadmodùm etiam olim circa templa, laicorum habitacula esse non poterant, sed soli clerici habitare. *c. nulla.* 12. *q.* 1. ne conducere quidem laici ædes clericorum poterant. *Con. Aurel.* 2. *c.* 9. *Choppin. monast. l.* 2. *t.* 3. *n.* 18. vt liberiùs isti Deo vacarent. commune dormitorium & refectorium haberent. *c. necessaria* 12. *q.* 2. quod nec vllibi hodie seruant Episcopi. excipit tamen d. c. *definimus* monasteria, *quæ hactenus*, inquit, *fuerunt dupla secundùm regulam. Basilij: & secundùm præceptionem eius ita formentur: non habitent in vno monasterio monachi & monachæ.* ita requiritur inter sexum vtrumque monachorum longius spatium. *c. monasteria. ibid.* quia *scandalum id, & offendiculum multis efficitur*; inquit *d. c. definimus. c. monast. aut propter diaboli*, inquit, *insidias, aut propter oblocutiones*, inquit, *hominum.* vt ne quidem in vno choro permittantur conuenire ad psallendum. *c. perniciosam.* §. *fin. ibid.* D. verò Birgitta Regulâ à Christo Saluatore dictatâ (ita enim credit Ecclesia, & in Breuiario Romano, illiusque officio ab Vrbano VIII. inserto legimus) Ordinem S. Saluatoris instituit; & vtriusque conuentus monasticorum ædificiorum formam ita præscripsit, vt vterque quidem conuentus ita esset coniunctus, vt *iuxta c. in decima.* 18. *q.* 2. virgines monachorum administratione, & præsidio gubernandæ, & è vicino semper in necessitatibus spiritualia auxilia præstò haberent: & parietibus ita distinctus; vt scandalum non pharisaicum, & oblocutiones hominum, quorum oculi nequam non essent, cauerentur. adeoque non nisi ex templo, atque ex publico ad alterum pateret accessus: & sanctimonialium septa ita essent clausa, vt *iuxta c. 8. X. de vit. & honest. cleric. c. vn. de stat. Reg. in* 6. ingredi, egrediue nemini esset permissum. *Vide Choppin. monast. l.* 1. *t.* 3. *n.* 18. quemadmodum in Belgica superiorique Germania multa etiamnum sunt sæcularium, canonicorum simul, & canonicarum collegia in vnis ecclesijs, sed diuersis choris; inoffensa tamen fama Deo seruientium. multæ virorum ecclesiæ in quibus & mulieres altaribus ornandis, curandis ornamentis, fartis tectis habendis, ac alias subministrant. præter domestica sub ijsdem tectis obsequia, citra crimen aut offensam.

3. V. g. Ordinis S. Saluatoris.

2. Vt quædā excepta.

Quod si illa clausura in istis monasterijs quomodolibet duplicibus integra aliquatenus non seruetur, non obstante exemtione aut appellatione prouidere potest Ordinarius: tam in vim Concilij Trid. *ſ.* 25. *c.* 5. *de regul.* quàm d. constitutionis Bonifacij VIII. *d. c. vn. ibid.* innouatæ. & si peruicacia regularium superet exequendi vires spirituales; potest inuocari brachium sæculare. & requirit Conc. Trid. *ibid. c.* 22. *in fin.* omnes Principes, vt illud præstent, vt contumaces etiam vi maiori ad obedientiam cogantur. sed non ideo

4. Vt in his clausura tamen seruetur.

ideo euerti institutum potest, sed mores reformari debent. si enim credimus cum Ecclesia Regulam à Christo dictatam, dum in ea duplicia monasteria præscribuntur, quis tam altùm velit sapere, vt cum suprema nō sapiat Sapientia? quę ex ore Altissimi prodijt; & Reguiā ad solum suum Vicarium firmandam remisit. *qui omnipotentem*, inquit Fabianus Papa, *Deum metuit, nec contra Euangelium, nec contra Apostolos, nec contra Prophetas, nec contra sanctorum patrum instituta aliquid vllo modo consentit. c. qui omnipotentem.* 11. *q.* 3. improbare potest nemo, quæ œcumenica Concilia probarunt. *c. confidimus. c. omnia.* 25. *q.* 1. sed manere debent termini, quos posuerunt Patres nostri. *c. quæ ad perpetuam. ibidem c. priuilegia* 25. *q.* 2. *& tota illa causa. Vid. j. §.* 4.

§. I.

De superioritate, & præfectura eiusdem Ordinis.

1. Vt Confessor generalis & Abbatissa superiores.

ABbatissa, inquit Regula. *c.* 10. *vnum de tredecim sacerdotibus, in quem ipsa cum omni congregatione sororum & fratrum consentit, in confessorem eligat, ipsumque Episcopus constituat, & confirmet; eique authoritate ligandi atque absoluendi, corrigendi atque reformandi plenariè ab Episcopo concessâ, omnes*, inquit, *sacerdotes & fratres, sicut sorores Abbatissæ* in omnibus *obediant: extra praeceptum eius nihil omnino, ne vel minimum quid facientes.*

Abbatissam, inquit bulla erectionis T. *per quam in temporalibus, & confessorem generalem, per quem in spiritualibus monasteria huiusmodi regi & gubernari possint, in eis instituit.* nec mirum; cùm & S. Augustinus, sub cuius generica Regula & hic Ordo militat (*S. Birgittæ*, inquit Paulus II. *in d. bulla erectionis huiusmodi monasterij S. Saluatoris nuncupatus sub regula S. Augustini*) in Regula sua negotia maiora velit ad presbyterum eis præpositum deferri. vnde fere (saltem inter Præmonstratenses) confessores monialium S. Augustini præpositi vocantur. de qualibus Isidorus *in c.* 9. *X. de verb. signif. quamuis*, inquit, *omnes qui præsunt, præpositi ritè vocentur; vsus tamen obtinuit eos vocari præpositos, qui quandam prioratus curam super alios gerunt.* eo ergo sensu hic Confessor generalis non tantùm fori interni authoritatem, sed etiam externi spiritualis regiminis super omnes vtriusque conuentus regulares prioratum, & curam gerit. pro Ordine autem generatim *Nos*, inquit Mart. V. *attendentes, quod huiusmodi generalis officium confessoris in spiritualibus nulli alij congruentius competat, authoritate præsentium præfatos generales confessores, qui sunt & erunt pro tempore in præfato Ordine & monasterijs, caput existere, & esse debere; Abbatissam quoque in temporalibus esse caput in Ordine, & monasterijs, & locis huiusmodi. in spiritualibus vero non superesse, sed potius subesse ipsi generali confessori statuimus, & ordinamus; & sic volumus, & mandamus futuris successiuis temporibus intelligi, & obseruari.* & Ioannes XXIII. statuit, vt defunctis confessoribus generalibus seu Abbatissis, *nullus seu nulla*, inquit, *ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem vel quam fratres & sorores vtriusque conuentus communi assensu, vel maior pars sanioris consilij secundùm Deum & B. prædictæ regulam prouiderint sic eligendum, vel eligendam.* vbi nec diœcesanis alium præponere permittitur, quàm sic electum; nec alijs aliam eligere, quàm secundùm regulam: ad hæc c. 14. vnum ex sacerdotibus istius congregationis iubet eligi, qui sunt istius Ordinis professores. *ibidem c.* 12. 13. 14. 16. adeo vt, quamuis conuentus eligeret, seu præsentaret sæcula- 2. Vt ille eligendus?

N 2 rem;

rem, diœcesanus tanquam non ritè electum non posset confirmare. eoque minùs quòd omnis paternitas, iurisdictio, & visitatio per c. 26. Regulæ concessa, eum finem spectet, vt sit diligens speculator, *si regula*, inquit, *in omnibus punctis obseruetur*. si in omnibus; cur non in summo eo, quod de capite & Prælato Congregationis instituendo illa decernit? sed & d. c. 14. Regulę huiusmodi facultas non est absoluta; sed restricta ad sic electum, & sic præsentatum. adeò vt si quis non electus, non præsentatus instituatur; sit extra fines mandati, & regulæ, extra ibi concessam iurisdictionem. institutio in beneficio iuris patronatus ab Episcopo facta non præsentati, irrita est, aut saltem irritanda: *c. 14. X. de iur. patronat.* sic & institutio rectoris sine consilio eius qui rogari debuit, irrita dicitur, & ei potestas negatur instituendi, qui sic instituit. *c. cum olim. X. de arbit.* si id in consilio dicendum, quanto magis in consensu requisito? Ideoque siue Ordinem quoad hæc exemtum dicamus; quo modo rectè Ordinarius confessores dabit? siue d. c. 14. regulam vigere; quo modo rectè illius limites excedet? sed & *in authentica de sanctiss. Epis. col. 9. c. 37. siue §. in omnibus vers. fæminis*, disertè statuitur, vt solutis huiusmodi monasterijs duplicibus, Episcopus eis ordinet confessarium, quem ipsæ elegerint.

Denique Bonifacius IX. *bulla quæ incipit, Et si ex debito, authoritate*, inquit, *apostolica statuimus & ordinamus, quod in quolibet monasterio & loco dicti Ordinis, quæ nunc sunt & erunt in futurum, vnus confessor generalis iuxta constitutiones prædictas eligatur, qui sit & esse debeat perpetuus: nisi, quod absit, contra regulam, constitutiones, & statuta suprà d. aliquid attentare præsumpserit.* hæc exceptio inuerti non potest, vt perpetuus esse desinat, si pro regula, constitutionibus, & statutis decertauerit: & in casum incidat per diœcesani admissionē reseruatum. quin imo cùm aliquando Bonifac. IX. huiusmodi confessores nudos ministros, etsi perpetuos, esse voluisset; Ioanni XXIII. discrepare id visum est à mente Regulæ, & confessores generales capita congregationum esse voluit: quibus & ipsa Abbatissa; omnesque alij in spiritualibus debeant subesse.

3. Vt perpetuus esse debeat?

§. 2.

De reuocatione admissionum.

VNde sequ[illegible]r & huiusmodi confessarios generales vt in alijs multis Ordinibus, non posse ab Ordinarijs ea authoritate priuari. quippe quod & bulla non concedit: sed cùm visitant, correctiones tantùm, & pœnitentias imponere: quas nec per se possint exequi. vt priuare non potest, qui visitator dumtaxat est. *c. in singul. cum seq. X. de regul.* sed cui plena iurisdictio data est. *c. dilectus. 26. X. de rescript. c. cum I. & A. X. de re iud.* eoque minùs, quòd prohibitio audiendarum confessionum, & administrandorum Sacramentorum re ipsa incidat in suspensionem ab officio. nam hæc nulli verborum formulæ est adstricta. at diœcesanis non est permissum in regulares S. Saluatoris ferre sententias excommunicationis, suspensionis, aut interdicti. qualis exemtio seruanda est, etsi *c. 1. de Verb. signif. in 6.* plena non sit. 1. Priuari pro arbitrio nequeat.

Neque verò rectè dicitur ex lege, pacto, conditione admissionis pro libitu licere hîc reuocationem: nam, præterquàm quod tale pactum referendum foret ad arbitrium boni viri; *l. hæc venditio. D. de contrah. emt. Tuscus v. beneplacitum. conc. 9. n. 13. & latissimè VVamesius cons. can. de precar. cons.* 301. 302. non intempestiuè, *§. manet.* 2. An ex pacto?

net. inst. pro socio, neque ex causa infamante, non cognita, & probata; *diximus in Iur. pont. nou. anal. de regul. n.* 46. locum haberet: tamen ea vocabula non rectè rebus diuinis applicantur. vbi Episcopus pro munere suo aliquem probat ad ministerium Sacramentorum. præterquam etiam quod actus legitimi conditionem non recipiant. *c actus. de reg. iur. in 6.* & in electionibus, admissionibus &c. conditiones respuantur, & fiunt pura suffragia. *c. 2. de elect. in 6.* puriùs loquitur Concilium *Trid. s. 23. c. 15.* ibidemque, si examinatus idoneus iudicetur, *approbationem*, inquit, *quæ gratis detur, obtineat.* vbi non admittit pacta, & leges, & conditiones; sed præscribit, vt idoneis approbatio detur; & gratis. vnde Layman regularibus ad examen oblatis, ex summi, inquit, Pontificis voluntate, ac tacito mandato, si idonei reperiantur, approbatio debetur. *lib. 4. de Sacram. pœnit. tract. 6. c. 11.* Quare Concil. Trid. d. c. 15. requirit duo. 1. vt detur approbatio. 2. vt simpliciter & gratis detur. non tantùm gratis respectu pecuniæ; sed & sine quopiam grauamine, lege, aut pacto, per quod danti quid liceat, quod alioquin iure ipso non liceret. Omitto nunc quod regula *d. c.* 14. confessorem electum, & præsentatum velit ab Episcopo confirmari; darique licentiam audiendi confessiones: vt si idoneus sit, neutiquam id negare possit Episcopus; & extra terminos regulæ religiosos Ordinario subijcientes, sunt exemti; vt nec alijs dari; nec secundùm illos negari his possint: sed omnino mandati fines sint seruandi. *c. cui de non sacerd. de præb. in 6.*

Quemadmodum Mendicantes præsentari iubentur Diœcesanis, & ab ijs petere licentiam confessiones excipiendi; quam idoneis negare non possint: & si negauerint; tribuit ipso iure Sedes Apostolica. *clem. dudum. de sepult.*

Mendicantium priuilegia in audiendis confessionibus eis confiteri volentium communicata sunt Ordini S. Saluatoris. an & quoad hoc punctum? inspicienda sunt propiùs. alia sunt similia in iure transeundi ad strictiorem Ordinem: cùm prælatus negat facultatem; ius tribuit. *c. licet quibusdam. X. de regul.* Abbas ter benedictionem postulans, si negetur; pro benedicto à iure reputatur. *c. Statuimus. de supplend. negl. prælat.* vt & prædicator regularis. *Trident. s. 5. c. 2.*

§. 3.

De dimissione Confessorum generalium Ordinis S. Saluatoris.

DE reuocatione facultatum vt iusta ex causa, & quali denique fieri possit diximus *j. de pœnit. & remiss.* hic de Confessoris generalis dimissione tractemus. Prælatum eum esse mox diximus. vt Martinus V, generatim pro Ordine; Paulus II. pro hac domo declarauit. Religiosi quidem subditi possunt sine contradictione amoueri: *c. cum ad monast. X. de stat. monach.* & ad claustrnm reuocari: *clem. 1. de supplend. negl. prælat.* & ipsorum beneficia sunt manualia, vt nec sub regulam triennalis possessoris veniant; nec spoliati aduersus superiorem redintegrentur. *vt aiunt VVames. t. 1. cons.* 456. *Rebuff. de pacif. poss.* 274. sed non prælati à suis dignitatibus (vt Martinus V. & Paulus II. Confessorem generalem hîc esse declarauit) nisi ex causis in iure expressis. *c. in singulis. cũ. seqq. X. de stat. monach.* Quin neque Priores pro arbitrio amouentur qui per electionem promouentur. *c. 2. §. priores X. de stat. monach.* nisi ex graui causa: vt dilapi-

1. Prælati sunt & nõ ad nutum amouibiles.

dilapidatores ait, aut incontinentes, aut pro maiori officio aliò transferendi. & amotiones non nisi graui ex culpa & canonica seueritate fieri debere ait c. inventum. 16. *q.* 7. eamque interpretes exigunt, cui priuationis pœna expressè à iure irrogetur. Neque est in potestate Ordinariorum aduersus regulam à Sede Apostolica approbatam, seu contra, quam illa mandet, instituere, aut destituere. *c. institutionis. 25. q. 2. c. dilectus. X. de temp. Ordin. clem. 2. de elect.*

Neque Martinus V. dum duplicia diuidi, simplicia erigi huic Ordini permittit, ea redigit sub Ordinarios: sed imò iubet omnibus priuilegijs gaudere, vt alia, opusne est ergo, expedítue anarchiam hîc esse? an quod alijs licet, vt, si à regularibus gubernentur, obtineat decretum Concilij *Trid. de regul. s. 25. c. 9. vt sub eorum*, inquit, *cura & custodia relinquantur*: si non, vt sit duplex conuentus, vt Ordo & fundatio exigit, saltem vt ex eodem Ordine habeatur Confessor, etiamsi quis infra Papam diuidere posset?

§. 4.

De dissolutione duplicium monasteriorum S. Saluatoris.

1. Aduersatur Conc. Trid.

PRincipium omnis reformationis ponit Concilium *Trid. s. 25. de regul. c.* 1. in reuocatione omnium ad primæuum institutum: & vt, si qua sint Ordinis peculiaria vota, atque præcepta, fideliter obseruentur. *omnisque cura*, inquit, *c. 1. & diligentia à superioribus adhibeatur, vt ab illis non recedatur.* & c. 22. eorum omnium, quæ de regularibus decreuit, *non obstantibus*, inquit, *eorum omnium & singulorum priuilegijs, atque etiam consuetudinibus, vel præscriptionibus immemorabilibus*, seruare præcipit executionem: à Regibus & Principibus manus auxiliatrices exigit: *vt sine vllo*, inquit, *impedimento rectè exequantur ad laudem Dei omnipotentis.* ob nimis tamen remotam Pontificis præsentiam statuit idem Tridentinum *de regul. c. 9.* vt sanctimonialium monasteria immediatè Sedi Apostolicæ subiecta à locorum Ordinarijs gubernentur: non quidem ideo sublata exemtione, sed *tanquam d. Sedis delegatis*, inquit, *gubernentur.* qui coram possint inspicere & prospicere. *quæ verò à regularibus*, inquit, *reguntur, sub eorum cura & custodia relinquantur.* consonat *d. c. 10. s.* 14. *Conc. Trid.* vt ne homines diuersæ professionis iungantur. cui aptatur non deferendam vestem lana linoque contextam: non arandum in boue & asino. denique *c. in decima* 18. *q.* 2. iubet monialibus præesse monachos, & instruere etiam in doctrinis. puta inprimis quoad regulam, & constitutiones: quas sciunt regulares, ignorant ferè sæculares sacerdotes, vt hodie multæ sunt, tempore veterum canonum non erant. nec est porro regulares maior hic tollendi necessitas, quā in cæteris exemtis Ordinibus. & pridem inter effectus sinistrorum affectuum, & grauamina, quæ aliquando ab Ordinarijs inferuntur regularibus exemtis, refertur *in c. nimis iniqua. X. de excess. prælat.* quod *eos de locis*, inquit, *in quibus Domino famulantur, satagunt amouere; nisi eis obediant.* an hic idem superioritatis aculeus animas partium transfixit? quod si quod ex facto incommodum datum foret, de quo in actis allegatum nihil; minus probatum; non tamen extemplò exscindere Ordinem oportet, monasterium, aut conuentum. non fecit Deus vacuum cœlum, quia & in angelis reperit prauitatem: non Apostolorum missionem intercidit; quia & in his proditorem: non si in clero regulari, sæculari,

2. Veteribus Canonibus.

3. Rationi.

culari; non, si in capitibus & membris defectus inuenti sunt, & excessus; ideo exstirpatus est clerus; & populus sibi relictus: sed Pontifices summi & Concilia œcumenica morbis remedia attulerunt, non ægros sustulerunt, vt vt deessent morbi. corrigatur igitur, & emendetur si quid est morbidum, & monialium monasteria, quæ à regularibus reguntur, *sub eorum cura*, inquit Conc. Trid. *& custodia relinquantur.* quod si quid his aut illis desit, eligantur austeriores: prouideatur quàm optimè disciplinæ: sed Ordine iuris seruato: sed monasteria sub regularium cura relinquantur. aut si quid porro mutandum; mutentur leges ab eis, qui tulerunt. neque enim ab alijs possunt. *c. institutionis.* 25. *q.* 2. *clem.* 2. *de elect. c. dilectus. X. de temp. Ordinat. lex*, inquit, *superioris per inferiorem tolli non potest.* Abraham *c.* 18. *Genes.* negat iudicium esse iustum, vt iustus cum impio luat. quæ semel Deo dicata sunt monasteria, mutari non possunt. *c. quæ semel.* 10. *q.* 3. nemo potest mutare quæ Romani pontifices instituerunt. *c. institutionis.* 25. *q.* 2. id quod & Leo scribit Martiano Imp. *c. priuilegia. ibidem.* quare is nullam in rebus ecclesiæ, in eius etiam commodum, in sexta synodo vsurpare authoritatem voluit. *c. nos ad fidem. c. bene. d.* 96. *nulli hominum liceat hanc paginam infringere*, inquiunt Pontifices, *aut ei temerario ausu contraire: alioquin indignationem Dei omnipotentis, & B. Petri & Pauli se nouerit incursurum.* quis ergo infra Papam neget se ea voce *nulli hominum* comprehendi? aut diuinas has minas non vereatur?

4. ...cultatis ...fectui ...dinario... ...m seu ...orum... ...mque ...fra Pa... ...m.

Graue negotium est statum alicuius ecclesiæ mutare, ac iure vetitum. *c.* 2. *X. de suppl. negl. prælat. in verb. nolentes vt status ecclesiæ debitus, & antiquus per insolentiam alicuius subuertatur.* & Regula 12. Cancellariæ exstinctiones omnes, & suppressiones vetat, & irritat; quæ non fiunt vi Concilij Trid. at illud monasteriorum exstinctiones ne quidem admittit pro grauissimis causis. *s.* 24. *c.* 13. sed imprimis vetita est suppressio monasterij, si illius institutio, aut confirmatio à Sede Apostolica emanauit. aduersus quam quisquis alius quidpiam decernere prohibetur. *c.* 1. *&* 2. *& tot. tit. X. de confirm. vtil. vel inutil.* vnde Innocentius III. *in c.* 1. *X. ne sed. vac.* statum ecclesiæ Glastonensis mutari noluit, *quamuis Rex*, inquit, *quoque cum Regni magnatibus, & quidam Episcopi, cum multis Abbatibus poscerent illud. & j. cùm ecclesia B. de præsule fuerit ordinata, ius vestrum apud Sedem*, inquit, *Apostolicã prosequendi facultatem liberam habeatis.* quod si instituta à Papa à nemine subuerti debeant, si credimus, quod ait Breuiarium Romanum in Officio S. Birgittæ, Ordinem illum à Christo Saluatore esse institutum; quis cum ratione illum putet licere sibi destruere?

Permiserat quidem aliquando Martinus V. separari huius Ordinis monasteria, sed tam ipsemet, quàm subsecuti aliqui Pontifices id reuocarunt. Eugenius 15. kal. Octob. 1434. & id refert D. Antoninus *2. part. histor. tit.* 16. *c.* 1. *§.* 3. & hîc post Martinum Paulus II. sub vtroque sexu erexit monasterium. sed Martinus quidem construenda in futurum mandat esse simplicia: in constructis, si plura sunt in vna diœcesi, vt Ordinarius alterum viris, alterum mulieribus, distributis etiam bonis communibus, assignaret: si vnicum; *cogat*, inquit, *fratres aliud monasterium simplex construere*: vtique non ex nihilo; sed ex bonis sui ante monasterij: *vel sic constructum acceptare*; eoque migrare. consonat c. in nullo. 18. *q.* 2. non verò vult Martinus fratres eijci, & communibus bonis priuari, vel vt mendicabula expelli. *& d. c.* 37. *De Sanctiss.*

5. Martin. V. permissio qualis?

ctiss. episc. in Auth. iubet vt in dissolutione duplicium monasteriorum omnia antè communia viri & fœminæ diuidant.

Sed neque Bulla Martini V. ipsis Ordinarijs permittit diuidere duplicia monasteria; sed ipsis regularibus. *vniuersis*, inquit, *fratribus d. Ordinis præsentibus & futuris* &c. *concessimus facultatem.* neque aliam ipsis imponit necessitatem, quàm, ne in duplicibus, fratrum deinceps professiones admittantur.

6. Ad loca vbi scandalum pariat non extensa.

Et valde notandum est, quod Martinus V. ob scandalum ex separatione natum, reuocet permissionem; seu potiùs dicat suæ intentionis non fuisse tota illa regna Daniæ, Sueciæ, Noruegiæ in sua reuocatoria cõprehendere: quidni idem sentiret, si illud alibi emergeret? sed satis sit permissionem separationis, vt diximus, reuocatam esse.

7. Permissiones aliæ de futuris.

Clemens etiam VIII. diuisa in Belgio monasteria deinceps erigi permisit. 20. Decemb. 1603. & Greg. XV. anno 1622. regulam approbauit, & erigi monasteria simplicia permisit sub altero sexu. Priorem & fratres ordinariæ iurisdictioni quidem subiecit, donec aliud à Sede Apostolica ordinetur: sed omnia hæc agunt de futuris: nullatenus regias fundationes antiquas conuellunt.

8. Nec quid alibi fiat, aut in pactū ducatur, hîc attendendum.

Multòminùs obstat, si quid alibi fiat: *l.* 12. *de off. præs.* si quid alij circa subiectionem sunt stipulati, vt pacta quidem seruentur. *c.* 1. *X. de pact. c.* 1. *&* 3. *de pact. in* 6. sed inter paciscentes, non vt in antiquis quomodocumque mutetur quippiam, citra authoritatem Sedis Apostolicæ. *Clem. quia contingit. de relig. dom. c. institutionis. c. priuilegia.* 25. *q.* 2. maximè in exemtis, vbi ipsius S. Sedis interest, ne quid aduersus Institutionem, exemtionemue fiat. *c. tempore. X. de arbit. c. olim.* 2. *X. de priuil. in V. priuilegia exprimebant ius nostrum, & ecclesiæ Rom. iustitiam tuebantur, ne in nos monasterij læsio redundaret. c. cum venientes. X. de in integ. restit. verb. ius non tam suum, quàm nostrum.*

§. 5.

De Incommodis dissolutionis non ritè factæ.

1. Statui ab Ordinario an hic possit alias Confessor, seu quâ facultate?

QVamuis monasterium simplex esse iuberetur authoritate per canones admissa; non ideo confessariorum Ordinis pastoralis authoritas exscindi posset; nisi etiam ab eo, qui authoritatem habeat exemtos ligandi, atque soluendi. *Persuasum*, inquit Concil. *Trid. s.* 14. *c.* 6. *de cas. res. semper in ecclesia Dei fuit; & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut delegatam non habeat iurisdictionem.* & antè declarauit Concilium Lateranense *in c. omnis vtriusque. X. de pænit. & remiss.* atqui Episcopus non potest habere ordinariam in exemtas: implicaret enim id contradictionem. vnde inter cætera quæ aliquando ab Ordinarijs inferuntur grauamina regularibus, refertur *in c. nimis iniqua. X. de excess. prælat.* quod illorum velint audire confessiones, & iniungere pœnitentias. delegata etiam non tribuitur à Concilio Trid. aut alio ecclesiæ decreto: non igitur potest in alios transferre, aut deputare alios ad confessiones audiendas. Regula quidem *c.* 14. confessorem generalem ab Abbatissa, & vtroque conuentu eligi vult; & sic electum ab Episcopo accipere potestatem; ab illo autem statui alios ex fratribus confessarios, non adiecta mentione Episcopi. vt nec Tridentinum exigit, quoad confessiones regularium: *s.* 23. *c.* 15. sed demum constitutio Gregorij XV. *incip. inscrutab.* quoad monialium confessiones

2. An Regulæ?

nes

nes exigit examen, & probationem Episcopi. quod tamen nondum hic satis receperunt Mendicantes, alijque exemti. & d. c. 14.
3. Qualis illa? Regulæ concessa facultas non est absoluta; sed restricta ad sic electum, & sic præsentatum. adeoque, *vt diximus supra*, si quis non præsentatus instituatur, extra fines mandati & regulæ sit, commissamque ibi iurisdictionem, respiciatque rationem. *l. fin. D. de iurisd. om. iud.*
4. Quæ circa hæc priuilegia? Omitto priuilegia omnium ferè Ordinum, quæ refert Mirand. *in Manual. prælat. t. 2. q. 33. art. 1.* quale & huic Ordini concessum asseritur. sed & illis competere potest, qui ius habent communicationis priuilegiorum, idque ritè acceptauerunt, vt nullus Regularis alicui sacerdoti non sui Ordinis, qualitercumque priuilegiato, confiteri
5. Regulæ sensus. possit. Quod autem Regula S. Saluatoris *c.* 14. ait: Confessori generali ab Ordinario concedi authoritatem ligandi, & soluendi; interpretantur quidam pro permissione, vt verbum illud accipit glossa *in c. concedimus. de consec. d.* 1. seu potius exercitij clauium, vt est in Mendicantibus *clement. dudum. de sepult.* sed Regula dicit, *authoritate*, clementina autem, *licentia*: alij aiunt initio eam diœcesano competijsse authoritatem ante exemtionem; nunc eâ concessâ sublatam: ob repugnantiam. *l. vbi repugnantia. de regul. iur.* sed pleniùs dicatur non competere diœcesano, nisi cum restrictione ad præsentandos; vt d. c. 14. præsenta-
6. Decretum. quo irritans priuilegijs adiectum. tionem restrictam ad Congregationem *eod. c.* 14. *vt diximus*: extra exceptiones, Ordinem esse exemtum; cum decreto irritanti omnia, quæ contrà fuerint acta. aduersus quod nec ignorantia quidem à nullitate solet excusare. *c. si eo tempore de elect. in 6. c. quidam de præb. in 6.* Sed & difficile est consuetudine aut præscriptione hæc introduci. quia claues ecclesiæ difficilè præscribuntur. vnde. *c. si Episc. de pœnit. & remiss. nulla*, inquit, *potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit soluere, vel ligare.* quod idem dicendum est in alijs casibus ad potestatem clauium spectantibus: quatenus ratio dispar non assignetur. nisi quod in probabili controuersia ecclesiam supplere authoritatem dicatur: aut nisi in radice præscriptę iurisdictionis fundetur. quæ facti est: & probatione eget. 7. Possessio, aut præscriptio an in his attendenda?

Si ergo, vt diximus, caput & superior est confessor generalis; sequitur acephalum, & anarchicum esse in spiritualibus monasterium à quo ille diuellitur: idque si exemtum est ab Ordinario, eius superioritatem internam vel externam in alium transferri non posse ab Ordinario. præsertim contra formam Regulę, extra regulares, contra priuilegia in sæculares: minimè in Abbatissam: vtpote spiritualis regiminis incapacem; secundùm ea, quæ tradit Siluest. *in sum. v. Abbatissa. v. femina. L. Mirand. de monial. q. 6. ar. 5. Sanches oper. moral. l. 6. cap. 1.* 8. Amoto confessore vt hic introducta tur anarchia.

Extra controuersiam incapax femina est regiminis spiritualis à clauium potestate dependentis. adeò vt nec D. Virgo fuerit excepta. *c. noua. X. de pœnit & remiss.* igitur submoto confessore generali manent anarchicæ moniales; tam supposita exemtione; quàm simpliciter secundùm Regulam. quæ eis pro capite assignat confessorem generalem; eis dandum secundùm regulam. *vt diximus.* non debet autem non monachus eligi in superiorem monachorum: *c. cum ad nostram. de elect. c. nullus. eod. in 6.* non instructus in regula: *c. officij. X. eod.* non professus, & qui non fuit discipulus assumi in magistrum: *c. vt magistrum. X. eod.* nec monachus quidem alterius monasterij, cùm domi sunt idonei: *c. quam sit. 18. q. 2.* consonat Regula S. Saluatoris *c.* 14. minùs alterius Ordinis. *clem. 1. eod.* 9. Abbatissa an esse in spiritualibus superior possit 10. An in monasterio non monachus?

1. *cod.* minimè alij. *Trid. f.* 14. *c.* 10. *c. relatum. X. de cler. vel monach. c. inter. X. de rel. dom. c. quæ semel.* 10. *q.* 3. *c. possessiones. X. de reb. eccl. non alien. c. peruenit.* 18. *q.* 2. & quamuis hæc loca ferè dici possint agere de beneficijs, & dignitatibus; tamen antiqui etiam canones agunt de præfectis per modum officij. imò quidam antiquiores sunt, quàm beneficia; vt ea hodie in proprietatem possidentur. & ferè eo spectant, quod monachi eiusdem instituti magis ipsi instructi in eo sint, vt rectiùs secundùm illud moniales dirigere possint. quod si ergo confessorem à monasterijs

11. Incommoda amoti Confessoris, si abbatissa sit incapax spiritualium.

Ordinis S. Saluatoris amoueas; Abbatissa potestatis non tantùm clauium incapax sit, sed cuiuscumque regiminis spiritualis; si credimus Marchantio *in Baculo pastoral. d. 6.* quod si extra c. 26. regulæ Ordo exemtus est, *vt alibi probauimus,* cui bono inducitur hoc in loco anarchia, vbi illa non possit præceptum aliquod spirituale imponere? *vt idem asserit. q.* 4. *conc.* 1. nihil præcipere per sanctam obedientiam: *vt conc.* 2. nihil sub peccato mortali: *vt q.* 5. *conc.* 2. quod eius præcepta non versentur circa virtutes & profectum spiritualem, *vt ibidem*: quod ex vi officij non habeat potestatem dispensandi in regulæ præceptis, ieiunijs, legibus ecclesiasticis: sed tantùm vt ministra præcepti Prælati: *vt quæst.* 6. *conc.* 1. si hic tollatur qui solus est prælatus, cuius illa ministerium geret? quod si in hac domo datum est regimen Confessori generali in spiritualibus; Abbatissæ dumtaxat in temporalibus, illo sublato, quis in loco exemto has facultates regendi in spiritualibus, dirigendi, dispensandi, in domo religiosa bene constituta necessarias, subibit? an non reducit illa anarchia ad incommoda, de quibus dicitur; *paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis?* In authentica *de sanct. Episc. coll.* 9. *c.* 37. *seu* § *in omnibus s. fœminis.* expressè statuitur, vt dissolutis huiusmodi duplicibus monasterijs, ab Episcopo eis confessarius detur, quem ipsæ elegerint. vt & si non fuerit sacerdos, eum Episcopus ordinet; *ad faciendum,* inquit, *eis responsum, & sacram eis communionem portandam.* sed agit de subditis, cùm tunc nondum vsurparentur exemtiones.

12. Iure ciuili ex electione monialium dandus Confessor dissoluto duplici monasterio.

RESPONSVM IX.

De transitu ad aliud monasterium, seu Ordinem.

Pridem statutum est ne transire liceat, vel recipi sine Superioris licentia; seu leuitatis instinctu, seu districtioris religionis obtentu. *c. statuimus.* 19. *quæst.* 3. *c. mandamus. ibid. c. non est de regular.* in eandemque sententiam data olim sunt diuersa priuilegia: sed tamen illa ita interpretatus est Innocentius III. vt si verè zelo perfectionis quis desideraret ad alium locum transire; petita, quamuis non obtenta, licentia Superioris, id liceret. *c. licet quibusdam. X. de regular.* sed iterum Martinus IV. *in c. viam ambitiosæ. de regular. in extrauag. commun.* generatim vetuit, ne quis quocumque prætextu, aut licentia de Ordine Mendicantiũ transiret ad non Mendicantem; solo Carthusiensi Ordine excepto. *Clem. ne professores. de regul.*

1. Ex superioris licentia.

2. Nisi zelus perfectionis adsit, tunc sufficit petita etsi non obtenta.

Rursus superuenit Concilium Trid. translationes & licentias iterum restringens. *f.* 14. *c.* 11. *f.* 25. *de regular. c.* 19. *& c.* 4. Constitutiones Pij IV. & Pij V. *de quibus Azor. Inst. mor. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 14. & multis Ordinibus concessa sunt priuilegia translationum prohibitiua: quamuis ad perfectiorem Ordinem. de quibus rectè dicit L. Miranda *in Man. prælat. q.* 31. *ar.* 6. *conc.* 3. *in fin.* quod oporteat inspicere ipsa priuilegia; & maturè desuper deliberare. quod generatim decerni-

tur

tur *in c. porro. X. de priuileg. c. recepimus. eod.*

3. In dubio Superioris iudicium expectandum est.

Cæterùm Innocentius *in d. c. licet. si probabiliter*, inquit, *dubitetur. vtrùm quis velit ad Ordinem arctiorem, aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire; superioris est iudicium requirendum: ne fortè angelus satanæ in lucis angelum se transformet.* vt rectè examinat Haftenus num commendandus sit de vna religione ad aliam transitus. *disquis. l. 4. t. 2. d 6.* Peccatum ergo est aduersus hanc constitutionem. quippe meritò tam Superior regularis, quàm loci Ordinarius dubitare potuit de spiritu, quo isti religiosi, Ordinario etiam plenè subiecti, ducerentur: inspicere etiam priuilegia, an capiant interpretationem d. c. licet, an illi derogent: quin & examinare an arctior an laxior sit Ordo, ad quem transiretur (nam quæ, quibusque ex causis arctior, altior, perfectiórue dici debeat, magna est vbique controuersia, tum inter Theologos, tum Canonistas. *vt rectè idem Miranda vbi sup. ar. 3.*) denique an sine iniuria prioris monasterij seu Ordinis transitus fieret. *d. c. licet.*

Cùm ergo horum omnium examen Innocentius remittat ad iudicium Superioris: quem siue regularem hic dicamus, siue Ordinarium loci; cùm hic rogatus super licentia transeundi religiosus præscripserit locum & diem, quo illorum causas, & Prioris contrarias audiret; & quod dictaret ratio, statueret; id d. religiosos contemnere, & se præscripto loco & tempore non sistere, sed de facto transire, non licuit. nec magis ipsis fratribus R. licuit sic transeuntes recipere: *d. c. statuimus.* sine periculo censurarum, per priuilegia illis denuntiata comminatarum.

4. Quo neglecto trãsiens remittendus est, donec cognoscatur.

Perperam ergo translatos viâ malè ceptâ pergere non oportet; sed reuerti ad subeundum examen sui Superioris. *d. c. mandamus in verb. præcipimus vt redeant. c. non est. c. Ioannes. X. de regul. Azor. d. c. 14. q. 5. & 6. vbi plures citat.* quamuis *in c. sanè. X. de regul.* fugiens seu transiens relinquitur vbi religio maior est. sed agit de canonico iam ab Abbate recepto; neque mentionem facit priuilegiorum. & de canonico quidem: cùm antè canonico non liceret transire ad monachos. *c. nullus. cũ seqq. 19. q. 3.* cùm hi tantùm essent laici. sed cùm & Abbates esse presbyteri, *c. 1. X. de ætat. præ[...].* & monachi muneribus ecclesiasticis applicari ceperunt, permitti transitus cepit; si maior apud monachos, quàm canonicos esset religio. denique ad causæ decisionem, non ordinationem litis pertinet d. c. sanè. Alioquin Miranda *d. conc. 3.* refert receptiones & professiones aduersus priuilegia factas, declaratas fuisse irritas, in alijs Ordinibus, quorum communicationem hic etiam Ordo habere dicitur.

Quinimò habet hic Ordo singulare priuilegium à Martino V. vt illum professi ad nullum alium Ordinem, ne quidem Carthusianum, transire possint, quasi & hunc pro laxiori habuerit. & cùm hodie Concilium *Trid. s. 25. de regular. c. 19.* decreuerit, vt nemo regularis cuiuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem religionem; dicendum est *ex d. c. non licet.* nullatenus d. religiosos transire potuisse, ad Ordinem R. Mendicantem, cùm ad. extrauagante *viam ambitiosæ* Mendicantibus permittatur transire ad d. Ordinem Carthusianum. vt adeoque constet d. Ordinem R. habendum esse pro laxiori, ad illumque ex hoc transitum à Concilio Trid. esse prohibitum.

Sed quomodocumque negotium principale dirimendum sit: id tamen admitti non potest, vt quis ex priuato sensu, neglecto iudicio Superioris causam examinare volentis, transire possit. ita enim

enim statuit Innocentius *in d. c. licet. §. si vero probabiliter. cuius verba mox retulimus.* qui nec aliis eã concedit, quàm qui cum humilitate illam, & puritate postulant. *subditus* inquit, *à Prælato cum humilitate & puritate debet transeundi licentiam postulare.* neque aliter supplet licentiam Prælati, quàm his verbis, *non obstante proterua indiscreti contradictione Prælati.* atqui credi non potest ausuros dicere illos religiosos, sui Superioris regularis, & Episcopi loci Ordinarij fuisse indiscreti Prælati proteruam contradictionem. transiuerunt ergo sine vlla, à iure concessa, licentia.

Igitur restituendi sunt, & remittendi ad iudicium sui Superioris: vt ille omnia examinet. *vt supra diximus.* & quemadmodum pater naturalis, ratione patriæ potestatis, petere potest filios sibi exhiberi, & potestatem fieri domum ducendi: *l. 1. in princ. l. 3. D. de liberis exhibendis, item ducendis.* ita dicendum est de religiosis respectu patris spiritualis, quem Dei vice supra caput sibi imposuerunt. vt loquitur & considerat d. c. statuimus. & sanè huiusmodi spolium est ante omnia redintegrandum. *c. 1. & tot. tit. X. de restitut. spol.* neque illi præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. vt est transitus sine forma d. c. licet attentatus.

RESPONSVM IX.

De fratribus Cellitis.

1. In Belgio multi sunt. FRatres Cellitæ, qui in Belgio multi sunt, ab aliquibus creduntur designari *in c. sancta de religios. dom. in extrauag. Ioan. XXII.* sub nomine fratricellorum: & alij credunt fuisse tertij Ordinis S. Francisci, aut illum nominis prætextum assumpsisse. & de talibus quærit Tuscus, *& citati ab eo V. fratres tertij Ordinis, an sint ecclesiastici, & subsint Episcopo? conc. 470. & V. Beginæ. conc. 32.* sed vt in Beginis accidit *per c. ratio. eod. in extrauag. com.* vt culpabilium damnatio non traheret secum insontes: ita & hîc in fratribus cellitis, vt eadem fratricellorum damnatione declarati sint non comprehendi rectè & sine errore viuentes. imo à Iulio II. alijsque antè Pontificibus Romanis permissi sint acceptare regulam S. Augustini (cùm *in c. vn. §. ad hæc. eod. in 6.* prohibitum esset, ne qui de Ordinibus non approbatis collegialiter transirent ad approbatos; sed dumtaxat singulariter, sine domibus suis, aut bonis) concessis eis diuersis priuilegijs, immunitatibus, & exemptionibus; & nominatim facultate eligendi aliquem confessarium, sacerdotem regularem, seu sæcularem, qui facultatem habeat etiam à reseruatis per bullam cœnæ, certis exceptis casibus, absoluendi. data superiori illorum potestate regendi, corrigendi, incarcerandi. &c. eodem modo hactenus in simplicitate subditi suis superioribus obediuerunt, nunc orta quadam difficultate, quidam ab aliquibus subditorum consulti negant superiores huiusmodi, vtpote laicos, spirituale regimen aliquod, aut iurisdictionem habere, in virtute S. obedientiæ præcipere posse.

2. Non damnati. 3. Permissi acceptare Regulam S. Augustini. 4. Priuilegijs apost. donati. 5. Confessarium eligendi. 6. Superiores regendi, cum ampla potestate. 7. An hoc regimen, & iurisdictio sit spiritualis?

Sed satius indocti isti homines subtilitatum huiusmodi, quæ nec vernaculè quidem rectè possunt efferre, non capaces, instruerentur in simplicitate obedire præpositis suis. vt regulæ etiam D. Benedicti & Antonij, qui laici fuerunt, aliæque communiter loquuntur, & in iure ordinariè accipitur, cùm Abbati, quin etiam Abbatissæ, subditi iubentur obedire. ex Regula Bened. docet Haftenus quid religiosus suo debeat superiori, *disquis. monast. p. 1. disq. 2.* quæ & erga superiores laicos olim obtinuit.

Spiri-

8. Non vt clauium. Spirituale quidem regimen, aut iurisdictio, quatenus est clauium ecclesiæ, procul dubio competere non potest viro laico, aut fœminæ; quæ omnino illarum est incapax, quamuis ipsa Virgo. *c. noua X. de pœnit. & remiss.* vbi ad claues referri videtur benedicere, confessiones criminum audire, legere, & prædicare publicè Euangelium. quibus Siluester *in sum. v. abbatissa. n.* 8. addit quemcumque actum sacramentalem exercere. vide etiã quæ de monachis olim laicis dicuntur *causa* 16. *q.* 1. *tot.*

9. Sed ad sensum Regularum & iuris. Cæterùm spirituale regimen & iurisdictio sine stricto rigore accepta, & quatenus ad potestatem clauium non restringitur, competere potest viris laicis, atque etiam fœminis, præfectis monialium. sicut Anthonius, Benedictus, aliįque monachorum veterum Superiores illam habuerunt: & Benedicti regulam docet esse spiritualem, Haftenius *Disq. mon. l.* 2. *t.* 3. *d.* 6. præcepta spiritualia, legemque. quamuis tamen nulla illis erat iurisdictio in rigore vocis, quo accipitur in *tit. D. de iurisdict. om. Iud.* & totis Romani iuris voluminibus. quo Cuiacius etiam & alij Legistæ negant competere Episcopis & judicibus ecclesiasticis: minùs autem eo sensu, quo iurisdictio spiritualis restringitur ad claues ecclesiæ, Ordinis, aut iurisdictionis inde fluentis.

10. Qualis & quanta in veteribus abbatibus. Attamen quomodocumque vocanda sit illa authoritas quæ competebat huiusmodi Abbatibus veterum monachorum, eo sensu spiritualis erat; ipsumque illorum regimen, quo distinguitur aduersus carnem, & mundum; quo in religione promittitur conuersio morum: quo regula præscribit viam ad virtutes. vt in regula D. Bened. *c.* 4. instrumenta bonorum operum, vbi *ad fin.* D. Benedictus: *hæc*, inquit, *sunt instrumenta artis spiritualis. de quibus latè Haftenius vbi sup. l. 6. t.* 1 *d.* 1. 2. 3. D. Paul. 1. *Cor.* 9. dicit se spiritualia seminasse: & *c.* 14. monet: *æmulamini spiritualia:* & *c.* 2. animalis homo distinguitur aduersus spiritualem.

Eoque sensu Abbates illi laici, & fœminæ, veri erant prælati. quo & præpositi Isidoro dicuntur. *c. quamuis. de verb. significat. c.* 1. *X. de maiorit.* vera illis competit superioritas, & à subditis debetur obedientia. *c. dilecta. X. de maioritat. & obedien. c.* 1. 10. *& tot. tit. X. eod c. dilecta. X de excess. prælat.* vbi, ex titulo argumentando, abbatissa & prælata est, & in textu capituli etiam clericorum dicitur caput, & patrona: & *in c. dilecti x. de arbit.* excellens fœmina ex consuetudine admittitur iurisdictionis esse capax, vt & apud Azor. *Inst. mor. p.* 1. *l.* 13. *c.* 16. *q.* 5. etiam spiritualis iurisdictionis. quomodo D. Benedictus in *c.* 2. *de abbate. & c.* 4. *de obedientia* loquitur: monet nomen *maioris* factis implere, Christi dicit vices gerere, explicat illud Apostoli *accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater.* prosequiturque de doctrina per Abbatem impendenda: & *ad finem: sciat*, inquit, *qui suscepit animas regendas; præparet se ad rationes reddendas.* iterum *c.* 27. *nouerit se infirmarum suscepisse curam animarum.* ecce regimen animarum; etsi non cum spirituali clauium potestate; quod vt laicis, ita & fœminis competit in suos. & *c.* 4. obedientibus Abbatibus applicat illud, *qui vos audit, me audit.* quare vt in manu abbatum, ita & abbatissarum sollemnis fit professio. *c. consuluit. x. qui clerici vel vouentes.* & sicut abbatissa suas velare prohibetur *c. statuimus.* 20. *q.* 2. ita & abbas laicus cætera sacra peragere. — 11. Quo sensu & in œminis fest.

12. Obedientiæ votiuæ rationem non mutauit, quæ superuenit Ordinis & clauium potestas. Quod si postmodum in Concilio Pictauensi *c.* 1. *X. de ætat. qualitat. & Ord. præficiendor. & alibi* decretum fuerit vt Abbates, Decani, & præpositi presbyteri fierent, eisque in suos tantùm data potestas clauium; non tantùm quanta

O parochis

parochis in suos ad ligandas & soluendas animas; (adeoque in monachos competebat parochis locorum, si alium sibi assignatum non haberent; vt fere solebant, cui in eos dabatur quasi cura pastoralis, & parocho iurisdictio spiritualis: *c. qui vere.c. agapitus.* 16. *q.* 1. & in regula S. Augustini presbytero monialium maior authoritas tribuitur, quàm Præpositæ: vt ad illum referatur, quod huius vires excedit: sed notabiliter inquit, *apud vos*, quasi non passim): sed & ferè quanta Episcopis per diœcesim, per diuersos successiuè canones, vt multi quasi Episcopalem in suos iurisdictionem habeant. tamen id non mutauit rationem naturámue votorum, instituti, aut Ordinis: adeoque quo vsque se extendebat abbatum veterum potestas præcipiendi, & in monachis obligatio obediendi; quæque ex regulis Anthonij, Benedicti, Abbatibus competunt, aut subditi eis deferre tenentur; quæ de illis veteres patres scribunt, aut antiquæ ecclesiæ canones præscribunt, mutata non sunt. sed quæcumque est obedientia ex regula debita; vna hodie, eademque est, quæ olim: idem inobedientiæ peccatum, quoad votum: cuius obligato ex regula, eique innixo immutabiliter voto, nullam recipit mutationem ex augmento iurisdictionis Abbatis, aliunde quàm ex voto adscitæ: scilicet ex attributa ei spirituali iurisdictione clauium. cui ideo non ex voto, sed lege ecclesiæ subijciuntur. adeoque in quantum ei tributa est parochi potestas, in tantùm ad eundem modum debent ei obedire vt parocho: in quantum ex Episcopali est ei authoritate tributum, quantum debebant concedenti quoad concessa: sed rursum ex lege, non ex voto. sicut Episcopis non permittitur regularibus quidpiam præcipere supra regulam, nisi secundùm canones. vt omnis obedientia à religioso debita est secundùm regulam, non supra. *Vide quæ diximus in consult. canon. de maioritate & obedientia, consult.* 1. regulæ autem obligatio ex sua institutione cognoscenda est; vt spectanda rerum primordia. *l. denique.* §. *siquis D. de minor.* adeoque aduentitijs mutationibus ipsa non alteratur. velim autem scire, an quod v. g. D. Benedictus laicus (vt latè docet Haftenius *in Regul. S. Benedict. proleg.* 18. vt generatim monachi, quod nomen & abbates comprehendit, olim nō fiebant clerici *cauf.* 18. *q.* 1. *c.* 28.) ex regula sua, & suscipientium illam voto non potuisset exigere, nunc illi auctiores aliunde prælati exigere possint ex voto? an, quod ille non potuit exigere, imperfectam reddiderit abbatum authoritatem, & monachorum obligationem? veteribus illis quidem defuisse aliquid ad omnimodam authoritatem nemo negarit. hinc enim D. Benedictus in reg. c. 64. requirit in ijs, qui domesticis monitis & correctionibus emendari non potuerint, Episcopi accessum. quod si hoc imperfectionis est; non voti est; sed iurisdictionis. cui si nihil imperfectionis sit relinquendum, & omnis Episcopalis, & papalis supremitatis plenitudo aduocanda est. sed hæc non sunt regulæ aut voti; sed hierarchiæ. cui quæ subordinatio obedientiaque debetur; legitima est; non votiua. atque ita distinguere oportet vtrãque in hodiernis Abbatibus: multoque magis in Episcopis, vbi se pro immediatis prælatis habent, quoad eos Ordines, qui quamuis non sint exempti; tamen ex præscripto regulæ id non obtinent.

Itaque non est hic anxiè disputandum an huiusmodi superiores laici fratrum cellitarum veri sint prælati? non quoad dignitatem, quæ in opinione hominum maxime consistit; sed authoritatem & iurisdictionem, qualem habuit Anthonius, Benedictus, & similes laici 14. *An hi superiores sint prælati?*

laici olim Abbates. in quibus procul dubio non fuit potestas spiritualis aliqua clauium, quarum laici sunt incapaces, & tamen fuit omnino illa, quæ ex regula fuit requisita, & ad regendum necessaria; ad leges suis ferendas, ius suis dicendum, rigorem relaxandum, pro temporum personarumque oportunitate, seu dispensandum, præcipiendum, vetandum, corrigendum, puniendumque quantum causa, & natura status religiosi exigit. adeoque & in virtute obedientiæ præcipiendum, ad conuersionem morum, & spirituales virtutes dirigendum, atque profectum omnem spiritualem religiosorum suorum procurandum: & consequenter religiosos in vim votiuæ obedientiæ monitos ab his abstinere, vel illa facere iussos teneri quod superioribus vouerunt reddere: tantamque fuisse obligationem vouentiū olim D. Benedicto, quanta nunc est vouentium Abbatibus illius successoribus; quamuis hi & mitras nunc, & peda habeant, iurisdictionem spiritualem, baculum pastoralem, & fere Episcopalem.

Hæc enim omnia Regulæ & regularibus præfectis aduentitia sunt, nec regulæ effectus, obligationesue votorum mutauerunt: sed consideranda sunt tanquam duæ naturâ diuersæ potestates, in eadem persona, diuersis ex fontibus confluentes. sicut discreta, sacra & ciuilis potestas; *c. duo sunt. dist.* 96. tamen diu apud Iudæos sacerdotes summi sacrum & profanum imperium in populum habuerunt. Melchisedech Rex Salem fuit, & Dei sacerdos; & Anius apud Virgilium *Rex idem hominum, Phœbique sacerdos.* sic & Romanus Pontifex hodie & caput ecclesiæ est; & Romæ pluribusque Italiæ locis temporalem etiam gladium obtinet: sed aliter atque aliter. & propterea obedientia Pontifici Romano, vt Christi Vicario, debita non se extendit ad alterum gladium, dum alio iure obtinetur, aut exercetur. & vice versa obedientia à Romanæ vrbis, patrimonijque ciue, incola, aduena, quouis pagano etiā & Iudęo debita latè distinguitur ab illa, quæ ab aliquo membro ecclesię debetur illius capiti, vt tali.

Satius ergo remotis subtilibus intellectibus, & difficilibus disputationibus, fratres Cellitæ subditi homines indocti monerentur, eo sensu debere obedire suis superioribus, quo regula disponit: plano scilicet, & simplici: & vt centurio ille dicebat *Lucæ 7. & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; & dico huic vade, & vadit; & alij veni & venit: & seruo meo fac hoc, & facit.* & Petrus *ep. 1. c. 1. quasi filij obedientiæ.* & Ecclesiasticus *c. 3. filij sapientiæ ecclesia iustorum. & natio illorum obedientia, & dilectio.* & Samuel 1. *Reg.* 15. *melior est obedientia, quàm victima.* & Patriarcha Benedictus, quamuis, vt diximus, laicus, *in regula c. 5. mox vt aliquid imperatum à maiore fuerit, ac si diuinitus imperetur, moram pati nesciant in faciendo.* & Paulus *ad Ephes. 5. omnia facite sine murmurationibus.* & Dauid, *voluntariè sacrificabo tibi. psal.* 53. 15. Satius consulere istiusmodi religiosis simplicem obedientiæ obuio planoque sensu acceptam.

Quibus expensis censeo bonis monitis dedocendam esse subtilem nimis murmurationem, cœtū hunc instruendum ad plenam obedientiam, quam parificari non rectè puto cum obligatione patris & filijfamilias. quia etsi iurisdictio propriè ex voto non tribuatur prælato, vt tali seu laico, & habere censeatur œconomicam tantùm; existimo tamen maiorem ex voto obediendi nasci obligationem secundùm regulam; quā ex decalogo filijs quoad parentes: & in virtute sanctæ obedientiæ pręcipere posse huiusmodi prælatos laicos, & fœminas: iuxta Azor. *Inst. mor. p. 3. l. 13. c. 10. q. 7.* etsi alij dissentiant. Tamburin. *de iur. abbatiss. d.* 12. *q. 5.* neque vsus loquendi attendendus est, sed intentio regulæ, cùm de illius obligatione quæritur. quæ vtique tendit ad simplicē & plenam obedientiā, iuxta præscripta regulę S. Augustini:

quam, vt diximus, fratres Cellitæ hîc acceptarunt. & , si manserit peruicacia, certum est posse superiorem ad coactionem, & pœnas procedere, per priuilegia Apostolica permissas; & vbi monitionibus ampliùs locus non datur, concesso baculo vti, & *compellere intrare*.

Quatenus hæc eadem obtineant in præfectis moniali ũ,

Igitur quę de superioribus laicis diximus, applicari possunt & fœminis. nā potestas ea quę Iurisdictionis est, nō clauium, æqualis est Abbatissæ, vt Abbati. & ordinariā esse vult Panorm. *in c. continebatur. X. de his quæ fiunt à prælat. sine consensu Capit.* quippe quæ competat ratione dignitatis. neque tantùm in temporalium bonorum administratione, sed etiam in regimine spirituali. idque disertè euincitur per c. dilecta *& c. vlt X. de stat. mona. b.* vbi, præmissis pluribus ad regimen spirituale spectantibus, de correctione superiorum, inferiorum, visitatorum, beneficijs &c, ad finem *hæc omnia*, inquit, *etiam in monasterijs monialium, quoad articulos Abbatissis & monialibus congruentes, præcipimus obseruari.* congruere autē potest potestas, non Ordinis, sed iurisdictionis. *d. c. dilecta.* ex eoque cap. Stephanus D'aluin *in tract. de potest. episc. c. 3. ex Panorm.* notat primò correctionem monialium principaliter spectare ad Abbatissam, vt monachorum ad Abbatem; secundò correctionem fieri non tantùm secundùm regulam, sed secundùm canones; tertiò dispositum in monachis & Abbatibus, extendi ad Abbatissas, & moniales. vt masculinum concipere dicitur fæmininum in fauorabilibus, non odiosis.

Porro prælaturam cum iurisdictione spirituali competere posse Abbatissis, imò & ius visitationis etiam extra monasterium, quod, vbi clausura seruatur, etiam alteri cōmittere possint, ait idem D'aluin. *d. c. 3. n. 10. ex Parisio de resig. benef. lib. 3. q. 12. n. 14.* idemque tradit Baunius *in sua Prax. can. lib. 1. c. 2. ex Barbos. lib. 1. iur. eccles. c. 45. n. 38. Eman. Rod. quæst. reg. q. 5. ar. 1.* & ex Barbos. rationem profert, quod moniales Abbatissæ obedientiā voueant, non tanquam matri; sed tanquam Prælatæ. cuius munus est approbatum à Sede Apostolica, iuxta regulam, quam profitentur, ad regimen spirituale, & temporale, gregis sibi commissi, in omnibus quæ non repugnant sexui fæmineo. eoque iure ait esse in possessione abbatissas dispensandi in ieiunijs regulæ, in esu carnium & ouorum, alijsque austeritatibus regulæ. atque eiusmodi prælaturam & præbendas monialium esse vera beneficia ecclesiastica luculenter probat idem *D'aluin. c. 4.*

RESPONSVM XI.

Monialibus sub conditione, si dispergantur, vt relinqui possit.

A Leydis ingressura monasterium testamento cauit, vt si contingeret, occupantibus vrbem hæreticis, moniales dispergi, nec conuentualiter habitare posse, certus reditus ei solueretur, aut certi fructus bonorum hæredibus alioquin relictorum ipsi cederent, quos in alimenta sua reciperet; de licentia superiorum ecclesiasticorum, ad id potestatem habentium.

Non peccat hæc forma contra votum paupertatis, aut rationem. & quicquid mali concipi potest, tollit conditio beneplaciti; seu licentiæ superiorum.

r. Priùs vt de ipsis relictis viuant, æquum est.

Rationi congruit; vt quamuis, quæ monacho dantur, legantur, aut ab ingressuris monasterium sibi danda ordinantur, in monasterij proprietatē transire intelligantur: tamen si contingat non totum monasterium posse sustentari; data sic legata, vel ordinata verti ante omnia debeant in necessitates eius, cui data, legata, reseruata sunt. *Nauarr. & alij citati à Barbosa*

2. Vt dispersæ sibi relicta administrent, cum antiquo & hodierno iure convenit.

Substantiam voti paupertatis ea formula non oppugnat: neque quod monialis administret quosdam reditus vitalitios, seu peculium, ex quo viuat. dummodò non animo habendæ proprietatis; sed administrationis dumtaxat, à Superioribus permissæ, id fiat. quod ne quidem hodie aduersari Concilio Trid. tenet Nauarrus, *& alij omnino multi, quos citat Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. s. 25. de regular. c. 2. n. 2. & seqq. & n. 14.* Et quamuis regulariter dicamus id à mente Concilij recedere; tamen casus tantæ necessitatis meritò dicetur non pati communem legem; sed causam reducere ad naturalem æquitatem. Quinimò mens Concilij *d. loc. c. 2. sub fin. in verb. nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur*, satis videtur facere, vt huiusmodi conditionalem dispositionem legitimam dicamus. cùm illâ conditione eueniente, iam ibi disciplina regularis, & dispensatio cœnobitica seruari nequiret, eòq; necessarium foret singulis dispersis administrationē concedere. quemadmodùm olim etiam, qui votum religionis emiserant, permissi etiam fuerunt in parentum, ac alijs ædibus sibi viuere, & peculium habere, sine offensa voti paupertatis. *c. de viduis & puellis. & ibi gloss. in v. proprijs. c. mulieres. & ibi gloss. in v. domibus. 27. q. 1. c. insinuant. X. qui cleric. vel vouentes.*

Sed neque contrariatur dispositioni istiusmodi conditionali fideicommissaria hîc substitutio. quippe quæ sicut per ingressum religionis de iure cessat: *Nouell. 123. §. sed & hoc præsenti.* sic neque edicta patria, quæ immobilium tantùm acquisitiones per manus mortuas, non huiusmodi casum respiciunt, aduersantur. & quamuis videatur aliquibus dicta Nouella à praxi nostra non esse recepta; tamen alimenta ad vitam, reditus, aut fructus non possunt videri in eandem causam cadere.

RESPONSVM XII.

De congregationibus regularium.

Congregationes regularium in singulis regnis, prouincijsue institui, ac singulis triennijs Capitula generalia celebrari, pridem decretum est. *c. in singulis cum seqq. X. de stat. monach.* resumpsit illud Concilium *Trid. de regular. s. 25. c. 8.* sed interest; quod d. c. in singulis, cùm raræ adhuc essent exemtiones, maximè loquatur in non exemtis: atque eapropter eiusmodi congregationes institui iussit *saluo iure diœcesanorum pontificum.* tametsi non excludat exemtos. & *in c. ea quæ. seqq.* diserta fit distinctio inter exemtos, & non exemtos. ita vt secundùm duas illas decretales vtrosque indistinctè in eandem congregationem conuenire oporteret: *ad quod*, inquit d. c. in singulis, *vniuersi conueniant.* Concilium autem Trid. dumtaxat cogit congregationes instituere illa monasteria, quæ non habent Capitula, & visitatores generales; sed immediatè subsunt Sedi Apostolicæ: neque tamen excludit non exemtos: quin potius includit; dum has congregationes mandat fieri iuxta formam d. c. in singulis: quæ potius innouatio est; adeoque non exemtorum etiam inclusio. & sanè differentiæ ratio non est exigua vt hi cogantur, non illi; cùm tales exemti neminem, non exemti Episcopum habeant inspectorem. eoque d. c. 8. non obseruantes illud decretum, pro omni pœna subijcit Ordinarijs; prout c. 9. *ibid.* monasteria talia monialium simpliciter subijcit. Igitur possunt congregationes exemtorum & non exemtorum fieri priori iure; quod Concilium non mutat. neque porro eo fine Pontifices exemtiones concedunt, vt dissol-

1. An solis exemtis competant?

natur minuatúrue disciplina, & per illas ab alijs secernantur in his quæ communia sunt religioni. Sic Benedictus Papa an. 1337. Capitula huiusmodi esse voluit pro exemtis simul ac non exemtis. & Pius II. an. 1458. Bursfeldensem Congregationem olim reformatissimam, & quæ vtrosque complectebatur, laudauit, atque confirmauit.

2. Nō exemti non sunt incapaces congregationum, & in eis officiorum.

Instituta tamen hîc est congregatio talium exemtorum duntaxat; quæ seu ex non recto d. c. 8. intellectu (vt & alibi accidit *Chopin. de sac. polit. l. 2. t. 7. n. 13. Monst. l. 2. t. 2. n. 7.*) seu aliàs, quosdam non exemtos in illam venire postulantes reiecit: quendam autem Prælatum de exemptione cum Ordinario litigantem admisit: adiecta tamen conditione, si exemtum se doceret. Is annis nunc viginti in ea fuit possessione, vt ad omnia Capitula fuerit receptus; & cùm sæpius eadem quæstio reco queretur, tandem à Capitulo generali impositum est silentium promotori congregationis: denique ipse in præsidem, ac visitatorem est electus; non obstante quorundam protestatione contrariâ (quæ ius non tribuit, etsi conseruet, *c. fin. X. de appell.*) & appellatione (quæ aduersus constitutiones regulares non iuuat. *d. c. in singulis. c. quia nos. X. de appell. vbi gl. & DD.*) Opponitur autem incapacitas ex defectu exemtionis: at verò nulla est incapacitas inducta à iure; vel Concilio Tridentino. non à iure; quia d. duæ decretales non admittunt tantùm; sed pro vsu illorum temporum loquuntur potissimùm de non exemtis: non à Concilio Trid; quia d. c. 8. nullatenus d. decretalibus derogat; sed potius innouat, vt mox dictum est, & causa differentiæ reddita: neque porro iuris derogatio intelligitur fieri, nisi disertè exprimatur. *l. sancimus. C. de testam.*

Quod verò spectat ad intentionem, & fortè expressam conditionem institutæ d. congregationis, vt in eam non nisi exemti recipiantur; isti iam derogatum est contrario Congregationis decreto; quo desuper impositum est promotori Congreg. silentium. potest autem à priori decreto discedi, si ad publicam vtilitatem spectat rescissio. *l. 5. D. de decret. ab Ordine faciend.* quin & ipsa electione in præsidem, & missione in visitationem videtur recessum à conditionibus antea appositis. vti decisum est in matrimonio carnali, per illius consummationem recessum intelligi à conditionibus contractui appositis. deniq; qui aliquem, non ignarus conditionis eius, assumit in Iudicem; intelligitur super requisita alioquin qualitate dispensare, seu à iure suo recedere. *l. 57. D. de re iud.* 3. Per electionem in præsidem remissa, conditio docendæ exemtionis.

Vt sanè nihil ei deinceps ex eo capite obijci possit. quinimo mota quamuis quæstione super capacitate, remanere debet in possessione quasi membri d. Congregationis: & nunc in præsidem, visitatorémque assumptus, officium exequi; ac recipi debet. quamuis postea proprietas iuris euinceretur, & membrum iure declararetur esse non potuisse. *arg. c. 19. X. de iur. patronat.*

Neque verò visitatis patrocinatur protestatio contraria, seu appellatio; vt diximus. quin & eam pro friuola in causa visitationis habendam expresè decreuit Concilium Trid. *s. 13. c. 1. in fin.* eoque & in causa Congregationis habendæ, cùm ea præordinetur ad visitationes, morum reformationem, & correctionem excessuum, *Conc. Trid. s. 24. c. 2. in prin.* in quibus appellatio cessat. *d. c. 1. c. 10. s. 24.* quod cap. 1. etsi vt & *c. 10. s. 24.* tantùm videatur loqui in Episcopis, eorumue vicarijs; vt in inferioribus non obtineat: *citati à Barb. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 1. n. 8.* tamen generaliùs loquitur *s.* 4. An protestatio aliquorum seu appellatio visitatis à Præside opituletur?

22. c.

22. c. 1. vt merito obtinere debeat in habentibus iurisdictionē quasi Episcopalem. qualis tribuitur alijs
5. Capitulis, Præsidibus, & visitatoribus generalibus Ordinum: cùm & hæc ipsa à d. c. 8. Congregationibus tribuatur. de quorum Capitulorum generalium aliorumque authoritate vide latè Mirand. *Man. Præl. 1. 2. q. 6. 7. art. 1. & multis seqq.* præter ius commune *in d. c. 10. c. reprehensib. X. de app. c. ad nostram eod. c. irrefragabili X. de off. Ord. diximus in Cons. can. de accus. cons.* :.

Competit ei vt alijs iurisdictio quasi Episcopalis.

Sed & in d. c. singulis *& seqq.* non plena attribuitur præsidibus, & visitatoribus electis authoritas; vt in Concilio Tridentino *d. c. 8. §.*
6. *ipsis autem congregationibus constitutis illarum generalia capitula, & ab illis electi præsides, vel visitatores eandem habeant authoritatem in sua congregationis monasteria, ac regulares in eis commorantes, quam alij præsides, ac visitatores in cæteris habent ordinibus &c.*

Tributa à Concilio Trid.

7. iure ergo magistratus sui habent iurisdictionem à Concilio attributam: eoque in numero Ordinariorum Iudicum sunt censendi. vt non videantur habere perplexam, intricatamque iurisdictionem; minusque facilè recusari possint, vt commissarij, seu extra ordinem delegati: dummodo à Capitulo generali sint ritè electi.

Eoque ordinaria, nec perplexa.

8. Enimuero non tantùm ad crimina & excessus corrigendos, sed maximè illæ Congregationes instituuntur, vt in illis *diligens*, inquit *d. c. in singulis, habeatur tractatus de reformatione Ordinis, & obseruantia regulari, & quod statutum fuerit, inuiolabiliter obseruetur: omni excusatione, contradictione, & appellatione remotis*: & d. c. *8. teneantur*, inquit, *suæ Congregationis monasteria frequenter visitare, & illorum reformationi incumbere, & ea obseruare, quæ in sacris canonibus, & in hoc sacro Concilio sunt decreta. adeoque s. 22. c. 1. alijsque suprà, ac infrà citatis.*

Visitatori incumbit cura reformationis, regularis obseruantiæ &c.

9. Quare ad præsidem, visitatoremque spectat inspicere habitum, cucullam, tonsuram regularium. *etsi* enim, vt inquit Concilium Trid. *s. 14. c. 6. habitus non facit monachum; oportet tamen clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre; vt per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant.* & s. 23. c. 6. habitus & tonsuræ conuenientis delationem exigit: vt & omnem honestatem *s. 22. c. 1.* & denique omnem monasticæ vitæ disciplinam restitui cupit: *de regular. c. 21.* sed imprimis *c. 1. ibid.* religiosos ad primæuum institutum, & ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituere; & superiores in Capitulis, & visitationibus curare, vt ab eo non recedatur.

Eoque & habitus, cucullæ, tonsuræ.

Ideoque rectè inquisitum est à Præside, Visitatoreue in cucullæ, habitus, & tonsuræ formam: & in titulo reformationis, mutationem: & an grata nouitas dumtaxat, & nomen reformationis; an magis res ipsa sit: aurumne an aurichalcum; an assumpta forma ad primæuum Regulæ institutum, præscriptumue pertineat? an salua fratrum charitate, an sine scandalo (nam & hoc in reformatione abesse cupit d. c. in singulis; & illa semper primas partes habet) mutatio fiat. nam & morborum leniorum curam suspendere medicos interdum oportet; si vrgeant grauiores, aut morbo medicina grauior sit futura. adeoque Visitatori actionum suarum rationem dare debent tam Prælatus, quàm regulares. nam ad vtrosque Præsidis Visitatorisque cura extenditur. *d. c. in singulis. cum seq. d. c. 8. in v. in suæ congregationis monasteria, ac regulares in eis commorantes.* 10.

An vera an obtexta reformatio sit.

11. An omittenda ob scandalum, aut fraternæ charitatis iacturam?

Prohibere ergo non potest Prælatus suis religiosis ne coram Præside ritè electo compareant; sed & in ipsos contumaces præses potest animaduertere *d. c. ea. X. de stat. mon. vers. ipsi autem Visitatores monachos, quos contumaces inuenerint, & rebelles,* 12.

Prælato, an Visitatori obediendū sit?

iuxta modum culpæ vice nostra, regulari censura, percellant: absque personarum delectu: non parcentes rebellibus ob suam pertinaciam; vel potentiam amicorum: quin ouem morbidam eyciant ab ouili, ne inficiat oues sanas. adeoque religiosi iubente præside, vetante prælato, maiori potestati debent obedire. *c. quæ contra. dist.* 8. *c. qui resistit.* 11. *q.* 3. nisi fortè rationabiliter controuersa fuerit illius iurisdictio. nam cùm huius certa sit authoritas; certum obedientiæ ex voto debitum; facit ea certitudo vt potiùs huic, quàm illi obedientia exhibeatur. qua tamen in controuersia, sepositis iuris apicibus, multum deferendum est possessioni: in qua si pridem fuerit superior potestas, illi præ inferiori obediendum est: donec aliud causâ cognitâ sit statutum.

13. Concordi deliberatione terminatum ab Ordinibus seruandum.

Quare, si quid emerserit quod non possit concordi deliberatione in ipso Capitulo expediri, iussit d. c. in singulis §. *si vero, id ad iudicium Sedis Apostolicæ sine scandalo referri.* quæ interim dum consulitur, nihil est innouandum. concordi, inquit: sicut paulò antè dixerat, quod à quatuor præsidibus in inchoatione congregationis concorditer esset statutum, obseruaretur sine vlla contradictione. quod ipsum etiam in principijs Congregationum seruari voluit Concil. *Trid. d. c.* 8. dum formam d. c. in singulis iubet seruari in inchoandis congregationibus. sed & pergit vlteriùs Concilium *in §. ipsis autem congregationibus constitutis.* mandatque vt *illarum generalia Capitula eandem habeant authoritatem, quam aliorum Ordinum*: ideoque non iam concordi, deinceps resolutione opus est; nec vnius, paucorumue contradictio remorari potest deliberationem, & executionem: sed quod maior pars statuerit, vires integras habet. secundùm constitutiones aliorum Ordinum. ita vt & quod in illis decisum fuerit, censeri amplius non debeat ad difficultatem spectare; ob quam recursu Romano opus sit.

14. Seu quod à maiori & saniori parte decretum.

Sic tamen vt capitula, præsides, visitatoresque maneant intra limites reformationis, & visitationis respectiuè. nam illos si excesserint; non eis suffragabitur priuilegium d. c. *in singulis.* excusationem, & appellationem reijciens, aliorumue similium canonum. Termini reformationis autem & visitationis etiã temporaliũ administrationem complectuntur. *d. c. in singulis.* tem. *in fin. d. c. ea seq. in princ. in v. tam in spiritualibus quàm temporalibus. & vers. si autem dilapidator. d. c.* 8. *de reg. Conc. Trid. c.* 8. *s.* 21. vt magno abusu à Curia Parisiensi, quò abusus ergô prouocatum erat, irritata sint decreta quoad monasticos prouentus rectè administrandos, à simili congregatione edita. *vt refert Chopin. d. c.* 7. 15. Intra terminos tamen Capitulis & Visitatoribus præscriptos.

Sed & quæritur cùm vniuersi abbates, & priores abbatem non habentes, vocari debeant; *d. c. in singulis.* quid si vel Sedes quorundam vacent, vel hostilitate venire impediantur, vel contumaciâ absint, & qui comparent non conficiant duas tertias, an ij Capitulum celebrare, præsidem eligere, visitatorem committere, cætera congregationis munera exequi possint? remittenda est vtique quæstio ad constitutiones aliorum Ordinum, præsertim Cisterciensis *d. c. in singulis in princ.* super authoritate concessa Capitulis, Præsidibus, visitatoribus decernentibus. *d. §. ipsis vero congregationibus constitutis. de quo videndi DD. in d. l.* 3. *D. de decret. ab ord. faciend. & alibi passim.* sed & ipsæ constitutiones aliorum Ordinum inspiciendæ, ac canones in Capitulis prouincialibus, & generalibus desuper statuentes. 16. Quid si nõ convenerint duæ partes?

RE-

RESPONSVM XIII.

Professus egressus si vxorem duxerit, vbi ea de re instituenda cognitio?

PEtrus post emissam in Ordine M. exemto professionem intra quinquennium de nullitate questus, & Romam est profectus: quid peregerit non satis constat: inde rediens & in Angliam diuertens ibidem citra formam Concilij Trid. ibi non publicati vxorem duxit: in Belgium redijt, & in pago L. quasi domicilium fixit, aliquot mensibus habitauit: certiores facti Superiores Ordinis illum currui impositum abduxerunt ad conuentum A. & carceri inclusum illa prosequitur, quæ se dicit vxorem.

1. Corã Ordinario loci arresti de causa matrimoniali principali.

Rectè iure patrio per Ordinarium ei permissum est inijcere arrestum, vt causa matrimonialis ab illo cognoscatur. quippe quæ in prima instantia ad solos Ordinarios pertinet. *ex regula cap.* 20. *in princip. &* §. *ad hac. s.* 24. *Conc. Trid.* & consequenter causa legitimitatis suæ prolis. quæ etiam ad Ordinarium pertinet. *tot. tit. X. qui filij sint legit.*

2. Et incidenter de nullitate professionis.

Et quamuis idem Concilium *s.* 25. *de regular c.* 19. quæstiones nullitatum professionum disceptari velit coram regulari Superiore, & Ordinario: tamen loquitur illud quando causa nullitatis instituitur principaliter, & ab ipso professo; non verò, quando incidenter, & ab ea, quæ se dicit vxorem, matrimonialis quæstio principaliter instituitur, & incidenter tantùm potest excipi super nullitate professionis. incidentalis enim quæstionis legitimus Iudex est idem, qui principalis: etiam qui de illa principaliter instituta cognoscere non posset. *c. causam X. de in integ. restit. L. quoties. C. de iud. l.* 1. *C. de ord. cogn.* vbi iudex de causa status cognoscit incidenter, qui non potest principaliter.

3. Quando nec tenetur Ordinarius Ordinis Superiorem admittere vt coniudicem.

Potest ergo Superior, in exceptione se causæ interponere tanquam pars; non verò vt Iudex, inuito Ordinario. si tamen cum Ordinario cognoscere cepit de nullitate; ob præuentionem iuxta formam d. c. 19. illam quæstionem peragere poterit: ob eandemque tanquam præiudicialem causa matrimonialis suspendi debebit. *c. tuam. X. de ord. cog. Mynf. cent.* 1. *obs. vlt.* manente interim arresto.

4. An vxor spoliata, an monasterium sit restituendũ?

Sed dum causa cognoscitur, nisi euidenter friuolæ sint allegationes nullitatis, adeo vt nec spolij cadat restitutio; an obtineri debeat dispositio d. c. 19. vt reassumpto habitu in monasterio sit; an demum eò redire compellatur causa cognita & decisa; iuxta formam *c.* 1. *X. de ijs quæ vi & met. vide quæ diximus in Iur. pont. nou. anal. de regular. n.* 47. *in fin.* vide *& c.* 1 *nor.* 10. *X. de sentent. & re. ind.* vbi ante decisionem ad superinductam accessus prohibetur.

De Religiosis Domibus.

RESPONSVM I.

Testator legatum perpetuum reliquit consanguineis soluendum cum ad statum peruenerint: quæsitum est, an, quæ beginagium ingressa, & illius more professa est, ad statum peruenerit, & legati capax sit facta?

1. Ad statum peruenire.

QVemadmodum in lege ex his *C. quando dies leg.* legitur hæc clausula, *cum filia ad legitimum*

statum

statum peruenerint; ita vetus formula notariorum erat in condendis testamentis, vt huiusmodi legatis aut institutionibus adijcerent, *qui, aut quando hæredes, legatariĳue peruenissent ad statum aliquem approbatum, siue ecclesiasticum siue sæcularem.* eâ phrasi imminutâ secutum est illud Horatij; *breuis esse laboro; obscurus fio.* si notarius hîc statum approbatum addidisset, careret elogium controuersiâ. Quamquam à Clemente V. *in c. 1. §. fin. de religios. dom.* non reprobatum sit, genus vitæ Deo deuotum, sub modesta veste, in spiritu humilitatis Deo famulantium. tamen si schema publici regiminis assumpserint, id reprobatur. *c. sancta de rel. dom. in extrauag. Ioan. XXII. in verb. quidquid per eas communiter vel diuisim sub religionis, conuentus, collegij seu congregationis nomine, vel colore attentatum extitit, nullius fuisse, & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerunt; reuocamus omnino.* Sic Greg. IX. reprobauit mulieres discalceatas, chordularias, seu minoretas nuncupatas. *diploma recitat Tamburin. de iur. Abbatiss. d. 7. q. 10.* Concilium Lugdunense sub Greg. X. omnes nouas religiones, sine Sedis Apostolicæ authoritate erectas. *c. 1. de religios. dom. in 6.* & Pius V. *constit. incip. circa 4. kalend. Iunij* 1566. omnes etiam tertiarias in congregatione viuentes tria vota solemniter emittere voluit, aut imposterum nullas recipi: & alia constitutione *edita* 15. *kalend. decemb.* 1568. omnino huiusmodi congregationes vetuit non tantùm; sed etiam separari iussit; nisi solemnem professionem sub aliqua regula approbata, quam elegerint, emittere maluerint. de qua Malderus *de iustit. tract.* 10. *c. 5. de voto. dub. 3. in fin. illud denique*, inquit, *hîc monendum meritò a Pio V. constitutum esse constitutione vnica de votis in Septimo Decretalium per P. Mathæum edito, vt congregationes in communi, & sub obedientia voluntaria, cum distincto à sæcularibus habitu, extra votum sollemne religionis viuentes, teneantur eligere vnam ex religionibus approbatis, quam profiteantur.* ita ille.

2. Approbatum.

3. Vt quis intelligatur?

4. Religionū nō approbatarum damnatio antiqua.

5. Pij V.

Inde & processit damnatio Iesuitissarum ab Vrbano VIII. *const. incip. Pastoral. Rom. quam refert Tamburin. ibid. q. 11.* quæ describit quænam illæ vsurpabant schemata publica quasi religiosæ vitæ, redigendo se in congregationes, collegia, domos probationum, assumendo superiorem, Præpositam generalem, in cuius manu tria vota religionis ad instar solemnium emittebant.

6. Vrbani VIII.

Quoad Beginas autem sub damnatione *d. c. sancta* non comprehendi declaratas *in c. ratio de relig. dom. in extrauag. commun.* ita describuntur; *segregatæ quandoque in parentum, aut suis, interdum verò in alijs, aut conductis, sibi communibus domibus insimul habitantes, vitas ducunt honestas, ecclesias de nocte frequentant, diocesanis locorum, & parœcialium ecclesiarum rectoribus reuerenter obediunt, curiositatem disputandi aut authoritatem, seu temeritatem potius prædicandi, nullo modo sibi vsurpant, nec se vel alias, seu alios quoslibet præmissis opinionibus, erroribusque inuoluunt: nec vlla super his est, aut fuit hactenus nota, seu suspicio contra eas, quæ ipsas dissimiles à luce sua constringeret, vt nullus earum, quæ perpetuam fortè domino continentiam deuouerunt, occasio prabeatur ad lapsum &c.*

7. Beghinæ non damnatæ

Beginæ igitur non habent formam vitę regularis, non emittunt vota in manibus rectricum; sed Episcopi, aut parochi, ab eo commissi; nec aliud quàm castitatis, idque loco & tempori astrictū: diœcesanis locorum & parochialium ecclesiarum rectoribus reuerenter obediunt. etsi hodie proprium parochū habeant, plerisque locis, separatum à matrice parochia, vt vnius cura diligentius regantur. ex simili causâ qualis est in *c. 2. X. de ædific. & repar. eccl.* Rectrices etiam ad

8. Non habent formā vitæ regularis.

9. quam tamen?

10. Sine voto obedientiæ.

ad mores inspiciendos, vt matresf. à diœcesanis per aliarum electionẽ constituuntur: quibus nulla vouetur obedientia; sed ex lege statutaria, & secundùm statutum præstatur: propria bona & œconomiam retinent, à vulgo beginæ vocantur. *d. c. ratio* fideles mulieres vocat, *d. clem. & d. c. ratio* & beginas: vbi adiungit hæc verba; *cæterùm statum beginarum huiusmodi, quas esse permittimus (nisi de his per Sedem Apostolicam aliter ordinatum extiterit) nullatenus ex præmissis intendimus approbare.*

11. Permissæ, non approbatæ.

Vbi duo simul proponuntur; & permissio, & tamen negatio approbationis status. permittuntur ergo ab ecclesia non tantum in domibus priuatis, sed etiam communibus (vt ibi præmittitur) habitare; nec tamen status illarum approbatur. quamuis *perpetuam fortè Domino continentiam deuouerunt*: vt loquitur d. c. ratio; *seu promissa*, inquit d. clem. *continentia, vel etiam non promissa, virtutum domino in humilitatis spiritu deseruiant.*

12. Vtique secundùm totã vitæ rationem. nam status continentiæ probatus omnino est.

Non negat Clem. V. aut Ioan. XXII. *dd. ll.* quin status virginum, aliarumue mulierum continentiã vouentium, aut seruantium à Christo probetur, Apostolis & ecclesia; ac nouissimè *Trid. Conc. s. 24. can. 10. de sacr. mat.* sed eam approbationem negant, de quali agit, & exigit *c. 1. de religios. dom. in 6.* nam nec prior illa defuit ijs, quos damnauit Greg. *X. in d. c. 1.* Pius V. *d. const. 15. kal. decemb. 1568.* & Vrban. VIII. *const. pastoral.*

Igitur si de statu simpliciter loquendo approbato, testator sensit secundùm veterem formulam; Beginæ illum non habent, vt diximus; & ita Domino deseruiunt, vt nec simpliciter mundum reliquisse censeantur. vt de solemniter professis loquitur c. cum *seculum. X. de iur. pat. & diximus in Consult. can. tit. de regul. c. 1.* Dixi simpliciter loquendo statum non habere, id est, secundùm totam vitæ & instituti rationem: sed procul dubio secundum quid: id est, quoad articulum promissæ aut propositæ continentiæ. status ille virginitatis, cœlibatus, seu continentiæ probatus, laudatus, & eximius est. *Matthæi 19. qui potest capere capiat:* & d. canon 10. *s. 24.* anathema dicit ei, qui dixerit *statum coniugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus; & non esse melius ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu; quàm iungi matrimonio.* 13.

13. Status virginitatis & cœlibatus etiam matrimonio præfertur.

Vbi non tantùm perpetua virginitas, sed & alius cœlibatus, ac viduarũ castitas matrimonio præfertur; nec votiua tantùm; sed & non promissa continentia: vt loquitur d. clem. 1. vbi non probat Concilium vel Beginarum, vel aliarum virginum ex voto castè, modestè, deuotè viuentium statum, vt talem; sed dumtaxat virtutis, virginitatis, cœlibatus, continentiæ: adeoque antithesin facit non personarum sic vel sic viuentium; sed *statum* inquit, *coniugalem, & statui virginitatis, vel cœlibatus*: & rursus, *manere in virginitate, aut cœlibatu; quàm iungi matrimonio.*

14. Etiam sine voto.

Quod anathema dicitur aduersus eos, qui aduersantur doctrinæ D. Pauli *1. Cor. 7.* & illa verba finalia *d. c. 7. beatior autem erit si sic permanserit secundùm meum consilium.* vbi D. Paulus virginitatem cœlibatumque commendat, & matrimonio præfert; & tamen concludit; *qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit; & qui non iungit, melius facit*: vbi loquitur de statu virginitatis sine voto. nam qui matrimonio iungit virginem suam, quæ votum habet, vtique non bene facit. de votiuo autem agit *1. ad Thimot. c. 5. Cùm*, inquit, *luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem* (nota) *irritam fecerunt.* de quibus vlterius D. Augustin. *in virginali & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur. qua expetita, & electa, & voti debito oblata, iam non solùm*

solùm capescere nuptias, sed, etiamsi non nubant, nubere velle damnabile est. c. nuptiarum. 27. q. 1. c. vouent. 17. q. 1. Ad sensum ergo D. Pauli accipiendus est canon Concilij Tridentini; & vt agat generatim de statu virginitatis, aut cœlibatus (cœlebs autem est tam, inquit Spigel. *in Lexico, qui caruit semper vxore, quàm qui nunc caret. vt notatur in Rub. C. de infirmand. pœn. cœlibat.*) non autem de votiuo dumtaxat, sed & eorum qui viuunt sine voto, seu, vt inquit Clemens *d. c. 1. promissa continentia, vel etiam non promissa.*

Quemadmodum & illud D. Pauli, melius est nubere quàm vri, *ad non pollicitam pertinet, ad non velatam,* inquit D. Ambros. *ad virg. lapsf. c. 5.* habent ergo beginæ statum virginitatis, cœlibatus, seu continentiæ eatenus probatum; non habent statum probatum simpliciter; spectantem totius vitæ conditionem: quod exigit d. c. 1. *de religiosf. dom. in 6.* & declarat d. Clem. 1. *in fin. d. c. ratio §. cæterum.* aliâs enim quomodo non probatus status promissæ continentiæ dici posset? quâ tamen non obstante beginarum statum Clemens non vult esse probatum. Quod si ergo testator ad veterem formulam, quam diximus, intelligendus sit; beginæ non peruenerunt ad statum approbatum.

15. An beginæ peruenerint ad statum? Videamus, si non ad eum rigorem testator intelligendus sit, an saltem peruenerint ad statum? analogicum valde, atque æquiuocum est vocabulum *status*, varioque sensu accipitur.

16. Analogicum status vocabulum. vnde Iob ait, *homo nunquam in eodem statu permanet*; medici morbi statum vocant, cùm ad summum peruenit: *sic in d. l. ex his.* status etiam dicitur ætas maior annis viginti quinque: & apud Quintilianum *status causæ* dicitur: in iure ciuili tituli sunt; *De statu hominum, de statu-liberis, ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur &c.* & in iure canonico; *De statu monachorum & canonicorum regularium*: eòque alij spectant; *de conuersione coniugatorum, de regularibus & transeuntibus ad religionem, de voto, Qui clerici vel vouentes matrimonium contrahere possint. &c.*

17. An status propriè & Igitur statum esse volunt ex D. Thoma 2. 2. q. 183. ar. 1. vitæ conditionem, cui firmiter insistendum sit; & quæ variari leui saltem ex causa non possit. & sic Syluius *in Resolut. V. status honorabilis. r. 1. & 2.* dicit votum continentiæ perpetuæ, factum in manu Episcopi, vel ab eo deputati, constituere quem in statu; etiam honorabili. sed & alij quidam viri docti, nuper censuerunt deuotariarum viuendi modum propterea non malè statum appellari. vtpote in quo iure ita permittente perpetuò stare quæpiam intendat. quinimo Wamesius *can. consf. t. 2. consf. 395.* ex professo docet eum, qui citra coniugium carnale aut spirituale, seu votum, aut Ordines sacros, manere intendit in cœlibatu, esse in statu: & *n. 3. Status,* inquit, *hominis triplex est; vel matrimonialis, vel ecclesiasticus, seu religiosus, vel sine horum altero, quem cœlibatum vocamus.* quamquam Caietan. 2. 2. q. 183. afferat nec virginitatem, nec viduitatem constituere statum, nisi vinculo firmetur. sed & d. can. 10. *de sac. mat. s. 24. Conc. Trid.* vocat statum cœlibatus: & Clem. V. *in c. attendentes de stat. mon. in Clem.* dum negat se statum canonissarum approbare; & Ioan. XXII. *d. c. ratio.* beginarum statum esse aliquem fatetur, secundùm analogiam; dum ei negat probationem. & ponit Clemens constitutionem suam sub rubrica *de statu monachorum*: & VVamesf. *consf. 396. ibid.* beginas negat in approbato Ordine versari, vel personas esse religiosas.

18. honorabilis in habentibus votum cõtinentiæ perpetuæ, in beginis & deuotis?

Secundùm ergo hanc analogiam omnino dicendum est beginas esse in aliquo statu: nec illas tantùm, quæ votum perpetuum habent; quale olim illarum fuisse videtur *ex d. c. ratio in verb. perpetuam*

forte

fortè Domino continentiam deuouerunt; sed addidit *fortè*.& d.clem. *1. de relig.dō.ait promiſſa vel non promiſſa.* ſed & illas quæ tantùm(vt ferè hodie) ſecundùm ſtatuta curiæ; ſeu donec ibi manſerint. vt etſi nō obligatio; tamen intentio ſit manendi perpetuò in curia beginagij,& cœlibatu.

19. Non ſtatus approbatus ſecundùm modum loquendi Decretalium.

Cùm tamen huiuſmodi ſtatum neget Clemens,& Ioan.XXII.eſſe approbatum; vtique ſecundùm totam vitę conditionem, ſacro-politica illa approbatione, de qua in d. c.1.*de relig.dom.in 6*.quæſtio noſtra eo deuoluitur, quo loquendi modo teſtator locutus eſſe cenſeri debeat; & quo ſenſu ad legatum vocaſſe conſanguineos? an ſecundùm conſiderationem illorum Pontificum, ac ſacram eccleſiæ politiam; an remiſſiori modo ſecundùm grammaticum ſtandi ſenſum, ſeu aliâs? cùm & ipſa ſtandi ratio vel ad tempus, vel perpetua, & neceſſaria, vel arbitraria intelligi poſſit. arbitraria in Beginis voto perpetuo nō aſtrictis; neceſſaria in aſtrictis; etiam ſimplici. quod impedit quidem, ſed non dirimit matrimonium, vt ſollemne; & faciliùs diſpenſatur, non autem ſollemne. & ipſæ quæ voto ſimplici, etſi perpetuo tenentur, de facto matrimonium contrahentes validè ſtatum mutant; etſi illicitè; quod non accidit ſollemni voto aſtrictis: quæ nullatenus mutare poſſunt: ſed quicquid attentarint, & illicitum eſt, & inualidum. *c.vnic.de vot.in 6.*

20. Quo ſenſu ſtatum vocaſſe teſtator cenſendus ſit?

21. De ſtatus perpetuitate diuerſa in ſollemni voto, & ſimplici.

Quod enim ad diſpenſationem pertinet, Innocentius III. *in c. cum ad monaſterium in fin. X de ſtat. monach.abdicatio*, inquit, *proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeo eſt annexa regulæ monachali, vt contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere*: cui nihil ſimile in iuris codicibus legitur de voto ſimplici caſtitatis. de alijs ſanè votis legimus vt redimi, ac mutari poſſint. *Rub. & tot. tit. de voto & voti redemtione.* & Bonifac. VIII. *in c. vnic. de vot.in 6.* cùm ſolemne votum dicit matrimonium irritare, *reliqua verò*, inquit, *etſi quandoque matrimonium impediant contrahendū; non tamen reſcindere poſſunt poſt contractum.* imò *c. 1. X. de vot.* conſiderandum dicit, an compenſatio melior fuerit, & Deo magis accepta; & *ſecundùm hoc debet*, inquit, *exinde diſpenſare.* & quidem multa ſunt in quibus non tantùm Papa; ſed & Ordinarij diſpenſare poſſint, etiam nonnunquā in voto ſimplici perpetuæ caſtitatis. *Malder. de Iuſt.tract.*10.*c.5.d.* 10. quod autem aiunt impoſſibile dici quod à Principis pendet voluntate *l.continuus.§.cum quis.& ibi gloſſ. D.de verb.ſignif.* rectè accipiunt interpretes, cùm Princeps aut numquam, aut quàm rariſſimè diſpenſare ſolet; non autem cùm non difficulter. in voto ſolemni diceret Innocentius nunquam diſpenſari; alijque dixerunt; hiſtoriaſque in contrariū allegatas aut negarunt, aut de facto proceſſiſſe, & non iure aſſeruerunt; *vt apud Malderum de iuſt.tract.*10.*c.5.d.9.§.dico* 8. alij ſaltem dicerent rariſſimas ſemper fuiſſe huiuſmodi diſpenſationes; & non niſi ex ſummis Chriſtianę reipublicæ cauſis. *ſic Malderus*: adeoque rectius Sanches *l.b. 5. de voto c. 1.n.*13.fatetur, *ſimplicia vota eſſe perpetua quoad vouentem, qui ſe ab illorum obligatione propria authoritate nequit eximere: at non quo ad diſpenſationem, quæ ex cauſis*, inquit, *communibus paſſim conceditur &c.*

Vt hinc deducatur plures eſſe ſtatus analogici gradus; ſimplicem cœlibatum ſine voto; ſub propoſito in eo ſtandi; deinde cum voto; non tamen perpetuo. denique cum perpetuo; ſed ſimplici; ac tandem ſub voto ſolemni: quod perfectè ſtatum, & quidem approbatum continet. ad hunc non perueniunt Beginæ, ſed illius initium & tyrocinium. *Malder. de Iuſtit.t.*10. *c.5. de voto.d.*10.

Allegant quidem quod ex inſtituto eccleſiæ ſit ea ſollemnitas; rei natura ſimplex & ſolemne votum non differant: *Azor. Inſtit. moral. l.* 12.*c.6.q.1.* neque illud vocabulum

votis fuerit tributum primis quatuor post Christum sæculis: sed vt demus vocabulum etiam ante Bonif. VIII. *c. vn. de vot. in 6.* non fuisse in vsu, (vt tamen fuit *c. fraternitatis. X. de frig. & malef.*) rem tamen fuisse asserit Bonifacius: cùm de præterito dicat voti solemnitatem ab ecclesia fuisse inuentam; & institutum hoc esse Apostolicum, cuius aliud non exstet initium, exactè docet Malder. *de Iust. tract.* 10. *c. 5. de voto d.* 3. quin & à Concilio Carthaginensi IV. manifestè agnitum; cui & Augustinus interfuit: adeoque quis illius sensus fuerit, quis Cælestini III. latè Malderus explicat: docetque semper in ecclesia fuisse notas, quibus vota simplicia, atque solemnia discriminarentur. quo modo hæc matrimonia irritarent, illa non æquè. solemnitatē hanc in Carthaginensi reperiri, *quod se Domino deuoueant. & veste laicali abiectâ, sub testimonio Episcopi, & ecclesiæ in religioso habitu appareant.* cui ex Bonifacio VIII. *d. c. vnic.* addendum est, ex posterioribus ecclesiæ constitutionibus, vt fiat in religione approbata. religiosum porro habitum, de quo agit Concilium Carthaginense, complexum fuisse etiam velum professionis, quod profitentibus Episcopi imponebant: satis liquet ex omni antiquitate, vbi virgines velatæ dicuntur: sacrari dicuntur, sanctimoniales vocantur *c. sciendum. 27. q. 5. c. quicumque. c monachum 20. q. 1. c. virgines sacræ. 20. q. 4. c virginibus sacris. 27. q. 1. c. sanctimonialis virgo dist. 24. c. vidua 20. q. 1. c vt periculosè ne cler. vel mon. in 6. c. hæ verò quæ necdum. 27. q. 1. c. deuotis 20. q. 1.* forma Pontificalis de consecratione virginum, Trid. *de reg. s. 25. c. 18. v. habitum suscipere.* quæ adeoque magis propriè Christo nubere dicuntur. quippe quæ præter castitatem, paupertatis, & obedientiæ votis ornatiores, Christo nubunt perfectiùs.

Igitur cùm de vocis acceptione quæritur, *non aliter*, inquit Marcell. *in l 60. D. de leg. 3 à significatione verborum recedi oportet, quam cùm manifestum est aliud sensisse testatorem.* sed & cùm origo & ratio grammatica ab vsu mutata est, hic maximè attenditur. *l. labeo. D. de supell. leg.* & generatim *ad communem verbi intelligentiam recurritur*, inquit c. 7. *X. de sponsal. & verba in eo sensu retinentur, quem solent rectè intelligentibus generare.* & cùm voces habent plures acceptiones, exaudiendæ sunt in potiori significatione. *l. 1. §. qui in perpetuum. D. si ager vectigal* simpliciter & non secundùm quid. *Menoch. de præs. l. 3 præs. 40. n. 2. post Barthol. Alexand. Decium.* vt in rebus etiam iudicandis attenditur id, quod præualet. *l. queritur. D. de stat. hom.* 22. Vocis ambiguæ significatio vt accipienda?

Quare de voce *Status* dicendum videretur accipiendam illam esse in significatione propria, ac potentiori. & , vt Philosophi loquuntur, analogum stat pro principali suo significato: nec recedendū à verbi significatione; *nisi aliud testatorem sensisse legatarius doceat*, inquit lex *cum quidam. §. nisi D. de supell. legat.* sed & vbi in verbis nulla est ambiguitas, non debet admitti voluntatis quæstio. *l. 25. D. de leg. 3.* 23. Propria & potentior.

Quemadmodùm Vlpianus *in l. ex facto. §. si quis rogatus. D. ad Trebell.* ait, *si quis rogatus fuerit, vt, si sine liberis decesserit, restituat hereditatem; Papin. l. 8 resp. scribit etiam naturalem filium efficere, vt deficiat conditio: & in libertino, eodemque conliberto hoc scribit: mihi autem quod ad naturales liberos attinet, voluntatis quæstio videtur esse, de qualibus liberis testator senserit: sed hoc ex dignitate, & ex conditione eius, qui fideicommisit, accipiendum erit.* quod quidem responsum, an in fideicommisso liberorum nomine non tantùm legitimi veniant, sed & naturales, latè examinat Menoch. *de præs. lib. 4. præs. 78.* sed hîc satis est, conditionem testatoris in huiusmodi verborum ambiguitate esse expendendam: de quali statu senserit: & , vt in homi- 24. Conveniens conditioni loquentis.

ne

ne vilis conditionis, nomine liberorum etiam venient naturales; in persona in dignitate constituta nō item. sic & casus noster videbitur recipiendus in sensu, qui testatoris dignitati, & conditioni conueniat. Vt & aliàs sæpe decisum est attendendam esse qualitatem, & conditionem loquentis. *l. si miles vnum D. de testam. milit.* vt eius etiam cui
25. Eius quocum agatur. datur: *l. plenum §. equitij, cum summario, & gloss. in v. sensisse. vbi & alia leges, D. de vsu & habitat.* & subiectam
26. Materiæ. materiam: *l. si vno. D. locati vers. sed etsi in verb. quasi* non sit donatio, sed transactio, ob materiam locationis: *cum summario Bartoli & legibus ab eo citatis. & gloss. in verb. transactio. c. solitæ X. de maior. & obed. in verb. si personam loquentis & eorum ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentius attendisses. vbi gloss. in v. si personam & quæ citat.*

27. Secundum conditionē ergo testatoris cæterasque circumstantias. Itaque consideremus conditionem testatoris, an illa faciat ad eliciendam eius voluntatem in hac verborum analogia. fuit is vir doctus, iuris etiam peritus, presbyter, & pietate singulari. videtur ergo ex his confici eius verba accipienda esse secundùm eam rationē, qua de *statu*, in digniori sua, & potentiori significatione accipitur, siue sæculari, vt est matrimonialis, siue ecclesiastico sæculari, seu regulari; non tantùm simplici cœlibatu. *de quo VVamesius.* nam etsi hodie pœnæ cœlibatus sublatæ sint; quod arguit Wamesius, & vt loquitur Constantin. *in l. 1. C. de infirm. pœn. cœlib. imposita iuris imperia velut quadam iuga soluit promiscuè omnibus;* licitusque adeo sit cœlibatus, imò status, matrimonio anteponendus; *d. can. 10. de sacram. mat. Trid.* tamen nō dicuntur cœlibem vitam ita ducentes statum habere ab ecclesia approbatum: *d. c. 1. de religios. dom. in 6. d. c. attendentes de stat. reg. in Clem. d. c. ratio in extrauag. commun. de relig. dom.* sed & cœlibatus communis est omnibus, antequam ad matrimonium carnale, aut spirituale se determinent: atque ita videtur testator spectare eam determinationem, seu determinationis executionem: imperfecta ea est in proponente manere in cœlibatu: perfectior in addente votū conditionale seu temporaneum; vt in instituto communi Beginarum: perfectior magis in perpetuo voto etsi simplici: perfectissima in suscipiente sacros Ordines, aut votum sollemne emittente. testatorem autē hanc perfectiorem, & quæ habet comitem statū ab ecclesia approbatū attendisse eę, quas recensuimus, illius conditiones persuadere videntur.

Præsertim cum in dubio is sensus recipiendus dicatur, qui pro religione, pro causa pia, pro ecclesia facit *l. sunt 43. D. de relig & Alciat. in priuil. piæ caus. priu. 148. vbi post plures citatos* ita claudit; *& scribunt vbique omnes.* porro pro incitamento religionis facit, vt sensus perfectioris status assumatur: quo plures ad illum alliciantur, quàm hæreant in cœlibatu, sine voto sollemni, aut Ordine sacro non tantùm; sed nec simplici perpetuo; ac ne quidem temporaneo, aut conditionali; sed simplici proposito cœlibatus, non votiui. 28. Fauorem religionis.

Enimuero à simili proponi non abs ratione potest huiusmodi argumentum; si ea quę pro statu perfectiori expresso, seu monachatu, legata sunt, capere potest beata, bizoccha, seu tertiaria; poterit eo magis cū simpliciter conditio proposita est de ijs, qui peruenerint ad *statū*, illud vocabulū benignè intelligi, vt huiusmodi personas comprehendat; adeoque eis similes beginas. Atqui Diana. *p. 1. t. 2. resol. 84. & in fin. operis in Addit. Secundis resolut. 28. quærit* an tertiariæ & beatæ gaudeant priuilegio fori, & consequi possint legatum relictum pro monachatu; de priori & authores, & Cardinalium responsum adfert, vtique priuilegijs gaudere; si viri in congregatione; fœminæ saltem in habitu à Leone X in Concilio 29. An relicti pro monachatu capax sit beata, bizoccha, tertiaria?

cilio Lateranen. *f.11.in fin.*pręscripto egerint; regulam tertij Ordinis seruantes: de legato negatiuè sensisse refert Castillo, & Riccium: ipse autem affirmat, *& eum secutus vt allegat d.resol.* 28. *Ioannes Maria Nouarius*, allegat Diana *§.* sed hoc præsenti *Nou.*123. *seu auth.de sanctis. Episc. collat.* 9. vbi substitutiones, & restitutiones, si quis sine liberis moriatur, aut matrimonio iungatur, cessant; si personæ talibus conditionibus subiectę, siue masculi siue fœminæ, monasteria ingrediantur; aut clerici, aut diaconissæ, aut ascetriæ fiant. nec tantum de professis monachis, aut ad sacros Ordines promotis agere liquidum faciunt verba, *si vsque ad suam vitam perseuerauerint.* ex quibus argumentum duci posset pro Beginis. sed quoad priuilegia, illis obstat quod non sint tertij Ordinis; aut si quæ sint, non gestent habitum à Leone, & Cardinalibus requisitum. nec vllus hic vsus id admisit, nisi quoad collegialiter & regulariter viuentes, & tria vota sollemnia emittentes. Quoad legatum; obstat illis versic. fin. *d. §. sed & hoc præsent.* qui substitutionem pauperibus aut captiuis factam tolli negat per clericatū, aut monachismum. quod Angelus extendit ad locum venerabilem: alij generaliùs ad piam causam. & ratio d. *§.* redditur, quod pro matrimonio carnali spirituale succedat, pro liberis carnalibus monasterium. *c. in præsentia.X.de probat.* Itaque si testator reliquit non pro matrimonio, aut liberis carnalibus, sed pro pia causa, pro ipso monachatu; *ex nullo*, inquit *§. memoratorum modo eam substitutionem, aut restitutionem excludi permittimus.* & verò aliàs in grauamen religionis retorqueretur, quod in eius gratiam est inuentum; si, vt matrimonij carnalis conditio expleri potest per monachismū, aut clericatum, tanquam statū perfectiorem, (vt omne votum soluitur per ingressum monasterij *c 4.X.de voto*, & matrimonium ratum, non consummatum. *c.* 2. *de conuers.coniug.*) sic monachismi aut sacrorū Ordinum conditio expleri posset per id quod est imperfectius: scilicet per Beatarum aut Beginarum vitæ genus. adeoque negatiuè opinantium sententia iuri est conformior, ac rationi.

Iterum proponi potest & hoc argumentum in d. *§. sed & hoc præsent.* conditioni nuptiarum satisfaciunt, qui *monasterium ingrediuntur*, inquit, *aut clerici, aut diaconissæ, aut ascetriæ fiant.* & *§. si vsque ad suam vitam in his perseuerauerint*: adeoque si Beginæ his possint comparari; si non ascendunt gradum probati status regularis, saltem gradum status coniugalis transcendent; & cùm legatum debeatur etiam matrimonij statum dumtaxat assumentibus, debebitur & illis, qui saltem in statu clerici, diaconissæ, vel ascetriæ fuerint. vrget sanè hoc argumentū. videamus ergo an Beginæ saltem locum clerici, diaconissæ, vel ascetrię obtineant, eundemque fauorē mereantur? diaconissæ sanè multas qualitates exigebant. *Nouell. quomodo oportet Episc.* 6. *§. quanta. l.nullam. C.de Episc.& cler. Authent. diaconissam. C.de Episc.& cler. c. diaconiss.* 27. *q.* 1. *vbi gloss.* suo modo ordinabantur, & ad perpetuam castitatē tenebantur. *d. c. diaconiss.* ascetriæ moniales erant: & pro ijsdem habet d. *§. sed & hoc vers. in personis, quæ in monasterium aut ascetrium ingrediuntur.* vt res sic donatas ijs acquirant clerici aut diaconissæ, si ad finem vitæ perseuerauerint. in propria opera expendant, aut relinquant; disponant per vltimam voluntatem si voluerint. ergo pro viris clericatus sufficit: in fœminis, quæ monasterium non ingrediuntur, requiritur vt diaconissæ sint. at in his votum est perpetuæ continentię, vt nuptijs se nequeant tradere: *d. c. diaconissam.* at hoc non habent Beginæ, saltē ex suo instituto: imò in diaconissis sollemne votū fuisse

fuiſſe olim videtur, aut ordinatio ad huius obſeruantiam vt in viris diaconis quaſi æquiualens extra characterem Ordinis propriè dicti *per d.c. diaconiſſ. in verb. ſi Ordinationem uſceperit, & poſtea nuptijs ſe tradiderit, anathema ſit, cum eo qui in nuptijs eius conuenerit.*

31. Nihilominus, argumentando ex ratione clerici vtique ad mutandum ſtatum, videri poſſet vt clericis, ita beginis legatum ſub conditione nuptiarum relictum deberi, donec perſeuerauerint: vt vbi eadem eſt ratio, ſit eadem iuris diſpoſitio. ſed neque omnimodo pares ſunt termini. clerici leguntur ſimpliciter; non beginæ, in ſortem Domini: & quamuis nubendo tranſire videantur in aliam ſtationem, ac coniugatorum caſtra; non tamen ſimpliciter cenſentur ſub alia claſſe; ſed & characterem retinent, & priuilegia quædam clericalia. *tot. tit. de cler. coniug.* beginæ nec characterem vllum adipiſcuntur, nec, ſi ad matrimonium tranſeunt, vllum priuilegium retinent.

32. Fatendum eſt tamen ſimilitudinem hanc non eſſe omnino diſparatam, nec rationem omnino difformem: cùm & diaconiſſæ fuerint, ordinatione non ſuſceptâ adhuc ad quam parabantur. eòque additum etiam videri, vt in clericis, ita & in his; *ſi ad finem vitæ perſeuerauerint.* ideoque, ſi vſus & ſermo conſuetus, non vulgi tantùm, ſed & eruditiorum claſſis haberet, vt beginarum ſtatus ita accipi poſſet, vt ſub vocem *ſtatus* comprehendi crederetur; non improbabilis videretur benigna beginis ſententia, & fauoris ampliatio. niſi impediretur à concurſu & fauore Eccleſiæ ſubſtitutæ.

Quare *in Iur. pont. nou. anal. de regular. n. 13. in fin.* Beginas pro perſonis eccleſiaſticis, ſtatum pro eccleſiaſtico, quamuis non in rigore, habitum iam olim fuiſſe diximus, ſecundùm materiam, de qua quærebamus; vt Epiſcopis ſint ſubiectæ; earumque ædes ſacræ, aliaque bona communia, religioſarum domorum priuilegia ſortiantur; oneribus ſint eccleſiaſticis ſubiecta; immunia à laicis. ita tamen vt nec hîc habeantur priuatę ipſarum res, aut perſonæ exemptæ à iuriſdictione ſæculari. quamuis in literis, quas ibidem citauimus, perſonæ nominentur eccleſiaſticæ.

Igitur in huiuſmodi analogicis vocibus, dum quæritur qua ſignificatione ſint exaudiendæ; quàm maximè inſpicienda eſt materia ſubiecta; & circumſpiciendæ omnes circumſtantiæ; tum rei, tum perſonarum; ſeu contrahentium, ſeu teſtantium, hæredum, legatariorumue. *vt multis exequitur Euerard. in loc. legal. à materia ſubiecta, & ſingulatim n. 30. verba*, inquit, *ambigua ſunt interpretanda largè vel ſtrictè ſecundùm materiam, in qua fit ſermo de ijs. vnde ſi materia, in qua proferuntur, eſt fauorabilis; fit larga interpretatio: ſi verò eſt odioſa, & præiudicialis; fit ſtricta interpretatio* &c. atque eapropter cùm teſtator vetuiſſet liberis bonorum immobilium alienationem, ſi ad ſtatum eccleſiaſticum veniſſent; reſpondi in odioſâ hac clauſula Beginam, & deuotariam comprehenſam non eſſe. quippe ſecundùm totam vitæ conditionem nec approbatum, nec principali ac proprijſſima ſignificatione nominis, ſtatum; minus eccleſiaſticum, adeptam. Iterum ſubſtitutam eccleſiam ſub conditione niſi hæredes ſtatum eccleſiaſticum amplecterentur; non excludi per deuotariam, aut Beginam: exceptis ijs, quas teſtator expreſſerat. ſi quidem in concurſu perſonarum etiam, cauſarumque fauorabilium, ſumma ratio eſt, quæ pro religione facit. *d. l. ſunt perſonæ.* pro religione autem facit, vt Eccleſia in hoc concurſu non excludatur, niſi per diſpoſitionem propriè ac ſtrictè acceptam. quamuis fortè ſine huiuſmodi concurſu

 in

in fauorabili diſpoſitione ſecundùm ea quæ ſuprà diximus, diuerſimodè cenſeri poſſet. quod non rarò accidere etiam docet Euerard. d. loco.

De Regularibus.

RESPONSVM XIV.

Mortuo Abbate an Conuentus nouitios ad profeſsionem recipiat?

QVoniam Concilium Trid ſ. 25. *de regular. c.* 16. finito tempore nouitiatus habiles nouitios admitti, inhabiles eijci voluit vacante Abbatiali Sede, & finito nouitiatu, Conuentus B. Ordinis S. Benedicti nouitios ad profeſſionem admiſit, eamque excepit: quæritur an validè?

Non niſi ius habeat communiter cum Abbate id aliâs faciendi.

Si ad ſolum Abbatem, inquit Bonifacius VIII. *in c. fin. de regular. in 6. pertineat creatio monachorum, eo defuncto nequibit nouus monachus à conuentu creari: aliàs poterit, ſi eorum creatio ſpectat inſimul ad vtrumque*. conſonans ratio eſt *in c. 2. X. ne ſed. vac. c. vn. eod. in 6.*

Benedicti regula c. 6ς. regimen monarchicum in ſuo Ordine eſſe voluit. *in Abbatis*, inquit, *arbitrio pendere ordinationem monaſterij*. quamquam conſilium adhiberi velit in multis: præſertim in grauioribus. de quo rectè Haftenus *Diſquiſ. monaſt. lib. 3. tract. 5. diſq.* 6. ideoque rectè is conſilium in receptione nouitij ſuadet. tametſi in profeſſione etiam exigit conſenſum Conuentus, ſeu maioris partis; de iure, & communi ſententia: quam exactè diſcutit Mirand. *in Man. p.* 1. *q.* 15. *art.* 2. non tamen ſecundùm verba Regulæ: quæ ſolùm conſilij meminit. adeoque ad ſolum Abbatem creatio monachorum hîc ſpectare videbitur: eſto conſilium adhibere debeat.

Quid ſi per conſuetudinem, ſtatutum, priuilegium, etiam adhibere debeat conſenſum? & videtur ſi ad ſolum Abbatem ſpectet creatio monachorum, licet de eorum conſenſu & conſilio, nihilominus illo mortuo authoritatem non tranſire in Capitulum. *Ioan. Andreæ in d. c. fin.* vt non idem ſit electionem communiter collegio cum Abbate competere, vel ad Abbatem ſpectare, quamuis de conſenſu collegij. vt quamuis acta Abbatis ſine conſenſu conuentus non valerent: *c. ea noſcitur X. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ. cap.* tamen non tribuit ille conſenſus ius communis electionis *d. c. vn. §. cum vero in verb. conſilio ſui Capituli vel aſſenſu.* cum etiam aliâs non ſuccedat Capitulum in iura Prælati, niſi iure ſit expreſſum. *c. 2. in verb. cum nuſquam videatur cautum in iure X. ne ſed vac.*

Niſi ergo conuentus B. ſpecialem habeat conſuetudinem, ſtatutum, ſeu priuilegium creandi monachos, vacante Sede Abbatiali, non valida erit profeſſio. nec mouere eum debuit d. c. 16. *de regular. Conc. Trid.* quod compellat ſuperiores, non conuentus: & caſum Sedis vacantis diſpoſitioni iuris relinquit, dum aliud non exprimit.

De religioſis domibus.

RESPONSVM I.

Non ſunt extinguenda monaſteria leproſis ſeruientia, etſi pauci aut nulli nunc ſint, aut non approbati Ordinis arguantur; nec bona illorum alio diuertenda.

DEcretum Epiſcopi, quo bona monaſterij leproſorum applicuit noſocomio, quaſi in vim Concilij Trid. ſ. 25. c. 8. nec cum verbis congruit; nec cum mente Concilij, nec cum iuris ratione. 1. Contrariū decretum non conſtat cum Concil. Trid.

Non cum verbis; quia loquitur decretum *d. c.* 8. de perſonis eccleſiaſticis, beneficia poſſidentibus, 2. Verbis;

vel

vel hoſpitalia per modum benefi-cij in commendam, adminiſtrationem aut *quemcumque titulum*, inquit, *verſ. illis vero & verſ. quod ſi ibidem proximo hoſpitalia hac*, inquit; ſcilicet ſic poſſeſſa; & *verſ. itaque ſi prædicti omnes*; (qui adminiſtrationem hoſpitalium habent; *non tamen regularibus ſubiecti*, inquit: iterum *priuari poſſint*, & *verſ. & prædicti nihilominus nec adminiſtratio*, inquit, *ſeu gubernatio huiuſmodi locorum vni, & eidem perſonæ vltra triennium deinceps committatur*: quæ non congruunt regularibus.

3. Quinimo Clementina *quia contingit de religioſ. dom. d. c. 8. & ſ. 7. c. 15. innouata*, & iuxta quam exerceri iubet d. c. 8. & 15. hoſpitalitatem præſcriptam, (quæ adeoque illis decretis ineſt, vt relatum referenti), diſertè excipit ab huiuſmodi diſpoſitione: *hoſpitalia*, inquit, *militarium Ordinum aut religioſorum etiam aliorum: ad quæ præmiſſa*, inquit, *extendi minimè volumus*. eademque clementina alios adminiſtratores hoſpitalium *in verſ. illi etiam* comparat tutoribus & curatoribus; & eorum inſtar ſe gerere iubet: religioſorum autem *hoſpitalium*, inquit, *rectoribus mandamus, vt in illis ſecundum ſuorum Ordinum inſtituta & antiquas obſeruantias prouidere pauperibus, & hoſpitalitatem debitam in illis tenere procurent*. adeoque huius loci adminiſtratio ſecundùm illius inſtitutionem, & antiquam obſeruantiam dumtaxat, exigenda eſt: nec mutandum quod certam ſemper habuit interpretationem. *l. minime. D. de legib.* &, ſi de legis huius interpretatione quærendum eſſet, vſus nunc & conſuetudo 70. annorum poſt Conc. Trid. lapſorum optimus illius decreti, regulæ, & inſtituti huius domus, interpres eſſet cenſendus. *l. ſi de interpretat. D. eod.* qui numquam triennales tutorum inſtar, aut adminiſtratorum, aut beneficiariorum poſſeſſorum habuit, ſed præfectam monaſterij, & officiales monaſticos.

Iterum d. c. 8. non dicit bona hoſpitalibus auferri, & alijs dari, ſed fructus in alium vſum conuerti: vt videri poſſit ſignificare non perpetuam diuerſionem, ſed temporalem: dum ſimiles perſonæ non reperiuntur. veluti pauci hîc nunc ſint leproſi, imò ceſſet lepra; quis fideiuſſerit in futurum? cùm fundatores leproſis perpetuò futuris proſpectum voluerint. nec deſunt ſanè dum paſſim vbique mendicant; ſi tam laboretur illis per compita colligendis, quàm bonis aliò diſtrahendis. d. autem c. 8. obtinet tantũ cũ ij, pro quibus quid inſtitutum eſt, non reperiuntur inquit. Id quod iuuat quod d. c. 8 vſũ proximũ ſubſtitui velit, *qui pro loco*, inquit, *& tempore vtilior ſit*: tempora autem variantur, & emergere poſſunt nunc huiuſmodi morbi; nunc euaneſcere: nunc his proximi: eòque debere videantur ſecundùm temporis varietatem diuerſiones fructuum variari. 4.

5. Quid ni & eò reſpicere credamus, quod Ordinario cum duobus de Capitulo hęc diuerſio committatur? tanquam temporaria & minoris momenti: alioquin in perpetua alienatione totius Capituli interuentio requireretur. *tot. tit. de his quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu Capit. tot. tit. de reb. eccleſ. non alienand. Trid. ſ. 24. c. 15. ſ. 25. c. 4.* vbi & Capitula generalia, & Synodi exiguntur in huiuſmodi decretis perpetuis.

6. Denique mandat d. c. 8. d. hoſpitalitatem exerceri *ex fructibus ad id deputatis*: non itaque per auerſionem omnes auferre, ſed deputatos ad hoſpitalitatem dumtaxat: adeoque primordiales tantùm, & leproſis relictos, dum illis adhuc per famulos & ancillas ſeruiretur, non poſtquàm mutatus eſt primæuus ſtatus; & an. 1220. inſtitutus ibi regularis: poſtquem religioſi vtriuſque ſexus patrimonia ſua, & dotes eò intulerunt: aliaque legata pia illis

illis relicta; & per Pontifices *illis, & per illos huic domui confirmata sunt*: vt loquuntur diplomata. sed examinanda hæc omnia forent, & excutiendi omnium tituli; non abripiendum, quod in templum & sacerdotem relictũ fuit, (nam & illud sibi struere, ac hunc dotare leprosis permissum fuit, *c. 2. X. de eccles. ædificand.*) quod in vsus regulares collatum, legatum, aut quomodocumque quæsitum. nam de genere prohibitorum est pias voluntates extremasue hominum elogia sine necessitate immutare. & vix sine Sedis Apostolicæ authoritate permissum. *d. clem. quia contingit. d. c. 4. Conc. Trid. f. 25. d. c. 15. f. 24. c. 6. f. 22.* sed fructus tantùm deputati ad hospitalitatem, cùm illius generis pauperes desunt, diuerti posse videntur. *d. c. 8. f. 25.*

Quoad si tituli non apparent, alijs tamen modis intentionem diuertere volentis probari oportet. famam saltem, aut aliam verisimilem præsumptionem: aut saltem fieri æstimationem congruam. *vt d. c. 12. X. de testam. c. sacerdotes. 12. q. 4. c. statutum. 18. q. 1. c. in præsentia de probat. authent. ingressi. C. de sacrosanct. eccles.* quamquam & rectiùs dici possit postquam bona omnia istis religiosis per Pontifices, vt diximus, confirmata sunt, *illis*, inquam *& per illos isti domui*, cessare veteres titulos, religiosis ipsis bona confirmata esse, eorumque domui per ipsos: eoque auferri non posse: sed eos titulos penes domum retinendos, hospitalitatem leprosis in ea exhibendam; aut, si & eo extendatur, itidem morbidis lepræ proximis: vt non sunt omnis generis ægri, qui in nosocomio excipuntur.

8. Aut mente? A mente etiam Concilij Trid. alienum esse Episcopi decretum ex eo liquet; quod Concilium d. c. 8. primò monet omnes beneficiorũ qualiumcumque possessores, hospitalitatem exerceant, *quantum per eorũ prouentus licebit*; tanquam magnoperè à Patribus commendatam: illos autem qui hospitalia possident quocumque titulo, cogit etiam per censuras, vt bona in eam causam relicta in eandem expendant: totaque dispositio tam d. c. 8. *f. 25.* quam c. 15. *f. 7. Conc. Trid.* quam d. Clementinæ in id fertur, vno quidem verbo d. c. 15. vt hospitalia fideliter, & diligenter gubernentur; pluribus d. c. 8. & d. clem. ad quam vterque Concilij locus se refert. vnde rectè S. Cong. Interp. Conc. censuit in hæc verba; *In hospitalibus in quibus non habentur laborantes proprio morbo, iuxta institutum hospitalis, licet ordinentur accipiendi proximiori morbo laborantes, iuxta verba Concilij: non tamen eijciendi sunt, si qui pauperes diuerso morbo laborantes, aut alij miserabiles recipiantur. cum verè mens Concilij* (nota) *fuerit prouidere, ne qui possident hospitalia omnes fructus in vsus suos conuertant; sub prætextu quod non inueniantur infirmi secundùm propriam institutionem hospitalis.* hæc mens vera Concilij est; non sub eo prætextu monasteria destruere. sed illa excipit clementina à communi dispositione. ita tamen vt hospitalitatem non minus velit obseruari; sed mandet *vt in illis* (nota non foris, non alibi) *secundùm suorum Ordinum instituta, & antiquas obseruantias, prouideri pauperibus, & hospitalitatem debitam in illis* (iterum nota domesticam) *teneri procurent.* Clementinam innouat Concilium Trid. adeoque accipiendum est secundùm sententiam Clementinæ inhærentem, quemadmodum generatim leges antiquæ obtinent, quatenus expressis verbis non fuerint derogatæ.

A iuris ergo etiam ratione alienum est istiusmodi decretum. de quo paulo latiùs est dicendum. fauent canones quàm maxime regularibus institutis. 9. Aut iuris ratione.

Huiusmodi enim ecclesiarum, aut congregationum sæcularium, qualis hic initio fuit, mutatio in regularem ab Episcopo iure permittente, 10. Episcopus contra loca pia potest mutare in regularia.

mittente fit, saltē sine præiudicio oneris rebus per fundationem primæuam impositi. *c. si Episcopus.* 12. *q.* 2. Imò collegæ per se possunt regulam assumere, & facere ecclesiam suam, & congregationem regularem *c. cum dilect. X. de his quæ vi. si Episcopus*, inquit, *vnam de parochianis ecclesijs suis monasterium dicare voluerit, vt in ea monachorum regulariter congregatio viuat, hæc de consensu Concilij sui habeat licentiam faciendi.*

11. [..]t ex bonis [..]tribuere [..]liquid. Et ad res pergens; *qui etiam*, inquit, *si de rebus ecclesiæ pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donauerit, sit stabile. rei enim bonæ statuendæ sanctum Concilium dat consensum.*

12. [..]anquam [..]rem bo[..]am. Bona res est vita regularis. eòque per illius susceptionem cessat cuiuscumque bonæ rei votum. *c. scripturæ. X. de vot.* non permittit tamen Sabarella *in d. Clem. quia contingit.* relictum ad certum vsum pium in monasterium mutari: quia vnusquisque in suo sensu abundat. de quo vt nihil dicatur, quando fundatio effectum sortiri potest;

13. [..]on tamē [..]ùm res vt [..]t relicta [..]btineri [..]otest. tamen iuxta c. nos *quidem. X. de testam.* quando nõn potest, rectè succedit religio in locum alterius piæ causæ. ideoque sicut bona, exstantibus leprosis, pro leprosis relicta non debent in alium vsum conuerti; quia vltima voluntas pro le-

14. Quia pro [..]ege est vl[..]ima vo[..]luntas. ge seruanda est. *c. vltima.* 13. *q.* 2. sic illis deficientibus nulli fit iniuria, si illa cedant religiosis. quod *detrimentum*, inquit *d. c. si Episcopus, ecclesiæ non exhibet, si eidem donauerit, sit stabile:* at hîc exhibitæ sunt non tantùm donationes Episcopi, sed etiam confirmationes diuersorum S. Pontificum: *bona vobis*, inquiunt, *& per vos domui vestræ confirmamus.*

Eoque minùs cuipiam iniuria

15. Caduci legati pij in causam proximam vertendi politia facta. fieri censetur, quod ex summo iure deficientibus ijs, quibus relictum est, id quod relictū est, caducum fiat: sed ex benignitate legis à caducitate liberatur, & in aliam piam causam vertendum est. *gloss. in d. c. nos quidem in verb. in loco.* Id quod tamen fit ex sacra ecclesiæ politia, & officio Episcopi, non actione quapiam alicui competenti. vt nulli speciatim ius quæsitum sit, aut iniuria fiat, vt dictum est. Cæterùm cùm iure veteri vaga essent illa Episcoporum arbitria, & deliberatio, in quam aliam piam causam verterent; *l. legatum.* 16. *D. de vsuf. legat.* determinauit Concilium Tridentinum *d. c.* 8. *s.* 25 proximiorem vsum, pro loci, & temporis ratione: quibus scilicet casibus liberum erat Episcoporum arbitriū. vt non est quando in eum casum iam prouidit fundator. *d. c.* 8. *s.* 25. *vers. nisi fortè.* vt non est etiam in monasticis hospitalibus *d. clem. quia* §. *per præmissa.* & in re & verbis coniunctis. qui quantisper reperiuntur cessat d. c. 8. *vers. Quod si hospitalia.*

Quemadmodum literis hîc exhibitis Episcopus Cameracensis non tantùm institutum probauit, vt religiosæ leprosis seruirent, vt membris Christi; sed coniunctim dixit *Christo, & membris eius*: quare sublatis leprosis, non continuò tollitur Christus: nec tollitur totalis instituti causa; sed manet prima charitas, & ministerium per exercitia vitæ religiosæ Christo impendendum, & contemplatio Magdalenæ, quæ optimam partem elegit: cessante, quoad Christi membra, actione Marthæ. adeoque potius dicendum est, quod post mutationem status monialium magis dignum deinceps traxit ad se minus dignum, *c. unic. de consec. eccl. in 6.* vt leprosi quidem non minùs quàm antè curarentur; sed ipsæ religiosæ præcellentiores remanerent; nec iam quasi leprosorum causa dumtaxat haberentur. 16. Non cessare hîc causam totalem cessantibus leprosis, exstantibus religiosis.

Prout diximus ideo hospitalia religiosorum excepta esse à dispositione d. clem. *quia contingit.* adeoque decreto Concilij Tridentini, vbi administratores, non perpetui sed triennales constitui tantùm possint: dum contra hoc monasterium perpetuum est, neque moritur. 17. Regularia hospitalia excepta à c. 8. s. 25. Conc. Trid.

tur: perpetuam administrationem habet; nunquam triennalem. præsertim attentâ etiam Cardinalium declaratione suprà relata.

18. Vt Clementina constitut. insit decreto Trid. At, inquiunt, non influit Clementina in hoc decretum Concilij quoad §. *quod si hospitalia*: quoniam Clementina illum casum non expressit: at verò satis expressit Clementina de quo genere hospitalium disponeret; excepitque ea, quæ sunt religiosorum; etiam latè significatorum. atqui Tridentinũ *in d. §. quod si*, loquitur de eo genere, de quo Clementina ibi innouata, dum ait, *quod si hospitalia ha.*, relatinè ad ea, de quibus Clementina: vt huiusmodi relatio includat tantum ibidem inclusa, excludat ibidem excepta.

19. Quid ergo in regularibus Trid. statuat. Sed aiunt Tridentinum se explicat *in §. itaque si prædicti omnes & singuli cuiuscumque Ordinis & religionis, qui admidistrationem hospitalium habent, non tamen regularibus subiecti, vbi viget regularis obseruantia &c.* vbi satis innuit etiam in regularibus se loqui: ita quidem est in personis regularibus; non tamen in rebus, & hospitalibus ipsis regularibus. nam Tridentinũ, *prædicti*, inquit, *omnes* personas significat, quæ vt dixerat antè, *hospitalia in commendam, administrationem, aut quemcumque titulum* &c. obtinent. *hospitalia*, inquit Clementina, *militarium Ordinum, aut religiosorum etiam aliorum* &c. & *quorum tamen hospitalium rectoribus* &c. alia de hospitalibus, alia de rectoribus disponendo.

Deinde agit Tridentinum *in eo §.* de monendo & cogendo per censuras: vbi iurisdictio requiritur, quæ in subditis Ordinario dici posset esse prompta; In regularibus exemtis, vti sunt plerique, non æquè. sed ad causam leprosorum, bonorumue diuersionem quid interest administrantes Ordinarijs, an regularibus subsint. cur quod an his, non in illis obtineat? præsertim cùm ibidem exemtioni derogetur. nisi quod foris alius pius vsus quærendus non sit; qui intus habetur in monasterijs. præsertim vbi viget regularis disciplina?

Addit autem *vbi viget regularis disciplina*: quod tum Superiori Ordinis ea cura incumbat imprimis: & Clementina à Tridentino innouata, regulares debitam hospitalitatem negligentes *per superiores*, inquit, *eorum arcta districtione cogantur*: eodemque modo Tridentinum *s. 21. c. 8.* emendanda, in monasterijs, quamuis exemtis, vbi non viget regularis disciplina, committit Episcopis: in ijs, vbi viget; Superioribus Ordinis. vnde liquet hunc §. non obstare, quo minus decretum Concilij intelligatur de ijs hospitalibus, de quibus Clementina; cui inhæret, refert, sequitur, innouat. 20. Superiores prouident.

21. Vbi non viget regularis obseruantia, Episcopi; etiam in exemtis.

Vrgentur & alia verba Tridentini, *hospitalia in quemcumque titulum concessa, vel si ecclesiæ parochiales hospitalibus forte vnitæ, aut in hospitalia erectæ, & personis in administrationem concessæ sint*: sed nullibi in his verbis de regularibus: neque leprosaria hæc propriè vnita cuipiam est; sed status antiquus personarum famulantium in regularem mutatus. & denique quemcumque sensum ea verba habere possint; tamen restringuntur per verba relatiua mox sequentia; *iuxta constitutionem Concilij Viennensis, quæ incipit, quia contingit*: quæ, disertè hospitalia religiosorum excipit. 22. Clementina in regularibus excludendis intelligenda, ut in Trid. relata.

Nec tantùm religiosos excipit in propria significatione dictos, de qua re mox pluribus, sed etiam latiori acceptos, vt ea disputatione planè opus non sit, an religiosæ, de quibus quæstio, sint veri nominis religiosæ, dum d. Clementina *quia contingit* excipit hospitalia militarium Ordinum, & religiosorum aliorum, vocabulo latè accepto; tum propter regulam 15. *de reg. iur. in 6. odia restringi, & fauores conuenit ampliari*: tum propter vocabulum *aliorum*, quod connectit ea 23. Etiam in regularibus latè dictis.

quæ

quæ eiusdem quasi sunt generis, adeoque religiosos etiam latè sic dictos, quemadmodùm militares, præsertim coniugati, lata admodum significatione sunt religiosi. quare & illi intelligentur, qui religiosi sunt, quamuis non à Sede Apostolica positiuè probati; præsertim non Mendicantes: qui soli ex importunè etiam confirmatis *in c. 1. de religios. dom. in 6. in princ.* inter non probatos ibi sunt extincti. *Religiosi*, inquit Spigelius *in lexico, nostris propriè dicuntur, qui paupertatem, obedientiam, castitatem perpetuam Deo vouerunt, sed & ampliori significatu hi accipiuntur, qui aliquid ex illis votis obseruant, vt hospitalarij, & templarij.* sicut ergo huiusmodi impropriè dictorum religiosorum militariū hospitalia non licet euertere; sic nec aliorū, qui non omnes solemnes notas religionis habent.

24. Quid Pius in his egat? Denique Pius V. 15. *kal. decemb.* 1568. statuit, vt congregationes omnes in communi viuentium, cum distincto à sæcularibus habitu, extra votum solemne religionis, teneantur eligere vnam ex religionibus approbatis, quam profiteantur: *electa*, inquit, *vna sub qua degant ex regulis approbatis, in quam maior pars vocum ipsius Capituli consenserit, trium votorum substantialium professionem regularem intra mensem solemniter emittant, & in ea tam ipsi, quàm illam deinceps ingressuri atque professuri, perpetuum ferant Altissimo famulatum.* regulam approbatam assumere nolentes intra annum, iubet eijci. quod si ergo hæc domus nō fuisset religionis approbatæ, Superiores nec tam ignari vt nesciuissent, nec tam ignaui fuissent vt noluissent hactenus obedire Sedi Apostolicæ, & præcepto d. bullæ iam pridem editæ. Deinde pridem de illis pronunciauit Episcopus Cameracensis; *quarum nota est deuotio, & religio*, inquit, *approbata*: Item *iugum eis impositum Ordinis.* Item *viuent sub regula S. Augustini cum tribus votis*: Item *professa canonicè regulam S. Augustini*: Item, *diuinis vacent obsequijs*: Item, *velata sint*, seu velum fuit ijs iam olim datum: quod à primordijs ecclesiæ signum fuit voti solemnis. *c. virgines. 20. q. 1. Tertull. lib. de velandis virgin.* tesseram & characterem virginum vocat Haftenius *Disquis. mon. l. 5. t. 9. d. 7.* describitque quod probationis, professionis, consecrationis. &c. quæ omnia vocabula nec congruunt ijs, qui simplex tantùm votum habent, sed qui solemne. vt c. *nullus. 19. q. 3.* canonicorum regularium professionem, canonicam vocat.

At, inquiunt, data est illis olim ab Ordinario regula S. Augustini: at hoc non sufficit: quia c. vlt. *X. de rel. dom.* coniunctim *regulam*, inquit, *& institutionem accipiat de approbatis*: vt non videatur regula sola sufficere; sed institutiones approbatæ requirātur. vt institutiones hic dedit Ordinarius nō approbatas à Sede Apostolica, sed suas sed error is est. vel enim synonima sunt ea verba; vel dictio, *&*, coniunctiua intelligenda est pro disiunctiua. siquidem quædam religiones approbatæ regulam dumtaxat ab origine habent, non alias constitutiones à Sede Apostolica approbatas: aliæ regulam non habent, sed institutiones aut constitutiones tantùm: vt religio Carthusianorum, & Societas Iesu. vnde etiam Conc. Trid. *s. 25. de reg. c.* 16. Societatis institutum vocat, non regulam: & tamen quis ideò neget Societatem religionem, seu Ordinem esse? quare Nigronius *in Comment. in regul. commun. Societ. relatus ab Auberto Miræo in forma institutionis canonicorum in notis* eam regulæ institutionum, & constitutionum acceptionem rectè & latè deducit. *Vide & Haftenium disquis. monast. lib. 1. d. 2. & 3.* & Ioann. Andreæ *in c. 1. de religios. dom. in 6.* in simili quærit, an diuersa sint religio & ordo? qui effectus sunt aut nascuntur ex regula, & institutione: vt non tantum

25. An præter regulam requirantur aliæ institutiones à Sede Apostolica approbatæ, ut dicantur veræ religiosæ.

tùm ordo approbatus, sed & religio esse debeat? & ex eadem decretali rectè deducit pro ijsdem illa accipi. vt certò dicendum sit sufficere susceptionem regulæ, aut instituti approbati. vt *in c. perniciosum*. 18 *q*. 2. vt aliquæ sint sanctimoniales non aliud requiritur, quàm vt secundùm regulam Benedicti, Basilij, aut Augustini viuant. quod si accedant aliquæ fundatorum, aut Episcoporum ordinationes; fundatorum voluntas pro lege est. *c. vltima*. 13. *q*. 2. & aliàs vtile per inutile non vitiatur. tametsi nec Ordinariorum inutiles dici oporteat ordinationes. imò Gregorius *in c. cognouimus*. 18. *q*. 2. *Episcopo loci*, inquit, *cura sit monachorum causas, vtilitatesq́; disponere*.

26. Statuta regulam non vitiant, etsi illa non sint à Sede Apostolica approbata.

Vnde multi in his locis sunt Episcopi, qui in monasterijs fœminarum sibi subiectis non tantùm initio dum fundantur; sed & quoties ab eis visitantur, si visum eis sit, non tantùm statuta & ordinationes eis præscribunt; sed etiam formulis professionis quidam interserunt; vt præter castitatem, & paupertatem, obedientiam spondeant superioribus regularibus non tantùm; sed etiam ipsi Episcopo: cùm tamen hanc nulla, quod sciam, regula approbata vouendam præscribat, & toto genere differat obedientia, quæ Episcopo debetur, ab ea quæ regularibus Superioribus. hæc votiua est, secundùm regulam; & ex voto promanat: illa ex ecclesiæ canonibus tantùm, & ex hierarchico Episcopi officio. hæc quasi priuati iuris; illa publicæ potestatis est. *tot. tit. X. de maior. & obedient.* neque tamen quisquam dixerit propter huiusmodi additamentum omnes professiones vitiari.

27. Iure permittitur Episcopis illa regularibus dare.

Imò, vt mox citauimus; Gregorius *in c. cognouimus*. 18. *q*. 2. *Episcopo loci*, inquit, *cura sit monachorum causas vtilitatesq́; disponere, illorum vitam competenti, regulariq́; debet moderamine disponere*, fundariq́ue eius authoritate debent noua monasteria congregationesq́ue. *c. de monachis. c. cellulas. c. nullus*. 18. *q*. 2. ad eum *pertinet Monachorum disciplina. c. Abbates. c. monasteria ibid.* ita quidem vt si locus aliquid præter regulam exiget, statui illud, ordinarique ab Episcopo possit, & debeat. regulari moderamine disponi monasterium nouum ab eo permitti, seu probari. *d. c. cognouimus. d. c. de monach.*

28. Quid de duplicibus monasterijs sentiendum?

Iterum negant institutionem esse probatam pro religiosis vtriusque sexus, in eodem loco cohabitantibus: quod ea forma ecclesiæ Romanæ sit ignota: sed ignota non est: at in VII. Synodo, Concilio Agathensi, atque aliàs duplicia huiusmodi monasteria separari iussa sunt. *c. definimus. c. in nullo. c. monasteria*. 18. *q*. 2. non vt soluantur monasteria, & religiosi in mundum eijciantur; *c. peruenit in fin. eod.* sed vbi essent plura, in his monachæ, in illis monachi collocentur: vbi vnicum, *religiosus Episcopus*, inquit d. c. in nullo, *mulieres quidem in suo loco manere studeat* (vt hîc est factum) *monachos autem aliud monasterium ædificare cogat*: nec additur quidquam de noua eis vlterius institutione danda. ecce quantùm absunt isti canones ab eo, quod hic intenditur. quinimò *in d. c. definimus* non exstirpatio huiusmodi duplicium monasteriorum; sed reformatio præscribitur. ad eum ferè modũ, quo sonant statuta cætera horum monasteriorum, cùm in illis adhuc esset vterque sexus.

In summa, huiusmodi cohabitatio non inficit regulam, aut institutionem; quo minùs veri sint religiosi ita cohabitantes; & maneant tales; sed separatim debeant, *propter insidias diaboli*, inquit d. c. monasteria, *aut propter oblocutiones hominum collocari*: non autem noua vlterius regula, aut institutio separatis danda est, nec id vlli canones requirunt.

Qui-

Quinimo regula à Saluatore S. Birgittæ dictata, vt ait Breuiarium Romanum, & pluries à Sede Apostolica approbata, duplicia monasteria, muris tamen suis & claustris separata admittit. *& c. perniciosam.* 18. *q.* 2. etiam canonicos viros & fœminas in ecclesia sociari vetat; quod vsus tamen in superiori & inferiori Germania multis in locis retinuit. & verò nosocomia Belgica olim pleraque fuerunt vtriusque sexus. vt hæc cum leprosarijs eandem obiectionem patiantur, neque cedere debeat cacabus ollę; sed in pari causa melior sit conditio possidentis; etiam incerto; imò nullo titulo. quanto magis & iusto titulo, & confirmatione Apostolica? vt à monasterio leprosis seruiente auferri non debeat, quod detur nosocomio.

29. Vetus immemorialis præscripta consuetudo approbationi æquiualet.

Nota, inquit Sabarella *in Clement. quia contingit de rel. dom. ista quatuor æquiparari: ius commune; statutum in fundatione appositum; consuetudinem præscriptam; & priuilegium.* & id satis probat d. Clement. *vers. vt ij ad quos.* quamuis ijs deroget in *fin. §. pen. ibid.* vt consuetudo quatercentenaria sufficere debeat ad hanc regularium reputationem, præsertim vbi contrarium non demonstratur.

Quod si is sensus ecclesiæ Belgicæ hactenus fuisset, multa hîc sunt hospitalia vtriusque sexus, vbi eadem ferè, quæ hîc obtinent: & aliquibus quædam olim locis lapsæ sunt, quibus alioquin melius fuisset nubere quàm vri; nec vllæ tamen permissæ sunt nubere: imò

30. Passim pro religiosis habitæ hic istiusmodi personæ.

de facto hæreticorum tempestate nuptæ, deinde separatæ, ab hæreditatibus vbique sunt exclusæ, opinione communi, & Judicum sententijs pro veris religiosis sunt habitæ. quod Belgicæ ecclesiæ Iudicium semper fuerit, tales solemniter esse professas, & matrimonij, proprietatisque incapaces.

31. Aut ergo constitutiones illæ hic olim non publicatæ, receptæ; aut regulam approbatam Episcopalia statuta non impediunt.

Adeoque cùm hic sint infinita monasteria ab Episcopis sic instituta, inferre oporter tunc illas constitutiones nondum fuisse receptas, vt aliàs non præsumuntur. *Menoch. de præsumt. lib.* 2. *t.* 2. aut retentam ab Episcopis veterem authoritatem, communi vsu & more firmatam; *Azor. Institut. mor. p.* 1. *l.* 11. *c.* 23. *q.* 6. seu potiùs iure eis competentem, & ante Concilium Lateran. & Lugdunen. nondum Sedi Apostolicæ reseruatam. ob quam causam institutos ante illud ordines negat approbatione illa egere c. 1. *§. sanè. de relig. dom. in* 6. vbi sine illa solidum illorum statum vocat. aut denique (quod verum est) assumpta solum regula approbata à Sede apostolica inductam esse religionem approbatam; tanquam illius effectum.

32. Illa immutabilis est, non ista.

Si quidem, *vt dictum est suprà*, regula approbata facit religionem, & monasterium approbatum: eaque citra potestatem pontificiam est immutabilis: aliæ extra regulã constitutiones mutari possunt: sicut & in principio statui, siue ab Ordinarijs, siue à Superioribus, siue à Capitulis Ordinum. *Nigron. vbi sup. & quos citat, & Azo. inst. mor. p.* 1. *l.* 13. *c.* 11. *q.* 2. *Hasten. d. disq.* 3. *n.* 3. *alijque passim.* quod autem à doctoribus dici solet modum viuendi approbatum esse debere, vt sit religio; id ipsum intelligunt de ipsa regula, aut instituto cuiusque Ordinis. *c. regula. dist.* 3. *Nigron. vbi sup.* Jn secundarijs autem ordinationibus, & statutis cuiusque domus authoritatem Ordinariorum, Superiorũ, aut Capitulorum Ordinis Concilium Lateranen. aut Lugdunen. *d. c. ne nimia. X. de religios. dom. & c.* 1. *eod. in* 6. nullo verbo imminuit: aut huiusmodi secundaria statuta, aut Ordinationes vllatenus vetuit. vt idem monasterium improbari non debeat, quod præter regulam approbatã aliquas ab Ordinario, aut fundatore leges acceperit. vt clarè admodum dicit Walterus Abbas *in literis suis* an. 1281. huic domui datam regulam

Q

lam S. Augustini,& insuper statuta Episcoporum Camerac. & interea vnum,de numero.additque hæc; etiam ab Vrbano IV. confirmata: & propterea se,quamuis Prouisorem domus,mutare nihil posse.ergo à G. Episcopo Cameracen.an. 1220. præscripta sunt regula, &. tria vota substantialia,paupertatis, castitatis, obedientiæ : in quibus vtitur verbo *profitentes:* quoad statuta verò,accuratè alijs verbis, *eorumque*, inquit, *quæ authoritate nostra seu successorum ibidem ordinata fuerint,obseruantiam promittentes.* quæ verba ibidem accuratiùs regulam, & vota substantialia distinguunt ab ordinationibus ; quàm vt admittant vllas cauillationes.accedit quod in emissione huiusmodi votorum datur à sacerdote velum professis, eaque fit in manu præfectæ. *iuxta c.pen.*20.*q.* 1.

33. Regula & modus viuendi militarium,vt debuit à Sede Apostolica approbari, an non ita & hic leprosis seruientium?

Quod aiunt Ordines militares, quamuis assumpta regula approbata, futuros non fuisse religiones approbatas; nisi sub eo statu à Sede Apostolica fuissent approbati: & pari modo hic non sufficere, vt assumpta sit regula S. Augustini, nisi simul institutum seruiendi leprosis coniunctim cum regula à Sede apostolica probetur: iudiciaria scilicet, & practica confirmatione; qua opus esse declarat Suarez *tract. de virt. & stat. relig.t.* 3. *l.* 2. *c.* 15. sanè argumentationem sophisticam continet, coniunctorum & diuisorum.

Si quidem authores istorum Ordinum militarium nouam religionem inuenire voluerunt, & præter regulam Ordinis,pecularia vota & præcepta instituti primaria, & instar regulæ ; seu quæ simul complexa nouum institutum facerent; quod, vt tale, eguit apostolica probatione : cæterùm si eidem authores regulam tantùm approbatam assumsissent, vt regulam; reliqua vt secundarias & mūtabiles ordinationes, si hæ consisterent cum præscriptis alicuius regulæ,cognoscente & permittente Episcopo, *iuxta d. c. de monach.* poterat fieri monasterium, & religio approbata : sed quoniam huiusmodi militaria instituta cum regula non consistunt ; & tamen primariò intenduntur, egent apostolica probatione. vti Alexand. IV. Ordinem militarem S. Lazari, *bullâ quæ inter illius primas extat in bullario,* &, vt sonant verba, illis regulam S. Augustini confirmauit: cùm regula S. Augustini simplex confirmatione non egeret. *c.* 1. *de religios. dom. in* 6. sed quatenus contrariatur militiæ : & sic ipsum institutum pro parte illa commixta tanquam noua religio, eguit apostolica probatione.

Mutari, inquam possent hæ ordinationes : sed in quantum sunt ordinationes : cæterùm quæ descendunt ex fundationibus patronorum,ea mutari omnino non possunt. *d.Clement. quia contingat. & ibi Sabarella n.* 11. nisi fortè fundatio executionem habere non possit. *c. nos quidem.X.de testam.& ibi DD.& in d.Clement.quia contingit.d.c.8.vers.nisi fortè.s.*25.*Trid.*& quidem in vsum proximiorem institutioni tunc fit mutatio.*d.c.8.s.*25. *Trid.* 34. Mutari regula non potest,sed ordinationes.

Quod si ergo iustum olim hic visum fuerit viros dimittere,Episcopus religiosas mulieres in suo loco manere studuit; quamuis circa alia aliquid mutandum foret, quod secundarias ordinationes spectat ; circa mulierum tamen mansionem mutandum nunc nihil est. *d. c. in nullo.* 18. *q.* 2. vt omittamus liberum arbitrium nullatenus esse in hospitalibus fundationis Regiæ. *de quibus latè Barbos. de iure eccles. vniuers. l.* 2. *de hospital. c.* 11 *n.* 56. vt est hoc; quatenus fundatum est à Regis prædecessoribus: nec in ijs,quæ sunt sub protectione etiã regiâ immediata. *Trid. s.* 22. *c.* 8. vt & hoc esse creditur.

Iterum vrgent, Episcopo non competere ex vi sui muneris,etiãsi non adesset prohibitio,approbare

35. Qualiter olim religiones ab Episcopis probatæ etiam votũ solemne & matrimonij diremtiuum continuerint.

re religionem, solemnizando vota: inhabilitare enim personam ad matrimonium subsequens in vniuersa ecclesia, & efficere vinculum religionis, & religiosi, Pontificis summæ potestati competit. Suares *vbi sup. c. 17. n. 25 & seqq.* ex quo ibi *n.* 27. dicunt nõ improbabile veteres ordines ante confirmationes apostolicas vota simplicia tantùm habuisse, non irritantia matrimonium.

Sed periculosa esse hæc doctrina videtur. quandoquidem nec hodie quidem confirmatione iudiciaria & practica, quam, vt aiunt, Suarez requirit, illi veteres Ordines à Sede Apostolica sunt approbati: sed tantũ illos Ordines, quorum institutio Concilium generale præcessit, in solido statu Pontifices voluerunt permanere. scilicet eo iure quo antè, tacito Sedis apostolicæ assensu, ex Episcoporum authoritate, & communi vsu, ac more ecclesiæ suffultos. ita loquitur c. 1. *de religios. dom. in 6.* sequeretur ergo; si vera foret doctrina huiusmodi, nec hodie solemnia esse vota in religione S. Anthonij, Benedicti, Basilij, Augustini, nec religiosos matrimonij incapaces. quo nihil sit absurdius. & propterea saniùs Malderus *de iustit. tract.* 10. *c. 5. d. 3. §. dico quintò ex,* inquit, *irritans matrimonium post solemnia, aut ritè facta vota monastica, ab Apostolica traditione descendit, & semper in ecclesia fuit.* quod exinde multis probat.

Quare vi Apostolicæ traditionis huiusmodi vota solemnia etiã olim fuerunt, seu ex communi vsu, & more ecclesiæ, *vt vult Azor. institut. mor. p.* 1. *l.* 11. *c.* 23. *q.* 6. aut etiam vi potestatis episcopalis nondum facta Sedi Apostolicæ reseruatione approbationis nouæ regulæ. ex communi doctrina; qua dicitur Episcopum vnumquemque in sua diœcesi omne id posse, quod Pontificem in orbe vniuerso: ijs exceptis, quæ in signum supremæ illius potestatis expressè, & specialiter sunt reseruata, aut de quibus in contrarium per sacros canones non sit statutum. *Cucch. inst. maior. de off. legat. n.* 103. alioquin certum est Episcoporũ statuta intra suas dioceses coarctari, vt talia: *c.* 2. *de constit. in 6.* quamuis qualitates subditis impressæ eos vbique comitari possint. vt Ordo clerico aut sacerdoti collatus eum vbique sequitur, matrimonij incapacem facit; vt & matrimonium secundùm solemnitates loci celebratum, extra locum sequitur, & incapacem alterius coniugij reddit, durante primo. *c.* 1. *X. de spons. al. & matrim.* & pariformiter dicendum est, vota olim ritu prisco ecclesiæ celebrata, *de quo Malder. & Azor. vbi suprà, & plenius Haftenus disquis. mon. l. 4. t. 8. d. 1.* veros fecisse religiosos, & incapaces matrimonij, etiam extra locum vbi iuxta illius solemnitates emissa fuerant.

Denique etiam vetitæ sunt hodie omnes suppressiones, dismembrationes, & applicationes *per reg. 21. Cancellariæ,* nisi auditis partibus, verificatis causis, secundùm præscriptum d. regulæ 21. *& c. 6. s. 7. c. 9. s. 14. s. 24. c. 13. Trid.* Neq; porrò partibus inauditis per prouisionem aliquid decernere permissum est: multò minùs remotá appellatione exequi; quasi id concedere videatur bulla confirmatoria Concilij; & Sanctio Clementis VIII. 1600. *incip. ad tollend.* quia illa non aufert ius naturæ, ne quid aduersus inauditum statuatur. & loquitur de executione decretorũ Concilij. at hîc negamus eo in casu nos esse, sed Episcopi decretũ esse dicimus, non Concilij: atque prætextum Concilij perperam adductum. ac magis præposterè imploratam plenitudinem potestatis sæcularis, quam in rebus ecclesiasticis non agnoscit ecclesia. *c. bene. d. 96. c. 1. X. ne Sede vac.* vbi in negocio monasterij Rex Hungariæ,

Episcopi, & Primates supplicarunt Papæ, non suo marte statuerunt, sed nec eo tempore exauditi, sed in aliud reiecti.

RESPONSVM III.

Hospitale olim exemtis vnitum non fieri exemtum.

RELigiosorum exemtio hospitale, eiusque sacellum ipsis vnitum non fecit exemtum. *c. ex ore. in fin. X. de priuileg. c. volentes. in fin. eod. in 6. clem. quia contingit vers. contradictores. de religios. dom.* quam etiam innouauit Concilium Trid. *s. 7. c. 15. de reform. s. 25. c. 8. & consonat s. 22. c. 8. & 9.* quibus in locis vnio, exemtio, priuilegium, præscriptio, vel consuetudo immemorialis, nō obstare declaratur, quo minus visitari hospitale ab Ordinario, & rationes exigi possint id adeoque hîc obtinet, quamuis ab annis centum religiosæ sint in pacifica possessione hospitalis, sacelli, & bonorum, sine Episcopi visitatione, aut rationum exactione. qualem allegationem *in c. cum ex officij. X. de præscript.* nullam Innocentius III. reputat. cùm *contra visitationem*, inquit, *non potest aliquo modo præscribi.* liquidum autem hic est ante vnionem hospitale & sacellum, vtique Beginarum, fuisse sub Ordinario, vt & erant Beginæ. *c. ratio. de relig. dom. in extrau. comm. in verb. diœcesanis locorum & parochialium ecclesiarum rectoribus reuerenter obediunt.* quamuis etiam tunc esset sub patronatu Abbatis Ordinis exemti. patronatus autem vbique admittit, imo fere exigit Diœcesani institutionem, aut superioritatem. *tot. tit. de iur. patron. Conc. Trid. s. 14. c. 12.* vt ne quidē, si à laicis ad exemtos peruenerit, ius Episcopale minuatur. *c. cum saeculum. X. de de iur. patronat.* quin, etsi rationes ex consuetudine aut priuilegio alijs red li debeant, etiam adhiberi debeat Ordinarius. *Trid. d. c. 9. s. 22.*

1. Eoque visitari potest ab Ordinario.

2. Visitationi nulla obstat præscriptio.

3. Patronatus à laicis aut alijs ad exemtos delatus iura Episcopi non minuit.

De Iure patronatus.

RESPONSVM I.

De aduocatis.

CVm non sit nouum malè à laicis haberi ecclesias, & clericos, *c. non minus. X. de immunitat. eccles. c. clericis eod. in 6.* sed id *tradat*, inquit, *antiquitas*: Concilio Carthaginensi V. iam olim visum est, ab Imperatoribus postulandos esse defensores: ne fatigetur ecclesia. *c. ab Imperatoribus. 23. q. 3.* sicut defensores ciuitatum inuenti sunt ad propulsandam potentiorum iniuriam. *l. defensores. C. de defensor. ciuitat.* ex hac origine prodierunt aduocati ecclesiarum. *Eras. Chokier tract. de aduocatijs. l. 1. q 7. Burgund. ad Consuet. Fland. tract. 8.* sed quoniam quod ad defensionis subsidium est inuentum, à quibusdam ad depressionis dispendium est retortum, *prohibemus*, inquit Concilium Lateranense *in c. in quibusdam. X. de pæn. ne patroni, vel aduocati, seu vicedomini de cætero plus vsurpent; quàm reperiatur in iure permissum.* reperitur autem in iure nihil permissum præter *antiquos*, inquit Lucius III. *in c. præterea. 23. X. de iur patronat.* & moderatos reditus, ab Episcopis institutos: seu vt interpretatur Panormitanus *& alij ibidem* in erectione reseruatos.

Sed, vt Saluianus *l. 5. de prouidentia Dei* ait quosdam, vt onus exactionis euadant, tradere se tuendos, protegendosque maioribus, dedititiosque se diuitum facere: hos autem sæpe hac lege tueri pauperes videri, vt spolient: ita Gail. *l. 2. obs. 54. n. 6 aduocatus tutelaris* (inquit) *non collectare suos tutelares, sed pro viribus defendere atque protegere debet: quia ius protectionis nullam tribuit subiectionem. etsi in ea re quandoque perniciosè erretur: & ius aduocatia*

1. De defensoribus olim postulandis.

2. De aduocatis ecclesiarum.

3. Ne præter olim reseruatos reditus quid exigant.

4. Non collectæ.

5. Non subiectionem.

tiæ plus æquo extendatur : & ad quæstum, atque priuatam vtilitatem transferatur. nullum sanè grauamen inferri vult ab aduocatis, seu patronis d.c. in quibusdam *d. c. præterea.* quo etiam spectat Concilium *Trid. s.* 22. *c.* 11. quod generalius Concilium Lateran. *in d. c. non minus* in ijs, qui potestatem habere videntur, reprehendit; quod ecclesia tot angarijs affligatur, vt ei quadrare videatur deploratio Jeremiæ, *Princeps prouinciarum facta est sub tributo: iurisdictionem etiam*, inquit, *& authoritatem prælatorum ita euacuent, vt nihil potestatis eis in suis hominibus videatur remansisse.* vt non tantùm prouentus, sed etiam iurisdictionem ad se diuertant; seu, quod amplius est, quasi iure aduocatiæ, in ipsas ecclesias, & prælatos iurisdictionem vsurpent.

6. Nullum grauamen.

7. Iurisdictionis immi. nutionem.

Quare idem Chokier *d. tract. q.* 34. negat aduocatis ius esse collectandi. quod d. c. præterea vetari Interpretes intelligunt per verbum, *regium*, quod pro tributo accipiunt. ius etiam hospitij militum, & pastum iumentorum, *in verb. albergariam, & fodrum*: & *in d. c. non minus* fossatam, expeditiones, & alia seu quæ ad necessitates castrenses pertinent, multò magis canum venaticorum, nutrimenta, & expensas; extra necessitatem publicam, in vsus aduocatorum priuatos. quamquam multis locis huiusmodi vsurpatio, vel expensarum redemptio inualuerit aduersus canones, & etiamnum obtineat: etiã pacto illo adiecto, quod nihil vmquã exigetur aliud. quale pactum ex causa onerosa natum reuocari non potest: vt aliquando priuilegium in mera liberalitate fundatum. *Euerard. cons.* 31. *n.* 18. & in vectigalibus ne quidem in extrema necessitate admittit. Wames. *cons. can.* 519. *n.* 2.

8. Regium, albergariam, fodrum.

9. Fossatam, expeditionem, &c.

10. Pacta super his ne quidem ob necessitatẽ mutanda.

Et quoniam alia est affectio parentum naturalium erga liberos, quàm vitrici & nouercæ, vetitum est ne ius aduocatiæ, quocumque contractu in alium transferatur. *d. c. præterea.* nisi fortè cum vniuersitate bonorum, cui adhæreat. *c. ex literis, eod.* quod & Concilio Trid. innouatum est. *s.* 25. *c.* 9. *vers. nec dictum.* nam vt ille dicebat, fieri nequit, vt qui officia emerint, non vendant: sic qui non ex fundatoribus descendunt, sed pecunia aut simili modo aduocatias, & patronatus acquisiuerint, grauiores vtique exactiones inferant. prætérquam quod patronatus, etsi non sit spiritualis, tamen iuri spirituali annexus est; & ita pecuniaria acquisitio ad simoniacam prauitatem vergit. eoque magis damnatur illius acquisitio ad finis spiritualis abusum: *c. quia clerici. X. eod.* ambitionem aut cupiditatem. *c. si quis basilicam; de consecr. d.* 1. quamquam aduocatia armata, vice-dominatus, guardia, vel custodia, nonnumquã merè aut magis temporalis sit: tamen in genere *d. c. præterea* contractus super illis facti damnantur, & grauamina ecclesijs illata. quin & maximè vacatione illarum occurrente bonorum & iurium ecclesiæ vsurpatio. *d. c. in quibusdam. c. generali. de elect. in* 6. quæ fere est regalia. *quam tetigimus in Iur. pont. nou. anal. de elect. n.* 3. *& de iur. patronat. in fin.*

11. Aduocatia vt in alium nequeat transferri.

12. Nisi per consequentiam bonorum.

13. Cur?

14. Contractus desuper inliti irriti.

Conradus II. Jmp. Ducibus Brabantiæ ius aduocatiæ concedit in omnes ecclesias, & ecclesiasticas personas: earumque bona in suo principatu existentium; sed in gratiã ipsorũ. quia nimis graue eis esset propter distantiam & paupertatem Regem ipsum adire. vbi & hoc ait, nulli licitum esse alicuius ecclesiæ aduocatiam vsurpare, nisi banno regio ad hoc esset institutus & infra, mandat vt nomine Jmperij ita tueantur, & defendant; ita *quod*, inquit, *ab ipsis nil per potestatem recipiant, aut exigant præter ius aduocatiæ: quia aduocati non debent esse deprædatores, sed defensores ecclesiarum, &c.* Refert Butkens *aux Trophées de Brabant aux Preuues p.* 39. in

15. Aduocatia ecclesiarũ Brabantiæ.

16. Sine exactione.

in diplomate autem Othonis Regis Lathariens. 948. *ibid. p.* 16. pro Abbatia Gemblacen. permittitur subaduocatus, sed vnicus: qui *nihil aliud*, inquit, *iuris habebit, nisi per singulos annos de vnaquaque domo denarium vnum, gallinam vnam, auena sextarium vnum.* cùm Duces Brabantiæ progressu temporis plura exegissent, sub Ioã. III. an. 1336. est transactum; vt per omnes simul Brabantiæ prelatos præstitis 1600. coreweis, quas angarias vocat, & canum certorum dierum nutrimentis, ab omni vlteriori onere essent liberi: *saluis correweis recipi consuetis in expeditionibus, & canaleaturis publicis, cùm eos guerram apertam habere contigerit.* quæ tamen damnat d. c. non minus; sed non satis antiquæ Impp. leges. quas plurimi sequuntur qui clerum cum populo obligant ad commune bellum defensiuum, seu cùm Princeps inuaditur. *citati à Mert. de Iurisd. p. 3. cas.* ... alioquin omnia huiusmodi seruitia incerta sunt: ex pactis, & vsu pendent. *Vid. Miræum donat. Belg. l. 2. c. 51.*

17. Subaduocata.

18. Quæ iura?

RESPONSVM II.

De iure quasi patronatus per territorium vniuersali.

1. Contra communes regulas est.

IVs patronatus laicum vniuersale, per totum territorium A. extensum ad omnes pastoratus, capellanias, matricularias, aliaque beneficia, quod ab immemoriali tempore cõpetere asseritur Comiti I. videtur communes iuris regulas transilire; quæ ius patronatus non agnoscunt, nisi in ijs, qui ecclesias, aut beneficia fundauerint, dotauerint, aut construxerint. nec est verisimile ecclesias omnes parochiales præsertim tam antiqui territorij, omniaque territorij beneficia fundata esse à prædecessoribus eiusdem Comitis, & quamuis patroni ecclesiastici, quibus ius parochiale competit, per incorporationem ecclesiæ parochialis, personatus, aut alterius spiritualis iurisdictionis, aut authoritatis multis in locis vsurpent prouisionem beneficiorum; quamuis postea nec à se, nec antecessoribus fundatorum, vbi fundantibus alijs ius patronatus expresse reseruatum non est; tanquam vniuersale ius in parochia habentes. *c. quæsitum. 1. q. 3. c. in apibus . q. 1. c. cum priori. cum. seqq. 13. q. 1.* & Ordinarij: qui vt tales ibi fundatam habeant intentionem: *c. cum contingat. X. de for. compet.* & quibus accrescit quod infra suum territorium de nouo emergit. vt capellæ intra terminationem parochiæ. *c. plures. 16. q. 1.* & nouæ parochiæ; *c. ad audientiam X. de eccles. ædif.* tamen, vt tales ecclesiastici propriè dictum ius patronatus non censentur habere, *vt in c. dilecta. X. de excess. prælat.* ita in ijs, qui propriè dictum habent, seu ecclesiasticis, seu laicis, non porrigitur illud ad capellas, oratoria, hospitalia, beneficia ab alijs postea in ecclesiarum, aut territoriorum districtibus fundata. *arg. L. 1. D. commun. præd. non videtur*, inquit Rochus de Curte, *tract. de iure patron. in verb. construxit. q. 7. sub fin, rationabile, quod quis sit patronus postea construendarum, ex quo nondum sunt in rerum natura, tempore quo ius patronatus acquiritur, &c.* quamquam *ibid. & q. 16. v. construxit.* admittat constructorem ecclesiæ huius patronatum acquirentem, simul acquirere altarium, & capellarum ante in ea existentium, tanquã accessoriorum. quod vix hodie constabit; cùm c. 12. *f.* 14. *c. 9. f. 25. Conc. Trid.* & idem Rochus *q. 10. & 11. super verb. ecclesiam fund.* bene distinguit inter habentes ius patronatus, & ius parochiale; & eos qui tantùm iurisdictionem in districtu habent. tametsi & confundatur sæpe ius patronatus, primitiui parochi, seu personæ, & sæpe hec vocabula *recto-*

2. Nisi in ecclesiasticis quasi pastoribus primitiuis.

3. Propriè dictum nõ porrigitur ad futura.

4. Sed ad præterita potest.

5. Qui iurisdictionem tantùm habent distinguendi à personis, patronis ecclesiasticis &c.

ria

ria ecclesiæ parochialis, *personatus*, *&* *ius patronatus* in diplomatibus coniungantur. vt & *in d. c. cum dilecta* abbatissa caput dicitur suæ ecclesiæ, & patrona. quæ vocabula in rigore simul non constant. vt res sua nemini seruit. non patrona est, quæ caput eadem, & superior. & huiusmodi patroni, tanquam superiores in loco, extendunt iura sua ad omnia quæ nascuntur in suo territorio. *arg. c. omnes basilicæ.* 16. *q.* 2. & ad nouas ecclesias. *d. c. ad audientiam.* de quali patronatu diximus *in Consult. can. de eccl. ædif. cons.* 1. *& vid. Garciam de benef. p.* 5. *c.* 9. *n.* 56. si quid conferat matrix aut illius parochus: aut noua ex necessitate struatur, (vt etiam censetur peregrinorum obsequium. *c.* 1. *X. de celeb. miss.* (& in quibusdam diplomatibus donantur ecclesiæ sub his verbis, *libera ab omni personatu, & patronatu*: id est optimo iure: salua Episcopi ordinaria potestate.

Itaque, cur hic videatur obtinuisse, vt laici patroni ius vniuersaliter fuerit extensum, etiam ad futura, aliò referendum videtur. neque enim vsus immemorialis & 6. Nec in futuris præscriptio sine possessione esse potest. præscriptio hanc causam videntur dirimere: cùm non plus censeri possit præscriptum, quàm doceatur possessum: possessio autem extendi non possit ad futura, & nondum existentia. quia quod nondum est, haberi aut possideri non potest. non entis nullæ esse dicuntur qualitates: adeoque nec possessio. sed & vsurpatio à d. c. 9. l. 25. Conc. Trid. in potentibus, ac iurisdictionem habentibus præsumta, nimis vniuersalis in hoc casu videtur, practicato post Concilium etiam Trid. per annos plus minùs octoginta. Credendum est igitur alio olim titulo hæc Comitis antecessoribus obuenisse. verisimile est, vt olim nimiùm frequentabatur, vt Episcopi, & Prælati collegia, ecclesias, earúmue bona subijcerent aduocatiæ Principum, aut potentum, nobilium personarum (quæ aduocatia etiam patronatus dicitur, & aduocati huiusmodi patroni) quod ideoque deinceps prohibitum fuit in Concilio Lugdunensi, *c.* 2. *de reb. eccles. non alien. in* 6. verisimile est, inquam, huiusmodi aduocatiam pro ecclesijs totius territorij, & omnibus pijs locis cum facultatibus, in quarum possessione reperitur Comes, fuisse concessam. idque eò magis, quod dictus locus olim subditus fuerit Episcopatui Vltraiectino, cuius Præsules magni tum item Principes, non tantum insignia loca, terras, & bona, tunc alijs in feudum dederint; sed etiam ecclesias, & loca pia nobilium virorum aduocatiæ commiserint. 7. Sed aduocatia asmata.

Hoc supposito, cùm huiusmodi aduocatiæ titulus sit pro d. territorio vniuersalis, possessio & consuetudo hactenus vniuersaliter practicata; dicendum videtur non posse eundem Comitem, eiusue commissarium excludi ab ijs prærogatiuis exercendis in sacello, de quo quæstio; eiusue bonis; quas exercet vniuersaliter in alijs piis causis per dictum territorium. 8. Vniuersaliter etiam per territorium.

Præsertim cùm edictum datum ad Concilium *prouinc. Machlin.* 1607. *art.* 23. 24. 25. ad audiendos computus, & administrationem curandam piorum quorumcumque locorum, præter Episcopos, vocet patronos, vel officiarios locorum, eosque qui huc vsque isti rei operam præstiterunt, siue nomine ipsius Principis, siue vasallorum: audiendis autem rationibus, & administrationibus curandis omnium piorum locorum dicti territorij A. hactenus interuenerunt idem Comes, & eius antecessores. 9. Cum prærogatiuis in alijs consuetis.

Vel denique verisimile est ius eiusmodi eos obtinuisse concessione Comitum Flandriæ: Comites autem Flandriæ ex concessione Imperatoria. vt Conradus Imp. an. 1140. Godefrido Duci Brabantiæ ius aduocatiæ in omnes ecclesiasticos, 10. Vt audiendum computum &c.

Quemadmodùm cùm an. 1404. Episcopus Cameracensis concessit monasterio T. rectoriam ecclesiæ parochialis D. personatum, ac ius patronatus, in beneficijs actu fundatis, & inposterum fundandis, infra metas d. ecclesiæ parochialis; ex stylo ac more loquendi tunc harum regionum: confirmarunt quidem huiusmodi concessionem duo Romani Pontifices; rectoriam quidem & personatum exprimendo; vocabulum autem iuris patronatus omittendo, ne huiusmodi loquendi modo propriè dictus patronatus comprehensus videretur: cùm impropriè dictus ex concessis nasceretur: seu potius cùm illis idem esset. impropriè autem dicto ea competunt, quæ diximus, propriè non item. *Conc. Trid. s.* 24. *c.* 3. *sub fin.* tametsi edictum *ad Synodum prouinc. Mechlin. an.* 1608. *art.* 23. *& seqq.* quædam tribuat. illudque accipiendum sit de vtrisque more communi hîc loquendi.

RESPONSVM III.

Quid hodie ad acquirendum patronatum requiratur?

1. In acquirendo hîc seruandum Concilium Tridentinum. QVod hîc in receptione Concilij Trid. Rex excepit iura patronatuum suorũ, & vasallorum, ad iam constitutos pertinet; non futuros: de iure quæsito non tollendo agit; futuri præiudicium non dicitur: vt non entis nullæ qualitates. In reseruando igitur imposterum patronatu obtinet c. 12. *s.* 14. *c.* 9. *s.* 15. *Conc. Trid.* vt titulus sit ex fundatione, seu dotatione ex bonis patrimonialibus, ex necessitate ecclesiæ, cognitione, & decreto Ordinarij.

2. Ex fundatione, ædificatione, dotatione vt acquiratur? Iure quidem veteri & fundum, & structuram, & dotem conferebat, qui patronus dicebatur. *c. nemo de consec. dist.* 1. *c. piæ mentis. c. seqq.* 16. *q.* 7. *c. filijs. c. decernimus. ibid.* indulgentiùs agit d. c. 12 *& d. c.* 9. vt vel fundum & structuram, vel dotationem congruentem admittat: magis adhuc versiculus vulgaris;

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus:

quasi vel quippiam horum sufficiat. & si plures alij fundum, alij fabricam, alij dotem dederint, partiales patronos fieri communiter receptum est. *Rochus de Curt. tract. de iur patron. v. ecclesiam fundauit. q.* 3. etiam inuito priori construentes, nisi is id præstare maluerit. *idem ibid. q.* 4. *v. construxit. q.* 7. & Concilium quidẽ Trid. d. c. 9. admittit etiam augmentum dotis, nouam constructionem, vt d. c. 12. vel aliam similem causam. d. c. 9. decẽ recitat Zerola. *in Prax. v. ius patronatus.* § 2. sed non omnes omnino similes. quales non sunt quæ vel omnino ex priuilegio sunt; vel non omnino ex bonis patrimonialibus; fundatione, structura, dotatione deductæ. quales patronatus etiam quadantenus solùm priuilegiatos d. c. 9. abrogat. quod vt hîc in pridem concessis non obtineat: non tamen de nouo concedi possunt patronatus; nisi cognoscente Episcopo fundatio, structura, & dos sic congrua fuerit. alioquin quod ita acceptũ fuerit, neque satis dignum; in præteritum restitui mandat d. c. 9. *in fin.* minus admittit sub tali onere, nomine, ac seruitute deinceps recipi. 3. Congrua fundatio, structura seu dos requiritur.

4. Vilis areæ donum an sufficiat? Igitur qui vilem dumtaxat fundum, paucorumque aureorum aream dederit, quam occupet structura multorum millium, ex eleẽmosynis peregrinorũ curata, non magis dicendus est fundator, ex sola allusione vocis, quàm respondit S. Congregatio ex dote non congrua patronum non dici: sed dumtaxat benefactorẽ. *apud Ricciũ in Prax. iuris patronatus decis.* 140. *facit gloss. in c. quicumque* 16. *q.* 7. *in v. al quid.*

cit

Quidquid igitur olim fuerit, iam nec ratio, nec verba Concilij, neque primæuorum canonum, vt diximus, suffragantur, vt alijs quã condignè fundantibus, vel dotantibus ius patronatus reseruetur.

5. Fundatio structuram simul & fabricam implicat.

Allegatur quidem c. nobis *X. de iur. patronat. & c. Abbatem in monasterio in verb. possessionis dominus.* 18. *q.* 2. quasi is ibi censeatur patronus, à *Rocho de Curte tract. de iur. patronat. ad verba & ecclesiam fundauit*: sed verbum *possessionis* magis ad dotem pertinet; vel si idem & monasterium struxerat, de quo loquitur, iam ibi & dotem habemus, & structuram: vt pro vili dumtaxat area nihil arguat: sed amplam possessionem & structuram insinuet. sed neque d. c. nobis pro huiusmodi areæ datore quidquam facit. *pro fundatione*, inquit, *ecclesiæ honor processionis fundatori seruetur*: non ait, pro area, aut fundo: sed pro fundatione ecclesiæ. accesserat ergo & structura. & fundare dicitur non qui fundum dat, sed qui fundamenta iacit. adeo vt in d. *c. nobis* vnum & idem sit quod ait in principio *construere*, & in fine *fundare ecclesiam*.

Ibidemque non tam quæstio est, quibus ex causis patronatus deferatur, quàm quæ sint illius iura. quæ diuersimoda ibidem referuntur.

6. Sola fundatio non parit ius patronatus.

Nisi quod quæsitum ibi fuerit à Clemente III. *vt habetur in supplemento, si aliquis efficiatur sola constructione patronus?* qui respondit, non fieri, nisi ecclesiam construxerit, cũ assensu diœcesani: sed *ex eo*, inquit, *acquirit*. prout etiam in conuentuali ecclesia, si ita cum Episcopo in fundatione egerit: & *de sua* inquit, *iurisdictione obtinuerit*.

7. Sed cognitio Episcopi, & reseruatio exigitur.

Vt neque ipso iure enascatur patronatus. quamuis multi *apud Garciam de benef. p. 5. c. 9. n. 62. 45.* id existimarint: sed ex concessione ipsius Episcopi. eodem namque modo loquitur c. si quis *Episcoporum. 16. q. 5. in verb. ædificatori quoque hac gratia reseruetur*: vt actu dispositiuo Episcopi, ac reseruatione opus sit. & hæc etiam sit gratia. *Tusc. in verb. ius patronatus. concl.* 596. *& concl.* 598. *n. 7.*

Quare & veteres canones insequendo Trid. d. c. 9. *in fin.* demandat Episcopis cognoscere diligenter causas patronatus; etiam acquirendi, & nisi in euidentem necessitatem repererint esse legitimè cõstitutos (nota) in totum vt reuocent, minùs permittit, vt de nouo in tales consentiant, reseruent, vel admittant.

Quare etiam d. c. 9. constitutum est, vt probatio iuris patronatus fiat per authenticas scripturas. easque requiri pro forma censuit S. Congregatio *apud Riccium vbi sup. decis.* 141. vt Episcopi cognitione, decreto, & literis sit opus: non ex solo fundi dono, structurâ, ipso iure surgat patronatus. præsertim hodie ob d. c. 9. *§. 25. & d. c.* 12. *§.* 14. quod & vetat deinceps cuipiam acquiri ius patronatus, *nisi ecclesiam*, inquit, *beneficium, aut capellam de nouo fundauerit* (nota coniunctiuam) *& construxerit: seu* (nota disiunctiuam) *iam erectam, qua tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis proprijs, & patrimonialibus bonis competenter dotauerit.*

8. Reseruatio non fit nisi constructio, vel dotatio fit.

Qui ergo vilem tantùm aream dederit, nihil de suo aliud in dotem, vel structuram contulerit, patronatum acquirere non potest: nec huiusmodi nomen, magna nimis secum iura trahens, explicita in d. c. nobis, ei Episcopus reseruare: benefactor quidem dici potest, & honor aliquis sessionis, processionis, sepulturæ &c. ex arbitrio Episcopi ei deferendus decerni.

9. Patronus non dicitur, sed benefactor qui vilem aream tantùm donat.

Sed neque recipiendum videtur quod ait Azor. *Instit. mor. p. 2. lib. 2. n. 19. quæst. 6. post gloss. Innocent. & Panorm.* si aliquis fundum dederit, alter ecclesiam struxerit, tertius dotarit, quamuis inæqualiter con-

10. Vbi plures fundant, dotant, dãt, vel structurã faciunt an æqualiter pro beneficio inæquali patroni fiant?

contulerint, æqualiter patronos fieri. non enim id conuenit cum Christi parabola, *Luc.7.* vbi ait Simonem rectè iudicasse eum plus diligi, qui plus donauit: sed ex eo iudicio debet ecclesia inæqualiter tribuentes inæqualiter diligere, & remunerari per gratiam patronatus. nec enim in patronatu inæqualitas canonibus ignota est. sed *in clem. vlt. de iur. patronat.* statuitur inæqualitas suffragiorum: vt inter hæredes non per capita numerentur, sed per stirpes. quomodo & accipiendum c. quoniam *X. eod.* & dicitur *in l.* 8. *D. de pact.* maiorem esse partem pro modo debiti, non pro numero personarum. nec vlla censeri potest comparatio muscæ ad aquilam. adeoque nec eius, qui vilem aream paucorumque florenorum dederit, ad quadraginta millia florenorum, ex peregrinorum eleemosynis in fabricam impensa: vt talis areæ dator capellæ non possit dici simpliciter patronus: sed dumtaxat secundùm quid: & quatenus nigredo reperitur in niue. minùs ab Episcopo ei tale nomen reseruari: obstante vndequaque d. c. 9. & d. c. 12. quod sine congruis meritis ambitiosa istiusmodi nomina reijcit. vt alias cupiditates abominatur c. si quis *basilicam. de cons. d. 1.*

RESPONSVM IV.

Cedi sine sollemnitatibus non potest ius patronatus.

1. Non potest nisi rite alienari, non donari.

ORdo Præmonstratensis institutus specialiter est à fundatore suo S. Norberto in subsidium apostolici muneris. eoque plures illi ecclesiæ, curata beneficia, & patronatus concessi. de quibus priuilegium quoddam Clementis ita habet; Inhibemus etiam ne ecclesias, aut terras, seu aliquod beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personæ dari, siue aliquo modo alienari sine consensu totius Capituli vel maioris & sanioris partis eiusdem: igitur inutilis alienatio est, sine superioris congrua authoritate tractata; & spontaneo plenoque assensu Conuentus, per Prælatum facta cessio iuris patronatus. quippe non tantum aduersus specialem huiusmodi prohibitionem, sed & iuris generalem. eoque imprimis quod in meram donationem incidit, omni iure vetitam. *c. 2. X. de donat.* grauiusque etiam alijs vindicandam. *auth. qui res §. donatarius. C. de sacrosanct. eccles.* neque enim res hæc exilis est, in qua benignior esse possit dispensatio. *c. 3. X. de donat.* quāuis de proprietate dubitaretur. *c. 8. x. de reb. eccles. non alien.* vt ne quidem ob dubium litis euentum transigendo cedi possint istiusmodi iura. *c. statuimus. c. veniens. x. de transact.* quæ non tantùm veniunt nomine bonorum. *l. bonorum. 49. D. de verb. signif. clem. exiui. §. annui eod. Conc. Trid. s. 22. c. 11.* sed honorifica sunt imprimis alienari vetita. *clem. 1. de reb. eccles. non alien.* vt & iurisdictionem, etiam voluntariam, complectentia. *c. fin. X. de reb. eccles. non alien. d. c. 11.*

Quod si autem res singulares alienari sint prohibitæ, multò magis tota ecclesia. *auth. multo magis. C. de sacrosanct. eccles.* conformiter Innocentius III. *in c. 10. x. de reb. eccles. non alien. possessiones*, inquit, *alienare non debes, aut ecclesias, in quibus monachi ministrare consueuerunt, clericis vel laicis assignare.*

Qui à pupillo emit, inquit lex 23. de *public. in rem act. probare debet tutore authore, lege non prohibente se emisse.* adeoque ad exemplum tutoris, vel superioris, oportet in immobilium alienationibus Patris Abbatis authoritatem interuenire. illum regulares vocant ex cuius monasterio colonia sua est deducta. & constitutionibus monasticis iubentur in grauibus causis eius 2. Ex consensu Conventus, authoritate Patris Abbatis.

eius consilio vti, & assensu. quomodo, & *in c. 1. de reb. eccles. non alien.* mentio est proprij Prælati, quem glossa *& DD. ibid.* Superiorem immediatum interpretantur: vt eius consensu sit opus: non tantùm, vt illa d. clementina videtur loqui, vbi non est conuentus; sed indistinctè. *vt ibidem Zabarella n.* 28. 29. ex rationis paritate; & argumento clem. *attendentes de priuil. c. Romano. §. ab Archidiaconis de appel. in 6. Siluest. in. Sum. V. alienatio n.* 3. *sub fin.*

Qui igitur cessum sibi allegat patronatum, docere debet lege non prohibente factam esse alienationem, adeoque interuenisse omnia illa, quæ in alienatione bonorum ecclesiæ requiruntur. quæ hîc non apparent.

RESPONSVM V.

An regula Cancell. de infirmis resignantibus obtineat in beneficijs iuris patronatus.

1. Beneficiū verum sola patroni concessione non potest obtineri. CVm verum beneficium à sola manu patroni laici non possit obtineri: *c. 4. 10. 15. 21. X. de iur. patronat. c. quod in dubijs. X. de renunc:* & hic vterque litigantium in vim solius prouisionis patroni laici sine institutione canonica possessionem iniuerit, à solo etiam notario dicatur introductus; non videtur hoc beneficium esse verè ecclesiasticum: imò neque officium ecclesiasticum, extra considerationem obiecti & subiecti, in quo non interuenit ecclesiæ authoritas. sed legatum pium dumtaxat, annuum, ex nominatione, seu electione hæredis, seu successoris obtinendum.

2. Quod sic collatum præsumitur non esse Adeoque videri non potest esse comprehensum sub regula Cancellariæ, quæ dumtaxat loquitur de beneficijs ecclesiasticis. eoque in capellanijs, similibusque fundationibus, quæ non sunt beneficia, non obtinet. *Gomes. ad d. Reg. de infir. res. q.* 22. vt, quod semel placuit, ampliùs displicere non possit: vt deceat beneficium semel datum esse mansurum: vt optio, electio, seu prouisio, hæredi commissa semel facta mutari non possit. quia optando ius omne suum consumpserit. *l. 2. 3. 4. 5. & 20. D. de opt. legat. d. c. 4. & 9.* X. *de iur. pat.* & consequenter rata manere debeat prouisio facta: & præferri qui eam obtinuit ex vero modo vacandi. *c. susceptum. de rescript. in 6.* vt nec l. quoties *C. de rer. vend.* obtinet in beneficijs. *c. ibi qui. de rescript. in 6. c. si tibi absent. de præb. eod.* beneficiū, nec subiectum d. regulæ.

3. Nec in hoc variare potest patronus.

4. Vt in vero beneficio. Verùm si beneficium, de quo quæritur sit verè beneficium, sed iuris patronatus; contra communes iuris regulas, concessum est patrono laico, vt variare possit, & alios post alios nominare. *c. 5. X. de iur. patronat.* & tunc Episcopus eligit ex pluribus, quem putat ecclesiæ fore magis vtilem, eumque instituit: qui tunc irreuocabiliter retinet beneficium. *c. 3. 12. 24. X. de iur. patronat.*

5. Sed præualet in hoc institutus. Adeo, vt si beneficium habeatur pro vero; eiusque institutio ab Ordinario postuletur, is præferendus sit, quem Ordinarius instituerit. *c. 20. 29. X. de iur. pat.* nisi, re adhuc quoad Ordinarium integrâ, admittamus non tantùm patronum laicum variare posse plures cumulando; sed etiam priorem vel secundam præsentationem reuocando, & adhærendo huic vel illi. vt plures DD. huiusmodi reuocatoriam variationem admittunt.

6. Regula obtinet in beneficijs permutatis. Supponendo autem verum esse beneficium de quo quæritur, videndum est an Regula Cancellariæ Romanæ *de infirmis resignant.* obtineat in casu permutationis. & quidem Gomes. *ad eandem regulam quæst.* 19. hoc *non videtur*, inquit, *habere dubium, cùm in regulis antiquis*

&

& modernis expresè hoc dicatur. sed exinde contendit non in omni permutatione, sed demum imparium beneficiorum habere locum. vt huiusmodi verborum generalitas restringenda sit secundùm causam legis, præsumptionemque fraudis, nascentis ex imparitate. *iuxta d. c. 2. de renunciat. in* 6. quod ait fontem & originem huius regulæ. neque verò infrequens est constitutionem nouam interpretationem capere ex anteriori. alij aiunt constitutionem indistinctè hîc loquentem esse indistinctè accipiendam. *Azor. Inst. mor. p. 2. l. 7. c. 28. q. 5. Rebuff. in prax. ben. p. 3. ad eam Reg. gl. 4. n. 55. gl. 14. n. 6.*

7. Etiam patronatui subiectis. Ad hæc pridem quæsitum est an regula locum habeat in beneficijs iuris patronatus? quod illa collationis dumtaxat faciat mentionem, quæ non habet locum in beneficio patronatus; sed præsentatio dumtaxat & institutio: & verba propriè sint intelligenda in iuris correctione. *vide Gomes ad d. Reg. q.* 17. quamquam contrà dici possit regulam non esse iuri contrariam, sed explicatoriam iuris prioris *in d. c.* 2. & prò certiori rerum agendarum ratione, quod in d. c. 2. indeterminatè dicitur de infirmo: ideoque arbitrium iudicantis exigebat; nouiter per hanc regulam determinari ad spatium 20. dierum; ideoque & quod locurio sit generalis, cum Azorio *vbi sup. q. 6. Rebuff. gl. 2. n.* 39. 40 existimem beneficia patronatus ecclesiastici non minùs cadere sub hanc regulam quam reg. octauam reseruatiuam mensium, omnimodo magis quàm hanc patronis præiudicialem. & ibi Rebuff. *gl. 5. in fin.* ait hanc regulam obtinere in beneficijs, quæ Rex Franciæ confert ex indulto Papæ, in alijs legem aliam regiam.

8. Ecclesiastico.

9. An etiam laico? Cæterùm beneficia patronatus laici ab omni dispositione censentur exemta, quæ non tam fauorem, quam grauamen aliquod inferre videatur. *per ea quæ citat Gomes. vbi sup. & arg. Reg. Canc. de derogatione Iur. patron.*

Adeoque examinandum videtur, an ista regula fauorem contineat, an odium. vt fauores patronorum facilè amplientur; odia restringantur. Et quidem non esset verisimile eam regulam Cancellariæ hîc esse receptam quoad patronos laicos, si censenda foret odiosa: cùm ne quidem Concilium Trid. hîc receptum sit, nisi cum expressa restrictione, ne vllatenus aliquid imminutum censeretur circa iura patronatuum Regis, & vasallorum.

10. Vt regula dicenda sit fauorabilis? Itaque hanc regulam esse fauorabilem rectè censuit Rebuffus *in Prax. beneficiar. p. 3. ad regulam de infirmis gloss. 4. n. 9. Azor. inst. mor. p. 2. l. 7. c. 28. q. 1.* sed & Modernus, *author commentarij analytici in regulas Cancellariæ Rom. ad regulam de infirmis resignantibus n.* 98. *hæc* inquit, *regula, quamuis nouam dispositionem contineat, & quodam modo pœnalis sit, actum annullando in odium fraudis: iuxta not. per Panor. Felin. Philip. Decium in c. 2. de constitution. Bald. Ias. in l. non dubium C. de legib. non tamen odiosa est, nec exorbitans, sed fauorabilis, vtpote facta tum ad fraudes vitandas, saltem quadantenus restringendas, quod è republica est, & sic fauorabile. l. ita vulneratus. ad leg. Aquil. Bar. Alex. Ias. in l. si constante in princ. sol. matrim. tum ad conseruandũ in hoc statum, & libertatem ordinariæ potestatis.* & infrà, *eadem regula,* inquit, *iuri communi tam consona, quàm nouum remedium contra nimias vel nimis increscentes fraudes, ad conseruationem iuris communis inuenta.* quapropter cùm hæc regula fraudes resignantium, & permumutantium excludat, per quas etiam obrepi possit patrono infirmitatis ignaro, & sic illi per hanc consuli, & magis ecclesiæ decreta seruari, quæ morituris successorem in beneficijs sibi constituere vetant, pro fauorabili

11. Non tantùm ob fraudes vitandas.

12. Sed & successionem excludendam.

R

bili habenda videtur tam patrono, vt diximus, vt eius deceptioni consulatur, & publico insuper ecclesiæ bono: quæ huiusmodi successiones abominatur. *c. plerique.* 8. *q.* 1. *c.* 1. *De præb.* ex quo Rebuffus *gloss.* 4. *n.* 7. potius elicitam ait hanc regulam, quàm dumtaxat, ex c. 2. *de renunciat. in 6.* quod fraudibus huiusmodi viam obstruere voluit. porro tam fraudes abesse à beneficijs patronatui subiectis, quàm alijs, & illicitam successionem; boni publici interest. & tales ecclesiæ ordinationes etiam ad beneficia iuris patronatus laici extenduntur. vt *in c.* 15. *X. de iur. patr.* Alex. III. dicit sanctuarium Dei iure hæreditario teneri non posse: & ex eo *ibid.* decernit super iure patronatus. quemadmodum *in c. fin. X. de concess. eccles. vel præb. non vacant.* Comitissæ Flandriæ scribitur, vt de beneficijs sui patronatus, dum viuunt possessores, nemini successionem promittat. quare & rectè dicitur Rota Romana apud Flaminium *referente Azor. vbi sup q.* 7. *verf. Roget.* bis iudicasse diem vigesimũ inceptum, cum eo moritur resignans, haberi pro completo; ideo quod regula sit fauorabilis; & in fauorabilibus dies inchoatus habeatur pro completo. *gloss. in § minorem. v. momentum. D. de minor.*

13. In quibus causis decreta obtinent etiam in beneficijs iuris patronatus.

14. Adeoque & hæc regula.

Igitur cùm grauamen nullum patrono infertur, nec ius eius diminuitur, imò augetur, videtur regula in eo recipienda. non minuitur ius patroni laici, quippe stante regula siue beneficium dicatur vacare per obitum, siue per resignationem, nominatio semper & præsentatio manet illi salua. neque ab alio quopiam sine eius præsentatione potest conferri. *c.* 14. *X. de iur. pat.* augetur autem; quia si subticita fuerit resignantis infirmitas, & patronus resignatario prouiderit; si infra viginti dies moriatur resignans, poterit patronus per obitum liberè prouidere. quod non facilè posset sine auxilio istius regulæ. iterum si possessor valens procuratorem constituat, & ille resignet, possessore iam infirmato; qui infra viginti dies moriatur; poterit patronus liberè conferre per obitum, beneficio huius regulæ; quod non posset ex iure communi. fauorabile itaque est patronis, & iuri publico, vt dicamus in beneficijs patronatui subiectis etiam regulam obtinere.

Cæterùm quod si non obreptum sit patrono, sed conscius ille fuerit infirmitatis, & nihilominus resignationem permutationemue admiserit; prouiderit; seu præsentauerit; grauis quæstio est, an resignante intra 20. dies mortuo, liberè possit quasi per obitum alteri prouidere. in simili de ordinario collatore contraria referuntur Senatus Parisiensis arresta, & authores acriter digladiantur. & Rebuffus quidem *gloss.* 12. *n.* 10. *& seqq.* contendit ordinarium collatorem (eadem ratio est de patrono) qui contulit per resignationem, eundem exinde conferre posse per obitum. sequitur Azor. *ibi sup. n.* 9. non tantùm vt eidem conferat, sed & alteri. nec ob id dicitur, reprobare, quod ante probarit. *idem Rebuff gloss.* 2. *n.* 36. nec teneri de euictione. *n.* 37. & d. gloss. 12. *n.* 11. conatur soluere arrestum an. 1550. quo dictum fuit collatorem variare non posse. contenditque etiam illo, quod factum suum improbare non possit, excluso; alijs tamen regulam prodesse. ita vt tempore exinde labente superiores iure deuoluto conferre possint. adeoque, si de patrono agatur, Ordinarius iure libero. Modernus verò persistit in illius arresti sententia. *qualia & Papõ. citat. Arrest. l.* 3. *t.* 2. *ar.* 1. *&* 2. multisque Modern. contendit in Ordinario, qui infirmi resignationem admisit, contulitque, regulam locum non habere, vt aduersus prouisionem semel factam, quasi per

15. Quamuis fuerit patronus conscius infirmitatis.

16. Vt Ordinarius.

per obitum rursus possit disponere, atque huiusmodi, vt vocat, negotiationem in beneficijs iure esse illicitam. *vbi suprà n.* 22. *& seqq. n.* 30. *n.* 71. 84. 99. 107. 331. quamquam *n.* 32. aliquos casus excipit, si quis error aut defectus iuris interuenerit; vt resignatio aut permutatio esset irrita, pœnitentia, & reuocatio procuratorij interuenerit; aut eidem resignatario conferatur.

17. Regulæ Canc. an pro negocijs extra Cancellariam gerendis scriptæ? Controuersia igitur hæc est grauis admodum. quod enim ait Modern. *n.* 56. *& seqq.* Regulam, vt ferè cæteras, pro rebus in Cancellaria Romana gerendis scriptam esse; quodque ferè innuit procemium Regularum, & ipsa regularum verba: talem & locum habere in negocijs extra Curiam gestis alij non minus contendunt, & in prouincijs obligare. *Azor. vbi supra q.* 4. *Sarnen. latè q.* 2. *in procem. Reg. Canc.* & admittit ipse Molinæus in gratiam collatorũ Ordinariorum *n.* 37. 285. 288. *apud nos,* inquit, *recepta est principaliter contra Papam, & curiales suos pro Ordinarijs vt latè supra n.* 30. *& n.* 36. *& seqq. &c.* videmus etiam si coram Ordinario facta sit resignatio, & resignans moriatur intra 20. dies in mense Pontifici reseruato, Pontificem conferre per obitum. quamquam id in iudicio contradictorio firmatum hîc non memini. & in Gallia partitio mensium ex regula 8. Cancellariæ non obtinet. sic è contrario etsi resignatio fiat ad manus Papæ, & resignans hîc moriatur in mense Ordinarij, etiam hunc conferre per obitum. *Modern. vbi sup. n.* 285. *Azor. vbi sup. q.* 9. *Rebuff. Gomes. Flamin. Chokier ad d. reg. n.* 20. 21. 22. vbi & plures citat. neque rationabile videtur, vt pro parte dicatur recepta regula, pro parte non recepta. cæterùm eò videtur spectare maximè Modernus, vt Ordinarius, qui contulit, non posset contra suum ipsius factum venire, & collationem factam per resignationem iterum facere per obitum: quod tamen alij dicunt fieri beneficio legis, ex qua non sit arguenda inconstantia; seu, vt ille vocat, negotiatio.

Sed & quamuis fraudes cessent, non cessare tamen illam successionis causam arguit Rebuff. *gl.* 4. *n.* 8. quã & Azor. vbi sup. q. 11. expendit; & ipse Modern. *n.* 36. vnde & quamuis scienti & volenti patrono fraus non fiat; tamen eius consensus non potest facere, vt canonicæ leges ea de re latæ locum nõ habeant. & quod Modern. cessare velit huiusmodi speciem successionum extra Curiam Romanam; ideò quod resignatio in fauorem ab Ordinario admitti non possit; etiam respondetur non vbique id obseruari: præsertim in resignatione in fauorem, sub reseruatione pensionis; & permutatione etiam impariũ beneficiorum: de qua agere etiam dictam regulam diximus. & quamuis dicantur reijci posse, quæ fiunt in fraudem: *ex d. c.* 2. *de renunc. in* 6. loquitur tamen illud in graui infirmitate, nec exigit 20. dies: & aliâs permutatio regulariter admitti debet. *c. vn. de rer. permut. in* 6. quare Chokier *vbi suprà n.* 16. *si patronus,* inquit, *præsentauerit ad beneficium vacans per resignationem, si resignans moriatur ante* 20. *dies, poterit iterum præsentare: quia non præsentauit in casum mortis, & prima præsentatio est nulla: ergo non præstabit impedimentum alteri præsentationi. licet aliud consuluerit Decius cons.* 224. *cui respondet Rebuffus tract. de nomination. q.* 17. *n.* 5. Ita Chokier. contrà verò Modernus *n.* 333. *si patronus,* inquit, *ex causa resignationis infirmi præsentauit, & Ordinarius instituit; non potest patronus siue ecclesiasticus siue laicus iterum præsentare ex causa obitus resignantis intra* 20. *diem siue præsentationis, siue institutionis, secutum: quia hac regula non habet locum in Ordinario.* Ita Modernus. & Choppin. *l.* 1. *t.* 6. *n.* 3. *de sacra Polit.* ait regulam de infirmis resignantibus

18. An hæc cessante fraude?

bus non obtinere in Ordinarijs diuersis Senatusconsf. esse firmatum.

Ex qua opinionum contrarietate D. Consulens perspicere potest, quàm ambiguum erit huius rei iudicium. & quamquam aliàs secutus sim opinionem Moderni *in Iur. pont. noü. anal. de renunt. n.* 3. tamen ob generalitatem verborum d. regulæ, *si quis in infirmitate constitutus, &c.* & rationes supra deductas, agnoscere oportet dubiam fore, & ancipitem decisionem. idque sic proponere visum est, vt D. Consulens penitius rem suam introspicere, deliberare, & statuere possit.

De censibus.

RESPONSVM I.

De visitatione.

1. Quo fine fiant? VIsitationes ad corrigenda crimina, & auferenda scandala, bonos mores tuendos, & prauos corrigendos inductæ sunt. *Concil. Trid. s.* 24. *c.* 3. vtique illos, qui palã

2. Praui mores corrigendi qui palã sunt. sunt. *c.* 1. *§. sane. de cens. in* 6. de illis enim, de quibus dumtaxat est fama, visitans non cognoscere, sed ad iudicium ordinarium inquisitionis remittere debet. *ibid.* de oc-

3. Occulti non ita. cultis autem quia non iudicat ecclesia, nec coactionem nec iuramentum proponere debet. *d. §. sanè*. quia tum Iudex sine præuia fa-

4. De quibus fama, fit remissio ad iudicium ordinarium. ma vetatur inquirere. ; tum alius quispiam sine præuia charitatiua monitione denuntiare. quod ex authoritatibus noui & veteris testamenti latè deducit Innocentius III. approbante Concilio oecu-

5. Sine illa hoc non instituendum. menico *in c. qualiter & quando* 24. *X. de accusat.* quod innouat Concilium Trid. & ab omnibus obseruari mandat. *s.* 24. *c.* 5.

6. Iuramentum de defectibus indicandis ad occultos non pertinet. Quare etsi visitans exegerit iuramentum superquibuscumque criminibus, seu excessibus ei aperiendis; non tamen, etiam qui iuramentum præstiterit, occulta detegere potest. In hoc casu inquisitionis generalis visitationum *interrogati*, inquit Lessius *de iust. l.* 2. *c.* 29. *disp.* 13. *n.* 109. *subditi non debent patefacere criminosos occultos, qui nulla talis criminis infamia laborant. est communis sententia DD. D. Thomæ. q.* 69. *a.* 2. *& Caietani in illum art. Soti de tegendo & retegendo secreto. membro* 2. *q.* 6. *Nauar. c. inter verba concl.* 6. *n.* 21. *& in Rubr. de indicijs. n.* 87 *& colligitur ex c. Qualiter & quando, suprà. Ratio est, quia id, de quo nulla adhuc est fama, censetur occultum, dum via inquisitionis proceditur: atqui Iudicis potestas non se extendit ad elicienda occulta; maxima enim inde incommoda in rep. sequerentur. Itaque etiamsi sub iuramento, vel sub pœna excommunicationis præcipiat, vt dicas veritatem de eo, quod nosti, tamen non teneris: sed potes cum restrictione mentali dicere, te nescire quicquam: intelligendo tacitè, te nescire eo modo, vt tenearis patefacere.* ita Lessius. & ex Concilio Agathensi disertè decernitur *in c.* 2. *X. de purgat. canon.* vbi Episcopus visitans sub iuramento, seu banno Christiantatis, populum de facto adstrinxerat, vtique de famosis criminibus, vt apparet, non occultis delaturum, & populus infamiam presbyteri patefecerat, accusatoribusque deficientibus *admoneatur*, inquit, *primò seorsum ab Episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus: &, si non emendauerit, Episcopus eum publica increpatione admoneat. Si verò nec sic se correxerit, ab officio suspendatur, vsque ad condignam satisfactionē, ne populus fideliũ in eo scandalum patiatur.* vbi per visitationem ne quidem infamatum publicè increpat; sed primò seorsim, deinde coram testibus, tertiò publicè, tum demum incorrigibilem suspendit.

7. Si tamen delati fuerint, occultã pœnitentia sunt eluendi. Quin si fuerint detecta occulta, etiam quæ visitati rei fuerint confessi, occultam posse imponi pœnitentiam, nullatenus publicam aiunt Stephanus Weyms. *ad* *const.*

const. 24. Conc. Trid. s. 24. c. 3. n. 11. Zerola in prax. sua Episcopal. de visitation. ca. 5. vbi citat Domin. Soto lib. 4. sent. dist. 18. q. 4. t. 5. Didac. Couar. resolut. l. 1. c. 2. n. 6. quod id satis innuat tam d. c. 1. §. sanè. de *cens.* in 6. & Trid. d. c. 3. vt paternâ charitate, christianoque zelo omnes complectantur. *à quo*, inquit Weyms. *abirent, si contra occultè delinquentes correctionem suam publicè exercerent, aut ijs publicam aliquam pœnitentiam iniungerent. cum per hoc illos palam quodammodo diffamarent contra bene ordinata charitatis regulas. d. Dominic. Gem. in d. §. sanè.* omitto nunc eos, qui non ad finem Concilij & canonum, correctiones aut crimina propalant.

4. Ad iudiciū deduci non debent.

Ne quidem detectum crimen occultum licere in iudicium inquisitionis deducere; quamuis etiam duo vel plures iurati testes id deponerent, latè docet Lessius. *de iust. l. 2. c. 29. disp. 15. n. 123.* nisi & rumor sparsus sit per maiorem partem viciniæ: *ex c. inquisit. §. 3. X. de accusat. respondemus nullum esse pro crimine, super quo non laborat infamia; seu clamosa insinuatio non præcessit, puniendum. quin imò super hoc depositiones contra eum recipi non debent, cùm inquisitio solummodò fieri debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt.* & ex *d. c. qualiter innouato per Concil. Trid.*

Et quamuis *n. 131.* praxim sæcularem contrariam aliquatenus excuset; tamen *n. 140. absque præuia infamia*, inquit, *Prælati non debent inquisitionem instituere, præsertim contra personas ecclesiasticas: tum quia harum infamia plus scandalizet sæculares, quàm castigatio ædificet: tum quia facilius correctione fraterna emendari solent: tum denique quia Prælatorum potius est in spiritu lenitatis subditos quosuis, etiam sæculares corrigere; quàm asperitate pœnarum sæuire.* vnde canones iubent, vt non ad primam famæ insinuationem inquirant; sed tum demum quando sæpius eorum aures pulsauerit.

5. Praxis secularium contraria non debet trahi ad forum ecclesiæ.

Magna sanè est obligatio celandi secreti illius, ex cuius propalatione scandalum veniat. væ mundo à scandalo. væ homini illi per quem scandalum venit. homini, inquam, humano affectu illud danti. Et propterea non immeritò canones decreuerunt, vt in visitatione regularium nulli adsint sæculares; sed duo tantùm canonici ecclesiæ Visitantis, ijque in habitu decenti, compositisque moribus. *c. vt iuxta. X. de off. ord.* Ita *in c. non debet. 30. q. 1.* crimen commissum cum filia spirituali punitur quindecim annorum pœnitentia: ea tamen criminis grauitas non sufficit, vt propaletur: sed excipitur, si non in conscientiam populi venerit. Vt ipsa propalatione inductum scandalum criminis præponderet castigationi: quanto magis inutili manifestationi!

6. Secreti huiusmodi magna obligatio.

Ad vitanda etiam scandala.

Ne visitanti adsint seculares, sed duo canonici.

Sed & secretum visitationis, præsertim regularium, proximè accedit ad sigillum confessionis. de quo latè Malderus *tract. de sigillo confessionis.* vbi *c. 1. ex Leone* I. pro sigilli causa citat & hanc rationem, *tunc demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia pœnitentis.* quod suo modo applicando ad visitationem; vtilior erit, quò secretior: nullus fructus, si publicanda credetur.

7. Secretum hoc proximum sigillo confessionis.

8. Post sigillum confessionis arcanum rei publicæ ponit Malderus *c. 2.* tertiò loco secretum iniustè interceptum; vt alienis literis apertis; ac multò magis per coactionem & iuramentum à visitante exactum. *contra d. §. sanè.* & quarto gradu cōmissum ab amico: ad quod refert illud Ecclesiastici *c. 27. Denudare amici mysteria desperatio est animæ infelicis.* Prælatus visitans visitatis amicus est, & pater. eademque lege obligantur qui cum eo sunt, vt in sigillo confessionis alij participatiuè. de quibus ait *c. 13.* & improbæ minas denudationis Rufini ex D. Hieronymo;

scire te iactas crimina, quæ tibi soli amicissimo sim confessus, & hac in medium te prolaturum: meisque me coloribus esse pingendum, & debere meminisse, quod iacuerim ad pedes tuos, ne gladio oris tui amputares caput meum, quadrat illud Prouerb. c. 15. *Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana; Qui autem fidelis est, celat amici commissum.*

Quærit denique Malderus *d. c. 2.* an secretum naturale obliget sub peccato mortali; & asserit obligare in re graui. peccata autem alterius reuelare præsertim in ecclesiasticis, eoque modo vt fiant publica, & graue in ecclesia scandalum oriatur, multò deterius est.

Quæ autem per causam visitationis in notitiam visitantium veniunt, non tantùm obligatione secreti naturalis, sed & arcani amici, & propter Deum, eiusque nomine amici, obstringunt. Vt eo magis denudare eiusmodi mysteria ab ecclesiastico, diceretur desperatio animæ infelicis, & fraudulenter ambulantis.

Sed & Honorius III. author *d. c. vt iuxta.* alio argumento id persuadet, vt in Corpore edito ex authoritate Gregor. XIII. supplementum illius ita legitur; *Vt iuxta illius supremi post Christum pastoris edictum forma factus gregis, ex animo dignoscatur non dominandi libidine, sed amore rectè agendi, debet eum salubriter visitare: sic excessus delinquentium, quantum potest corripiendo, ne reuelet:* (nota) *sic increpando, ne confundat. quia cũ iuxta sapientis dictum secretò sit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, si è contra palam arguat increpando.*

De Baptismo.

RESPONSVM I.

De baptismo extra templum non conferendo, nisi magnis Principibus.

Baptismus citra necessitatem extra templum conferri non potest, nisi Regum & Principum liberis. *clem. vn de Baptismo. Conc. prouinc. Mechlin.* 1607. *tit. 3. c. 5.* Ritual. Rom. à Paulo V. editum magnos Principes exigit, & vt tunc baptismus fiat in illorum domesticis capellis, seu oratorijs. & clementinæ transgressionem, vt in re graui, mortalem existimant plures *apud Syluium in resol. v. baptismus. 4. conc.* 1. vbi & eos tantùm Principes intelligit, qui non habent superiorem: sed Tridentinum *s. 25. c.* 9. de talibus *sublimes*, inquit, *ac supremos Principes iura Imperij in dominijs suis habentes.* quales etiam intelliguntur *s. 22. c.* 8. sub nomine Regum. *de quibus latè diximus in Iur. Pont. nou. anal. de religios. dom. n.* 8. *& seqq.* sed & iterum Conc. *Trid. s. 24. de reform. mat. c. 5. in secundo*, inquit, *gradu nunquam dispensetur nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam*: vbi non ita strictè accipiendum est verbum *magnos.* & propterea Zerola *in prax. p. 1. v. dispensatio. §. 2.* videtur comprehendere Barones, & titulatos regni Neapolitani. sed & praxis nunc dispensationes non ad nobiles tantùm, sed & viles personas non raró deducit. itaque in d. Rituale magni principes non tantùm supremi, & his ferè proximi; sed & titulis eminentes intelligi posse videntur. sed neque ceremoniæ in baptismo sunt omittendæ, nisi fortè ob necessitatem, non pompæ; sed quam explicat clementina; *propter quam*

1. Vetat ius commune, synodale: Rituale, nisi in magnis principibus.

2. Qui dicendi sint magni principes hic?

quam nequeat ad ecclesiam absque periculo accessus haberi. nec excusat dignitas baptisantis. *Sylvius ibid. conc.* 2. *&* 3.

De ædificandis ecclesijs.

RESPONSVM I.

De erectione nouarum parochiarum.

1. Quando in proprijs terminis Concilij casus occurrit potiùs parochia erigenda est quàm capella tantùm.

QVando sumus in proprijs terminis Concilij Trid. *s.* 21. *c.* 4. vt *ob locorum distantiam, siue difficultatem sine magno incommodo ad percipienda sacramenta, & diuina officia audienda accedere non possint* incolæ ad ecclesias suas parochiales; *nouas parochias etiam inuitis rectoribus* Episcopi *constituere possunt.* & *ex fructibus quomodocumque ad ecclesiam matricem pertinentibus* competenter dotare; & *si necesse fuerit compellere populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam* noui parochi. *d. c.* 4. nouas, inquam parochias: ita enim Concilium. alioquin vbi non sumus in proprijs terminis Concilij, nec ex distantia, aut difficultate, est magnum incommodum; plures baptismales ecclesiæ in vna terminatione esse non possunt: sed vna tantummodo cum suis capellis. *c. plures.* 16. *q.* 1. quibus tamen aliquando omnia parochialia tribuuntur; ita tamen vt in summis sollemnitatibus accolæ in sua parochia comparere debeant. *c. siquis etiam. de consec. d.* 1.

2. Alioquin hæc tantùm.

Magno, inquam, incommodo: vtique Iudicis arbitrio, seu boni viri: non equidem delicata censura. & ne sibi quidem commoditates aucupentur magis, quàm vt necessitati satisfiat. cuius causæ aliquid subfuisse videri potest in ea decisione quā retuli in Consult. *can. h. t. cons.* 1. *§. sed & idem. cui consonat §. vnde si.* ideoque reijciendam censui ad arbitrium Iudicis. tam quod non omnia in capellis fiant, ad quæ parochiani tenentur ex iure communi, & Tridentino; quàm quod magna sit distantia inter pastorem, cuius sunt oues propriæ; vt instituitur in nouis parochijs; & sacerdotes qui in capellis, nec omnia præstant, nec tanquam suis. pleniùs ergo satisfit magno incommodo per erectionem nouæ parochiæ, quàm per capellam. eaque in casu magni incommodi mens esse videtur Concilij Tridentini.

Sola quidem distantia, aut itinerum difficultas refertur *in d. c.* 4. *& c. ad audientiam. X. hoc tit.* sed *c. fin. X. hoc. tit.* generalioribus vtitur verbis: *in locis*, inquit, *in quibus populi habitantes oratorijs egere videntur, super basilicarum institutione studeas salubriter prouidere.* quāquam ea generalitas ferè reducenda videatur ad d. distantiam, aut difficultatem: nisi fortè populus ita excreuerit, vt vetus ecclesia totum non capiat. tunc enim vel nouæ ecclesiæ ædificandæ, vel veteres augendæ sunt. *c. pracipimus.* 16. *q.* 1. nam rerum mutationes vnionem, separationemue postulant. *d. c. præcipimus. c. & temporis qualitas.* 16. *q.* 1. 3. Necessitas non commoditas tantùm exigitur.

Atque hæc iterum, cùm secundùm terminos Concilij, noua parochia dotari petitur ex fructibus matricis; *iuxta d. c.* 4. aut obuentiones ecclesiasticas intra terminos nouæ parochiæ eidem assignari, *iuxta d. c. ad audientiam.* sed si quis *in sua proprietate voluerit ecclesiam ædificare, de Episcopi consensu licitum est.* ita tamen vt maneat matrici *sua iustitia, & decima. c. quicumque.* 16. *q.* 1. & sic *in c.* 2. *X. hoc tit.* leprosis propriam parochiam erigere permittitur: ita tamen *vt iniuriosi veteribus ecclesijs de iure parochiali nequaquam existant.* quamquam ex pietate illis *ibidem*, conceditur, vt *de hortis, & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.* quæ exceptio, seu priui- 4. Nisi de suo aliqui ædificare & dotare velint.

 legium

legium in reliquis iuribus parochialibus firmat regulam, seu legem commuuem.

5. Aut saltem non de fructibus Rectoris matricis.

Sed quid si neque præstò sit aliquis, qui ædificare velit ecclesiam, vt *in d. c. ad audientiam. d. c. 2.* sed exstet vetus capella, & in ea fundatum beneficium, ac decimis à fundatore dotatum: cui tamen ius patronatus non est reseruatum; petaturque eadem capella in parochiam erigi? & Concilium Trid. generaliter inquit, *nouas parochias constituere possint*; nouam fabricam non desiderat: sua ergo matrici iustitia seruabitur, & decima. quare cùm rectori matricis nihil decedat; non capella tantùm, sed & noua parochia erigi posse videtur. *d. c. fin. d. c. 2. d. c. quicumque.*

Jtaque vbi Episcopus iudicat necessariò parochiam erigendam, ratio suffragatur, vt eidem prouidere possit ex fructibus matricis si abundat. *d. c. ad audientiam. VVames. de paroch. cons. 437. n. 3.* aut alioquin secundùm c. 13. *§. in paroch. eiusdem Concilij Trid. s. 24.* eoque erectæ ex capella parochiæ vnire beneficium in illa fundatum. cuius etiam decimæ, postquàm ad ecclesiasticam fundationem redierunt, quadantenus censentur ad matricem pertinere; ad sensum d. c. 4. ita tamen vt onera deducantur à fundatore imposita. *l. mulier D. de iur. dot. l. fructus. D. sol. mat. l. 1. C. de fruct. & lit. exp. c. præsenti. §. fin. de off. ord. in 6.*

6. An non possit tantùm, sed & debeat Episcopus hoc casu erigere parochiam?

Sed posito, quod simus in terminis Concilij Trid. an non possit tantùm; sed & teneatur Episcopus erigere nouam parochiam? sanè ita statutum est *in c. ad audientiam in verb. mandamus, quatenus si res ita se habet, ecclesiam ibi ædifices, & in ea sacerdotem instituas.*

Porro Concilium Trid. *d. c. 4.* non tantùm erectionem nouarum parochiarum iubet fieri secundùm d. formam d. c. ad audientiam, adeoque eius decretum innouat; sed etiam ipse contextus indicat præcipi ipsis Ordinarijs, vt necessitati populorum prouideant secundùm diuersam singulorum exigentiam. Vtitur autem Concilium modo imperatiuo; *cogant*, inquit, *Episcopi*: quod non arbitrium liberum; sed præceptum continet. *clem. exiui de paradiso. § item quia præterea. de verb. signifi.*

Idem Concilium quidem vtitur in secundo membro verbo, *possint*; seu quod respiciat ad regularem prohibitionē erigendarum nouarum parochiarum, vt hoc casu distantiæ, & aquarum possint: seu, quod addit, nec exprimebatur in d. c. ad audientiam, vt inuitis etiam rectoribus nouas parochias constituere possint; & portionem assignare suo arbitrio congruam. adeò vt, quamuis fere ante receptum erat erectionem nouæ parochiæ fieri debere sine præiudicio possessoris; *Rebuff. in. prax. benef. de erect. eccl. in curatam* non absolutè id nunc obtineat; sed, sicut in primo membro cogit pastores suo sumptu tot sacerdotes assumere, quot necessitati sufficiant; ita in secundo possint inuitis rectoribus nouas parochias constituere, & ex prouentibus illorum eas dotare. imò, si ob illorum defectum id fieri nequeat; ex alijs quomodocumque ad ecclesiam matricem pertinentibus: aut demum populum compellere ea subministrare, quæ nouo parocho sufficiant. *d. c. 4.* adeò vt d. c. 4. eadem ferè ratione de dotanda noua parochia loquatur, sicut idem Concilium *s. 24. c. 13. §. in parochial.* in vetere.

Quod si ergo parochiani d. vici, qui vltimo demum loco tenentur, offerrent necessaria nouo parocho subministrare, donec aliunde assignata erit congrua dos, per eos, qui de iure teneri declarabuntur; non manet iustum dubium quin ex nunc teneatur Ordinarius nouam parochiam erigere, & dotem partibus postea auditis assignare,

super

super prouentibus ad matricem ecclesiam, seu parochum, *iuxta d. c. ad audientiam. & d. c.* 4. vel per assignationem decimarum, vel per vnionem d. capellaniæ, aut quam aliam commodiorem rationem prouidere. *iuxta d. c. in parochialibus.* quod si Episcopus citra iustam causam officio desit, per appellationem aditus superior supplebit.

Quod si Ordinario non videbitur casum sibi occurrentem spectare ad *d. c.* 4. *s.* 21. *Trid. d. c. ad audientiam* potest iuxta prius membrum d.c.4. in capella statuere sacerdotem, qui parochi ibidem vices suppleat, dum incolæ ad parochialem accedere non poterunt. & beneficio illud onus imponere. *c. significat.* 11. *X. de præb.* quia omnia beneficia diœcesis subsunt ordinationi Episcopi. *c. omnes basilicæ. 16. q. 1. c. sicut vnire. X. de excess. prælat.* Vtique sine præiudicio possessoris: scilicet ne ipsi fructus minuantur, aut onus vita eius durante ab eo subeundum sit. præiudicium autem, quod non æquè deinceps permutare possit, considerabile non est, quia ius ei non est permutandi. *c. quæsitum. X. de permut.* sed arbitrium Episcopo. *ibid.*

De consecratione ecclesiæ.

RESPONSVM I.

De ceremonijs positionis primarij lapidis non repetendis.

1. Ecclesiam quis consecret, & quam?

ECclesiam ritè constructam atque dotatam consecrat, consecratamue pollutam reconciliat solus Episcopus: *c. nemo. de consecrat. dist.* 1. loci: *c. tua. X. de consecrat. eccl.* præsertim hodie: *c. 5. s. 6. Conc. Trid.* vt nec delegari possit simplex sacerdos. *c. aqua. X. de consec.* cùm ea res sit Ordinis: quæ non nisi Episcopo delegatur. *ibid. & c. quamuis. dist.* 68. etsi praxis reconciliationē delegari alicubi permittat. *Syluius in 2. p. D. Thom. q.* 83. *n.* 3. quam tamen improbat d.c. aqua. die etiam non festo: *d. c. tua.* sacrificio missæ per Episcopum in consecrata ecclesia peragendo: *c. 2. in verb. ab Episcopis & non à chorepiscopis. de consecrat. dist. 1.* ex ecclesiæ præcepto. tametsi alioquin non desinat esse rata consecratio. *Syluest. in v. consec. 2. n.* 1. quamuis hodie Pontificale habet, vt Episcopus celebret, vel coram se faciat celebrari.

2. Quando?

3. Cum missa.

Consecranda autem est ecclesia, quæ ambigua est de consecratione. *c. ecclesiæ. de consec. dist.* 1. dum neque scripturâ, neque testibus illa probatur: *c. solemnitates. ibid.* (facilè autem scripturæ in pariete exaratæ, crucibus, alijsque signis creditur. *Panorm. in c. proposuisti. X. de consec. eccl.*) vel si parietes ex toto vel maiori parte simul corruerint. *c. de fabrica. de cons. d.* 1. nam si per partes diuersis temporibus lapsa & restituta fuerit ecclesia; instar sæpius refectæ nauis *l. proponebatur. D. de iudic.* pro eadē habetur. quod pars reliqua consecrata, vt dignior, nouam ad se trahat. vt oleum consecratum mixtum non consecrato. *c. quod in dubijs. X. de consec. eccl.* Denique si parietes in ecclesia toti, vel maiori ex parte fuerint combusti, vel abrasi. quod pars, quâ chrismate fuerint inuncti, deciderit. *Panorm. in d. c. proposuisti.* non autem si tectum, aliáue ædificia lignea, parietibus illæsis, fuerint consumpta. *c. ligneis. X. de consec. eccl.*

4. An dubiā de consecratione?

5. Collapsā; an abrasam?

6. An sæpius restauratā?

Altare autem iterum consecrandum est, cum tabula mota fuerit, vel enormiter fracta; lapis motus, qui sigillum continet. *c.* 1. 3. 4. *X. de eccl. consec.* si manentem autem ecclesiā seu altare pollui contingat; reconcilianda tantùm est. *d. c.* 4. *& fin. X. de consec. eccl.*

7. Altare quando iterum cōsecrandū?

Quæ-

8. An primario lapide manente, multis interim incommodis & annis lapsis sit repetenda sollemnitas positionis?

Quæsitum est, an posito primario lapide, & fundamentis non parum promotis, opere per iniquitatem temporum interrupto, quin etiam loco per hæreticos in platæam publicam verso; & illis pulsis iterum clauso, post annos amplius 60. animo resumpto ad opus olim cœptum, atque ex parte destructum, rursus perficiendum, necesse sit lapidem rursus ponere ijs ceremonijs, quibus opus est secundùm Pontificale, in positione primarij lapidis? & non esse suadetur ex eo, quod consecratio semel facta non sit repetenda; *d. c. ecclesijs. d. 1. de consec.* & quod iuris est de toto, idem est & de parte. *l. qua de tota. D. de rei vindicat.* atqui non est ambigendum, quin olim primarius lapis fuerit ritè collocatus: cùm aliter id fieri seuerè sit prohibitum: *auth. vt nemo fabricet oratorij domos. c. nemo. dist. 1. de consec.* & delicta non præsumantur; sed pro actu licito fiat interpretatio. *l. merito. D. pro soc.*

Et quamuis postea pars aliqua murorum super-ædificatorum diruta sit; non tamen peruentum sit ad fundamenta, sed primarius lapis manserit: neque desierit consecratio: quamuis ob delicta illic perpetrata, aliàs deberetur reconciliatio, si foret ecclesia. *d. c. proposuisti.* mansit enim lapis primarius immotus, consecrationem retinens; eo modo, quo de altari decisum est, *in c. si motum. d. 1. de consec.* vt si motum nullatenus sit, quamuis tota ecclesia destructa, illud consecrari denuo non debeat.

Sed an opus sit reconciliatione loci, operi resumendo præmittenda?

9. Vt polluatur ecclesia. Polluitur ecclesia, (ita vt nec celebrare missam in ea liceat, *c. is qui de sent. excom. in 6.* nec diuina officia, seu horas canonicas, *c. fin. X. de consec. eccl. Hugolin. p. 2. c. 29. §. 7.*) homicido, aut vulnere intra ecclesiam facto, seu aliàs contra reuerentiam loci sanguine fuso: *d. c. proposuisti.* seu humano semine: *d. c. ecclesijs. c. significasti. X. de adult.* etiam inter coniuges; nisi fortè obsessos diu ad vitandam fornicationem. *Syluest. in verb. consecratio. 2. q. 5.* excommunicato, aut pagano in ea sepulto: *c. consuluisti. X. de consec. c. ecclesiam. de consec. dist. 1.* eijciendo, si discerni potest: *d. c. ecclesiam*: non tamen muliere prægnante cum prole simul extincta, sine baptismo. quia tanquam pars matris sepelitur, quæ nondum nata est. *c. si qua. d. 4. de consec.* consecratione per Episcopum excommunicatũ facta: *argumento d. c. consuluisti* à maiori. non autem polluitur ecclesia ex alijs delictis ibidem commissis. quia canones illa non expresserunt. neque ob illa reconciliationem præscripserunt. & iuris positiui hæc sunt. sed & ecclesia, quamuis nondum consecrata, sanguinis & seminis effusione quasi polluta aquâ exorcizata lauanda est. *c. vlt. X. de consec. eccl.* quod potest fieri per simplicem sacerdotem, aquâ à se benedictâ delegante Episcopo. *DD. ibid.*

Porro nihil hîc proponitur, ob quod locus hic, non moto primario lapide, sit habendus pro polluto. sed quoniam multis locis obtinuit; vt post alia etiam delicta fiat aliqua reconciliatio; rectè fundamenta primario lapidi superstructa aquâ benedictâ asperguntur: noui etiam aliquot lapides, non precibus primario lapidi sacrando proprijs, sed communibus benedicuntur; & operi perficiendo supponuntur, cum benedictione aquæ; nec repetitâ positione crucis: quæ in prima designatione facienda est. *d. auth. & d. c. nemo.* 10. Non repetenda sollemnitas, non moto lapide primario; sed aliæ preces rectè adhibentur.

De

De celebratione missarum.

RESPONSVM I.

De modo rem diuinam peragendi.

QVæsitum est de statutis ecclesiæ collegiatæ circa rem diuinã peragendam à Diœcesano recognitis, mutatis, emendatis. longum esset singula referre, & censere. cùm ergo Concilium Basiliense s. 21. latè & distinctè egerit, visum est extensè illius decreta hîc referre: vt iuxta se posita magis elucescant. nam Concilium Tridentinum *s. 22. decreto de obseruandis in celebratione missæ. & s. 24. c. 12. s. 23. c. 1. & 14. s. 22. c. 16. §. nullus. can. quanta §. deinde s. 22. s. 21. c. 3. s. 22. c. 3. & alibi* recitare opus non est: cùm in omnium manibus magis versetur.

1. Statuta canonibus, Concilio Tridentino, Basileensi conformanda.

Grauiter igitur Concilium Basiliense s. 21. officium diuinum facturos monet, vt, sicut qui Principem sæculi rogaturus habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distinctâ, attentâ quoque mente, seipsum, ac verba studet componere, tantò diligentius in sacro loco omnipotentem oraturus Deum hæc omnia facere debeat. quomodo & Innocentius III. *in c. dolentes. h. t. præcipimus*, inquit, *in virtute obedientiæ, vt diuinum officiũ nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiosè celebrent, & deuotè.* generalioribus quidẽ terminis, sed idem Concilium Basiliense specialius describit, quomodo clerici ad rem diuinam se debeant componere, quomodo peragere. vtique vt in cathedralibus, collegiatis ecclesijs, *horis*, inquit, *debitis, signis congruâ pulsatione præmissis, laudes diuinæ Maiestati per singulas horas non cursim ac festinanter, sed tractim, & cum pausa decenti, præsertim in medio cuiuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne, & feriale officium differentiam reuerenter ab omnibus persoluantur.*

2. Quoad præparationem.

Quoad habitum & mores; *horas* inquit, *canonicas dicturi cum tunica talari, ac superpellitijs mundis, vltra medias tibias longis, vel cappis iuxta temporum, & regionum diuersitatem, ecclesias ingrediantur; non caputia, sed almutias, vel bireta tenentes in capite. qui cum in choro fuerint, grauitatem seruent, quam & locus & officium exigunt: non insimul aut cum alijs confabulantes, seu colloquentes, aut literas, & scripturas alias legentes, & cum psallendi gratia ibidem conueniant, muta aut clausa labia non teneant: sed omnes, præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur: cùm dicitur gloria Patri, consurgant: cùm nominatur nomen gloriosum Iesus, caput inclinent. nemo ibidem, cùm horæ in communi cantantur, legat vel dicat priuatim officium. Decanus, vel cui disciplina chori incumbit, diligenter inuigilet, ne quid inordinatè fiat, & transgressores mulctentur.*

3. Habitum & mores. cantum, psalmodiam.

Quod pulsatis signis conueniendum dixerit consequenter specialius determinat, vt qui in matutinis ante finem psalmi *venite exultemus*; in alijs horis ante finem primi psalmi; in missa ante vltimum kyrie eleison vsque in finem diuino officio non interfuerit, nisi fortè necessitate cogente, ac petitâ & obtentâ à præsidente chori licentiâ, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur. saluis ecclesiarum consuetudinibus, si quæ fortè circa hæc arctiores existant. idem in his obseruetur, qui à principio vsque ad finem in processionibus non permanserint.

4. Tempus.

Eaque res vt executionem habeat, deputari iubetur aliquis, qui notet personas singulas statuto tempore non conuenientes, iuramento astrictus agere fideliter, & nulli parcere. & vbi singulis horis certæ

5. Notatore, distributiones.

certæ distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputari; vt, iuxta mensuram laborum, plus minusque quis capiat emolumenti. sublato abusu, quo in vna hora dumtaxat præsens totius diei distributiones vsurparet: aut nomine dignitatis, officijue alicuius dumtaxat, qui non actualiter pro vtilitate ecclesiæ abesset, quotidianas distributiones perciperet.

6. De Precibus extra chorum dicendis.

Interserit deinde qualiter extra chorum horæ dicendæ sint. vt, *si orationes*, inquit, *suas Deo acceptas fore cupiunt, vt non in gutture, vel inter dentes, seu deglutiendo, aut syncopando dictiones, vel colloquia, vel risus intermiscendo, sed siue soli, siue associati diurnum, nocturumque officium reuerenter, verbisq́; distinctis peragant, ac tali in loco, vnde à deuotione non retrahantur, ad quam se disponere, & præparare debent: iuxta illud quod scriptum est; ante orationem præpara animam tuam: ne sis quasi qui tentat Deum.*

7. Discursibus.

Pœnas exinde proponit illis, qui tempore diuinorum per ecclesiam, aut circa illam vagati fuerint, priuationis distributionis; non tantùm illius horæ, sed totius diei, mensis, aut grauiori; si priori non corrigantur. vt tumultuosis etiam discursibus diuina officia non turbentur. Regulares etiam, qui in conuentualibus ecclesijs circa prędicta excesserint, graui pœna superiorum arbitrio castigentur.

8. Tabula & descriptione officiorum.

Insuper, vt cuncta in domo Dei ordinatè procedant, & quilibet sciat, quid sibi agendum immineat, *statuatur*, inquit, *tabula aliqua continuè pendens in choro, in qua quid per vnumquemque ex canonicis, vel alijs beneficiatis, in singulis horis, per hebdomadam, aut aliud tempus, cantandum aut legendum sit, describatur. qui autem secundùm quod ibi descriptum fuerit, facere per se vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones vnius diei amittat.*

Quoad missæ autem celebrationem statuit, vt symbolum, præfatio, seu oratio dominica completè cantetur, nec cantilenæ sæculares admisceantur. neque missa etiam priuata sine ministro, aut præter secretas orationes ita submissâ voce dicatur, vt à circumstantibus audiri non possit. 9. Vitandis in missa.

Sed & prohibet, ne tempore missæ maioris, præsertim diebus solemnibus Capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per canonicos celebrentur. nisi fortè vrgens, & euidens ingrueret necessitas. 10. Capitulis sub illa non habendis.

Qui verò ad talem horam Capitulum indixerit, à distributionibus quotidianis per hebdomadam sit suspensus. neque ipsi canonici pro illa hora istas distributiones lucrentur.

Vetat denique ne spectacula in ecclesijs exhibeantur, aut quæcumque ludicra, quamuis speciem pietatis repręsentantia: quibus homines ad cachinnationes moueantur. neue commessationes aut conuiuia fiant. iubet Ordinarijs, & ecclesiarum decanis, & rectoribus, sub pœna suspensionis omnium prouentuum ecclesiasticorum trium mensium spatio, ne hæc aut similia ludricra, neque mercantias seu negotiationes nundinarum in ecclesia, quæ domus orationis esse debet, vel cæmiterio exerceri permittant. transgressores per censuram ecclesiasticam, aliaque iuris remedia punire non negligant. 11. Spectaculis, ludicris, cachinnationibus, comessationibus.

Denique omnes consuetudines, statuta, aut priuilegia, quæ suis huiusmodi decretis non concordant, irrita esse decernit.

Ad hæc decreta, aliaque Pragmaticæ sanctioni inserta scripsit Cosmas Guismier, canones veteres conformes citauit. superuenit Concilium etiam Trid. in locis suprà citatis, & quædam constitutiones pontificiæ. (*de quibus egimus in Iur. pont. nou. anal. de cleric. non resid. n. 27. De celebrat. missa n. 99. 4. & in*

& in Iud. l. 3. c. 5. n. 7. vide latè Dianam & citatos p. 2. t. 12. & 14. vbi multis quæstionibus excutit etiam decreta Vrbani VIII.) & circa diuina officia, horas canonicas, & distributiones satis conformiter statuerunt. Præscriptum tamen tempus quo adesse quemque oporteret, & seruitium quod præstare, magis remisit Trid. *s. 22.* c. 3. ad iudicium Ordinarij *in verb. personaliter competens sibi seruitium iuxta formam ab Episcopo præscribendam quolibet die statuto non impleuerint* &c. vt in Synodo 1. & 2. prouinc. Mechlin. à Sede apostolica approbato, ac alijs quædam circa diuinum officium celebrandum, præsentiã ac distributiones statuta sunt: quæ non verbotenus consonent cum Basiliensi; vt illius clausula irritans eatenus cesset; nec vbique recepta erat: substantia tamen eiusmodi decretorum, quatenus intacta sunt, omnino est retinenda.

12. Arbitrio diœcesani in forma seruitij cuiusque præscribendæ.

Et hîc reminiscendum quod Concilium Trid. *s. 22. c. 3.* decreuerit, vt clerici seruitium prestent in re diuina, iuxta formam per Episcopos præscribendam, adeo vt quod in huiusmodi statutis mutandum emendandumue dixerit, non obstante exemptione, seu consuetudine immemoriali, priuilegio, seu iuramento, sine difficultate recipiendum sit: cùm eis deroget *d. c. 3. s. 22.* Conc. Trid.

13. Præsertim in Synodis.

Id quod multò magis dicendum est de ijs, quæ Episcopi de diuino cultu decreuerint in Synodis diœcesanis, ac multò maximè quæ in prouincialibus, ac nominatim prouinciali Mechliniensi an. 1607. à Paulo V. probata: Breui dato 4. kal. Maij 1608. in quo hæc verba leguntur: *quemadmodum etiam hortamur, atque Apostolica authoritate, quam à Dei benignitate licet immeriti accepimus, iubemus; vt eius Synodi decreta omnia, quæ ad sacrorum canonum præscriptum omnes istius prouinciæ Episcopos, omnesque eorum diœcesanos* (nota) *obstringunt; ab omnibus quàm diligentissime, & inuiolatè seruentur.* adeo vt & ipsi Ordinarij, super hac re constituendo, contra illorum formam ordinare non possint, nec quicumque diœcesani ijsdem contrauenire.

Hisce igitur omnibus iuxta se positis, quam rectè singula ab Episcopo mutata, emendata, probata sint, facilè elucescet.

De immunitate ecclesiæ.

RESPONSVM I.

Miles literas salui conductus Principis discerpens an asylo gaudeat?

IN constitutione Gregorij XIV. super confugientibus ad loca sacra extrahendis edita, exceptum est crimen læsæ Maiestatis. Miles literas securitatis, siue salui conductus, discerpsit, & pedibus conculcauit; cùm prædabundo illi rure opponerentur. procul dubio reus est læsæ Maiestatis. *l. 1. D. ad l. Iul. maiest. Boer. decis.* 179. *VVesenbec. in parat. D. ad leg. Iul. maiest. & quos ibi allegat. n. 4. Tuschus v. maiestatis. concl. 7. n.* 18. vt & qui statuas, vel imagines Principis conuellit, & deijcit. *l. non contrahitur. l. qui statuas. l. famosi. D. ad leg. Iul. maiest.* nihilominus dicendum est, hunc militem gaudere immunitate. quippe non omne crimen læsæ maiestatis excluditur. *vt in Iur. pont. nou. Anal. diximus tit. de imminut. eccles. n. 10. in fin.* sed illud solum, quod in personam ipsius Principis commissum est. atqui miles hic nihil in personam commisit, neque in ipsum Principis contemptum primariò; sed petulans, furens, prædabundus, & dolore, quamuis improbo atque iniusto, incitatus, quod per conductum illũ prædam sibi destinatam amitteret,

1. Reus est læsæ maiestatis.

2. Sed solum maiestatis in personam Principis crimen asylo priuat.

3. Quale hic non est.

teret, literas fregit. Quæ circumstantiæ valde in crimine læsæ maiestatis considerandæ sunt. *l. famosi. §. hoc tamen. D. ad l. Iul. maiest. VVesenbec. vbi sup. n. 6.* atque ita arbitrariè tantùm puniendus est. *Boër. & citati à VVesenb. vbi suprà.* quamuis crimen maiestatis facto, vel

4. Quamvis in milite grauiùs.

violatis statuis, vel imaginibus maximè exacerbetur in milite. *d. l. famosi. in fin.* cùm aliàs extremum supplicium læsæ maiestatis reis debeatur. *l. 1. 2. 3. 4. D. l. quisquis C. ad leg. Iul. maiest.* Cæterùm si qui imagines, statuas, arma, titulos Principis deijciunt, atque confringunt, quo ostendant se ab eo deficere, & alterius fortè Principis arma refigunt, quem adsciscunt,

5. Perduellio asylo an priuet.

cũ primariò ea res tendat in Principis, & reipub. læsionem, non minùs ferè quàm si attentaretur in ipsius personam; procul dubio ad supremum gradum læsæ maiestatis id pertinet. perduellionis & rebellionis crimen habet. *d. l. 1. D. ad l. Iul. maiest.* cùm opera sint ea rebellium, adeoque eorum pœnæ debeantur. *extrauag. qui sint rebelles.*

Sed quoniam maiestatis reos extrahere ex loco sacro per dictam Gregorij XIV. constitutionem non licet, nisi in personam ipsius Principis crimen commissum sit, obstabit ea constitutio: nisi fortè de primis rebellionis authoribus agatur. cùm Reges & Principes, qui reip. causâ sunt, sæpe minoris æstiment commissa in personam suam, quàm maiestatis suæ repulsam, & reip. euersionem.

RESPONSVM II.

De immunitate homicidarum non proditoriorum.

1. Cædes per bombardã vt ambigua.

QVàm difficilis est inquisitio an homicidium ex proposito, industria, insidijs, & proditione sit commissum; tam periculosum est telũ bombarda, sclopletumue, & multis casibus fortuitis obnoxium. Christophorus Joannẽ bombarda traiecit; ad ecclesiam confugit: quæritur an asylo gaudeat: & ex facto an fortuitum sit homicidium; an præmeditatum; an ex insidijs, & proditione; & ex quali ex his ad ecclesiam confuga immunitatem consequatur?

2. Qui immunitate gaudeant?

Ea de re diximus *in Iur. pont. nou. anal. h. t.* non proditorium homicidam, quamuis præmeditatum, industrium, atque insidiosum immunem esse: ex bulla Gregorij XIV. quæ homicidia proditorios aut assasinos, aut homicidia in ecclesijs, aut cemiterijs committentes dumtaxat excipit; & insidiarum tantùm meminit quoad latrones & grassatores, itinera frequentata, vel publicas stratas obsidentes; qui viatores ex insidijs aggrediuntur. addit Diana *tract. de*

3. Non proditorius.

immunitat. ecclesiarum res. 33. non tantùm præmeditatum, *res. 5.* insidiosum, *res. 35.* inimicum reconciliatum, & vt videtur, venenosum immunitate gaudere: quod bulla Gregorij proditorios dumtaxat excipiat, vt diximus: adeoque corrigat ius commune: *c. 1. X. de homicid.* industrium & insidiosum repellens; & reconciliatus caueri debuerit; quasi semper inimicus: & proditio non sit, vbi vllus vmquam præcessit rancor: neque proditor, qui occidit inimicum à tergo. *d. res. 5. & 35.* vbi in eam sententiam Bartolum citat. *& plures alios.*

4. An constitutio Greg. XIV. ius corrigat?

Et quamquam *vbi supra n. 10.* industrios & insidiosos homicidas non repelli existimarim; non tamen id tribui iuris communis correctioni, sed interpretationi. cùm nullibi dicat ipse Gregorius se canones extractionem permittentes restringere: sed contra *aliquid ad terrorem*, inquit, *delinquentium, & ad coercenda facinora vltra id, quod prisca illa maiorum nostrorum disciplina, & vetus sacrorum canonum norma,*

mam præscripserat, in quibusdam casibus congrua moderatione adhibita permittamus. Quod vt planum sit, legendum est c. inter *alia X. de immunitat.* vbi respondet Innocentius III. his verbis, *quantumcumque grauia maleficia perpetrauerit, non est violenter ab ecclesia extrahendus:* & infra, *nisi*, inquit, *publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum; qui dum itinera frequentata, & publicas stratas obsidet aggressionis insidijs, ab ecclesia extrahi potest.* quæ exceptio facit vt in non exceptis stet regula. adeoque illam patiatur d. c. 1. ex antiqua lege desumtum. Ab hac autem regula vlterius excipit Gregorius vltra antiquorum canonum normam, qui proditoriè proximum suum occiderint, aut asassini, vel hæresis, aut læsæ Maiestatis in personam ipsiusmet Principis rei sint. & rursus *quique homicidia & mutilationes membrorum in ipsis ecclesijs earumue cemiterijs committere non verentur.* quam exceptionem post Innocentium dedit Gregorius IX. *in c. fin. X. de immunitat.* ijsdemque verbis. qui, sicut ibi exempli, non restrictionis causa ponuntur; ita excipi hic debere diximus. *vbi sup.* vt maneat iuris ibi probata ratio, quod in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat; & frustra legis auxilium innouet, qui committit in legem.

5. Et verò quod Diana *res.* 1. contendit omnia à Gregorio XIV. ad vnam formam esse reducta; adeoque & ius commune; non rectè citat. sed *omnia*, inquit Gregorius, *& quacumque priuilegia, indulta, & gratias tā per prædictū Sixtum* &c. vt illa vniuersalitas restricta sit ad priuilegia, indulta, & gratias. nec aliter facit Gregorius mentionem iuris communis. & vbi ad finem agit de clericis (nam præcedentia expresse tantùm loquuntur de laicis) sæcularibus, & regularibus, etiam militibus quorumcumque Ordinum, prohibet, ne laici etiam in casibus exceptis se intromittant: etiam vigore priuilegiorum, indultorum, aut concessionū, *quæ* inquit, *omnia ad terminos iuris per præsentes reducimus:* adeoque ad terminos dicti c. inter *alia. d. c. fin.*

Neque verò his aduersatur finalis clausula, ne quid attentetur præter aut contra illius constitutionis tenorem, quouis prætextu; adeoque nec iuris anterioris: quippe iuris euidentia, prætextus non non dicitur, sed color quæsitus. vt foret derogatorum iam priuilegiorum, indultorum, gratiarum, concessionum; quin & consuetudinum. quippe vel antiquissimus vsus ideo maximè sustinetur, quod vim priuilegij habere censeatur: si ergo derogatur expresso priuilegio, videbitur præsumpto magis, & tacito esse derogatum. dum iuuant verba d. constitutionis, *approbata, innouata, ac vsu recepta.* mens etiam expressa illis verbis, *ac differentias huiusmodi ad vniformē regulā reducere,* & iterum *sublata penitus omni differentia.* vsuum vtique & consuetudinum, de quibus etiam præfatus erat Gregorius. 6.

7. Apparet autem Gregorium ita canones veteres intelligere, vt nulla crimina *in d. c. inter alia. & in d. c. fin.* non excepta excludant ab immunitate; vt nec ex paritate, identitate, aut maioritate rationis, vt olim scriptores, admittat extensionem. alioquin non ipse ad terrorem, quod ait, casus extractionum non permissos moderatus esset, sed restrinxisset; terroremque minuisset. neque breuia aut rescripta quæ citat Diana r. 1. generaliter statuere videntur; sed ex particularibus loci antè priuilegiati, alijsque circumstantijs: adeoque, exceptis casibus delinquentium in ecclesia, Dianæ sententiæ accessero ex hac iuris interpretatione, non correctione. vt nec extractio sit licita proditoriè tantùm lædentis, aut alapam nobili impingentis. quia Greg. homicidium actumque consummatum requi- 8. Eoque qui rei hodie gaudent asylo?

 rit

rit. *de quo ille resp.* 4. 24. 31. lædentis Principem de facto recognoscentem superiorem: quia non habent maiestatem, quam exigit bulla. *r.* 6. nec supremi Principis statuas : *r.* 7. quia bulla exigit personam : nec consiliarios : *r.* 20. carcerum effractores , falsarij *r.* 19. pagani , saraceni , infidelis : *r.* 22. quia non persona, sed locorum reuerentia spectatur : apostatæ: *r.* 23. clerici: *r.* 24. si ad sanguinem quæratur, non si ad correctionem. nam etsi bulla priùs loquatur de laicis, ad requisitionem sæcularium Iudicum extrahendis; tamen ad finem de clericis, & ecclesiasticis personis vetat sæculares se intromittere ; priuilegia contraria reducit ad terminos iuris; quod indistinctè tribuit immunitatem religioso. *r.* 25. *Marth. de iurisd. part.* 4. cap. 59. non aufert hæretico in loco vbi hæresis non punitur : *r.* 29. fraudulento decoctori. *r.* 32. occidenti clericum : *r.* 34. excommunicato : *ibid.* blasphemo : *r.* 38. 39. damnato ad triremes : *r.* 40. Quoad autem delinquentes in ecclesia ; cùm d. c. fin. & bulla huius, vt diximus, eadem sint verba, eandem esse mentem credendum est. nouamque legem capere interpretationem ex antiqua , illiusque ratione : eoque non tantum in ecclesia furantes, *vt diximus in Iur. pont. anal. de Immun. n.* 10. sed & alia crimina committentes asylo non gaudere dicendum est. secus quàm existimet Diana *r.* 2. 9. 10. 11. 13. 17. 21. 25. quare etsi fraudulentus decoctor in narratiuis verbis à Greg. XIV. referatur; non tamen in dispositiuis exceptus gaudeat asylo , vt diximus. si tamen manet in nequitia , bona codicesque occultat, iam peccat in ipsa ecclesia; præsertim si de hoc monitus, pertinax maneat, eoque extrahi meretur hoc nomine: quamuis non publici latronis à Greg. excepti, qualem hîc censeri rectè negat Diana *p.* 1. *t.* 2. *r.* 31. etsi à Pio V. vt fur publicus alioquin puniri iubetur. Id verò etiam noui iuris est in d. bulla , quod reorum extractio fiat remota appellatione. vt tamen omnis euitetur error, solis Episcopis , & eorum Officialibus, nullis autem inferioribus , quamuis Ordinarij sint, extrahendi licentiam dare permittit. & solus cognoscit Episcopus, seu ab eo deputatus, an crimina excepta confugæ commiserint. & tunc per Iudicem ecclesiasticum , & de mandato tamen Episcopi, consignantur seculari.

Igitur dicendum est præmeditatum quamuis industrium, & insidiosum homicidam dummodo non proditorium aut assassinum neque ex iure communi neque ex d. bulla, immunitate asyli priuari. Restat ergo videre quod hîc genus homicidij interuenerit. exactè Menochius *de arbitrar. cas.* 361. disquirit, quo modo animus deliberatus in homicidio probetur: producitque aptissimum Ciceronis locum *l.* 2. *de inuent. causa distribuitur*, inquit ille , *in impulsionem & ratiocinationem. Impulsio est , quæ sine cogitatione per quandam affectionem animi facere aliquid hortatur. vt amor, iracundia, ægritudo, vinolentia , & omnino omnia , in quibus animus ita videtur affectus fuisse , vt rem perspicere cum consilio & cura non potuerit: & id quod fecit impetu quodam animi potius, quàm cogitatione fecerit : ratiocinatio autem est diligens & considerata faciendi aliquid , aut non faciendi excogitatio. & l.* 10. *off. in omni* , inquit, *iniustitia permultum interest , vtrùm perturbatione aliqua animi quæ plerumque breuis est, & ad tempus; an consulto , & cogitatè fiat iniuria. leuiora enim sunt ea , quæ repentino aliquo motu accidunt , quam ea quæ meditata , & præparata inferuntur.* ita Cicero ; quæ secundùm leges latè explanat Menochius. *cas.* 361. *de arbitr.* & 20. coniecturas refert , quibus probetur meditatio, atque propositum. *quod etiam exactè enucleat Mascard. de probat. verb.*

9. Homicidij qualitas hic vt dignoscenda?

verb. homicidium conc. 864. *idemque Menoch. de præsumpt. l.* 5. *præs.* 40. *&* 10. vbi ait *n.* 3. *& seqq.* immunitate non gaudere, qui sub illius spe homicidium commisit: & *n.* 16. spem præsumi, vbi reus statim à perpetrato crimine ad ecclesiam confugit. sed cùm Gregorij XIV. constitutio huiusmodi spem non recenseat, nec *in c. inter alia. nec in c. fin. de Immun.* excipiatur; admittenda non est hæc exceptio. *Layman theol mor. l.* 4. *t.* 9. *c.* 3. *n.* 7 *post Abbat. Ang Nau. Zuar.* manet tamen præsumptio propositi: quam etiam recipit Martha. *de iurisdict. p.* 2. *c.* 51. *n.* 2. hæc nostro confugæ obijcitur, aitque vnus testis explosa bombarda fugisse ad ecclesiã ita statim, vt ille diceret læsum apparere ab explosione, & ad chirurgũ currere. alius tamen testis contrà ait, explosione facta perrexisse in suo itinere domum suam versus, & demum postea vertisse se ad ecclesiã: & reus in examine se demum esse regressum ait postquam filius obuius ei nuntiauit aliquẽ esse lęsum.

10. De homicidiũ cõmittente spe immunitatis.

11. Indicium propositi.

Altera coniectura est ex genere armorum, de qua *in l.* 1. *§. diuus. D. de sicar. Menoch. d. præs.* 40. *& cas* 361. sed rursus nullum hodie genus armorum magis est subiectum fortuitis casibus, quàm bombarda.

12. De genere armorum, & præsumtione animi ex bõbarda.

Et quoniam quilibet natura bonus esse præsumitur, sine dolo, & delicto: *Menoch. de præs l.* 5. *præs.* 1. 2. 3. & accusare non sufficit; sed homicidium meditatum esse probari debet: *c. significauit. X. de homicid.* eoque vnus hic testis ait se, videntem bombardam vertere reum ad coronam militum, in qua stabat, dixisse quid deerit decurion? in nos bombardam vertit: contrà alius testis ait se vidisse explodentem aduersus fossam, seu aggerem, & globum excitasse puluerem, & dixisse quod imperita esset, & periculosa talis explosio, reus ait in examine, se exonerare voluisse bombardam cùm domum iret; antea oneratam cùm putaret se foras iturum: exonerasse autem aduersus aggerem, & in ipso actu posteriorem bombardæ partem non nihil decidisse, anteriorem esse eleuatam; & sic globum potuisse attingere superiora aggeris, & verti in occisum.

Arguitur contrà, quod in carcere rogatus à socio, responderit se voluisse honorariam explosionem facere, *eenen eer-scheut*, & incidisse in hoc infortunium: talem autem explosionem non solere in fossam dirigi: & more militari domum regredientes vt exonerent bombardam, sursum in aërem explodere: ergo obtinere versum vulgarem, *Omne malè factum prauè præsumitur actũ c.* 1 *X de præsumt.* at contra rursus ille testis progressum esse reum nulla corporis turbatione, quasi nõ conscium rei malè gestæ. refertur etiã in actis immediatè ante fuisse in hospitio. vt non incredibile sit titubasse; aut in explosione non firmiter constitisse; &, quod allegat, bombardam anteriùs eleuatam posteriori parte depressam; factum esse ex potu, quamuis non fuerit plena ebrietas.

Denique asserit idem testis, se vidisse in explosione, reum nullatenus collimasse, vt fieri solet ab ijs, qui globum in scopum certum dirigunt: & ex plurium testium dictis constat difficilè fuisse in vnum singulariter explodere, sine periculo aliorum qui erant in corona: imò impossibile si duobus globis bombarda fuisset onerata: alios autem amicos fuisse rei, quod præsumptionem nocendi tollit: *Menoch. d. præs.* 40. *n.* 15. *& seqq.* & pro reo facere, quod aduersus eum suprà allatum est, dictum socio in carcere, tanquam à deplorante infortunium. *vt ex Grammat. idem Menoch n.* 29.

Ad extremum allegatur pugna, quæ ante aliquot septimanas con tigerat inter reum & occisum, reo tunc occisum è domo ad pugnam euocante; vt ait, ob symposium, & negationem vlterioris 13.

13. De præuijs inimicitijs & reconciliatione.

 potus,

potus, ab vxore rei factam; & rixas tunc secutas. Sed & cùm ab aduocato rei responsum esset interuenisse reconciliationem; replicatum est per hoc dilemma; si mansit rancor, præsumptio est præmeditati animi: si reconciliatio interuenit; proditorium est iā amicum nihil amplius mali cogitantem, aut cauentem, & qui eodem die paulò antè quasi exituro reo felicem fortunam apprecatus fuerat, traijcere. Reus in examine dixit expressam non interuenisse reconciliationem cum occiso; sed tantùm pluries post pugnam simul eos combibisse. de qua compotatione etiam ex testimonijs constat: eoque formatur contrarium hoc dilemma: si reconciliatio fuit vera, more Belgarum; præsumptionem esse pro reo, & infortunio; non præmeditato proposito: si reconciliatio habeatur pro non vera; tunc eodem modo Italico dicendum, non videri proditorium homicidium inimici reconciliati: secundùm Dianam: præsertim quod accidit intra paucos à reconciliatione dies, *vt Menochius alijq́ authores vbique.* quod tempus, etsi Menoch. *d. cas.* 361. *n.* 18. *& alibi* arbitrarium facit; tamen ex ratione *legis si vindicari. C. de pæn. & c. cùm apud.* 11. *q.* 3. ad dies triginta, seu aliquot septimanas ita durare dicendum videtur; vt impediat sedatam cogitationem; tollatque omnem animi perturbationem; dum aliud non probatur. neque enim solum homicidium sufficit. *d. c. significauit. X. de homicid.* ideoque Mascar. *d. conc.* 864. *n.* 27. *& seqq.* quærens an accusator animi propositum, an reus infortunium probare debeat? concludit vtrumque probationes inducere: reum; vt absoluatur: *l.* 1. *C. de sicar.* accusatorem; vt ille damnetur. *d. l.* 1. *§. diuus. D. eod. ex re*, inquit, *constituendum hoc, nam si gladium strinxerit, & in eo percusserit, indubitatè occidendi animo id eum admisisse: sed si clavi percussit, aut cucuma, in rixa, quamuis ferro percussit; tamen non occidendi animo; leniendam pœnam eius, qui in rixa casu magis, quàm voluntate homicidium admiserit.*

14. An accusator propositum, an reus infortunium probare debeat?

Porro in dubio quamuis coniecturæ proferantur pro accusatore, & aliæ sunt pro reo; nec iam indubitatè, vt loquitur Iurisconsultus, occidendi animus probatur; fauorabiliores sunt partes rei, quàm Actoris. adeò vt accusato aliqui deferendum censeant iuramentum, super animi intentione. *citati à Mascar. vbi sup. n.* 20. cùm Pontifex *d. c. significauit* solâ assertione rei fuerit contentus. & circa grauia etiam crimina, quando verisimiles tantùm sunt coniecturæ, indicatur purgatio canonica. *c.* 1. 4. *& tot. tit. X. de purgat. canon.*

15. An iuramento locus esse possit?

Id quod in hac materia immunitatis ecclesiasticæ eò magis est admittendum, non tantùm quod multi contendant pœna ordinaria homicidij puniendum non esse, qui tantùm præsumptionibus conuincitur: *Menoch. de præsumt. l.* 4. *p.* 97. *lib.* 5. *p.* 41. *n.* 15. sed ideo maximè quòd in dubio respondendum sit pro ecclesia, adeoque illius immunitate. *c. fin. X. de re iud.* eademque immunitas non sit concessa in gratiam criminosorum; sed ipsarum ecclesiarum; reuerentiæque diuinæ. eoque non tam in causa sua reus, quàm ecclesiæ testari videatur. quod canones in monacho pro monasterio admittunt. *c. cum nuncius. c. insuper. X. de testib.*

16. Præsertim in quæstione immunitatis.

Et quamuis daremus non leues tantùm insidias, industriam & stratagema hîc esse, sine quibus vix soleat esse homicidium præmeditatum, *Menoch. d. cas.* 361. *n.* 30. sed & subtiliter cogitatas; iterum redit solutio hæc; insidiosum homicidam à Gregorio XIV. non arceri ab asylo. quem plures à proditorio malè non distinguunt.

17. Iterum de præmeditatione & insidijs.

Restat igitur inquisitio proditionis,

tionis, etiam positâ præmeditatione, & excluso infortunio. & memoria repetendum est dilemma, quod suprà est positum; vt quamuis admittamus reconciliationem, per actus compotationum; nullibi tamen in actis ponitur, aut probatur, specialis aliqua amicitia vera, aut simulata inter reum & occisum; quæ ad qualitatem proditorij exigi videtur. *Menoch. d. cas.* 361. *n.* 24. *Diana & citati vbi sup. & alij passim.* vt osculum Iudæ, cædes Abner, & Amasæ à Ioab facta, Vriæ per Dauid, & aliæ ab authoribus *d. n.* 24. *citatis* allatæ.

18. Proditorium vt sit accipiendum?

Proditorium quidem diuersimodè accipitur: vt est apud Farinac. *q.* 18. *n.* 74. *& seqq. Tuscum v. proditor. conc.* 896. propriè tamen respectu priuatorum proditor dicitur qui sub clypeo, prætextu, colore amicitiæ offendit. cùm ergo de præiudicio priuilegij ecclesiæ minuendo agitur, verba nouæ constitutionis strictè sunt interpretanda de eo, qui dum se amicum ostendit, seu fingit, aliud facit. *d. l.* 1. *D de prauaricat. l. athletas. §. pen. D. eod. c. transferunt.* 24. *q.* 3. *c. omnis. X. de pænit. & remiss.* quamuis enim, qui eum, qui neque amicus est, neque inimicus, offendit sine præuia diffidatione, vt loquuntur, accedere ad proditores videatur; pluriumque ea sit sententia; tamen axioma illud, *nemo volens percutere dicit, caue*; significat latam illam esse acceptionem: in fauorem autem ecclesiæ mox diximus verba bullæ strictè esse accipienda. nam summa est ratio, quæ pro religione facit. & vbi diuersæ sunt Iudicum sententiæ, statur illi, quæ fauet piæ causæ. *c. vlt. X. de sent. & re iud.* quanto magis id obtinere debet, vbi tantùm Interpretes dissentiunt? nisi altera opinio esset euidenter iniqua. *Tiraquell. de priuileg. pia causa priuileg.* 147. sed piæ causæ semper fauendum est, & secundùm illam in dubio iudicandum. *idem priu.* 146. 148.

19. In dubio sentiendū pro immunitate.

LIBER QVARTVS
De sponsalibus & matrimonio.

RESPONSVM I.

De matrimonio invito, nec intelligente parocho attentato.

Vod à Concilio Trid. statuitur *s.* 24. *de reform. mat. c.* 1. *§. qui aliter* accipiendum est, vt in l. coram *Titio D. de verb. signif. l. diem §. coram D. de arbit.* vt & scire debeant parochus & testes, & intelligere quid agatur. non etiam consentire. *scire*, inquit d. l. coram, *non etiam velle debet: nam & inuito eo rectè fit quod iussum est.* in eamque sententiam Cardinales Concilij Interpretes sæpius responderunt, validè contrahi matrimonium coram parocho, & testibus inuitis, mutuo contrahentium consensu intellecto. *d. c.* 1. scire ergo, intelligere, videre, in conspectu habere, oculis, audituque percipere parochus debet actum, agentesque. *Barbos. in Collect. ad Conc. Trid. d. c.* 1. *n.* 79. *diximus in Consult. can. de sponsal. & mat. cons.* 3. *&* 4.

1. Valet coram invito, modò intelligat.

Negat hic Pastor se vidisse

2. An pro intelligente habendus sit cùm alij quod agebatur intellexerunt?

iuuenem, negat se audiuisse respondentem filiæ dicenti, *accipio te in virum.* contra asserunt testes duo, vterque parens filiæ se audiuisse, vidisse, intellexisse: parochū videre, audire, intelligere potuisse, & credere intellexisse, nisi ignorantiam affectarit. in hac dissonantia valet discertio Iudicis: cui illa remittitur. *l. 21. §. fin. & ibi DD. D. de test.*

Numerus hinc testium, inde persona parochi, vitâ laudabilis, fide digni; inde præsumptio, quod quis scire præsumatur quod omnes, qui adfuerunt, sciunt: inde iuramentum contrarium, causam perplexam faciunt. & quidem si vnquam vnico testi, cuius nihil interfit, credi posset, ex certa scientia deponenti; vt vult Faber *& ab eo citati def. 35. C. de test.* id maximè recipiendum esset in parocho de actu sui officij testante. *vt diximus d. cons.* 3. vt & parochialibus registris omnem fidem tribuit edictum an. 1611. *art.* 20. & præsumptæ scientiæ præualet ignorantiæ iuramentum. *c. vlt. X. qui matr. accus.* nisi grauis nimirum esset præsumptio. *c. vidua. X. de regular.* vt nullatenus illa verisimilis foret. *c. quia verisimile. X. de præs. Viuian. in Ration. ad d. c. vlt. Menoch. de præs. lib. 1. q. 77.*

At hîc constat cùm per fraudem vocatus esset parochus, & contrahere L. & F. contenderent, magnos exortos esse clamores: parochum fugere, alios retinere conatos: bilem illi motam, mutatum vultus colorem, inter violentiam hinc ad erumpendum, inde ad retinendum: adeo vt apoplexiam ad sex horas veritum se fuisse declarauerit. verisimiles ergo hæ sunt negotij circumstantiæ, vt non vidisse, non audiuisse, non intellexisse possit credi.

Vt omnino distractis contingit, obuios non videre, ita vt agnoscant: sonos non audire, ita vt exaudiant: oculos quidem auresque percuti; visa tamen, auditaque non animaduerti: ad intellectum non penetrare: ita parocho hîc accidisse iurato credendum videtur; eius eximiâ probitate expensa.

3. An affectata hic dici ignorantia & præsumtionem contra parochum parere possit?

At obijcitur affectasse parochus ignorantiam, eoque perinde habendum, ac si intellexisset. *c. cum non stat. de reg. iur. in 6. à contrario sensu. c. imputari. ibid.* sed hæc locum habent, cùm alicui incumbit quid facere, vel non facere; quando casus illi adscribitur, cuius culpa accidit, neque excusari meretur, qui ibi necessitatem iniecit. *Canis. & DD. in d. c. imputari.* at hîc nulla parochi culpa potest argui; nec ignorantia rectè vocari affectata; quod vitium sonat, vt ex Erasmo notat Spigel. *in Lex. v. affectare* & de Tuberone ait lex 2. *D. de origin. iur.* Concilium Lateranense de clandestinè contrahentibus *c. 3. §. si quis. X. de clandest. despons.*

Vbi *d. c. 3. in princ. & §. fin.* grauiter sub pœna suspensionis sacerdotibus prohibet, ne clandestinis matrimoniorū contractibus, seu quæ præuias non habent denuntiationes, intersint. vtique ad sensum d. l. coram, ne placido lumine videant, audiant, intersint. adeoque tenentur, si possint, fugere; & euadere: non videre, non audire, non intelligere, si pœnas velint euadere.

Non ergo culpabiliter affectasse ignorantiam dicetur hic parochus: non quasi in contumaciam affectantis præsumetur pro contrahentibus, sed in officio suo incedenti per viam d. c. 3. fides tribuenda erit, quæ eis debetur, qui ritè functiones suas obeunt. & sic ad sensum Concilij Trid. præsentem non fuisse. & quamuis dicantur Cardinales Interpretes respondisse pro matrimonio, dum parochus ignorantiam affectauit; ad eam tamen declarationem respondimus *d. cons. 3.* præterquam quod Vrbanus VIII. iam decreuerit,

uerit, ne vllis declarationibus huiusmodi in iudicio, vel extra fides habeatur; nisi appareant sigillo Cardinalis præfecti munitæ, & secretarij manu signatæ. quod & tum æquissimum est, cùm non videntur cum iuris ratione conuenire: vt non illa cum d. l. coram. d. c. 3.

4. An obsit partium confessio? Nihil etiam arguit confessio Juuenis, quæ alioquin etiam in matrimoniali causa omnes probationes superaret, *VVames. de sponſ. & mat. conſ.* 529. *n.* 20. vt pro iudicato videatur habendus: *l. vn. C. de confeſſ.* quia confessio tantum valet quoad confitentem: neque recipitur, si naturæ, aut iuri repugnet. *l.* 13. *D. de interrogat. act.* non ergo illius confessio probat parochi intelligentiam, sine qua matrimonium consistere non potest iure Concilij Trid. eius ergo confessio aduersus huiusmodi ius, & veritatem nihil probare, aut præstare potuit. sed eam Iudex sequetur, quatenus ei nota erit eximia, quam diximus, parochi probitas.

RESPONSVM II.

De proprio parocho.

Controuertitur matrimoniũ, quod coram parocho contractum est, an validum sit; quod Concilium Trid. loquatur de proprio, in verb. *ter a proprio contrahentium parocho*, & continuo sensu sequitur §. qui aliter. qui in c. omnis. *X. de pœnit.* dicitur proprius sacerdos. sub quo scilicet contrahentes domicilium habeant. *Triuiſ. l.* 1. *deciſ.* 23. *n.* 1. seu sufficientem habitationem; contrahentes autem eam hic non habuerint. sed

1. Filia illegitimè nata an extra domiciliũ maternum rectè contrahat. sponsus sub alia parochia; sponsa autem moram quidem aliquam sub illo parocho fecerit; domicilium non habuerit. quia cùm legitima non esset; & hodie strictè liberi naturales non sint; *Cuiac. l.* 5. *obſ.* 6. *in fin.* de familia non sint; sed extranei: §. *ſi adverſus. inſtitut. de nupt.* patrem solæ nuptiæ demonstrent, *l.* 5. *D. de in ius vocand.* ideo matrem illi non patrem sequantur; *l. cum legitimè D. de ſtat. homin.* adeoque maternum nõ paternum domicilium, *Piaſcet. in prax. Epiſcopal. p.* 1. *c.* 1. *art.* 2. *n.* 2. *verſ. ratione domicilij. Gonſal. ad reg.* 8. *Cancell. gloſſa.* 9. §. 1. *n.* 14. *& ſeq.* illudque non hoc sit hîc attendendum. *l.* 1. *in fin. l. eius qui D. ad municipal.* domicilium autem originis. vt hîc est maternum, dicatur immutabile, *l. aſſumptio. D. ad municipal. l. origine C. de municipal. l.* 10. ac durare præsumatur, donec probetur mutatum; *Baldus in l. fin. n.* 2. *verſ. ſed ſufficit. C. ſi à non competent. Iud. d. l. aſſumpt. & gloſſ. in verb. mutare. & verb. non domicilium. in fin.* eoque minus, quod pupilli sine tutore nihil agere, adeoque nec domicilium constituere sibi possint; vt opus fuerit titulis *D. & C. vbi pupillus educari, vel morari debeat*: adeoque sponsa hîc minorennis domicilium maternum mutare non potuerit, & sic nec parochiam aliam nancisci, quamuis tunc, per aliam occasionem missa, apud patrem sub illo parocho moraretur. 2. An illud mutare & aliud sibi constituere posſit.

Sed enimvero decisum est filiumfamilias constituere sibi posse domicilium: *l.* 17. *D. ad municipal.* & morari vbi debeant pupilli leges decernunt; non vbi minorennes: qui sine curatore agere quod lubet, & contrahere possunt. imò nec curatorem inuiti accipiunt, nisi in litem. poterunt ergo sibi constituere domicilium & habitationem parochialem. præsertim cum puberibus permissum sit contrahere matrimonium, illiusque & spiritualium rerum respectu habeantur pro maiorennibus. &, quæ de materno domicilio dicta sunt, non de quibuslibet illegitimis, sed de vulgò quæsitis 3. Iam pubes.

dicta

dicta sunt, qui spurij & apatores, quasi sine patre, dicuntur. & propterea Celsus *in. l.* 1.*D. ad municipal.* cur vulgo quæsitus matris conditionem sequatur; *quam enim*, inquit, *aliam originem hic habet?* & ibi glossa; *certè nullam*. si ergo illegitimus patrem habet, originem eius & conditionem sequi poterit. sed, vt id ex iure non disputemus; certa hic consuetudine inductum est, vt quæcumque illegitimæ proles à patre agnoscendæ, alendæ, & educandæ sint, natæ ex muliere, cum qua ille copulam habuisse se fatetur, vel probatur, illa que patrem illum esse iurauit. & est assidua hic huiusmodi mulierum aduersus tales viros petitio, mille exemplis vsurpata his verbis; *vt proles pro suis agnoscant, ad se recipiant, & pro suis deinceps alant.*

4. Et quæ nō sit vulgò quæsita.

5. Vel & illa per mores.

6. Consideratio domicilij.

Eoque hic magis hæc sponsa patris domicilio adscribenda fuit, quod tempore matrimonij contracti apud patrem morabatur; nec destinauerat positiuè ad matrem regredi: quod domicilio sufficit. cui nec refragatur intentio manendi dumtaxat, donec causa forte præbeatur mutandi. *l. ciues. in verb. nisi quid auocet. C. de incol. l.* 10.

7. Mansionis morosæ.

Igitur sponsa vbi contraxit, domicilium habuisse censetur; aut, si non illud in summo rigore; saltem talem habitationem, mansionemue, quæ contrahendo matrimonio sufficiat. *per ea quæ deduximus latè in Consult. can. de sponsal. & mat. cons.* 13.

8. Mutabilitas.

Neque mouet, quod initio dictum est, de immutabilitate domicilij originarij; seu quod consuetudines A. habeant, quod ne quidem alibi nubens (quod iure secus *l. vlt.C.de incol.*) desinat illic esse ciuis: quia leges intelligendæ sunt quoad munera loci originis; vt subterfugere illa migrando non possit ciuis. cæterùm luce clarius est, quod & alibi habitare, & domicilium constituere possit, *l.* 3. 4. 6. 11. *§. fin. l.* 17. *§. patris & totit. D. & C. ad municip. & de incolis. l.* 10.

RESPONSVM VII.

De milite mutante locum ad tempus expeditionis, non præsidium.

CEnturia destinata est ad custodiam & præsidium fluminis N. distributa in diuersas munitiunculas in ripis exstructas, intra diuersarum parochiarum limites: pars alio diducta ad limites alios custodiendos, dum coït exercitus; quo rursus in hyberna redeunte illa ad prius præsidium redire solet: contraxit matrimonium miles coram parocho prioris suæ munitiunculæ; centuria castrensi sacerdote carente; cum muliere, quæ cauponariam exercebat sub alia parochia, in præcipua munitione centuriæ: nec satis constat, an is in priori munitiuncula fuerit assiduus; an alio deductus; obtento commeatu in paucos dies ad priora redierit; vt matrimonium hoc contraheret: & nunc quæritur an illud sit validum; quasi non contractum coram parocho habitationis mulieris; nec satis constet an ipse tum in d. præsidio moratus fuerit, dum contraxit.

Necessitas quidem facultatem tribuit parocho administrandi peregrino sacramenta necessaria. *c.* 1. *X. de celebrat.* sed matrimonij sacramentū necessarium non est. & propterea Concilium Trid. *de reform. mat. s.* 24. *c.* 1. celebrari illud tantum permittit coram proprio parocho habitationis. nisi contrahentes sint vagi. *c.7. ibid.* quales nō sunt milites. *vt diximus consult. cā. h. t. cons.* 7. quorum sacramentum vagationi aduersatur: quamuis frequenter loca mutent; sed ex ducum & centurionum iussu: dum dicunt

1. Miles non potest vbilibet contrahere vt vagus.

dicunt huic, *vade*, *& vadit*: *illi*; *veni*, *& venit*.

2. Sed coram parocho firmi præsidij. Quare & miles, qui in firmo præsidio est, habitationem imitatur, & coram parocho præsidij matrimonium rectè contrahit. *l.* 19. *§.* 2. *&* 3. *De iudic. c.* 3. *de sepultur. in* 6. *l.* 23. *§.* 1. *D. ad municipal. miles*, inquit, *ibi domicilium habere videtur, vbi meret*: & adscriptus munitionum suarum glebæ, cui datus est præsidio. *arg. l.* 12. *§.* 23. *&* 37. quod si autem ad exiguum tempus alicubi subsistat, vt quasi per modum transitus ibi sit; non censebitur loci parochus illius proprius *d. l.* 19. *§.* 3. &

3. Non vbi est per modum transitus. propterea per Concordata Delegati exercitus declaratum fuit antiqua præsidia spectare ad Ordinarios locorum. & anno 1624. idem repetitum, adiectumque ab Ordinarijs solis curam animarum fixorum præsidiorũ committi, exercentes approbari, & facultates recipere debere: & iterum, *non licere parochis assistere militibus, seu personis de exercitu matrimonium contrahere volentibus, nisi tanquam præsidiarij in eorundem parochorum parochijs resideant.*

4. Quid vbi mora nec exigua est, nec diuturna? Sed dum mora est nec perpetua, nec momentanea; causa præsidij nec nata durare diu nimium, nec statim cessare, satis est perplexa consideratio: vt in mortuo ad tempus deposito, aut in perpetuum sepulto, *l.* 4. *l.* 40. *D. de relig. & sumpt. fun.* &, dum fundus legatur, cum ijs qui ibi erunt, in pecunia, quæ ibidem est fœnerandi causa: *l.* 44. *D. de legat.* 3. aut præsidij: *l.* 79. *§. fin. eod.* ad tempus vel ad futuras necessitates: *l.* 39. *§.* 1. *D. de aur. & arg. leg.* qui in villa est recreationis causa. *d. c.* 3. in academia studiorum: *l.* 2. *C. de incol.* nam si maiori parte anni alibi habitet, contrahere hîc non potest matrimonium: si morali modo æqualiter vtrobique; poterit contrahere vtrobique. vt casum vtrumque sæpius à Concilij Interpretibus decisum referunt authores.

Igitur an miles eductus ex suo præsidio in aliam quasi expeditionem statariam ad custodiendos alios limites, per æstatem duraturam, an ex quasi æquali ibidem habitatione, seu mansione, potuisset contrahere; non opus est ex facto hîc disputare: sed hoc dumtaxat, an obtento ad dies commeatu reuersus ad priorem stationem, coram parocho suæ munitiunculæ? & dicendũ videtur potuisse. quia centuria præsidia fluminis N. primitus destinata retinebat: quamuis rariori milite: paucis inde numeris aliò ad tempus translatis, signis aquilisque ad flumen remanentibus: vbi merere censentur: quamuis annona & stipendia regia ad expeditionem aliò comitentur. 5. Potest in loco præsidij etsi ad tempus absfuerit expeditionis causa, ex eadem etiam mox recessurus manente præsidio.

Sicut autem in patria possessiones habens, retinet nihilominus prius domicilium: *d. l.* 23. sic etiam d. Concordata, *art.* 1. *&* 2. Gubernatorem generalem, domesticos vtriusque sexus, corporis custodes, nobiles, & alios inferiores in his partibus habentes suos Ordinarios, dum sub ijs, seu in domicilio agunt; eosdem illis subijciunt; dum in exercitu, Delegato.

Similiter censendum est militem de quo quæritur, dum temporalem expeditionem ad tempus relinquit, reuersum ad præsidium centuriæ destinatum, quamdiu centuria ibi hæret, meretque, retinuisse præsidiariam munitiunculę habitationem, subiectionemque parochialem: &, ad imitationem ex villa reuersi, potuisse hîc matrimonium contrahere; quamuis illo contracto reuersurum ad numeros aliò ad tempus missos: adeoque matrimonium, de quo quæritur, valide fuisse contractum.

De

RESPONSVM IV.

De matrimonio contracto de licentia generali parochi coram alio sacerdote.

QVoniam Concilium Trid. in matrimonij contractu exigit parochi præsentiam, aut alterius sacerdotis, de illius seu Ordinarij licentia, frequenter in controuersiam venit, an sufficiat indefinita concessio supplendi vices parochi?

1. Qualis generalis sufficiat? Et quidem specialem licentiam non requiri rectè docet Sanches. *l.* 3. *de mat. disput.* 35. *n.* 5. cùm id Concilium Trid. non exigat: sed sufficere ea mandari quæ ad curam animarum spectant, seu parochi officium. vt decisum ait Hurtado *apud Barbos. in coll. DD. ad Conc. Trid. s.* 24. *de mat. c.* 1. *n.* 127. imò Concilij Interpretes *apud Ceuall. in Spec. commu. op. q.* 604. *n.* 114. *Pontium. l.* 5. *c.* 29. *n.* 1. *non sufficit*, inquiunt, *tacita licentia*, *quæ resultat ex tolerantia*: *requiritur verò vel commissio generalis administrandi sacramento, vel, si hac absit, expressa*, *vel specialis licentia.* vbi Pontius *n.* 2. notat & generalem sufficere; & verbo *sacramenti* etiam assistentiam matrimonij intelligi. idemque ante illum docuit *Bonacina*, *Reginald. & Rebell.* denique *Sanches vbi sup. n.* 8. huiusmodi assistentiam comprehendi admittit, si qua coniectura probabilis fuerit animi delegantis.

Generalis ergo licentia sufficit. quamquam nec desint qui, etsi expressè omnium vniuersaliter sacramentorum administratio concessa foret, id commodè contendant intelligendum, de necessarijs; non de matrimonio; cuius non eadem sit ratio: atque ita multò magis indefinitam esse restringendam: & ita accipiendam esse bullam Cruciatæ declarasse Rotam. *qua de re Sanches de mat. l.* 3. *disp.* 35. *n.* 8. *& quos plures citat Barbosa vbi suprà.*

Denique Ægidius Coninck, *alijque ab eodem Barbosa citati n.* 129. negant mandato contineri assistentiam matrimonij sub generali cõmissione administrandi omnia sacramenta: quoniã præsentia, quam præstat parochus matrimonio, nõ est ministratio sacramenti, cùm ipsi matrimonium contrahentes sint ministri, presbyter publicus tantùm testis: sed in negocijs moralibus loquendum, iuxta philosophum, vt multi. *c. humanæ aures.* 22. *q.* 5. vsus autẽ loquendi sub administratione sacramentorũ comprehendit etiam ministerium parochi matrimonio coniungentis. iuxta Trid. d. c. 1. *in verb.* & *ego vos coniungo.* &c. quod quidam adeo extollunt, vt parochum matrimonij ministrum faciant. iuuanturque illis verbis, *ego vos coniungo*.

Quinimo decisum est, in matrimonio *c.* 7. *X. de sponsal.* vt si alter alterius verba non intellexerit, *ad communem*, inquit, *verbi intelligentiam recurratur. & cogatur vterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare.* & consonat *l. Labeo. D. De suppell. legat.* communem ergo intelligentiam sequemur: & quam ipsis Cardinalibus Concilij Interpretibus huiusmodi verba generarunt.

Opponitur tamen regula iuris; *in generali concessione non venire*, *quæ quis in specie verisimiliter non esset concessurus.* vt in generali mandato non continetur matrimonium. *c. fin. de procurator. in* 6. 2. Solutio obiectionum.

Sicut etiam generaliter responsum est, ea quę speciali nota egent, nisi specialiter designentur, omissa censeri. *l. item. §. ait. D. de iniur.*

Quin & verisimiliter concessio in specie præsumi non solet, cùm cara aliqua quis habet. vt in l. obligat. 6. *D. de pignor.* generalis obligatio

ligatio

ligatio non comprehendit supellectilem, vestem, mancipia, quæ in vsu quis habet necessario, vel maioris momenti sunt. *c. fin. de off. vic. in 6. l. filiusfam. 7. D. de donat.* vbi generale mandatum non complectitur donationem: *c. 2. de pœnit. & remiss. in 6.* vbi facultas eligendi confessarium, non continet facultatem absoluendi à reseruatis.

Sed iterum respondetur assistentiam nullam habere comparationem cum ipso matrimonio, quo corpora in mutuam tradantur seruitutem, & nisi sit animorum consensio, perpetuam gehennam: vt sub generalibus verbis quis seipsum non ita abdicare censendus sit, cùm parocho ex sola assistentia nihil decedat, vel accedat.

Quinimo & Clement. 1. *de priuileg.* eodem fere gradu videtur statuere, vnctionis extremæ, vel eucharistiæ sacramentum, viaticum ministrare, vel matrimonium solemnizare.

Igitur cui vices ministrandi viatici, pœnitentiæ, aliaque pastoralia alijs prohibita, commissæ sunt; & matrimonij celebratio censenda videtur etiam demandata, sub generali seu vniuersali locutione.

3. An indefinita locutio matrimonij assistentiam comprehendat? Sed an etiam sub indefinita? & quidem pro iuris axiomate est receptum, vt dicatur indefinita locutio in iure æquipollere vniuersali. in iure inquam, non vi logica verborum. suffragantur leges *si pluribus 44. in princ. D. de leg. 2. l. si necessarius §. si annua. D. de pignor. act. l. in vsu 158. D. de verb. signif. l. si pluries 98. de leg. 3.*

4. Quando indefinita æquipolleat vniuersali? Sed imprimis indefinita censetur æquipollere vniuersali, seu generali; in causis fauorabilibus. *Tuscus vbi sup. n. 5. & 10.* fauorabile autem est matrimonium: *c. fin. de*

5. In fauorabilibus. *sent. & re iudicat. Sanches l. 3. disp. 35. n. 19. in fin. l. 1. disput. 18. n. 5* etiam quoad forum internum: neque tantùm quoad causam in facto dubiam; sed etiam in iure probabiliter controuersam; vt pro illo pronuntiari debeat. *ibid. n. 6. & 7. Nauarr. cons. 15. de conuers. coniug. Malder. 2. 2. t. 9. c. 1. d. 4. Siluius Resol. var. v. mat. XI.*

Indefinitam etiam in materia spirituali accipiendam pro vniuersali, valde probat c. *vnam sanctam. de maior. & obed. in extrauag. comm. in verb. dicente Domino ipsi Petro, pasce oues meas*, inquit, *& generaliter non singulariter has vel illas: per quod commisisse sibi intelligitur vniuersas.* vbi disertè generaliter oues Dominum dixisse dicit, cùm dixit indefinitè, & intelligi vniuersaliter. nec minùs latè illud verbum *pasce* accipitur, cùm inde & primatus, & tota authoritas Petri, & successorum eius deducitur. vnde & hîc latè accipienda videtur facultas administrandi sacramenta, secundùm facultates loquentis. 6. Etiam spiritualibus.

Enimuero authores axioma æquiparans indefinitam vniuersali, ita solent exaudire, vt habeat locum; vbi eadem omnino ratio est: quod si illa fuerit dispar, non obtineat. *Tuscus latè Concl. pract. v. indefinita æquipollet vniuersali, & quando secus. concl. 86. vbi multos authores, & conclusiones refert*: quarum ferè substantia est; vt paritas & disparitas rationis distinguat. 7. Vbi eadem ratio est.

Negant verò solemnizandi matrimonij, aliorumque pastoralium administrationem eandem esse rationem: sed mox diximus in d. clem. 1. *de priuil.* satis comparari: atque ideo ex communi iuris ratione censendum, id, quod generaliter aut indefinitè concessum porrigitur ad alia sacramenta, & pastoralia, esse etiam intelligendum de sollemnizatione matrimonij. 8. An hîc paritas?

Communi, inquam, iuris, sermonisque ratione: contingit enim ex alijs causis aliud dici oportere. atque inprimis si mens mandantis 9. Nisi circumstantiæ aliud suadeant.

contraria eluceat: *l. in ambiguis. D. De Reg. Iur.* quamuis verba impropriarentur, illa sequenda est. *l. semper in stipul. 34. D. de reg. iur. l. insulam* 6. *D. de præscript. verb. tot. tit. C. plus valere quod agitur. l. in venditionib. 9. vers. planè si in nomine D. de contrahend. emt. l. 1. §. conuentionis D. de pact. c. humanæ aures in fin. 22. q. 5.*

10. Vt si deprehendatur contraria mens testantis.

11. Vt illa eluceat rex antecedentibus & consequentibus.

Elucere potest seu in alijs verbis, seu factis. attenduntur enim antecedentia & consequentia dicta, & facta: *l. hæredes.* 21. *§. sed & si. D. qui testam facere poss. l. sed Iulian. §. proinde. D. Ad Macedon. ibi, intelligendum ab initio sic accepisse. Menoch. de præsumpt. l. 6. pr. 35. a. n. 23. vsque ad fin.*

12. Fieri consuetis.

Iterum in ambiguis, quod solet fieri, actum censetur. *l. certi condictio. §. si nummos. D. si certum petatur.* & quod communiter fit, factum præsumitur. *Euerard. loc. leg. à communiter accident.* consuetudo patrisf. & regionis attenditur. *l. si seruus plurium* 50. *§. vlt. D de leg. 1. l. nummis 75. D. de leg. 3. l semper 34. D. de reg. iur.*

13. Aliàs ad ius referendum est.

Si tamen de more delegantis, aut loci consuetudine non apparet; ad terminos iuris redeundum est. *l. 2. in verb. ad ius retulit. C. de hæred. instituen.* sed & quando varius mos est, vtique non attenditur. *d. l. semper. 34. D. de reg. iur.*

14. Etiam cùm mos est varius.

sed & præter morē fuit hîc ægrorum & profugorum multitudo de qua mox infrà, vt extraordinario eguerit remedio: & quæ obscurè dicta sunt, etiam vbi de matrimonio quæritur, iuxta communem intellectum accipi debent. *d. c. 7. X. de sponsal.*

15. Causa limitata determinat effectum.

Sed & contingit limitatam esse delegandi causam, quæ limitatum producit effectum: & indeterminatum sermonem causa determinat. *l. 5. & ibi Barth. D. de admin. tut. l. cùm pater §. dulciss. D. de leg. 2. Gail. l. 2. ob. 88. n. 8.* ex causis dicendi assumitur intelligentia dictorum. *c. 6. X. de verb. sign.* ideoque delegatio interpretanda est secundùm terminos primordialis causæ. *l. 5. D. de administrat.*

16. Fit interpretatio etiam contra eum qui legem dicere potuit apertius.

Denique vbi rationabiliter hæsitatur, contra eum facienda est interpretatio; qui legem dicere potuit, debuitque apertius. *c. contra eum. de reg. iur. in 6. l. veteribus. D. de pact l. in contrahend. D. de reg. iur. l. cum in lege. D. de contrahend. empt.* contra proferentem: ergo tunc indefinita æquiualet vniuersali; secus si pro eo faceret. *Tuscus. d. c. 98. n. 20. post Roman.* At verò, vt id obtineat, vbi inter aliquos de contractibus agitur; sed vbi tertij interest, non item: vt hîc cùm de validitate sacramenti. vbi in vero dubio interpretatio facienda esset pro matrimonio. *d. c. fin. X. de re iud.*

Speciales ergo circumstantiæ excutiendæ sunt, an hîc communi iuris rationi aliquid detrahant. 17. Quid si sine cogitatione matrimonij vices generaliter sint delegatæ?

constat ergo hîc *datam esse iurisdictionem, potestatem, & facultatem administrandi sacramenta: sed sine distinctione, aut reflexione ad matrimonium*: verba sunt ipsius parochi, & his conformia ipsius sacerdotis, qui matrimonium, vnde quæstio, solemnizauit. mos non fuit parocho isti, alijsue istius vrbis ita indefinitè committere, præter vice-pastores: ipse parochus, cùm primùm rogatus fuit, dixit se matrimonium istud pro valido habere, perinde atque si ipse celebrasset: alijs cùm similem facultatem dedit, solitum se esse excipere matrimonium.

Illud nonnihil propiùs inspiciamus, an generalis locutio à causa sua hîc determinetur. Causa ergo committendi fuit multitudo eo tempore ægrotorum, & aliorum ex omni vicinia armis gallicis infesta eò confluentium: cui curandæ solus parochus, & vnus vicarius par non erat: eoque testatur parochus *ex ea occasione facultatem* esse datam, & Ordinarius se, ideo parocho mandasse, vt plures

res

res assumeret subsidiarios.

18. Causa finalis non impulsiua determinat effectum.

Sanè indeterminatè dictum determinatur secundùm suam causam: sed vtique finalem. qualis in legibus suprà citatis proponitur: non ita secundùm suam causam impulsiuam; quam dispositio sæpe excedit. & inter vtramque pulchrè distinguit lex *cancellauerat.* 2. *D. de his quæ in testam. delen. in ambiguo autem benigniorem interpretationem sequi, non minus iustius est; quam tutius* inquit l. 3. *ibid. d. l. 2. in fin.* multò autem maximè in fauorabili causa, vt matrimonij, pro ea respondendum est; quamuis dubium grauius sit: vt in libertate serui, quamuis nomen inductum esset, constituit Antoninus, fauore libertatis *d. l. 3. in fin.* &, cùm argumentum est variationis, pro subsistentia actus præsumitur. vt cùm duo exstarent instrumenta eiusdem supremæ voluntatis, alterum testator cancellauerat, alterum integrũ reliquerat *l. 4. ibid.*

19. Vt illæ distinguantur?

20. Pro fauorabili causa in dubio censendũ.

21. Vt hæc vel illa causa præsumatur: hæc vel illa hic intelligatur?

Ad hunc modum Tuscus multis docet causam finalem regulare actum. *v. causa, conc.* 135. *& conc.* 141. quærit causa finalis quando dicatur; & quando impulsiua? & *n.* 21. præsumi causam finalem cùm adijcitur à lege, vel Principe: n. autem 14. impulsiuam quando à testatore, vel contrahente, vel quando ad fauorem recipientis, vel tertij. *n.* 18.

Vbi autem dispositioni adiectũ est verbum, *occasio*, latè docet idem Tuscus *conc.* 318. *v. dictio occasione, quid importet.* denotare causam impulsiuam; nullatenus autem finalem. *post Baldum, Corneum, Felinum, & Ioannem Andreæ*, referentem obtentum in practica, quod causa sit finalis; occasio, impulsiua.

Vnde multitudo profugorum, & ægrotorum fuisse causa hîc impulsiua videtur adlegendi subsidiarios; non finalis: præsertim addito hoc verbo *ob occasionem* multitudinis ægrotorum, & aliorũ, quo vsus est parochus, qui administrationem sacramentorum commisit, ideoque non vt profugis tantùm, & ægrotis subsidiarij operam præstiterunt; sed indifferenter omnibus, citra difficultatem.

Sed an ea expressio *occasionis multitudinis ægrorum & aliorum egentium sacramentis pœnitentiæ, viatici, & extremæ vnctionis*, impediat indefinitam locutionem comprehendere assistentiam matrimonij, quam adeo multi non exigunt infirmi, aut profugi? dubitatur nunc ex hoc facto: & pugnat tam verbum *occasio*, quàm fauor matrimonij, contra restrictionẽ: impulsiua enim causa non restringit; sed finalis dumtaxat: & de hac accipi tantùm potest quod cessante causa cesset lex, & dispositio testantis: aut contrahentis; non autem vbi cessat impulsiua, cessat dispositio.

RESPONSVM V.

De putatiuo pastore.

QVamuis Concil. Trid. *s.* 24. *de reform. mat. c.* 1. omnes omnino matrimoniũ contrahere volentes inhabilitet ad contrahendũ aliter, quã coram proprio alterius parocho, vel alio sacerdote, de illius Ordinariiue licentia, & duobus saltem testibus; contractusque irritos atque nullos faciat: frequenti tamen sententia receptum est, vt quamuis parochus interdictus, prohibitus, priuatus, iniustum titulum habens, aut propter aliquos iuris defectus nullum, atque etiam parochus putatiuus sit tantùm, matrimonium tamen sit validum. *citati à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d. c. 1. n.* 87. *& seqq.* sed tamen nõ quomodocumque putatiuus singulari quopiam priuati alicuius, sed populari, atque communi errore, ex titulo saltem colorato, atque aliqua possessione. vt *in l. Barbarius Philippus. D. de off. prætor.* Barbarius seruus cùm esset in candidatorum numerum irrepserat,

1. Putatiuus sufficit ex communi errore, non singulari.

ferat, à populo prætor fuit constitutus, officiumque exercuit; atque ob communem errorem, bonumque publicum acta eius sustinentur. idem est *in l. 2. C. de sent. & interloc. om. Iud.* cùm ergo error priuati vnius tantùm est, non idem receptum est. *l. nulla. qui & à quib. manum. lib. l. non idcirco. 44. §. 1. D. de iudic. optimè Cuiac. obs. l. 18. obs. 33. Hotoman. quæst illust. c. 17. quos sequitur Busius ad d. l. Barbarius.* vt in errore nō probabili aliud obtinuit. *c. 2. de constit. in 6. c. dudum el. 2. de elect. Vers. in multarū animarum.*

Porro in præsenti causa error actricis priuatus est, suppositi caculæ, in vicem parochi, sacerdotali veste induti, personam non agnoscentis.

2. An coram sic putatiuo actus habeat vim sponsaliū? Videamus, an actus coram personato parocho celebratus, saltem habeat vim sponsalium? & quidem cùm omnis omnino abfuit parochus, eam controuersiam in vtramque partem agitant doctores *citati à Barbosa vbi suprà n. 150. 151.* dum Concilium *d. c. 1.* & contrahentes reddit inhabiles, & contractus nullos. & quidem subtiliter disputari hæc possunt, quando contrahentes in nudis verbis substiterunt. Nā licet *in d. c. 1. in verbis ad sic contrahendum, & huiusmodi contractus* partium inhabilitas & nullitas actus, vt talis, decernatur; non tamen alio quouis modo; vt idem Concilium *s. 25. de regular. c. 15.* professio ante ætatis & nouitiatus annos ibi præscriptos *sit nulla*, inquit, *nullamque inducat obligationem ad alicuius regulæ, vel religionis, vel ordinis obseruationem, aut ad alios quoscumque effectus.* & *c. 16.* renuntiatio secus quam ibi præscribitur facta *sit irrita*, inquit, *& nullius effectus.* quæ adiectiones faciunt, vt cùm illæ desint decreto d. c. 1. non abs ratione dubitari possit, an nullitas illius extendatur ad omnes omnino alios effectus, præsertim illos, qui proposito fini, intentionique Concilij non aduersantur? quemadmodum sæpe respondit S. Congregatio Interpretum Concilij Tridentini decretum d. c. 1. non extendi ad sponsalia de futuro; eo excepto, quod per copulam nunc non transeant in sponsalia de præsenti. *vt retulimus in Iur. Pont. nou. anal. de sponsal. in principio, & plenius citati à Barbosa vbi supra. n. 146. 152.*

Sanè authores *citati ibidem n. 151.* graues sunt, neque rationes leues in defloratis bona fide, non aliqua erga decretum ecclesiæ *d. c. 1.* contumacia contrahentibus, quanto magis dum sub vmbra ecclesiastici ministri sacrilegè decipiuntur; vt omnino actus, si non valet, vt agitur, valeat meliori modo quo valere potest. vt in impuberibus sponsalia de præsenti vertuntur in sponsalia de futuro. *c. fin, in fin. X. de desp. impub. c. vn. §. 2. eod. in 6. in verb. quæ iuris interpretatione fuerint sponsalia de futuro*, & in verb. *contractus valuit vt potuit; non sicuti agebatur.* & causam vbique assignant doctores, fauorem matrimonij, qui vtique & hic deberi videbitur ei, quæ nulla erga ecclesiæ decretum contumacia fuit, sed miserabiliter decepta; & sub specie proprij parochi. & propterea Concilium Trid. *d. c. 1. § qui aliter.* dum vtitur verbo *attentabunt*, præsumptionem & contumaciam aduersus ecclesiæ decretum denotat. quæ in hoc casu non inuenitur, cùm personā proprij parochi, quis induit. adeo quidem, vt quamuis matrimonium omnino serio *ante d. § qui aliter* inculcauerit coram proprio parocho contrahendum, atque aliter validum esse nequeat; posse tamen videatur eam recipere fauoris interpretationem, vt vim sponspalium habeat.

3. In contrahentibus bona fide vt actus valeat vt potest.

Enimvero *vt in Iur. Pont. anal. de sponf. n. 3. & 16. in fin. diximus* mero quidem contractuum iure, seu vi sola conuentionum expensa,

expensa, verius est non transire contractus huiusmodi de præsenti in sponsalia de futuro *iuxta c. is qui fidem. X. de sponsf.* quia id quod nullum est, nullum producit iuris effectum. adeoque quod fit contra d. §. qui aliter, neque valebit vt potest: vt in impuberibus, quia ius disertè resistit: vt non facit in matrimonijs impuberum; sed defectus materiæ seu personarũ copulæ incapacium. tamen cum deuentum erit ad copulam, non ex contumacia aduersus ecclesiæ decretum, sed seductione, errore, ignorantia, æquius est deceptis subuenire: ex ratione *c.* 1. *X. de adult.* adeoque in personis honestis eam speciem seductionis præsumere, vt credantur verbis in præsens conceptis complecti voluisse & futurum; vt, si non valeant vt efferuntur; valeant vt valere possunt: atque ita ex intentione deceptarum ante honestè viuentium æstimentur sponsalia de futuro complecti: vt in illorum vim vitiatæ in vxorem duci se, ad vitij restaurationem, iustè postulent.

Sed quid opus est hanc sponsalium obligationem elicere argumentando, cùm Rei chirographum habeamus manifestum? quo fatetur ipse se obligatum ad d. actricem in vxorem sumendam; se fidem coram Deo ei dedisse; imprecaturque, si eam fefellerit, vt gratia diuina excidat. ad obligationem huiusmodi, fidemque exsoluendam actionem dari, dirarum imprecationum horribiles successus promissa explendo vitandos esse, omnis ratio christiana exigit. atque huiusmodi promissa irretractabilia esse, neque pœnitentiæ locum dari, quando res ab altera parte non est integra, vtique copula subsecuta (sicut in contractu facio vt facias, cum alter fecit, alter non potest non facere) optimè ait Sanches. *de mat. l.* 1. *d.* 10. *n.* 3. 4.

Neque refert quod dicitur chirographum illud, post copulam datum esse: neque enim, vt id verum foret, ideo fides flocci pendi, aut non præstari potest. adeoque scrupulosa fuit inquisitio, per tot testes coniecturales, an datum illud fuerit anno 1635. an 1636.

Præsertim cùm illud etiam ex chirographo liqueat non tantùm fidem ibi promitti in futurum; sed & confessionem scribi datæ iam pridem de præterito; renouari promissionem præstandæ ad exonerationem conscientiæ. &c.

Scrupulum autem nullum mouere potest, quod coacta matrimonia difficiles soleant habere exitus: quia id scrupulum nullum iniecit Concilio Trid. *s.* 24. *de reform. mat. c.* 6. vbi decernit raptorem debere ducere, & dotare raptam, postquam extra eius potestatem consenserit: neque diuinis scripturis, vnde sumptum est d. c. 1. *X. de adult.* vt seductor virginem ducat, & dotet. imò non potest Iudex non seruare sacros canones, vel in dictanda sententia ab illis recedere, vt ius suum cuique reddat. præsertim cùm dictamen istiusmodi sententiæ, quam proximè reparet honorem defloratæ: quod non facit sola dotatio. Jn ipsa porro executione huiusmodi sententiæ exsurgunt partes prudentiæ Judicis. *Vid. resp. seq.* vt circumspiciat hinc iustitiam læsæ; inde coacti matrimonij difficiles exitus: hinc fidei obligationem, iuramentique religionem; inde duritiam ceruicis inuoluntariæ: hinc quatenus iustitia coactionem exigat; inde quatenus prudentia, ne excedat: hinc illa pœnas & censuras velit infligi; inde expendi, ne si nimis diu, & obstinatè perferantur, venenum fiant, quæ pro remedio sunt inuentæ. in summa, condemnare per sententiã Iudex debet vt ducat; hanc exequi, & cogere; sed tamen cum prudentia, vt cogendo inuoluntariũ, faciat transire ad liberum consensum, aut saltem

4. Coacta matrimonia vt ius consideret.

5. Non vt sententia non feratur pro obligatione.

6. Sed coactio prudenter temperetur.

tem sententia aliàs sic concipienda esset; si per anticipationem de difficultatibus istis sint allegationes, probationesque inductæ, vt actis conformis sit sententia, vt iudex declaret debuisse quidem reum actricem ducere; ob incommoda tamen aliud tolerandum. nam ea formula nonnihil saltem consulitur honori deceptarum: nemeretricio animo, sed affectu quasi coniugali, peccasse videantur.

Quare cessat hîc, quod demum quæritur, an Reus offerendo dotem, ad arbitrium Iudicis, obligatione sua defungi possit? quamuis enim praxis forensis tenorem d. c. 1. *X. de adult.* qui coniunctim scriptus est, vt seductor virginis ducat, & dotet, transtulerit ad sensum alternatiuum, vt ducat, aut dotet: propter varias seductionum species; & quod sæpe promissa de ducendo non probentur: & in alternatiuis obligationibus debitoris sit electio; ita vt vnam præstando, ab altera liberetur? tamen cùm promissa de ducendo sunt facta, eaque probantur; tenetur promissor; & in omnibus hodie Belgij tribunalibus ecclesiasticis condemnatur, vt ducat.

Quod si vnquam iustum, æquũ est, in hac facti specie sanè iniquissimum fuerit sacrilegum deceptorem remissiùs condemnari. præsertim cùm, vt diximus, de seductore id diuinæ literæ statuerint: *Exod. c.* 22. & sit plusquam seductor hic: & in stupratore ex d. c. 1. vt *sub tit. de stup. & adult.* iacet; & sit plus quàm stuprator hic: in raptore Concil. Trid. *d. c.* 6. & sit plus quàm raptor hic.

Sanè præter veterum legum austeritatem aduersus raptores, seductoresque laudatur capitalis seueritas edicti Henrici III. Galliarum Regis contra eos, qui inscijs parentibus, tutoribusque filios filiasue familias, seu minorennes abducunt. & annales nostri referunt, & Lipsius in Monitis Politicis extollit, Caroli Audacis egregium factum, quo iuridicum, qui deceperat spe liberandi mariti honestam eousque matronam, & marito nihilominus mortem irrogauerat; deceptam iusserit vxorem ducere, hæredemque instituere; ac, post priuatam satisfactionem, ad vindictam publicam gladio subiecerat.

Neque quidquam mouet declaratio scripto facta ab actrice: eam siquidem per vim & metum extortam esse censendam, sufficientissimis præsumtionibus, argumentisque probatur, ea sunt clamor, lacrymæ, sæuitia inclusio, detentio, (quam ipse reus fatetur saltem talem fuisse, vt ne dominicis quidem aut festis diebus actricem permiserit templum accedere) protestatio d. actricis, quod id cogeretur inuita signare, quod omnino aut verum non esset, aut ipsa nollet. ex qua sola refertur irritata professio *in c.* 1. *X. de his quæ vi aut met.* denique tenor ipsius extorti scripti, qui talis est, vt vix à meretrice sponte obtineri posset. quod scilicet nullo matrimonio, nullo promisso præuio, Actrix reo sui copiam fecerit. nam præter Rei chirographum euidenter contrarium, de tam honestè nata, tam probè educata, tam laudabiliter anteacta vita, talibus parentibus orta, consanguineis & affinibus coniuncta, qui possit credi? aliter sensit Justinianus *in l. vnic. C. de rapt. virg. nisi etenim*, inquit, *eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus sese prodere*. Et Romani veteres sola professione apud Prætorem facienda satis putabant coërceri posse fœminarum luxuriam. & pro monstro habuerunt apud Tacitum, Vestiliam honestè natam, ita pudorem suum vulgasse. Eamque adeo exilio dãnarunt. & nos reus velit credere actricem natalibus, moribusque

7. Metus vt probetur in remittente aut negante promissa.

hactenus

hactenus laudatam, sponte verecundiam omnem exuisse, atque vltro se infra dedecus meretricum scripto huiusmodi collocasse?

RESPONSVM VI.

An coniuges citra parentum aut tutorum assensum coniuncti inuicem hic alimenta debeant?

EDictis anni 1540. & 1623. super minorennium matrimonijs citra consensum tutorum aut parentum initis, *quorum substantiam retulimus in Notitia Iuris Belg. tit. de sponsal.* cùm decretum sit, vt neuter ab altero quidquam lucri siue per contractū matrimonij, seu quomodocumque aliàs acquirere possit, quæsitum est, an vxor ali à marito vel contrà debeat, cùm sic contraxerunt? quoad parentes expressum est disertè, vt aduersus illos etiam alimentorum nomine actio nulla detur: quoad coniuges inuicem; non æquè. videri tamen potest etiam *lucri* nomine excludi. verius tamen videtur *lucrum* ibi accipiendum esse iuxta subiectam materiam de qua ibidem agitur; de duarijs; legalibus, consuetudinarijs & conuentitijs: ijsque quæ per causam matrimonij commoda merè lucratiua sunt. *vt diximus vbi supra.* consequenter dicendum est obligationes, effectusque coniugales per edicta non impediri. adeoque per mores maritum fieri mamburnum, & tutorem personæ, vxoris, & administratorem bonorum ipsius, caput mulieris & familiæ: vxorem debere marito reuerentiam, & subiectionem, leges societatis coniugis vel per statuta inductas, vel per contractum pactas & officia naturâ debita coniugibus, qui iam vna caro facti sunt, seruari oportere; adeoque inuicem coniugalia obsequia deberi; & proinde alimenta alterum, cui satis est, præstare alteri egenti debere. hæc enim sunt non lucra, sed reciproca coniugum debita: quæ à naturali æquitate fluunt. ad quæ proinde extendi non debet odiosa & pœnalis dispositio. sed lucra strictè accipi, atque in rigore verbi debent: sicut odia restringi, & fauores matrimoniales conuenit ampliari. ita vt contra ius vetus correctio & pœna non expressa non recipiatur.

1. Quid in edictis nomine lucri veniat, an & obsequia coniugalia?

2. Adeoque & alimenta.

Obtinet ergo alimentorum obligatio inter eos, qui sunt coniuges. qualitas verò quæ obligationem parit, inesse debet agenti: quia sine actione, adeoque matre illius obligatione, nemo potest experiri: at hîc matrimonium nullitatis accusatur: an igitur præiudiciali illa quæstione pendente alimenta addicenda sunt? lite pendente nihil innouandum est: & hi coniuges fuerunt in mutua coniugij possessione, retinendi ergo sunt in illa: adeoque alendi debito: donec super nullitate succedat definitio *l. 5. §. si vel parens. l. 7. D. De agnos. lib.* Accedit quod instrumenta contracti matrimonij secundùm apparentem formam Concilij Trid. sint liquida: exceptio nullitatis, & non proprij parochi hactenus obscura penitiorem indaginem requirens: adeoque illa inquisitione pendente prouisionalia alimenta sub cautione addicenda sunt. *d. §. si vel. d. l.* 7. quod & in apparenti tantùm præsumtione tenet Afflict. *decis. 152. Specul. tit. qui fil. leg. §. 1. n. 32.* sed quoniam rursus tam super nullitate, quàm alimentis causæ conclusæ sunt; præiudicialis nullitatis coniugij quæstio priùs est pronuntianda. *c. 1. & tot. tit. X. de ord. cog.* & secundùm eam alimenta exinde, vel addicenda, vel neganganda. *d. l. 7.*

3. An & lite pendente super coniugio?

An autem præterita alimenta addicenda sint, an tantùm futura?

4. An & præterita?

ra? pluries reus Actricem asserit Parisijs huc venisse, vt coniugalem actionē institueret, adeoque inchoata aditio hæc Iudicis, primordium liti præstat; ex eoque tempore ad effectum alimentorum lis inchoata conseri potest.

Addicenda autem alimenta censentur ex quo peti cœperunt: præteriti autem temporis alimenta addicenda nō videntur. quia cùm tantùm debeantur officio Iudicis, non via actionis; qui aliunde de præterito vixit, ea petere non potest. *Faber in Cod. suo l. 4. t. 7. d. 20. post Bart. in l. libertis quod §. 1. n. 3. D. de alimen. leg. vbi* id asserit in filio respectu patris: *Rota decis.* 305. *in nou. inc. monachus profes.* in monacho respectu abbatis: *Decius in c. Episcopus X. de præb.* in ordinato sine titulo respectu Ordinantis: *Alexand. vol. 4. cons. 27. n. 2.* in vidua intra annum luctus non agente respectu hæredum: *Castrens. in l. diuortio* 8. *n.* 6. *D. sol. mat.* & generatim Felin. in *c. ex parte* X. *de accus. in fin. Matth. Afflict. decis.* 10. *in fin.* & iusta est ratio, quia de præterito nemo viuit, sed transijt ea cura. vnde leges de præteritis alimentis transigi permittunt, non de futuris. *l. alimentis. C. de transact.*

Alimenta, quæ à coniugibus inuicem præstanda sunt, officio Iudicis, non via actionis debentur. dum nullus est contractus qui eam pactionem habet; vel quasi; non maleficium vel quasi: sine quibus non datur actio. *§. namque agit. Inst. de act.* nec hæc, sine obligatione. *l. licet. §. 11. D. de procur.* sed gignit hæc instinctus naturalis, & æquitas. & vbi hæc subest, & illa deest, datur officium Iudicis. *l. planè. l. fin. D. de petit. hæred. l. Quintus. §. Pompon. D. de alim. leg.*

5. Quid si maritus indotatam vxorem accipit? Quod autem obijcitur maritum, qui indotatam vxorem accepit, non teneri ad alimenta, si patrem illa habeat sufficientem: *arg. l. quod hi nulla. 28. D. de relig. & sumpt. fun.* vbi id deciditur quoad sumtus funeratæ vxoris. quin imò Fulgos. *ad d. l.* 28. contendit dari repetitionem marito, qui aluit vxorem, si aliunde habet ipsa, aut patrem opulentum. dixi indotatam: alioquin indubiè tenetur maritus. *l. dotis fructus. D. de iur. dot. l. fin. in fin. D. de iur. dot.* & non pater: *l. si quis. §. sed etsi filius. D. de lib. agnos.* at verò patris legitimi officium est dotare filiā secundùm suam qualitatem: at hic non est pater legitimus, & adulterinam filiam iùre ciuili nequidem alere tenetur. *l. 5. §. idem rescripsit. D. De agnosc. & al. lib. Auth. Quib. mod. nat. effic. sui. §. discretis. §. fin. §. oportet.* vxor splendere dicitur radijs mariti, dignitatem & domicilium ab eo sortiri. *l. 13. C. de incol. l.* 10. ergo maritus pro sua qualitate id præstare debet, quod non debet pater. & quamuis iure canonum pater etiam ex illicito coitu natam prolem pro ratione facultatis teneatur alere. *c. 5. in fin. X. de eo qui duxit quam polluit per adult.* tamen id eò vergit ne fame tales pereant: quia necare videtur qui non alit *l. necare. D. de agnos. lib.* non vt auferat debita maritalia, quæ non tantùm pietatis, sed & politiæ ratio induxit in societate coniugali.

Qui filij sint legitimi.

RESPONSVM I.

De natis ex matrimonio putatiuo.

Legitimos filios nasci constat ex matrimonio legitimo, *c. 9. X. qui filij sint legit.* non tantùm, sed etiam ex nullo sæpe, & irrito: 1. Ex contracto in facie ecclesiæ matrimonio vt legitimi, si adsit bonæ fides. cùm in facie ecclesiæ bona fide contractum fuerit. *c. 2. c. 11. c. 14 X. eod.* etiam ad effectum succedendi in hæreditatem parentum. *d. c. 2. & c. 11.* etiam quoad feuda,

da, exclusionemque substituti. vereque sunt legitimi, non fictè pro talibus habentur dumtaxat. *Couar. de mat. c.* 8. §. 1. *n.* 2. *& seqq.*

2. Quæ præsumitur. Vbi & post Baldum ait præsumi bonam fidem, dum non probatur mala. quod & Hostiensis dixit. *eod. tit.* §. *legitimum in hac materia.* & probat lex *penult. C. de euict. l. quoties.* §. *qui dolo. D. de probat. l. bonæ.* 110. *D. de verb. signif.*

3. Etiam in errante. Eandemque bonam fidem Alciat. *in d. l. bonæ* præsumi ait etiam in eo, *qui iuris*, inquit, *errore lapsus sit.* & Couar. *vbi sup. n.* 9. etiam ad hunc effectum legitimandæ prolis. vt cum iuris errore consistat bona fides, si modò error talis sit, qui iustus habeatur. *vt in c. cum dilectus. X. de consuet. & ibi DD.* quo dubio ait suspensum fuisse Abbatem. *in c. referente. X. qui filij sint legit.* & pro iusto errore resoluisse Baldum Nouellum. *in tract. de dot. p.* 11. *in caus. fin.*

4. Si non iniustus sit error. Iniustus enim error fuit *in d. c. referente.* si tamen error, impedimenti publicæ honestatis, quod & contrahi vetabat, & contractum solui volebat matrimonium. *cum*, inquit, *filij nec per ecclesiæ permissionem, nec parentum ignorantiam excusentur, per illud ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.* vbi sanè istiusmodi iuris error circa tale canonicum impedimentum obstat bonæ fidei, legitimitati, & successioni.

5. Examinatur l. qui in prouincia. D. de ritu nupt. Affertur tamen lex *qui in prouincia. D. de rit. nupt.* qua excusari iuris ignorantia videtur in ea, quæ nupserat aunuculo, & liberorum status in tali matrimonio quæsitorum approbari.

Sed primò dicendum, valdè specialem casum ibi proponi, plurium circumstantiarum, quæ Imperatores mouerint ad sic rescribendum.

Mouemur, inquiunt, *& temporis diuturnitate, quo ignara iuris in matrimonio annunculi tui fuisti, & quòd ab auia tua collocata es, & numero liberorum vestrorum: idcirco cùm hac omnia in vnum concurrunt confirmamus statum liberorum vestrorum in eo matrimonio quæsitorũ, quod ante annos quadraginta contractum est, perinde ac si legitimè concepti fuissent.* ergo iuuenis admodum, ante quadraginta annos, & ab auia collocata erat in matrimonium, & auunculo, quos magis iuris gnaros credere poterat, nupserat. quod culpam ius ignorantis valde minuit, & tolerantia Iudicum per tantum temporis, vt quam proximè à iusto errore videatur abesse.

Deinde non dicunt Imperatores matrimonium se approbare, nec liberos legitimos esse; sed se statum illorum confirmare. quod perinde est, ac si legitimarent, vt Imperatores veteres latinè magis loquebantur.

Insuper aiunt Imperatores, *perinde ac si legitimè concepti fuissent*: non ergo fuerunt legitimè concepti. & sic ait Baldus legitimationem per rescriptũ imitari aurichalcũ, quod videtur aurum, & non est. facit illa vox *perinde*, quæ similitudinem arguit, non identitatem ordinariè, ac sui natura. *Spigel. in Lex. v. perinde. v quasi. v. tanquam*, nullum enim simile est idem.

Denique si in his salebris quis hæreat, omnino statuendum est, in materia matrimonij, effectuũque indè surgentium canonibus hodie standum esse, non legibus. *Sanches & ab eo citati de mat. l.* 3. *disp.* 44. *n.* 2. adeoque iniustum iuris errorem obstare, & matrimonio, & legitimitati, & successioni. vt de his omnibus statuit d. c. referente. 6. Sequendi hic canones.

Quærendum igitur hic est, an clandestinitas resistat validitati matrimonij? & decidit c. 2. *X. de clandestin. desponsat.* si contrahentes clandestina matrimonia voluerint *publicare*, inquit, *nisi rationabilis causa præpediat, ab ecclesia recipienda sunt. & comprobanda, tanquàm à principio in ecclesiæ conspectu contracta.* valida sunt 7. Quæ clandestinatas vitiet matrimoniũ?

sunt ergo. eademque est sententia Concilij Trid. *de mat. c.* 1. *dubitandum*, inquit, *non est clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quam diu ecclesia illa irrita non fecit.* dubitandum etiam non est matrimonio publicato, & ab ecclesia comprobato, legitimos filios esse, & hæredes. *d. c. 9. X. qui filij sint legitimi.*

8. Si postea detegatur impedimentum dirimens.

Quod si autem clandestinè contractum est, & postea detegatur impedimentum illud irritans, *soboles*, inquit Concilium generale *d. c.* 3. *X. de clandes. despons. de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censeatur: de parentum ignorantia nullum habitura subsidium.* iungitque causam; *cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur.* præsumit ergo ius in clandestinè contrahentibus malam esse fidem. eodemque modo procedit Concilium *Trid. de mat. c.* 5. vt scientes impedimentũ & ignorantes comparentur, *si quidem*, inquit, *solemnitates requisitas in contrahendis matrimonijs neglexerint.* adeoque inquit, *ijsdemque subijciantur pœnis. non enim dignus est qui ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cuius salubria præcepta contempsit.* eòque vtrosque spe dispensationis carere iubet.

Ob similem contumaciam erga ecclesiæ præceptum, *pari modo*, inquit d. c. 3. *proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu ecclesiæ contrahere præsumpserunt.*

Fidem ergo bonam destruit clandestinitas, si irritum postea matrimonium deprehendatur. neque id mirum: cùm pro iuris regula traditum sit, eum qui contra ius mercatur bonam fidem præsumi non habere. *c. qui contra de reg. iur. in* 6. & conformiter *malæ*, inquit lex 7. *C. de agricol. & censit. l.* 11. *fidei possessorem esse nemo ambigit, qui aliquid contra legum interdictum mercatur.* quia *lex*, inquit Alciat. *ad d. l. bonæ specialiter resistit.* ibidemque ex communi DD. sententia *ad d. l. ex consens. D. de appellat.* ait bonam fidem tum non præsumi, cùm famosa, & passim nota lex est.

Quare cùm Concilium Trid. *d. c.* 1. *de mat.* declaret se inhærere vestigijs d. Concilij, matrimoniaque iubeat celebrari in facie ecclesiæ, præmissis tribus denuntiationibus, ea quæ olim de clandestinitate statuta sunt, ob omissas denuntiationes etiam hodie obtinent, nisi super his fuerit dispensatum. quod permittit Concilium Trid. & dicit se vestigijs Conc. Lateran. inhærere: quoniam autem olim statuta, non sufficiebant ad euitanda perpetua adulteria eorum, qui clam cum vna contrahunt, & inde palam in facie ecclesiæ cum altera; non sufficit hodie matrimonij clandestinè contracti publicatio, sed illud ipsum contrahendum nunc est coram parocho proprio, vel alio sacerdote de illius, vel Ordinarij licentia, & duobus testibus. *d. c.* 1. *§. qui aliter.* alioquin huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit. 9. Aut hodie coram non proprio parocho & testibus contrahatur.

Igitur qui nunc aliter contrahit, contra iura mercatur, quæ nunc contractui resistunt, irritant, & annullant; & contrahentes ad sic contrahendum inhabiles reddunt: & consequenter bonam fidem præsumunt illos non habere: adeoque soboles *iuxta d. c.* 3. *§. si quis* illegitimas facit censeri, & contrahentes vel ex malitia, vel nimia insipientia peccasse. *iuxta c. final. X. de celeb. miss.* 10. Aliter cõtrahentes bonam fidem non censentur habere.

Et quoniam d. c. 1. decretum famosum est, tanquam in vnaquaque parochia publicatum, & tam serio proemio, tam grauibus sub pœnis seruari mandatum, censendum est omnino nullum esse excusationi locum, pro iuris errore tam iniusto, bonam fidem præsumi non esse, nec legitimitatem sequi. 11. Ob famosum decretum Concilij Trid.

Præ-

prǫsertim attentâ à contrario ratione *d. c.* 2. *X qui filij sint legit. cùm parentes*, inquit, *eorũ publicè sine contradictione ecclesiæ inter se contraxisse noscantur*. quando siqui conscij sunt alicuius impedimenti denunciare illud tenentur. *c. tua nos. X. de cognat. spirit.*

Adeoque Couar. *vbi sup. n.* 2. iam olim contractum in facie ecclesiæ iuxta bonã fidem exigit, vt proles extra legitimum matrimonium nata sit legitima, aut saltem clandestini publicationem & ecclesiæ approbationem *d. c.* 9. Tridentinum autem nunc exigit à primordio matrimonium contrahi in facie ecclesiæ, vt diximus, adeoque ad prolis legitimam natiuitatem opus nunc est & bona fide & primordiali contractu sic celebrato.

Facies ecclesiæ seu conspectus est presbyteri parochialis testiumque præsentia. *c. aliter*. 30. *q.* 5. nam alijs, seu regularibus, seu sæcularibus clericis, nõ parochis, & contrahentium proprijs, sub grauibus pœnis prohibitum est matrimonia solemnizare. *clem.* 1. *de priuileg. d. c.* 1. *de matr. Trid.*

Quæ omnia applicando præsenti causæ, non est iustum ampliùs dubium, quin matrimonium, vnde processit proles de qua quæritur, tanquam non contractum coram proprio parocho, vbi publicatum erat d. c. 1. *de mat. Concil. Trid.* irritum fuerit: cùm sententia pridem desuper lata ita fuerit declaratum: eaque per multos annos transiuerit in rem iudicatam, citra appellationem, aut saltem talem, quæ prosecutionem habuerit, & non sit deserta.

Quamuis enim in causa matrimoniali sententia dicatur numquam transire in rem iudicatam, eius tamen dumtaxat ratio est, periculum peccati; ideoque mortuis contrahentibus, eorumue altero, cessante iã illa ratione, nihil superest, quin huiusmodi sententia, vt aliæ, in rem transeat iudicatam quoad legitimitatem prolium, & parentum successionem. *Sanches & quos citat de mat. l.* 7. *disp.* 100. *n.* 11. *Vide quæ diximus suprà de his quæ vi. r.* 1. *n.* 22. *& seqq.*

Bona autem fides, ex qua hîc prætenditur legitimitas prolium, destruitur à neglectu conspectus ecclesiæ, quem diximus, ex quo contra iura mercantes, seu contrahentes, eoque modo quo iura resistunt, contractus irritant, & annullant, & sic contrahentes inhabilitant; bonam fidem tollunt: eam saltem quæ meritoria sit beneficij iuris, & legitimitatis, vt diximus. neque enim affectata vel etiam vera, supina tamen, & non probabilis ignorantia eodem illo hîc gradu est. *d. c.* 3. *§.* 1. *X. de clandestin. desponsat d. c. referente. X. qui filij sint legitimi. d. c. fin. X. de celeb. miss.*

12. Cuius neglectus hodie bonam fidem destruit.

Arguitur quidem pœnalem dispositionem d. c. 3. *§. si quis. X. de cland. despons.* extendendam non esse extra proprium casum: at verò licet subiuncta ratio ibidem generalis, illam extendi suaderet, tamen non opus hîc est huiusmodi pœnæ extensione; sed tantùm denegatione beneficij, quod ecclesia benignè impertit ijs, qui eius mandata venerantur; ideoque publicè contrahunt sine illius contradictione: *d. c.* 2. 11. 14. *X. qui filij sint legit.* vt illud extendi non debeat vltra suos terminos, & causam beneficij expressam: publicam vtique celebrationem. quæ hodie esse non potest in ijs, qui sine proprio parocho contrahunt. qui non obsequuntur ecclesiæ, sed participant de causa neglectus mandatorum ecclesiæ: de quo in d. §. siquis. eoq; ǫquius est effectus obseruantiæ ad eos non deriuari, sed potius negligentiæ; si non & contumaciæ. vt causæ & effectus symbolisent respectiuè.

Quæ

Qui accusare matrimonia possint.

RESPONSVM I.

Periculum peccati, & fauor matrimonij facit ne tam facilè soluatur contractum, quàm impediatur contrahendum.

1. Vt impediri contrahendum & solui contractũ possit differentia probationum.

MAtrimonij fauor animæque salus, quæ in eo versatur, facit; vt nec contrahi possit si denuntietur, quamuis nec plenè probetur, impedimentum: *c. super eo el. 2. X. de test. c. præterea. el. 2. de sponsal. late Sanches de mat. lib. 1. disp. 71.* nec dissolui; si non omnino plenè. *c. 1. X. de consanguin. & affin. idem Sanches lib. 2. disp. 45. n. 30.* vt &, quamuis ne contrahatur sufficiat impedimenti confessio; *idem d. lib. 1. disp. 72.* non sufficiat etiam vtriusque, vt dirimatur. *c. super eo, X. de eo qui cognouit consang.* & tamen iterum sufficiat, vt contractum credatur: *c. sufficit. 27. q. 2. l. nuptias. D. de reg. iur.* & vt thorus separetur. *c. ex literis. X. de diuort. c. intelleximus. X. de adult. Sanches d. d. 45. n. 33. & seqq.* quia enim quod Deus coniunxit, suo consensu separare coniuges non possunt; vtique dirimere sua confessione matrimonium nequeunt: sponsalia possunt, & thorum.

2. Testium & Iudicum grauitas.

Cæterùm aliàs generatim grauitas causarum matrimonialium probationes exigit plenas, testes omni exceptione maiores, atque circumspectos; Iudices etiam *discretos; qui & potestatem habeant iudicandi*, inquit *d. c. 1. & statuta canonum non ignorent.* potestatem iudicandi rectè interpretatur glossa ordinariam vel delegatam. ex facto autem d. c. testes deposuerant coram archipresbytero tantùm; cui iure non tribuitur potestas iudicandi; sed præest præsbyteralibus tantùm officijs: *c. 1. & tot. tit. X. de off. archipresbyt.* sed Archidiacono: *c. 1. 7. in verb. audire iurgia singulorum, & vers. vt loco Episcopi &c. & tot. tit. X. de off. Archidiac.* quamuis & hoc ipsum nunc vetuit in matrimonialibus Concilium *Trid. s. 24. c. 20. §. ad hac.* vbi causas matrimoniales non archidiaconorum aut inferiorum, adeoque neque arbitrorum, iudicio, sed Episcoporum *examini, & iurisdictioni* reseruat. sed loquitur d. §. adhuc, vt alibi diximus, in prima instantia. quamuis & iam antè stylum fuisse Curiæ Romanæ, vt causę appellationum matrimonialium non nisi Episcopis, eorumue officialibus delegarentur, ait Ioan. Andreæ *in c. statutum de rescript. in 6.* adeoque aduersus idem Cap. poterat obtineri delegatus extra diocesim, non tamen prouinciam. *c. neminem. c. 4. 5. 6. 14. caus. 3. q. 6.* quod ipsum renouat Concilium *d. c. 20.* vt nec in secunda, nec in tertia instantia extra prouinciam, adeoque nec Romam trahi possit causa matrimonialis: nisi tamen, si pars vna in prouincia verè paupertatem probauerit, altera & alimenta & expensas litis velit subministrare. *d. c. 20.*

Enimuero sicut contrahendo probandoque matrimonio sufficiunt parentes, consanguinei, & aliàs non idonei. *c. videtur. X. qui mat. accus. possint.* nisi grandis esset imparitas; *c. super eo. 22. X. de testib.* nec in eo quicquam mutauit Conc. Trid. *Sanchés. de mat. l. 3. d. 41.* & quicquid videri potest fidei testium deesse, suppletur hodie per parochi præsentiam. sed & eo mortuo, nec libro reperto in quem relatum sit contractum matrimonium, obtinent veteres probationes: ita in dirimendo matrimonio ex causa consanguinitatis vel affinitatis 3. Quales omnino testes necessarij?

nitatis rigidè semper processum fuit; *c. consanguineos. c. notificamus. c. de parentela.* 5. & 8. *cauſ.* 35. *q.* 6. & quidem olim in Synodo; *d. c. consanguineos. c. multorũ ibid.* & quamuis testes de auditu reciperentur, cùm ad septimum vsque gradum nasceretur impedimentum; tamen hodie cùm illud ad quartum restrictum est, id prohibetur. *c. licet.* 47. *in verb. statuimus ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu.* X. *de test. nisi fortè personæ graues extiterint, quibus meritò fides sit adhibenda.* & oportet vt testes *personas designent, & ab vtroque latere singulos gradus clara computatione distinguant, & iurati deponant se vidisse personas, vel in vno prædictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere. d. c. licet.* eademque computatio à stipite aut fratribus saltem & sororibus incipienda est: non ab auunculo & nepote, seu fratris aut sororis filio. *c. tua. X. de consanguin. & affin. nec est laxanda facultas; cum qua ratione computationem inciperent à gradu secundo; eadem ab vlterioribus inchoarent. d. c. tua.* tum quia *tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimitte e copulatos; quàm coniunctos legitimè contra statuta diuina separare: d. c. licet.* quod omnimodo obseruandum est in probatione per testes. *Barbosa in d. c. licet.* sic tamen vt per instrumenta consanguinitas probari etiam possit, per præsumtiones, & alia genera probationum. *Mascard. de probat. vol.* 1. *concl.* 409. 410. *Sanch. de mat. l.* 1. *d.* 71. ita tamen vt plena sit probatio: & clara computatio: & finis idem obtineat in alijs probationibus, quem spectat d. c. licet. in testibus. in quibus illud loquitur dumtaxat.

Cùm ergo in actis præsentis litis computatio clara non sit, sed testes in incerto vagentur, nec aliæ probationes vllam plenam conficiant, merito dicendum est, *Non liquere.*

De Diuortijs.

RESPONSVM I.

De Sæuitia.

QVamuis per transactionem tollantur omnes priores super sæuitia querelæ; *l.* 10. *&* 16. *C. de transact.* & actio perimatur; *l.* 31. *eod.* & disertè instrumento transactionis id comprehensum sit; adeo vt nec rescripto Principis resuscitari possint: *d. l.* 10. *&* 16. *C. de transf.* tamen non impedit illa, quin antè gesta faciant ad demonstrandam sæuiendi consuetudinem, si iterum vir sæuiat; & incorrigibilitatem, ac emendationis futuræ desperationem, requisitam ad diuortium. Sanches *de mat. l.* 10. *d.* 18. *Basil. Pontius de mat. l.* 9. *c.* 13. sed & quamuis coniugalis copula secum vehat reconciliationem; *Sanches de matrim. l.* 10. *d.* 14. tamen, quæ hîc interuenit expressa etiam reconciliatio, non est plena. &, quæ nascitur ex copula præsumptio, restringitur hîc pactis transactioni insertis. 1. quod inita sit per modũ probationis; 2. quod si maritus iterum trudat, verberet, seu aliàs malè tractet vxorẽ, liceat ei diuertere; 3. idque propria authoritate; 4. quodque super factis sæuitiæ iuramento eius stabitur; 5 quod Officialis poterit interponere desuper decretum diuortij.

1\. Transactio præterita tollit; sæuiendi cõsuetudinem in futuris, non impedit probari ex præteritis.

2\. Restringitur pactis adiectis.

Huiusmodi pacta, extra hypothesim, non satis cum iure conueniunt. non enim sine iudicio ecclesiæ licet diuertere. *c. porro. X. de diuort.* nisi sæuitia sit nimia, & vitæ periculum, aut grauis mali. *c. literas. X. de rest. spol. c. ex transmissa. eod. c.* 1. *X. vt lit. non contest.* donec secura cautio præstetur. quando demum fit spolij restitutio. quod si securitas dari nequeat, manet separatio. *Sanches de mat. l.* 10. *d.* 18. *Pontius de mat. l.* 4. *c.* 23. At verò hîc ante transactionem prouisio-

3\. Vt sine ecclesiæ iudicio non liceat diuertere.

4\. Nisi nimia sit sæuitia, nec vlla securitas.

nisionali decreto permissa fuerat vxori separatio: quam facultatem pactum probationis præseruare potuit: & porro Judex transactionem confirmans, censetur facultatem facere. *l.* 57. *D. de re iud.*

5. An verbera diuortio sufficiant? Secundùm pactum, quod de verberibus agit, vtique talia excludit, qualia antecesserant, ob quæ discessum, litigatum, & transactum fuit. sicut sententia dicitur ex libello interpretationem capere: ita & transactio *l.* 31. *C. de transact.* quæ ei æquiualet. *l.* 56. *D. de re iud.* adeo vt, quamuis quidam sentiant verbera non sufficere diuortio, nisi sint grauia: *Sanch. d.* 18. *n.* 14. 15. nec atrocem sæuitiam semel procedentem ex subito iræ motu, *ibid. n.* 14. & nisi tanta sit assuetudo, & sæuitia, vt per cautionem prouideri nequeat: *n.* 31. tamen hîc tanta transactioni sufficiat, quanta fuit præterita; & contra quam sponsio facta est.

6. An pactum valeat vt iuramento vxoris stetur super sæuitia mariti? Tertium pactum, vt super futuris sæuitiæ actibus iuramento vxoris stetur; videtur fundari *in l.* 9. *D. de iureiur. §. item si quis postulante. Inst. de act.* tamen cùm ansa daretur peierandi à Iudice admittendum non est. *c. ille qui hominem* 22. *q.* 5. *c. clericos. X. de cohabitat. cler. & mulier.* eiusmodi autem videtur, si alteri coniugum permittatur solo iuramento probare sæuitiam, & diuertere. nimia licentia inuitat ad malum. cùm & in causa ardua & actione famosa illud deferre non liceat. *c. vlt. X. de iureiur. Castren. & DD. in l. admonendi D. eod.* causa autem matrimonij sit ex grauioribus. adeoque reiecto huiusmodi pacto, tanquam inutili. *c.* 5. *X. de reg. iur.* non vitietur transactio, quatenus vtilis est. *c.* 37 *eod. in* 6. sed resecetur quod inutile est. *c. constitutus. in fin. X. de transact. c. cum tempore. X. de arbit.* nihilominus quocumque pretio in rebus anxijs transigere licet. *l. transigere. C. de transact.* neque porro d. leges prohibent partibus volentibus pacisci sub huiusmodi iuramento; præsertim placandis coniugibus malè exceptis; & malè tractantibus compescendis. quod hîc non inuitat ad malum; sed dissidio componendo, vt medium, inuentum est. finis autem media facit licita, dum ille bonus est.

Quartum pactum: vt decretum diuortij ex huiusmodi iuramento possit Iudex interponere. possit, inquam; non teneatur. ita nempe disertè ipse conuentionem hanc dumtaxat probauit, *quantum partes ipsas contingit*, eas condemnando id postulantes. quarum voluntatem sequi debet, nisi publica causa eum retineat. *l. si conuenerit. D. De re iudicat: l. si quis spontaneos. C. de decur. l.* 10. eoque conuentio & condemnatio rectè stringit ipsos contrahentes; non autem Iudicem. qui simpliciter probare non potest huiusmodi conuentionem: sed antequam diuortij decretum possit interponere, videre debet an è re sit publica, & salute contrahentium: &, vt discretio tum dictat, ita demum statuere: seu noua concordiæ remedia proponendo: nam id semper ad eum pertinet. *c. fin. X. de transact. diximus latè in Iudic. l.* 1. *c.* 26. seu ex rigore iuris aliquid remittendo, *d. c. fin.* vt faciliùs inducat. præsertim vbi res alioquin dispositæ sunt ad decernendum diuortium. quia tunc, quamuis cum iure non satis conueniat transactio, & iniqua videatur pacis pactio; tamen lucro aponenda est, cum aliàs immineret damnatio. 7. An Iudex huiusmodi pactum sequatur?

Igitur hic ex transactione actum est: oblatum iuramentum super actibus sæuitiæ: petitum diuortij decretum: potuit Iudex illud interponere, quantum ad ius partium ex conuentione, attinet: non potuit ex iure publico. quod resistit huiusmodi separationi. vt, *quod Deus coniunxit homo non separet.* nisi sæuitia sit intolerabilis, & desperatio in futurum emendationis.

Sanches

8. Si sæuitia sit intolerabilis & desperatio emendationis.

Sanches & Pontius ibi supra. rectè ergo ex vxoris iuramento nihil statuit neque illud admisit, probationes recepit. & quamuis, vt dictum est, acta ante transactionem per illam sint extincta, tamen ea nõ impedit, quo minus arguatur in recidiuo consuetudo sæuiendi, & correctionis desperatio. adeò vt quamuis iurgia tantùm forent; si tamen sunt assidua, pro iusta diuortij causa habeantur. *Sanch. d. d.* 18. *n.* 11. quæ hîc nimiùm frequentia ex causa bonorum, & expensarum rectè maritus redemerat offerendo maiorem prouentuum suorum partem in œconomiam pro discretione vxoris dispensandos: eoque Judex petitionẽ diuortij reiecerat.

9. An in secunda instantia ex transactione nõ tantum agere, sed & ius commune cumulare liceat?

Jn secunda autem instantia vxor non tantùm ex transactione putat agendum; sed etiam ex iure communi petitionem fundandam: sed obiectum est id tantùm hic posse quæri, an in vim d. transactionis, benè an malè iudicatum sit, ex qua actum fuit: & non posse excedi terminos d. transactionis; alioquin fore nouam actionem: cùm Concilium *Trid. s.* 24. *c.* 20. omnes actiones in prima instantia voluerit proponi coram Ordinario.

Et quamuis Vice-Nuntius causam delegauerit, *cum omnibus incidentibus, emergentibus, annexis, & connexis, totoque negotio principali*, & specialibus insuper literis facultatem fecerit, prout iuris, admitendi, vt non tantùm ex causa d. transactionis; sed & ex iure communi postulari possit diuortiũ corã delegato, negat tamen maritus esse in potestate Vice-Nuntij derogare d. Conciliari decreto. concessionemque ait ideo restrictam esse *prout iuris*.

10. Post Concil. Trid.

At verò d. Concilium causas omnes in prima instantia coram Ordinario tractandas decernit. causas, inquit; non actiones. *causa est*, inquit c. forus. *X. de verb. signif. materia & origo negocij nec dum discussionis examine patefacta, quæ dum proponitur causa est; dum discutitur, iudicium; dum finitur, iustitia.* cùm ergo iure communi in secunda instantia, vbi omnia censentur reducta ad statum litis contestatæ, liceat non allegata allegare, quamuis media ad petitionem varientur; atque decretum diuortij, quod ex transactione petitum est, simul nunc ex iure communi etiã, & nimia sæuitia petatur, non ideo mutatur causa, seu negocium, & materia: non ideo ergo ad Ordinarium redeundum est; qui super illa definitiuè pronuntiauit. nec Concilium aliquid ex iure vetere mutauit, quoad cumulationem actionum; vel ex iure communi, & transactione correctionem, seu mutationem petitionis, quæ fieri possit in eodem iudicio, seu coram eodem Judice. vt loquitur glossa *in §. si minus. Inst. de act. Mynsing. VVesenb. & alij.* Id quod multò magis in foro ecclesiastico obtinet. vbi factum ipsum & rei veritas duntaxat attenditur, non formula actionis. *c. dilecti. X. de Iudic.* & Const. Zenonis, *de qua in d. §. si minus est mentio*, id recepit in gratiam minuendarum litium. *vt ibid. DD.* multò ergo minùs id Concilium Trid. reducere voluit. cùm d. c. 20. plura ad lites abbreuiandas, & *c.* 10. *s.* 25. statuat.

Eoque minùs, quod causa matrimonialis quamuis ardua sit, quoad tamen ordinationem litis est summaria. *clem. dispendios. de iud.* ideoque reiectis iuris apicibus solã inspici rei veritatem *d. c. dilect.* nullo consueti iuris ordine seruato illam instrui, & expediri cupit d. clem. *dispendiosam. clem. sæpe. de verb. signif.*

Dixi, quando definitiuè pronunciatum est: quia super mera interlocutoria nec cadit appellatio, nec delegatio. *d. c.* 20. cùm autẽ vim illa habet definitiuæ, aut per definitiuã est irreparabilis, admittitur *à d. c.* 20. & appellatio & delegatio. an autem tunc committi simul possit causa principalis? aiunt S. 11.

11. Quid si nõ definitiuè pronunciatum sit, an causa principalis delegari simul possit?

V 2 Congre-

Congregationem respondisse eum casum à Concilio omissum, dispositionique iuris communis esse relictum; *Salgado de protect. p. 2. c. 1. n. 7.* ideoque docet ille clausulam *totoque negotio principali* interpretationem eam capere, quæ sit iuris. *c. causam quæ. X. de rescript.* adeoque iustificato grauamine etiã causam principalem retineri posse: iustificatâ sententiâ, non posse: *c. vt debitus. de appell. c. exhibita. X. de iud.* ita tamen vt si de mente contraria delegantis Papæ iuxta formam d. c. 20. planè constet, ea excipiatur. vt habet stylus commissionum quæ fiunt in Curia Romana. quando ergo appellatũ est dumtaxat ab vno articulo, limitatus producitur effectus, vt in alijs non suspendatur iurisdictio; aut fiat vlterior delegatio. totius autem semper causæ transit cognitio, cùm ob Iudicis in definiendo negligentiã recursum est ad superiores post biennium. *iuxta d. c. 20. vide Salgado d. c. 17.*

12. Cæterùm exceptiones litis finitæ, vt transactionis, iurisiurandi, seu aliæ præiudiciales, quæ litis ingressum impediunt, *c. 1. Vt lite non contestat. in 6.* si reiectæ sunt in causam principalem, rectè appellatur. *c. exhibita. X. de iud.* & delegato, si grauamen probetur, causa principalis committitur. *ibid. in fin.* quod etiamnum hodie admittitur. quia huiusmodi grauamen manet irreparabile. *vide latè Salgado de protect. p. 2. c. 18.* contingit tamen huiusmodi exceptiones & altioris esse indaginis; nec explicari facilè posse sine causæ principalis examine: eoque vtramque cognitionẽ coniungi; vt plenius, planiusque innotescat: & ne diuersis iudicijs litigantes distrahantur, & protrahantur morosiùs causæ. quas canones sacri, etiã Tridentini, velocissimè optant expediri. *d. c. 10. s. 25. d. c. 0. s. 24.*

Quid si transactio nõ est pro posita, vt litis finitæ?

Sed neque ex transactione hîc actum est, vt præteritæ litis finitæ, aut iureiurando decisę, quasi actiõe iudicati: sed de sæuitia aduersus transactionem admissa; & per iusiurandum probanda: in cuius subsidium ipsa, pro qua est transactio, & cui deferendum ex ea iuramentum, aduocat causas ex iure communi, vt quæ non prosint singula, iuncta iuuent; tam pacta conuenta, quàm iure præscripta; quo sæuiendi consuetudo, acerbitas, & correctionis desperatio, simul diuertendi iustam cum transactione causam generent.

RESPONSVM. II.

De causis non sufficientibus ad diuortium, censura tamen iudicis tollendis.

Communem omnium tribunalium praxim oppugnat, qui, dum Iudex partes coram adesse iussit, negat eius se imperio teneri, aduersãte etiã titulo *D. in ius vocati vt eant, & si quis in ius vocatus nõ ierit. D. si quis ius dicenti non obtemper. l. 5. D. de Iudic.* posse autem iubere, vt personaliter compareat, liquet *ex c. pastoral. X. de iudic. c. 1. de Iud. in 6. vers. nisi. l. generaliter C. de iure iurand. l. vlt. C. de procur. verb. Iudicis vocabit authoritas. clem. sæpe verb. interrogabit etiam partes. de verb. signif. c. præsentiũ de test. in 6. verb. sufficienter facias ad inuicem respondere. V. sup. resp. 1. de Iudic.* præsertim in causa matrimoniali. in qua id statunnt Statuta prouinc. Mech. *de modo procedendi. c. 13.* atq; imprimis in controuersia sæuitiæ coniugalis, æquũ est responderi plenius de modo formaq; recõciliationis quærenti, dum ipse appellatus propugnat prioris instantiæ iudiciũ, in qua partiũ vtraque est iussa personaliter respondere, & secundæ instantiæ Iudex ad d. articulum tantum pleniorem responsionem exigit, idemque decretum tertiæ instantiæ Iudex confirmauit. quidni ergo personaliter residuam partem expleat, qui in priori iudicio quasi toti

1. Iudex rectè iubet litigantes coram se comparere?

toti satisfecit? dum pars à toto, & accessorium à principali non debet differre.

2. Præsertim in causa matrimoniali & sæuitiæ. Præsertim, inquam, in materia sæuitiæ maritalis, & coniunctionis coniugalis. perperam enim existimat appellatus, dum vxor in petito diuortio declarata est non receptibilis, nihil superesse, quàm vt illa supplex ad thalamum illus redeat. *l. si cum. dotem. §. Sin autem. D. solut. mat.* confirmata est enim, & in rem iudicatam abijt secundi Iudicis sententia, non tantùm quâ petitio diuortij reiecta est; sed & quâ ad illum articulum iniuncta plenior responsio; antequam declarauit Iudex sibi de redintegratione thalami non esse statuendum.

Cur enim? ne coniuges tanquam canes ad vomitum reuertantur, ne momento vno litium, iurgiorum, pugnarum causa offensi nimium animi ad ea transire cogantur, quæ sunt summi amoris,

3. Vt reconcilientur coniuges. ab vnoque extremo ad aliud sine medio; à terra in tectũ sine gradibus. neque enim nihil medium est inter iustas diuortij causas, & reconciliationem.

Summa & ineuitabiliter mortifera sæuitia omnimodo diuortium admittit: alia grauis, cui tamen caueri potest, repellitur mediante fide-iussoria cautione; quã Tuscus *v. vxor. conc.* 402. *ex Baldo*

4. Aut caueat qui sæuit. *cons.* 176. *in fin. vers. concludamus. l.* 1. *cons.* 240. *l.* 3. semper exigit, quando vxor diuertit, siue iustæ fuerint causæ, siue non: & ex omnibus animum suum informare

5. Et quo modo? debet Iudex. *ibidem*. quid si hic Iudex nec iuratoriam quidem cautionem exacturus sit; sed promissum tantùm de non sæuiendo, iurgando assiduò, vel pugnando; censuram morum interpositurus, ac vtrumque coniugem culparum suarum moniturus, ex earumque correctione conciliaturus?

Peccatum enim vtrimque esse acta primæ instantiæ plus satis probant. iudicium hîc de moribus non est sublatum. quamuis enim mortalis non fuerit sæuitia, adeoque diuortio non suffecerit; sufficit tamen ad exigendum imposterum securitatis non tantùm; sed ad amicè etiam coniugalisque verè coniunctionis promissum: si non & cautionem iuratoriam, aut fide-iussoriam. sicuti enim in graui sæuitia non fit restitutio, nisi prȩstita plena securitate: *c. ex transmissa. X. de restitut. spoliat.* ita neque in minori, nisi aliqua proportionata securitate data.

Neque vero tam leuis est appellati sæuitia, quam ille sibi persuadet; ideo quod declarata sit non sufficere diuortio. frequentes enim rixæ, iurgia, & difficiles mores, vt muta, toruaue plurium dierum, hebdomadum, mensium conuersatio, quibusdam non leuibus authoribus *apud Sanches de mat. l.* 10. *d.* 18. *n.* 11. sufficere diuortio videtur. quod vt hîc receptum non sit omnino; valdè tamen aggrauatur difficultas conuictus: si & sæpius accedant verbera, & pugnæ, contemptus vxoris, prælatio ancillæ, ademptio authoritatis domesticæ, compellatio stultæ, & vt talis in monasterium inclusio. quamuis enim in actis hæc tanquam ex officio facta describatur, plus valet tamen quod agitur quàm quod simulatè concipitur. nec appellatum acta quamuis sic concepta, dum verè non satis iusta causa subfuit, omnimodo excusant. *c.* 3. *& tot. tit. X. de collusione deteg.* 6. Vbi neque ad diuortiũ satis, neque nihil sæuitum est.

Animaduertendum est porrò appellatum in prima instantia respondentem non sumpsisse contrariam conclusionem, nisi ad non receptibilitatem diuortij; Iudicem autem ex officio extra conclusionem iudicasse de redintegratione matrimonij: item in actis huius instantiæ 4. Martij 1639. appellatam declarasse se ab appellatione recessuram, si appellatus ad 7.

 d. arti-

11. Culpam agnoscere ad reconciliationē monendus à iudice & instruendus.

Quod si neque peccati venia datur nisi correcto: *c. 5. de reg. iur. in 6. legatur*, inquit Gelasius Papa 24. *q. 2. c. 2. ex quo est religio Christiana, vel certè detur exemplum in ecclesia Dei, à quibus lic t Pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Saluatore veniam, nisi se corrigentibus, fuisse concessam*: & cum vt diximus vtrimque inter hos coniuges peccatum sit; & singulariter ab Appellato, qui tamen in sua generali responsione ad d. articulum non tantùm se quippiam peccasse non dicit; sed sponte sub iuramento calumniæ ait, se numquam diuortio causam dedisse, adeoque negare videtur, vtique ad agnoscendam culpā est instruendus; censura Iudicis de moribus; & ad emendationem monendus. primus autem emendationis gradus est culpæ agnitio. sine qua propterea non speratur facilè correctio: & sic nec venia danda, nisi agnoscenti & promittenti, & in spe correcto. Idemque de appellata dicendum: & vtrisque inculcandum *confitemini alterutrum peccata vestra* ex D. Iacobo *c. 5.* & *honore inuicem praeuenientes* ex D. Paulo *ad Roman. c. 12.* & Appellato illud itidem D. Pauli. *Viri diligite vxores vestras*, & Appellanti ex D. Petro 1. *ep. c. 3. Mulieres subditæ sint viris suis*: denique vtrisque ex D. Paulo *ad Ephes. c. 4. supportantes inuicem in charitate.* hæc Christi præcepta sunt, hæc si Appellatus satis impleuisset; meritò dicere posset sibi non plus à Iudice imponi posse: cùm non fecerit; merito vocatus coram eo adesse, censeri, & moneri debet.

RESPONSVM IV.

De causis soluendorum sponsalium.

QVod qui sacrilego dolo suppositi caculæ, in vicem parochi sacerdotali veste induti, decepit virginem, vt euadat obligationem eam ducendi, nunc allegat fictas fuisse promissiones, chirographo quamuis & iuramento firmatas, altera improbitas est: ad atheismum vergens; vt illius,

Iupiter ex alto periuria ridet amantum.

Deus non irridetur. ideoque huiusmodi exceptio pro doloso nō præsumitur: nihil autem illius, prout oportuerat, probauit reus: habendum ergo est illius chirographum pro vero. & quamuis daretur scriptum esse etiam ad placandos parentes; verum tamen esse, quod in eo narratur; ac præextitisse, de ducendo actricem in vxorem, promissa; voluisse reum conscientiæ suæ satisfacere; iurasse matrimonium se solemnizaturum; ex causis arcanum haberi ad tempus debuisse. *Non arbitror*, inquit l. labeo. 7. *§. Idem Tubero. D. de supellect. leg. quemquam dicere* (minùs scribere) *quod non sentit.*

1. Præsumtio est contra scribentē.

Neque potest elui huiusmodi iuris præsumptio oblato in contrarium iuramento. *c. per tuas. X. de probat.* quia *nimis*, inquit, *indignum sit, vt quod quisque sua voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. vide Menoch. præs. l. 6. p. 35. l. 1. q. 22. l. 3. p. 1. n. 36. 37.* vnde *in c. tua nos. X. de sponsal. vbi* allegatur quis fictè desponsasse aliquam, vt illius copia potiretur, cùm aliter inducere illam nequiuisset ad copulam; respondet Pontifex, fore pro matrimonio præsumendum: *nisi tu*, inquit, *nobis expressè scripsisses, quod ille non proposuit, nec consensit illam ducere in vxorem; quod qualiter tibi constiterit non videmus*; vidisset autem facilè Pontifex, si id iuris esset, vt iuramento posset huiusmodi fictio probari. habent Pontifices enim iura in scrinio pectoris. *c. 1. de const. in 6.*

2. Quæ contrario iuramento non eluitur.

Duas autem profert reus causas

image
not
available

vt iuuenis diuersas prouincias lustraturus, postquam domesticus fuerat alicui ex illustrissima familia de Osoria (quod nihil natiuitati nocet, *l. 7. C. de incest. nupt.* quãuis seruilia obsequia præstitisset *l. 22. C. de probat.*) in Hispania adscitus sit in familiam Alberti Archiducis Principis nostri; eique ad extremum vitæ domestico cubiculi ministerio obsecutus: & *quis non putet*, inquit Nouella 8. *magno honore compleri eum, qui Principis decreto, iudicioque ad cingulum venit?* nam & tales principalis lateris comitatus illustrat. *l. vn. C. de præpos. labor. l. 2. l. 1. 24. C. eod. lib. de præpos. sacri cubicul. & de omnibus cubicularijs.* vbi non agitur de summis tantùm cubicularijs, qui hodie non sunt nisi magnates: sed etiam sua proportione de inferioribus. quippe lex 4. *ibidem.* decernit, seruos etiam ad cubiculi officium admissos, eo ipso liberos fieri non tantùm, sed & ingenuos. fauet & l. 1. *C. de domest & quæ tradit Tiraquell. de nobilit. in princip.* Vt vt sit iure Romano, negare nemo potest, quin apud eam gentem, quæ pro nobilibus habet omnes, qui nulli vili opificio fuerint addicti, multò magis inter tales recipi deberent, qui in domestico obsequio cubiculari Pincipum supremorum sunt: plurimumque apud illos veri habere illud; *Dignitas est seruum esse potentis.*

Sicut etiam si verum est, quod filia Comitis I. Burgundi nupserit auo rei inferiori, claritatem generis amisit. *d. l. 1. C. de dignitat.* deinde quærendum esset, si ad rem nostram faceret, qua natiuitate fuisset illa filia.

Sed & vitæ honestas, sine vili conditione, aut exercitio, cum moderatis facultatibus, simplici nobilitati, ac pauperi, nec virtutibus deditæ, longè anteponenda est. pulchrè Gregorius in Pastorali; *quis nescit, quod in natura gemmarum carbunculus hiacynto præfertur? & tamen cerulei coloris hiacyntus præfertur pallenti carbunculo? quia illi, quod ordo naturæ subtrahit, species coloris adiungit; & hunc, quem naturalis ordo prætulit, coloris qualitas deprimit.*

Demus ergo nobilitatem rei armis quæsitam, quamquam nulli maiorum vnquam magnis legionibus imperitarunt, paulò esse maiorem, quàm nobilitatem ex domesticis Principum obsequijs; alijs vtrimque circumstantijs illa inæqualitas compensatur sanè, aut superatur: moribus, decore vultus, habitu corporis, omnibus alijs in virgine communiter æstimatis gratijs, & virtute: nobili etiam affinitate per sororem ipsius dominam pagi de G. contracta, alijsque.

Sed eo maximè, quod Reus sit homo exterus, nullam vllibi sedem, aut larem habens, omnia sua secum portans.

Quin nec hodie lex XII. tabularum aut Papia obtinet: nec vlla qualitatũ disparitas impedit consentientium matrimonium, aut dissoluit. *c. 1. & tot. tit. X. de coniug. seruorum.*

Et propterea qui tradunt inæqualitatem contrahentium obsistere sponsalibus; accusant vel defectum consensus, quasi ioco quis procum egerit, & ioco agere intellexerit, aut intelligere debuerit sponsa inæqualis. *Sanches de mat. l. 1. d. 10. n. 7.* vel quod ex inæqualibus nuptijs, scandala, odia similiaue incommoda oritura sint, qualia euitare iubeat charitas; & quæ sine peccato mortali admitti vix possint.

Verùm agunt inprimis de inæqualitate, & distantia valde magna: vt si Comes rusticam mulierem procetur. quamquam Sanches *De mat. l. 1. d. 10. n. 6.* non tantam distantiam velit esse necessariam; sed remitti illam ad Judicis arbitrium. 5. Inæqualitas magna esse debet, vt eius ratio habeatur.

Deinde agunt de scandalis, odijs, inimi-

6. Magna itē scandala, odia, periculū quasi certum.

inimicitijs omnino certis; nam certa contractus iustitia euerti non potest propter incertum minuendæ charitatis periculū; sicut etiam magnū scandalum, & magnum odium, seu capitale requiritur, & similis causa valde grauis,

7. Vt auferatur ius ex contractu quæsitum.

antequam alicui auferri possit ius per contractum quæsitum. quod ne Princeps quidem potest, nisi magna admodum ex causa, & publica. quando damna priuata cedere debent bono publico. *qua de re videri possunt authores citati à Fachin. controuers. iur. l.* 8. *c.* 63. nec verò quilibet Iudex ea in re, quod Princeps, potest: nec charitas communibus iuribus, & Iudicibus imperat; sed iustitia. vt hanc Ordinarij non possint aduersus illam liberè amplecti. quemadmodum traditum est, teneri quidem litigatorem ex charitate iuramentum remittere aduersario, quem scit peieraturum; Iudex tamen tenetur illud huic iniungere, illo instante, ex iustitia, secundùm quam vnicuique ius dicit. quemadmodum etiam acerbus creditor pauperi debitori cōmisereri deberet, iuxta euangelicam, domini rationem ponentis cum seruis, parabolam; Iudex tamen pauperem condemnat, & omnia bona sub hasta diuendit, vt creditoti suum tribuatur, & iustitia seruetur: quamuis charitas à partibus lædatur. exceptis illorum casibus, quibus leges priuilegium dederunt, ne vltra teneantur quam facere possunt. Et quidem de periculi certitudine, ita rectè Sanches *de mat. l.* 1. *disp.* 14. *n.* 3. *cautè*, inquit, *considerandum est hoc scandalum, non enim quodcumque sufficiet. sæpe enim variæ minæ iactantur, terroresq́ue opponuntur, & discordiarum pericula intentantur; quæ tamen experientia teste, vbi deferbuit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, facileq́; animi conciliantur, sedanturq́ue omnis tempestas.*

Quod eo magis in hac hypothesi rationem habet, quod actrix decepta sit per suppositionem caculæ; habitu sacerdotali induti, credens esse proprium viri parochū; nec antè induci potuit ad copulam, nec credere fictam esse procationem: quod in imparibus requiritur, saltem in sua causa. *Sanches de mat. l.* 1. *d.* 10. *n.* 21. & inter Belgas facilior, & securior fit reconciliatio: & reus per scelus huc vsque peruenerit. lex autem 12. *C. de dignit l.* 12. decreuerit, vt qui sceleribus se maculauerint, *honore*, inquit, *exuti inter pessimos quosque, & plebeios habeantur: nec sibi posthac de eo honore blandiantur, quo seipsos indignos iudicauerint.*

8. Imparitatē hic omnem tollit rei improbitas.

9. Et copula conditiones.

Quinimo cùm per carnalem copulam sponsalia, seu promissa de ducendo secutam, censeantur sponsalibus adiectæ conditiones remitti: *c.* 3. *&* 6. *X. de condit. apposit.* eamque præsumptionem glossa *in d. c.* 3. dicat iuris esse, & de iure: multò magis in foro saltē externo, censebitur remissa tacita conditio hæc, *nisi nimiùm sis inæqualis*: quia vis taciti huiusmodi subintellectus, non potest esse maior quàm expressi: quidquid autem huiusmodi expressum esset per copulam censeretur remissum; ergo & quidquid tacitè posset esse subintellectum.

10. Etiā hanc, nisi sis impar.

Et quamuis Sanches & alij, etiam post copulam negent obligationem ducendi admodum imparem; tamen, cum filia satis intellexit, aut intelligere debuit se decipi, ex nimia imparitate, dumtaxat intelligendi sunt: præsertim in foro interno: nam in externo magis standum est d. c. 3. & 6. in quo etiam huiusmodi conditio, *nisi inæqualis nimium sis*, pro turpi reijceretur, cùm adijceretur causa obtinendæ copulæ sponsæ, *c.* 1. *& vlt. eod.* vt optimè ideo in fingente respondit Pontifex *d. c. tua nos. X. de sponf.* quod sine illius consensu non posset quidem esse matrimonium, sed quomodo id

id in foro externo constitisset, se non videre. adeoque & hîc manendum est in d. iuris præsumtione, in externo hoc iudicio. cùm & Sanches fingentem obliget ad ducendum deceptam, vbi non nimia est inæqualitas.

11. Pericula si ducat minora, quàm si non ducat sic corruptam.

Vt omnibus istis expensis, nec sit vera inter litigantes imparitas; & si quam velimus imaginari ex ex parte rei, si actricem vxorem ducat; maiora occurrent ex parte actricis incommoda, si vxor non ducatur. timendum enim est ne ex illius parte non desint consanguinei, qui ad vindicandam illius, & familiæ suæ ignominiam incitari non iniusto dolore se credent.

12. Inimicitiæ.

Nunc quod attinet ad inimicitias, quas procudit reus, pro exceptione altera aduersus promissa; quasi non teneatur eam ducere quis, quam odio habet, ne fortè deterius contingat: *c. 2 X. de sponsal.* cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere. *c. 11. X. eod.* quod c. loquitur etiam in sponsalibus iuratis. metus quidem non inspicitur, cui metum passus causam dedit, *l. si mulier. D. quod met.* sed videamus tamen allegatas inimicitias. diuisit eas Intimatus in duas classes; in vna ponit causas à patre actricis, in altera ab ipsa actrice datas.

Ad patrem quod attinet; res inter alios actæ, quin etiam iudicatæ, de iure alijs non nocent; nec alterius per alterum iniquior potest fieri conditio, aut ius auferri; sed & qui iure suo vtitur nemini dicitur facere iniuriam.

13. Non æstimādæ nasci ab agente ex formula à iure proposita.

Ad quid egit pater actricis? non criminaliter, sed vt reus filiam ipsius in facie ecclesiæ pro vxore agnosceret, aut prout iuris est puniretur: sed hunc ipsum modum præscribit *c. 2. X. de adult. & stup.* decernitque nihilominus, vt stuprator habeat stupratam pro vxore; aut corporaliter castigatus, excommunicatusue in monasteriū, in quo agat pænitentiam, detrudatur; de quo nulla sit egrediendi licentia. & agit d. c. 2. de eo dumtaxat, qui simpliciter quandam virginem stupro decepit: vbi nec fides data de ducendo allegatur, minùs iuramentum, minimè tam impia fraus suppositi parochi ficti falsiue matrimonij: & tamen detrusionem in monasterium sine egrediendi facultate, & pœnitentiam, & excommunicationem infligit, quæ homini bene christiano grauior est, quàm mors naturalis.

Et verò dum conclusit pater alternatiuè, vt ducat, aut puniatur; talis actio, verè non est criminalis. cessat enim punitio, electo priori membro, ductaque vxore: quam ducere teneatur. vt dicitur ita *Deum munerasse hominem libero arbitrio, vt tamen terreret exitio*: eum tamen terrorem constat nullas posuisse inimicitias; non obfuisse libero arbitrio. nec verò suauius à patre agi potuit: nisi fortè in conniuentiæ, & taciturni lenocinij suspicionem vellet incidere, & pœnam *l. vn. C. de rapt. virg. parentibus*, inquit, *si patientiam exhibuerint, ac dolorem remiserint, deportatione plectendis*. si, quod debet, nolit facere reus; *imputari debet ei per quem stat, si quid non faciat quod erat ei faciendum. c. imputari. de reg. iur. in 6.* etiam illud, si quodcumque incommodum eum sequitur, qui est in culpa. c. *damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non alijs* (nota) *imputare. de reg. iur. in 6. l. quod quis. D. eod.* 14. Et sibi imputat, qui causam dat.

15. Qui obedit iudici non censetur causam dare inimicitiæ.

Quoad secundam, quam reus prætendit, causam inimicitiarum; producta est in testem actrix; iussa est rem edicere, debuit imperio Iudicis parere; & exacto iuriiurando satisfacere; ne à vero deflectens peieraret. dixit ergo Actrix Iudici imperanti veritatem. *quod quis mandato facit Iudicis dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse. c. cum quis de reg. iur. in 6. l. non videtur §. 1. D. eod.* imò, si non faceret,

ceret, in dolo esse censeretur. *l. non potest D. eod.* propter publicam authoritatem, quam non licet contemnere. *c.* 2. 4. 5. *6. X. de maior. & obed. tot. tit.* X. *de test. cog.*

Quin etiam sui causa debuit à Iudice iussa veritatem dicere: ne si illam negasset, infirmarentur probationes, pro ipsa in hac causa faciendæ.

16. Nec qui ad ius suum tuendum veritatem rei gestæ proponit. Quin etiam actrici sua sponte agenti non minus licitum est rei veritatem in iudicio proponere, vt administrationem iustitiæ possit consequi; aduersus inuitum, contumacemque debitorem. ideo enim leges latæ, & iudicia instituta sunt. ideo obligatio dicitur iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius rei soluendæ, secundùm iura. *Instit. de obligat. in princ.* actio autem nihil aliud esse, quàm ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur. *Institut. de act. in princ.* licet ergo filiæ seductæ, vt id consequatur, quod seductori *in c. 1. & 2. X. de adult.* imponitur, agendo allegare seductionem: licet raptæ, vt consequatur quod Conc. *Trid. s.* 24. *de mat. c. 6.* raptori imponit, allegare raptum: licet deceptæ per chyrographum, falsi parochi suppositionem, falsum testimonium contracti matrimonij, quo decepta est, & in copulam venit; vt consequatur, quod ex iure communi, & Tridentino debetur sic deceptæ.

17. Quasi raptum, vim, & metum hîc fuisse. Nam in rei veritate, si promissa, quæ diximus, suppositio parochi, & sub parocho falso contractum matrimonium, vera sunt; huiusmodi sanè persuasio vim & metum continet, eíue æquiparatur; si vnquam importunæ preces, persuasionesue, vi & metui æquiualeant. *persuadere*, inquit *L.* 1. *§. qui bona fide. D. de seru. corrupt. est plus quam compelli, & cogi sibi parere, l. eum 5. C. de apostat. in verb. inuitum seu suasione. l. 3. vers. si quis volentem. D. de libero homine exhibendo. l. vnic. §. pœnas. vers. si enim C. de rapt. virg. in verb. hoc ipsum velle mulierem ab insidijs nequissimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur. nisi enim eam sollicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle.*

Cùm ergo reo aduersus actricem nulla procederent promissa ad impetrandam copulam, deuenit tandẽ ad huiusmodi falsũ matrimonium; ab huiusmodi nequissimi hominis insidijs, & odiosis artibus inducta, circumuenta, facta est velle; plus quàm compulsa, & coacta est. eamque procul dubio considerauit rationẽ Conc. Trid. d. c. 6. vbi *si mulier iam libera illum*, inquit, *in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat, teneaturque decenter Iudicis arbitrio dotare.* vtrumque coniunctim; tam ducere, quàm dotare: & quidem præcisè ducere liberam, & consentientem; non alternatiuè tantum vel dotare. vt vel solo hoc iure, sepositis promissis, & chyrographis, reus præcisè obligatus sit actricem ducere: idque in prima instantia rectè petitum, adiudicatumque sit: in secunda autem perperam reformatum. quinimo non tantùm agere potuit actrix, sed & condemnatum cogere per Iudicem, & censuras. *d. c. 2. X. de adult. d. c. X. literis. X. de sponsal.* & quin etiam ante censurarum inflictionem ciuilibus coactionum modis, etiam carceris. *Marc. Anton. Genuen. in prax. Neapolitan. c.* 14. quia parcendum est censuris, quando executio per districtionem personarum, aut rerum captionem, aut distractionem aliter fieri potest. *Trid. s. 25. c. 3. de reform.* vt nec huiusmodi districtio personæ rei, nec distractio rerum, nec censuræ, aut capturæ contumacis proficere ei possent ad elidendam actricis actionem; & commentandas inimicitias. quæ alioquin seductoribus virginum numquam deesse poterunt. 18. Adeoque præcisam obligationem ducendi.

Et quoniam, quæ de matrimonio

19. *Inimicitiarum qui est causa, dissolutionem sponsalium petere non potest.*

nio tradita sunt, etiam ad sponsalia transferuntur. *l. oratio. D. de sponsal. c. quemadmodum. X. de iureiurand.* & in matrimonio receptũ sit, vt cùm inimicitiæ sunt inter coniuges ortæ, diuortium ob illas petere non possit, qui illarum est causa. *Sanches de mat. l.* 10. *disp.* 18. *n. 9.* quamuis fortè Iudex cohabitationem procrastinare aliquantulum possit: vt ille animi fluctus interim componat; *vt Sanches ibid.* ita dicendum est dissolutionem sponsalium petere non posse illum, in quo solæ illæ resident. dum alij non aliud agunt, quàm vt vxor ducatur, & cessent inimicitiæ, cum sua causa.

20. *Et capitales alioquin requiruntur.*

Iterum quemadmodum in matrimonio non sufficiunt ad diuortium quælibet rixæ, sæuitiæ, vel inimicitiæ; sed graues omnino requiruntur, atque capitales: *c. ex transmissa in verb. si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat: c. literas in fin. X. de restitut. spoliat. in verbis, si vero sit tanta viri sæuitia vt mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas prouideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoueri, alioquin sufficienti* (si fieri potest) *securitate prouisa, profectò videtur coniux ante causæ cognitionem restituenda marito*: vt hinc clarè constet requiri capitales inimicitias. vt & docet Basilius *Pontius de mat. l.* 12. *c.* 12. *n.* 7. *citatque Hostiensem, Sanches, Toletũ, Ægidium, Seraphinum. vide iterum Sanches de mat. l.* 10. *disp.* 16. *n.* 6.

Cùm igitur inimicitiæ, quas reus hic commentatur, demus vt veræ, & ab illo non ortæ forent; non sint capitales: quoniam alternatiua ei permissa facit actiones omnes esse ciuiles, & criminalem cessare; si, quod facere debet, elegerit: impedimento nullatenus esse possunt executioni obligationis, pro qua actum erat:

21. *Quæ cum hic non sint, superstet cognoscere de promissis.*

vt scilicet si matrimonium inter partes clandestinè contractum validum non esset, declararetur saltem validandum, seu solemnizandum in facie ecclesiæ. vt Iudex primæ instantiæ pronuntiauit: & rectè.

22. *Pronunciare de obligatione ducendi.*

quemadmodum *c. ex literis X. de sponsal.* mandatur Iudici cognoscere de promisso ducendi, & iuramento, & *si*, inquit, *hoc tibi constiterit, eum moneas* (pronunties, seu definias) *& si non acquieuerit monitis, ecclesiastica censura compellas* (ecce executio pronuntiati) *vt ipsam, nisi rationabilis causa obstiterit, in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.*

23. *Cogere ad implementum.*

ecce in executione, seu compulsione proponitur demum rationabilis causa. vt & in d. c. requisiuit *X. de sponsal.* de muliere inuita, *monenda est*, inquit, *potius, quàm cogenda.*

24. *Nisi executioni obstet causa rationabilis.*

monitio & coactio præsupponunt præuiam decisionem: & in executione illam inquisitionem; an coactio, vt sæpe, ita in particulari difficilem sit habitura exitum: vt rationabilis in executione proponi debet, facta fortè promissorum remissio, aut aliæ iustæ causæ, quæ superuenerunt, v. g. capitales inimicitiæ, atque odia certò irreconciliabilia, non leui imaginatione concepta. vt ex Sanches *d. disp.* 14. *n.* 3. *in fin.* suprà retulimus: non quæ culpa tergiuersantis aut natæ sunt, aut non sedatæ. vt mora, culpa, dolus tergiuersanti non profit.

25. *Ne quidem accusatio criminalis causa esset rationabilis.*

Quinimo in c. quidquid. 32. q. 5. etiam ob accusationem criminalem non toleratur inter coniuges diuortium; adeoque proportionaliter nec dissolutio sponsalium. *d. c. quemadmodum. d. l. oratio. quidquid*, inquit Nicolaus Papa, *mulier tua contra te cogitauerit, aut fecerit, vel si te accusauerit, non est, excepta causa fornicationis, reijcienda, vel odio prorsus habenda, quæ est Apostolo præcipiente, sicut ecclesia à Christo, diligenda. generaliora sunt in c.* 1. *& seqq.* 5. *q.* 5.

26. *Intellectus c. 2. X. de sponsal.*

Quod ergo suprà proponitur *ex c.* 2. *X. de sponsal.* quod ob odium possint solui; de capitali intelligendum est: vt suprà diximus, vel

X de

de dissolutione quæ fiat communi consensu, vt fieri potest, *in verb. sibi remittunt*, eoque maximè videtur spectare ob eadem verba, ac denique vbi nec iuramentum, nec copula intercessit: cùm neutrius ibi sit mentio, sed fidei tantùm. & quidem iure ciuili etiam inuito altero sponsalia alter potest dissoluere; sed non itidem per canones. *d. c. ex literis.* quod autem d. c. 2. sponsalia societati comparet, facit quoad communem consensum; non verò quoad renuntiationem vnius inuito altero. sed etsi in eo comparari posset; non tamen intempestiuè socius renuntiare potest. *l. actioni. §. diximus. D. pro socio in verb. eo tempore, quo interfuit non dirimi societatem. item qui societatem, in tempus coit, eam ante tempus renuntiando, socium à se, non se à socio liberat.* quare renuntiatio post rem nō integram, & copulam fieri non potest, nec ante tempus, id est, finem vitæ, quo vsque societas contrahi potest. *l. 1. D. eod.* & sponsalia & matrimonium spectant indiuiduam vitæ societatem quæ, finiri non potest, nisi per alterius mortem.

27. c. requisiuit. X. eod. Alterum caput suprà citatum videlicet c. *requisiuit. X. de sponsal.* loquitur etiam de causis grauissimis, vt odio capitali. *vt Sanches sentit, post plures quos citat d. c. 14. n. 3. in fin. disp. 58. n. 3.* alioquin vanus inimicitiarum timor non sufficit. *vt ibidem Sanches in fin. vbi* de vano timore accipit c. veniens X. *qui clerici vel vouentes.* quamquam

28. c. veniens. X. qui clerici. forte rectius de sæuitia, quæ non sit mortalis, aut ad inimicitiam capitalem sufficiens. & propterea mulier ibi nolendo nubere, sponsum à se liberauerat, isque vxorem duxerat. iubet tamen Pontifex de fide mentita, quod in casu capitalium inimicitiarum dici nequit, mulierem puniri. quod si vir aliam non duxisset, sed illam fidem seruare voluisset, moneri illam, & compelli iussisset Pontifex, *iuxta d. c. ex literis. 10. X. de sponsal.* cùm illud sit Alexandri III. & eiusdem sit d. c. veniens, adeoque conformiter vtrumque omnino sit accipiendum. 29. c. ex literis. X. eod.

Itaque cùm hic neque inimicitiarum origo, aut causa à parte actricis sit; neque graues esse possint, aut capitales, vndecumque sint; sanè solemnizando matrimonio obesse iure non possunt. neque dubitandum est; postquam contractum illud erit, facile bonis actricis gratijs reum leniendum: si quid adhuc in stomacho durioris superfuerit digestionis. memorabuntur coniuges, Romæ fuisse templum deæ Viriplacæ: in quod ibant coniuges, & si quid domi iurgii incidisset, locuti quæ volebant, reconciliabantur: idemque inter hos litigantes successurum omnes causæ circumstantiæ debent persuadere.

Attentis his omnibus videtur omnino sententiam per Iudicem vltimum latam esse retractandam, & à priori Judice latam confirmando, reum ad solemnizandum cum actrice matrimonium condemnandum, prudenterque cogendum esse.

De secundis nuptijs.

RESPONSVM. I.

Vt leges non retrotrahantur, & quid in negotio imperfecto?

TRitum est, leges futuris dare formam negotijs, non trahi ad præterita, nisi exprimatur. *l. leges. C. de leg. c. 2. X. de constit.* & ne tunc quidem ad negotia iam perfecta: per quæ partibus ius quæsitum, non præsumitur Princeps auferre velle.

Verùm vbi factum de præterito exspectat perfectionem à futuro,

turo, tunc dicitur lex noua illud comprehendere. *Felin. ad d. c. quoniam X. de consit. n.* 11.

1. Vt in fidei-commissis? Sic interpretatio 18. *oct.* 1611. *ad edictũ* 12. *Iulij* 1611. extendit dispositionẽ *art.* 16. *illius edicti.* quod substitutiones, & fidei-commissa ter dumtaxat effectũ habebunt, comprehensa prima institutione, & ad tres tantùm personas porrigentur. vbi & numerum faciet primus institutus hæres, declarauit extendi ad fidei-commissa præterita, quæ nondum erant aperta, neque ceciderant tempore edicti. nam in nondum apertis nemini ius perfectè quæsitum est: & negotium substitutionis apertione suscipit suam perfectionem: vt tunc secundus aut tertius hæres incipiat esse. quoniam enim verba sunt cum effectu intelligenda, ac tum demum fieri res dicatur, cùm effectum capit. *l. sciendum D. ad l. flauiam. de plagiar. l. in tempus. D. de hæred. inst. l. quia D. de don. inter vir. & vx. l. quod sponsa de donat. ante nup.* & maximè testamentum, quamuis à viuente fiat, antè mortem tamen sine effectu est, *l.* 1. *& ibid. gloss. de testament. tutel.* hæc omnia Peckius *de testam. coniu. c.* 29. *n.* 2. *&* 3.

Eaque tum magis dicenda sunt, cum æqualis est ratio in negotio præterito, futuroue, atque præterito nondum perfecto.

Atque tum præsertim obtinent, cùm lex noua magis est veteris iuris declaratoria, quàm noui conditoria. *DD. ad d. c. quoniam ibique Felin. n.* 4. *Papon. arest. l.* 16. *tit de restitutions en entier. arresto* 1. 5. *& additio ad Imbertum Instit. for. l.* 1. *c.* 34. *ad v. quinquennij in fin.* quando ex lege veteri finalis ratio nouæ, atque huius interpretatio sumi potest. *Bart. & aly citati à Tiraquel. in tract. cessante causa lim.* 1. *n.* 43.

2. Vt in secundò nubentibus? Ideo cum testamento coniux superstiti legarat ante edictũ 1611. eo loci, vbi lex fœminæ, *& subiuncta authentica, atque. l. hac. edictali. C. de secundis nupt.* vsu contrario erant sublatæ, & superstes iterum secundas nuptias contraxerat ante idem edictum, adeoque iam perfectè ius ei quæsitum erat pleni dominij, & liberæ dispositionis, dicendum videtur testamentum post edictum factum, quo fundum legatum non prioribus liberis, sed alijs reliquit, validum esse debere: secus autem si post edictum secundò demum nupsisset. tunc enim demum perfectum esset negotium, in quod fertur edictum d. art. 28. si inquit, *alter coniugum moriatur, & superstes secundo nubat, bona à defuncto ad hunc profecta, affecta & reseruata sint liberis prioris thori: ita vt in horum præiudicium coniugi alteri ex illis beneficium nullum conferri possit,* vbi affectatio & reseruatio inducitur ex solo facto secundarum nuptiarum; cætera autem articuli verba explicationem tantùm continent effectus huiusmodi reseruationis.

Et sic etiam loquitur d. lex fœminæ, *quæ,* inquit, *ad secundas transierunt nuptias.* & ratio addi potest, quod qui post legem nouam ad secundas nuptias transijt, facit id, de quo disponit edictum, tanquam super causa, & conditione, vt huiusmodi affectatione & reseruatione constringatur: qui autem ante edictum nupsit, nihil admittit, nullam iam causam præstat: negotio quippe perfecto, sine culpa aut pœna tunc obtinente, in quam feratur edictum postea futurum: sed qui post illud nubit, habet quod sibi imputet factum illud admittens, cui edictum reseruationem illam infligit.

Et sic apud Iulian. *Brodeau in addit. ad arrest. louet. littera à n.* 8. fuit 27. *Martij* 1584. decisum, cùm antiqua consuetudo vsusfructum superstiti coniugi permitteret, noua auferret secundò nubenti coniugi, & sub antiqua coniuge mortua, superstes sub noua secundò

 nuberet,

nuberet, ei vsusfructū fuisse auferendum. vtique qui haberet quod sibi imputaret, qui commiserit post noui statuti publicationem, quod ita per eam præmiaretur. quod non idem obtinet in perfecto iam negotio, factoque illo, quod noua lex ita perstringit.

Quod autem dicitur leges circa testamenta quidpiam præscribentes obtinere debere in illis, quæ post illas fiunt, sanè intelligendum est; in quibus inuenitur ratio ipsa legum, quæ si cessauerit, leges ipsæ cessant. *Euerard. in loc. à cessatione rationis, à lege cessante.* hîc autem ratio cessat in eo, qui nupsit ante edictum, & cui liberum ius plenè erat acquisitum, vt liberè adeo possit de bonis disponere, cùm cesset d. reseruatio: vt diximus. in eo autem, qui post edictum secundò nubit, non cessat ratio legis; factum illud persequentis; & ex conditionis existentia reseruationem imponentis.

Accedit, quod edictum disertè non renouet authenticam *lucrum. C. de secundis nupt.* à consuetudine quam diximus, exclusam; & tantum vetet vitricis, aut nouercis, ex bonis prioris coniugis bene fieri; non autem liberis secundi matrimonij: vt hîc accidit.

LIBER QVINTVS

De accusationibus.

RESPONSVM I.

De carceratione, & detentione clericorum.

1. Consultò facienda.

Qvam tardo pede procedendū sit ad capturam, & carcerationē clericorum, satis declarat Bonif. VIII. *in c. si clericos. de sent. excom. in 6. & Conc. Trid. s. 25. c. 6. & diximus in Consult. can. de accus. consult.* 2. & 4. De relaxatione autem; *eosdem quoque clericos*, inquit ibid. Bonif. *si de parendo iuri, tibi fide-iussoriam d. derint cautionem, detinere non debes: nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis, eos suaserit detinendos.* excessus ergo enormitas detentionem permittit. & enormitas quidem Iudicis censuræ relinquitur. *Spigel. in Lex. v. enorme.* sed Concilium Trid. pressius stringit *d. c. 6. in verb. in atrocioribus delictis, depositionem aut degradationem requirentibus*, vt grauissima tantùm crimina spectare videatur. præter crimen incontinentiæ, de qua in decreto de concubinarijs, *scilicet c. 24. s. 25.* non ergo in crimine simplicis fornicationis. *vt decidit Rota apud citatos à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c. 6. n.* 40.

2. Ob excessus enormitatem.

3. Arbitrio iudicis?

4. In atrocioribus ad degradationē & similes pœnas vergentibus.

5. Rationabilis detinendi causa arbitrio iudicis.

Rationabilis etiam causa detentionem permittit: & hæc ad censuram etiam Iudicis pertinet. & exempla dari possunt quæ pro exceptionibus, quando relaxatio carcerati fieri non debeat, adferuntur à Menoch. *in arbit. cas.* 303. *n.* 23. *& seqq.*

6. Dum causa adhuc agitur.

Loquitur autem d. §. *eosdem* de captiuis, quorum adhuc causa agitur. *in verb. de parendo iuri &c.* nam postquam fuerint de crimine canonicè condemnati, sub arcta custodia detineri debent. cùm in monasterijs non valeant custodiri. *ita c. vt fama. X. de sent. excommun.* & crimina non debeant

7. Non post condemnationem.

manère

manere impunita. *ibid.*

Quare etsi in summo gradu non fuerint atrocia crimina, ob quæ clericus sit incarceratus, & periculum sit ne fugiat, & iudicium eludatur; vt considerat Trid. *d. c.* 6. *& d. c. si clericos* & fragilis cautio videatur, quando videtur imponenda pœna corporis afflictiua; arbitrio Iudicis relinquenda videtur, an relaxatio facienda sit. restringendum est tamen arbitrium, quantum fieri potest, ad terminos iuris communis. qui etiam hoc in casu fideiussoribus reos committunt. *l. 1. 2. 3. D. de custod. & exhib. reor. l. eos. §. sup. r his. C. d. appell. optimè deducit Menoch. d. cas. 303. n. 17.* quanquam à communi contraria permittat non recedi. *n. 21. & seqq.* & sic constitutione regni Neapolitani relaxantur sub cautione fideiussoria accusati de criminibus, quæ, si vera forent, non vltra relegationis pœnam inferrent.

8. Quid in alia pœna corporis afflictiua?

9. In relegatione post sententiã?

Sed hîc quæritur an clericus iam per sententiam relegatus, ab illa appellans, retineri debeat in carcere; donec probetur vel improbetur sententia? & quidem lex inter *pœnas. §. præsides. D. de interdict. & relegat.* in deportato, de quo ad Principem scriptum est, vt æstimet an sequenda sit sententia; *medio*, inquit, *tempore dum scribitur, iubere eum* (præses) *debet in carcere esse.* sed deportatus mortui loco est. *l. 4. §. si deportatus. D. de bon. libert.* deportatio Romanis instar mortis est, & vltimi supplicij. *§. publicorum. Inst. de publ. Iud.* ideoque, vt nec morte afficere ciuem Romanum, ita nec deportare præsidibus ius erat. *d. l. inter princ.* relegatio autem minor est pœna. *l. capitalium. §. in exulibus. D. de pœn. Spigel. post Budaum in Lexic. v. relegat. & in verb. peregrini.* nam relegati nec libertatem, nec bona amittunt. *l. 4. D. de interdict. & releg.* tametsi Iudex partem bonorum eis per sententiam adimere possit. *d. l. 4. in fin.* vt in clerico ablatio beneficij esse infra, non supra pœnam relegationis videatur. & sic non eadem est causa relegatum, quæ deportatum in carcere retinendi. cùm pœna vna mortis censeretur, nõ altera. adeoque inæqualitas delictorum supponenda sit, vt non quod in hoc, obtineat & in illo. deinde non idẽ in appellatione, quod in deportatione illa dicendum. quia ibi Princeps consultus de damnato, mox rescribere potest; quod mox exequendum sit. & sic in damnatis *d. c. 11 fama* confessis, notoriisque reis *l. 5. l. 3. verbo constet. D. de custod. reor.* carcer obtinet: cuius pœnam appellantes, quorum causa per appellationem illiquida, & ad statum litis contestatæ reducta diu durare potest, non sic æquum est hanc ipsam carceris pœnam ante supplicium sustinere. *l. 3. in fin. D. de custod. reor.*

Siquidem carcer inuentus est ad custodiam, non ad pœnam. *l. carcer. §. solent. D. de pœn.* tametsi iure canonico etiam pro pœna infligitur; sed damnatis. *c. quamuis. eod. in 6.* carcer antea nihil pœnæ, præter custodiam, debet habere. *l. 1. C de custod. reor.* vt luce solari capti debeant vegetari, *ibidem.* non carcer subterraneus esse, non vincula, & compedes reis inijci. *ibid.* nisi ex rei enormitate: cuius censura, qualitatisque carceris, & compedum ad Iudicis arbitrium pertinet. *Menoch. de arbit. cas. 305.* vt & nonnumquam captiuus prohiberi potest, ne cui loquatur, aut scribat. *Greg. Lupus. l. 6. tit. 29. p. 7. gloss. fin.* sic statuta eccl. prouinciæ Mechliniensis ad captiuos accessum non faciunt, antequam personaliter examinati fuerint. sed iusta huiusmodi prohibitionis causa esse debet, non in modum pœnæ ante damnationem imponi. 10.

At iam hîc damnatus ad exilium, custodia opus non habet: sed neque damnatus est ad carcerem,

11. Quid de missio in exilium?

cerem, vt pœnæ loco in illo esse non debeat. controuertitur quidem, an quis de crimine inquisitus, ob quod relegari debeat, carcerari, & detineri debeat? Salgado *de protect. reg. p. 2. c. 4. n. 166. 169. 211. in fin. 212. p. 1. c. 2. §. 3. n. 15. & seqq. p. 2. c. 4. n. 158. 159. Farinac. de carcerat. quæst. 33. n. 38. 55.* & meritò: ne fugiendo, tergiuersandoque iudicium fortè eludatur. quamuis alioquin qui sic fugit, ipsemet quasi voluntarium exilium præsumit. tamen cùm in exilium damnatus est, eludi iam amplius per fugam iudicium non potest. & fuga ipsa pro exilio, & quasi executione sententiæ est. cui enim iā bono ad exilium damnatum Iudex à quo contendat detinendum esse in carcere, ne exulet? Nisi fortè vt carceris tædio beneficium resignet clericus, aut liti renuntiet? id quod Iudices inducit in laqueum censurarum. *clem. mult. de pœn.*

Quod si ergo relaxatio ad arbitrium Iudicis pertinet: *Menoch. d. cas. 303. Farinac. d. c. q. 33. n. 71. 72. 73.* iniquum sanè videbitur plus pœnæ per carcerem lite aut appellatione pendente imponi, quàm per sententiam sit impositum, aut imponi petatur: idque ab eo, qui eandem sustinet æquam esse, & in rem iudicatam abiuisse, aut saltem confirmandam esse.

12. Carcerari & detineri quasi paria, & in clericis vetita, nisi sit criminis enormitas aut rationabilis causa sub periculo censuræ.

Itaque vt carcerari, ita nec detineri debent clerici, nisi enormitas criminis, aut rationabilis causa suaserit. & tam secus detinens periculosè peccat, quàm incarcerans. de vtroque d. c. si clericos agit, & comparare videntur verba eosdem *quoque. Vid. Farinac. & quos citauimus d. consult. 2.*

Adeoque cùm Judex, à quo prouocatum est, ex delictis impositis iam vidit reum non nisi in exilium damnari posse, & is sub fide-iussoribus petijt relaxari, emittere eum debuit: multoque magis iam damnatum ad exilium retinendum contendere non debuit: ideoque per sententiam dicendum videtur reum *fuisse, & esse relaxandum.*

13. Relegatus pronunciandus fuisse & esse relaxandus.

Neque Judicem à quo excusat, quod reus non sit prosecutus coram illo petitionem relaxationis; sed appellauerit: debuit enim vel ex officio hoc facere. *l. 1. D. de custod. reor. Instructio criminal. quam citauimus d. consult. 4.* & reo appellante vti consilio proposito in cap. si à Iudice *de appell. in 6.*

14. Seu excarcerandum. cur ita?

Dixi, *fuisse, & esse relaxandum*, seu excarcerandum reum; vt loquitur rescriptum. si enim de præsenti tantùm excarcerandus dicatur, & de præterito nihil fuisse peccatum; controuersia non exigua est an causa principalis non manserit apud Iudicem à quo. *ex d. c. si à Iudice*; & clausula rescripti *cum annexis, totoque negocio principali* non sit interpretanda secundum ius; *c. causam. de rescript.* adeoque tantùm obtineat prout iuris; cùm scilicet corrigitur sententia interlocutoria Iudicis à quo. in qua re diffidere videntur Ruinus *cons. 114. n. 2. 3.* & Marchesan. *de commiss. 1. p. c. 21. n. 22. p. 2. de commiss. & null. c. 1. n. 40.* quando autem interlocutoria corrigitur d. clausulam *totoque negocio principali* vires suas exerere, non controuertunt partes, vel eo casu in principali causa delegatum fieri Iudicem competentem.

Animaduertendum est autem sanctione Clementis VIII. 1600. *incip. Ad tollend. super controuersijs iurisdictionalibus* dum appellationem ab incarceratione permittit, vti verbo *indebita*, non *nullius*, adeoque si quid minus ex formula apicum iuris decretum esset, iusta tamen esset causa decreti, cessare nullitatis querelam: *ex Clementis VIII. const. Incip. litium.* sed etsi obseruatis formulis, satis grauis tamen causa non subsit; fit indebita incarceratio. vt cùm non satis magnus est excessus, & qui non merea-

15. Cur sanctio statuit de indebita carceratione, & non vocet nullam?

mereatur incarcerationem. & sic bene hîc petitum est, non vt incarceratio declaretur nulliter facta; sed persona excarceranda: saltem sub fide-iussoribus.

16. Vt quamuis initio iusta fuerit causa incarcerandi, iustumque decretum; & postea non probatis criminibus, vel non grauissimis, aut ex temporis diuturnitate desinat esse iusta detentio; rescripto locus fiat, & excarcerationi. & sic Trident. *s.* 25. *c.* 6. magis vtitur vocabulo detentionis, & custodiæ; quàm carceris. quam & decentem esse iubet pro dignitate clerici. alioquin fit indebita, & locus est excarcerationi, saltem quoad modum, seu decentiam. sed verò hîc simpliciter, cùm nulla custodia amplius sit opus eius, qui in exilium est missus. & cessante fine cessent media. *Euerard. in loc. legal. ad fin.*

Jtaque sentio apprehensionem, & incarcerationem, ex arbitrio & decreto Judicis factam; validam fuisse: reum tamen exinde fuisse relaxandum, & esse.

RESPONSVM II.

De translatione captiuorum.

SVper translatione captiuorum criminalium Clemens VIII. *anno* 1600. *const. inc. ad tollend. super controuersijs iurisdictionalibus* decreuit *ar.* 10 his verbis; *Causa appellationis pendente, appellans in eodem, quo reperitur, carcere permanebit, quoad Iudex, ad quem appellatum est, visis actis, & causa cognita aliter decreuerit.* recedi hîc nonnihil videtur à veteri iure, quo captiuus mittebatur ad superiorem, ad quem appellauerat, non exspectato superioris decreto. *tit. C. de exhib. & transmittendis reis. l. 6. §. super his. l. minime. C. de appell.* vnde & illud in actis Apostolorum *c.* 25. Festi ad D. Paulum; *Cæsarem appellasti, ad Cæsarē ibis:* & *c.*27. cum centurione Iulio, & custodiis missus est in Jtaliam: humanè autem tractans Iulius Paulum permisit ad amicos ire, & curam sui agere.

1. Fieri non debet nisi superiori decernente.

2. Secus quā olim.

Itaque multo magis audiendus est Reus translationem petens, eamque suscipere offerens non tantùm suo sumptu cum custodijs, Iudici arbitrarijs; sed etiam pede ligato; siue cū vinculis: quod ius nō admittit; nisi tamen captiui clerici violentia hoc exigat, nec aliter. *c. vt fama. in fin. X. de sent. excom.* quanquam fideiussores tantùm exigant d. *§. super.* d *l. minime.* & Ordinarius ad sumtum teneri interim videretur. *Choppin. de sac. pol. l. 2. t. 5. n.* 15.

3. Qualiter transferendus captiuus?

Sed & d. sanctio loqui magis videtur casu quo ab incarceratione tantùm est appellatum, nondum autem definitiuè pronunciatum. at hîc post deuolutam causam incarcerationis, pronuntiatum est in causa principali; & Reus pastoratu priuatus est, & in exiliū missus. Itaque eius custodia vel præsentia deinceps nihil opus est Iudici à quo prouocatum est; qui nihil interrogandum, aut cum eo tractandum amplius habet; iam officio perfunctus: sed demum Judex ad quem est appellatum.

4. Pendente causa principali vel ea decisa?

Decreuit porro d. sanctio, vt reus in priori maneat carcere, donec superior Iudex aliud iusserit; sed vt nec is iubeat aliud, nisi *visis*, inquit, *actis*, *& causa cognita.* videnda ergo hîc sunt acta, & cognoscenda causa; an captura rite facta sit, præuijs sufficientibus indicijs (quam Trid. *s.*25.*c.*6. vocat informationem, sine qua est captura irrita. *German. Forget de person. eccles. l.* 1. *c.* 42. *Mynſ. cent.* 5. *obs.* 69. quamuis Romæ ex sola relatione satellitis Iudex clericum aliquando incarcerat. *Ant. Scorpus l.* 5. *iuris non scripti c.* 13. *n.* 37.) & an processum sit ad illam seruata forma *c. qualiter & quando. X. de accus.*

5. Decretum translationis visis actis, causaque cognita.

cus. à Concilio Trid. s. 24. c. 5. innouata: & si nihil appareat in forma peccatum, an æquitas tamen carcerationi nō aduersetur; ex causa, vt si crimen non sit enorme *d. 6. c. s. 25. Trid. c. si clericos de sent. ex c. in 6.* & grauiorem pœnam exigens, quàm sit ipse carcer; & reus aduersus indicia, seu summariam aut præparatoriam informationem testes producere pro sua innocentia velit.

Enimuero etsi acta videri, & causam cognosci velit sanctio, antequam super translatione quippiam decernatur, vt delictorum impositorum grauitas, verisimilitudo, transferendique necessitas expendatur: tamen cum hîc interim Iudex à quo processerit ad definitiuam, & pœnam imposuerit carcere mitiorem; cessat necessitas videndorum actorum, cùm Iudicis sententia illius confessionem inferat, vt cessare possit carcer in eo, qui tam grauem pœnam non debeat exspectare, quàm sit ipse carcer. *l. 1. 2. 3. D. de cust. reor.* neque enim remedia morbis debent esse grauiora, neque media perueniendi ad punitionem, ipsa punitione.

6. Quibus nō ita opus post causæ principalis definitionem.

Lite autem principali pendente, cum super decreto vel executione incarcerationis tantùm appellatum est, non eandem rationem habet translatio; quippe Iudex prior habet adhuc quod reum interroget, audiat, causam instruat, ac ritè definiat. eoque merito sanctio ad eius translationem actorum inspectionem, & decretum exigit superioris.

De scismaticis, seu de seditiosis, & qui plebem colligunt.

RESPONSVM I.

Ad priuilegia communia defendenda an liceat conciuiū auxilium implorare.

IVre prohibitum est cœtum facere, plebem colligere, clamoribus concitare, ad seditionem accendere: ita quidem, si dolo malo hæc fiant. nullum enim delictum esse intelligitur, vbi abest dolus malus. vnde licet religionis causa coire *l. 1. D. de collegijs illicit.* ære campano populum conuocare, commonere ad pœnitentiam, & vitam meliorem. & propterea lex *qui cœtu. D. ad legem Iuliam de vi publ. qui cœtu*, inquit, *concursu, turba, seditione incendium fecerit, quique hominem dolo malo incluserit*: dolum malum exigit, & titulus vim publicam seu finem cœtus concursus, aut turbæ malum; titulus vero Codicis, *de seditiosis, & de his qui plebem contra rempublicam audent colligere*, notabiliter addit, *contra rempublicam*: & lex capitalium *§. solent. D. de pæn.* turbulentas acclamationes exigit: & lex 1. *D. ad legem Iuliam maiest. tenetur is*, inquit, *cuius opera, dolo, malo, quo armati homines telis, lapidibusq́ in vrbe sint, conueniantq́ aduersus rempublicam, hominesue ad seditionem conuocentur.* nec vllibi frequentius, quàm ad legem maiestatis doli mali fit mentio. vnde & Tuscus *verbo seditio. conclus.* 98. *seditio*, inquit, *est quando quis tractat facere proditionem, & nouitatem contra publicum, & bonum statum ciuitatis alicuius, præter Romanam: vel facere guerram, vel quid simile, non nuda cogitatione, sed perueniendo ad aliquem actum, puta faciendo coniurationem.*

1. In cœtu faciendo modus & finis considerandus.

tionem, vel rumorem. Bald. consil. 59. licet eleganter. n. 2. & 3. ver. est autem seditio. lib. 1.

2. Vt aliquando nec tacere liceat.

Porro, vt tempus tacendi, ita etiam loquendi est. & propterea in reatum incidit, qui nouit consilia agitari aduersus Principem, aut rempublicam, nec ea defert. *l. quisquis. §. id quod. C. ad leg. iul. maiest.*

Adeoque, ad proportionem, qui scit periculum esse, ne quid de dignitate reipublicæ, iure, ac priuilegijs minuatur, & tacet; lædit rempublicam: qui videt incendium excitari; nec ad restinguendũ vicinos prouocat: qui aggerem perrumpi; nec ad ripam muniendam proclamat; innoxius non habetur: qui videt socium iniuria affici, nec prohibet cùm potest; tam dicitur esse in vitio, quàm qui facit. quare aduersus communes hominum, tempestatumue iniurias etiam edictis principũ permissum est ære campano conuocare populum ad obuiam eundum publico malo.

3. Liceat conciuium implorare auxilium.

Porro in casu nostro quid demum & quo fine est factum? rogati sunt de clero seculari, & regulari præcipui, vt apud Capitulum cathedrale intercederent, quo optimo modo impediretur translatio captiui sacerdotis incolæ extra ciuitatem; ne ius ciuitatis seu priuilegium pessundaretur, quo vetitum est incolam quempiam inde captiuum alio transferri. quo ciuium, incolarumue priuilegio etiam clericum gaudere oporteat; *Vide supra de foro compet. resp. 1.* aditi sunt eodem fine opificiorum decuriones, vicorumque magistri, qui partem in hac republica habent; & sine quorum iudicio, assensuque grauiora negotia expediri non possunt: & porrectæ illis scedulæ, vt scirent quid agitaretur, reminiscerentur priuilegiorum suorum; nec per illius extractionem præiudicium, & consequentiam fieri permitterent, ne vsu contrario priuilegia perimerentur. in summa actum est nihil aduersus rempublicam, sed imo ne quod respublica caperet detrimentum.

Porro interpellatio eorum, qui authoritate & suffragio valent, iure permissa est non tantùm; sed & si quid eo nomine promissum sit, præstari iussum. *l. vnica C. de suffragio.* vbi non tantùm patrocinia aduocatorum, sed magnorum, & magnatum adiutoria intelliguntur ab Alciato, alijsque modernis. Enimvero nihil in hac vrbe frequentius immemoriali vsu receptum; quàm vt qui difficultatem aliquam patiuntur, si causa ad sequelam pertineat, vt opificiorum decani, vicorum magistri, & alij qui membra sunt concilij ciuici, eo quo dictum est modo, instruantur, & ab eo, seu eius nomine, qui difficultatem patitur, rogentur; vt publicum damnum præcaueant, dum priuatim patienti suffragium accommodant. hoc ipso modo pagi, territoria, minores vrbes, ad Metropoles recurrunt; hæ ad communem Capitalium vrbium opem; & hæ denique ad trium Ordinũ Status vniuersos. & verò, si quod omnes tangit, ab omnibus approbari debeat, vtique ab omnibus tractari, de eo informari, & interpellari possunt sine dolo malo, inconcinno sermone, neque aduersus bonos mores.

De magistris.

RESPONSVM I.

Non rectè citra formã Concilij Trid. statui de contributione seminarij. & quis de eo cognoscat.

QVamuis non malè dicatur Episcopum in causa eccle-

1. De causis ecclesiæ suæ & seminarij cognoscit Ordinarius.

fiæ suæ Iudicem esse posse. *ex glos. in c. siquis erga. 2. q. 7 Nauar. cons 20. n. 9. de rescript.* sicut decisum est monachum in causa monasterij sui testari : *c. cum nuntius. X. de testib. c. super prud.* 14 *q.* 2. & consequenter Concilium *Trid. s.* 23. *c.* 18. Episcopo facultatem tribuat Seminarium erigendi, ordinandi, dotandi: quin etiam ad indictam contributionẽ per censuras compellendi; adeoque, si difficultas emerserit, in prima instantia cognoscendi; *iuxta idem Tridentinum s.* 24. *c.* 20. nec Seminarij causa, Episcopi propria videatur, quamuis illius prouisores à Concilio *Trid. d. c.* 18. consilij tantùm causa adsciscantur, tota autem actio ipsi Episcopo demandetur, vt non instar tutorum illi, sed mandatariorum esse videantur:

2. Non tamẽ postquam semel statuit.

Tamen non hic proprietas rerum Episcopi, ecclesiæ, aut Seminarij consideratur; quæ sunt diuersæ: *c. res proprie. c. nullo.* 12. *q.* 2. sed causæ, ortæ ex gestis per Episcopum: vtpote cùm semel officio functus est bene vel male quippiã statuendo, & quasi iam consumpta prima instantia, in qua ipse statuit, id quod actum est arguitur quasi perperam actum; iam in partẽ vocatur, & ipse pro aduersario habetur; ipsiusque gesta de formæ, facultatisque defectu, seu alio accusata in litem veniunt. ius ergo naturæ obtinet à ciuili firmatum *tit. C. Ne quis in sua causa ius dicat.* quod non abrogauit d.c. 20. *s.* 24. *Concilij Trid.* nec Ordinarium, qui semel quippiam statuit, iterum iubet iudicare, & seipsum absoluere, vel condemnare.

3. Alios plus quàm se grauauit.

Eoque magis præter agendi formam causa fit Episcopi propria, si & materia ad illius vtilitatem vergat: v.g. si pro contributione seminarij alij prægrauentur, ipse subleuetur, nec ad talem ratam contribuat, qualem ab alio exigit: ne quod dicitur *in d. c. nulli. maiores enormiter locupletentur; & minores tali facto pauperes inueniantur.*

Non idem est, si quis pensionem ab Episcopo constitutam, dicat esse excessiuam, & de excessu ipse cognoscat. quia pensiones constituuntur de consensu partium, quæ super quantitate fructuum decipi, & decipere possunt Episcopum : adeoque inter illas de eo cognoscere ipse potest: sed taxa Seminarij constituitur ab Episcopo tanquam in re sibi delegata, atque ex officio: ex quo nihil debet statuere, nisi quod delegationi, æquitatique iam ipse nouerit congruere, antequam officium expleat.

Porro nullitas euidens est ex eo, quod forma delegationis, finesque mandati non sunt seruati. nempe lex 7. *D. de reb. cor. §. si prætor. mea fert*, inquit, *opinio, eum qui aliud fecit, quàm quod à prætore decretum est, nihil egisse*; & in c. cum dilecta *X. de rescript.* quod contra formam delegationis gestum est, irritum declaratur.

4. Defectu formæ præscriptæ delegationi Concilij s. 23. c. 18. inducitur nullitas.

Itaque examinando instrumentum exhibitum, in principio assumit Episcopus hanc qualitatem *per sacrum generale Concilium Trid. ad infra-scripta commissus, & deputatus*, eoque se obligat ad formam, finesque mandati seruandos, iisque non seruatis nihil egisse constat. *d. §. si prætor. d. c. cum dilecta. c. cui de non sacerd. de prab. in 6.*

Mandat autem Concilium *Trid. d. c.* 18. ex omnibus bonis ecclesiasticis, per Mendicantes aut equites Hierosolymitanos non possessis, fieri proportionatam contributionem pro Seminario: hæc proportio seruata non est: nihil igitur iure actum.

5. Improbatur pactum super contributione quod initur tempore collationis.

Quinimo cùm nec ante nec post peractum concursum quidquam esset d. R. indicatum de huiusmodi decreto, sed demum cùm literas suæ institutionis recepturus venisset, illæque negarentur, nisi signaret schedulam exhibitam promissoriam trecentorum floreno-

rum.

norum annuorum pro seminario, eam perculsus ille, cùm responderetur non aliter dandas esse illi literas, subsignauit. sanè improbato modo, & forma gestum id videtur, & vergere nonnihil ad illud, quod dicitur *in c. vn. X. vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, in fine, in verb. secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui prauitatem suam satagunt palliare.* vbi enim lege ac iure quid indici potest; speciem mali habet, si tempore collationis ex pacto, & chyrographo petatur. adeoque extra formam & fines mandati d. c. 18. *s.* 23. *Trid.* atque aliud est actum, quàm quod Concilium iussit: adeoque nihil iure actum.

6. Quatenus Episcopus secare, seu grauare beneficia possit?

Verum quidem est, quod Episcopus quandoque possit beneficium secare: vt in casu *c. proposuit. X. de fil. presbyt.* c. vacante. *X. de præb. vt & Barbos. in Collect. DD. ad Decret. in d. c. vacant.* sed illa in suis proprijs terminis sunt retinenda. *c. maioribus. c. cum causam. X. de præb.* non tantùm propter Concilij Lateranensis decretum, *relatum in d. c. vn. & c. prohibemus. X. de cens. cui consonat c. quia cognouimus.* 10. *q.* 3. quandò suis vsibus, sine concessione apostolica, *c. tua nobis. X. de verb. signif.* Episcopi prouentus applicant; sed & quia aliàs, vt pergit d. c. vn. *& alibi cautum reperiatur in canone; quod ecclesiastica beneficia sine diminutione debent conferri. d. c. maior. d. c. Vacante. d. c. cum causam. c. si quis præbendas.* 1. *q.* 3.

Adeo vt stante generali lege probibitoria diminuendi beneficia, qui casum suum exceptum esse contendit, probare teneatur. neque enim hic, de quo quæritur, is est, qui permittitur in d. c. proposuit. c. *vaca. cum rationabili causa, de vacante præbenda, duæ fuerant constitutæ, ac tot essent vtriusque prouentus, quod per vtramque vtrique esset possessori prouisum de beneficio competenti.*

7. Quatenus pro seminario?

At verò aiunt de Episcopi facultate non esse disputandum, cùm iam expressa sit in Concilio *Trid. d. c.* 18. *s.* 23. rectè quidem; seruata forma, & terminis d. c. 18. id est seruata omnium contributione, & æqualitate: sed neque vt ecclesiastica beneficia cum tali diminutione conferantur; pacta, chyrographa tempore collationis de illa fiant: sed ex quibuscumque ecclesiasticis reditibus Episcopi *partem,* inquit Concilium, *aliquam, vel portionem detrahant, & eam portionem sic detractam etiam ante vacationem applicent, & incorporent*: extra hos terminos & formam, æqualitatemque omnium communem Concilium facultatem non dedit: illa ergo non seruata, nihil iure actum est.

Sed obijcitur, quod Concilium *Trid. d. c.* 18. *s.* 23. *§. postremo* tribuat Episcopis facultatem ibidem statuta moderandi aut augendi. Verùm non simpliciter; vt *s.* 24. *c.* 13. *§. In parochialibus in verb. aut qua commodiori ei videbitur ratione*: sed conditionaliter, *in verb. si difficultatem oriri contigerit*: nec qualemcumque; sed *ob quam huius seminarij institutio vel conseruatio impediretur, vel perturbaretur*: & iterum, *si opus fuerit moderando, aut augendo.* talem autem tantamque difficultatem hic ortam fuisse; talem necessitatem vrsisse, ne quidem narrat instrumentum.

8. Aliter grauatis licet recurrere ad superiores.

Hi *vero clerici*, inquit d. c. *quia cognouimus.* 10. *q.* 3. *qui se ab Episcopo grauari cognouerint, querelas suas ad Metropolitanum* (non ad Officialem ipsius Episcopi) *deferre non differant: & Metropolitanus non moretur eiusmodi præsumptiones coercere.* quod decretum Concilij III. Toletani Concilium *Trid. s.* 24. c. 20. non abrogat. adeoque euidens manet causam hanc super huiusmodi grauamine institutam ad auditorium Ordinarij spectare, aut remitti non posse, sed à Vice-Nuntio rectè alteri delegatam esse.

Eoque

9. Præuia familiari requisitione remittendi grauaminis.

Eoque magis quòd d.c.*si quis erga.2.q.7.* non velit Episcopū rectà vocari ad superiorem: sed priùs eum iubet conueniri familiariter: vt Judex rogatur vt interlocutoriam reuocet. *c. cum cessante. X. de appell.* idem hic factum pluries fuit à R. quod c. *si quis* satis conuincit Episcopum, qui grauauit, non iam vt Judicem adiri; sed reuerentiæ ergo priùs requiri, vt grauamen tollat: & quidem familiariter conueniri; vt loquitur d. c. si quis; & glossa de honestate, iudicialiter autem adiri superiorem: vt statuit d. c. quia *cognouimus.*

10. Nec opus coram eo recusationem proponere.

Ex quibus omnibus, & præsertim d. c. quia *cognouimus* constat huic negocio applicari non posse c. si contra *vnum. de off. deleg. in 6. c. si quis contra. X. de for. compet. c. 2. requiris. §. 3. X. de appel. c. cum speciali. X. eod.* quæ loquuntur quando Episcopo, seu eius Officiali competit iurisdictio, sed persona suspecta est: at hic post rem, vt narrata est, gestam, & semeldecretam, cùm semel sit officio functus bene vel malè; non amplius in eodem negocio competit iurisdictio; sed adeundus est superior: eique querela exponenda. *d.c. quia cognouimus.* sed retorta obtinent illa iuris loca, vt coram nostro delegato proponi debeat recusatio, &

11. Sicut corā delegato.

causa; probatio autem fieri coram arbitris seu condelegatis: de Officiali autem referri ad Episcopum, quando ei iurisdictio competit, persona autem in suspicionem vocatur.

12. Vbi & cognoscitur siqua defuisse ei qualitas arguatur.

Qua ratione etiam cognoscendum foret an Delegato aliquid deesset de qualitate delegati. & vt demus eam tempore commissionis adesse debere, *iuxta Guttier. cons. 44. n. 7. Ceuallos com. contra com. q. 693. n. 9. & seqq. Velasques Cons. 191. n. 8. & cæteros quos allegant*; perperam aduersarij imaginantur factam designationem iudicis synodalis Romam non esse missam ad S. Pontificem; quod exigit Concilium *Trid. s. 25. c. 10.* quia magis debebant præsumere Episcopum A. functū esse suo officio, præsertim post tot annos à dicta designatione. cùm Episcopi singulis triennijs debeant statum suæ diœcesis perscribere; & similia in illum referre: & culpa seu negligentia nunquam sit præsumenda.

Quamuis autem nomen designati Judicis Synodalis ad S. Pontificem nō esset transmissum, non desineret tamen designatus esse Judex, cùm sola designatio capacem illum faciat. vt ex textu d. c. 10. *s. 25. Concilij Trid.* euidenter liquet. transmissio autem nominis non alio fine ibi præscribitur, quàm vt eius notitia habeatur in Curia Romana. cui iam praxis communis prouidit; vt delegationum literæ inscribantur Iudicibus Synodalibus generatim, & sine speciali nominatione; sed cum clausula, *& eorum cuilibet.* vt etiam notauit Garcias *de benef. p. 9. c. 2. n. 352.* dictam nominis transmissionem non vsque-quaque seruari. nec verò eam præcipit d. c. 10. respectu Legatorum aut Nunciorum; sed tantùm S. Romani Pontificis. nec id vsus obtinuit. at hîc versamur in delegatione à Vice-Nuntio facta.

13. Designatio Iudicis Synodalis etsi Romam missa non sit, non facit incapacem delegationis.

Perperam dicunt aduersarij Judicem non agnitum tanquam Synodalem; sed tanquam subdelegatum ab Episcopo A. principaliter delegato: quia ad totam causam subdelegari non potest nisi is, qui habet qualitates in principali requisitas. *c. statutum. §. in nullo. in verb. personis dumtaxat designatis superius committat quomodolibet vices suas.* vt sicut principalis debet, præter Ordinariū, esse Iudex synodalis; sic etiā debeat subdelegatus: si ergo vt subdelegatus ritè est agnitus; consequenter est vt synodalis.

14. Subdelegatus ad totam causam apostolicam debet esse Synodalis vt suus delegatus.

De

De Magiſtris.

RESPONSVM I.

Priuilegia ſtudioſorum an extra Vniuerſitates obtineant?

1. Communiter non; VT quis priuilegio ſcolarum gaudeat, communiter creditur ſtudere debere in loco priuilegiato. *Rebuff. de priuileg. ſcolar. priuil.* 34. citatur c. tua *X. de cler. non reſiden.* ſed illud exigit tantùm, vt citra fraudem non in villis vel caſtellis, in quibus nullum eſt, vel minus competens exercitium ſtudiorum, ſcolares agant. & c. fin.
2. Sed percipiendorum fructuum in abſentia. *X. de magiſt.* in qualibet metropoli theologiam docentes, vel in ea ſtudentes priuilegio fructuũ percipiendorum fruuntur. ſic & leges, *quæ ſunt ſub tit. de profeſſor. C. lib.* 10. indefinitè loquuntur de profeſſoribus, & eorum priuilegijs. excipit autem Rebuffus *vbi ſup.* vt extra loca priuilegiata ſcolaris priuilegio gaudeat, ſi maioris ſtudij cauſa alibi ſit: quaſi efficacius finis priuilegiorum obtineatur. verùm authentica Habita *C. ne filius pro pat.* quæ ſubmittit ſcolares iuriſdictioni vel Rectoris, vel Epiſcopi; etiam loquitur de jjs, qui peregrè agunt: & titulus *C. de ſtudijs liberalibus Vrbis Romæ*, Procemium *Digeſtorum* tam regiarum vrbium, quam Berijti ſingulariter meminit: in alijs legum profeſſionem vetat. vt & nuper à Rege hîc vetitum, ne extra Vniuerſitatem philoſophia, niſi quaſi inter priuatos parietes, doceatur. ſub qua exceptione etiam cenſere oportet ſeminaria. *iuxta Trid. ſ.* 23. *c.* 18. *in verb. grammatices, aliarumque bonarum artium diſciplinam diſcent.* & Chriſtinæus *in deciſ. ad d. tit. de ſtudijs liberal. Vrb. Rom.* ideo quærit, an hodie ſciſſo Imperio Romano priuilegia Vniuerſitatum obtineant: quaſi non niſi priuilegiatis locis competant: ſeu habentibus ab Imperatore priuilegium. *§. hoc autem in proœm. D. & l. vnic. C. de profeſſ.* quę in vrbe Conſtantin. præmium comitiuæ aſſignat ſolis Conſtantinopoli per 20. annos docentibus.

3. Cur Tridentinum exigat doceri publicè in ſcholis, & diſci? Concilium porro *Trid. ſ.* 5. *c.* 1. *in fin.* vt priuilegio fructuum docentes ſacram Scripturam, & diſcentes fruantur, exigit; vt illi publicè in ſcholis doceant. non tamen illud intelligendum eſt de Vniuerſitatibus dumtaxat ſtudiorum generalium; per Papam, aut ſupremos Principes erectis: vt voluit Barboſa *& citati ab eo in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c.* 1. *n.* 50. 51. 52. 53. 54. 55. quia totus præcedens textus Concilij de omnibus cathedralibus, & Metropolitanis loquitur, & collegiatis inſignibus, cum numeroſo clero. vbique mandat haberi lectionẽ theologicam, nõ ſtudium generale; nec de priuilegijs per Papã, aut Principes Vniuerſitatibus conceſſis agit, ſed de priuilegijs *à iure* inquit, *communi conceſſis*: vtique *c. vlt. X. de magiſt.* quod generaliter loquitur de magiſtris *theologis*, inquit, *per ſingulas Metropoles ſtatuendis, vel Cathedrales.* vt c. 1. *ibid.* ex ipſo Lateranẽſi deſumptum; & c. quia *nonnulli. ibid.* vt monere non debeant verba illa Concilij Trid. *dum publicè in ſcholis docuerint, & qui in ipſis ſcholis ſtudent*: quia deſumpta ſunt ex d. c. vlt. adeoque eundem ſenſum habent. fit autem mentio ſcholarum, ad excludendos eos, qui in villis & caſtris, vbi nullum aut exiguum eſt exercitium, aut quaſi priuatim docent, aut ſtudent. *d. c. tua.*

Admittendum eſt etiã illud in his docentibus, aut diſcentibus; quod, ſicut idem Trid. *ſ.* 6. *c.* 2. vult in beneficijs vt reſidentiã requirentibu nulli priuilegia, ſeu indulta perpetua de nõ reſidendo ſuffragentur, 4.

 locum

locum non habeat in docentibus & studentibus in vniuersitatibus: sed potius pars altera d. c. 2. quæ admittit dispensationes temporales. quippe tempus est in docentibus quàmdiu docent; & discentibus, quinquennium. *d. c. vlt.*

5. Non competit declinatoria fori ordinarij extra Vniuersitates.

Porro hi docentes, aut discentes extra loca priuilegiata, nō adipiscuntur priuilegium d. Authenticæ *habita*: vt Iudicis ordinarij forum declinare possint. nisi fortè studiosi delictum tam leue commiserint, vt per præuenientis magistri correctionem satis purgatum censeatur. nec alia politica priuilegia consequuntur.

6. Nec in Vniuersitate quarumdū causarum respectu.

Sed neque Vniuersitatum priuilegia refragari queunt Concilij Tridentini decretis quoad parochorum competentiam: *s. 7. c. 7.* onera beneficiorum: *ibid. c. 8.* Conseruatores illarum non sunt quidem reuocati; *s. 14. c. 5. Trid.* vt nec regularium; sed Iudicum conseruatorum authoritas non extenditur ad ea, quæ requirunt iudicialem indaginem. *c. 1. de off. de leg. in 6.* quamuis Louaniensis Vniuersitas speciale priuilegium habeat; ne extra muros docentes, aut studentes trahantur; sed aduersarios eò trahant. verùm vt illius Vniuersitatis in ecclesiam & remp. merita; illud, aliaque impetrarunt, quæ retineri boni publici quàm maximè interest; ita tamen illud interpretationem eam exigit, vt concedentis intentio non fuisse censeatur, alicui concordiæ aut conuentioni derogare. *c. ex multiplici. X. de decim.* adeoque nec illi, quæ olim cum Ordinario Leodiensi inita est. *quam retulimus in Iur. pont. nou. anal. de off. de leg. in 6.* Ideoque Ordinariorum decreta Synodalia, seu alia super beneficijs studiosos non minùs, quàm alios absentes ligant & decernere super ijs Ordinarij possunt, quod ius & ratio exigit: vt & fecit Concilium *primum Mechliniense prouinc. tit. de vit. & honest. cler. c.* 4. & consequenter, vt onera beneficiorum ritè expleantur, decreta exequi. neque enim Episcopi, & superiores, officium à iure sibi iniunctum exequentes, nomine aduersariorum veniunt, aduersus quos eiusmodi priuilegia sunt concessa. neque mens concedentis est sub eo prætextu dare occasionem minuendæ hierarchicæ potestatis, aut soluendæ disciplinæ ecclesiasticæ, cùm Episcopis ipsis studiosos aliàs non subditos subijciat d. Auth. *habita.* & rescripta contra personas minores seu communes, aut de rebus minoribus impetrata, extendi non possint ad maiores, vt Episcopos; & res maiores. *c. sedes. X. de rescript.*

De Magistris.

RESPONSVM.

An sub nominationem academicam & prouisionem Romanam cadat præbenda theologalis?

PRæbendam theologicæ lectioni deputari omnino exigit Concilium Trid. s. 5. c. 1. sed, quis imposterum conferre illam debeat, non exprimit. eoque rectè responsum est, collationem ab eo faciendam esse, à quo antea fieri solebat. *l. commodissime. D. de lib. & posth. Garcias de benef. p. 5. c. 4. n.* 128. 161. 166. 167. *Gonsal. ad Reg. 8. canc. gl. 9. §. 1. n.* 81. *& seqq.* & in Concordatis Galliæ est expressum, vt ordinarius collator eam facere teneatur magistro, seu licentiato, vel baccalaureo formato in theologia: sine alio additamento. Ex Concilio porro Trid. electio personæ videtur ad Episcopum pertinere: solum quidem; *vt idem Garcias ibid. n.* 162. quippe Concilium d. c. 1. soli Episcopo defert substitutionem non idoneo lectori faciendam: & s. 24. c. 8. etiam soli

1. Præbendā theologalem confert collator ordinarius;

2. Personæ tamen ab Episcopo electæ.

soli Episcopo defert institutionem pœnitentiarij. sed hæc non id conuincunt. separata enim sunt collatio prœbendæ theologalis, & institutio pœnitentiarij: neque ex separatis quidquam rectè infertur. *sic & s.* 24. *c.* 18. *Conc. Trid.* vacante parochiali Episcopus vicarium substituit, etsi parochum non constituit. magis vrget d. *c.* 1. *verb. & ne sub specie*, vbi decernit neminem admittendum, *qui priùs ab Episcopo*, inquit, *loci de vita, moribus, & scientia examinatus non fuerit.* hæc ergo in partibus facienda sunt, non Romæ.

3. Cum Capitulo. Et porro Concilium d. c. 1. dicit se piis summorum Pontificum, & probatorum Conciliorum constitutionibus inhærere, easque amplecti; & adijcere: adeoque quæ quidem amplius expressit, pro adiectis sunt habenda: quæ non expressit; d. constitutionibus relicta. atqui Innocentius III. in Concilio generali *c. quia nonnullis.* x. *de magist. constituatur*, inquit, *magister idoneus à Prælato cum Capitulo, seu maiori, seu saniori parte Capituli eligendus.* sic & idem Trid. d. c. 1. in tenuibus ecclesijs, vbi haberi non poterit lectio theologica; iubet vt grammatica habeatur; *per magistrum ab Episcopo*, inquit, *cum consilio Capituli eligendum*, quod tamen amplius est, quàm quod statuit d. c. *quia nonnulli.* vbi consensu opus Capituli. Sed si Concilium velit magistrum grammaticæ eligi per Episcopum, multo magis videtur intendisse theologiæ lectorem: si & ideo grammaticæ; vt sic formentur transituri ad theologiam, vt ait; multò magis theologiæ; quia finis magis quàm mediorum ratio valet. propter quod vnumquodque tale, & ipsum magis: & interest magis ecclesiæ, subijci electioni Episcopi theologum, quàm grammaticum magistrum. quia ille fidem, cuius cura propriè ad Episcopos spectat, tractat: non iste.

Et quidem adeo nonnulli fauent isti Episcopali electioni, vt semper ei locũ esse velint, quamuis in mensibus reseruatis. *Zerola in Praxi p.* 1. *v. beneficium.* §. 3. *dicto* 8. *in eamque rem citat Couuar. pract. quæst. c.* 36. *n.* 4. *vers. similiter*, propter specialem curã examinis, & approbationẽ d. c. 1. Episcopo commendatam. sicut & Nauar. propter specialem formam concursus d. c. 18. s. 24. ordinatam etiam in mensibus reseruatis illic decreta censet obtinere. *apud Gonzal. ad reg. 8. canc. gl. 8. n.* 112. vt & nominationes, & exspectatiuas reseruationes negant in præbendis lectoralibus habere locum. 4. An etiam in mensibus pontificijs, & omissis nominatis academicis?

Nituntur fundamento c. *cum in ecclesia & ibi gloss. in verb. d. consuetudinem de præb. in 6. c. vn. de rer. permut. in* 6. hic rescribitur exspectatiuas non habere locum in permutatione: illic per huiusmodi mandatum non intelligi derogatum esse consuetudini: & gloss. quod præbenda affecta magisterio non debeatur exspectanti. non tamen idem sentit *Gonsal. & Garc. ibid. n.* 167. & Couuar. *vbi supra* dubiam esse ait illam opinionem, ac consuetudinem valde attendendam.

Et argumentatur quidem Garcias non malè, quod cùm Concilium de collatione nihil statuat, priori iuri reliquisse censeatur. adeoque regulæ 8. Cancell. reseruatiuæ mensium, quæ etiam derogat consuetudini, atque etiam hodie immemoriali. sed sic nondum vbique recepta. sed & responderi posset, Concilium, vt dictum est, amplexũ esse constitutiones priores Pontificum, & Conciliorum: in d. autem c. quia *nonnullis.* §. *assignetur* Prælato & Capitulo eiusmodi prouisionem deferri. at vereor ne praxis Romana; ob d. reg. 8. generaliter loquentem, id nolit admittere. quamuis in Hispania per concursum (quem tamen non exigit d. c. 1. sed tantùm Epis-

copi examen, & approbationem) quocumque mense ab Ordinario prouideri consueuerit. *apud Garciam. vbi supra*. sed ait, quasi per tolerantiã. nisi dicas rectius, quod illic Concilium mox à principio ita fuerit intellectum, & ob ecclesiæ vtilitatem praxi mandatum.

Fortè, sicut decretum est in concursu ad parochiales à Pio V. in bulla de concursibus, vt, illis in mensibus reseruatis vacantibus, fiat concursus in partibus; sed Romam dignioris nomen transscribatur; isque ibi obtineat collationem: ita non minùs æquum videbitur lectorem in partibus eligi, designari, ab Episcopo loci examinari, & approbari, vt vult Conciliũ; ac eius Romam nomen mitti in mensibus pontificijs, ibidemque prouisionis literas expediri. & minùs videbitur recedere id à mente Concilij, quàm si omnia Romæ fiant, vbi sæpe personæ magis idoneæ ignotæ sunt. dicitur quidem præbendæ theologalis collationẽ vt nec per concursum, ita neque digniori necessariò esse faciendam, *ex decisione Rotæ apud Garciam d. c.* 4. sed vereor mentem Concilij non omnino expleri, vbi negligitur manifestè dignior: etsi non mox actio tribuatur neglecto; vt s. 24. c. 18. Trid. sed quicquid sit, omitti non potest Episcopi examen præuium, & approbatio, quam exigit omnino Concilium. eoque satis quibusdam videtur derogare Regulæ 8. Cancellariæ: saluâ imitatione eorum quæ diximus de collatione Romæ facienda post concursum in partibus institutum, in parochialibus beneficijs vacantibis in mensibus Pontificijs. & sanè hoc Concilij decretum vt verbotenus seruetur, rei grauitas satis exigit. primum enim est quod edidit pro fidei & sanæ doctrinæ conseruatione, heresumque extirpatione: ad quem finem imprimis declarat se esse congregatum *sess. 3. decreto de symbolo fidei. sess. 3. decreto de canonicis scripturis.* receptum autem hîc est Concilium & à Rege seruari iussum vt sonat, &, siquid secus fiat, ei significari mandatum.

Adde & loci Episcopum iudicare posse quanta doctrina in loco sit necessaria; non Romanos longè absentes. aliam enim requirunt loca hæresi infesta, aut hæreticis vicina; quàm ea vbi non est satan, neque occursus malus. ideo examen eo loco, & probatio fieri debet.

Quod insuper hîc quæsitum est, an mandatum de prouidendo, adeoque & nominatio academica locum habeat, in præbenda lectione theologica affecta in vim d. c. 1. cùm auferat designationem per illud delatam Ordinario? & videtur *iuxta d. c. cum in ecclesia. & gloss. ibid.* mandatum eò, nominationemue non extendi: sed qualitatem præbendæ impressam omnino retinendam esse. *iuxta Conc. Trid. s. 25. c. 5.* — 5. Quid si nominatus illam sibi petat?

Sed quid si nominatus sit theologus? per accidens id euenit, nam & posset Iurisperitus esse aut philosophus dumtaxat: secundùm diplomata Facultati Artiũ pro legentibus & regentibus, seu Vniuersitati Louan. concessa: & si nominatus posset acceptare taliter affectam præbendam, quamuis sit theologus, aduersaretur nihilominus intentioni Concilij, quatenus designationem personæ, seu electionem dignioris tolleret Ordinario. — 6. Qui sit idoneus?

Sic etiam *in c. vlt. X. de præb. &c. si pro. eod. in* 6. rescriptum est, mandatum de prouidendo non extendi ad curata: & *in d. c. vlt.* dicitur nec *ad talia*: talis autem videtur etiam præbenda lectoralis: cuius non est in priuilegijs qualitas expressa. argumentum autem à pari procedit in beneficialibus. *c. si postquam in fin. de elect. in 6.* imò magis requiri videtur expressio qualita- — 7. Vt nominatio non extenditur ad curata, nisi in priuilegio exprimatur.

qualitatis lectoralis, quam curatæ. quia maior aptitudo, & doctrina requiritur ad lecturam, quàm ad curam. vt quamuis & hæc in priuilegijs exprimatur, argumentatio non procedat ad illam. quia mandati fines diligenter obseruandi hîc sunt. *c. cui de non sacerd. de præb. in 6.* adeo vt mandata huiusmodi *non debeant*, inquit, *ad alios casus, quàm expressos, extendi.*

8. Sic neque ad theologalem præbendam.

Sic Steueneau *in Comment. ad Ordinat. l. 1. t. 2. ad art. 1. v. sans pouuoir. post gloss. ad sanct. pragmat. in §. item insuper. §. item placuit.* ait huiusmodi præbendas theologales non esse nominationibus comprehensas. & Concordata Franciæ expressè habent, vt vltra præbendam theologo affectam collator ordinarius nominationes admittere debeat, secundùm alternationem mensium ibi præscriptam. in præbenda autem theologo conferenda non est in Concordatis, vt diximus, aliud additamentum: adeoque libertas collatoris in hac non est restricta: dummodo theologi qualitas adsit. per Concilium autem Tridentinum ampliùs restringitur, per ea quæ loci Episcopo d. c. 1. deferuntur.

Sic iterum decisum est *in c. quamuis. 4. de præb. in 6.* mandatum de prouidendo in aliqua ecclesia ciuitatis aut diœcesis, non extendi ad cathedralem. quia mandata super obtinendis beneficijs, vt ambitiosa, debent restringi. *d. c. quamuis.* itaque nec eo extenderetur nominatio, nisi in priuilegio expressè diceretur. quare etsi exprimatur cathedralis generatim; non tamen complectetur præbendam theologalẽ ob d. qualitatem; vt diximus: quodque, quæ notabilia sunt, nisi notentur specialiter, omissa censeantur. *l. iniuriarum. §. prætor. D. de iniur.*

De adulterijs & stupro.

RESPONSVM I.

De regulari circa crimen carnis inquisito.

SEcundùm ea quæ proponuntur, Caius, tanquam grauiter suspectus, iure cogi potest ad purgationem canonicam: sed in praxi hodie rarò illa vsurpatur. illa quidem de iure in grauiter suspecto, *c. 1. & tot. tit. X. de purgat. canon.* etiam regulari, *c. 3. ibid.* etiam electo in Episcopum *c. tam literis. X. de testib.* obtinet: sed propter periurij pericula praxis abhorret.

1. Suspicio grauis sufficit ad purgaotinẽ canonicã, sed hodie non practicatur.

Testimonia etiam singularia, vt hic, eam faciunt probationem communi opinione, cùm ad eundem finem tendunt, vt in ciuili causa, & correctionis, præsertim regularis; extra ordinem rei condemnari possint; non tamen pœna ordinaria delictorum puniri, seu tali aliqua, quæ priuationem, depositionem, incapacitatem dignitatum officiorumque Ordinis directè aut indirectè inferret. *Farinac. in Opposit. contra testes. q. 64. n. 225. 229. Vide quæ diximus suprà de Testib. resp. 1.*

2. Coniungi quando possint, & ad quem effectum probi testes singulares?

In criminibus carnis, quæ obscurè perpetrari solent, præsumptiuæ probationes solent faciliùs admitti (*vt idem Farinacius docet in prax. crim. p. 5. tit. 16. q. 136. c. 1. 2. & 4.*) sed tamen quando criminaliter ad pœnam ordinariam agitur, etiam in adulterijs euidentem probationem requirit lex *qui sentent. C. de pœn.* & d. c. 3. X. *de purgat. canon.* dicit moniales libidinis accusatas, *si manifestè*, inquit, *detegi non valuerint*, non condemnandas, sed ad purgationem cogendas. sic sistitur Christo *Ioan.* 8. mulier in adulterio deprehensa: & apud Danielem *c.* 13. seniores testaban-

ſtabantur ſe vidiſſe adoleſcentem & Suſannam commiſceri. *VVeſembec. in Paratit. D. Ad leg. Iul. de adult. n.* 18. *Vide c. praterea.* 27. *& ibi DD. X. de teſtib.*

Et propterea quamuis probationes imperfectæ coniungi poſſint (vt hîc leuitatis ſigna, ſolitudo, oſcula amplexus, tactus) requiri tamen volunt, vt ſingulæ in ſua ſpecie ſint perfectæ. *Minſing. centur.* 2. *obſ.* 100. non tamen cùm criminaliter agitur etiam tales coniunguntur. *Gail. l.* 1. *obſ.* 108. *n.* 13. ſed vt tamen coniunctionem admittamus, in ijs quæ ſunt difficilis probationis; non tamen ad effectum criminalem, & certi criminis in ſpecie. *Farinac. d. n.* 225. 156.

3. Qualiter delictum in genere probare dicantur non in ſpecie?

Quare, quod in terminis quæritur, an Caius cenſeatur conuictus de fornicatione cùm Sibilla, aut Alexia: dicendum eſt, quod cùm neutra ad effectum, vt præcisè de hac, vel illa fornicatione poſſit puniri. & hoc eſt, quod dicunt doctores ſingulares teſtes in genere probare, non in ſpecie hoc vel illud delictum. etſi eiuſmodi probationem Simancha chimericam vocet, quaſi genus ſine ſpecie detur, *apud Farin. n.* 232. ſed probabilior eſt aliorum opinio, qui genericam probationem admittunt, & per teſtes ſingulares fieri concedunt, dum tendunt ad eundem finem; v. g. ad probandam rem veneream: non tamen probent hanc, vel illam fornicationem, aut ſtuprum. eaque potiſſima ratio videri poteſt eſſe, quod pœna ordinaria infligi non poſſit delicto in ſpecie non ſatis probato; ſed tantùm in ſuo genere, præſumptiuè: vt pro grauitate præſumptionum Judex arbitrari tantùm poſſit extraordinariam correctionem: quod inquiſitus neque ſatis deprehendatur certi criminis reus; ſed tamen deprehendatur nec eſſe omnino innocens. *vide d. reſp.* 1. *n.* 5. *& ſeqq.*

Itaque, quo minus Caius cum Sibilla vel Alexia de fornicatione conuictus cenſeatur, obſtat lex 8. *C. de teſt.* vbi ex Baldo formatur axioma, vt *vox vnius, ſit vox nullius*: & teſtimonium vnius ne audiri quidem velit lex: & *nulla ſit cauſa, quæ vnius teſtimonio, quamuis legitimo, terminetur. c. licet c. Veniens X. de teſtib.* ſed omne verbum ſtet in ore duorum ſaltem. *c. in omni. X. eod.* atqui nulli hîc teſtes ſunt conteſtes vllius eiuſdem actus, ſiue cum Sibilla, ſiue cum Alexia perpetrati.

Quominùs autem innocens habeatur; facit actuum & teſtium, quamuis de omnibus ſingularium, multitudo, probitas, & ſimplicitas. quam valde ponderat Couar. *var. l.* 3. *c.* 3. *n.* 4. *&* 5. *Farinac. vbi ſup. n.* 314. *Hippol. de Marſil. ſingul.* 114. ſpectatam virtutem maximi facit Speculat. *in tit. de iud. deleg. §. ſupereſt. vt puta*, inquit, *ſi monachus ſit Ciſtercienſis aut Carthuſianus; vt non cadat in eum ſuſpicio mendacij.* quamuis alioquin Baldus *in d. l.* 8. *C. de teſtib.* dixerit tantùm probare mille teſtes ſingulares, quantum vnum: ſed alij rectiùs.

Poterit ergo Caio, extraordinario & religioſo modo, pœna aliqua extraordinaria imponi, quæ Superiori videbitur moderata, infra rigorem pœnæ ordinariæ à Iure, vel ſtatutis Ordinis præſcriptæ. eamque moderationem tantò faciet maiorem, quantò magis præterijt caſus cum prima. mitigat enim valdè, & de pondere huiuſmodi delictorum multum detrahit temporis lapſus. adeò vt cùm alia delicta viginti demum annis præſcribantur; de carnalibus tamen inquiri poſt quinquennium, aut rei condemnari non poſſint. *l. mariti. §. hoc quinquennium. D. de adult. l. adulter. C. eod.*

4. Ad effectũ extra ordinẽ emendandi, ſeu corrigendi.

5. Tempus tollit, aut mollit delicta præſertim carnis.

Et quamuis d. lex *mariti in fin.* dicat eum, qui per vim ſtuprum intulit, ſemper ſine præſcriptione temporis accuſari poſſe, & Caius

6. Niſi de ſtupro agatur criminaliter, vt vi publica.

ius hic primæ ante aliquot annos etiam vim intulisse narretur: tamen Glossa *ibidem. in v. huius.* rectè monet id obtinere, cùm de vi actio instituta est; non cùm de stupro. & ratio est, quod talis stuprator vim publicam commiserit, *vt ibidem dicitur* : & huiusmodi crimen, vt tale, *legis Iuliæ de adulteris potestatem excedat. l. 5. in fin. D. ad l. Iul. de vi publ.* si autem ageretur criminaliter de vi, huiusmodi testes vt hîc, singulares secundùm ea quæ diximus, nihil proficerent. quamquàm & rara in stupris absoluta vis est. rarior probatio. nulla ferè illarum, quas constat non clamasse, si in vrbe stuprum passæ allegentur.

7. Testatus monachus sine licentia superioris, an probet?

Jta vt omnibus expensis Superior rectè arbitraturus sit pro dictamine suæ conscientiæ pœnam extraordinariam, non possit autem ordinariam imponere.

Superest scrupulus, quod testes quidam regulares arguantur sine præuia Superiorum licentia dixisse testimonium, eoque illud esse irritum. *Farinac. de opposit. contra testes. q. 61. n. 130. vbi plures citat, & nominatim Socinum cons. 17. n. 15. l. 1.* quod contraria Abbatis opinio procedat, vel quando pars non opponit, vel testis adhibetur tantum in instrumentis, quibus casibus valeat monachi depositio, etiã sine Superioris licentia; aliás secus. dicendum est tamen Abbatis opinionem procedere generaliùs, vt quamuis multa fieri prohibeantur; facta tamen teneant. quod vtique est eliciendum maximè ex causa prohibitionis; an prohibiti personam spectet, an rem ipsam. at hîc prohibitio spectat ad personam monachi, non causam testimonij. cùm hoc solum requirat veritatem? monachi autem persona in iudicium produci non debeat; sæcularibus negotijs, vel foro immisceri; minimè omnium causæ sanguinis: & tamen si in causa ciuili, quis iure suo excideret defectu probationum, nisi monachus testetur; eiusmodi necessitas ex iustitiæ regula obligat monachum ad dicendum veritati testimonium; & Superiorem ad dandã testandi licentiam. *c. 2. X. de test. cog.* eoque sensu excipiendi sunt canones: & quorundam Ordinum statuta religiosis suis testimonium interdicentia. *c. nuper. 51. X. de testib. cum supplemento ibid.* igitur superiorũ est discriminare, quando religiosus foro abstinere, quando necessitati parere debeat: ipse autem velle, aut nolle non habet. si tamen omisso Superiore testimonium dixerit; puniri ipse potest; ob transgressionem legis suam personam spectantis: testimoniũ autem non corruet. quia legis ratio non eo spectat, vt veritati, & iustitiæ huiusmodi testimonium subtrahatur: sed vt monachi, qui sui iuris non sunt, Superiorum auspicijs ducantur intra cardines rationis, & sui instituti: quorum iudicium est penes Superiorem.

De Vsuris.

RESPONSVM. I.

De vsuris ex forma chirographi & re gesta iudicandis, & in sortem imputandis.

COntingit non raró viris etiam probis, & supra vulgus doctis, vt mentalem vsuram nullã faciant, realem tamen incautiùs mercando incurrant, adeoque crimine quidem vacent; sed an ob bonam fidem tantùm retinere ex vsurario contractu licitè possint, quantum lucrati essent ex licito, examinare diligenter debent cum Lessio *de Iustitia lib. 2. c. 20. d. 12.* sed in foro externo ex actis & probatis, ipsiusque contractus instrumento,

1. Quoad animam aliter aliquando de his quam in foro externo iudicandum.

mento iudicandum est: ex eoque contractu talis esse censendus est, qualis solet ea forma plerumque iniri. *l. certi condictio. in fin. D. si cert. pet.* nec hic ex edicto 1611. *ar.* 19. aliud actum quam scriptum esse probare quis admittitur.

2. Imputandæ in sortem, si chirographũ, aut res vt gesta est, vsura sit.

Quare si chyrographum, ex quo actum est, vsurariũ esse probetur; in hoc foro vsuræ receptæ in sortem imputandæ erunt, seu repeti poterunt. *c.* 1. 2. 8. 5. 9. 10. *X. de vsur.* etiam iure ciuili, quæ illo sunt illicitæ *l. eos. C. de vsur.* Et licet c. 13. *X. de vsur.* & plerisque locis iubeatur Iudex cogere, & compellere debitorem ad restituendas vsuras; ideoque non dari actionem quidam putant debitori; sed tantùm implorationem officij Iudicis: tamen c. 11. *X. de vsur. in verb. cum aliquis eos conuenerit de vsuris*, secus suadet. & solet tradi regula, vt condictio detur ex lege, & canone, si quid statuat, nec aliter exprimat. sed in reis ea quæstio cessat, qui excipiendo in sortem imputare possunt. adeo vt nec Iudex ad vsuras soluendas aliquẽ condemnare possit. *c. post miserabilem. c. michael. X. de vsur.* nisi fortè iuratas. *c. debitores X. de iureiur.* ita quidem vt quicumque statuta scribunt, seruant, aut ex ijs iudicant, vsuras esse soluendas; solutas repeti, aut restitui prohibent; excommunicentur. *Clem. vnic. de vsur.*

3. Etiam data actione.

4. Nisi iuratæ sint.

5. Iudex secus iudicans aut statuens excommunicatur.

Porro *vsura est vbi amplius requiritur, quam datur. c. vsura.* 14. *q.* 3. qui plus, quàm dederit, accipit, vsuras petit. *c. si fœnerabilis. ibid.*

6. Vsura quid?

Et quamuis casus quidam excipiantur: vt cùm clericus beneficium, feudumue ecclesiæ sic recuperandum putat; *c.* 1. *X. de vsur.* vel dominus feudum à vasallo; *c.* 8. *ibid.* vel re vendita non ob solam dilationem plus accipit venditor; *c.* 10. *ibid.* sed ob dubium valorem tempore solutionis futurum; *c.* 6. *c.* 19. *ibid.* præsertim si aliàs non erat venditurus; aut propter periculum quod suscipit nauigaturus, aut ad nundinas iturus, si verum est, & non fictum; *DD. ibid. & quos citat Azor. Inst. moral. p.* 3. *l.* 5. *c.* 6. aut denique ratione eius quod verè interest; seu ne mutuans damnum faciat; *c. dilecti. X. de for. compet. c. peruenit. X. de fideiuss.* aut lucrum amittat; *Malder. de iustit. tract.* 5. *c.* 3. *d.* 13. *Lessius de iustit. l.* 2. *c.* 20 *d.* 2. vt plurium communior est opinio: quos citat Azor. *Instit. moral. p.* 3. *l.* 5. *c.* 5. nam id quod interest definit iurisconsultus *in l.* 13. *D. rem ratam, quantum mihi abest, quantumue lucrari potui.* sed in hac lucri causa aliquæ requiruntur conditiones: de quibus infrà. Omitto venditorem qui rem emptori tradidit. *de quo egimus in cons. ult. can. h. t. cons.* 1.

7. Exceptiones, quando liceat accipere vltra quã datum sit.

Tamen huiusmodi casus, & si qui sint alij, exceptiones sunt; iuris regula in contrarium est. qui autem in exceptione se fundat, probare illam tenetur. *l. cum de indebito. §. sin autem. D. de probat. in verb. secundùm generalem regulam, quæ eos, qui opponendas exceptiones affirmant, ostendere exigit.* & quia qui pecuniam suam in vsuras collocant, aliorum contractuum pallijs obumbrare illas solent, statuit d. Clem. *vnic. §. cæterum* vt teneantur edere libros suarum rationum vsurarij. qui vtique aduersus scribentes probent, non pro ipsis.

8. In eiusmodi exceptione se fundans debet probare.

Vsurarium ergo est chyrographum quod vltra sortem promissionem continet quantitatis sex in centum, finito anno cum sorte soluendæ: sed si liber mutuantis habet, *datam esse sortem in negotiationem librorum mutuatario plus lucri dantem*, videbitur esse vsura sine morsu: quippe Hebræi vsuram morsum vocant, *Nauar. in Manual. c.* 17. *n.* 206. aut saltem implicitum contractum societatis, assecurationis, & redemtionis incerti lucri maioris pro certo minori: sed licet ex sola contractuum natura insignes theologi & iurisperiti eum licitum esse tradant; tamen damnauit

9. Contractus societatis, assecuratio sortis, & redemtio incerti maioris lucri pro certo sed minori à Sixto V. damnata.

10. Constitutione hic publicata.

nauit Sixtus V. *const. Incip. detestabilis* quam Synodus *Antuerpiensis* 1610. *seruari hic iussit*, huiusmodi contractus, & edictum 1540. vetuit pecuniam dari ad lucrum, quamuis apud mercatorem; nisi *cum damno, & lucro*.

11. Statuta pro vsuris ex libris Vrbium eradenda.

Adeo vt quamuis consuetudines alicubi permittant mutuanti præter sortē lucrum pacisci certo die simul soluendum, nisi aliqua exceptio subsit; id vsura sit, damnata à Concilio Nicæno. *c. quoniam 14. q. 4. & d. Clem. vnic. §. fin.* adeoque huiusmodi articulus ex libris statutorum sit eradendus sub pœna excommunicationis. *d. Clem. vnic. in prin.* & Synodus Cameracen. *ann.* 1587. ne pupillares quidem nummos ita collocari posse, cum conditione eas restituendi, cùm minores ad ætatem venerint, declarauit: *tit. de vsur. c. 4.* & edictum regiū *ad illam ar.* 21. huiusmodi contractus prohibet, nullos & irritos facit; eosque magistratus, qui exceperunt, iubet eos irritare; & imposterum authoritatem, præsentiamue non præstare. adeo quidem vt quamuis vsurarij publici, ex permissu Principum fœnebrem mensam exercentes, tanquam socij, paciscantur, vt alter mensam deinde exerceat retento omni lucro, nisi quod alteri ex sua sorte in mensa remanente maiores legitimis vsuris soluantur, reprobatum & improbum id fœnus sit, nec ob antecedentem societatem fœnebrem excusatum, quin huiusmodi vsuræ in sortem imputentur. *vt decidit Concilium Mechlinien. apud Christinæum vol. 4. decis.* 214. dum autem reuera subest societas licita, ex collata pecunia permittit edictum 1540. lucrum percipi, si tamen & damnum feratur.

12. Nec interpretatione transformantur vsurarij contractus in reditus quando de origine constat.

Quod porro ex diuturnis annuis præstationibus, per decennium saltem, dummodo causatis, velit Modernus *tract. de vsur. q. 20. n.* 206. nasci; & iudicandum esse deinceps reditum; in dubijs admitti potest, vbi locus est coniecturis: non in claris. vbi in re iudicanda rei primordia sunt inspicienda. *l. procuratorem. D. mandati. in verb. vniuscuiusque enim contractus initium spectandum, & causa. l. si id quod. §. si filiusf. D. pro soc. l. 1. §. si seruus. D. depositi.* vt sane ex initijs, si ex chyrographo, & enchiridio constant, nihil trahi possit ad reditum perpetuum, sed mutuum sit annale.

13. Vt est prorogatio mutui in certū tempus cum lucro dati.

Et verò prolongatio mutui in annum sub lucro dati tacitè facta, non potest censeri facta in perpetuum, sed ad summum in parem terminum annalem. *l. item quæritur. §. qui impleto. D. locati.* præsertim cùm vetet illud edictum: & dubij actus interpretandi sint facti modo licito. *l. merito D. Pro socio.* consequenter manendum est in natura, & regulis mutui; & vsuræ in sortem sunt imputandæ.

14. An excusetur specie eius quod interest quasi lucro cessante?

Quod autem sub nomine interesse specie tenus obijci potest, vix obtinet: vt de futuro liceat pacisci, determinata certa quantitate. & cùm illud petitur ex facto DD. volunt articulari. *Menoch. de arbit. l. 2. c.* 119. eo quod *quatenus cuiusque interest in facto, non in iure consistat*, inquit *l. quatenus. D. de reg. iur.* probarique præ manibus fuisse occasionem lucrosam, ob mutuum omissam. *Gamma decis.* 156. vt in istiusmodi causis S. Cardinalium Congregatio 19. *septemb.* 1608. Episcopo Antuerpiensi respondit his verbis; minimè quidem decerni posse quantum ratione eius quod interest, siue sit lucrum cessans, siue damnum emergens, liceat accipere vel mercatori vel alteri contrahenti: cùm id Iudex in vnaquaque causa, ex singulis circumstantijs, & certè postquam lucrum iam cessauit, vel damnum emersit, diiudicare debeat.

Enimuero id quod interest, cùm de lucro cessante quæritur, describit iurisconsultus, vt diximus,

15. Verè ob mutuationem lucrũ abesse oportet.

mus, *quantum lucrari potui*: si ergo creditor non potuit tantum lucrari, ex mutuo non potest tantum accipere: atque hanc conditionem exigit Nauarrus. *vbi supra. n.* 211. *& seqq.* vbi examinat 12. conditiones, quas requirit Conradus: & breuius contrahit Azor. *Inst. moral. p. 3. l. 5. c. 5. Lessius de iust. l. 2. c. 20. d. 2. Malder. de iust. tract. 5. c. 3. d.* 13. denique requiritur, quod mutuatio sit causa amissionis lucri, *secundum omnes*, inquit Nauar. *n.* 212. illudque vere haberi potuerit. Porro interesse lucri cessantis multò odiosius est damno emergente, propiusque adsimilatur vsuræ: ideoque ad illud plures conditiones requiruntur; & in iure hoc multis casibus negatur, quibus illud conceditur. *l. proculus. 26. D. de dam. Infect. l. 2. §. si nauis D. ad leg. Rhod.*

16. An excusetur quasi non sit mordax cùm mutuatarius lucrum facit?

Nec suffragatur, si vsura videatur esse sine morsu; imò non tantum non mordeat, sed per quam mercator plus lucri faciat longè, quam mutuanti retribuat: quam defendit Modernus: quia mutuum manens mutuum natura sua sterile est; ideoque contra naturam mutui mutuans ex eo exigit partum. quo nomine Græci vsuram vocant; adeoque contra institiam id, quod ex eo contractu oriri non potest. *Azor. vbi supra c. 2. q. 4. & passim omnes.* quare nec huiusmodi vsuras tanquam compensatoriæ commodi sunt admittendæ, *vt in l. curabit. C. de act. empt.* venditor vsuras rectè petit tanquam compensatorias fructuum: quoniam ex re frugifera, quæ fuit venditoris, vel ob moram in bonæ fidei iudicio ei absunt: mutuanti autem nihil abest ex pecunia infrugifera.

17. An quia mercatori datur?

Neque verò considerari potest pecunia mutua, vt iam subiecta industriæ, & negotiationi mercatoris, cui datur; nam mutuum dumtaxat tantum adferre, & proficere potest mutuanti, quanti ei valere potest; non quanti accipienti: *Nauarrus vbi supra n.* 211. *in fin. vbi citat D. Thomam. 2. 2. q. 77. ar. 1. & Schot. in 4. dist. 15. q. 2.* alioquin non tantùm in mutuo mercatori dato videretur abesse morsus; sed in omni eo, qui non prodigit, sed fructuosè expendit. mordet ergo alienæ industriæ fructum, sibi indebitum; etsi non adeo tum pungat, vt si pauperem mutuatarium lancinet. Ideoque S. Ambrosius *in c. plerique. 14. q. 3.* etiam vsuram vocat in ijs, qui refugientes præcepta legis, cùm dederunt negotiatoribus aliquid exigunt. *de mercibus*, inquit, *eorum tanquam vsurarum emolumenta percipiunt*; & infra, *quodcumque sorti accedit, vsura est; quod velis, ei nomen imponas, vsura est.*

Et porro si pecunia in societatem data censeretur, cùm expressæ tantùm sint partes lucri, tamen damni conuentæ eædem censerentur. *l. si non fuerint. D. pro soc. §. illud institut. eod.* hic autem merces plus damni, quàm lucri tulerunt. 18. Si dicatur Societas partes easdem damni quæ lucri præstandæ sunt.

Enimuero sufficere videri possit, quod pecunia mercatori solum detur, vt lucrum ex ea percipiatur: *ob c. per vestras. X. de donat. inter. vir. & vxor. in verb. dotem alicui mercatori committi, vt de parte honesti lucri vir onera possit matrimonij sustentare.* vbi nec nomen societatis, nec assecuratio sortis, nec venditio incerti lucri exprimitur: & mandat tamen Pontifex pecuniam dotalem sic apud mercatorem collocari, & lucrum percipi. illiusque decretalis argumento Nauarrus *d. c.* 17. *n.* 256. admodum vtitur pro stabiliendo triplici contractu; quasi ipse illam nouiter in eum sensum adducat, contenditque triplicem illum in ista dotis collocatione apud mercatorem tacitè esse implicitum: sed scripsit ille ante d. constitutionem *Sixti. V. incipit detestabilis, equidem*, inquit, *optarem n. 257. vt saltem S. Pontifex declararet prædictam consuetudinem esse iustam.* Agit de illa 19. An pecunia mercatori data sub d. triplici contractu implicite data sit censenda?

quæ

quæ conformis est huiusmodi triplici contractui) quod si ergo ille scripsisset post Sixti V. constitutionem damnatoriam huiusmodi contractuum; *In verbis damnamus & reprobamus.* &c. *statuimusque huiusmodi contractus vsurarios & illicitos posthac censeri debere, atque imposterum non licere* : &c. eius iudicium secutus fuisset. non secus quàm Pij V. quoad constitutionē de cambijs, in illisque certum & determinatum interesse in principio, seu aliàs, non paciscendo. *quam ibidem refert, atque explicat post n.* 283. *l. M.*

Videamus ergo quo sit vsus argumento Nauarrus. *Papa iubet vt marito vergente ad inopiam, dos deponatur apud aliquem mercatorem, quo ex parte lucri honesti onera matrimonij sustentet, & ita intentio eius fuit, vt dos salua seruaretur, siquidem, ob hoc iubebat illam à marito auferri, & ita videtur noluisse, vt ad lucrum & damnum mercatori traderetur, quod erat eam periculo obijcere: voluit item certum aliquod lucrum inde prouenire ad matrimonij onera sustinenda. At hac duo fieri non possunt sine assecuratione, & lucri incerti pro certo redemtione; ergo Papa tacitè voluit illa fieri.*

Sed non rectè argumentatur Nauarrus, quippe Pontifex in *d. c. per vestras* agit de marito non tantùm ad inopiam vergente, sed iam, vt vocat, paupere, apud quem secura dos esse non poterat: securiùs autē poterat committi mercatori: neque porro ex genere indefinitè prolato inferri potest summa securitas, nisi & fideiussores & pignora adiungantur, & hæc, si velis, nulli infortunio subiecta, non incendio ædium, non inundationi agrorum, non incursui hostium &c. alioquin non aderit omnimoda securitas.

Iterum dicit Pontifex *vt de parte honesti lucri vir possit onera matrimonij sustentare* : pars autem cùm aliter non explicatur, de portione & quota totius intelligitur. *l. nomen §. portionis. D. de verbor. signif.* sex autem aut quatuor in centum non sunt quota totius: nec iterum ex genere indefinitè posito rectè certa species, vt fit à Nauarro infertur: non ergo certum, & determinatum lucrum, vt vult Nauarrus: satis est, ex circumstantiarum antithesi ad intentionem Pontificis, marito pauperi non tradi dotem; sed mercatori bonæ æstimationis, & fortunæ: satis iterum partem aliquam honesti lucri marito cedere, quam exitus & rationum subductio certam reddet; non opus est in specie sex in centum initio stipulari. De sorte aliter assecuranda, aut redemtione incerti lucri nulla apud Pontificem mentio, ex eo verisimilius, quod in eadem tunc sententia fuerit, in qua postmodum Sixtus V. nō quod inferri voluerit, quod Nauarrus. quibus conformiter Tuscus, *V. vsura concl.* 337. *n.* 30. vsuram esse censet in pecunia simpliciter data mercatoribus, *quia licet,* inquit, *præsumi possit data in commercium & causam negotiationis; arg. l. fin. in fin. C. ad Macedonianum, & possit honestum lucrum percipi isto casu; tamen intelligitur honestum esse, quando capitale non est certo restituendum saluum* : *Rom. cons.* 520. *n.* 5. *& seq. vbi apostilla sub n.* 7. *v. formaliter dat concordantias* : & extendit etiamsi societas censeretur inita, præsertim si præstationes plurium annorum essent vniformes, *per Roman. ibid.* dum contra operæ, & pericula, impendia, damna, & lucra, & consequenter vera illorum æstimatio, non sunt vniformia.

Nec verò donatio mutuatarij hîc præsumenda est, qua actus fiat licitus, cùm in necessitate nemo dicatur liberalis, & voluntas huiusmodi non sit libera, qua quis cedat iuri suo, & donare præsumatur. *Malder. de iust. tr.* 4. *c.* 3. *d.* 3. *in fin. Lessius de iustit. l.* 2. *c.* 20. *d.* 6. ideoque c. consuluit. *X. de vsur.* vsuram illic subesse decernit, etiam

20. Vsurarios contractus non excusat præsumtio donationis. quia non est ea iuris.

etiam vbi illius pactum non subest. minus taciturnitas consensum arguit, cùm de tacentis præiudicio agitur. *inuitum*, inquit *l.8.D. de procurat. accipere debemus non eum tantùm qui contradicit, verùm eum quoque, qui consensisse non probatur.* nec *pro consentiente habetur, qui tacet, sciens ius suum durare. l. sicut §. non videtur. D. quib. mod. pignor. Azor. Institut. moral. p. 1. l. 1 c. 4. & 5. sub fin. DD. in c. qui tacet. de reg. iur. in 6.*

21. Igitur timidè in hac materia iudici agendũ est, ne impingat in vllos canones suprà citatos. ne vsuras vllatenus adiudicet, nisi euidẽter constiterit esse licitas, per aliquam ex suprà citatis exceptionibus. Aduersus septimum præceptum peccare eũ mortaliter inquit Nauar. in *Manual. c. 17. n. 275.* qui iudex vsuras adiudicat, aut ad eas restituendas non cogit. non ergo vmbram iuris, & speciem admittere ex ijs, quæ possint fucum facere; sed veritatem sequi debet. alioquin vix quicquam est in huiusmodi contractibus, quod palliari non possit. nec porro pauca in hac lite allata sunt; sed instrumenta, & acta non consonant: quæ sequi iudicem in foro externo; canones, atque edicta oportet.

De priuilegijs.

RESPONSVM. I.

De exemtione. quibus verbis inducatur.

1. Antiquis nulla, aut rara exemtio.

Exemptionis ab Episcopi superioritate vsus, aut nomen in veteribus Ordinibus ac monasterijs vix agnitum fuit, vel saltem valde rarum. *c. abbates. 18. q. 2. c. quidam. ibid.* adeo vt Paschalis II. Episcopalia noluerit ministrari eiusmodi monachis, qui nulli Episcopo subesse se profiterentur. *c. Abbatibus. 18. q. 2.* necessarium tamen est visum D. Gregorio inprimis, alijsque S. Pontificibus, monachorum quieti prospicere. *c. quam sit. ibid.* vt nec liceat Episcopis monasteria ecclesiasticis conditionibus, seu angarijs, vel quibuslibet obsequijs sæcularibus, aut canonicis iuribus subijcere. *d. c. quam sit. in fin.* nec vllius in illa potestatis, aut regiminis prætextu grauamina facere. *c. dudum. ibid.* vt visitandi quidem, non semel, sed sæpius etiam in anno, exhortandique gratia ad monasterium quoties placuerit ab Antistite ciuitatis accedatur: sed sic charitatis officium illic Episcopus impleat; vt grauamen aliquod monasterium non incurrat. *ita idem Gregorius. in c. visitandi c. non semel. 18. q. 2.* quare & missas publicas in cœnobijs idem fieri vetuit; vel cathedram ibi collocare Episcopum, vel quamlibet potestatem exercere imperandi, vel aliquam ordinationem faciendi, nisi ab Abbate loci fuerit rogatus. *c. luminoso. 18. q. 2.* nihil, quod non præcipiunt canones, ibi vindicare. *c. hoc tantum. ibid.* nec ibidem constituere baptisterium. *c. pridem. ibid.* nec insolitam pensionem imponere. *c. Eleuterius. ibid.* quamuis seruitium antiquum exigi non vetetur. *c. seruitium. ibid.* vbi glossa explicat, vt in his valeat consuetudo: & Gratianus d. quæstionem concludens, *canonica ergo iura*, inquit, *quibus monasteria subiecta non sunt, Synodales exactiones intelliguntur. sunt etiam quædam seruitutis officia, vel angariæ operum, crebræ receptiones, annuæ exactiones, mulctationes peccantium, à quibus omnibus monasteria libera sunt.* Atque ex his omnibus conficitur, quamuis monasteria sub potestate & iurisdictione sint Episcoporum, legemque iurisdictionis agnoscant; lege tamen diœcesana non obstringi. *c. 1. X. de stat. monach.* vt apertè distinguit c. dilectus. *X. de off. ordinar.* vbi lata sententia in vnâ, præiudicium non parit, aut rem iudicatam in alterâ. & Cucchus *Inst. mor. l. 2. c. 6. n. 40. & seqq.* plurima enumerat;

2. Nisi ad quietem, & à lege diœcesana. quæ quasi lia?

merat, quæ legis diocesanæ sunt, & ad quæ monachi iure non teneantur: vt nec recipiant quæ solitariam monachorum quietem possint interturbare. vt missæ publicæ, & similia. tametsi in exemptis locis in Pontificalibus celebrare, & ordines conferre liceat. *clem. archiep. vers. simili. de priuil.* vt in d. canonibus non exemtio, sed quies monachorum spectetur.

3. Ab ijs quæ legis diœcesanæ, non fit illatio ad iurisdictionem.

Quare diligenter sunt inspicienda antiqua priuilegiorum diplomata. *c. porro X. de priuil.* (nam certa verborum forma non est præscripta. *c. si Papa. de priuil. in 6.*) an præter ea quę legis diœcesanæ sunt contineant etiam ea, quę pertinent ad legem iurisdictionis. nam ab alterutris non fit illatio. *d. c. dilectus.* & si aliqua exprimantur circa quæ concedatur libertas, v. g. quod excommunicari, suspendi aut interdici non possint, & in signum huiusmodi libertatis subiungatur præstatio census, extra illa capitula non inferetur exemptio. *d. c. si Papa §. idē dicimus. de priuil in 6.*

4. Nisi generaliter iurisdictio exprimatur.

5. Quibus verbis non detur exemtio?

Vnde & decisum est in protectionem susceptos non censeri exemptos. *c. ex parte.* 18. *X. de priuil.* nec receptos in filios. *c.* 1. *in princ. de verb. signif.* neque per narrationem libertatis. *d. c. si Papa de priuil. in 6.* neque per prohibitionem inferendæ molestiæ. cùm ea tantùm ad legē diœcesanam pertineat. *c. 1. X. de stat. monach. c. quam sit.* 18. *q.* 2. nec per census præstationem. *c. recepimus. ibid.* nisi in priuilegijs dicatur præstari ad indicium perceptæ libertatis. *d. c. recepimus. §. inspicienda. d. c. si Papa. de priuil. in 6.*

6. Quibus detur?

Vbi latè referuntur verba, modique concedendæ exemptionis. v. g si dispositiuè dicatur ecclesiam fore exemptam, si iuris beati Petri existere, si ad ius & proprietatem Romanæ ecclesiæ, vel ad Romanam ecclesiam specialiter, aut sine medio, vel etiam simpliciter pertinere, si dispositiuè Papa exprimat quod ecclesia sit libera; seu quod potiatur Romanæ ecclesiæ libertate; vel quod in hoc prærogatiua gaudeat speciali, aut si dicat indefinitè quod ecclesiæ Romanę annuum censum soluat, ad perceptæ indiciū libertatis, siue quod ipsam ecclesiam eximat ab Ordinarij potestate, insuper, ne audeat illic Episcopus cathedram collocare, aut imperandi, seu ordinationem quamuis leuissimam faciendi exercere aliquam potestatem: denique si aliqui recipiantur in proprios, & speciales subiectos, non item si in proprios & speciales filios. *d. c. si Papa. c. cum tempore. X. de arbitris. c. 2. §. nos igitur. X. de restitut. in integrum. c. cum olim.* 12 *c. ne aliqui. de priuil. in 6. in verb. à quorumcumque. vide Chockier de iurisdict. Ord. in exemp. p* 1. *q. 9.* vbi & plura prosequitur, & speciatim *n.* 6. censeri ecclesiam à iurisdictione Ordinarij exceptam, si alicui concessa fuerit pleno iure. *c. cum & plantare. §. in ecclesijs. X. de priuil.* sed & *n.* 9. restringi libertatem per illa verba; *volumus autem quod in charitate priori cum suo Episcopo remaneat. arg. c. quanto. X. de cens. c. charitas. de pænit. d.* 2. vt non extendatur ad iura Episcopo specialiter competentia. & *quæst.* 13. an exemptio concessa simpliciter, eximat vniuersaliter? & *quæst.* 12. vt hodie exemptio non suffragetur obtenta post Concilium Lateranense sub Leone X. s. 10. ob adiectam clausulam irritantem, si fuerit concessa Ordinario non audito.

Enimuero *ne in monasterijs cathedram collocet Episcopus, aut ordinationem ibi faciat,* statuerat Gregorius. *d. c. luminoso.* 18. *q.* 2. & quamquam glossa *ibid. in verb. ordination.* id exaudiat in exemptis, non tamen videtur ea mens fuisse Gregorij: qui idem *in c. cognouimus. ibidem* Episcopis in monasterijs tribuit iurisdictionem. cuius est etiam illud; *si sua vnicuique Episcopo iurisdictio non seruatur, quid aliud agitur*

7. An his; ne ibi cathedrā collocet, ne ordinationes faciat?

Z *nisi*

nisi vt per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debet; ordo, confundatur? c. peruenit. 11. *q.* 1. sed quietem ibi spectauit Gregorius; ne cathedram in monasterijs collocaret Episcopus; vt *ibi exerceat iudicia*, inquit glossa, quibus quies monastica turbetur. quam exaggerat idem *in d. c. quam sit.* 18. *q.* 2. ob quam etiam Hieronymus *in c. si cupis.* 16. *q.* 1. monasteria magis rure, quàm in vrbibus indicat collocanda. & idem Gregorius *d. c. luminoso missas* publicas ibi fieri prohibet; *ne in seruorum Dei*, inquit, *recessibus, & in eorum receptaculis vlla popularis conuentus præbeatur occasio, vel mulierum fiat introitus.* sed & glossa admittit *in d. c. luminoso* ordinationem Episcopi, saltem negligente Abbate. *ex c. cum simus.* 9. *q.* 3. vt ordo iurisdictionis exercendæ, non autem necessariò inferatur exemptio. sicut totius orbis praxis habet, vt monasteria Benedictina non sint exemta, nisi specialia producant priuilegia: quod contra tamen esse deberet, cùm d. c. *luminoso* sit generale, & à D. Gregorio emissum imprimis eius ordinem spectare debeat. quamquam Bonifacius VIII. *d. c. si Papa. vers. vel quod non audeat. de priuil. in 6.* nunc ex huiusmodi verbis exemptionem induci declaret: & videtur respexisse ad d. c. *luminoso*, cùm eadem verba referat. sensum autem seu energiam mutasse secundùm mutationem temporum: quibus iam inualuerat, non vsurpata antiquis, exemptio.

8. Antiqua diplomata vix pertinent ad exemtionē, & ambigua contra illam interpretanda.

Igitur cùm antiquissimum argueretur diploma ex quo exemptio prætenderetur, rectè responsum est, inspiciendum illud esse diligenter. *d. c. porro. c. recepimus. X. de priuil.* neque ex verbis ambiguis inferendam exemptionem, *c.* 1. *in princ. de verb. signif. in 6.* aduersus Ordinarium; cuius iurisdictio est fauorabilis. *d. c. peruenit.* 11. *q.* 1. exemptio odiosa. *Conc. Trid. s.* 24. *c.* 11. *Chockier de iurisdict. Ordinar. in exemp. p.* 1. *q.* 4. præsertim in Ordine Benedictino. cuius Regula c. 62. & 64. Ordinarium agnoscit; & ex ea deductum iuramentum: quod olim etiam Cistercienses præstabant. *c. ne Dei. X. de simon.* & ex quo Ordine erat Gregorius; qui vnicuique Episcopo suam seruari voluit iurisdictionē *d. c. peruenit.* vt à Concilio Chalcedonensi excommunicantur monachi, qui Episcopo subesse nolunt. *c. quidam.* 18. *q.* 2. vt aduersus huiusmodi exemptionem iā obrepentem ex eodem Ordine per Robertum reformato Bernardus ad Eugenium *de considerat. lib.* 3. *c.* 8. *& seqq.* valde inuehitur. nisi fortè fundatio sit contraria. ob quam immunitatem monasterij Cluniacensis Petrus Venerabilis tuetur. *epist.* 28 *l.* 3. *ad Cistercienses.* eoque, quo antiquius est diploma, propiusque accedit ad tempora Gregorij; magis in dubio respondendum est pro Ordinario: & verba ambigua pro quiete, quam diximus, monastica sunt interpretanda; & libertate à lege diœcesana; non iurisdictionis. aut, si qua iurisdictionalia exprimantur, restringenda ad expressa. *d. c.* 1. *de verb. signif. in 6. d. c. si Papa.* §. *idem diximus.* nisi clausula quædam generalis subiungatur, super libertate ab omni iurisdictione. nam & hæc generaliter accipi potest. quamuis specialiter acceptæ iurisdictionis lex distinguatur à lege diœcesana. *d. c. dilectus. X. de off. ord. vide Cucchum Inst. maior. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 28. *& seqq.*

Actus etiam ab Ordinarijs, vel exemptis gesti, eodem modo sunt accipiendi, quo iuris interpretationem accipiant. quare quod Episcopus, qui publicauerat in monasterio sacramentum Confirmationis se collaturum, &, cùm eò peruenisset monitus à monachis, ad parochialem vicinam recesserit, ambiguum est; & accipiendum secundùm causam d. c. *luminoso*: vt popularis illic conuentus,

9. Et actus gesti ambigui.

tus, & fæminarum vitaretur introitus. vt in administratione istius sacramenti solet esse frequentior conuentus popularis. quemadmodum de censu diximus; vt ambigua præstatio non capiat interpretationem pro exemptione: nisi adiecta sit causa, eam præstari ad indicium perceptæ libertatis. *d. c. recipimm. d. c. si Papa. c. constitutum. X. de religios. dom.* adeoque simile est iudicium de alijs verbis actibusque ambiguis. ita vt nec ad fundandā aliquam exemptionis quasi possessionem proficiant. vt videtur significare arrestum quod citat Choppin. *monast. l. 1. t. 2. n. 22. in fin.*

10. Nisi præscriptio sit contraria.

Si tamen iam pridem verba ad exemptionis sensum accepta sint, & talia sint, vt causam saltem præscribendi præstare possint; & accesserit possessio quadragenaria, eo casu ad exemptionem inducendam proficiunt; atque sufficiunt *c. auditis. c. cum olim. X. de præscript. c. cum olim.* 14. *X. de priuil.* ita tamen vt probatione præscriptionis pendente secundùm Ordinarium iudicetur. *c. sunt personæ. §. quod si tales priuilegio & præscriptione. de priuil. in 6. Vide etiam c. 2. in fin. & ibi glos. & DD. de rest. in integ.* quanquam nuper Senatus supremus Mechliniensis pro Abbate Amandino contra Ordinariū iudicauit: sed possessio nimis erat diuturna.

11. Verbo immunitatis non concessa exēptio.

Secundùm ea, quæ diximus, examinando diploma quod refert Chopin. *monast. lib. 1. t. 2. n. 19.* à S. Germano datum monasterio sui nominis, quasi eo emancipatū sit ab omni superiore, præterquam Romano Pontifice; dicendum est non videri ita rem se habere: sed immunitatem tantùm concedi à lege dioecesana. eoque vtitur verbo immunitatis: quod vacationē à muneribus, seu oneribus significat. *l. vlt. D. de cens. tot. tit. D. de vac. mun. & de iure immunitat.* lex autem iurisdictionis eo nomine non reijcitur. *l. cui muneris. D. de muner.* quia, vt subiungitur, magis ad honorem, quàm ad munera pertinet. eoque D. Germanus *sub fin.* quidquid monasterio fuerit *donatum*, inquit, *vt ad integrum habeat, volo, rogo, coniuro*: & præfatus erat Regem Childebertum fuisse illorum *immunitatem, securitatem, ac sequestrationem ab omni ciuili negocio.*

12. Nec prohibitione ingressus.

Nec obest inserta diplomati clausula, *sancimus vt nullus Metropolitanus aut alius suffraganeus eius, causa alicuius ordinationis illud ingredi præsumat, nisi solummodo ab Abbate eiusdem loci vocatus venerit, ad sanctitatis ministerium celebrandum, aut ad ecclesias consecrandas, aut ad benedictiones clericorum, vel monachorum instituendas:* quia hæc eadem ferè verba recitantur in d. c. lùminoso. *§. nec audeat. & d. c. dudum. §. hortamur. in verb. quatenus nullam deinceps in eis ob aliud, nisi hortandi tantummodo causa accedendi habeant licentiam, aut si fortè ad peragenda sacra missarum fuerint inuitati mysteria.* quæ vtraque cc. sunt D. Gregorij: quem mox diximus Ordinem suum per illa non fecisse exemptum. adde & finem in d. c. luminoso expressum exemtionem non spectare, nisi quoad legem dioecesanam. quibus conformiter Paschalis II. *literis, quas recitat idem Chopin. monast. lib. 2. tit. 1. n. 4.* confirmans diploma D. Germani *libertatem* vocat ab eo collatam; vtique à iuribus lege dioecesana Ordinario cōpetentibus: & subijciuntur quędam specialia à D. Germano non expressa: & in fin. ne quis ipsos interdicere, excommunicare, vel ad Synodū vocare possit: qualia omnimodam exemptionem non inferunt. *d. c. 1. de verb. signif. in 6.* & ideo refert Chopin. *d. n. 19. ad marg.* idem monasterium ab Alexandro IV. alias literas obtinuisse. verisimile est illum progressum esse ad plenam exemptionem. quæ iam tum inualuerat. quod pluribus alijs locis accidit: quorum antiqua priuilegia nondum illam

plenè tribuebant; vel intellectus priuilegiorum præſcriptione prorogatus eſt. *iuxta d. §. quod ſi tales. c. cum olim. 14. X. de priuil.*

Sic monaſterio A. à Martino I. conceſſum eſt priuilegium, quo vetatur Epiſcopus cathedram ibi collocare, aliaque plura agere, qualia ſupra expreſſa ſunt: Paſchalis II. dicit Martinum priuilegium libertatis contuliſſe: & *nos*, inquit, *ſub tutela apoſtolicæ Sedis omnino liberum in gremio S. Romanæ eccleſiæ excipimus.* vltima verba obſcura ſunt, an huiuſmodi gremium faciat ſpeciales filios, an ſubiectos; ſed illa verba; *omnino liberum*, clariùs pro exemtione faciunt. *d. c. ſi papa.* dum verbum omnino ſignificat abſolutè, ſimpliciter, indiſtinctè. *Tuſcus. V. Dictio omnino. concl.* 322. vt libertas ſignificari videatur quoad vtramque legem: diœceſanam non tantùm; ſed & iuriſdictionis. *vt in d. c. cum olim. X. de priuil.*

In Conſtituto, vt vocant D. Gregorij, *quod refert Baron. in Annalib. eccl. ad an.* 601. *ex actis Concilij*, & vbi vetantur inter cætera Epiſcopi cathedram collocare &c. *ad fin. Vniuerſi*, *Patres* inquit, *reſpondere; libertati monachorum congaudemus; & quæ nunc de his ſtatuit beatitudo veſtra, firmamus.* ecce verbum libertatis: ſed non vtique plenæ; ſed quoad hæc tantùm quæ pertinent ad legem diœceſanam. nam iuriſdictioni detractum noluit Greg. *d. c. peruenit. c.* 1. *X. de ſtat. monach.* quod eiuſdem Greg. 1. eſſe ibi aſſeritur *in Corpore iuſſu Greg. XIII. edito.* vbi hæc verba; *ne præter diligentiam diſciplinæ, aliquid moleſtiæ monaſterio inferatur.* diſciplina ad iuriſdictionem; alia ad legem diœceſanam, quietemque pertinent: de quibus *in c. pro vtilitate.* 16. *q.* 1. *in nullo diœceſana lege ab Epiſcopis contingantur* monaſteria aliàs ſubdita. *c. cum Vener. X. de relig. dom. & quæ ſuprà citauimus.* quare & praxis, vt diximus, Benedictinos in vim d. Conſtituti non agnouit exemtos: & perperam D. Bernardus inuectus fuiſſet *d. c.* 8. *& ſeqq.* in exemtiones, ſi eas D. Gregorius iam olim principio Ordinis tribuiſſet; quem & ipſe ſub reformatione profitebatur. tametſi aliqui ex eo Conſtituto arguant omnes monachos fuiſſe exemtos, ſed vſu receptum illud non fuiſſe. quod nullam habet veriſimilitudinem, cùm Concilium vniuerſos Patres dicat & congauiſos fuiſſe, & illud firmaſſe: & D. Bernardi inuectiua, vt rem nouam, oppugnat exemtionem; illiuſque ratio, & dicendi modus tam eſt vehemens, quod cum reuerentia D. Gregorij non ſatis conſtitiſſet.

RESPONSVM. II.

Quæſtuationes Mendicantium quæ prohiberi poſſint ab Ordinarijs.

ADuerſus prauos quæſtores diuerſa Concilia prouidere voluerunt. *c. cum ex eo. X. de pœnit. & remiſſ. c. abuſionibus. eod. in clem.* ſed malum remedia ſuperauit. Concilium *Trid ſ.* 21. *c.* 9. *ſ.* 25. *decreto de indulgent.* ſecurim miſit ad radicem, illos penitus abolendo. ſed decretum huiuſmodi non ſpectat ad Ordines mendicantes. qui, ne iuxta inſtitutum ſuum mendicent, prohiberi non poſſunt. *Barboſ. in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c.* 9. *poſt Eman. Sanches, Rodrig.* ideoque nec prohibuit Concilium Trid. mendicitatem; ſed conceſſit quidem Mendicantibus, quibuſdam exceptis, *ſ.* 25. *de regular. c.* 3. vt bona immobilia poſſidere eis liceat. vbi paulò ante c. 1. præcepit, vt omnes ad Regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum vitam inſtituant: quare nec tenentur petere licentiam mendicandi ab Ordi-

1. Trid. ſ. 21. c. 9. non loquitur de Ordinibus mendicantibus.

Ordinarijs locorum: quippe iure concessam: quæque tacitè admissa sit per erectionem monasterj; vt respondisse S. Congregationem *ex Aldan.* refert Barbosa *in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c. 9. n. 6. vide quæ diximus in Consult. can. de priuil. cons. 5.* quod si porro extra
2. Extra diœcesim tamē exhibent superiorū licentiam. locum monasterij eleëmosinas quærant, neç ab Ordinario impediri possunt, sed tantùm exhibere debent literas licentię suorum Superiorum. *Barbos. ibid. n. 5. post plures, & nominatim Piasect. in Prax. part. 2. c. 3. n. 47.* vbi is citat declarationem Interpretū: aitq́ue licentiam
3. Seu vbi nō solent mēdicare, nec olim permissi sunt. exigendā ad eleëmosinas petendas pro monasterio extra diœcesim sito. bullam Pij V. per Greg. XIII. reuocatam esse ad terminos iuris communis ait Zerola. *in Prax. v. quæstores.* eoque, extra quam admissi sint, opus habere licentia, seu apostolica, seu diœcesani: *iuxta d. clem. abusionib.* cuius formam refert Barbosa *vbi sup. n. 2.* & conditiones Zerola *vbi sup.* & conuenit cum d. c. *cum ex eo. d. clem. abusionib.* ideoq́ue si Mendicantes vitia exerce-
4. Nisi vitia quæstorum exerceant. ant quæstorum, Ordinarij possunt obsistere. & quidem si scandala disseminentur in populum per prædicatores, à Conc. *Trid. ses. 5. c. 2.* committitur, vt prædicationem interdicant. sed & Const. Greg. XV. *incip. inscrutabili. Non. feb.*
5. Qui puniuntur non obstantibus priuilegijs. 1622. vlterius puniendi tribuit autoritatem. sed & d. clem. *abusionib. §. fin.* Ordinarijs facit facultatem quæstores delinquentes, nō obstantibus priuilegijs puniendi. sed cùm d. clem. agat de quæstoribus propriè dictis, non mendicantibus ex instituto pro sua sustentatione; non videtur pœnalis dispositio extra proprium casum extendenda. ideoque extra casum prohibitæ prædicationis, potius esse locus decreto Concilij *Trid. s. 15. de regular. c. 14.* vt regularis, qui extra monasterium scandalosè deliquerit, nisi à suo superiore seuerè punitus fuerit, intra tempus ab Episcopo præfigendū, ab ipso puniri possit. *d. const. inscrut.* nisi eiusmodi mendicatio fuerit, vt quæstorum nomen tribuere ei possit; nam tunc locus erit d. §. fin.

Cùm itaque duo conuentus 6. Vt quæstuationes stationariæ impediri possint.
Mendicantium in oppido T. ritè essent admissi, iuxta Clementis VIII. constitutionem *inc. quoniam 23. Iulij 1603. de qua egimus in Iur. pont. nou. anal. de regular. n. 35.* & iam ante aliorum Ordinum Mendicantes alibi monasterium habentes, ibi stationarias conciones, & quæstuationes annuas habere soliti essent, ijque oppido isti nimis fierent graues, prouiso iam de duobus Mendicantiū conuentibus ibidem habitantibus, & in populo spiritualia seminantibus, quos ęquum est metere temporalia; ad requisitionem populi Ordinarius vetuit, ne aliqui exteri conciones, & quæstuationes imposterum ibibem haberent: constitutio quidē Clementis admissiones nouorum conuentuum fieri iubet sine præiudicio anteriorum; sed *illo in loco*, inquit, *prius existentium.* ideoq́ue quod istius oppidi ciues, cum omnibus non sufficiant, temporalia sua communicent operarijs in sua vinea laborantibus, iustum æquumq́ue est: ne autem exteri domesticorum præmia auferant; aut populum iniustè grauent; rectè Ordinarius quæstuationes externis interdicit: stationariasq́ue conciones, ob id olim admissas sine obligatione perpetuandi. vt diximus *sup. de paroch. resp. 4.* &, si cum scandalo pergant, ritè apud illorum superiorem instare potest, vt seuerè corrigantur: idq́ue nisi præstitum fuerit, ipse Ordinarius punire potest, extortasq́ eleëmosinas conuentibus illic laborantibus attribuere. *arg. d. c. 9. vers. quibus etiam eleëmosinas. c. videntes. 12. q. 1. c. præcepimus. ibid. c. nullis omnino. 17. q. 7. c. Episcopus. 12. q. 2.* & si in prędicatione excesserint, seu mēdicatio in quæstuationē, de qua in d. clem.

abus. inciderit, ipse etiam via regia punire, vt diximus. Secundùm hæc quæ diximus, Ordo S. Trinitatis Redemtionis captiuorum habet priuilegium à Clemente VII. quo declarantur esse exemti à decreto Concilij Viennensis: tanquam viri religiosi: eoque nec censendi sunt aboliti per decretum Concilij *Trid. s.* 21. *c.* 9. quod dicit se insistere prioribus decretis Conciliorum. atque ita Ordo cum suo instituto, & priuilegijs, confirmatus est à diuersis Pontificibus hoc Concilium secutis. & tamen hi religiosi non pro suo tantum victu, & amictu; sed & pro captiuis quæstuationem faciunt, aç stipem quærunt.

RESPONSVM. III.

De subiectione ordinaria parochorum regularium.

APostolicum munus seu Episcopale potissimùm elucet in prædicatione, ac functione pastorali: adeoque subsidiariorum parochorum assumptione, & missione; & proinde missorum reuocatione. *eius qui populum regit*, inquit c. 1. *X. de capell. monach. ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio, quam depositio, & totius vitæ pendeat conuersatio. consonat c. in Lateranensi. X. de præb.* vbi Innocentius III. statuit, quatenus regulares in ecclesijs, quæ ad ipsos pleno iure non pertinent, iuxta eiusdem Concilij (Lateranensis) statuta, Episcopis instituendos presbyteros repræsentent, vt illis de plebis cura respondeant; ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem: institutos verò remouere non audeant, Episcopis inconsultis. consonat iterum c. vn. *de capell. monach. in 6. c. cum plantare. §. in ecclesijs. X. de priuil. c.* 3. *x. de off. vic.*

1. Episcopale munus prædicatio, missio, institutio, destitutio parochorum.

2. Etiam regularium, qui qualiter Prælatis reg. respondeant, de temporalibus?

Perperam credunt aliqui huiusmodi verbis, quæ & in priuilegijs eorum referuntur, facultatem talem concedi prælatis regularibus, vt ad eos solos spectet cura temporalium parochialium ecclesiarum, seu beneficiorum, quæ illis incorporata sunt. Siquidem ea verba, *de temporalibus respondere*, non eò pertinent, vt soluant regulas ecclesiasticæ disciplinæ: sed iuris communis ea sunt; & vniuersalia in regularibus, & sæcularibus præsentatis. *d. c. in Lateranensi. X. de præb. c. sane. & seqq.* 16. *q.* 2. *c. cum & plantare. §. in eccles. X. de priuil.* vbi, nisi pleno iure concessæ sint illis ecclesiæ, institutio & destitutio, & cura plebis Episcopis tribuitur: & de excessu reprehenduntur secus attentantes: de temporalibus etiam ratio prælatis competens reddenda dicitur.

3. Non vt excludant authoritatẽ Ordinarij.

Quæ autem illa sit, non ibi refertur; sed plenius in gloss. *in d. c. sane. in verb. temporalibus.* vbi quærit in quo debeat eis responderi de temporalibus? & ait, vtique vt censum possint exigere: sed antiquitus impositum non augere. vt *in c. prohibemus. X. de cens. idemque est in clem. vn. de supplend. negl. prælat. §. eadem:* vbi iubentur Episcopi ne permittant etiam exemptos ecclesias, administrationes, beneficia applicare mensis suis: *pensionesque*, inquit, *nouas ne eis imponant, aut veteres augeant, siue quod ipsis de nouo imposita siue aucta soluantur. vide quæ diximus in Iur. pont. nou. anal. de regular. n.* 46. *in fin. & in Consult. can. de instit. cons.* 1. ita vt hæc verba nihil ad hoc faciant, vt omnis cura & potestas in temporalibus ad prælatos regulares pertineat. cùm præcitata iuris loca, quæ idem habent, etiam obtineant cùm præsentati à regularibus sæculares instituuntur: & illi tamen votum paupertatis non habeant, & rationem reddere aliam non teneantur; quàm vt portionem suam, censumue prælati habeant.

4. Sed census, portio sua seruetur prælatis regul.

5. Non denudentur parochialia beneficia.

Quare

6. Episcopus determinat portionem congruam parochi. Quare & iudicio Episcopi competens instituto portio assignanda est: *c. extirpanda. X. de prab.* etiam à regularibus: *c. de monachis. X. eod.* & tanta; vt inde *iura*, inquit, *Episcopalia possit persoluere, & congruam sustentationem habere.* ita vt non tantùm quæ sunt iurisdictionis; sed etiam quæ legis diœcesanæ, in huiusmodi temporalibus reseruentur Ordinarijs; quamuis reliqua vtilitas monasterijs cedat: & pastoratus monasterijs incorporati, non minùs quam sæculares, iurisdictioni ordinariæ maneant subiecti: quamuis monasteria ipsa sint exempta. quare & sic incorporati pastoratus ab omni memoria soluunt iura cathedratica, charitatiua subsidia, aliaque quæ seculares.

7. Quæ sine eo minui non potest. Ideoque & Episcopis cura incumbit, ne prouentus olim pro congrua portione parochorum relicti depereant, aut minuantur. sicut *in c. 3. X. de off. vic.* semel constituta portio minui vetatur: vt & c. auaritiæ *X. de prabend.* loquitur de regularibus.

8. Nec pars bonorum auferri. Quare nec partem decimarum aliorumue fructuum auferre, post constitutam semel portionē congruam, Prælati possunt. *d. clem. vn.* quæ etiā distingui iubet vniones prælaturæ factas, ab ijs, quæ factæ sunt monasterio, seu conuentui: vt & ex hoc fine inspiciendæ sint: nec vlterior possessio à Prælatis est apprehendenda sine scitu Ordinarij: quamuis vnio facta sit à Sede Apostolica. *c. pastoralis. X. de priuil.* nisi, vt hodie solet, isti decreto in literis derogetur.

9. Ne cura animarum periclitetur. Quæ summam etiam habent rationem. ne Prælati denudent pastoratus, & eos nimis attenuatos nulli idonei postea velint acceptare; & sic iacturam, aut periculum patiatur cura animarum. *vide quæ diximus in Consult. can. de Instit. consf.* 1. cùm ergo cura animarum omnimodo Episcopis demandetur; non potest non censeri ad eorum cognitionem pertinere, quidquid ad illam necessarium est; *c. præterea. X. de off. deleg. l. 2. D. De iurisd. omn. iud.* adeoque catalogus & specificatio bonorum per eos exigi potest à regularibus, sicut à sæcularibus: vt in archiuis Episcopalibus conseruetur; ad iuris possessionisque parochialis probationem: si quando necessitas eam producendi contigerit. vt iam olim edi catalogus à parochis etiā regularibus solet. & indistinctè decretum est à Synodo prouinciali Mechlin. 1608. *tit. 17. c. 2. à Paulo V. probata & seruari iussa.* 10. Inspicere bona. & catalogum exigere Episcopus potest.

11. Ne solitarij in parochijs regulares esse permittantur. Animaduertendum etiam est in priuilegio Clementis V. Præmonstratensibus concesso statui, vt in pastoratibus quatuor vel tres ponantur; aut, vt canones habent, saltem duo. quippe regulares soli in illis constitui prohibentur. *c. 3. & 4. X. de cappell. monach.* & tamen videmus multis in locis vnicos & solitarios esse. verisimile tamen est tempore veterum vnionum, cùm canones strictiùs obseruarentur, pingues satis fuisse pastoratus, vt ex illis duo religiosi alerentur: & prouentus dilapsos esse ad monasteria, relicta portione vnici sacerdotis.

Et quamuis in aliquibus locis duo ponantur; tamen id fit quasi per modum gratuitæ liberalitatis: & ideo pro alendis huiusmodi subsidiarijs adiunguntur etiā prouentus capellaniarum, quamuis secularium, & ab alijs fundatarum.

Quæ verisimilitudo augetur ex eo, quod in aliquibus diplomatibus huiusmodi incorporationum v. g. vbi incorporantur simul & personatus & pastoratus eiusdem ecclesiæ, adiecta reperiatur conditio, vt pro singulis ponantur singuli vicarij: quod tamen nec vbique factum fuit; nec impræsentiarum fit, saltem non ponuntur vt tales; neque sub eo nomine ab Episcopo approbantur: vt exigit

Concilium *Trid. ſ. 6. c. 2. ſ. 7. c. 7. ſ. 23. c. 1.*

12. Inſpicienda cura, & vita curatorum per Ordinarios, & corrigenda.

Conſiderandum eſt inſuper, vt Bulla Clementis V. parochos regulares iubet prælatis reſpondere de temporalibus: ita & de Ordinis obſeruantia ſeu regularibus inſtitutis; quæ ſunt cum cura plebis compatibilia: non ait de omni eccleſiaſtica diſciplina, extra curam animarum: pertinet ergo etiam ad Ordinarium inſpectio vitæ parochi regularis; quoad communia crimina: exceſſuum contra Ordinis obſeruantias, ſeu culparum regularium prælato regulari emendatione relicta. *dignum eſt*, inquit c. recolentis. *X. de ſtatu regul. vt qui ſimilem cum alijs vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam. vide quæ diximus in Iur. pont. non anal. de priuil. n. 3. & 4. de apoſtat. n. 10.*

Non enim rectè curam gerere, oues paſcere, fidem prædicare dicetur; ſi verbo vitæ æternæ prædicet fidem operibus mortuam: ſi quod verbis ædificat, operibus deſtruat: ſi paſtum venenatis vitiorum ſuorum exemplis inficiat: ſi curam lupi arcendi non tantùm negligat; ſed ipſe lupus fiat, exempla prauitatis præbeat.

Hæc quo minùs Epiſcopis curare, remediumque adferre, ne populi ſalus capiat detrimentum, liceat; videri non poteſt eſſe intentio priuilegia concedentium, prohibere. cùm non tantùm legamus *in c. quoniam. X. de priuil.* datum monachis priuilegium, ne ſynodari, aut excommunicari poſſint, tantum intelligi de ijs, qui in monaſterio reſident; aut in eccleſijs pleno iure ad monaſterium ſpectantibus: & exemtos, qui ponuntur in loco non exemto, quamdiu ibi ſunt, ſubdi Ordinario: *c. 1. §. fin. de priuileg. in 6.* ſed etiam Concilium *Trid. ſ. 21. c. 6.* indiſtinctè in parochos turpiter viuentes tribuat Ordinario poteſtatem, non obſtante appellatione, aut exemptione, amouendi: & gene-

13. Iuxta Concil. Trid.

ralius *ſ. 6. c. 3.* in regulares foris degentes: d. *§. fin.* in exemptos degentes in prioratu non exempto.

Nec reſtringenda eſt ea authoritas ad caſum *c. 11. ſ. 25. de regul.* quod loquitur de parochis eccleſiæ parochialis, quæ ſimul conuentualis eſt. ſicut in d. c. quoniam. 21. *X. de priuil.* priuilegium quod diximus reſtringitur ad monaſterium aut eccleſias vtroque iure ſibi ſubiectas, ſeu pleno iure. vt loquitur c. 3. *§. in eccleſ. eod. vide quæ diximus vbi ſupra de Inſtit. conſ. 1.* Neque refragatur etiam cap. 8. *ſ. 21. Conc. Trid.* ſed illud loquitur de beneficijs commendatis; & ipſis etiam regularibus conuentibus per Epiſcopos, vt delegatos, reformandis. de quibus hîc non agitur. vt modus d. c. 8. præſcriptus non quadret caſibus d. c. 3. *ſ. 6. & c. 6. ſ. 21. Trid.*

Accedit quod in priuilegio Iulij II. narretur ſolere Præmonſtratenſes in Inſtitutione paſtorali promittere ſeruare mandata Ordinariorum; quod non reprehendit: ſed quod inde argumentarentur ſe ab obedientia Prælatorum fieri exemptos. retineri ergo vult ſubiectionem regularem; non excludi aliam. & ſi quid amplius alijs diplomatibus fuerit conceſſum, nec in antiquis quidem hîc curijs eccleſiaſticis videtur receptum: & quatenus vllo modo minuit iuriſdictionem Ordinario per Concilium Trid. tributam; cenſetur reuocatum per Pij IV. conſtitutionem eiuſdem Concilij confirmatoriam, priuilegiorumque contrariorum derogatoriam. vt, quamuis monachus à prælato regulari non eximatur; tamen nec Epiſcopi iudicium declinet: non tantùm in ijs, quæ ſpectant curam animarum; ſed neque in ijs quæ reſpiciunt communem vitam, extra obſeruantias regulares. *d. c. 1. X. de capell. monach. d. c. 3. ſ. 6. d. c. 6. ſ. 21. Trid. d. c. 1. § fin. de priuil. in 6.*

14. Cui cedunt ſiqua ſecus vetera priuilegia ſtatuant.

Ex

Ex his etiam sequitur, vt quamuis mulctæ pecuniariæ monasterijs imponi non debeant, secundùm ea quæ ex Gratiano recitauimus *supra h.t.resp.* 1. *n.* 2. parochi tamen regulares, secundùm rationem d. c.recolentes, pecunia multari possint, quæ pijs causis applicetur. cùm eam rationem magis quàm censurarum probet Concilium Trid. s. 25. c. 3. cùm illi beneficiorum administrationẽ habeant. & sic non monasterio quicquam auferri, sed vt summum illos cogi parciùs paulò viuere, culinæ subtrahere, quod in expiationem piæ causæ detur, censendum sit.

15. Nec tamen aufertur debita prælatis reg. authoritas: & speciatim reuocandi parochos regulares ex vnitis sibi ecclesijs.

Hæc de stabilienda authoritate Ordinariorum. porro, vt generatim dicitur, quod vna iurisdictio non debet aliam impedire, sed iuuare; ita & hîc vsu venit, vt Episcopus institutis regularibus non obsistat: quæ proprietarium religiosum respuunt nõ tantùm; *c. cum ad monasteriũ in fin. X. de stat. monach.* sed *nec alicui*, inquit idem c. *committatur aliqua obedientia* perpetuò possidenda tanquam *in sua sibi vita elocetur, sed cùm oportuerit amoueri, sine contradictione qualibet reuocetur.* administratio ergo regularis beneficij à superiori regulari potest reuocari. sic etiã clem. *vn. de supplend. negl. prælat. administratores*, inquit, *huiusmodi liberè possint ad claustrum, cùm oportuerit, reuocari.* vbi illud verbum *oportuerit*, non necessitatẽ, sed boni superioris arbitrium, ac honestatẽ potius, quàm causam omnino legitimam significare rectè ait Sanches *tom. 2. oper. moral. lib. 7. c. 29. n.* 110. quippe verbum illud, *liberè*, facit; vt causa non desideretur: alioquin non esset libertas. in hanc sententiam citat Sanches omnino multos. Et speciatim pro Ordine Præmonstratensi VVamesius *de regular. cons.* 456. *n.* 23. 465. *per tot.* astruit regularibus superioribus reuocandi potestatem, etiam in curatis regularibus. cùm in huiusmodi vnitis religiosi instar vicariorum sint. vt & in bulla Gregorij XIII. *inc. quam grata.* 24. *Maij* 1578. in hoc Ordine parochialia beneficia monasterijs sic vnita, parochiales vicariæ vocantur. & *in Synodo diœcesana Mechlin.* 1609. *tit.* 22. *c.* 4. *& Gandauensi* 1613. *tit.* 22. *c.* 9. singulatim declaratur, religiosum promotum ad beneficium curatum, monasterio suo non vnitum seu subiectum, inuitum & sine diœcesani consensu domum reuocari, & pastoratu priuari non posse; *nisi prælatus contrario legitimo priuilegio fulciatur.* à contrario ergo sensu, remoueri potest ab vnito; aut si quod priuilegium sit contrarium. vnitum enim semper manet regulare, ac proinde manuale. ac sic deputatio, præsentatio, & institutio secundùm subiectã materiam fieri videntur Riccio *in prax. resol.* 334. *n.* 1. *&* 2. *vid. quæ diximus de Inst. d. consult.* 1.

Quod porro attinet ad priuilegia, citatur constitutio Benedicti XII. *in const. can. regular. tit. de obtinent. à Sede Apostol. quæ eadem inseritur constitutionibus monachorum nigroum c.* 32. insuper quoad Præmonstratenses Honorij III. Nicolai IV. Joannis XXIII. Sixti IV. Iulij II. per quas Prælatis liceat regulares suos à parochialibus vnitis reuocare, & Episcopi debeant in amotorum locum surrogatos, si idonei reperiantur, instituere. quæ eadem renouata sunt per Gregorium XIII. *bulla incip. Romanus. an.* 1572. *& bulla incip. quam grata.* 1578. & hîc insuper allegatur decretũ Guidonis Episcopi Cameracensis, super huiusmodi reuocandi facultate ab annis trecentis editum. denique & formula reformationis Ordinibus Jmperij per Carolũ V. proposita, & in Synodo Cameracensi 1550. exhibita, ac satis approbata, vtpote simul impressa. in qua inter cætera proponitur, vt monachi ad curam animarum missi nihilominus maneant sub Prælatorum suorum

16. Priuilegia per quæ liceat prælatis parochis reuocare.

ſuorum obedientia, qui eos corrigere, & reuocare poſſint.

Vt & alia forma reformationis Statibus eccleſiaſticis per eundem Carolum V. Imperatorem Auguſtæ propoſita an. 1548. *cap. de monach. de religioſis ad curam animarum miſsis.* de Statuum illorum numero, erat etiam Epiſcopus Leodienſis: qui eodem an. celebrata Leodij Synodo, id cum prælatis ſuſcepit.

17. Non reuocata, quin & ipſi liceat per Trid. dummodo & Ordinario ſua conſtet authoritas.

Hæc priuilegia, quatenus iuriſdictionem Ordinario à Concilio Trid. tributam non minuunt, reuocata non ſunt: imò in caſu c. 11. ſ. 25. *de regul. Conc. Trid.* conformiter ſtabilita: quatenus autem eum caſum excedunt, & ſpectare poſſunt ad c. 6. ſ. 21. c. 3. ſ. 6. eſto, ſint per illud reſtricta, ne excludi poſſit Ordinarius; vt diximus: non tamen reuocata ſunt, quatenus cumulatiuè debita etiam prælatis regularibus competat authoritas.

18. In concurſu præualet decretum Ordinarij.

Sed in concurſu, in ijs, quæ ſub vtriuſque cognitionē cadunt, meritò erit præuentioni locus: in alijs quiſque ſuo fungetur munere. non cadunt ſub cognitionem Ordinarij, propter exemptionem Ordinis, culpæ commiſſæ aduerſus obſeruantias regulares: non cadunt ſub cognitionem prælatorum regularium illa crimina, quæ degradationem ſimileſque pænas exigunt, quæ excedunt œconomicam regularium poteſtatem: qui auferre non poſſunt Ordinum honorem, quem dare non poſſunt. quæ eadem ratio facit, vt in rigore terminorum deſtituere non poſſint, quos nequeunt inſtituere: titulum ſpiritualem, & curam animarum auferre; quem nequeunt conferre: exceptis eccleſijs vtroque iure ſibi ſubiectis, vt ſuprà initio propoſuimus. tametſi per viam reuocationis, & obligationem obedientiæ votiuæ; dum huic dicitur, *vade; & vadit: huic, veni; & venit:* ſubtrahitur perſona exercitio demandatæ adminiſtrationis parochialis: quaſi nomine monaſterij habitæ, & per euentum conditionalis reuocationis reſolutæ.

19. In quibus locus non ſit præuentioni?

20. Reuocatio per Prælatos ritè facta non impedienda per Ordinarium.

Huiuſmodi reuocatio, ſi à prælato regulari fiat ſeruato iuris & conſtitutionum regularium ordine, in parochialibus vnitis; non videtur congruere Ordinario, vt iuriſdictionis regularis curſum impediat. cùm & parochus ſæcularis illo inuito poſſit ad monaſterium tranſire. *c. duæ ſunt.* 19. *q.* 2. & dummodo condignè puniatur delinquens *arg. à maiori c.* 14. *ſ.* 25. *de regular. Conc. Trid.* vbi etiam in monaſterio degens, ſi extra illud delinquat, certior reddi debet Epiſcopus de condigna punitione, vel, etiam *ex conſtitutione Gregorij XV. in c. inſcrutabili* poſt monitionem, & tempus Concilij lapſum, ipſe punit. ſed ſi inordinatè procedatur, non tantùm cum parochi regularis, ſed cum totius Ordinis clericalis dedecore; meritò impediet populi ſui ſcandalum Ordinarius.

21. Inordinatè factâ, qualiter prouidendum?

Sed qua via? ipſi regulares ſuſtinent adeundos ſuperiores Ordinis; ſecundùm illius conſtitutiones vſque ad S. Pontificem incluſiuè, non alios: ne quidem Nuntium, minùs Ordinarium. at rectiùs dicemus, quamuis ipſi regulares ſuas conſtitutiones ſeruare teneantur, nec extra Ordinem litigare, alios tamen illis non obſtringi. adeoque non tantùm Ordinarium, eiuſque miniſtros recurſum poſſe habere ad Nuntium, qui etiam in litigijs exemptorum iuriſdictionem exerceat; ſed etiam ipſum populum parochialem, conſanguineos, alioſque quorum intereſt, parochum clerumque non indebitè infamari.

22. Recurrendo ad ſuperiores.

23. Prohibendo ne parochus parochiam deſerat.

Quinimo ipſe-met Ordinarius mandare poteſt parocho, ſub cenſuris, ne eccleſiam parochialem, curamque populi ei ab ipſo demandatam deſerat. *iuxta c. admonet.*

monet. X. de renunc. & in hoc concursu tenetur parochus regularis maiori potestati obedire. c. qui resistit. 11. q. 3. reuerenter tamen apud Prælatum regularem se excusando.

Neque porro ipse Episcopus pro exercitio functionis suæ Episcopalis, & in quo Spiritus eum posuit regere ecclesiam Dei, Act. 20. debet ire litigatum apud superiores regulares: sed præualet hierarchica ipsius in ecclesia potestas œcumenicæ regularium authoritati. vt publici magistratus præceptum, iussui parentis, aut domini. d. c. qui resistit.

24. Cedit œconomica reg. potestas Episcopali.

Quemadmodum in l. 4. D de colleg. illicit. ita permittuntur seruari statuta collegiorum licitorum, dummodo ne quid ex lege publica corrumpant. non ergo eiusmodi constitutiones proderunt ad eneruandas leges publicas, & regimen publicum ecclesiæ: nisi quatenus disertè ipsis priuilegijs expressum sit. quo tunc casu obtinebit c. porro X. de priuil. in verbis, inspice, & secundum quod inueneris, ita obserues. adeoque ab Ordinario & priuilegium inspiciendum, & causa cognoscenda est; an secundū illud ritè & rectè procedi inueniat; & priuilegio locū esse. sicut & prælatus, à quo monachus vult ad aliud monasterium transire, cognoscit de spiritu transeuntis; & an locus sit facultati transeundi. c. licet. X. de regular. neque aliter tenetur Episcopus à iure publici sui regiminis discedere. & vt in d. c. licet si transire volens non acquiescit Prælato, ad iudicium Superioris illius prouocare debet; ita & hîc ad Superiorem Ordinarij res deferenda est.

25. Vt iuri publico priuata authoritas.

26. Episcopus de causa cognoscit an locus sit priuilegio quod iuri publico deroget.

27. In remotione hac an leges publicæ strictè sint obseruandæ, an regulares, quæ in administrationibus regularibus?

Meminisse tamen oportet, in processibus criminalibus seruandum esse c. qualiter & quando. X. de accus. à Concilio Trid. innouatum, eamque quam exigit cautelam, ne per leue compendium, inquit, ad graue dispendium veniatur. hunc tamen, inquit, ordinem circa regulares personas non credimus vsquequaque seruandum: quæ, cùm causa requirit, facilius, & liberius à suis possunt administrationibus amoueri. de regularibus ibi administrationibus agit, de quibus d. c. cum ad monasterium d. clem. vn. de supplend. negl. prælat. c. 2. s. 25. de regular. Conc. Trid. sub quibus an parochialis administratio comprehendenda sit? meritò dubitetur. & quidē, quantisper reuocatio manet in terminis regularibus, rectè comprehensam dicemus; sed cùm tractatur, vt functio publica, tum de publica parochi clerique infamia, populique scādalo auerruncando, merito publica cognitio exigitur, publicus ordinariusque Iudex, non regularis; publicus iuris ordo, non œconomicus atque monasticus. adeoque cùm hæc incurrunt, censenda est causa cognitionem Episcopalem exigere: monasticâ non esse contenta: in hac locum esse priuilegijs: in illa, legibus publicis: ad has spectare functionem, institutionem, destitutionem pastoralem; ad illa, personam voto adstrictam: adeoque, vtrique tribuendo quod suum est, iustitiam impleri.

Nihilominus, quia ibi salus, vbi multa consilia, non inconsultò fecerint Ordinarij & regulares Prælati, quando de parocho regulari amouendo, destituendoue ex delicto agendum est; si deliberationes suas communicauerint: imò communi consilio processerint. ad exemplum eorum, quæ statuit Concilium Trid. s. 25. c. 6. in Episcopo & Capitulis Cathedralibus, & maioribus.

RESPONSVM. IV.

De arresto sub religioso facto.

PErperam in ius vocati sunt superiores religiosi, qui administrationi

1. Perperam superiores citantur quorum li centia executionem vltimæ voluntatis ille curauit.

ſtrationi bonorum defuncti fratris ſui ſe immiſcuit, quaſi ex eorum præpoſitione, iuſſu, mandatoue. *ex tit. D. de exercit. de inſtit. act. Quod iuſſu* (cui ratihabitio comparatur. *l. 1. §. 2. D. quod iuſſu*) non enim id actum eſt, vt religioſus ille iuberetur eiuſmodi negotia tractare, tanquam ſuperiorum ſuorum. neque enim ad illos pertinebant, vt in d. titulis: ſed aliena erant. & culpa non caret, qui rei alienæ ſe immiſcet. & actus intelligendus eſt eo modo eſſe geſtus, quo eſt licitus. *l merito. D. pro ſocio.*

2. Iuſſus hic aut præpoſitio nõ eſt vt in re propria.

3. Actus ſumendus modo quo licitus eſt.

Igitur defunctus religioſi frater in vltimo elogio curam rerum ſuarum, ſeu quandam ſuperintendentiam, ſub certo modo, religioſo commendauerat: ſuſcipere hanc nõ poterat, *niſi*, inquit clem. *vn. de teſtam. à ſuperiore ſuo petita, & obtenta licentia.* ad hanc ergo pertinet, quod egerunt ſuperiores. quam antequam concedant, inquirere debent, an aliter res expediri poſſit, an pietas exigat religioſi operam. literæ ſic habent, *negocia quadam maximi momenti, ſumma charitatis, atque extrema ferè neceſsitatis relicta fratris germani* &c. *facultatem concedimus* &c. *modo & medijs, quæ bonum deceant religioſum, noſtrumque inſtitutum* &c. adeo vt etſi iuſſum hic diceremus; extra hoc præſcriptum iubentes non obligaret. conditio enim iuſſus, ſeu præpoſitionis ſeruanda eſt. *l. ſed ſi pupillus §. conditio. §. de quo palam. l. 5. §. non tamen l. 16. l. 7. §. fin. l. fin. §. fin. D. de inſt. act.* certam enim hæc legem dat contrahentibus. *l. 1. §. igitur. D. de exercit. act.*

4. Religioſus ſine licentia ſuſcipere executionẽ non poteſt.

5. Quæ ob quam cauſam concedenda?

6. Iuſſus extra terminos non obligat.

Eſt inſuper hoc iuſſum primordialiter teſtatoris; licentia autem ſuperiorum illius acceſſoria eſt, & naturam ſequitur ſui principalis. ideoque quamuis ſuperior religioſo iuberet; eiuſmodi iuſſus in religioſo operaretur quidem obligationem obedientiæ; ad creditores autem nihil pertinet, quibuſcum nihil ille egerit. & ſic lex *1. D. quod iuſſu*, ita explicat; *quod voles cum Sticho ſeruo meo negotium gere, periculo meo*: nihil hic ſimile inter ſuperiores & creditores propoſitum narratur.

7. Iuſſus hic eſt teſtatoris, non ſuperiorum reſpectu creditorũ.

Arguitur religioſus quod arreſtum mobilibus defuncti, authoritate Iudicis militaris iniectum, violauerit; eoque teneatur ſicut qui arreſtũ violat: quod carceris fractioni comparant. *Pecq. de iur. ſiſt. c. 28. De eo qui arreſtum violat.* & mobilia, quorum etiam conſeruationem ſuſceperat, in monaſterium intulerit

8. Arreſtum violans, & carcerem frangens comparantur.

Ait ipſe religioſus, arreſti præceptum ſibi religioſo exempto à Iudice incompetente eſſe factum, adeoque nullum, nec obligatorium: & eius quod nullum eſt, nullam eſſe violationem: non entis nullas eſſe qualitates. verum d. clem. *vn. de teſtam.* in teſtamentaria executione exemptionem tollit, fraudem, & negligentiam correctioni loci Ordinarij ſubijcit. ſed vtique eccleſiaſtici. ſed hic arreſtum eſt rebus ipſis defuncti militaris iniici iuſſum. *vt conſtat ex acta Iudicis militaris 27. oct. 1641.* ea eſt prælecta religioſo, ab eoque in qualitate executoris ſeruari promiſſa. *ex relatione graphiarij. 30. oct. 1641.* addunt apparitores in fundo, ſeu ipſa domo mortuaria arreſtum à ſe mobilibus eſſe iniectum.

9. Executio exemtionẽ tollit, ab Ordinario mala verſatio punitur.

10. Arreſtum rebus iniectũ quemlibet tenet ſi res arreſtanti ſubſunt.

Itaque arreſtum hoc reale eſt, iniectum rei iſti Iudici ſubiectæ. proinde rectè illud ſeruare promiſit religioſus. dum nemini illud violare licet. *arg. tit. ne quis eum qui in ius vocabitur, vi eximat.* & de eo *per quem factum erit quo minus quis iudicio ſiſtat. & quæ plura habet Pecquius de iur. ſiſt. c. 33. De his qui arreſtatos eximunt, aut in præiudicium creditorum occultant.* vbi ex *l. fin. C. de oper. libert. in verb. eum qui alienum libertum occultat, loco ipſius ad operarum præſtationem teneri*: *& l. fin. C. de ſeru. fugit. in verb. non ſolum eum reſtituere, ſed etiam duodecim libras argenti*

11. Et malè verſantes & occultantes obligat.

argenti pœna nomine &c. *l. 3. C. de assessor.* asserit ex sola occultatione in debitorum locum succedere, & ad indemnitatem, & pœnas teneri. vt eos, per quos factum erit, quo minus arrestum effectum habeat. *ex l. quoties. C. de exact. tribut. lib.* 10. *l. si per alium. §. fin. D. ne quis eum, qui l. 1. §. 1. D. de eo per quem factum erit. l. & eleganter. §. idem labeo. D. de dol. mal.*

12. Ad indemnitatem.

13. Siquis dolus sit quo creditor fallatur.

Quin & ex dolo malo quem similiter teneri latè docet idem *Pecquius n. 2.* si quid actum erit, quo creditor fallatur, vt si quis equos commodauerit vt debitor fugiat, & arrestum anteuertat; & similia, quanto minus excusabitur hic religiosus, qui arrestum acceptauit, seruareque promisit, si superuenienti alteri executori non tantùm arrestum non indicauit; sed ad mobilia in conuentum transferenda iuuit? debuit superuenienti executori non tantùm ipsi indicare, sed & ipsis creditoribus, aut Iudici se curam deponere, executori cedere, alioquin negligentiæ nomine tenetur. sicut depositarius, mandatarius, procurator denuntiare se imposterum custodiam, aut diligentiam præstare nolle. *l. si mandauero. 22. §. fin. D. mandati.*

14. Vt si non renunciet parti seu iudici se curam deponere, eoque res arrestatæ auferuntur.

15. Puniur religiosus executor.

Enimuero si quid per dolum, fraudem, negligentiam religiosi executoris est gestum perperam; *quos*, inquit d. clem. *vn. de testam. deliquisse repererint Ordinarij, in aliorum exemplum pœna debita, quocumque non obstante priuilegio, puniant.* pœna, inquit: non enim ob delictum monachi tenetur monasterium, nisi quantum forte in rem versum sit. *ex titulo. D. de in rem verso.* neque ex ciuili contractu. quia monachus executor defuncti procurator seu mandatarius est: is eum rei suæ præposuit: superiores Ordinis permittunt, iubentue, si ex pietate eis videtur, mandatum defuncti exequi. eum in sua executione ille repræsentat; non Ordinis superiores: non hos ergo, sed defunctum obligat: aut sese ex culpa, seu delicto. nec enim præiudicare monasterio potest: vt nec seruus domino. *latè Euerardus in loc. legal. à seruo ad monach. n. 30. & seqq.* quo modo etiam licentia superioris requiritur per canones, vt monachus testimonium dicat: si tamen testando damnum dederit, peierauerit, puniri potest monachus: pœna suum authorem tenet: non autem monasterium. Superiores ergo hîc absoluendi sunt: religiosus puniendus, quatenus malè est versatus, & ad indemnitatem procurandam tenetur, si quo modo potest.

16. Monasterium non tenetur, nisi ex verso in rem illius.

RESPONSVM. V.

De Minoritarum priuilegijs quoad sepulturas.

MVlta sunt priuilegia Ordinibus mendicantibus concessa quoad sepulturas. inter partes conuenit seruanda esse super his pacta, conuentiones, & concordata, si quæ olim interuenerint. quod & Leo X *in Concilio vlt. Lateranensi* decreuit. & iam ante Bonifacius VIII. *in c. vlt. de pact. in 6.* porro non inueniuntur quidem concordata aliqua sub eo nomine hîc olim conuenta, vt etiam in scripturis partium dicitur; sed tamen in rescripto Sixti IV. dato 7. id. maij 1572. quo permisit Minoritis in oppido H. conuentum institui, disertè adijcitur, vt fiat *sine præiudicio cuiuscumque; & iure parochialis ecclesiæ, & cuiuslibet alterius in omnibus semper saluo.* rescriptum illud dirigitur ad Officialem Cameracensem tunc Ordinariũ: eique executio delegatur: illius si literæ executoriæ exhiberentur, verisimiliter recenseretur, quid cum parocho actum, transactumque esset, super eodem iure parochiali conseruando, idque pro

1. Super his pacta, conventa, concordata seruanda.

2. Quæ si in terminis verborum non extant vnde eliciantur?

concordato hîc habendum esset.

Sed eas literas dum non lubet exhibere, aut non extant; facta post secuta, quę fuerit vel partium conuentio, vel parochi consensus, vel mens delegati exequentis, probare possunt. *L. sed Iulianus. §. proinde. ibi, intelligendumque ab initio sic accepisse. D. ad Maced. l. si seruus plurium. §. vlt. D. de leg. 1. Menoch. de præsumpt. l. 6. p. 35. n. 23. & seqq. vbi plura citat.*

3. Immemoriali consuetudine imprimis, actis antè & post secutis.

Igitur ex computibus antiquissimis, qui reperiuntur, constat per annos circiter 80. apud eosdem Minoritas potuisse eligi sepulturam: sed nihilominus vel ante vel post officium solere fieri in ecclesia parochiali; illique, & ministris iura consueta persolui, quibus conformia esse præsumuntur anteriora tempora: quorum computus non extant. *Menoch. de præs. l. 1. q. 24. n. 41.* adeoque à principio ita fuisse vsu seruatum. *d. §. proinde*, vt immemorialis huiusmodi consuetudo non tantùm habeat vim priuilegij; sed etiam pacti: imò pacto fortior sit. *Menoch. præs. l. 3. præs. 131. n. 43. 44. post Bald. Crauett. Oldrad. Signorol. &c.* ex hac ergo consuetudine inferendum est, eam fuisse partium conuentionem, mentem parochi consentientis, sensum delegati exequentis; adeoque hic locum esse decreto Leonis X. & Bonifacij VIII. *in d. c. vlt.* & quamuis idem Sixtus IV. postea scilicet an. 1486. alijque Pontifices diuersa concesserint priuilegia, etiam derogatoria clementinæ, *dudum de sepult.* quæ saluam omnino esse vult portionem parochialem, nulla tamen censentur derogare pactis, conuentis, & concordatis, nisi expressè de illis faciant mentionem. *c. ex multiplici. X. de decim.*

4. Pactis non derogatur: licet consuetudini.

Quamuis etiam olim idem Bonifacius expressè abrogauerat pacta, & consuetudines; *in constitutione sua supra cathedram in extrauag. commun. de sepultur.* tamen Benedictus XI. Bonifacianam abrogauerat: & rursus Clemens V. *in d. c. dudum* Benedictinam: tamen iterum & aduersus hanc clementinam Leo X. *in vltimo Concilio Lateranensi* statuit, pacta & conuenta esse seruanda. quod admittunt Minoritæ, vt diximus.

Igitur exhibitum quidem priuilegium Sixti IV. an. 1486. derogat consuetudinibus quibuscumque contrarijs; sed non pactis. vt neque immemoriales consuetudines, qualis hic asseritur, abrogatæ censentur communi verbo *consuetudinis*, nisi & immemorialis expressa sit. *Garcias de benef. p. 3. c. 2. n. 190. vbi plures citat. vt hîc non est.*

5. Non tamẽ immemoriali.

Confirmat idem Sixtus omnium præcedentium Pontificum priuilegia, ipsius bullæ, quæ inde *mare magnum* dicitur, inserta. per quæ etiam quartæ parochiali, à d. clem. dudum stabilitæ, videtur derogari: & Nicolaus V. per concessionem Carmelitis factam, *apud Rodrig. tom. 1. q. 39. art. 2.* disertè derogat d. clementinæ. (cum his est alijs mendicantibus communicatio priuilegiorum) quibus etiam successit confirmatio Pij V. Greg. XIII. Sixti V. Clementis VIII. & Pauli V. super qua etiam hic accessit placitum Archiducum 21. feb. 1613. ad instantiam Confessarij sui, Commissarij generalis Minoritarum.

6. Hodie priuilegiorum confirmationes quatenus Concilio Trid. non contrariantur.

Verùm Pij V. confirmatio per Gregorium XIII. reducta est ad terminos Concilij Trid. & subsecuti Pontifices deinceps hanc clausulam, *quatenus priuilegia decretis Concilij Trid. non aduersentur*, confirmationi suæ adiecerunt.

7. Quid illud de quarta parochiali?

Illud ergo f. 25. c. 13. decernit, *quibuscumque in locis, iam ante annos quadraginta, Quarta, quæ funeralium dicitur, cathedrali aut parochiali ecclesiæ soluta esset persolui, ac postea fuerit ex quocumque priuilegio, alijs monasterijs, hospitalibus aut quibuscumque locis pijs concessa, eadem post hac integro*

integro iure, & eadem portione, qua antea solebat, cathedrali, seu parochiali ecclesiæ persoluatur: non obstantibus concessionibus, gratijs, priuilegijs, etiam mari magno nuncupatis, aut alijs quibuscumque. quem locum quidem Pius V. *bulla incip. etsi Mendicantium an.* 1567. interpretatus est loqui tantum de monasterijs ante annos quadraginta ante tempus d. canonis fundatis, non verò de pòst fundatis: quod in illis nondum existentibus non poterat esse consuetudo, de qua in d. c. 13. verùm d. c. 13. quamuis antiquum hoc sit monasterium, non spectat ad casum nostrum. neque enim vnquam exacta hîc aut soluta est à Minoritis parocho quarta funeralis, vt fatentur; sed simpliciter ipse parochus officia in parochia præstitit; &, parochialis ecclesia, & ministri iura sua consueta receperunt plusquam à 40. annis. vt ipsi fatentur; &, vt pastor probat ex vetustis libris, circiter ab annis 80.

Et licet dixerimus ad casum nostrum non spectare d. c. 13. *s. 25. Conc. Trid.* & manifestet tamen Concilium suam intentionem pro quarta funerali parochis seruanda: vt dum abrogat concessiones infra 40. tunc annos contrà factas, multò minùs laudet imposterum faciendas: tamen dici non potest quoad præsentem casum illa priuilegia contrariari Concilio Tridentino; cùm in alio casu loquantur.

8. Priuilegia in casu immemoriali vsu contrario eneruata.

Quamuis igitur ex priuilegio Ioannis XXII. Prædicatoribus concesso, & Minoritis communicato, nec ab ipsis religiosis, nec ab hæredibus, nec à testamentorum executoribus quidquã possit exigi, neque illi ex d. bulla Sixti IV. an. 1486. cogi, vt corpora defunctorum ad parochiales ecclesias deferantur: & cum illis, vel sine illis, ibidem celebrentur diuina, ante vel post sepulturam: atque, extra causam quartæ funeralis, nihil à Concilio Trid. mutatum sit; tamen dicendum est nulla istiusmodi priuilegia vsu hîc esse recepta; sed contrario eneruata. ita vt Minoritæ quidem non soluant quartam; hæredes tamen curare officia in ecclesia parochiali fieri, & iura solui ab omni memoria consueuerint. vt nullus est locus in tota Brabantia, quæ est patria consuetudinaria, vbi Minoritæ puris priuilegijs, vt sonant, vtantur: imò id ipsum satis fatentur.

9. Illum obstare illis, qui vsum admiserunt priuilegio contrarium, etsi non Ordini.

Nec sufficit contrà arguere, non perdi priuilegium per non vsum eius, qui expressè illi non possit renuntiare; idque priuatus non possit; nec Prælatus, nec Capitulum: quia imò iure permissum est, in materia sepulturarum fieri pacta & conuentiones. *d. c. fin. de pact. in 6.* eaque & Leo X. iussit seruari. consequenter pro vtilitate temporum & locorum licet renuntiare huiusmodi priuilegijs, non tantùm expressis pactis; sed etiam tacitis: vt non vsu. quemadmodum *in c. accedentibus. X. de priuil. & in c. si de terra. X. eod.* non vsu amittitur priuilegium, quoad non vtentes, quamuis toti Ordini sit concessum. vt ibidem agitur de priuilegio Ordini Cisterciensi, & Templariorum concesso; & vtrobique tamen additur causa; *quod liberum sit vnicuique suo iuri renuntiare.*

10. Priuilegia derogantia consuetudini non loquuntur in immemoriali.

Iterum non sufficit arguere aduersus consuetudinem oppidi H. priuilegium d. Sixti IV. derogatorium esse consuetudinis: quippe sub eo nomine simplici non comprehenditur consuetudo immemorialis, vt dictum est.

11. Et agunt de præterita.

Deinde esto, abrogauerit Sixtus consuetudines contrarias: de præteritis tantùm egit: subsecutæ autem consuetudines & vsus contrarij Sixtinum, aliaque priuilegia abrogarunt. *d. c. si de terra. d. c. accedent.*

12. Nec per noua priuilegia resuscitantur.

Neque ea resuscitant noua Pontificum diplomata confirmatoria, aut placita Principum: sed intelliguntur illa *quatenus sunt in vsu.*

neque enim intentio Papæ aut Principis est tollere ius alicui quæsitum. *c. dudum. X. de priuil. c. 2. de decim. in 6.* vt etiam in regulis Cancellariæ Romanæ expressum est *reg.* 17. quæ consuetudines eò magis hîc sunt fauorabiles, quod illa clausula in priuilegijs apponi solita, *salua iustitia illarum ecclesiarum à quibus mortuorum corpora assumuntur*, intelligi debeat *secundũ rationabilem consuetudinem regionis.* vt inquit c. certificasti. *X. de sepult.* quia *vnaquaque prouincia in suo sensu abundat.* porro sensus incolarum H. qui omnes singulariter vocati olim consenserunt in admissionem Minoritarum, vt suprà diximus, & copia cum libello Syndici exhibita refert, videtur ille fuisse, quem secutus hactenus vsus ostendit: vt quartam quidem non soluant Minoritæ; hæredes tamen soluant iura parochialia consueta.

13. Clausula, *salua iustitia ecclesiarum* &c. intelligenda secundùm rationabilẽ consuetudinem regionis.

14. Quæ vt hic sit.

Rationabilis etiam hîc ea consuetudo visa est, vt vtrique, à quo populus spiritualia acciperet, sua carnalia tribueret, vtique quoniã nullũ tunc erat in illo oppido virorũ monasteriũ à quo in spiritualibus incolæ iuuarentur; adeoque nõ obligati Minoritæ ad quartam, ali magis congruè possent: & si fabrica atque ministri parochiales sua iura reciperent, nihilominus nimium etiã præiudiciũ non paterentur, neque ad nimiã paupertatẽ deuenirent. eo enim casu etiã cessare debent iusta priuilegia *c. suggestum. X. de decim.* & in casu necessitatis tã fabricæ suæ parochiali, quàm illius ministris populus succurrere deberet.

15. Quibus cùm nihil auferatur, hic cura esse non debet de populo qui sic admisit grauari.

Quare cùm Minoritis, nihil eis datum, seu oblatum auferatur, cura eis esse etiam non debet de populo, qui olim ita in eorũ admissione censendus est consensisse, nec ipsi querelam habere possunt, quibus ius nullum competere potest, sed vsus tantùm facti, pro nimia Ordinis paupertate, & incapacitate cuiuslibet dominij, aut iuris: *de qua in c. exiit, qui seminat. de verb. signif. in 6. & clem. exiui eod.* nam *proprietatem*, inquit *d. c. exiui. §. proinde, & dominium Pontifices & Romana ecclesia in se receperunt: dimisso ipsis fratribus vsu facti simplicis rerum omnium* oblatarum, concessarum, donatarum. ita vt fratres ipsi *pro nulla*, inquit d. c. *exiit d. §. proinde. vers. veruntamen, re temporali possint in iudicio experiri.* & consequenter perperam hic petitum est, *vt manuteneantur fratres ipsi, seu illorum conuentus* (nam nec in communi bona possidere possunt: *d. c. exiit. d. clem. exiui. Concilium Trid. s. 25. de regular. c. 3.*) *in possessione sepulturarum, & iurium inde recipiendorum.* adeo vt nec liceat ipsis in Curijs assistere procuratoribus, & aduocatis. *d. §. proinde.* & similiter neque transire de domo in domũ ad commendandam causam quasi suam Curiarum senatoribus: sed dumtaxat *tanquam peregrini*, inquit d. §. proinde, *& aduenæ in hoc sæculo in paupertate & humilitate Deo famulantes vadant pro eleemosina confidenter.* 16.

16. Vt Minoritarum paupertas ipsis nihil iure addici permittat.

Quibus omnibus rectè expensis cùm appareat hanc, de qua agimus, consuetudinẽ esse rationabilem; quæ & paupertati ecclesiæ parochialis, & simul Minoritarum prouidet: vtique dicendũ est etiã à Principe sartam tectam esse seruandam, ac manutenendã. vt omnibus incolis Brabantiæ addicitur *in Læto Introitu art.* 57. qui sensum prædicti etiam Placiti debet interpretari. cùm etiam iure Princeps non possit auferre, quod alicui præscriptione, præsertim immemoriali, est quæsitum *Couar. in p. 3. vol. 1. c. possessor de reg. iur. t. 1. §. 1. n. 5.* tametsi parocho parochialia commoda iure etiam ipso competant. *tot. tit. de sepult.* per priuilegia alijs communicentur: & res omnis facilè dicatur redire ad naturam suam: vt priuilegijs facile derogatur. *d. c. si de terra. d. c. accedent.* & ius fauorabile sit; priuilegia, odiosa.

17. Ius consuetudine competens vt hic à Principe auferri nõ posit.

odiosa. & in causa hac possessoria interdictum dari non debeat aduersus annalem possessorem. *l. 1. in princ. v. intra annum. D. vti poss. ordinat. Conc. Brab. art. 438.* quanto minùs aduersus triennalem, decennalem, immemorialem?

Neque porro recipi potest, quod obiectum est, quod Minoritæ ignorantes fuerint huiusmodi consuetudinis: tum quia etiam vera ignorantia aduersus vsum immemorialem nullum pondus posset adferre: tum quia dum in omnium conspectu officia funeralia facta sunt in ecclesia parochiali, toties & à tanto tempore, huiusmodi allegatio tam exiguæ est fidei, vt nec audiri possit. *c. cum in tua. X. qui matrimonium accusare.* nec desuper recipi probatio. *c. quia verisimile. x. de probat.*

18. Etiam Syndici agere non possunt, vt ipsis fratribus aut Conventibus proprietas aut possessio adiudicetur.

Enimuerò quia, vt diximus, Minoritæ tantùm habent vsum facti, nihil iuris; Innocentius IV. & Martinus IV. & alij statuerunt, vt essent Syndici, aut œconomi qui nomine Romanæ ecclesiæ actiones prosequi possent: sed ea forma & modus hic ex integro nō est seruatus. Syndicus quidem non Minoritæ sunt in lite; sed tamen idem Syndicus nullatenus hic fecit mentionem ecclesię Romanæ; nec de illius proprietate, dominio, iure seu possessione egit, sed conclusit, vt ipse *conuentus Minoritarum manu-teneatur in possessione sepulturarum, & receptionis iurium sepulchralium, etiam ad exclusionem parochi.* quæ eadem iura dicit peti, aut recipi non per modum eleëmosinæ; sed iuris, ac iusti pretij physici laboris in sepultura præstiti. dicit quidem Regula, quod fratres de mercede laboris pro se & suis fratribus corporis necessaria recipiant: sed hæc ipsa verba Nicolaus III. *in d. c. exijt. §. nec quidquam. in fin.* interpretanda declarat de vsu facti dumtaxat; quoad ipsos fratres: vsus autem facti dumtaxat non sufficit, vt alicui

19. Vt potius nomine eleëmosinæ debeant accipere quæ offeruntur etiam in tuitu laboris per eos præstiti.

concedatur interdictum: sed requiritur vt quis nomine suo, non alieno possideat: non tantùm in possessione sit: *l. 3. §. creditores. §. cum inquilinus. D. vti possidetis.* quia possidere non censetur, nec præscribere potest, qui suo nomine non possidet. *l. 1. §. per procur. D. de acquir. poss. l. 2. C. de præscript. 30. an.*

Sed & canones vix sic loqui permittunt etiam ipsis parochis, dum pecuniam exigi vetant. *c. suam. & tot. tit. X. de simon.* ita tamen vt cogantur per officium Ordinarij illi, quibus ea obsequia præstita sunt, *obseruare laudabilem*, inquit, *consuetudinem, erga sanctam ecclesiam, pia deuotione fidelium introductam.* quæ periphrasis est eleëmosinæ. à quo verbo non debent Minoritæ abhorrere: quibus *in d. §. proinde* dicitur, vt vadant pro eleëmosinis confidenter. tametsi non nesciamus operæ statui pretium posse; sed & tamen nec ipsis deberi; nullamque in personis ipsorum consistere posse obligationem. *d. c. exijt. d. c. exiui.* quæ tamen mater est actionum omnium, & sine qua illæ nasci non possunt.

RESPONSVM VI.

De naturalibus & diœcesanis.

IN erectionibus nouorum Belgij Episcopatuum nouem præbendæ in singulis cathedralibus ecclesijs afficiuntur personis graduatis; tres Theologis; tres Iurisperitis; tres nobilibus *eius diœcesis*; siue in iure, siue in theologia lauream adeptis. quæsitum est an hæc verba, *eius diœcesis*, ortos requirant, an oriundos admittant; vel fortuitò alibi natos, cùm parentes illorum in diœcesi domicilium haberent, quod filij sorti-

1. Priuilegiū ecclesiarū Belgicarum cathedralium nouarum quoad præbendas nobilibus diœcesanis affectas an oriundos admittat, an ortos dumtaxat?

antur originem patris? vt qui ex Campanis parentibus natus est, Campanus est. *l. assumptio. D. ad municip.* tametsi, aliàs *prouinciales*, inquit lex 190. *D. de verb. signif. eos accipere debemus, qui in prouincia domicilium habent: non eos, qui in prouincia oriundi sint.* vtique dum alibi constitutum habent domicilium.

2. Liberi originem patris sequuntur.

Quare *ibid.* Alciatus *& in l. qui in continentibus.* 147. *D. eod.* ortos distinguit ab oriundis: ibidemque quærit, quid si lex eum, qui Romæ natus non sit, à dignitatibus excludat, an is cuius mater extra domicilium peregrè peperit recipiendus sit? & verbis legis ait excludi: interpretatione tamen recipiendum. *arg. legis huiusmodi.* 84. *§. legatum. D. de legat.* 1. si lex oriundum exigat, etiam ortum comprehendi. sed Cuiacius *ad d. l.* 190. negat à iuris authoribus ortorum oriundorumue distinctionem seruari. prouinciales ait diuersimodè dici. vtique iuxta diuersitatem causæ, quam spectant leges. sed in d. l. 190. non sufficere originem; sed requiri, & sufficere domicilium: & *ad d. l.* 2. *D. de verb. signif.* quærit quid requiratur, vt quis ciuis sit?

3. Peregrè natus fortuito, domi natus censetur.

Additque idem Alciatus *ad d. l.* 190. prouincialem quem esse, & de prouincia idem videri; nisi quod illa verba, *de prouincia*, magis ad originem referri videantur: *DD. in c. 1. X. de sponsf. in verb. de Francia quidem nobilem mulierem de Saxonia.* adeoque hæc verba, *eius diœcesis* (quæ dicitur quatenus Episcopus ius administrandi sacra habet, sicut territorium quatenus Iudex ius terrendi, *Spigel. in Lexic. v. diœcesis.*) eandem energiam sortientur. & *de diœcesi* originem, seu ortum habentes, intelligentur: vt domicilium hîc non sufficiat. quamuis respectu Ordinum quis diœcesanus habeatur, qui in diœcesi domicilium, beneficium, vel originem habeat. *c. cum nullus. de temp. ordinat. in* 6.

4. Quis prouincialis?

5. De prouincia?

6. De diœcesi?

7. Domicilium hic non sufficit.

Sed eius ratio est, quòd Ordinum collatio solam subiectionem spectet, ius externos ordinari tantùm vetet: at hæc Bulla aliò respiciat. vt nobiles sint eius diœcesis: vtique, qui consanguineos, & affines nobiles ibi habeant, ad ecclesiæ splendorem, tuitionem, vbi opus erit; iurium, immunitatumque defensionem per eosdem agnatos, & affines politicis magistratibus vndique impositos; & in republica potentes. vt hic erat nobilitas bullæ datæ tempore; & quo respexisse illam verisimile est. 8

8. Ratio.

Eoque & amplius hîc continetur, quam quod multis in regnis consuetudine, priuilegioque exigitur, vt naturalis regni quis sit. *de quali naturalitate latè Garcias de benef. p. 7. c. 9.* vbi huiusmodi naturales ortos, & oriundos exteris iure præferendos docet. & n. 19. in communibus negotijs eum dici illius diœcesis, quem admittit d. c. cum nullus.

9. Nec sufficit quod quis Regni naturalis sit.

Verùm *n.* 21. in supplicationibus beneficialibus *post plures quos citat*, ait intelligi quem esse de tali diœcesi, qui ex illa originem habeat; & oriundum etiam pro orto accipi. ideoque ei qui se narrauit clericum Abulensem, sufficere demonstrare originem paternam; & oriundum se esse: non autem beneficium, aut domicilium habere. quod verba sint naturaliter, & propriè, non ciuiliter tantùm intelligenda. *l. fin. C. de his qui veniam ætatis.* & ideo in literis poni solere oriundum ex tali diœcesi, eumque hodie stylum seruari.

10. Sed clericus alicuius diœcesis dicatur.

Enimuero d. bulla erectionis, priuilegium, seu statutum huiusmodi continens, maximè in propria significatione verba retineri suadet, vt nec sub orto oriundus comprehendatur: nec illius diœcesis dicatur, in qua pater dumtaxat natus fuit, quem is translato domi-

11. Verba hic propriè intelligenda, vt ortus hic exigatur.

domicilio alibi genuerit.

12. Nisi reip. causa parentes abfuerint.

Nisi fortè Principis seu reipublicæ causa absens fuerit. qui cum familia iuris fictione abesse non censeatur: eodem loco habendi sunt liberi, sic alibi nati; ac si in patria orti essent. *arg. l. 1. & 2. C. de vxor. milit. & eorum qui reip. causa absunt.* vbi vxores & familia patrisf. priuilegia nanciscuntur. quod hic sæpius declaratum est in ijs, quorum parentes in his tumultibus Regem secuti erant, aut ab eo reip. causa vocati, missi, officijs impositi.

13. Aut fortuito, quis extra domicilium natus sit.

Eodem ferè loco sunt habendi, qui fortuitò peregrè nati sunt. *arg. d. §. legatum. Alciat. & ab eo citati. & Leonin. cons. 54. sub. fin.* quippe, vt ait Alciatus *ad d. l.* 147. in eo quis loco esse intelligitur, in quo domicilium constituit; neque recessisse videtur, qui animum reuertendi habuit. *l. plerique. D. de rit. nupt.* seu planius Leonin. d. cons. 54. quod paterna origo & domicilium magis spectatur, quàm fortuita natiuitas. *l. filios. C. de municip. & de origin.* vt casualis natiuitas quoad honores, & priuilegia non obsit; quo minùs quis in paterno domicilio natus censeatur. ex ijs quæ habet idem Leoninus *latiùs ibid.* & sic videmus quosdam præbendas nobilibus *eius diæcesis* affectas possidere, qui extra diœcesim nati sunt, dum ab hæreticis ditio occuparetur, & parentes regias partes secuti essent.

14. An nobiles hi ex vtroque parente nobili nati esse debeant?

Aliud quæsitum est, an hos nobiles ex vtroque parente nobili natos esse oporteat? cæteris paribus hos præferendos rectè dixerimus; tanquam ea qualitate magis imbutos, & in quos finis Bullæ potentiùs influit: attamen solius patris nobilitas filios nobiles facit. *l. cum legitime. D. de stat. hominum. l. filium. l. liberos D. de Senat. l. exemplo. l. eos C. decur. l.* 10. *l. 1. C. de dignit.* eaque hîc sufficit: cùm bulla non aliud exigat. *arg. l. 1. §. si seruum. ibi non dixit prætor. l. vnic. §. vbi autem in fin. ibi, nam si contrarium volebat, nulla erat difficultas coniunctim ea disponere. C. de caduc. toll. c. ad audientiam. vers. nam si. X. de decim.* satis est enim verba propriè intelligi. *l. 1. §. si is qui nauem. D. de exerc. act.* & regula est quod lex generaliter loquens generaliter sit intelligenda; & quæ non distinguit, non distinguenda.

Denique est quæsitum; cùm bulla deferat electionem Episcopo, & superstitibus graduatis, cùm quis graduatorum moritur; si inter superstites aliquis sit nondum in sacro subdiaconatus Ordine, an ad electionem admitti debeat? Concilium quidem Trid. *s. 22. c.* 4. innouans Clementinam *vt ij de ætat. & qualitat. præfic.* statuit, vt, qui non essent saltem subdiaconi, non haberent vocem in Capitulo: & quęsitum est à gloss. *in d. clem. vt ij. in verb. Capitulo* an illud obtineat in actibus non capitularibus? seu qui non exercentur collegialiter: & resoluit negatiuè. illam sequitur Zabarella *ibid. n.* 14. *& alij.* vt generaliter ad actus expediendos vt à singulis, non se extendat hæc priuatio. & rectè. noui enim iuris est, & pœnalis. qualis dispositio non debet extendi ad non expressa. quare etiam ita accipienda sunt Statuta Capituli: quę interpretanda sunt in dubio conformiter iuri. quod aufert consequenter vocem actiuam nondum subdiacono in electionibus canonicis seu capitularibus. sed hæc graduatorum electio non est capitularis: sed neque graduati faciunt separatum collegium: non ergo in illa obtinet priuatio vocis, quoad nondum subdiaconum. sed & Capituli Statuta mutare quidpiam, aut restringere non possunt dispositionem bullæ Apostolicæ. quia inferior nullatenus legi superioris derogare potest. bulla autem hîc ad electionē generatim atque indistinctè vocat cum Episcopo omnes graduatos

15. An non subdiaconi admittantur ad electionem graduatorum?

superstites; nec quemquam excludit.

RESPONSVM. VII.

De priuilegiarijs regularum monasticarum mitigationibus.

CVpit Concilium Trid. s. 25. *de regular. c.* 1. veterem regularem disciplinam instaurari, & confirmari, & regulares ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituere: & *ibidem c*, 22. quæ decreta sunt in omnibus omnino monasterijs obtinere, non obstantibus quibuscumque priuilegijs. quamuis *ibidem c*. 20. Ordinum priuilegia in alijs, quam quæ ibi statuuntur, firma voluerit esse, & illæsa.

1. Priuilegia mitigatoria primææuæ austeritatis vt nō sint abrogata.

Procul dubio per hæc restauranda est vetus, & primæua disciplina; quæ superiorum negligentia, & subditorum languore lapsa est. *c. recolentes. X. de statu regul.* cæterum si quid per apostolica priuilegia mitigatum est, non mox sublatum id omne censetur. *Nauarr. Comment.* 3. *de regular. n.* 33. *Rodrigues tom.* 2. *q. reg. quæst.* 74. *art.* 4. *&* 5. *vide quæ diximus in consult. can. de regular. cons.* 15. 20. sic D. Benedictus Reg. c. 39. esum carnium suis interdixit: c. cum ad monasteriū. *X. de stat. monach.* & quædam priuilegia apostolica, aut vsus alicubi immemorialis, illud mitigarunt: *de quo egimus in Consult. can. de consuet. cons.* 1. non est ergo verisimile abolita hæc esse omnia per Concilium. cum videamus Cistercienses, aliosque integros Ordines vti priuilegiaria mitigatione; quod verisimiliter non toleraret ecclesia; si talia priuilegia essent abrogata. adeoque neque possunt Superiores professis mitigatam regulam, inuitis imponere primæuam austeritatem, contra receptum taliter Concilij intellectum. vt & rectè scripserit Sa *v. religio* Romæ probatus, Concilij intentionem non fuisse legitimè relaxata, aut mutata per d. c. 1. prohibere. quod & iuuant verba d. c. 1. *vbi collapsa est vetus, & regularis disciplina, instauretur, & constantius, vbi conseruata est, perseueret*: vbi enim per priuilegia non subreptitia est mitigata; non potest dici collapsa. ibi ergo d. c. 1. non præcipit instaurari: eo ergo non porrigitur derogatio priuilegiorum quæ est subiecta in d. c. 22. quæ afficit tantùm in superioribus decretis contenta, vt inquit.

2. Reformatio vt fortiter & suauiter inducenda.

Quare etiam, quod generatim traditur, hîc debet obseruari; vt fortiter & suauiter reformatio lapsæ disciplinæ fiat. ne nimiùm emungendo eliciatur sanguis. *Prou.* 30. *Nauarr. Comm.* 3. *de regul. n.* 30. 34. *Rodrig. t.* 2. *q.* 74. *art.* 4. & tum porro persuadeatur paulatim, si fieri potest, bene currentibus, non absolutè vel intempestiuè præcipiatur, aliquid remittere de mitigatione. inuitis enim vsus immemoriales non damnati, & per Concilium non reuocata priuilegia, vt diximus, auferri non possunt. *c. cum in cunctis. c. ex parte. X. de his quæ fiunt à maiori parte Cap. c.* 1. 2. *& tot. tit. X. de his quæ fiunt à prælat. sine cons. Cap.* vt & superioris & paucorum renuntiatio alijs nocere non possit. *Mirand. p.* 2. *q.* 43. *art.* 2. *concl.* 6. *Rodrig. t.* 3. *q.* 51. *art.* 5. *Portel. v. priuilegium n.* 52. nec, si quid ille in sua electione vlterius promisit, reliquorum conditionem deteriorem facere potuerit.

De

De excessibus prælatorum.

RESPONSVM I.

De exercitio pontificalium.

1. Non licet extra diœcesim. nisi ex consensu diœcesani;

EPiscopus in aliena diœcesi cuiusuis priuilegij prętextu pontificalia exercere non potest, nisi de Ordinarij loci expressa licentia; & in personas ei subiectas. *Conc. Trid. s. 6. c. 5.* non ergo sufficit authoritas Patriarchæ, vel Metropolitani, nec facultas Papæ generalis promouendi à quocumque. *c. 11. s. 7. Trid.* quo casu nec simplicem Ordinarij licentiam, sed vicariam subrogationem quidam exigi volunt, per illa verba, *aut pro eo pontificalia exercente.* quare nec in loco exemto pontificalia exercere licet. ne quidem ex consensu prælati exemti, nisi & adsit Episcopi, intra cuius fines est locus exemtus. nisi sit nullius diœcesis. quando neque vicinior Episcopus id potest. quamuis ibidem sæcularia ab eo visitari possint. *ex c. 9. s. 24. Concilij Trid.* eoque nec Episcopus in loco, qui nullius sit diœcesis, semel in Concilio prouinciali à prælato illius loci electus, vtique ad effectum de quo in d. c. 9. extra quem nec viciniori; nec sic electo est inuito prælato facultas concessa. quare & suffraganeus, qui pro defuncto Episcopo pontificalia exercuit, cuius per mortem ea facultas exspirauit, iam sine consensu Capituli pontificalia exercere nō potest. nec, cùm ex eius consensu, intra primū annum Ordines conferre. *Trid. s. 7. c. 10. c. 10. s. 23.* sed neque eam licentiam Episcopi vicarius dare potest, in vim commissionis generalis; cùm hæc tam specialibus notis per canones communes, & Tridentinos insigniantur. *Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. s. 6. c. 5.*

2. Ne quidem in loco exemto.

3. Sed si sit nullius diœcesis, licet.

4. Ne quidem viciniori hîc nisi de licentia prælati loci.

5. Nec suffraganeo defuncto Ordinario, nisi de licentia Capituli.

Dixi, prætextu priuilegij; quo nec Archi-Episcopus pontificalia potest exercere; sed ex iure communi pontificalia permittuntur Archiepiscopo visitanti. *clem. fin. de priuil. c. romanus. de cens. in 6.*

6. Licet Archiepiscopo visitanti.

Quod autem aiunt nec Nuntios in ecclesia Archiepiscopi sine eius licentia debere pontificalia exercere, *citati à Barbos. vbi sup. n. 18.* magis existimo honestatis causâ dici. nam ferè sunt cum facultate legati, qui est in sua prouincia etiam Ordinarius. *c. 2. de off. deleg. in 6.* d. autem c. 5. loquitur de Episcopo in alterius diœcesi existente: Legatus autem per totam suam prouinciam non censetur esse in aliena diœcesi; imò superat diœcesanum. & propterea vbi concurrunt, debet diœcesanus in illius præsentia induere manteletum, & obscurare rochetum.

7. Et Nuncio in sua prouincia.

Pontificalia exercere inquit Concilium: quare satis problematica est quæstio an nec missam celebrare Episcopus in pontificalibus possit; vtique cum mitra & baculo: & latè citat Diana *p. 3. tract. 6. miscel. r. 36.* vtrimque authores, & quia clementina 2. *de priuil.* celebrationem Pontificalem etiā tantùm intra diœcesim permittit, magis probabile est & missæ celebrationem *d. c. 6.* prohiberi. tametsi verba Concilij de ordinibus singulariùs videantur loqui. cùm adiungunt & ordinatos fore suspensos. non videtur tamen vbique quoad pœnam suspensionis ex sola celebratione esse certo vsu receptum. Sed & abbates pedo & mitra insigniti tantùm in ecclesijs suis, seu pleno iure sibi subiectis, post sollemnem missam, aliaque diuina à se celebrata, populo sollemniter benedicere possunt. *c. abbates. de priuil. in 6.* alio cebrante ipsi id præstare non possunt, nec alibi; sed neque tunc sibi constituere capellam, seu vti pontificalibus. *Siluius in Resol. p. 1. V. Abbas. IV.*

8. An pontificaliter celebrare extra diœcesim liceat?

RES-

RESPONSVM II.

Vniti beneficij onera, vt antè, explenda.

QVæritur de sensu clausulæ expressæ in literis vnionis monasterij A. anno 1560. factæ Episcopatui B. *volumus autem quod propter vnionem, annexionem, & incorporationẽ huiusmodi diuinus cultus, ac solitus monachorum & ministrorum numerus in d. monasterio nullatenus minuatur, sed eius & conuentus prædictorum congruè supportentur onera consueta.*

1. Res transeunt cum suo onere. Res manent transeuntque cum suis oneribus *c. pastoralis. X. de decim.* neque fructus dicuntur, nisi deductis expensis. *l. fructus. & ibi DD. D. sol. mat. l. 1. C. de fructib.*

2. Onera vt antè ita post vnionem explenda. Porro generalis hæc clausula est in omnibus vnionibus; vt onera antè incumbentia non minùs post illas expleantur. *c. exposuisti. X. de præb. c. si propter. de rescript. in 6. c. præsenti. de off. ordinar. in 6.* vt enim non intelliguntur bona nisi deducto onere: *l. mulier. D. de iur. dot.* ita & ordo charitatis incipit à seipso: *c. si non licet. 23. q. 5. c. cum in officijs. X. de testam. nimis*, inquit lex *præses C. de seruitut. & aq. durum est ex tuis prædijs aquæ agmen, sitientibus agris tuis, ad aliorum vsum vicinorum propagari.* ideoque ab vnito beneficio non permittitur auferri, quod ad curam fabricæ, & congruam religiosorum, & sufficientem sustentationem, & onera illius requiratur. *c. de monachis. c. auaritiæ. c. exstirpanda. X. de præb.* ita rem temperat Innoc. III. *in c. apostolicæ. X. de donat.* vt cui tribuitur, competens subsidium conferat; & cui tollitur, damna grauia non infligat. quo etiam minùs alterentur fundatorum voluntates. quod *non nisi* inquit Concilium *Trid. s. 22. c. 6. ex iusta & necessaria causa fieri debet.* adeoque ea discretione, vt coöperiendo vnum altare, non discoperiatur alterum, vt dici consueuit. sed illius necessitati prouideri debet de eo, quod alteri superest. *d. c. præsenti.* & sic in vnionibus vnito ante omnia portio congrua reseruatur: *postea*, inquit Rebuffus *tract. cong. port. n. 103. Papa reliquos fructus donat, & vnit. vt ibi prosequitur.*

3. Vnio vt alijs prodesse, ita alijs nocere non debet.

Adeo quidem, vt & Concilium *Trid. s. 23. c. 18.* quamuis ad sanctissimam instituendorum seminariorum causam permiserit vniri, atque incorporari beneficia simplicia; adiecerit tamen clausulam; *sine cultus diuini præiudicio*; & in alio necessario casu *s. 24. c. 15. ita tamen*, inquit, *vt tot supersint, quæ diuino cultui celebrando, ac dignitati ecclesiæ commodè valeant respondere.* at hîc solitum monachorum, multò magis taxatum, numerum minui vetat. siquidem taxatus numerus sine speciali Sedis apostolicæ authoritate minui expresse prohibetur. *c. cum accessissent. c. M. ferrariensis. X. de const.* 4. Sed inprimis cultus diuinus nullatenus per eam minui debet.

Et singulariter quoad prouisionem Episcopatuum *s. 24. c. 13.* aliqua fructuum accessione tenues vult augeri; non monasteria vniri. quæ sessio habita quidem fuit an. 1563. & sic post bullam d. vnionis; attamen eius ratio, vtique, quo minùs cultus diuinus minuatur, in ecclesiæ intentione explicanda, magnum momentum adferre debet.

Ad cultum autẽ diuinum inprimis pertinet numerus religiosorũ; præsertim sacerdotum. dum fundatores amplas facultates contulerunt, vt à multis iugiter pro illis sacrificia, & preces diu noctuque offerrentur. quæ indeterminata obligatio, cum arbitrio boni viri remissa intelligeretur, censenda est determinata esse, seruatâ certa facultatum, & numeri religiosorum proportione, cùm anno 1301 inuenitur religiosorum numerus, præter laicos, taxatus ad 39. à Capi- 5. Ad hunc pertinet solitus vnitorum numerus.

Capitulo generali Cistercienſi, ac deinde an. 1305. ex præcepto Benedicti XII. vt & in contrario Concilium *Trid. ſ. 25. c. 4.* huiuſmodi determinationem in Synodis, & Capitulis generalibus fieri voluit. & valde anxiè procedit *d. c. 4.* in imminutione ſacrificiorum, ac miſſarum: vt conſequenter eodem reſpicere oporteat, dum aliquid agitur, ex quo ſequi poſſit imminutio numeri ſacerdotum: adeoque & ſacrificiorum, & officij diuini. ſed & clauſulæ verba, *volumus vt cultus diuinus, & ſolitus monachorum numerus nullatenus minuatur*; quia clara ſunt, nec per alia relaxantur; omnino ſunt ſequenda: nec poteſt ab eis recedi. *l. non aliter. 69. D. de leg. 3.* præſertim auctis non parum poſt d. an. 1301. & 1305. eiuſdem monaſterij facultatibus. *d. c. cum acceſſiſſent. d. c. M. ferrar.*

6. Eoque non minuendus.

7. In eoque clara clauſula non diſtrahenda.

Porro illa verba; *ſed monaſterij & conuentus prædictorum congruè ſupportentur onera conſueta*, arbitrium boni viri admittunt: ſed extra numeri religioſorum taxationem pridem factam. vbi enim lex certa eſt, ceſſat arbitrium. *l. non poſſunt. D. de legib. Menoch. de arbitrar. in proœm.*

8. Congrua onerum ſupportatio, extra taxatū numerum, arbitraria.

Adiecta ſunt autem illa, non, vt quidam perperam interpretantur, in gratiam Epiſcopatus, cui fit vnio; ſed in gratiam monaſterij, quod vnitur. vt patet ex omnibus iuris locis ſupra citatis. quippe & ſacri canones, vt in ſæcularibus neminem volunt promoueri ad Ordines ſacros, ſine ſufficienti ad ſuſtentationem titulo, ita nec religioſos in aliquo monaſterio ſuſcipi; niſi qui congruè ex prouentibus ali poſſint: adeo ſeuerè, vt in monaſterijs monialium, ſi penuriam paterentur, profeſſionum adiecerint nullitatē. *c. periculoſo §. ſanè. de ſtat. regul. in 6.* & nouiſſimè Conc. *Trid. de regular. c. 3.* etiam in exemptis ab Ordinario numerum taxari voluerit, qui commodè ali poſſit. vt hîc taxatus eſt.

9. Adiecta in gratiam vnitorum.

Congruum autem dicitur, quod congruit, conuenit, competit, ſufficit: & iſtis vocabulis vtuntur capitula, quæ ſuprà citauimus: & plenius refert *Rebuffus in tract. de cong. port. quæſt. 1. n. 6.* 10. Quid congruum?

Congruè ergo ſuſtentandi ſunt religioſi, ſecundùm numerum taxatum, Ordinis & monaſterij qualitatem, & ſtatum ſuum. *l. ſed etſi. §. 1. D. de vſufruct. l. 1. §. in honorarijs. D. de var. cogn. l. quæro. D. de iur. dot. c. non cogantur. diſt. 41.* vt dignitati eccleſiæ congruè reſpondeant. *d. c. 15. ſ. 24. Trid.* vtique ergo præter illorum alimentorum onera, & ea quæ rebus incumbunt; reſtauranda eſt & ſarta tecta ſeruanda fabrica, & ædificia monaſtica. quantum porro his congruat, ſpectat rurſus arbitrium boni viri. & Concilium quidem *Trid. ſ. 25. c. 8.* vt de hoſpitalitate, *quantum*, inquit, *per prouentus licebit.* ita antiqui canones prouentuū quartam partem fabricæ; aliam quartam pauperibus aſſignabant. *c. de reditibus. cum ſeqq. 12 q. 2.* quæ etſi hodie non æquè obtineat; habet nihilominus etiam hodiernus ſtylus Curiæ Romanæ, vt in literis, quibus in commendam dignitates, aut monaſteria dantur, inſeratur clauſula; vt commendatarij erogent in vſus pauperum quartam fructuum portionem. *Azor. Inſt. mor. p. 2. l. 12. c. 11.*

11. Pro ſtatu monaſterij & religioſorum.

12. Ex arbitrio boni viri.

13. Proportione prouentuum.

14. Quarta pauperum, Fabricæ, &c.

D. Paulus hoſpitalitatem vetat obliuiſci. *ad Hebreos, c. 13. ad Tit. c. 1.* & ſacri canones, quos Gratianus conglomerat *diſt. 42. c. offerebat. 32. q. 7. c. quoniam. 16. q. 1. & c. volumus. diſt. 89. c. quia. 12. q. 1.* ſed & regula S. Benedicti, ſub qua eſt Ordo Ciſtercienſis, & hoc monaſterium, c. 53. adeoque & Concilium *Trid. ſ. 25. c. 8.* admodum deſiderat exerceri *hoſpitalitatis*, inquit, *officium, à ſanctis patribus frequenter commendatum.* & Clemens VIII. *conſt. an. 1594. incip. religioſe.* vbi

15. Onere in primis hoſpitalitas ex ſacris literis, & iure.

16. Regula S. Benedicti.

17. Concilio Tridentino.

18. Conſt. Clē. VIII.

vbi largitiones munerum in regularibus seuerè prohibuit, eleëmosinas tamen in pauperes, & hospitalitatem in peregrinos, exerceri omnino voluit: etiam *seruato*, inquit, *charitatis ordine*.

19. Si prouentus pro oneribus vniti,& cui vnitur non sufficiunt; potior est causa vniti.

Verum quidem est, & Episcopo suam partem tribuendam, patrem illum pauperum, & hospitalem; adeoque & congruè dotatum esse oportere: sed illius pars olim vndique colligebatur, non ex vnico loco. & quartam suam habebat per totam diœcesim. & verò quando per prouentus beneficij onera vniti, & illius cui vnitum est, non possunt simul congruè sustineri; potiorem esse causam vniti, quàm eius cui vnitum est, decisum per Senatus-consultum Allobrogum refert Anton. Faber *in suo Codice l.* 1. *tit.* 2. *def.* 52. *Rebuff. vbi supra n.* 103. 104. *vbi & plures citat.* & apertè statuit Pius V. *in bulla data Cal. nouemb.* 1567. & d. lex præses. adeoque & in re angusta, cùm dos & Episcopatui, & monasterio non potest esse satis congrua; oportet alterum alterius onera portare; compati defectui, & fundatorum intentionem sequi, extra quam exigat necessitas. *d. c.* 6. *s.* 22. & in angustijs vndique se offerentibus rectè dixit Iauolenus *l.* 200. *D. de reg. iur. quoties nihil sine captione inuestigari potest, eligendum esse quod minimum habeat iniquitatis*: & captionem interpretatur glossa iniquitatem: vt quando in rebus agendis nihil se offert, quod non habeat aliquid ex iniquo; tum id esse eligendum, quod à iuris tramite minus alijs recedat.

Congruam esse dotem & Episcopatui oportet. Ioannes XXII. erectis quatuor nouis Episcopatibus *in c. saluator. de præbend. in extrauag. comm. singula quinque millia librarum turon. vnicuique*, inquit, *illarum, suisque Pontificibus dignitate, & onere, & circumstantijs alijs attentè pensatis, debere sufficere credimus.* Cardinales pro negocio erectionis nouorum Episcopatuum Belgij deputati tria millia ducatorum singulis sufficere censuerunt. Paulus IV. singulis ea per separationes bonorum assignanda in Bulla vniuersali decreuerat: Pius IV. monasteriũ vniens causatur quod per vnionem minùs lęderetur cultus diuinus, quàm per bonorum separationem: cùm ergo per hanc tantùm lædi posset ad tria millia, quamuis à solo hoc monasterio desumi illa potuissent; non potest per illam amplius exigi: quia alioquin sic amplius læderetur: contra quam ait Pontifex. salua tamen monetæ mutatæ ad veterem valorem supputatione: iuxta quem iam tunc bona separari decretũ à Paulo IV. fuerat. atque hic finis atque intentio moderari debet verba vnionis vniuersalia. vt dicitur indeterminatum sermonem causa determinare. *l.* 5. *& ibi Barth. D. de administ. tut. l. cum pater. § dulcis. D. de legat.* 2. & in ambiguis antecedentia & consequentia, facta dictaque ad interpretationem facere. *l. hæredes.* 21. *§ sed & si. D. Qui testam. fac. L. Iulian. §. proinde. D. Ad Maced. ibi. intelligendum ab initio sic accepisse.*

RESPONSVM. III.

De Vnione reuocanda.

QVæsiuimus aliâs de dissolutione vnionum pro dotandis Episcopatibus Belgij factarum; an, cùm res permittit, satius sit eam fieri? *in Consult. can. de excess. Prælat. cons.* 8. satius esse, censuimus; ob rationes antiquorum canonum super pluralitate beneficiorum curatorum, ac residentia, atque aliâs latorum: vt & diuersam professionem considerat c. 10. *s.* 14. *Concil. Trid.* dum naturâ lubentius *volatilia ad sibi similia conueniunt. eccli.* 27. in collatione: diuer-

1. Cum fieri satis aliter potest fini ob quem facta est.

diuersa in spiritualibus, & temporalibus detrimenta in commendis: *s. 25. c. 21. de Regul.* & in vnione: *s. 24 c. 13. & 15.* & ob talia *in c. 1. X. ne sed. vac.* monasterij Episcopatui vniti dissolutio petitur, & releuatio dicitur: differtur tamen, donec ecclesiæ vacanti prouisum erit de successore, non donec eiusmodi detrimēta euenerint. ob quę deinceps euitanda Trid. *d. c. 21.* decernit, vt quæ monasteria imposterum vacabunt, non nisi regularibus conferantur.

2. Quamuis non eueniant singulares abusus.

Neque porro admittit differtationem Concilium Tridentinum quod ab abusu non sit argumentandum; sed tollendum abusum, permittendum vsum: siquidem *cupit*, inquit, *S. Synodus monasteria ad congruam monasticæ disciplinæ vitam omnino reuocare.* vbi est admodum aduertendum ad emphasim verbi *omnino*, quod iuxta Interpretum traditiones nullam modificationem, aut limitationem recipit. *vt ex Zasio ait Spigel. in Lex. verb. omnino. Tuscus in verb. dictio omnino. conc. 322. DD. in c. licet canon. de elect. in 6. in verb. viribus. omnino carere, & in c. cum contingat. X. de rescript. in verb. nihil omnino.*

3. Sequendi canones conciliares potius, quā expeditiones Curiæ in deliberatione, quid satius sit.

Igitur in deliberationibus rerum agendarum non potest consultior, securiorue ratio iniri, quā quæ conformis sit conciliaribus decretis ecclesiæ: quæ, præsertim in rebus fidei, & morum, dicitur errare non posse. *c. si ille. §. nemo. dist. 50.* dicunturque eiusmodi ecclesiæ decreta, canones, seu regulæ, secundùm quas dirigendæ sint ecclesiasticæ actiones. *c. canon. c. regula. d. 3. c. nulli. d. 12. in verb. à cuius* (matris ecclesiæ) *regulis nullatenus vos conuenit deuiare.* non verò eadem ratio est expeditionum Curiæ Romanæ, seu Datariæ: quæ multis subreptionibus, artibus, & importunitatibus est subiecta: per quas sæpius gratiæ impetrantur derogatoriæ sacrarum regularum. atqui ecclesiæ decreta in Concilijs Constantiensi, Lateranensi vltimo, & Tridentino admodum vniones auersantur: &, nisi iustæ & legitimæ causæ fuerint, pro subreptitijs habent. *Constantiense s. 43. Trid. s. 7. c. 6.* & hodie Cancellariæ regula 12. seu 13. tales censet, quæcumque non sint conformes Concilio Trid.

Enimuero idem Concilium s. 24. c. 13. vetat pro dotandis Episcopatibus vniri monasteria, in quibus regularis disciplina seruatur; sed iubet illis subsidium ferri per accessionem aliquorū fructuum, separationemque bonorum à dignitatibus, seu beneficijs, aut etiam per simplicium vnionem. eodemque modo pro dotandis seminarijs procedit. *s. 23. c. 18.* per subtractionem alicuius partis prouentuum à quibusuis beneficijs, seu aliquot simplicium dumtaxat vnionem.

Neque mirum est decipi quandoque in negocijs tractandis Pontifices: cùm facti sint, & in facto consistant. vt ait Bonif. VIII. *in c. 1. de const. in 6.* circumstantias illorum non sciant; vt iura quidē in scrinio pectoris gerunt. *d. c. 1.* quare scrupulum sibi non mouent Pontifices dum regulas Cancellariæ edicunt; atque inter illas reuocatorias 12. seu 13. vnionum; 14. 15. 62. 63. diuersarum facultatum. Conciliorum autem œcumenicorum canones, etsi quandoque, non tamen tam facile mutantur, quàm quæ fiunt in Curia. patienter ergo sustinent Pontifices de rescriptis suis reuerenter quæri. *l. si quando. X. de rescript.* quamquam nec hic quæritur an vnio olim bene facta sit, sed an separatio nunc potior sit, cùm, rebus & tēporibus mutatis, fieri ea commodè potest. 4. Ex facto Curiam decipi posse.

Verum quidem est quod c. 13. s. 24. *Conc. Trid.* loquatur de vnionibus futuris, neque iam antè de monasterijs Episcopatui factas ritè irritet: etsi alias reuideri velit: verum est etiam, quod legem non 5. Concilij Trid. decretum c. 13. s. 24. nō retrotrahitur in cathedralibus, quibus uni-

ta sunt monasteria, cum tamen solui vnio potest, merito attenditur.

ponat Pontifici: non item verum; quod alloquatur tantùm Episcopos, seu Concilium prouinciale. cùm in ipso principio quidem mandet Concilio prouinciali examen, *quas propter angustias*, inquit, *tenuitatemque inuicem vnire, vel nouis prouentibus augere expediat: confectaque de præmissis instrumenta ad summum Rom. Pontificem mittat*, (hæc ad Concilium) *quibus instructus summus Pontifex ex prudentia sua, prout expedire iudicauerit) aut tenues inuicem vniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat*. (hæc ad S. Pontificem) Jnuicem inquit (prout in tenuibus pastoratibus *s. 21. c. 5.*) nō autem monasteria. quod prohibet mox Concilio prouinciali: nec hîc permittit, sed vel Episcopatuum tenuium vnionem tantùm; vel accessionem ex fructibus. etsi ergo legem non ponit Pontifici; instruit tamen, & dirigit; & suam sententiam indicat. quæ eadem fuit Pauli IV. post septem Cardinalium examen, & relationem, totiusque Consistorij: cùm Paulus IV. generali bulla omnes nouos Belgij Episcopatus erexit, & sic dotandos decreuit.

6. Dirigit etsi non ligat S. Pontificem.

Sed & illud verum est, non loqui Concilium Trid. d. c. 13. in Episcopatu nouo, & originaliter dotando; sed de tenui augendo: sed tamen eadem est vtriusque ratio decisiua. vt per leges resolutum est, quæ statuta sunt de donatione antenuptiali, locum habere in propternuptiali. *§. est aliud genus. Inst. De donat.*

7. Ratio decreti tam obtinet in nouo Episcopatu dotando, quā vetere augendo.

Quod autem obijcitur *ex Barbosa, & ab eo citatis ad c. 6. §. 7. Conc. Trid. in Collect. & ad d. c. 13. §. 24.* excipi vniones, quæ fiunt pro fundatione, dotatione &c. priori quidem loco disertè loquitur Barbosa de Regul. 12. vel 13. Cancellariæ, quæ expresè & has reuocat, si non sint sortitæ effectum, alioquin quacumque causa factas, vel authoritate. *non tamen*, inquit, *Concilij Trid.* vt meritò excipiantur, quæ pro necessaria dote fiant. nam & has admittit d. c. 10. *§. 21.* communiter. quidem; sed tamen eiusmodi generalitas restringitur per d. c. 13. ne pro dote Episcopatus vniantur monasteria. vt & alibi beneficia diuersarum diœcesium *c. 9. §. 14.* & libera cum subiectis patronatui, *§. 25. c. 9* similiter vniri prohibet; aliaque alibi: quæ tamen ea generalitas non mutat. cùm *generi per speciem derogetur, non contra*. Secundo autem loco Barbosa loquitur etiam, non de nostro casu, sed disertè de vnione ecclesiarum dumtaxat parochialium; quas d.c. 10. permittit ob paupertatem vniri. vt & pauperes inuicem cathedrales, d. *c. 13.* non tamen his monasteria.

8. Obtinet decretum etiam in necessaria dote cathed.

Rursus verum non est per præd. c. 13. Ordinarijs licere vt dotent tenues pastoratus quacumque ratione, quæ commodior eis videatur; vt proinde licere debeat Pontifici Episcopatum per monasterij vnionem dotare: non enim permittitur id Ordinarijs simpliciter; sed demū extra dotandi rationes ibidē expresè prohibitas. id enim ipse contextus satis significat. *curabit*, inquit, *Episcopus si per beneficiorum vnionem, non tamen regularium* (nota) *id fieri non possit, vt primitiarum vel decimarum assignatione, aut per parochianorum symbola & collectas, aut qua commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro rectoris aut parochiæ necessitate decenter sufficiat.* commodiori, inquit: hoc verbum comparatiuum vtique exigit positiuum; qualis Concilio non videtur prouisio per vnionem beneficiorum regularium: & iterum rationem à positiua diuersam significat; eoque, vt vnio d. beneficiorum pro pastoratu dotando Ordinarijs non permittitur; ita cessat argumentum ad summum Pontificem ductum. quamuis & in eo sit imparitas, quod Pontifici competit plenitudo potestatis, legibus soluta; quæ non

9. Ordinario non permissa, quæcumque lubet ratio tenues Ecclesias dotandi. nec d. c. 13. in S. Pontifice probat.

non Episcopo: neque quærimus quid possit S. Pontifex, sed quid satius sit.

10. Dismembrationes tamen in his permissæ.

Iterum objicitur d. regulam 12. seu 13. Cancellariæ, vt vniones, ita & dismembrationes reuocare, seu prohibere: cùm hanc tamen illi intendant, qui hîc illam solui desiderant. ita quidem est: sed illas Regula excipit, quæ fiunt authoritate Concilij Trid. disparitas ergo in eo est; quod Tridentinum d. c. 13. pro dotandis Episcopatibus admittit accessiones fructuum, seu dismembrationes; vetat monasteriorum vniones.

11. Nec dignitas Episcopalis monasteriorũ vnioni proficit.

Denique objicitur, quod Episcopi super omnes gradus constituantur: *Conc. Trid. s. 24. c. 1. de reform.* & ad ordinem hierarchicum præcipuè pertineant: *sess. 23. c. 4.* eisque debeatur prima sedes, & præcipua rerum agendarum authoritas: *sess. 24. c. 6.* quos proinde summus Pontifex solet fratres vocare: vt illud simpliciter melius, Deoque gratius in hac materia iudicandum sit, quod Episcopatui est melius; non esse autem Episcopatui melius, eam separationem fieri.

Sed hoc argumentum oppugnat sententiam Concilij Trid. d. c. 13. vetantis monasteria vniri Episcopatibus: *nemo*, inquit Hormisda *in c. si ille, dist. 50. mihi alia qualibet contra auctoritatem Sedis apostolicæ, vel 318. Episcoporum, vel reliquorum canonum constituta objiciat. quia quicquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum sanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non solùm temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito.* quomodo & Hieronymus *in Parabol. Noli inniti prudentiæ tuæ: prudentia sua innititur, qui ea, quæ sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit. c. 5. X. de constit.* quare & negandum est id melius esse; quod fortè secundùm quid, & quædam temporalia melius esse possit: sed id melius est, quod salubriori ecclesiæ directioni magis expedit. iuxta leg. XII. tab. *salus populi suprema lex esto.* at pro illa satius est singulas ecclesias singulis esse commissas. & iuri diuino conformius: ob residentiæ obligationem. *Conc. Trid s. 23. c. 1. in princip. aliaque Vid. d. consult. 8.*

Si objiciatur d. c. 13. loqui de monasterijs in quibus viget regularis obseruantia; at hîc aliquos fuisse excessus circa tẽpora vnionis: erit dicendum loqui Concilium de monasterijs, sicut *in c. 21. s. 25. de regul. quæ suos*, inquit, *conuentus habent*, & s. 21. c. 8. vbi Episcopo omnis circa conmittitur, vbi *non viget regularis obseruantia*, seu conuentus non habent: vbi autem viget; vt Episcopi monitionibus paternis agant, vt debitam viuendi rationem obseruent, & nisi id intra sex menses fecerint, ipsi corrigant. vt, si fiat correctio; siquis excessus contingat, non ideo dicatur cessare regularis obseruantia. Sic S. Bonauent. *de sex alis Seraph. c. 3. post medium in hoc*, inquit, *differunt laudabiles religiones, & iam dilapsæ; non quod nullus peccans in laudabilibus reperiatur; sed quod nullus impunè peccare sinatur, & peccandi aditus studiosè præcludantur. &c.* quæ est cura Superiorum; & hîc hactenus obtinuit. &, quo possit obtinere obseruantia regularis, nihil est efficacius ipsius prælati residentiâ. 12. An Concilij decretũ non obtineat, quasi hîc non vigeat regularis obseruantia?

Vrget præsentia Turni.

eoque cum hoc monasterium conuentum habeat, & quidem numerosum, ac disciplinę amantem, domesticum, & assiduum inspectorem ei dari expedit.

Quod denique ad c. 1. X. ne sed. vac. dicitur non eundem esse casum nostrum, qui fit d. c. 1. neque posse dici incommoda illic expressa, hîc obtinere; sed si quando hîc illa contingerent, indultum iri, vt queri liceret: iam superiùs etiam diximus finem præcauendorum incommodorũ sufficere, non exspectandum euentum. 13. Non expectandus euentus incommodorum, vt consulta dicatur vnionis dissolutio.

tum. *ex d. c. 21. ſ. 25. de regular. Conc. Trid.*

14. Non poteſt non eſſe incommodum carere prælato reſidente.

Sed & illud nemo rectè diffiteatur, non poſſe monaſterium, præſertim in ſpiritualibus, non capere detrimentum ex continua prælati ſui abſentia: ſi rectè adeò ſeuerè tam multi Conciliorum canones, & Pontificum decreta, Prælatorum reſidentiam exegerunt. vt quamuis non omnia in d. c. 1. narrata incommoda hîc locum ſibi nunc vendicent, non poſſit tamen non aliqua ex parte dici releuatio monaſterij, diſſolutio vnionis.

15. Sic & Sixtus V. in diplomate, quo Nuncio ſuo mandauit diſſolutionem abbatiæ Tongerloenſis ab Epiſcopatu Buſcoducenſi, poſt narrata incommoda ex vnione ſuborta, *Epiſcopo*, inquit, *Buſcoducenſi apud ſuam eccleſiam reſidente, & à monaſterio abſente & alijs grauioribus negocijs occupato, & infra, quare d. monaſterio per diſſolutionem vnionis, & ipſi menſæ Epiſcopali per applicationem congruæ partis illius redituum prouidere volentes, ac d. conuentus precibus inclinati, atque adducti exemplo aliorum monaſteriorum alibi ſimilibus menſis in illis partibus vnitorum, quibus de ſimili remedio conſultum eſt, mandamus* &c. ecce remedium Pontifex vocat, & conſultum dicit monaſterijs per diſſolutionem vnionum; & Epiſcopatibus per congruam dotem velle prouideri.

16. Sed neque, quamuis turbatiſſimo illo tempore an. 1585. Sixtum acerrimi iudicij Pontificem remorari potuit argumentum illud, quod ſatius & Deo gratius videatur, quod magis expedit Epiſcopatui: vt plenius & ſecurius eſſe dotatum per incorporationem totius monaſterij, quam applicationem partis bonorum: ſed temporalem illam conſiderationem poſtpoſuit ſpirituali bono, vt mederetur incommodis vnionis.

Neque porro hæc dicuntur vt oppugnetur vnio ſuo tempore, vt res tum ferebant, ritè, & rectè facta; ſed vt conſtet mutatis temporum circumſtantijs, rem ſuo tempore bene actam, in melius permiſſu temporum reformari; ad normam ſacrorum canonum, cùm res pro integra haberi, ſeu reſtitui poteſt, ſecurius conſultius, Deoque gratius eſſe. 17. Conſultior vnionis ſolutio vbi fieri poteſt.

Quamuis enim Pius IV. in Bulla vnionis, de qua agimus, ſe omnia cum maturitate, & Cardinalium Conſiſtoriali conſilio cenſuiſſe dicat, ſatiùs fuiſſe à Pauli IV. Bulla, quæ per ſeparationes bonorum Epiſcopatibus prouideri cupiebat, recedere, quod cultus diuinus ſic minùs læderetur; tamen cùm difficilia eſſent illa tempora, nec in bonorum ſeparationem publicè priuatimue daretur conſenſus; deuentum fuit ad vnionem; non autem generatim determinatum eſt, & in theſi, ſatius eſſe per vniones prouideri Epiſcopatibus; contra Concilij Trid. d. ſ. 24. c. 13. Pauli IV. & S. conſiſtorii iudicium, pro dotandis generatim nouis Epiſcopatibus per ſeparationes bonorum: ſed ex hypotheſi ſpeciali iſtorum temporum. Cùm autem iam conſentientibus partibus facile nunc prior Pauli IV. via obtineri poteſt, & Concilij Tridentini: & ſic in alijs diſſolutionibus Vnionum Vaucellenſis, Tongerloenſis, Douſanę Pontifices etiam ſumma referunt maturitate eſſe proceſſum; rectè ad hanc idem infertur; *l. non poſſunt. D. de legib. Menoch. de arbit. caſ.* 64. & à Pij IV. mutatione recedetur, tam conſultò, quam piè, laudabiliterque: redibitque res ad priorem ſtatum iam inde à Philippi Boni & Caroli V. tempore conceptum, & Paulo IV. decretum in d. Bulla generali erectionis nouorum Belgij Epiſcopatuum. Rerum enim mutationes vniones, ſeparationeſue, pro temporum qualitate, exigunt. *c. præcipimus. c. & temporis qualitas.* 16. *q.* 1. 18. Mutatâ ratione temporum quamuis olim conſultò facta.

De

De purgatione canonica.

RESPONSVM I.

Clericus an tortura subijci possit; quâ causâ, & modo?

1. Capitalis pœna aduersus iudicem leui de causa torquentē.

PEriculosum sanè probandi genus est tortura: eoque grauior illius abusus. *tormenta illa gubernat dolor*, inquit Cicero pro Sylla, *regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, informat metus, vt in tot rebus & angustijs nihil veritati loci relinquatur.* Igitur ne facilè Iudices ad quæstiones & tormenta prosilirent, capitalem pœnam in eos statuerunt Imperatores, qui aliquem per iniuriam aut torqueri prohibitum tormentis subiecissent *l. decuriones. 6. C. de quæstion.* quam pœnam plerumque DD. mitigant, vt arbitraria sit, si absit malitia.

2. Clericus torqueri an possit?

Primò igitur quæsitum est an clericus torqueri possit? in qua re quàm diffidentes & distinguentes sint opiniones, videri potest apud Farinacium *de indicijs, & tortura q. 41.* plurium est, vt non possit. argumento militis; de quo id iure decisum est. *in l. desertorem. §. 1. D. de re militar. l. milites. C. de quæst.* argumentum autem huiusmodi validum esse multis docet Euerard. *in loc. legal. à milite armata militia ad militem cælestis militiæ, & in terminis n. 10.* clericum non posse torqueri, ex priuilegio militis; quod ei communicatur. nec sanè argumentum hoc facilè reijci potest, sicubi contrarium in iure non sit decisum. Non esse autem per canones id disertè permissum rectè dixit Abbas antiquus, (vt plures referunt *in c. 1. X. dep.* nisi in infamato.) patebitque si examinauerimus ea iuris loca, quæ in contrarium citantur. videlicet. d. *c. 1. X. de poss. c. si constiterit. X. de accus. c. illi qui. 5. q. 5. l. presbyteri. & Auth. seq. C. de Epis. & cler.*

3. Excutiuntur canones qui videntur permittere.

Igitur d. c. *illi qui* ne iota quidem habet de clerico. & dicit tantum quod veritatem religiosus (alij legunt rigorosus) tortor diuersis cruciatibus è tenebris exigere debet.

Dices agi ibi de accusatione Episcoporum; hos vti & communes clericos, à laicis accusari non posse. *c. vt pluribus. X. de accus.* agi ergo de clericis in eos torquendis: Resp. 1. plures pati exceptiones id quod pro maiori assumitur. 2. de torquendis ob testimonium, non ob suum crimen: 3. in alium torqueri numquam posse hominem liberum, nisi vacillet. *l. 15. D. de quæst.* & *in d. l. presbyteri* expresse disponitur sacerdotes non torquendos in alium. vt illud ademptum esse priuilegium obscuris verbis dicendum non sit. ita vt sanè hic locus nihil conuincat.

Sed neque *in d. c. 1. X. depos.* clerici mentio est. sed vir Belial dicitur ibi furtum fecisse, loculos habens conueniendus, non ecclesia. & dicit Pontifex se mandasse illum sub quæstionibus ad rationem poni, etiam, si oportuerit, vinculis alligatum: aiunt glossa, Panorm. Sabar. alij furem fuisse hunc canonicum, nomine Belial: non id dicit Pontifex: ratio decisionim facit, vt dicendum sit fuisse ecclesiæ ministrum, seruum, mancipium, apud quod depositum, personam eius obligare, non ecclesiam dicatur. vt refert Sabarell. in ciuitate Senensi hospitale fuisse, in quo aliquis ad hospitum deposita conseruanda fuerit constitutus. & primis sæculis penes ecclesias, præsertim collegiatas hospitalia erant: præsidentibus ibidem clericis: tales ministros fuisse apud Londonensem ecclesiam cuius Episcopo scribit Alex. III. (cuius tempore ecclesiæ seruos & mancipia affatim adhuc habebant)

bebant) fuisse, de quo ibidem agitur. clericum autẽ aut canonicum fuisse non conuincit textus. nominatum autem fuisse Belial quam minimè verisimile est. cùm nomen dæmonis sit. quæ conuentio Christi ad Belial? *2. Cor.* 6. hinc Scriptura sæpius filios Belial, viros Belial nominat. Semei Dauid maledictione pessima 2. *Reg.* 16. virum sanguinum, & virum Belial nominat: quod rapuerit regnum Saul. eo modo procul dubio accipiendus est Alex. *in d. c.* 1. virum Belial nominasse eum, qui Episcopi thesaurum furatus erat. Dici etiam potest iussu Pontificis, non ex lege seu canone factum, quod in d. c. refertur. quo quid opus, si lege & via regia indici poterat? sed in torqueri prohibitis consulitur, & decernit Princeps. *l. nullus. C. ad leg. Iul. maiest.*

In d. c. si constiterit *X. de accusat.* agitur de sacerdote quidem, sed de facto tantùm, quærendo dicitur, si ad rationem positus, sine cöactione fuerit confessus: non autem permittitur ibi, vt quæstioni subijciatur. quin imo sensus verior videtur, vt ostentata ei tantum fuerint tormenta ad terrorẽ, vt in minoribus solet *l. 1. §. impuberi. D. ad. syllan.* & in torqueri prohibitis admittit Farin. *n.* 104. nam additur, *sine coactione fuerit confessus.* cùm tormenta cogant, & exigant. vt in *d. c. illi* dicitur. sed & *ibid. §. ceterum.* casu quo non ad tempus commendata, sed perpetuo collata ecclesia dicitur, de crimine non conuictum iubet in pace dimitti: non quæstioni subijci. & dicere Interpretes solent purgationem canonicam in vicem quæstionis à canonibus introductam videri.

Denique d. lex presbyteri disertè sacerdotem in alium non torquendum dicit: in inferioribus clericis leges communes vult obtinere, & *in Auth. seq.* sacerdotes periuros in monasterium vult detrudi: inferiores legitimis, seu communibus pœnis subdi. sed multa huiusmodi de clericis à Iustiniano ordinata canones non receperunt: nec vllus vsus hodie admittit clericum vt testem torqueri: & hîc de crimine sacerdoti imposito quæritur, nec est aliquis canon, qui disertè satis admittat, aduersus argumentum *d. l. milites.*

Enimuero quoniam miles ignominiosè missus potest torqueri; *l. milites. C. de quæst.* etiam clericum turpitudine vitæ maculatum posse censet Sabarella. *in c. cum in contemplat. X. de reg. iur.* quamuis fortè rectiùs compararet clericum depositum, & priuilegio exutum, vt in doctore exigit Farin. *n.* 44. quali casu saltẽ iurisdictione abusum non esse iudicem ecclesiasticum ad eculeum quem damnantem aliàs iudicatum ait Chopin. *de sac. pol. l. 2. t. 3. n.* 11. 4. Clericus turpiter viuens an priuilegio exuatur?

Quod enim aiunt eos, qui scelus committunt, dignitate excidere, priuilegioque; non obstat: quia dum quæstio institui per tormenta debet, nondum constat esse tales, vt aliàs oporteret. *l. 1. §. si quis dicatur. D. de quæstion. c. cum secundum.* 19. *De hæret. in 6.* nam alioqui ratio hæc petit principiũ, vt dici solet, & pro caussa assumit id ipsum, quod quæritur.

Porro & ex alio capite infamiam clerici communiter requirunt. quia non præcedente infamia inquiri non possunt. *de qua re in c. qualiter. X de accus.* sed non ideo quicumque infamati, vel inquisiti torqueri possunt. nam nec sine infamia non priuilegiati inquiri possunt: debet tamen differentia manere inter priuilegio donatum, & eo carentem.

De causa nunc & modo torquendi vt agamus; capitalem esse oportet. *l. 1. l. 8. D. de quæst.* vt homicidij in laico *l. 1. § si quis eod.* porro clericus etiam conuictus ob homicidium præsertim non qualificatum, 5. Causa torquendi capitalis.

catum, degradari realiter per canones non potest, & curiæ seculari tradi, vt morti detur; sed presbyter annis 12. pœnitet. *c. si quis homicidium d. 50. c. si quis viduum. c. voluntate. ibid.* nisi fuerit incorrigibilis. & *hoc omnes admittunt*, inquit Farinac. *de inquisit. l. 1. t. 1. q 8. n.* 80. non igitur torqueri potest. ne modus probandi grauior sit præscripto puniendi. quod ab surdissimum foret. *VVesenbec. in paratit. n. 5. de quæst.*

Sed quoniam communius itum est in eam sententiam, vt in causa capitali criminali non tantùm, sed & tam Panorm. quàm Sabarell. *in d. c. 1. X de pos.* etiam in ciuili causa clericum torqueri permittant; vt ibi factum aiunt, cùm tamen de furto tantùm quæreretur, & quidem ciuiliter, ad restitutionem pecuniæ furto ablatæ: in speciali hac causa tamen homicidij non qualificati ę quiorem dicemus opinionem Farinacij, vt torqueri sacerdos non potuerit; præsertim vitæ hactenus inculpatæ, imò laudabilis. *Farin. de indic. & tort. q. 41. n. 9.* saltem tanta sæuitia: quamuis in genere ille rigidè loquatur.

6. Modus lenis, & leuis. De modo igitur torquendi videndum est. Iudex qui clericum vltra modum iubet torqueri, creditur excommunicatus. *glos. & Panor. in c. vniuersitatis. de sent. excom.* & fuisse hìc dicitur sacerdos per triginta quinque horas extensus, & collari ferreo indutus. *vide Sabarell. in d. c. cum in contempt. n. 9.* vbi grauiora tormenta non admittit. & plures *apud Farinac. d. q. 8. n. 17.* etsi ipse satis asperè sentiat, & leuem quiæstionem admittat *d. n. 104.* in torqueri prohibitis. sed sublimitat. *n. 107. & seqq.* sed profecto d. c. 1. *X. depos.* cùm iussit Pontifex furem sub quæstionibus ad rationem poni, tanquam supremum, addit etiam (si oportuerit) *vinculis alligatum:* atqui vincula longè absunt ab equuleo, tormentisque, de quibus quæritur.

Accedit illud D. Pauli quo iubet Episcopum, iudicemque ecclesiasticum, esse *non percussorem:* & quæ eo citat Gratian. *d. 45. c. non liceat. d.* 86. Quare & D. Augustinus *in c. circumcelliones. 23. q. 5.* postquam laudauit Marcellinum, quod coguitionem instituisset *non extendente equuleo, non sulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus*; subdit de eo modo, *etiam iudicijs solet ab Episcopis adhiberi.* sed glossa id accipit in punitionem & pœnam; non cognitionem & torturam. & tunc neque ad disciplinam per laicum, sed clericum aut monachum *iuxta d. c. vniuers.* non carnificē verbera adhibentur. Sed liceat id etiam ad torturam: lenis tamen debet illa esse: quod illic Augustinus cōmendat. *ad hoc enim, addit, & mitissimi homines facinus occultatum diligenter, atque instanter examinant, vt inveniant quibus parcant.* quia, vt idem *ibid. c. vnum. & plectendo & ignoscendo hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur.*

Igitur vt admittamus clerici torturam, quam admitti videtur præsupponere sanctio *pragmatica Clement. VIII. inc. ad tollendas ar.* 10. dum appellationem ab ea admittit, inhibitionemque; sed non nisi visis actis, ex quibus euidenter appareat de grauamine; cum si tortura iure vetita omnino esset; mox appellatio foret recipienda, & inhibitio concedenda: imo sententia nulla esset, ob expressum iuris errorem: lenis tamen debet esse, vt diximus. Ideoque Theologus Romanus *in Cautione criminal. seu de processibus contra sagas dub. 20.* de torturæ tempore *licet Paulus III. Pontifex,* inquit, *in bulla quadam quæ continetur in Bullario 1. part. fol. 471. prohibuerit reum detineri in tortura per longum spatium, vt vnius horæ: nunc tamen mitissimi iudices (nam de seuerioribus ne loqui quidem lubet) tam minimè hic peccare hodie timent,* vt

vt ad horam vnam aut duas dimidias torquere planè solemne fecerint. adeo vt insufficiens nominetur, quæ id tempus non expleuerit. quis hîc subsistet? quis non mori malit, & vel sexcentis mendacijs tantas pœnas redimere? ita ille; & agit tamen cùm quæritur de sagis. quantum exclamaret de clericis, vitæ anteactæ innocentia puris, sacerdotali ordine auctis, & theologiæ laurea claris, de homicidio inquisitis, ad 35. horas continuò extensis? Miseriam sanè iudicialium quæstionum eleganter & Christianè plangit D. Augustinus *de ciuitate Dei l.* 19. *c.* 6. *Quid enim*, inquit, *in sua causa quis torquetur, & cùm quæritur vtrum sit nocens cruciatur, & innocens luit pro incerto scelere certissimas pœnas: non quia illud detegitur; sed quia non commisisse nescitur? ac per hoc ignorantia Iudicis plerumque est calamitas innocentis. &, quod est intolerabilius, magisque plangendum, rigandumque, si fieri posset, fontibus lachrymarum: cum propterea Iudex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentem; fit per ignorantia miseriam, vt & tortum & innocentem occidat, quem, ne innocentem occideret, torserat. Si enim secundùm istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa sustinere tormenta, quod non commisit, se commisisse dicit, quo damnato, & occiso, vtrum nocentem an innocentem Iudex occiderit, adhuc nescit: quem ne innocentem nesciens occideret, torsit: ac per hoc innocentem, vt sciret, torsit, & dum nesciret, occidit.* quod ergo Augustinus ait adeo deplorandum plangendumque, quid est quod Iudicem ecclesiasticum cogat iudicijs suis exhibere? cui non est commissa vindicta criminum publica, cui etiam canones iubent seriò, nec dicis tantum causa, intercedere etiam pro ijs, quos summorum criminum reos ab honorum ordinumque gradibus deiectos tradit Iudici sæculari? cui nec inquirere quidem permittunt, nisi ex præscripto; *c. qualiter & quando. X. de accus.* à Concil. Trid. innouato s. 24. c. 5. denique cui non alius iudiciorum scopus est, quàm salus animarum; quæ equuleo non insidet.

De pœnis.

RESPONSVM I.

An obtineant pœna taciti fideicommissi accommodati incapaci; cùm alteri relinquitur, quod restituatur monasterio?

VT indigno aufertur, quod quis ex tacito fidei-commisso suscepit restituendum ei, quem leges capere vetant. *l.* 18. 23. 25. *D. de his quibus vt indig.* sed, *vt diximus supra de testam. resp.* 4. quæ olim fiscus auferebat, hodie agnatis cedunt. vt & agit hic dumtaxat hæres ab intestato proximus. & dicit per edicta cæsarea hic prohibitum esse manibus mortuis hæreditates, seu immobilia bona acquirere, actus omnes & dispositiones eò vergentes declarari nullas, vt, *cum quid prohibetur, censentur omnia prohibita, per qua peruenitur ad illud*: & *quod non licet via rectâ, non est licitum indirectâ. c.* 39. *&* 84. *de reg. iur. in* 6. præterquam quod ex Concordatis an. 1541. initis inter Carolum V. Imperatorem, vt ducem Brabantiæ, & Episcopum Leodiensem *§. in causis mere.* conuentum fit, vt huiusmodi edicta in suo robore permaneant: donec aliter fuerit ordinatum.

1. Hodie agnatis cedunt, quæ indignis olim fiscus auferebat.

2. Non licet hic immobilia monasterio relinquere.

Infert ergo agnatus irritum esse testamentum, quo reus scriptus est hæres; homo omnino extraneus, omisso vicino sanguine, à moniali ante ingressum monasterij, sub tacito promisso, atque fiducia de restituenda, seu relinquenda

3. Ideoque simulatè quamuis ei relicta sibi cedere cōtendit agnatus.

quenda monasterio hæreditate: seu, supposito tantum hæredis nomine, bonis distrahendis, & precio mo asterio restituendo, & in eam rem multas ex facti circumstantijs præsumptiones adducit.

Enimuero de prohibitione hac cæsarea diximus *in Iur. pont. nou. anal. de for. compet. n.* 10. *& seqq.* ideoque in foro videbitur *plus valere quod agitur, quam quod simulatè concipitur*: adeoque suppositum hære dis nomen non prodesse, vt hæreditas, aut immobilia penes manum mortuam maneant: non magis, quàm si ipsi expresè essent relicta. quo casu an precium debeatur manui mortuæ, an ad tempus momentaneum illa acquirere, & mox distrahere possit, ibidem quæsiuimus.

4. Sed pro templo monasterij moniali ũ, iuxta Cõc. Trid. in vrbem translati, via recta & indirecta vt relinqui liceat vendenda.

Cæterùm hoc in casu quæ adferuntur præsumptiones, eò solum faciunt, vt videatur institutus hæres, vt bona diuendat, & ex precio soluantur impensæ templi monastici, sub ea fiducia ædificati cœnobio sanctimonialium *iuxta Concil. Trid. s.* 25. *de regul. c.* 5. in vrbem translato, quod in admissione Concilij hic exceptum non est; ideoque si qua id viderentur vetare edicta, hodie obstare hic nõ possent, & ne quidem expresè testamento mandari immobilia vendi, & precia monasterio numerari prohibent. quæ simplex via est, & minùs calumnię, quam parit simulatio, subiecta: præsertim in causam huiusmodi fabricæ. ideoque nec tacitũ fidei-commissum precij, nec simulatio aliqua hìc posset obesse, cùm res non penes monasterium remanere; sed distrahi, & precia dumtaxat in permissas necessitates monasticæ translationis conuerti intenditur.

5. An hic agnatus legato excidat?

Consequenter dicendum est, omissis ijs, quæ ad d. præsumptiones pertinent, validum esse testamentum pronuntiandum. sed an agnatus ex eo legatum sibi factum consequi possit, quod nisus est impugnare? *quoniam de iure disputauit,* inquit lex 24. D. *de his quib. vt indig. non iudicium impugnauit aut accusauit, retinet defuncti voluntatem.* nã neque falsum testamentum dixit, neque factum contra officium pietatis. *vide quæ citantur ibid. & in c. ex eo. de reg. iur. in* 6. Quippe arguit dumtaxat conditum esse aduersus legum edictaliũ prohibitionem, sub pœna nullitatis latam; & formã edicti an. 1611. ar. 12. sub eadem pæna præscriptam, non esse seruatam: vtique quod in instrumento non habeatur testatricem testesque interrogatos esse, an scirent scribere? cum edicti forma ad malignitates euitandas præscripta, ita sit seruanda; vt minimæ rei omissio actum nullum reddat; neque per æquipollens expleri possit. *Roland. à Val. vol.* 3. *cons.* 30. *n.* 1. 2. 3. 4. *& seqq. Dec. cons.* 466. *n.* 19. & in casu non seruatæ formæ, testamento ab edicto præscriptæ, etiam quoad huiusmodi interpellationem. Charond. *Resp. l.* 3. *resp.* 49. *l.* 4. *r.* 13. *l.* 10. *r.* 86. *l.* 13. *r.* 63. *Pandect. Iur. Gall. l.* 3. *c.* 1. hæc enim de iure tantùm est disputatio an iusta ac sollemnis sit ea mentis testatio; iniuria non afficit testatricem; neque eius iudiciũ vt inofficiosum, aut aduersus iustitiam peccans, accusat. & quidem interrogationis omissionem ex Principum interpretatione ad nullitatem facere diximus *in Iur. pont. anal. de test. n.* 26. *In Consult. can. cons.* 4. *eod.* sed & *supra de testam. r.* 3. diximus certam formam interrogandi, vt in stipulationibus, seu verborum obligationibus, præscriptis verbis non esse mandatam: sed neque iussã est annotari testatoris, testiumue responsio: sed tantum siue sciant siue nesciant, siue queant siue nequeant scribere, id annotari. quare sufficere in vno casu hæc verba, *declarauerunt se nescire scribere:* in altero; *testatorem testesque cum notario subscripsisse.* priori enim ex responso inferri interrogationem: posteriori;

6. Nullitatem instrumenti arguens iudiciũ defuncti non oppugnat.

7. Nullitas obiecta, quod testatrix testesue rogati non referantur an scribere possent, qui à notario asseruntur subscripsisse, vt non obsit.

riori; ex actu inferri potentiam. quare qui interrogat, an placet scribere; simul implicat, an possit: & non tam per æquipollens, quàm re ipsa hîc subest interrogatio, & illius annotatio in vtroque casu: & satisfactum est fini edicti, quem proloquitur, *vitandi dubij, & falsi.* quem imprimis spectandum, non verborum aucupia, etiam probant arresta à Charunda vbi suprà citata in hac ipsa materia. itaque hæc disputatio de iure est; non accusatio iudicij defuncti. qui cum non possit facere quin leges in suo testamento locum habeant; non præsumitur velle: ideoque non iudicium illius agnatus oppugnat; sed scripturæ formam: non illi iniuriatur; sed, an leges secutus sit quærit: eoque in illa disputatione victus, legato non excidit.

8. Agnatus qui defuncti iudiciũ non accusat legato non excidit.

De pœnitentiis & remissionibus.

RESPONSVM I.

De approbatione sacerdotum, ad audiendas confessiones, & reprobatione.

1. Non approbatus non potest confessiones excipere secularium.

DEcreuit Concilium Trid. *s.* 23. *c.* 15. nullum sacerdotem nisi parochiale beneficium obtinentem, aut ab Episcopo approbatum posse confessiones audire secularium. De approbatione loquitur Concilium; de approbationis reuocatione nullam facit mentionem. illius ergo decisio ex iure communi sumenda est. eo declaratum est *in c. accepimus. X. de ætat. & qualitat. præficiendor.* Episcopum qui aliquos approbauit, eosdem reprobare non posse; *nisi forte*, inquit, *postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos.* quæ exceptio causæ cognitionem requirit; non ex libito permittitur. *vt diximus in Consult. can. de priuil. cons.* 5. cùm etiã maximè amouibiles regulares ab administratione remoueri non possint ex causa infamante, & tanquam indigni; nisi causâ cognitâ, probataq; *vt latè diximus in Iur. Pont. nou. anal. de regul. n.* 46. vt Rei hîc dimissi pro suo demerito vbique contenduntur; sed causam cognitam esse, probatamque nullibi adiungitur. sed omnis fuisse videtur defensa monasterij exemptio. quæ indignum quem non reddit. cùm vnusquisque ad defensionem iuris ecclesiæ suæ naturâ obligetur. si autem moderamen inculpatę tutelæ excessum est; non mox ideo quis fit indignus; sed & hoc causæ cognitionem, & iudicis arbitrium exigit. & propterea *apud Barbos. in Collect. DD ad Conc. Trid. s.* 23. *c.* 15. *n.* 50. Vrbanus VIII. decreuit, vt noua reprobationis causa, nõ quælibet assumatur; sed quæ ipsam confessionis materiam concernat. *per Breue.* 30. *Ian.* 1629. quò tamen reduxit S. Cong. 30. *Aug.* 1630. si scandalosè & inhonestè viuant approbati, aut delictum committant. *Barbos. ibid. n.* 61.

2. Nec hodie regulariũ mulierum.

3. De reuocatione Concil. nõ loquitur, sed de ea ex iure respondendũ.

4. Quod vbi eam permittat?

5. Quid hodie de causa reuocandi statutum sit ab Vrbano VIII.

De approbationum huiusmodi reuocatione sæpe apud Interpretes Concilij Trid. quæsitum est: & quidem feruidè admodum disputatum in diœcesi Toletana, cùm illius vicarius pluribus simul regularibus approbatis sine nouo examine, seu reprobatione, auditionem confessionum interdixisset. super qua re Discursus exstat *ex Hispanico in latinum versus à Petro du Fay Doctore theologo prædicatore editus Gandaui* 1636. In eo discursu referuntur plurima regularium priuilegia: atque inter cætera Clementis VII. vt semel præsentati non teneantur amplius præsentari: Pij V. bulla *incip. Romani. volumus*, inquit, *eos, qui semel ab Episcopis suis præuio examine approbati fuerint; ab eodem Episcopo iterum non examinari: ab Episcopo autem successore, pro maiori conscientiæ suæ quiete, examinari de nouo poterunt.* quæ bulla

6. Quæ interpretatio Cardinalium?

la reuocata non est per Gregoriũ XIII. vt ad illam docet in compendio bullari Flauius *Cherubin. & Quaranta in sum. bul. v. confessor.* vbi citat declarationem Interpretum hanc; *Congregatio Concilij censuit, Regulares ad audiendas in ciuitate & diœcesi secularium confessiones semel ab Episcopo prævio examine approbatos, iterum ab eodem Episcopo non esse examinandos. Cæterum à successore posse vtique examinari, iuxta constitutionem sanctæ memoriæ Pij V. datam id. Augusti. Pontificatus illius anno sexto, quæ à felicis recordationis Gregorio XIII. non est reuocata, per reductionem priuilegiorum regularium ad terminos Concilij Tridentini.* quippe *vt diximus*, Tridentinum de approbationis reuocatione non statuit.

Plures alias interpretationes in eandem sententiam idem Discursus recitat: sed præ ceteris eximiam *relatam à Piascecio in prax. nou. p. 2. c. 1. §. 2. in fin. his verbis; Cum sacræ Congregationi Cardinalium, negocijs Episcoporum, & regularium præpositorum, innotuerit confessarios regulares grauiter conqueri, quod ab Archiepiscopis, Episcopis locorum Ordinarijs, ab audiendis confessionibus quauis de causa indiscriminatim suspendantur, & propterea sæpe contingere, vt ab ijsdem Archiepiscopis, Episcopis, & locorum Ordinarijs, omnibus simul vnius conuentus confessarijs, confessiones audiendi facultas adimatur; Illustrissimi eiusdem sacræ Congregationis Patres, rati vix fieri posse, vt hæc sine scandalo, magnaque animarum pernicie contingant; re maturè perpensa, ad omnem scandali materiam submouendam, & quo magis spirituali piarum mentium consolationi consulatur: statuunt & decernunt; Archiepiscopis, Episcopis alijsque locorum Ordinarijs, ad quos confessores approbandi ius spectat, confessarios regulares aliâs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis confessionibus suspendere minimè licere; nisi ex noua causa, eaque ad confessiones ipsas pertinente: aut ob non seruatum interdictum ab ipsis Ordinarijs positum. Statuunt*

7. Non simul vnius loci omnes reuocari possunt.

insuper eosdem Archiepiscopos, Episcopos, locorumque Ordinarios confessiones audiendi, omnibus simul vnius conuentus regularibus confessarijs, eadem sacra congregatione inconsulta nullo pacto adimere posse. Quod quidem decretum; vt ijdem Illustrissimi Patres oppertunum & necessarium duxerunt, ita inuiolabiliter iubent obseruari. Romæ 20. *Nouembris* 1615.

Quod porro ibi dicitur de interdicto non seruato, refertur ad *c. 12. §. 25. de reg. Conc. Trid.* non verò ad abrogandum c. cum *dilect. de relig. dom.* vbi censuræ nullæ declarantur, latæ ab Ordinarijs in exemtos, aut post appellationem. Reuocatio porro, de qua agitur, est omnium simul eiusdem Conuentus confessariorum.

Habet & alteram declarationem *adductam ex Confectio in sum. tit. 17. c. 4. Regulares*, inquit, *qui ad confessiones audiendas generaliter ab Ordinarijs, eorumque examinatoribus idonei reperti & approbati fuerint; generaliter quoque absque aliqua limitatione temporis, certorumue locorum, aut generis personarum admittantur in diœcesi propria. De cæteris verò, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti; arbitrio Ordinarij relinquitur.*

8. Simpliciter idonei sunt simpliciter approbandi.

Est & alia *apud Barbos. vbi sup. n.* 54. debere Episcopum simpliciter idoneum, simpliciter approbare. Idem Discursus *§. vnic. fol.* 41. latè deducit clausulam concessæ facultatis *ad beneplacitum* duraturæ, ex stylo & consuetudine inseri solitam, nihilominus esse perpetuam. quod saltem recipi potest, vt subsit arbitrio boni viri, quod non nisi ex causa noua, & numquam ex infamante, nisi cognita & probata, reuocationem admittet.

9. Approbatio ad beneplacitum vt sit intelligenda?

10. In exemtis functus officio Ordinarius eos approbando, an dein reprobare possit?

Sed & ipsum Concilium Trid. *d. c. 15.* approbationem, qualis ibi requiritur, dum quis idoneus iudicatur, dari iubet: *gratis*, inquit, *detur.* vbi duo coniunguntur: vt & detur, & gratis. quod Concilij mandatum quoad exemptos delegationem

gationem facit: delegatus autem mandati fines diligenter seruare debet. *c. super. & tot. tit. X. de off. deleg. l. 5. D. mand.* & delegati officium exspirat cùm functus est officio: *c. venerabili. c. literis. X. de off. deleg. v cum iam suo functus esset officio* ideoque post approbationem finitum est diœcesani officium in exemtis; nec iam potest probatos reprobare: & probationis commissæ fines ita debet seruare; vt simpliciter idoneos approbet simpliciter: neque conditiones vllas sibi non commissas adijciat. *d. c. super &c.*

12. Regulare curatum beneficiũ habentes comparandi parochis.

Quod autem hîc insuper de Confessore generali monasterij Ordinis S. Saluatoris dicitur esse argumentandum, sicut de sacerdotibus sæcularibus; cùm accipat Iurisdictionem in moniales, & approbationem ab Episcopo; non sicut de Mendicantibus, qui à Papa: delegata autem iurisdictio sit reuocabilis à delegante: Respondeo claudicare talem Confessoris generalis, & sacerdotis secularis delegati comparationem: & rectiùs illius comparationem institui cum seculari parocho, imò prælato; cuius approbatio, nisi ex secuta indignitate, reuocari; aut iurisdictio, quæ ex officio tanquam ordinaria competit, nequit auferri; nisi ex causis iure expressis, ritè cognitis. *c. si constiterit. c. accedens. X. de accus.* sed neque substitui quilibet potest huiusmodi Confessori. sicut neque beneficium regulare, *c. cum causam. X. de elect.* prioratus *c. ea quæ. 8. X. de stat. monach.* aut prælatura infra Episcopatum, *c. nullus. 28. de elect. in. 6. clem. 1. eod.* vel præbenda regularis conferri potest nisi regulari: *Trid. s. 14. c. 10.* vbi neque arandum dicitur in boue & asino. *d. c. 10.* & porro si negetur hunc, de quo agitur, Confessorem fuisse titulo beneficiali; sed sola delegatione; delegati iurisdictionem cessare ex arbitrio delegantis: *l. Iudicium. D. de Iud.* redit tamen solutio; vt iustum illud esse debeat; ex causa noua, ad confessionem pertinente; non infamante, nisi cognita & probata: & quæ de exemtis mox diximus, & de non omnibus simul reuocandis. *Vide quæ diximus supra de maiorit. & obed. r. 1. de regular. r. 8.*

RESPONSVM II.

Mulieri vt prædicatio sit interdicta?

1. Quibus prædicare permissũ?

VT soluere & ligare super terram, quod in cœlo ligatum sit, aut solutum; ita & prædicare euangelium, & docere omnes gentes apostolis successoribusque demandatum est. *Marci c. vlt. Matth. c. vlt.* ita quidem vt non tantùm laicis interdictum sit publicè de fide disputare: *c. 2. §. 1. de hæret. in 6.* & prædicare: *c. sicut. X. de hæret.* sed etiam neque omnibus clericis id sit permissum. *c. adijcimus 16. q. 1.* nisi cuipiam specialiter delegetur. *Nauar. cons 7. de off. deleg.* hodie solis fere sacerdotibus vsitatum. *iuxta d. c. adijcimus.* olim quàm nunc frequentius diaconis commissum. sed commissum. nam *quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* iuxta apostolum. *c. cum ex iniuncto. X. de hæret.* fuit nonnunquam & laicis olim, sed clericis tamen rogantibus, docere permissum. *c. mulier. d. 23.* at verò ex Bulla Leonis X. nulli hodie; nisi ex licentia superiorum. & ex Concilio *Trid. s. 5. c. 2. s. 24. c. 4* nemini, nisi ab Episcopo approbato, concessum prædicare.

2. Nullatenus mulieri.

Quare multò maximè interdictum est mulieribus, quamuis doctis, id sibi muneris arrogare; docere, aut prædicare. *d. c. mulier d. 23.* vt D. Paulus 1. *ad Corinth. c. 14. mulieres*, inquit, *in ecclesijs taceant. non enim permittitur eis loqui. turpe est enim mulieres loqui in ecclesia.* quocirca & Clemens V. *in clem. de re-*

lig.

lig. dom. mentis insaniam vocat quod beginæ quædam Alamanicæ de summa trinitate, ac diuina essentia disputarent, & prædicarent: easque idcirco damnat. & itidem *c.* 1 *in extrauag. Ioann. XXII. eod. tit. & demum Ioann. XXII. in c. 1. eod. in extravag. commun.* beginas, quæ, præter cæteras virtutes, curiositatem disputandi, & authoritatem seu temeritatem potius prædicandi nullo modo sibi vsurpant, demum admittit. denique
3. Quamvis abbatissis. Innoc. III. *in c. noua de pœnit. & remiss.* damnat abbatissas quæ legentes euangelium præsumunt publicè prædicare, & criminum confessiones audire. quia *licet*, inquit, *beatissima virgo dignior & excellentior fuerit apostolis vniuersis, non tamen illi, sed istis Dominus claues regni cælorum commisit.* quippe & iure ciuili ob honestatem publicam fæminæ ab omnibus officijs publicis remotæ fuerunt. *l.2. D. de reg. Iur.*

4. Non tamē priuatam inter suos monitionē facere. Dicitur autem *publicè*, ne quis existimet superioribus monialium priuatas v. g. in Congregatione capitulari, vetari adhortationes ad virtutes, ac reprehensiones vitiorum: quorum in subditis etiam correctio ipsis competit, œconomica authoritate: qua pater & mater-famil. liberos & famulitia rudimenta fidei docent; vitia corripiunt, virtutes instillant: qua præceptores discipulos, magistri scholares erudiunt. *Syluest. in summa. V. prædicare.* alioquin Innoc. III. in Concilio Lateran. etiam priuatim prædicare prohibuit sub pæna excōmunicationis, illis qui prohibiti vel non *missi* fuerint, præter authoritatem à Sede apostolica, vel catholico loci Episcopo susceptam.

Ex quibus liquet temerè præsumpsisse L. superiorem beginarum in ecclesia, in Sede, ianuis apertis, neutrius sexus personis exclusis, multis non suis præsentibus, ex libro tam impresso, quàm manuscripto, scedis & compositione propria, atque etiam memoriter dixisse: excessa vtique forma priuatæ suarum commonitionis: & properea ad terminos accessisse beginarum in d. Clem. 1. damnatarum. præsertim cùm nec in pulpito liceat legere, nisi ijs, qui ab episcopo lectores sunt ordinati. *c. non liceat. d.* 92.

RESPONSVM. III.

De correptione publica, atque pro concione.

Conuenitur parochus iniuriarum, atque ad palinodiam, quod pro concione dixerit adesse quosdam, qui iurauerint iura ecclesiæ, viduarum, pupillorum defendere, qui ipsi bona ecclesiæ inuadant: alios, qui etsi ex iuramento teneantur obsistere; tamen tolerent. vt, etsi neminem nomine tenus expresserit, nemo tamen nesciret agi de Burgimagistro: quo cū quæstio erat de finibus agri illius, & ecclesiæ; & sepe transplantata, vt cōtendit parochus, in fundū ecclesiæ: & scabinos designari, qui debuerint impedire motū terminorum, seu curare restitui illos in pristinum locum. Respondit parochus non intendisse se in aliū dicere, quàm in Burgimagistrum: eumque pluries à se monitum esse, nec emendatum: publicè peccasse; eoque peccatores publicos publicè esse corripiendos; adeoque pro concione fecisse id Christum *Matth. c. 2. ad fin. & c.* 23. & facere debuisse ostendere D. Thomam 3. *part. q.* 42. *art.* 20. fecisse & Ioannem Baptistam: *Marci c.* 6. Chrysostomum Eudoxiam monuisse, ob ademptum Calitropæ agrum: & Stanislaum Boleslai notam libidinem publicè arguisse: se itidem ex officio fecisse; non iniuriandi animo. — 1. An parocho permissa?

2. Publica peccata palam corripienda. Monet sanè Apostolus 1. *Tim. c.* 5. publicè peccātes palam esse cōripiendos. & D. Augustinus, *corripienda*

pienda sunt, inquit, *coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus*; *ipsa verò corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. c. si peccauerit. vers. ergo. 2. q. 1.* Vnde ira Dei prouocari dicitur, cùm prædicator delinquentes palpat, non corripit; &, sacerdotalis veritatis immemor, non vult complere, quod scriptum est; *peccantem coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. c. sed istud. dist.* 45. quare & *in c. 1. X. de pæn. & remiss. manifesta*, inquit, Alexander *peccata non sunt occultâ correctione purganda.* quibus inhærens Concil. *Trid. s. 24. c.* 8. publicè peccanti condignam pro modo culpæ pænitentiam publicè vult iniungi: vt quos exemplo suo ad malos mores prouocauit, suæ emendationis testimonio ad rectam reuocet vitam. specialiter tamen permittit Episcopo, vt hoc publicæ pænitentiæ genus in aliud secretum possit commutare, quando ita magis iudicauerit expedire.

3. Confessarius an publicam pœnitentiã imponere posit?

Quamuis autem illum Concilij locum rectè Nauarrus *in Man. c. 8. n.* 10. censuit non spectare ad pœnitentias sacramentales; neque agere de confessarijs, qui inuitis etiam pro publicis delictis non possint imponere pœnitentiam publicam; idque latè probat *in Comment. ad cap. sacerdos. de pæn. dist. 6. n.* 86. *& multis seqq.* sed intelligendum illud esse in foro mixto exteriori; non vero interiori: eoque compellari ibidem Episcopos, non confessarios: quoniam tamen Concilium *ibid.* subiungit de instituendis pœnitentiarijs; per causæ continentiam non videntur excludi omnino confessarij, vt consentientibus, prudenterque persuasis publicam possint imponere pœnitentiam, *vt Nauarr. d. n.* 10. *&* 98. *&* 100. *in dictis locis*, vel extra confessionem in inuitos. vt procedit c. in capite *quadrages. dist.* 50. *ibi*, inquit, *adesse debent decani, id est Archipresbyteri parochorum, & presbyter pænitentium, qui eorundem conuersationem diligenter inspicere debent, & secundùm modum culpæ pænitentiam per præfatos gradus iniungere. vide Canones pænitentiales, & Augustinum hom. vlt. lib. 50. homil.* nam & parochis quadantenus externa iurisdictio tributa est. *c. cum ecclesiarum. X. de off. ordin. vid. Cucchum in Inst. maior de presbytero paroch. n.* 11. *& seqq.*

Tamen rectè D. Pauli locus de prædicatoribus accipitur: vt in peccata publica publicè inuehantur. ex eo quidem zelo, cui non desit prudentia: nec alia passio misceri videatur: sed appareat odio tantùm peccati, nullatenus autem peccatoris sermonem institui: malos mores argui, bonos tueri, virtutes prædicari, vitia reprehendi. vt exigit Concilium *Trid. s. 5. c. 2. s. 24. c. 3. 4. 7.* & quamuis aliqui pungantur, qui malle deberent veriores, quàm disertiores audire sermones; *c. sedulo. dist.* 38. eoque infestent Doctores; non tamẽ hi propterea debent à recta æmulatione, & bona intentione recedere: scientes quia beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. *c. scimus. dist.* 43.

4. Prædicator in concione potest publica peccata corripere.

Enimuero prædicatorem, parochumque publicè peccantes redarguentem, prudenter & circumspectè versari oportet. *arg. c. 3. s. 6. Conc. Trid.* quamuis enim officij ratio & disciplinę causa quem excuset, vt iniuriarum non teneatur: *l. item queritur. §. Iulianus. D. locati.* præsertim dum rei-publicæ interest delicta corripi: *l.* 33. *D. de de iniur. vbi glossa in verb. contumelia plures citat, & speciatim l. 13. §. quæ iure. D. de iniur. quæ iure*, inquit, *potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent*: tamen *si quid magistratus per iniuriam fecerit, vel quasi priuatus, vel fiducia magistratus, iniuriarum potest conueniri. l. nec magistratibus. D. de iniur.* adeòq; & qui disciplinam voluit exercere, de excessu punitur. *l. 7. D. ad leg. Aquil.*

5. Sed prudenter.

Aquil.l.7.§.1.& tot.tit.D.eod ad legem Aquil. Quomodo Nauarra *de restitut. lib.2.c.4.n.64.& seqq.* tradit, quando correptioni admiscetur ira, & despectus in proferendo, si graue est quod profertur, ex verbis, & modo loquendi, ira, & despectu proximus notabiliter contristetur, & iniustè; rarò excusari à mortali. *ex D. Thoma, Nauarro, Caietano. si quis iratus*, inquit Fabianus, *crimen aliquod cuilibet temere obiecerit, conuicium non est pro accusatione habendum. c. si quis. 2. q. 3. omnis*, inquit Cicero, *animaduersio & castigatio contumelia vacare debet.* & multò maximè dum superiores alicuins crimen corripiunt, si non in illud ipsum crimen dicant, sed aliud improperant, conuiciari eatenus censentur. *Nauarra ibid. n. 67. cum enim*, inquit, *de eo vitio non agatur, eo tempore, iam non vt Iudex, sed vt priuata alia persona dehonestat subditum in eo, in quo non est subditus, nec eius foro subiectus.*

6. Ex zelo, nō admixto alio affectu.

7. Alioquin pœnis subiacet.

Quare clem. 1. §. 1. *de priuil.* proponit maledictionem ęternam ijs, qui prælatis detrahunt in concione. & Concilium *Lateranense sub Leone X. sess. 1. decret. incip. supernè.* eosdem excommunicat. & S. Carolus Borromæus *p. 1. Instruct. pastor. c. 11.* monuit ne concionatores magistratus ciuiles obiurgent, aut asperiùs insectentur. idem statuerat Concilium *Coloniense an. 1539. art. 16. Vitanda*, inquit, *est manifesta reprehensio vtriusque potestatis, tam ecclesiasticæ quàm ciuilis. Dijs non detrahes, & Principibus populi tui non maledices. Exod. c. 22.* & Nauarr. *in Man. c. 25. n. 42.* cauendum tradit concionatoribus, ne in aliquem nominatim dicant. nominatim autem in aliquē dici etiam intelligitur, quando ita quis describitur, vt facile dictum de eo intelligatur. *§. nominatim. Inst. de exheredat. lib. 1.*

8. Peccator vt publicus sit & scandalosus & incorrigibilis requiritur.

Ad eum modum vt in aliquem dicatur, rectè doctores exigunt, vt peccator sit publicus; & scandalosus. Haræus *ad D. Pauli locum ex Theophyl. peccantes coram omnibus argue, hoc est perseuerantes in peccato, & quos inquirendo deliquisse inueneris, argue seuerè: quomodo igitur Dominus, si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum? atqui & illum in peccatis perseuerantem permittit publicè argui. imò & generatim offenditur, si is, qui ab omnibus peccasse cognoscitur, non arguitur. sic Theophyl.*

9. Correptio seuera sit.

Sic & Chrysostomus *ad Apostoli, locum vt temerè*, inquit, *& indiscusse iudicare perniciosum est, ita manifesta peccata non prosequi viam aperit ad audenda facinora. argue*, inquit, *non vtcumque; sed seuerè: ita enim & alij metuent.*

10. Præsertim in pluries correptis. non correctis.

Seuerè ergo reprehendendi sunt publicè, qui pluries priuatim moniti, emendare se nolunt. quasi incorrigibiles demum, si tamen sic speretur emendatio. *Homobonus de Bonis tract. 15. c. 2. q. 2. v. 4. de exam. eccl.* vt de Cretensibus Paulus *ad Titum c. 1. increpa illos durè, vt sani sint in fide.* & Isaias *c. 58. clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam: & annuncia populo scelera eorum.*

11. Certa sit delicti veritas.

Sed & oportet vt sit & certa veritas, & publica. nam si aliqua tergiuersatione celari possit iniquitas, de ea cognoscendum & decidendum est, antequam publicè vel Iudex quidquam statuat, vel concionator debacchetur. *c. nouit. X. de iud. ad fin. in verb. cognoscant vtrùm iusta sit querimonia; quam contra eum proponit coram ecclesia Rex Anglorum, vel eius* (Regis Francorum) *exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam.* sic etiam in denuntiatione aduersus matrimonium de exceptionibus & causa cognoscitur. *c. ad dissoluendum X. de despons. impub.* neque ante sententiam abstinendum est ab eo, quem reū putamus. *22. tot. q. 3.* vide Augustin. *d. c. si peccauerit. & seqq. & homil. vlt. l. 50. hom.* vbi ait ecclesiam neminem excommunica-

re, nisi sponte confessum aut in iudicio conuictum: & sermonem instituit de publicis correptionibus. adeo, vt quantisper quis se negat peccasse, rem alienam inuadere, *vt in d.c.nouit.* & paratum se offert subire iudiciũ ecclesię, mandatum, ac Iudicis sententiã sequi, nondum locus esse videatur prædicationi, & correptioni publicæ, quia nondũ certũ est publicè peccatũ, dum adhuc sub Iudice lis est.

12. Soluitur obiectio scandali. At scandalum existimant sequi quidam, ex huiusmodi publica prædicatione; sed dicendum est, suppositá certá veritate delicti, & per illud scandalo, & solo in concionatore zelo, eoque prudente, & circũspecto; exemplũ Christi solutionẽ adferre. *Matth.* 15. vbi discipuli dixerunt Christo; *scis quia Pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt?* & ille respõdet; *sinite illos; cæci sunt, & duces cæcorum. nonne,* inquit Chrysostomus loco mox relato, *maius scandalum facit corã omnibus arguere. minime id quidem; magis enim scandalizantur, si peccata non ignorantes nullum inferri videant cruciatum.*

13. Insitatæ praxis. Videbitur etiam hæc publica concionatoris reprehensio esse contra praxim hodiernam; neque hæc tempora ferre veterum canonum, & antiquæ disciplinæ medicamenta: sed S. Carol. Borom. *in Orat. Concil. prouinc. 6. imo vero ardentius,* inquit, *progrediamur, quoniam hæc vna medicina præstantissima est, maximeque oportuna ad remedium, vt quibus olim rationibus disciplina christiana sata, & propagata fuit, ijsdem ipsis & instauretur, & conseruetur.*

14. Modò adsit grauis & insolita causa. Nihilominus hodie concionatoribus magna publicæ correptionis ansa ablata est, dum, magis quam initio ecclesiæ, liberè & palam iudicia ecclesiastica exercentur: vt sic inquisita per Iudices puniantur. eoque in multis locis statuta sunt Synodalia, vt parochi si quos habeant in suis parochijs publicos peccatores, eos deferant; vt à Judicibus ecclesiasticis corrigantur lite instructa, ad sententiam, & pœnas oportunas perueniatur. *In corripiendis magistratibus,* inquit d. Concil. Col. ar. 17. *correctioni quoque fraternæ locus est, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodem: dicebat enim Herodi, non populo, Nõ licet tibi habere vxorem fratris tui. quod si nihil promoueas, postulanda, & expectanda prouisio Prælatorum, ac maiorum magistratum est. qui si dissimulent, etiam consultum magis, vt vltra remittatur ad Deum; quam vt tantùm scandalum inde deterius subsequatur.* adeo vt si quis eo præscripto omisso sine insolita causa pro concione debacchatus fuerit, nõnullum argumentum præbeat zeli saltem indiscreti; si non animi iniuriandi, in nondum euidentibus delictis. *ex d. c. nouit. X. de iud.* & faciliùs teneatur probare abesse animum conuiciandi. *arg. legis si non conuicij. C. de iniur. vide Nauarram d. c. 4. disp. 7. n. 95. & seqq.*

Id quidem verum est, eum qui in officio, dignitate, functione publica est, non præsumi iniuriæ, sed functionis causa quid dicere, vel facere. *vt latè diximus etiam in parocho in Consult. can. de iniur. consult.* 2. præsertim in suggestu (quia est cathedra veritatis, non locus iniuriarum) sed in dubio: at verò si excessus deprehendatur, si nulla officij necessitas, oportunitasue, nec aliæ iustæ causæ exegerint; abesse conuiciandi animum probare debebit. *d. l. si non conuicijs. diximus ibid. consult.* 1. 15. Quando in dubio excusatio fit ab iniuria.

Itaque parochus noster officij limites excessit. qui in prædicatore exigunt, ne qua scandala seminet. *Conc. Trid. s. 5. c. 2.* neque dicat, quod tendere posset ad offendiculum aut ruinam. excessit in eo, quod modum corripiendi non seruauerit. quippe neque certum crimen est, neque notorium illius, in quem inuectus fuit. contenditur siquidem super limitibus, & adhuc 16. Non præbito scandalo seu offendiculo, an ita hic processum?

adhuc sub Iudice lis est, vter suos in agrum vicinum protenderit. & quamuis parocho quidam iurisconsulti responderint, vicinum inuasisse limites, partemue agri ecclesiæ; non tamen illorum responsum rem facit iudicatam, aut certam; minùs notoriam. cùm & actor Iurisperitorum pro se habeat responsa. & plerique testium asseruerint se nescire à cuius parte stet iustitia. aliter se habebat correptio Ioannis Chrysostomi, cum certò constaret, & palam, Callitropæ agrùm esse, quem ademerat Eudoxia.

Accedit quod Episcopus de dissensione & controuersia informari voluerit per Archipresbyterum, qui visitato agro cum agrimensore, & pluribus testibus vtrimque subministratis, iudicauerit apparentius ius esse aduersus ecclesiam; eoque Episcopus componi negotium voluerit: si autem certum & manifestum erat delictum Actoris; debuit iubere publicè illum corripi potiùs, quàm rem componi. nisi per hoc etiam iudicauerit hoc in casu non expedire publicam correctionem; sed vertendam illam esse in priuatam monitionem. quod Episcoporum iudicio committit Conc. *Trid. d.c.* 8. *s.* 24. & Concilium prouinciale Mechlin. *1. de sacram. c. 6.* compellat Episcopos, non parochos; vt in notoriis delictis publicam pœnitentiam in vsum reuocent. vt omittamus exilitatem rei, quæ vix ascendat ad tres florenos, & peperit quàm maximas turbas. vt ad Dei honorem non profecerit huiusmodi publica correptio; quod requirit vbi supra Homobonus; neque satis sit delatum Superiori seu ecclesiæ; quæ potius elucet in Episcopo, quàm parocho. præsertim cum illius ipsius cum correpto est controuersia, etsi de bonis ecclesiæ.

Quod si autem requisita certi, publici, & scandalosi delicti deficiant in principali quæstione; quæ tangit Burgi-magistrum; multò magis deficiunt in scabinis correptis de tolerantia delicti, quod ex iuramento deberent impedire. quippe & coram illis lis adhuc pendebat; multò minùs probatum est illos certiores fuisse redditos; minus quasi de publico & scandaloso, lite nondum integrè instructâ. imò potius contrà, cùm viderent Archipresbyterum magis sentire pro actore; & Episcopum compositionem suadere. ideoque quàm primum respondit parochus se non intendisse in scabinos dicere; sed allusisse ad modum dicendi S. Pauli, qui ad Corinthios *ep. 1. c. 5.* de incestuoso eos reprehendit, his verbis; *& vos non magis luctum habuistis, vt tolleretur de medio vestrum qui hoc opus fecit.* sed interest; nam incestuosi crimen & certum, & publicum, & scandalosum erat; publicè ductâ vxore patris, quod nec facerent gentes; quod excusationem nullam habebat. hic delicti certitudo non est; minus publica. quamuis factum non sit in occulto; sed iustitia, vel iniustitia facti.

Excessit ergo parochus. Concilium Trid. quidem *s. 5. c. 2.* rectè iubet vt Episcopi *curent; ne quis prædicator vel ex falsis informationibus, vel aliàs calumniosè vexetur.* ideoque quamuis hic deprehensus est excessus parochi: cum tamen & in aduersarijs quoad modum institutæ actionis, & multiplicandos sumptus, etiam est aliqua vexatio: si non calumnia: illa etiam est punienda. *l. vlt. §. 1. C. de appell.* 16. Prædicatores defendendi à calumnia.

De modo igitur satisfactionis videamus. clericus maledicus cogitur ad postulandam veniam. *c. clericus. dist.* 46. &, vt non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; ita neque crimen infamationis. *Anchoran. in reg. peccatum de reg. iur. in 6.* quia raptoribus deteriores sunt detractores: & damnum famæ maius, quàm bono- 17. Si tamen excesserint, quomodo corripiendi?

 rum.

rum. *c. deteriores. c. summa. 6. q. 1. l. Iul. D. si quis omiss. caus. test. l. infamia C. de decret. lib.* 10. si ergo falsum crimen fuit obiectum, vix est vt sine palinodia fieri possit restitutio. ideoque vsu vbique frequentissimo, & etiam Ordinatione Caroli V. in Imperio recepta est actio reclamatoria; seu qua pe-
18. Si falsum dixerint, omnino palinodiâ.
titur reuocatio iniuriæ. *Mynsing. ad § in summa. Inst. de iniur. & cent.* 2. *obs.* 98. quæ etsi iure ciuili non adeo sit expressa; canonico tamen videtur agnita. *in c. quidam maligni. in verb. sin autem potuerit docere quæ dixit, vel certè sciens se non posse, quæ scripsit ostendere, errorem suum fuerit apertè confessus.* 5. *q.* 1. & quamquam Marcus *Anton. Genuen. in Prax. Neapol. c.* 30. neget nobiliores, & clericos teneri ad palinodiam, aut petendam veniam in publico; sed dumtaxat in cubiculo seu tribunali Iudicis ecclesiastici; & de superioribus Nauarra *vbi sup. dub.* 6. *n.* 96. *& seqq. & citati* negant prelatum à subdito veniam petere, genu flectere, &c. & parochus respectu incolarum suo modo sit superior: tamen si falsum sit crimen ab eo obiectum, sine reuocatione vix est vt possit satisfacere; & ad reuocationem non damnari: sed in modo distinguendum est.

19. Etiam pro concione.
Itaque quæ pro concione dixit, pro concione reuocanda sunt: verbis quidem ita honestè conceptis, vt & innocentia non maneat læsa; & dignitas parochi quam minimè deteratur. nam publicè facta iniuria publicè reparanda est. *d. c. si peccauerit. Nauarra vbi sup. n.* 90. *ex Siluest.* ad exemplum D. Pauli *Act.* 16. *casos nos*, inquit, *publicè miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt: non ita; sed veniant, & ipsi nos eijciant.*

Sic & in *c. inter. X. de purgat. can.* qui publica conuersatione cum hæreticis scandalum dederat, pro concione hæreses detestari iussus est. quare hîc offensio per concionem facta per eandem reparanda esse videtur; modo quo diximus: vexatio autem per multiplicatos inutiliter sumptus; compensatione aliqua expensarum resarcienda.

Clausulam salutarem Iudex primæ instantiæ adiecerat, ne per palinodiam in suo consistorio seu pro concione faciendam induceretur infamia: questus est parochus de infami palinodiæ modo; & clausulam porro actui contrariam, & inefficacem, & extra Iudicis potestatem esse contendit: sed communiter receptum est pro cautela, vt præseruare famam Iudex in sententia possit. *VVesenbec. in Paratit. D. de his qui not. infam. n.* 9. *ad fin. post Bart. Bald. arg. l.* 13. *§. pœna. D. eod.* iusta tamen ex causa, non regulariter. vt *in l. non poterit. D. de furt.* non potest quidem Iudex efficere, ne furti damnatum sequatur infamia. *l. ordine.* 15. *D. ad municip.* neque famæ restituere. *latè Panorm. in c. cum.* 23. *X. de re Iud.* nam & in integrum restituere aduersus legem non potest: sed in damnando potestatem habet. *d. §. pœna. d. l. Ordine.* at iusta ex causa. sed an exprimenda in sententia? ait Wesenbec. *arg. c. sicut. X. de re iud. & ibi DD.* sed locus iste potiùs contrariatur, vt non debeat. Sola etiam palinodia sui naturâ non parit infamiam. quia non tam pœna est, quàm debitum: & sine dolo, sed imprudenter, ac citra iniuriandi animum dicta esse aliqua possunt, quæ tamen reuocanda sint. *Malder. de iustit. tract.* 7. *c.* 2. vt etsi quis iniuriarum damnari non possit; possit tamen pro resarciendo damno ad palinodiam. vnde & titulus iuris canonici X. *de iniuriis*, habet annexionem, *& de damno dato.* sed & id in sententia exprimi oportet: vt nec verba illius, nec reuocandi modus infament.

20. An cum tali palinodiâ Iudex præseruare famam possit?

RESP-

RESPONSVM IV.

Literæ Iubilæi tribuunt electionem confessarij ab Ordinario approbati: quæritur quis hic sit?

1. Beneficiū parochiale aut Ordinarij approbationē habens quoad fæculares.

RESpiciunt procul dubio literæ ad decretum Concilij *Trid. ſ.23 c.15.* itaque ad pœnitentium ſæcularium, quamuis ſacerdotum, confeſſiones audiendas nullus, niſi ab Epiſcopo approbatus, aut parochiale beneficium obtinens, idoneus reputatur. *per d. c.* 15. de confeſſionibus regularium non loquitur Concilium. relinquit ergo priori iuri: ſcilicet vt fiant ſuperiori regulari, aut ab eo deputato. iuriſdictio enim neceſſaria eſt in confitentem. *d. c. 15. c. 7. ſ. 14. de ſacr. pœn. Conc. Trid. c. omnis vtriuſque. X. h. t.*

2. Quoad regulares deputatus à ſuperiori reg.

3. Tale beneficium aut approbatio quouſque ſe extendat?

Parochiale beneficium habens eo ipſo, quo ab Epiſcopo inſtitutus eſt, approbationem & iuriſdictionem conſequitur. *arg. l. 2. D. de iuriſdict. om. Iud.* prout etiam parochiale beneficium cenſetur eſſe, quod vicariam curam ſibi incumbentem habet, & ad ſupplendas parochi vices tenetur. cuius adeoque poſſeſſor etiam eo ipſo, quo inſtituitur, approbationem & iuriſdictionem nanciſci eſt cenſendus. vtique in ſuos iuriſdictionē: approbatio autem tum parochi, tum vice-parochi etiam quoad eos prodeſt, qui confeſſarium approbatum poſſunt eligere, vel priuilegio ſpeciali, vel generali Iubilæi, aut ſimili. ſed an extra parochiam an per totam ciuitatem, imò diœceſim approbantis? controuertitur: & verius eſt, reſpectu priuilegij pontificij, per totam diœceſim probantis eligi poſſe. magis dubium, an parochus alterius parochiæ illi vices ſuas poſſit committere, cùm inſtitutio beneficij non videatur inferre vniuerſalem approbationem, ſed magis localem. *citati à Barboſ. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 15. ſ. 25. n.* 19. quare poſt dimiſſum beneficium rurſus reſpectu pontificij priuilegij approbatum manere etiam verius eſt parochum quondam & vice-parochum. quin etiam vt à ſucceſſore deputari poſſit eo loco, ſed non alibi. *ibid. n. 17 & 21. & ſeqq.* indeterminata autem approbatio per totam diœceſim approbantis porrigitur.

Multò magis parochiale beneficium cenſetur habere ipſe Epiſcopus: cuius diœceſim canones ſæpe eius parochiam vocant; pœnitentiarius diœceſanus; & cuicumque annexa eſt actualis cura animarum, non habitu vtique, ſed exercitio prædita. 4. Superiores multò magis comprehenduntur decreto c. 15. ſ. 23. Trid.

Regulares prælati iuriſdictionem etiam habent in ſuos omnes, totamque familiam. ideoque & equites S. Ioannis Hieroſolymitani, qui veri religioſi ſunt, ſuis ſuperioribus confiteri poſſunt. 5. Reipſa idoneus ſine cenſura Epiſcopi non reputatur approbatus.

Qui beneficium non habet, ſine approbatione nullus idoneus reputatur, quamuis notorietate facti, & doctrina, & moribus, & prudentia ſit idoneus. exigit enim Concilium pro ſacra eccleſiæ politia ipſius Epiſcopi cenſuram. quod tamen & ad ipſius vicarium extendi receptum eſt: & ad Capitulum Sede vacante, & Archiepiſcopum ſuffraganei diœceſim viſitantem; alioſque qui quaſi Epiſcopalem habent iuriſdictionem. vtique quam ſpectat d. c. 15.

Adeoque & reſtringitur approbatio intra territorium approbantis. extra illud approbantis ſubditus an confiteri poſſit approbato? referunt deciſum negatiuè. quamuis parochiale beneficium habens, etiam foris ſuos audire poſſit. vt generaliter voluntaria iuriſdictio extra territorium exerceri. quare & negant licere Epiſcopo eligere 6. Cenſura vt reſtringitur intra territoriū approbantis.

confessarium non subditum, si extra diœcesim confiteatur, ab illius diœcesano non approbatum. quod etiam deroget d. c. 15. priuilegijs. quod tamen durum videtur, cùm Episcopis eiusmodi electio permittatur *à c. fin. de pænit. & remiss.* idque non tam priuilegium quàm ius commune videatur, cùm Corpori iuris insertum est: subiungiturque tanquam exceptio d. c. omnis: quod iubet quemlibet confiteri suo superiori. vt huiusmodi exceptio non aduersari videatur d. c. 15. cùm d. c. fin. etiam deferat censuram Episcopo eligenti an prouidus sit, & discretus ille, quem elegerit: & incommodum, ob quod illa electio Episcopis concessa est, redire possit per huiusmodi restrictionem: & priuilegia ferè communiter ea nominentur, quæ extra corpus iuris vagantur; & quæ speciali iure constituta sunt, speciali nota egere videantur, vt reuocata censeantur. Omitto quod d. c. 15. regularibus permittit non approbato ab Ordinario confiteri; Episcopus autē sit in gradu perfectiori quàm regularis: ideoque id ei magis permissum videri debeat. & idem c. 15. cùm extendit se ad sacerdotes: clarè, non loquitur de Episcopis. tempore tamen iubilæi, cuius verba seruanda sunt, quodque dum iubet confiteri approbato ab Ordinario, videtur & tali vti debere Episcopus, Zerola *in prax. V. Absolut. q. 12. p. 2. post. Nauar.*

7. Quid de electione Episcopis iure concessa.

8. Examen Episcopi nemo subterfugit.

Examen Episcopi exigit Concilium. adeo vt illud nemo possit subterfugere, quamuis palam idoneus: siquidem Episcopo necessarium videatur: aut, illius gnarus satis, perperam illud exigat, & iniustè approbationē neget. Mendicantes tamen à superioribus *secundum clem. dudum de sepult.* præsentatos, & iniustè reiectos ab Episcopo, nancisci à Pontifice seu iure ipso approbationem & iurisdictionem, est verisimile: ex ijs quæ mox de Episcopo diximus: vt facultati, iure d. clementinæ competenti, in casum iniustæ recusationis, derogatum non censeatur. etsi consultum hodie non sit eo priuilegio vti, ob Conc. Trid. s. 5. c. 2. *Vide quæ diximus in consult. can. de priuil. cons. 5.* quamquā expresse prohibitus obedire teneatur: vt ibi diximus: & à prohibito videri possit differre recusatus dumtaxat.

9. Mendicantes præsentati iniustè reiecti an iure clementinæ dudū hodie vtantur.

Approbationem verè obtineri satis est: quamuis sine scriptis. 10. Approbatio sufficit sine scriptis.
cùm illa non exigat Concilium. etsi alicubi decreta synodalia pro certiori politia illa exigant. verè, dixi: quia si Episcopus tantùm dicis causa approbet, quem credit inidoneum; approbatus non potest censeri. *plus valet, quod agitur, quam quod simulatè concipitur.* si tamen quamuis molestiæ vitandæ causa probet, etsi sic approbans peccet, reuera tamen valet probatio, & actus ab eo gestus. quia ecclesia non iudicat de occultis, sed sequitur palam gesta.

Et nuda quidem approbatio 11. Approbatio, & iurisdictionis concessio vt differant?
decreto d. c. 15. satisfacit, non tamen tribuit iurisdictionem: si non ea mens sit approbantis. cui nuda approbatio tribuitur, de consensu parochi audire potest confessiones: cui insuper iurisdictio, etiam sine illius assensu. approbatio & iurisdictio perpetua est, &, vt gratia, non exspirat per mortem concedentis: dum satisfactum est semel decreto d. c. 15. quantisper non reuocatur. ideoque approbatus, qui aliò migrauit, & reuersus est, noua approbatione non eget. agimus autem de approbatione simplici. nam ad tempus data per illius lapsum exspirat: ad certum genus personarum, ad aliud non extenditur: loco circumscripta, illius terminos non excedit: indeterminata ad moniales non porrigitur *ex constitutione Gregorij XV. inc. inscrut.* quæ specialem exigit approbationem. simplicem dare debet Episcopus simpliciter

pliciter idoneo: vt decretum loquitur simpliciter: iurisdictionem dare non tenetur, nisi cui placitum fuerit: salua d. clementina *dudum*, & ratione cap. fin. *X. de off. Archipres. in verb. quia & si valde idoneus sit, decet tamen vt sua onera partiatur, vt satisfiat plebi: & in nullo titubet ecclesiastica solicitudo*: & Concilij *Trid. s. 21. c. 4. in verb. sibi tot sacerdotes ad hoc munus adiungere, quot sufficiant ad sacramenta exhibenda*. &c.

12. Nulla priuilegia aut consuetudines d. c. 15. tollunt. Necessitati examinis & approbationis non obstare Concilium voluit priuilegium, vel quamcumque consuetudinem, etiam immemorialem. quare abrogata est illa, qua olim quilibet sacerdotes sibi inuicem confitebantur, vel parochi non approbatos substituebant: quod vsus multorum sæculorum receperat. priuilegia autem, præsertim in corpore iuris non clausa, etiam abrogata sunt, in corpore iuris clausa, iura magis hodie videntur & exceptiones, adeoque partes legum, quàm priuilegia. *vt diximus*.

13. Approbatus regularis & quoad moniales quis? Quoad regulares diximus per d. c. 15. nihil mutatum: vt probatione Episcopi non egeant, nisi confessarij monialium. Itaque illorũ respectu probatus censendus est, qui illis, vt oportet, designatus est à superioribus regularibus. quippe illorum Ordinarijs. monialium tamen respectu videtur dicendum requiri approbatum ab Episcopo, vt diximus, ob constitutionem Gregorij XV. *incip. inscrutabili*. quamuis enim vsu recepta vbique ea nondum sit, ita vt vbique obliget; tamen, quia Pontifici integrum est modum præscribere liberalitati suæ, quem velit: & eadem constitutio velit omnes monialium confessarios ab Episcopis esse probatos, verisimile est Pontificem Iubilæum concedentem, loqui quoad moniales de huiusmodi approbatione. *arg. c. solite. §. verum. X. de maior. & obed.*

Imò referunt declarasse Clementem VIII. vigore electionis per Iubilæum concessæ, non posse à regularibus aliquem eligi approbatum non eiusdem Ordinis. *De his omnibus citatis à Barbosa in Collectan. ad Concil. Trid. d. c. 15. s. 23.*

An autem durante Iubilæi tempore iterari electio confessarij, & bis obtineri gratia Iubilæi possit? negatiuè responsum dicitur à Clemente VIII. & S. Congregatione. sed quantisper de eo authenticè non liquet, si non potest bis confessarium probatum quis eligere, & opera præscripta explendo bis Jubilæum consequi: saltem est certum semel posse efficacius. *c. 1. de pænit. & remiss. in extrauag. commun.* vbi Bonifacius VIII. post opera præscripta, & concessionem Iubilæi, *vnusquisque tamen*, inquit, *plus merebitur, & indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius & deuotius frequentabit. vid. Dianam. p. 1. t. 12. r. 31. & p. 2. tract. 3. r. 49. & vbi sup. & p. 5. tr. 12. resol. 28.* & verius in rigore dicendum videtur Jubilæi concessionem disiunctiuè pro vnâ vel altera septimana concessam, vna optione consumi. *l. apud. D. de opt. legat.* Qui semel in iubilæo confessus recordatur peccati reseruati omissi, ab eo potest absolui. quia posterior confessio est perfectio primæ, & reseruatio semel sublata est per confessionem primam. *Zerol. in prax. V. Absolutio. c. 7. p. 2.* 14. Electio confessarij an iterabilis ex iubilæo.

RESPONSVM V.

De altari priuilegiato.

QVando illud conceditur, & præscribitur vt missa legatur *de requiem*, conditio implenda omnino est. *Nauarr. de pænit. & remiss. cons. 38. arg. legis cui fundus D. de condit. & demonst. & per text. extrauag. vnigenit. de pæn. & remiss.* dum non præscribitur; satis est illam 1. An qualibet missa ad priuilegij effectũ legi posit?

lam dici de Sancto, vel de tempore. *Nauarr. de pænit. & remiss. cons. 37.* si intentio est suffragari defunctis.

2. De numero missarū expressarū. Conditio priuilegio adscripta, *dummodo in ea ecclesia quindecim missæ quotidie celebrentur*, non deficit si quando contingat non tot celebrari fortuitò, non communiter. quippe hæc accipienda sunt moraliter, vt frequentiùs accidunt. *l. 3. 4. &* 6. *D. de leg.* nam alioquin nullibi obtinerent. cum feria 5. cœnę Domini, & sabbatho sancto vnica tantùm debeat fieri missa, & in parasceue non fiat consecratio.

3. De clausula, sacerdos eiusdem ecclesiæ. Verba hæc; *vt quandocumque sacerdos eiusdem ecclesiæ dumtaxat ad ipsum altare celebrabit* &c. *anima indulgentiam consequatur*: in proprio sensu accipienda sunt. vt, quamuis religiosi istius Ordinis hospites subijciantur superiori loci, vt ab eo corrigi, & absolui etiam à reseruatis possint; non tamen hanc indulgentiam consequi. quia sacerdotes non sunt istius ecclesiæ; seu ad ibi residendum à superioribus destinati, capaces electionis, & similium actuum, qui religiosis istius conuentus proprij sunt. frustra alioquin adiecta fuisset restrictio.

4. Similis: priuilegij negatiua. Hæc autem verba; *simili ad præsens priuilegio minimè decorata*, an subreptitiam faciant gratiam, cùm nondum finitū esset septennium, ad quod iam ante simile priuilegium erat concessum, satis dubia videntur. quamuis enim significatum dicatur quando aliud priuilegium esset datum, & intelligi ex eo posset nondum esset finitum, solent tamen frequenter formularij solicitatores, libellos ad se missos mutare, secundùm verba priuilegijs inseri solita: & quamuis etiam dici possit ecclesiam non habere priuilegium pro eo tempore, quo petebatur; non tamen sensus ille obuius est, nec solent eum intellectum illa verba communiter generare, secundùm quem intelligenda videntur. *arg. c. 7. X. de spons.* eoque magis est dubius, quod, etsi quidam indulgentias existiment, vt fauores ampliandas; tamen alij *vt Nauarr. d. cons.* 38. censent strictè esse interpretandas. *arg. c. 1. X. de priuil. post gloss.* quam dicit receptam, & rursus *cons* 35. *n.* 3. quippe tanquam dispensationes, eoque strictè accipiendas. ideoque securum non videtur eas sine alio Pontificis beneplacito publicare.

Dubiæ etiam huic clausulæ, *volumus quod si in dicta ecclesia aliæ indulgentiæ perpetuò vel ad tempus nondum elapsum duraturæ, concessæ sunt, præsentes nullæ sint*, diuersi intellectus dabantur. eoque iussit Vrbanus VIII. an. 1642. dubij tollendi causa addi hæc verba, *in quocumque anni die d. ecclesiam siue capellam aut altare in ea situm visitantibus perpetuò vel ad tempus nondum elapsum duraturam concesserimus, præsentes nullæ sint* 5. Duratione temporis præscripti.

Vbi etiam animaduertenda sunt illa verba, *ad tempus nondum elapsum*, quippe videntur pro ijs, quæ de septennio supra dicta sunt, arguere: lapsi septennij intellectum, tribuere eundem, qui hic exprimitur verbis, *ad tempus nondum elapsum duraturæ*.

Iterum hæc verba; *præsentibus ad septennium tantum duraturis*: quamuis publicari non possint sine Ordinarij licentia, *Conc. Trid. s.* 21. *c.* 9. & sic computandum videri possit septennium à die publicationis, cùm alias obtineri non posset indulgentia per septennium, præsertim in remotis partibus; quod tamen velle videtur concedens: nihilominus securum illud non videtur. per rationem d. c. 7. *X. de spons.* mens Pontificis expressa est, ne valeant vltra septennium: vt totum illud expleant, expressa non est. vt neq; ne qua fiat interruptio inter primi & secundi septennij priuilegium, incongruum non est animaduerti interruptionem, vbi voluntas est ne fit perpetua; sed tantum septennali: & propterea in 6. Septennio.

ciuntur; *à die publicationis.*

De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.

RESPONSVM I.

Non facile consulendæ censuræ, sed circumspectè; & non nisi in extrema necessitate, cùm sperantur probabiliter profuturæ.

CVm assessorum officium sit recta consilia Iudicibus, quibus assident, dare; *l.8. D.l.3. C.de off.assessor.* alioquin de imperitia teneantur: *l.2. D. quod quisque iur.* malè gloriatur assessor quidquid seuerè actum est, se authore à Prelato T. esse decretum: peius queritur omissa quædã consilia, quasi iuxta mortem acerba, aduersus quosdam regulares, de competentia iurisdictionis cum illo litigantes: pessiméque adeo illum instigat vt eos fulmine anathematis feriat; dirisque omnibus deuotos, publicis programmatibus promulget. rectius D. Benedictus: *in Reg.c.27. De Superiore, nouerit,* inquit, *infirmarũ se suscepisse curam animarum, non super sanas tyrannidem.* Sic inter cætera D. Pauli ad Timotheum episcopalia monita & illud refertur; oportet Episcopũ non esse percussorem; non litigiosum *: ep.1.c.3.ep.2.c.4.* arguere, obsecrare, increpare; sed *in omni patientia.* quæ Gratianus *dist.45.46.90.* per sanctorum sententias diducit: & Concil. Trid. *s.13.c.1.* fere contrahit: vt *Episcopi pastores se non percussores esse meminerint: atque ita praesse suis subditis oportere; vt non in ijs dominentur; sed illos tanquam filios & fratres diligant: elaborentq́; vt hortando; & monendo ab illicitis deterreant: ne vbi deliquerint debitis eos pœnis coërcere cogantur. quos tamen, si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli ab eis est seruanda preceptio, vt illos arguant, obsecrent; increpent in omni bonitate, & patientia. cum sæpe plus erga corrigendos agat beneuolentia, quàm austeritas; plus exhortatio quàm comminatio; plus charitas quàm potestas. quatenus,* inquit Gregorius *c.4. dist.45. per spiritum charitatis & pacis omnis materia scandalorum, & præsumptio iniquorum, atque oppressio simplicium fratrum, de Ecclesijs Domini auferantur.* Hi, inquit Leo *c.6.dist.45. qui quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi; facilè ab hac lege discernuntur, & dum dominari magis, quàm subditis consulere quærunt; placet honor, inflat superbia, & quod prouisum est ad cõcordiam tendit ad noxam.* quare ibidem c. 8. ex Concilio Braccarensi, seu quodam sapiente; *Leuiter,* inquit, *castigatus reuerentiam exhibet castiganti; asperitatis autem nimiæ increpatio, nec correctionem recipit, nec salutem: vera iustitia compassionem habet; falsa dedignationem: Ibid. c.15. talis loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum: sed magis occidit, & in desperationem periclitantem mittit. boni etenim rectores magis per humilitatis & mansuetudinis leuamentum student peccantes ab erroris laqueo eruere; quàm per austeritatem in foueam perditionis nutantes propellere.* His applicat Gregorius *dist.46.c.1.* illud Prophetæ; *vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. cum austeritate & potentia imperant, qui subditos suos non tranquillè ratiocinando corrigere; sed asperè inflectere dominando festinant.*

De ciuili quęstione agitur; maioritate & obedientia; iurisdictione, subiectione, atque exemptione: eoque assessor instigare prælatum debebat, ad amicam, tranquillamque disceptationem: iuxta c. cùm *personæ de priuileg. in 6.* non ferro armare, & fulmine, atque ira perpetua aduersus appellantes: quin suggerere monitum

Con-

1. Assessor rectè consulere debet ne de imperitia teneatur.

2. Pastores non percussores vt Prælati esse debeãt.

3. Adsit charitas; absit simplicium fratrum oppresio.

4. Vt prosit castigatio lenis.

5. Sine austeritate.

6. Sine indignatione repetitum examen per appellationem.

Concilij Sardicensis conueniebat: *Episcopus*, inquit, *qui aut iustè aut iniustè aliquem eiecit, patienter accipiat, vt negotium discutiatur, vt vel probetur sententia eius à pluribus; vel emendetur:* solus enim Deus impeccabilis est, & errare non potest: & Innocentij, *graue*, inquit, *non oportet videri cuiuscumque retractari iudicium, quia veritas exagitata sapiùs magis splēdescit in luce, & pernicies reuocata in iudicium grauiùs & sine pænitentia condemnatur. nam fructus diuinus est iustitiam sapius recenseri.c.graue.35.q.9.*

7. Sobriè & circumspectè. Quamuis autem excommunicatio sit neruus ecclesiasticæ disciplinæ, sobriè tamen magnáque circumspectione exerendus est, cùm experientia doceat, si temerè incutiatur, magis contemni, quàm formidari; & perniciem potiùs parere, quàm salutem. *Trid. s.25.c.3.* & propterea circumspicere vndequaque oportet quem finem apparenter sit habitura; obediētiam, & medelam; an contemptum, & venenum. *c.nemo episcoporum.11.q.3.*

8. Ob crimen indubiè mortale. Adde excommunicationem non nisi ob crimen mortale posse infligi. *d. c. nemo. c. nullus 11. q.3.* in hac autem causa classicos esse authores, qui id, obquod excommunicandi forent, volunt licere. ideoque probabilitas huiusmodi opinionis excusabit errantes à mortali. adeoque malè Prælato consulitur, vt ad excommunicationem procedat. consilia lenia errantibus, seuera contumacibus debentur; qui scientes, prudentes insurgunt aduersus indubitatos superiores. expendendū etiam est calamum quassatum confringendum non esse; lignum fumigans non extinguendum; & illud Dauidis, *virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Baculus pastoralis non propter pastorem datur, sed propter oues. vt errantes in rectam viam cogat; non vt dispergat; sed colligat. quod quamdiu sperari potest, quod confractum est alligare, nō vrere & secare bonus pastor debet. ideoq; Origenes *homil. 12. in Matthaū* de principatu Episcopi, *in dilectione*, inquit, *subditorum est positus, non in timore corporali.* & Leo *epist.89.c.5.* de excommunicatione ait, quod *ad indignātis Sacerdotis arbitrium fieri non debeat; quod in magni reatus vltionem inuitus & dolens debet inferre animus vindicantis. iudicare dignè nequeunt, qui in subditorum causis suum vel odiū, vel gratiam sequuntur. c. iudicare. 11. q. 3. imò ligandi facultate se priuant, qui hanc pro suis voluntatibus, & non subditorum moribus exercent. c. ipse ibid.* Quare Christus *Luc.22. Apostolos instruens, Reges gentium*, inquit, *dominantur eorum; & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur: vos autem non sic.* Vbi Christus modum tradit, quo Prælati Ecclesiæ iurisdictionem exerceant. Vt, & si Reges dominentur in subditis, Prælati non dominentur in cleris: sed meminerint, vt sint serui seruorum Dei: forma facti gregis ex animo: vt non mox omnia errata vindicent, vt Reges & Magistratus gladium portant; sed arma sua in salutem dirigant, oues erraticas in humeros suos tollant; vt, quos dedit eis Pater, non perdant ex eis quemquam. In quam rem insignis locus est Chrysostomi *lib.2. de Sacerd. equidem*, inquit, *complures recensere possem quos constat in extrema mala adactos, non ob aliud; nisi quòd digna ab eis pæna, & qua peccatis perpetratis par esset, exigeretur. Neque enim temerè ad delictorum modum oportet & mulctam ipsam adhibere; sed tanquam coniecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus: ne quà fiat, vt dum consuere vis, quod interruptum est, scissuram deteriorem facias: ac dum eum, qui lapsus est, erigere, atque emendare studes, casus ipse maior per te reddatur.* & *Humanus enim animus postquam verecundia fines semel transire coactus est, in indolentiam dilabitur; tum autem neque*

9. Ex zelo charitatis, non potestatiue, atque discretè.

neque blandis verbis paret, neque minis flectitur, neque beneficijs mouetur. Agnouit & Ouidius;

Curando fieri quædam maior auidemus
Vulnera, quæ meliùs non tetigisse fuit.

Censet idem;

Temporibus medicina valet: data tempore prosunt,
Et data non apto tempore vina nocent.

Hæc tempora discernere boni iudicis, boni assessoris est. discretio mater virtutum est. D. Benedictus in Regula, c. 64. superiorem monet vt *in correptione prudenter agat*. eam prudentiam in quatuor constituit Haftenius *disquis. mon. l.8.t.2.d.5.* quos, quamobrem, quando, & quomodo corripiat. eaque explicat. & quo prudentius & circumspectius procedatur in re summi momēti, vt est excommunicatio, quod exigit Cōcilium *Trid. d. c. 3.* iam olim à Concilio Carthaginensi 4. constitutum fuerat, vt Episcopus consilium suorum sacerdotum adhiberet: alioquin irrita esset sententia. *c. si Episcopus. 15. q. 7.* etsi verò consuetudo valeat, vt Episcopus non in omnibus adhibeat Capituli sui consensum; *c. 2. de consuet. in 6.* tamen in tanto negotio matura circumspectione opus est; & ibi salus, vbi consilium.

De clerici percussore, compotatore, in censuram incidisse declarato, denuntiato.

RESPONSVM I.

1. An contumax aut negligens probare exceptionem, possit declarari incidisse in canonem si quis suadente?

At sententia, excommunicationis incursæ declaratoria; reum seclusum à probatione. Et quidem excommunicatio ab homine plerumque ob contumaciā delinquentis fertur. *c. cum non ab homine. & ibi gloss.* X. *de iud. c. reprehensibilis.* X. *de appell.* eoque trinæ monitiones prærequiruntur. *c. constitutionem. de sent. excommun. in 6.* sed canonis excommunicatio ex secuta cōtumacia mutationem nullam accipit, sed oritur ex ipso facto; v. g. iniectionis manuum violentarum: quæ si vera non sit; secuta contumacia veram non facit: non ergo Judex poterit procedere ad declarationem talis veritatis; nisi sibi constiterit de veritate; non de contumacia. potest quidem ob contumaciā excommunicare; saluo hodie decreto d. c. 3. s. 25. Trid. non potest declarare incidisse in d. canonē, qui non reipsa inciderit. longè distat, quæ ex canone incurritur; & quæ ob contumaciam infligitur excommunicatio: reseruata illa est Papæ; ab hac ipse Iudex potest absoluere.

2. In factum iudex inquirere etiam ex officio debet quando ex facto incursam censuram vult declarare.

Oportuit ergo antè Judicem cuncta rimari. *c. iudicantem.* 30 *q. 5.* & rei gestæ etiam ex officio inquirere veritatem. *Clem. sæpe de verb. signif. verb. non sic tamen vers. interrogabit etiam. c. oblatæ. §. superior. in verb. neutro prosequente, vt periculum euitetur.* X. *de appell.* & specialiter in materia excommunicationis Judicem ex officio debere defectum supplere deciditur *in c. exceptionem.* X. *de except. Vid. l. si non defendantur. D. de pœn. in v. & qui cognoscit, debebit de innocentia eorum quærere.*

3. Eoque & in exceptionem, non suadente diabolo percussionem factā esse.

Cùm ergo exceptum fuerit, id quod factum est, non ad iniuriam inferendam actum esse; sed vim depellendam, aut præueniendam eius, qui consueuit & cultris, & gladio, & bombarda in alios insilire; ad eumque magis procul à corpore rei, ne & in illum insiliret, remouendum; (quæ prouida est defensio, & sub canonem *si quis suadente.* 17. *q.* 4. non cadit) seu aliàs, non suadente diabolo, sed alio motu; si volebat Iudex ad declarationem canonis procedere, ac denuntiationem; debebat

etiam ex officio super exceptionis veritate se informare; ac testes audire. sicut dicitur constare debere de corpore delicti, antequam reus, etiam confessus, damnetur. *l. 1. §. si quis vltro. D. de quaestion.* idque eo magis, quod, ex testibus contra reum productis, constiterit rem gestam esse in taberna publica; cum iurgio, seu iniuriosis verbis; &, quod etiam addit sententia; à potitante. Siquidem à loco, potu, iurgijs, acta ijsdem conformia iure præsumuntur. Et per mores quorundam Flādriæ locorū, vti vbi hæc gesta sunt, tam vehemēter; vt nulli cōtractus, in taberna initi, sola pœnitentia postridie solui non possint.

4. Præsertim in compotatoribus. Iniuriæ, iurgia, & pugnæ, ebrietatis effectus sunt in potitantibus, magis, quàm suasionis diaboli: cuius iam non sunt perfectè capaces. Symbolicè, inquit Malder. *in meditat. Theolog. diei* 13. *n.*6. dicitur Noë quatuor animalium sanguinem miscuisse vitis, dum eam plantaret, radicibus simiæ, leonis, porci, & agni. Ebrij enim forma exteriori solùm sunt homines: aliqui instar simiarum ridiculi, & moriones; alij feroces, vt leones; alij lubrici, vt sues; alij denique pij, boni, blandi, vt agni.

Sic in vite latent simius, leo, porcus, & agnus.

Vini virtus enarratur 3. Esdræ c. 3. inter cætera; *seducit mentem*, item, *Regis & orphani reddit mentem vanam.* & ℣ *& non meminit regem, & magistratum*: & ℣ *& cùm à vino merserint & surrexerint, non meminerunt, quæ gesserunt.*

5. Ex quibus circumstātijs pendet declaratio. Igitur an excommunicatus sit, percussor clerici, pēdet à circumstātia, seu causa: an suadēte diabolo, an Baccho percusserit. *d. c. si quis suadente.* 17. *q.* 4. an seducta & vana mente, quando iam magistratus, aut clerici persona non distinguiguitur: quando surgunt iræ, & pauper cornua sumit. an instructionis, an defensionis causa: *c. 2. & 10. X. de sent. excomm.* an subito motu, iusto dolore, affectus iniuria. *Vide Nauarr. in Manual. c. 27. n. 75. & seqq. n. 80. & seqq. Marc. Ant. Gen. in prax. c. 24. n. 9. DD. passim:* irritatione percussoris, seu inuitatione ad illum percutiendum, vt hîc sub his verbis; *percute, si ausis*; & similibus, quæ potiùs ipsum percussum irretirent. quia incidit etiam in canonem clericus, qui suadente diabolo seipsum percutit. *Vid. Nauarr. in Man. c. 27. n. 75. & seqq.* adeoque & qui mandat *Nauarr. ibid.* seipsum suadente diabolo percuti. nisi hæc verba ea mente proferantur, vt contineant monitionem cōsiderationis, qualitatis personæ sacrosanctæ, & tangi prohibitæ; eoque sono dicantur; vt non iurgantis; sed monentis vocem habeant.

Præter hæc allegauerat reus, (vt piarum mentium est timere culpam etiam vbi culpa non est) se sacerdoti, facultatem à sede Sede Apostolica habenti, confessum, & ab eo absolutum esse: idque illius syngraphâ docuerat. 6. Quid si percussor in foro cōscientiæ sit absolutus & in externo à Iudice sæculari præuentus?

Verum quidem est acta in foro conscientiæ non præiudicare foro externo; & propterea in hoc non prodesse absolutionem etiam ex vi Iubilæi in foro pœnitentiæ obtentam tradit Couarr. *in c. alma mater. §. 11. n. 10.* ad tollendos effectus fori iudicialis, inquisitionē Iudicis, aut accusationem partis, aliosque: *pluresque citat Zerola prax. p. 1. v. absolutio. q 2.* at verò cum foro pœnitentiæ satisfactum esse constat; si in externo vlteriùs agatur, spectandus est admodum finis, quo vergat externa hæc actio. *cum medicinalis sit excommunicatio, non mortalis: disciplinans, non eradicans. dum tamen is in quem lata fuerit non contemnat: cautè prouideat Iudex ecclesiasticus, vt in ea ferenda ostēdat se prosequi, quod corrigentis fuerit & medentis.* ita Concilium œcumenicum sub Innocentio *IV. c. 1. X. de sent. excōmun. in 6.* ita & Paulus

lus 1.*Cor. c.5.* incestuosum excõmunicandum censuit: *vt spiritus*, inquit, *saluus fiat*. at hic in reo non est contumacia erga Ecclesiam, aut contemptus: quinimo probauit se recurrisse ad claues Ecclesiæ, renuntiasse diabolo, reconciliatum se Christo, quatenus culpa subesse poterat; ac reconciliationem publicam fecit, eam producendo in iudicio.

At inquies opus esse exemplo: vt sciat populus punitum esse delictum: eoque spectare publica iudicia; & excommunicationem ad continendos in disciplina populos salutarem. *d.c. 3. s.25. Trid.* eoque ait Couarr. *in rubric. d.c. alma n.* 13. medicinam esse excommunicationem, cùm saltem populus remedium per eam capiet: sed casum non proponit Couarr. cùm iam per Iudicem sæcularem præuentione ad vindictam agitur, & cui sic absolutus, tamen, si reus deprehendatur, pœnas dabit.

7. An saltem denuntiatio tunc conveniat.

Ait sententia, eum pro tali denuntiandum esse. promulgari per parochias excommunicationes & excommunicatorũ nomina exigit. *c. debent* 11. *q.* 3. sed cui nunc bono aut medicinæ? cum neque populus satis hîc capit quomodo ad Dominum reuersus, Christi & ecclesię membrum iterum factus, è diaboli potestate assertus, iterum diabolo traditus declaretur? is enim dicitur effectus excommunicationis. *c. omnis christianus*. 11. *q.* 3. quia, inquit, ibid. Augustinus, *extra ecclesiam diabolus est; sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica communione remouetur*. non satis capit vulgus distantiam vtriusque fori. liquidis exemplis opus est pro instructione vulgi, & disciplina.

Sed hîc priuatim iam emendato, confesso & absoluto, denuntiatio hæc medicinalis non apparet; neque populo, vindictam à Iudice qui præuenit, exspectanti; neque consistentiam absolutionis sacramentalis, cum hac denuntiatione, satis capienti, vtilis: neque ad vitationẽ necessaria: cùm denuntiẽtur hîc hodie tam pauci ex multis, qui excommunicationes à iure latas notoriè incurrunt. Vt finis medicinalis ac salutaris satis hic deprehendi non videatur; seu quod ea denuntiatio ad finem dumtaxat ab ecclesia propositum dirigatur. Sic Marc. Anton. *Gen. in praxi. c.27.* ait Neapoli obseruari, vt in foro conscientiæ absolutus non inquietetur in iudiciali: neq; tum considerari publicam vtilitatem *post Nauarr. & Henriquez*. præsertim vbi pars non instat, sed iudex agit ex officio, seu promotor, qui hîc in illud quoad inquisitionem subrogatur. Quod multo maximè obtinere debet, cùm & iudex secularis criminis vindictam pro populo est curaturus.

Sanè D. Paulus, postquam incestuosum illum Corinthium, quem *ep.1. ad Cor. c.5.* excõmunicatione terruerat, cũ *ep.2. c.2.* correctum cognouit, Corinthios ipse hortatur, vt ei condonent, & consolentur: *ne fortè*, inquit, *abundantiori tristitia absorbeatur*: & iterum; *obsecro vos, vt confirmetis in illum charitatem*. non aggrauauit censuram aduersus iam pœnitentem.

Sed & Couarr. *in d. rubric. n.13.* admittit tum non esse procedendum ad excõmunicationem; cùm excommunicatus non ad pœnitentiam conuertetur verisimiliter, sed indurabitur. *per c. prodest. vers. quod si. 23. q.* 5. Vbi & causa additur; quia *& plectendo & ignoscendo hoc solum benè agitur, vt vita hominum corrigatur*. & iterum; *siue seueritate, siue lenitate non nisi officium dilectionis impleatur*. hæc tantùm spectari hîc, nec reus, nec vulgus capiet. præsertim cùm, negligẽte causam procuratore, nec monitus quidem semel sit reus, vt culpam agnosceret, aut emendaret; aut se de contumacia aut crimine purgaret; exceptionémue, qua inno- 8. Et quali modo?

 cens

cens haberetur, probaret: cùm securus ipse iuxta vxorem audiret concionem, sub qua anathema illud denũtiabatur. non sic medici suas ægris potiones propinant. magis austerè imperãtis speciem hæc habere, quàm compatientis vulgo videntur; & fortè magis perniciem parere, quàm salutem. quo respici imprimis desiderat Concilium *Trid. d. c. 3. s. 25. vera iustitia compaßionem habet: falsa dedignationem. c. 15. dist. 45.*

9. Cum verè incursa non est, res ctè appellatur, & quo effectu? Rectè ergo mox à tempore d. notitiæ appellauit denuntiatus à declaratoria, à qua cadit appellatio, quæ omnia suspendit, cùm excessus, vt hic, non est notorius. *c. peruenit. X. de appell.* eoque retro reddit irrita; quæ medio inter sententiam & legitimam appellationem tempore acta sunt. *c. non solum de appell. in 6.* quamuis lata ab homine non suspenditur; sed executionem secum trahit, & promulgari potest. *c. pastoralis §. verum X. de appell.* & timenda est, quamuis ob nimium rigorem multum habeat ex iniquo. *c. quibus. c. si Episcopus.* 11. *q.* 3. sed an etiam nulliter lata? si intolerabilis in forma sit error, aut post appellationem lata sit, non obest. *c. per tuas 40. X. de sent. excomm. c.* 46. *X. de app. c. sacra X. de sent. exc. c. non debet* 11. *q.* 3. in alijs nullitatibus, vt etiã cùm sententia ex toto iniqua est, grauis inquisitionis est. *c. cui est.* 11. *q.* 3. *d. c. per tuas. vide late Marthã de iurisd. p. 3. c. 15. 14. 18.* & hodie per Sanctionem Clem. VIII. 1600. *incip. ad tollend.* nullitas declarari non potest, nisi auditis partibus, & causa cognita. *§. censuræ.* sed in *§. seqq. in eadem sanctione. §. absolutio in verb. cum dubitatur de nullitate; item si occurrat dubium facti, vel probabile dubium iuris* videtur nullitatẽ, quæ palam sit, non obstare; sed quæ dubia. neque mox notorium quid euadit ex actis: quia hoc tolleret distinctionem notorij, vel non notorij percussoris clerici appellantis. *in d. c. peruenit.* dixi rectè appellasse: quamuis procuratorem habuerit: quia res hæc est inæstimabilis, nec vnquam procurator soluendo; tunc autem concessa est appellatio. *Gail. lib. 1. obs. 45.*

De absolutione pœnitentiali.

RESPONSVM III.

Absolutio sacramentalis pœnitenti data à quibusdam casibus, & censuris reseruatis, in vim facultatum confessario concessarum, in foro externo tantùm suffragatur: sed sic absolutus censurarum effectus patitur in foro exteriori. *Serola in prax. episcopal. p. 1. v. absolutio quæst. 2.* vbi multos allegat: & nominatim solemnia verba literis Iubilæi inseri solita, hæc; *in foro conscientiæ, aut pœnitentiali, tantum; & ad effectum consequẽda huiusmodi Iubilæum.* Sic & stylus est Curiæ Roman. vt in literis dispẽsationum matrimonialium, vbi interuenit incesta copula, Officiali, seu Ordinario mandetur, vt dispensandos in vtroque foro absoluat: in literis verò ad confessarium directis, dum impedimentum est occultum, vt pro foro conscientiæ tantùm absoluat, & dispenset: & vt post rem peractam literæ lacerentur, ne allegari possint aut prodesse in foro externo. secundùm hunc rigorem eadem dicẽda sunt de absolutione in mortis articulo data: quantũ est ex parte huiusmodi facultatum: quantum verò est ex parte iuris cõmunis, cõcedentis cuilibet sacerdoti moribundum absoluendi facultatem, nominatim in casu Canonis *si quis suadente*, ea tãquam publici iuris in vtroque foro obtinet: ac demum reincidit tantum ille; qui nõ paret iniunctis, quamprimum valetudine recuperata. *c. quod de his* 26. *X. de sent. excomm. c. eos. eod. in* 6. adeoque debet sic absolutus in casu d. canonis ad Romanam

1. In foro interno non externo prodest à Sacerdote in vim Iubilæi aut similis facultatis data.

2. Quid de data in mortis articulo?

manam Ecclesiam in persona peregrinationem suscipere, *d. c. de his in fin.* mandatum illius recepturus, & satisfacturus: *d. c. eos.* nisi fecerit; non euadet rigorem in foro externo; quin reputetur rursus incidisse. quia illa specialis, & liberior absoluendi facultas, non restricta ad formam facultatis absoluendi concessa sacerdoti cuilibet in mortis articulo, etsi mutare possit peregrinationem Romanam in aliam pœnitentiam: eaque imponere quæ Pœnitentiarius Romanus iniungeret agenda absoluto, non operatur, vt diximus, extra forum pœnitentiæ.

3. An si sic absolutus conualescens appellet reincidat?

Sed quid si per sententiam declaratus, & denuntiatus appellet post absolutionem, aut appellationem ante interpositam resumat; an dicetur reincidere? tanquam qui non pareat. præsumitur enim iniunxisse confessarius, quæ iure sunt iniungenda. adeoq; peregrinationem Romanam, ad suscipiendum mandata Ecclesiæ: cum quibus non videtur subsistere appellatio. at verò qui appellat, contendit se iniustè esse condemnatum: ideoque locum non esse canoni: & sententia sacramentalis inuito pænitente non potest publicari: & fieri potest, vt casus fuerit iuris dubij, neque exactum à pœnitēte ampliùs fuerit, quàm in genere, quod pareret mandatis ecclesiæ: iustis vtique: adeoque non teneatur ius suum relinquere indiscussum, vel non prosequi appellationem. qui autem iure suo vtitur, nemini dicitur facere iniuriam: ideoque nec qui prosequitur appellationem, in controuersia d. canonis permissam. *c. peruenit. X. de appell.* sed neque confessarius potest iniungere pœnitentiam publicam, nisi in publico crimine; & non inuitis. *c. pænitentes. c. in capite cum seqq. dist. 50. Trid. s. 24. c. 8.* dum ergo neque publicum est; & reseruatum appellans negat; quamuis aliquis esset excessus; argui non poterit in foro externo in excommunicationem recidisse; donec constiterit incidisse. quod finis appellationis docebit.

De absolutione ad cautelam.

RESPONSVM IV.

EXcommunicatus appellās ad cautelam debet absolui, etiam antequam causa principalis incipiat cognosci. *c. per tuas 40. c. porrò. vbi gloss. X. de sent. excommunicat.* si causa appareat probabilis; quamuis nondum constet esse veram. *ibidem § sed si & § similiter gloss. & Ioan. Andreæ ibid.* & consonat *c. 16. X de appellat. d. c. 40.* etiam quamuis sententiam excommunicationis dicat esse nullam, & aduersarius se opponat. *c. solet de sent. excomm. in 6. gloss. ibid. in v. solet.* imò non obstante appellatione aduersarij *d. c. solet, & ibi gloss. de appellat. in 6. ne quis,* inquit, *in excommunicatione discedat, & in v. illud,* non obstante appellatione eius, qui excommunicauit, eademque glossa *in c. sacro 48. X. de sent. excommun.* propter periculum moræ addit quēpiam subijci Iudici non suo; & *in c. 16. X. de pænit. & remiss. in v. periculum* dari absolutionē statim, quæ aliàs non daretur. vt generatim, vbi periculum est in mora, à iuris regulis receditur. *l. 1. & in l. solet. D. de ferijs. in l. de pupillo. § si quis riuos. D. de noui oper. nunciat. cum alle-gatis ibidem.* — 1. Quī olim daretur.

Cæterùm superuenit Sanctio Clementis VIII. 1600. super controuersijs iurisdictionalibus, quæ *ar.* 14. ita habet; *absolutio ad cautelam nō nisi parte citata, & visis actis, (cum dubitatur de nullitate excōmunicationis ab homine prolata, vel à iure si occurrat dubium facti, vel probabile dubium iuris) concedenda erit, tuncque ad tempus breue; cùm reincidentia; & præstita per excommunicatum cautione* — 2. Quæ hodie requirantur.

 de

de stando iuri, & parendo mandatis ecclesiæ tantum: &, si iuxta formam à iure præscriptam apparebit quem ob manifestam offensam excommunicatum fuisse, debitam etiam satisfactionẽ præstare; & si ob contumaciam manifestam, expensas pariter satisfacere, & cauere de iudicio sisti coram excommunicatore quis tenebitur, priusquam ad cautelam absoluatur. Vnde apparet ab illa sanctione additum esse non parum prioribus canonibus.

4. Sed quoniam decretum istud emanauit à S. Cõgreg. Episcoporũ non Cong. Regularium, non videtur spectare ad regulares. quod & iuuant verba proœmij *ad tollendas ambiguitates, & controuersias iurisdictionales.* Item art. 2. verba *Metropolitani, Archiepiscopi, Primates, Patriarcha, Suffraganei*: ar. 3. *Nuncij, legati, Curia Ordinariorum, tribunalia*, &c. quæ non sunt vocabula regularium. adeoque nec d. art. 14. decreti ad eos videtur spectare quoad formam ibidem, pro absolutione ad cautelam; præscriptã, quod & suadent verba ibidem *expensas pariter satisfacere, &c.* quæ non cadunt in regulares, non habentes proprium.

5. Deinde, esto in regularibus obtineat, & forma ibi præscripta seruata non sit; valet tamen absolutio. *c. 7. § sane in fin. de excomm. in 6.* quippe cum iure veterũ canonũ, quos mox citauimus, illa præscripta non sit; & hic adiecta non sit pœna nullitatis (quam Clemẽs VIII. adeo oderat, vt omnes sustulerit *const. inc. litium* 1592. exceptis tribus ex defectu iurisdictionis, citationis, aut mandati nascẽtibus) à qua mente si recessisset; nullitatem vtique hic adiecisset: vt fecit art. 6. ad conformitatem Concilij Trid. vt & hactenus plura in eodem decreto præscripta à regularibus non solent seruari. in quorum Capitulis neque hæc publicata est Sanctio. sed nec in regularibus labyrinthi litium, aut scrupulosus iuris ordo de iure seruatur. *c. qualiter in fin. X. de accus.*

Insuper sententia Commissarij in fine restringitur *donec Generalis, Protector, vel Pontifex aliter ordinauerit, vel dispensauerit*: ideoq; etsi non fuisset nulla, expirasset adueniente alia ordinatione, aut dispensatione; & tamdiu solùm obtineret. *l. fœmina. D. de senator.* restrictio autem sententiæ nuda est; contrariam facti ordinationem, aut dispensationẽ contexẽs; non ad formulas dicti Decreti Clementis VIII. reflectens. vt, etsi verbũ *donec* acciperetur pro conditione; iam illa purificata haberetur.

6. Denique sententia illa notoriè est nulla ex defectu iurisdictionis, & citationis. ex ipsius enim tenore liquet, nec citationẽ, nec causę examinationem, nec acta vlla habita esse, & pronunciatum esse post lapsum semestris, in quod dumtaxat datus erat Commissarius; adeoque post finitam illius qualemcumq; iurisdictionem, in notorijs autem iuris solemnia non exiguntur. *Tuscus v. notorium. conc. 110. 111. & v. nullitas. conc. 139. 140.*

7. Porro idem ar. 14. partis citationem requirit, & actorum inspectionem, *cum dubitatur*, inquit, *de nullitate excommunicationis*: at hîc nõ potest esse dubitatio super ipsa nullitate, quæ ex notorio defectu citationis, vt dictum est, & iurisdictionis liquet.

Enimuero loquimur de litibus, quæ inter Regulares coram superiori regulari disceptantur; quæ liberiori stylo omnino peragendæ sunt: non autem de ijs, quę ad Curias Ordinariorũ delatæ sunt. quæ etsi summariè, & de plano expediantur; illi tamen decreto vt subsint, verba & ratio conuincunt.

RESPONSVM V.

De interdicto.

1\. Non ferendum nisi à iudice & modo cõpetente.

SVmma maturitate tractare Iudices oportet causas censurarum *c. 1. de sent. excomm. in 6. Trid. s. 24. c. 3.* & iuris ordine exactè seruato. *c. 1. de excess. prælat.* eoque inprimis inspicere, an sua sit iurisdictio, quia, vt generatim quod à non competenti Iudice fit, irritum est; ita & censura. *c. nullus 9. q. 6. c. reprehensibilis. X. de appell.* eoque non potest Ordinarius exemptos interdicere: nisi in casibus, quibus cessat exemptio. *c. cum dilectus. X. de relig. domib. c. 1. de verb. sign. in 6.* huc etiam pertinet, vt sententia interdicti ab Episcopo proferatur intra suam diœcesim; quia extra territorium ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iurisdict. om. Iud.* perperam ergo nulliterque Bruxellis lata est sententia interdicti, ab Episcopo alterius diœcesis: & impunè non paretur. ea nullitas, cum in ipsa sententia euidenter appareat, appellatione non eget. *l. 1. §. item cum contra. D. quæ sententiæ sine appellatione rescindantur. l. vlt. C. si à non competenti Iud.* quomodo *in c. per tuas. X. de sent. excomm.* dicitur censuram nullam esse, cùm in literis intolerabilis error est expressus. vt est, cum Episcopus in illis exprimit latam illam esse in loco, qui non sit suæ diœcesis. eademque etiam hodie vires habet, non obstante Clementis VIII. constitutione de non attendendis nullitatibus. quoniam ad defectum iurisdictionis ea pertinet, ab illa exceptum.

2\. Ex causa graui omnino.

Iterum rationabilem causam exigit. *c. 3. X. de Iud.* sed & grauissimam debere eam esse causam interdicti rectè tradit Miranda *in Manual. Prælat. p. 2. q. 37. a. 4. & plures ab eo citati.* adeoq; debet esse liquida. *c. nemo Episcoporũ 11. q. 3. in verb. certa & manifesta*: & quæ culpam mortalem contumacis contineat. *d. c. nemo. in verb. & non nisi pro mortali debet inponi crimine.* at hic non alia causa adfertur, quam inobedientia; & abnegatio superioritatis; facta ab ijs, qui allegant priuilegio Apostolico se esse exeptos: quæ præiudicialis quæstio, dum doctorum virorum iudicia pro se habent, talis culpæ reos illos facere non potest: & priùs decidenda erat. nam *cum exceptione probata quæstio principalis perimatur, ante est cognoscendum de illa, quam ad definitionis articulum procedatur*. Ita Clemens III. *in c. 1. X. de ord. cognit.* quod in omnibus præiudicialibus causis obtinet. aliter agere *nihil aliud est, quam diuersis processibus intricare negotiũ, & confusione quadam iudicij ordinem perturbare*. Ita Honorius III. *in c. tuam X. de ord. cognit.* Vbi rectè hanc adijcit ad Regem Franciæ monitionem, *donec iam dicta causa Apostolico iudicio finem acceperit patienter exspectes.* multo magis eam patientiam Pontifex exegisset ab eo, cuius iurisdictio per priuilegia Apostolica controuertebatur, quæ exhiberi offerebantur. *iuxta c. cum persona. de priuil. in 6.* eaque oblatione, & appellatione, ac suspecti recusatione reiecta progredi, quasi iam in causa suâ sibi ius dicendo, *iuxta d. c. 3. de Iud.* rationabile dici non potest. *c peruenit. 11. q. 1. tit. C. vt nemo in sua causa ius dicat.* cùm etiam tam appellatio causam deuoluat ad superiorem; quam priuilegij quæstio Papæ reseruetur. *c. cum venissent. X. de iud.* eoque decisum est, irritum esse interdictum, quod vel aduersus priuilegium, vel post appellationem constiterit esse latum. *d. c. cum dilectus X. de religiosis dom. d. c. per tuas. X. de sent. excom.* adeoque & post recusationem. *Martha & ab eo citati de iurisd. l. 3. c. 14. n. 35.* quia donec decisa sit illius quæstio, æquiualet impedimento appellationis. *c. 13. X. de off. deleg.*

3\. Ordine cognitionum seruato.

Porro

4\. Concilium Trid. f 25. c. 12. de regul. vt non det ordinarijs potestatem in exemptos.

Porro c. 12. s. 25. *de regular. Concil. Trid.* interdicendi facultatem nõ tribuit Episcopo in exemptos; seu qui priuilegium habent ne interdici possint: neq; ad hunc casum pertinet, vt seruare illud teneantur, qui nulliter interdicti sunt: sed renouat ius commune *editum in Clem. 1. & 3. de sent. excomm.* sic vt tollat tantùm ea priuilegia, quæ simpliciter quibusdam regularibus permittebant interdicta non seruare: non illa, quæ certis tantum temporibus illa moderantur, aut suspendunt. *vt latè deducit Miranda vbi sup. art.* 12. & quomodo d. clementina 1. procedit. *cum moderatione*, inquit, *decretalis alma*, quæ est Bonifacij VIII. *in c. vlt. de sent. excommun. in 6.* quæ priuilegiatos dies continet, quibus suspenditur interdictum, & postea resumitur. sicut & per priores canones, semel in septimana, ianuis clausis, interdictis exclusis, celebratio Missæ permittebatur. *c. permittimus. X. de sent. excomm.* & alias quædam sacramenta, & sacramentalia ministrari. *c. non est vobis. X. de spons. c. responso. X. de sent. excom. c. quod in te X. de pœnit. & remiss. c. quoniam eod. in 6.* & vt hæc iure concessa non impediunt, quo minùs iuxta d. c. 12. censuræ, & interdicta dicuntur seruari; neque per illud c. 12. sunt abrogata: ita dicendum est de priuilegijs regularium, non simpliciter illos ab interdicto absoluentibus; sed illud moderantibus tantum: ideoque quamuis c. vlt. *Conc. Trid. de regular.* deroget amplissimè contrarijs priuilegijs, aduersus decreta ab eodem Concilio de regularibus; tamen dicendum est illa non contrariari, & propter illa dici non posse interdicta non seruari: sed moderamen tantùm recipere, vt loquitur d clementina 1.

5\. Quæ priuilegia tolla c. 22. ibid.

Ex quibus patet neutri partium d. c. 12. suffragari: non Ordinario; quia non tribuit authoritatem interdicendi exemptos: non regularibus, quia etsi abrogata non sint priuilegia ipsorum, secundùm sensum quem diximus, tamen quo casu Episcopus posset Jurisdictionem exercere in exemptos; si ipsimet interdicti sint, priuilegijs excluderentur: saluo d. c. alma mater, &c. *Nauarr. Manual. c. 27. n.* 180. 6. Finis censuræ medicina; vt hic desit.

Cæterùm præter causam efficientem, atque materialem; de qua egimus; etiam finalis interdicti hic deficere videtur, est enim finis omnis censuræ, vt sit medicinalis *d. c. 1. de sent. ecc. in 6.* & quæ *ibidem* vlterius requiruntur: at in ea, quæ hic est, maioritatis & exemptionis quæstione, via interdicti non potest videri tendere ad medicinam: sed vel modus præscriptus d. c. cum *persona. c. peruenit.* 11. *q.* 1. vel d. c. 3. X. *de Iudic.* 7. Et forma.

Causa formalis interdicti, eatenus seruata est quidem; vt præmissa sit monitio trina, quamuis vnis literis per interualla dierum præscripta; si corticem inspiciamus: non tamen dicitur adhibita ea forma, quam desiderat ex sacris monitis Concilium Trid. sess. 23. c. 1. & singulatim *vers. vt illos arguant. &c. vers. cum sit diligentis, &c.* imò cùm non de excessibus, & defectibus commissis, & corrigendis hîc sit actum; sed de iurisdictione ordinaria agnoscenda, & exercenda, & exemptione obiecta; in qua aliam formam præscribit d. c. cum *persona, d. c.* 1. *de ord. cognit.* & post appellationem d. c. *dilectus*, & extra diœcesim. *d. l. fin.* liquet nec omnem formam esse seruatam; quam istæ rei circumstantiæ exigebant: eoque illis perspectis, & expensis; pluribus omnino ex causis interdictum, de quo agitur, nec ritè, nec rectè esse latum.

FINIS.

